

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

**ПРОФЕСОРИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
1918–2008**

Дніпропетровськ
Видавництво Дніпропетровського
національного університету
2008

УДК 378 (477.63)
ББК 74.58 (4Укр-4І)
П-84

Редакційна колегія:

проф. М. В. Поляков (голова редколегії), проф. М. М. Дронь,
проф. В. В. Іваненко (заст. голови редколегії), проф. О. О. Кочубей,
проф. В. В. Лобода, проф. С. І. Світленко (відп. секр.)

Упорядники:

проф. С. І. Світленко (ст. упоряд.), проф. І. М. Барг, проф. А. І. Вінніков, ст.
наук. співроб. І. В. Жерносєкова, доц. М. Е. Кавун, доц. О. М. Каковкіна, доц.
С. М. Каюк, доц. Г. М. Книш, доц. В. С. Коваленко, доц. Т. В. Лабуткіна, доц.
С. Ф. Лягушин, проф. В. Г. Мусіяка, доц. Н. В. Парфінович, доц. Н. Д. Писарен-
ко, ст. викл. І. Ю. Приварникова, доц. М. А. Руднєв, проф. В. С. Савчук, ст. викл.
Н. Є. Сєгеда, асп. Н. О. Сіталова, доц. І. М. Сухенко, асп. А. М. Терновський, доц.
С. В. Шевцов, проф. О. Й. Шевцова

Науковий редактор:

проф. С. І. Світленко

Рецензенти:

академік АПН України, д-р філос. наук, проф. В. П. Андрущенко;
д-р іст. наук, проф. Ф. Г. Турченко

*Рекомендовано до друку вченою радою
Дніпропетровського національного університету
(протокол № 12 від 2 липня 2008 р.)*

П-84 Професори Дніпропетровського національного університету іме-
ні Олеся Гончара : Біобібліограф. довідник / Голова редкол. проф.
М. В. Поляков. – 2-е вид., перероб. і доп. – Д. : Вид-во Дніпропетр.
нац. ун-ту, 2008. – 596 с.

ISBN 978-966-551-258-5

У біографічних статтях висвітлено основні віхи життя та науково-педагогічної діяльності кількох поколінь професорів відомого вищого навчального закладу України – Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара за 90 років його функціонування.

Під час написання використані матеріали першого видання (2003) зі значним доповненням та переробленням авторами. Вперше вміщено біографічні нариси понад 80-ти забутих і нових професорів. Статті супроводжуються переліком основних праць професорів і джерелами та літературою про них.

Розраховано на освітан і науковців вищої школи, на всіх тих, хто цікавиться історією Дніпропетровського національного університету, а також минулим і сьогоденням освіти і науки в Україні.

ББК 74.58 (4Укр-4І)

ISBN 978-966-551-258-5

© Дніпропетровський національний університет, 2008

© Видавництво Дніпропетровського національного університету, 2008

*До 90-річчя
Дніпропетровського
національного університету
імені Олеся Гончара
(1918 – 2008)*

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

З особливим відчуттям сприймаю появу книги, яку Ви, шановний читачу, тримаєте в руках. Адже це – унікальне видання, що містить найважливішу інформацію про цвіт університетської освіти і науки нашої alma mater. І справді саме професори, які є об'єктом представленої праці, становлять головне «інтелектуальне обличчя» класичного університету. Це й не дивно, бо лише найбільш кваліфіковані педагоги й науковці мають честь носити найвище вчене звання.

Дніпропетровський національний університет, якому в цьому році виповнюється 90 років від дня заснування, визнається і українськими, і зарубіжними незалежними експертами таким ВНЗ, що впевнено посідає авангардні позиції в освітньому та науковому просторі України. Наш рідний класичний університет дієво прилучається до Болонського процесу, бере активну участь в експерименті з впровадження університетської автономії, широко відкриває свої двері для міжнародного й міжвузівського співробітництва.

І в усіх університетських справах відчувається креативність мислення сучасного покоління професорів ДНУ, чисельність яких наближається до 150-ти. Втім на сторінках представленої книги вміщено біографічні нариси не тільки професорів новітньої генерації, а й кількох попередніх поколінь професорської корпорації нашого університету від самого початку його функціонування. У виданні представлено 442 персоналії, які справді становлять велику «професорську родину», де вже є «батьки», «діти» та «онучки». Така вісь поколінь – запорука невідомого зростання інтелектуальної міцї Дніпропетровського національного.

Усі покоління професорів Дніпропетровського університету відігравали в розвитку нашого науково-навчального закладу непересічну роль. Саме професорські кадри і здійснили фундаментальні дослідження у різних галузях знань, зробивши видатні відкриття. Водночас професура мала справжній освітнянський дар, незламну життєву енергетику, душевну щедрість та людську мудрість і змогла в непростих соціальних та суспільно-політичних умовах ХХ – початку ХХІ ст. передати свої глибинні знання й унікальний досвід осягнення природи і суспільства своїм учням – студентам, аспірантам, здобувачам і докторантам, а відтак закласти підвалини нових наукових напрямів і шкіл.

На перших етапах функціонування нашої alma mater (як Катеринославського університету в 1918–1920 рр. та Катеринославського (згодом – Дні-

пропетровського) інституту народної освіти в 1920–1933 рр.) тут сформувалися й здобули визнання наукові школи в галузі теоретичної (електронної) хімії академіка М. Я. Бродського, прикладної механіки – академіка О. М. Динника, металофізики – академіка Г. В. Курдюмова, фізики рідкого стану – академіка В. І. Данилова, гідробіології – академіка Д. О. Свіренка, української історії, археології та етнографії – академіка Д. І. Яворницького та ін.

Після відновлення Дніпропетровського державного університету в 1933 р. наші професори самовіддано працювали над відродженням свого навчального закладу. Однак у другій половині 30-х рр. XX ст. професорський склад ДДУ зазнав відчутних втрат унаслідок кривавого терору сталінського тоталітарного режиму. Жертвами масових репресій стали відомі вчені: фізики А. Е. Малиновський і А. С. Рева, педагог і суспільствознавець В. М. Фідровський, хімік В. С. Фінкельштейн та ін., які були безпідставно розстріляні в період «великого терору» і реабілітовані лише в 50-х рр. XX ст. Проте в ряді випадків авторитет вчених університету був настільки високим, що навіть сталіністи не наважувалися на їх фізичне знищення, хоча позбавляли права викладання і наукової діяльності, як це трапилося з академіком Д. І. Яворницьким.

Величезні випробування випали на долю нашого колективу під час Другої світової війни. Понад 600 студентів та викладачів університету пішли на фронті Великої Вітчизняної захищати Батьківщину зі зброєю в руках. Серед них було чимало тих, хто згодом, уже в повоєнний період, стане з гордістю носити вчене звання «професор». Обпалені жажливою війною роки молодості або зрілості таких професорів ДДУ: Д. Х. Баранник, В. Я. Борщевський, М. М. Булгаков, М. І. Варич, А. К. Василевський, В. О. Власенко, В. П. Галушко, М. Ф. Герасюта, В. Є. Давідсон, П. Х. Деркач, В. М. Ковтуненко, М. П. Корнейчук, І. П. Луб'янов, М. М. Миколенко, О. Ф. Михайлов, І. А. Мороз, В. П. Морозов, В. І. Моссаковський, О. В. Новосьолов, М. Ф. Носовський, В. І. Онищенко, Ф. С. Павлов, Д. П. Пойда, О. Д. Рева, І. В. Саллі, В. Т. Сиротенко, О. В. Сіняков, Ю. О. Сметанін, З. П. Соломко, О. П. Тіман, В. М. Туркін, С. П. Федій, А. М. Черненко, Ю. А. Шевляков, О. М. Шиловський та ін. Водночас відомі професори ДДУ у часи воєнного лихоліття наближали Перемогу, самовіддано працюючи у тилу.

У повоєнний час розпочався активний розвиток ДДУ: заліковувалися рани війни, з'являлися нові спеціальності та наукові напрями, формувалося повоєнне покоління університетської професури. У 1951 р. відкрився фізико-технічний факультет для підготовки спеціалістів у новій сфері – ракетобудуванні. На більшості факультетів і кафедр проводилися дослідження з фундаментальних і прикладних наук. Успішно розвивалися нові наукові школи в галузях математики та механіки (професори В. І. Моссаковський, М. П. Корнейчук), фізики, радіоелектроніки (професори Ф. І. Коломойцев, М. І. Варич, І. С. Мірошніченко), біології та біотехнології (професори О. Л. Бельгард, Г. Б. Мельников), хімії (професор В. С. Малиновський),

ракетно-космічної техніки (професори В. А. Махін, М. Ф. Герасюта, В. М. Ковтуненко, М. І. Дупліщев), історичних наук (професори Д. П. Пойда, М. П. Ковальський), філологічних наук (професори Д. Х. Баранник, І. І. Меншиков) та ін.

Нинішнє покоління професорів продовжує і збагачує славетні університетські традиції і своєю творчою, натхненною працею примножує його високий авторитет, робить вагомий внесок у зміцнення освітянського й наукового потенціалу незалежної України. Сьогодні в ДНУ функціонують і розвиваються відомі в Україні та за її межами наукові школи, очолювані когортою провідних учених. За останні роки найвагоміші здобутки отримані у дослідженнях з математики (член-кореспондент НАН України В. П. Моторний, професори В. Ф. Бабенко, Л. А. Курдаченко), моделювання нейрокібернетичних процесів (професор С. М. Корогод), матеріалознавства (професори І. М. Спиридонова, О. М. Шаповалова), геоботаніки і ґрунтознавства (член-кореспондент НАН України А. П. Травлєєв), електрохімії (професор В. Ф. Варгалюк), аналітичної хімії (професор Ф. О. Чмиленко), історичних наук (професори В. В. Іваненко, І. Ф. Ковальова), соціогуманітарних наук (професори В. Г. Городяненко, П. І. Гнатенко), філологічних наук (професор В. О. Горпинич). Помітні досягнення професорів ДНУ у галузях вищої освіти та науки відзначені численними державними й галузевими нагородами, преміями, почесними званнями, переможними грантами українських та зарубіжних науково-освітніх установ.

Друге видання книги «Професори Дніпропетровського національного університету» суттєво відрізняється від першого (2003 р.), яке вже стало бібліографічною рідкістю і викликало великий інтерес читачької аудиторії. Підготовлений до друку біобібліографічний довідник є науковим виданням. Біографічні статті, які здебільшого значно розширені, уточнені й перероблені, супроводжуються переліками основних праць професорів і джерел та літератури. Важливо, що практично всі статті підписані авторами. Окремі біографічні нариси про діючих професорів є автобіографічними, про що свідчать відповідні позначки на початку таких матеріалів.

У біобібліографічному довіднику охоплено персоналії професорів ДНУ кількох поколінь – від заснування в 1918 р. до сьогодення. Біографічні статті відбивають основні віхи життя та науково-педагогічної діяльності наших шановних учених, відображають їхній значний внесок у поступ вищої освіти і науки, на честь і славу університету. Перекоаний, що представлений довідник приверне увагу тих, хто цікавиться минулим і сьогоденням Дніпропетровського національного університету, історією освіти і науки України.

Ректор ДНУ,
академік АН вищої освіти України,
проф. М. В. ПОЛЯКОВ

АБРАМОВСЬКИЙ Євген Романович

Учений в галузі аерогідромеханіки. Народився 18.11.1932 р. у с. Олександрівка Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї сільського вчителя. Середню школу закінчив у 1950 р. у с. Підгороднє на Дніпропетровщині і того ж року вступив до Дніпропетровського металургійного інституту. У 1952 р. був переведений на щойно відкритий фізико-технічний факультет держуніверситету. У 1955 р. отримав диплом про вищу освіту за спеціальністю «Механіка». Починаючи з 1955 р. і до цього часу працює у Дніпропетровському університеті послідовно на посадах: асистента, старшого викладача, доцента та професора. Упродовж 1978–1996 рр. був завідувачем кафедри аерогідромеханіки. З 1980 р. до 1994 р. обіймав посаду проректора ДДУ, спочатку – з вечірньої та заочної освіти, а потім – з навчальної роботи. Перебуваючи на посаді проректора університету, організовував або ж координував впровадження багатьох програм, спрямованих на поліпшення підготовки спеціалістів.

У 1969–1970 рр. перебував на науковому стажуванні в США. Кандидатську дисертацію захистив у 1968 р., вчене звання доцента отримав у 1977 р., професора – у 1989 р. Його педагогічна діяльність була і продовжує бути надзвичайно насиченою. За роки роботи на кафедрі аерогідромеханіки читав понад 20 навчальних курсів для студентів механіко-математичного та фізико-технічного факультетів: з ракетної техніки, аеродинаміки, механіки рідини та газу, теорії розріджених газів, вітроенергетики, а також з прикладної економіки, менеджменту, методики викладання тощо. Деякі курси викладав і викладає англійською мовою. Оpubлікував 11 навчальних посібників загальним обсягом понад 80 друкованих аркушів.

Наукова діяльність пов'язана з дослідженнями в галузі аеродинаміки літальних апаратів, вітродвигунів та екологічних проблем забруднення повітряного та водного середовищ навколо великих міст. Оpubлікував близько 70 наукових праць, із них дві монографії. Одна з його найважливіших праць – «Аеродинаміка вітродвигунів» (1987 р.) – була першою у Радянському Союзі монографією з цієї тематики і стимулювала розвиток досліджень у цьому напрямку.

Активно займався громадською роботою: упродовж 8 років очолював партійну організацію університету. Нині на громадських засадах керує роботою Центру з інтенсивного навчання іноземним мовам при ДНУ.

Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1981 р.) та медаллю ім. В. М. Ковтуненка Російської Академії наук за заслуги в галузі космонавтики (2001 р.). Заслужений працівник освіти України.

Основні праці: «Аеродинаміка гіперзвукових апаратів» (1982 р.); «Інженерні методи аеродинаміки великих швидкостей» (1985 р.); «Аеродинамічні характеристики тіл у розрідженому газі» (1986 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5-а, 6; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 5.

О. Г. Гоман

АВДЄЄВ Вольт Васильович

Учений в галузі динаміки, балістики та управління рухом космічних апаратів. Народився 1939 р. у м. Дніпропетровськ. Закінчив Дніпропетровський державний університет (1963 р.). З того часу працює на викладацькій роботі. Проїшов шлях від асистента до професора. Науковий ступінь кандидата технічних наук здобув у 1972 р., а доктора технічних наук – у 2000 р. Звання професора кафедри систем автоматизованого управління йому присвоєно у 2003 р.

Основні наукові розробки стосуються таких напрямів: методи розрахунку гідродинамічних коефіцієнтів частково наповнених компонентами палива порожнин обертання балістичних ракет, методи та алгоритми розрахунку форм паливних баків із заданими динамічними властивостями, динаміка обертального руху космічного апарата з пружними сонячними батареями, методи побудови груп космічних апаратів і стабілізації їхньої структури.

Читає лекції з дисциплін «Керування космічними системами», «Системи стабілізації літальних апаратів», «Системи автоматизо-

ваного проектування» та інші за тематикою наукових досліджень.

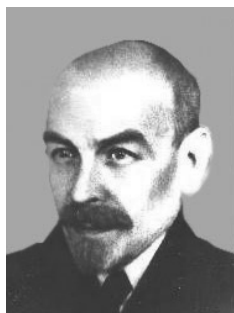
Керує аспірантами та науковим гуртком на старших курсах. Отримані під його керівництвом результати студенти доповідають на конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних.

Автор близько 140 наукових і навчально-методичних праць. В їх числі є авторські свідоцтва на винаходи, близько 50 статей у наукових виданнях, навчальні посібники і монографія.

Основні праці: «Низькоорбітальні групи космічних апаратів» (1997 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 6.

В. С. Савчук

**АКИМОВ Михайло Павлович
(1886–1955)**

Учений-зоолог. Народився 16.05.1886 р. у с. Калинівське Луганської обл. у родині гірничого інженера. Шкільні роки провів у Катеринославі, де вчився в реальному училищі. У 1908 р. закінчив середню школу і вступив до природничого відділення фізико-математичного факультету Харківського університету, де став спеціалізуватися в галузі зоології.

Закінчивши в 1914 р. університет з дипломом першого ступеню, працював у геологічному комітеті, де займався описом м'якотілих Донецької юри. Восени 1915 р. отримав посаду асистента при кафедрі зоології в Харківському ветеринарному інституті, а наприкінці того ж року отримав місце штатного лаборанта при кафедрі зоології на агрономічному відділенні Київського політехнічного інституту, де проводив практичні заняття і брав участь у створенні монографії «Фауна Росії».

У червні 1918 р. перейшов на посаду асистента при кафедрі зоології безхребетних і активно бере участь у її організації. З 1925 р. читає курс зоології самостійно, а в 1929 р. його затверджують професором і завідувачем кафедри зоології безхребетних.

Після реорганізації Інституту народної освіти у Дніпропетровський держуніверситет був затверджений в ученому ступені кандидата біологічних наук (без захисту дисертації) і в званні доцента. Разом з роботою в університеті у 1923 – 1926 рр. читав курс палеозоології в Дніпропетровському гірничому інституті. У 1925 – 1932 рр. очолював краєву інспектуру охорони пам'ятників природи Катеринославської губернії і був членом Українського комітету по охороні пам'ятників природи. У результаті його невтомної роботи було взято під державну охорону Корсунський, Устимівський парки, урочища Шпальта, Паськове і Хондаліївка – всього 39 об'єктів; рекомендовано створення заповідників «Ординський», «Острів Фурсин», «Самарський ліс».

Після війни повернувся і продовжував роботу у Дніпропетровському держуніверситеті. А в 1949 р., коли Дніпропетровський університет організував Комплексну експедицію по дослідженню лісів степової зони України, очолив зооекологічну бригаду і зібрав великий матеріал по ентомофауні деревного ярусу. Ним опубліковано також роботи, які вперше присвячені вивченню формування орнітофауни в лісосмугах і штучних лісових насадженнях.

Серед його наукових інтересів можна виділити палеозоологію, гідробиологію, ентомологію, орнітологію, методику зоологічних досліджень, деякі питання загальної біології. Розроблена ним біоценотична система біоморф (1955 р.) отримала широку популярність і зараз використовується для проведення зооекологічного аналізу біоценозів.

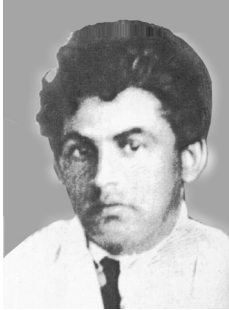
Опублікував понад 20 праць, у яких викладено результати комплексних досліджень структури і динаміки штучних лісових угруповань із тваринним світом, який має позитивний середовищетвірний вплив на степову природу.

Основні праці: «Про охорону природи» (1930 р.); «Аналіз орнітонаселення штучних степових лісонасаджень» (1938 р.); «Закономірності формування тваринного населення в степовій зоні України» (1948 р.); «Биоцено-тическая рабочая система жизненных форм-биоморф» (1955 р.); «Экология животных: Підручник» (1955 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 23; Бельгард А. Л. Михаил Павлович Акимов // Бюлл. МОИП. Отд. Биол. – М., 1968. – Т. 73. Вып. 2.; Борејко В. Е. Популярный библиографический словарь-справочник деятелей заповедного дела и охраны природы Украины, царской России и СССР (1860-1960). Серия История охраны природы. – К., 1995. – № 4; Про-

фесори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 6–7.

В. Л. Булахов, В. Я. Гассо

**АЛЕКСАНДРОВ Наум Львович
(1893–1937)**

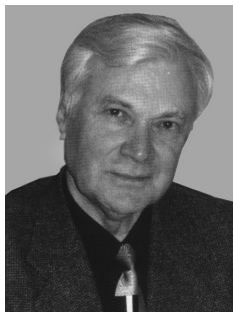
Учений-історик. Народився 04.11.1893 р. у м. Херсон, єврей. До 1912 р. здобував освіту. Після працював службовцем. У 1920 р. був у партії лівих есерів. Згодом вступив у ВКП(б). У 1926–1930 рр. – директор Дніпропетровського інституту народної освіти. Після відновлення у 1933 р. Дніпропетровського державного університету працював професором цього навчального закладу. У 1930-х рр. працював також викладачем історії ВКП(б) у Будинку партійної освіти при Дніпропетровському міськкомі КП(б)У. Заарештований як активний учасник «контрреволюційної троцькістсько-меншовицької організації». Рішенням Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 27.11.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією усього майна. Реабілітований 16.05.1957 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР.

Джерела та література: Повернення із небуття: Докум. і матер. про жертви сталінського свавілля у Дніпропетровському університеті. – Д., 1995. – С. 124–126.

С. І. Світленко

АЛЕКСЄЄВ Анатолій Якович

Учений-філолог. Народився 1.05.1942 р. у с. Навлі Брянської обл. (Російська Федерація) у сім'ї робітників. У 1966 р. закінчив французьке відділення філологічного факультету Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова і був направлений на роботу в Дніпропетровський держуніверситет. З 1966 р. до 1968 р. працював викладачем кафедри французької мови Дніпропетровського державного університету.

З 1968 р. до 1971 р. навчався в аспірантурі Московського педагогічного інституту іноземних мов ім. М. Тореца. У 1971 р. під керівництвом проф. Н. П. Потоцької захистив кандидатську дисертацію на тему: «Именное суффиксальное словопроизводство во французском языке».

З 1971 р. до 1975 р. – старший викладач, з 1975 р. до 1977 р. – старший науковий співробітник, з 1977 р. до 1984 р. – доцент кафедри французької мови ДДУ. З 1984 р. до 1992 р. – завідувач кафедри французької мови Дніпропетровського держуніверситету.

У 1992 р. закінчив докторантуру і захистив докторську дисертацію у Московському лінгвістичному університеті на тему: «Проблемы стилистического словообразования во французском языке».

З 1994 р. до 2004 р. – професор кафедри іноземних мов Українського державного хіміко-технологічного університету.

З 2005 р. – професор кафедри романської філології та перекладу Запорізького національного університету, викладає теоретичні курси з французької мови та теорії сучасного загального мовознавства, здійснює керівництво магістрами і аспірантами.

Автор понад 70 наукових праць, серед яких три монографії.

У 2002–2005 рр. був членом спеціалізованої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій при Київському лінгвістичному університеті. Нагороджений медаллю «Захисник Вітчизни», учасник бойових дій.

Основні праці: «Функциональная корреляция глагола во французском языке» (1975 р.); «Некоторые особенности разговорной речи современного французского языка» (1976 р.); «Некоторые проблемы стилистического словообразования» (1980 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 35; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 7-8; Запорізький національний університет: історія і сучасність (1930–2005). Ювілейна книга. – Запоріжжя, 2006. – С. 195.

Л. О. Мисишина

АЛПАТОВ Анатолій Петрович

Учений в галузі керованих механічних систем. Народився 26.08.1941 р. у м. Барнаул Алтайського краю (Російська Федерація) .

Після закінчення Казанського авіаційного інституту (1965 р.) працював у Державному конструкторському бюро «Південне» інженером (1966–1970 рр.). Аспірант ІТМ НАНУ і НКАУ за фахом «Динаміка, балістика та керування рухом літальних апаратів» (1970 р.). Закінчив аспірантуру (1973 р.), працював надалі в ІТМ НАНУ і НКАУ на посадах молодшого наукового співробітника (1970–1973 рр.), старшого наукового співробітника (1976–1980 рр.), заст. директора СКТБ ІТМ (1980–1986 рр.), завідувача лабораторії (1986–1988 рр.). З 1988 р. – завідувач відділу системного аналізу та проблем керування. Кандидат технічних наук (1973 р.), доктор технічних наук (1980 р.).

Виконав ряд актуальних фундаментальних досліджень по розробці теорії, методів моделювання та аналізу керованого руху багатоеlementних механічних систем. Розробив теорію рухомого керування зосереджених механічних систем. Роботи проводились та ведуться у рамках академічних тем, якими він керує.

Список наукових праць складається з 226 найменувань. Основні результати досліджень надруковані у дев'яти монографіях, двох навчально-методичних посібниках, а також у статтях журналів «Прикладная механика», «Космические исследования», «Техническая механика», «Український журнал медичної техніки та технології», «Космічні дослідження на Україні» та інших. Має авторські свідоцтва та патенти на 23 винаходи.

Досліджував динаміку космічних апаратів у перехідних режимах та режимах стабілізованого руху, динаміку рухомого керування космічними апаратами. Дослідив велике коло питань динаміки складних великогабаритних механічних систем, у тому числі сонячних електростанцій космічного базування. Такі дослідження проводились ним під час його роботи у американській компанії Снер 1 (Флорида, США, 2003–2005 рр.). Зробив значний внесок у теорію руху твердих тіл, з'єднаних односторонніми зв'язками, а також у розробку теорії

маніпуляційних механічних систем. Результати цих досліджень дозволили вирішити ряд важливих практичних питань, пов'язаних з розробкою великого космічного маніпулятора для космічного літака «Буран».

Проводить велику роботу з підготовки наукових та інженерних кадрів. Під його керівництвом розроблено та розробляються низка докторських та кандидатських дисертацій. Сім його учнів захистили докторську та кандидатські дисертації, троє працюють над докторськими та четверо над кандидатськими дисертаціями. Читав лекції студентам Дніпропетровського державного університету (1988–1990 рр.), був головою державної екзаменаційної комісії, був професором, завідувачем кафедри медичної кібернетики Дніпропетровської державної медичної академії (1990–1999 рр.); професором, завідувачем кафедри інформаційних технологій та кібернетики Українського державного хіміко-технологічного університету (з 1999 р.).

Член робочої групи Міжнародного комітету з питань засмічення навколосемного космічного простору. Був членом Всесоюзної проблемної ради з питань механіки космічного польоту (за часів СРСР), членом Національного комітету України з питань автоматичного керування, членом експертної ради Вищої атестаційної комісії України, є членом спеціалізованої вченої ради ДНУ із присудження наукового ступеня доктора технічних наук, член редакційних колегій наукових журналів «Техническая механика», «Український журнал медичної техніки та технологій».

За особистий внесок у розвиток вітчизняної науки та техніки нагороджений медалями «Ветеран труда», «ім. академіка М. К. Янгеля» (1989 р.), «80-річчя Національної Академії наук України» (1998 р.) Лауреат премії НАНУ ім. М. К. Янгеля (1996 р.).

Основні праці: «Динамика космических аппаратов с магнитными системами управления» (1978 р.); «Прикладные методы исследования управляемых механических систем» (1980 р.); «Динамика пространственно развитых механических систем изменяемой конфигураций» (1990 р.); «Подвижное управление механическими системами» (1998 р.); «Ротационное движение космических тросовых систем» (2001 р.); «Динамика систем с тросовыми и шарнирными связями» (2007 р.).

В. С. Савчук

**АНДРЕЄВ Лев В'ячеславович
(1929–2001)**

Відомий вчений-механік. Народився у м. Серов Свердловської обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовців, росіянин. Закінчив літакобудівельний факультет Казанського авіаційного інституту за спеціальністю інженер-механік (1953 р.). З 1953 р. до 1973 р. працював у ДКБ «Південне» на інженерних посадах та начальником сектора КБ «Південне». З 1973 р. – професор, з 1989 р. до 1994 р. – завідувач кафедри обчислювальної механіки і міцності конструкцій Дніпропетровського державного університету. Одночасно з 1993 р. – провідний науковий співробітник ДКБ «Південне».

Доктор технічних наук (1967 р.), професор (1967 р.), заслужений діяч науки і техніки України (1993 р.), член-кореспондент Міжнародної інженерної академії (1995 р.). Як спеціаліст із міцності і конструювання ракетно-космічної техніки брав активну участь у створенні ракет першого, другого і третього поколінь, ракетоносіїв «Космос» і «Інтеркосмос», малих супутників. Провів теоретико-експериментальні дослідження поведінки тонкостінних конструкцій (аналог навантаженої головної частини, що рухається у густих шарах атмосфери), динамічної міцності при інтенсивних зовнішніх впливах, дії потужного лазерного випромінювання та живучості конструкцій при пошкодженнях, знайшов низку оригінальних рішень, які стали класичними, зокрема, розпірний шпангоут баків ракет.

Член редколегії і відповідальний виконавець розділу «Керівництво для конструкторів із розрахунку на міцність ракетно-космічних систем». Йому належить 49 авторських свідоцтв на винаходи та патенти у галузі машино- та ракетобудування, гірничошахтного обладнання, автомобілебудування, екології, протезування. Під його керівництвом захищено низку докторських та кандидатських дисертацій. Автор кількох монографій та понад 250 наукових і науково-популярних публікацій з проблем науки, техніки і виховання, які опубліковані у центральних та місцевих виданнях. Був позаштатним кореспондентом газети «Правда». Учасник міжнародних конференцій і симпозіумів (Норвегія, Ізраїль, Китай, Польща, Болгарія та ін.). В останні роки у

співавторстві з генеральним конструктором ДКБ «Південне» опублікував у «Киевских новостях» цикл статей про трагедію на полігоні «Байконур» і капітальну працю «Янгель. Уроки и наследие», видану посмертно. Активний громадський діяч. Голова Дніпропетровського правління НТТ Машпром, член комісії Держстандарту СРСР, голова комісії Придніпровського наукового центру, голова комісії «Фундаментальні проблеми природничих наук», член спеціалізованих вчених рад. Лауреат премії Ради Міністрів СРСР (1987 р.). Почесний член науково-технічної спілки машинобудівників СРСР (1987 р.). Заслужений професор Дніпропетровського університету (1998 р.). За трудові заслуги його нагороджено орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани» і медалями «Ветеран праці», ім. М. К. Янгеля, Ю. О. Гагаріна, Ю. В. Кондратюка, ВДНГ СРСР та ін.

Помер у 2001 р.

Основні праці: «Материалоемкость и новая техника» (1978 р.); «Оболочечные конструкции» (1981 р.); «В мире оболочек: От живой клетки до космического корабля» (1986 р.); «Динамика пластин и оболочек с сосредоточенными массами» (1988 р.); «Динамические процессы в пластинах и оболочках» (1996 р.); «Янгель. Уроки и наследие» (2001 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 51-а, 52; Професори Дніпропетровського університету: Біографічний довідник. –Д., 2003. – С. 8–9.

А. П. Дзюба

АПОСТОЛОВ Леонід Георгійович (1933–2001)

Учений-біолог. Народився 14.10.1933 р. у с. Акимівка Мелітопольського р-ну в сім'ї службовця. У 1951 р. закінчив школу і вступив до Дніпропетровського держуніверситету, а після його закінчення у 1956 р. працював молодшим науковим співробітником НДІ гідробіології, з 1957 р. до 1963 р. був асистентом кафедри зоології безхребетних. У 1961 р. захистив кандидатську дисертацію «Ентомофауна шкідників листя дуба в лісонасадженнях південно-східної частини України й екологічне обґрунтування засобів боротьби з ними». Вчене звання доцента присвоєно в 1963 р.

Його наукові інтереси зосереджені на вивченні комах лісів України. У 1970 р. захистив докторську дисертацію «Шкідлива ентомофау-

на лісових біоценозів південно-східної України» і у 1971 р. був затверджений у званні професора.

Завідував кафедрою зоології ДДУ з 1971 р. до 1977 р., був деканом біолого-екологічного факультету ДДУ (1973–1977 рр.), а із 1977 р. до 1986 р. – ректор Сімферопольського держуніверситету і за сумісництвом завідувач кафедри екології та раціонального природокористування.

З 1986 р. до 2001 р. завідував кафедрою екології та раціонального природокористування. Ще будучи асистентом кафедри зоології, проявив себе як висококваліфікований педагог. Читав загальні та спеціальні курси – зоологію безхребетних, екологію тварин, ентомологію та ін.

Володів прекрасними організаторськими здібностями, завдяки чому на кафедрі була створена необхідна матеріально-технічна база для проведення на високому рівні навчального процесу й наукових досліджень.

Велику увагу приділяв розвитку наукових напрямів у галузі екології лісів степової зони України на базі комплексної експедиції ДДУ, де керував групою ентомологів, бригадою екологів, а у 1970–1973 рр. – керівником експедиції. Ним розроблений новий науковий напрям «Структура популяційної організації ентомокомплексів»

За результатами досліджень опублікував 150 наукових праць та три монографії, під його керівництвом захищено 30 кандидатських дисертацій. Його виступи завжди мали успіх на Міжнародних конгресах, а наукові праці з популяційної структури ентомокомплексів і по встановленню зв'язків між ступенем тиску фітофагів і біохімічним складом порід дерев стали класичним прикладом у вітчизняній практиці екологічної науки.

Основні праці: «Некоторые вопросы структуры энтомокомплексов лесных биогеоценозов в условиях степи юго-востока Украины» (1968 р.); «Почвообразующая роль муравьев в лесных биогеоценозах юго-восточной Украины» (1973 р.); «Некоторые вопросы взаимосвязей насекомых с кормовыми древесными породами» (1976 р.); «Вредная энтомофауна лесных биогеоценозов центрального Приднепровья» (1981 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 84, 85; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 9–10.

В. Л. Булахов

**АРХАНГЕЛЬСЬКИЙ Василь Михайлович
(1883–1944)**

Учений-фізіолог. Народився у 1883 р. у с. Желябуга Орловської губернії у сім'ї селян, росіянин. Найближчий учень акад. І. П. Павлова. У 1920 р. отримав звання професора. Того ж року заснував кафедру фізіології людини і тварин у Катеринославському інституті народної освіти (нині ДНУ).

З 1921 р. до 1926 р. працював проректором в ІНО. З червня 1937 р. до 1938 р. виконував обов'язки ректора ДДУ. З 1936 р. до 1941 р. – засновник і директор НДІ фізіології і прикладної медицини при кафедрі фізіології людини і тварин ДДУ. Водночас у 1938 р. заснував й очолив кафедру біохімії ДДУ. Організатор і беззмінний голова Товариства фізіологів Дніпропетровська. Уперше для університетів України розробив навчальну спеціалізовану програму з фізіології тварин, яка невдовзі була рекомендована до впровадження в усіх університетах Радянського Союзу.

У 1941–1942 р., під час нацистської окупації Дніпропетровська, завідував кафедрою біохімії, був деканом медичного факультету Дніпропетровського українського державного університету. Після визволення м. Дніпропетровська був виселений в с. Христофорівна Дніпропетровської області, де до останніх днів свого життя працював фельдшером.

Мав надзвичайні здібності до фізіології, вражав широкою загально-природничою ерудицією, активно залучав до науково-дослідницької діяльності молодь. Наукові праці вченого були присвячені дослідженню механізмів гормональної регуляції функції центральної нервової системи.

Очолюваний ним науковий колектив розробляв успадковану від І. М. Сеченова проблему функціональної ролі головного мозку, зокрема впливу гормонів випромінювання надзвичайно високих частот на вищу нервову діяльність

Основні праці: «О влиянии гормонов половых желез на работу коры больших полушарий у собак» (1937 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 10.

О. Є. Пахомов

АРШАВА Ірина Федорівна*

Учений-психолог. Народилася 6.10.1955 р. у м. Владимир (Російська Федерація) у сім'ї військового льотчика. Після закінчення Дніпропетровського Державного медичного інституту працювала лікарем-психіатром, психотерапевтом у клінічних лікарнях Дніпропетровська, асистентом кафедри психіатрії і медичної психології ДМІ, навчалася в аспірантурі. У 1993 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

З 1994 р. почала працювати у ДНУ доцентом кафедри загальної і медичної психології психолого-педагогічного факультету. У 1995 р. отримала наукове звання доцента. З жовтня 1995 р. – завідувач кафедри психіатрії, неврології і медичної психології (нині кафедра медичної психології, психодіагностики та психотерапії факультету психології).

У 2007 р. в Інституті психології ім. Г. С. Костюка АПН України (м. Київ) захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за темою «Емоційна стійкість людини та її діагностика». Наукові досягнення були високо оцінені Придніпровським Науковим Центром Національної академії наук, впроваджені в діяльність багатьох установ і навчальних закладів та одержали Почесний диплом на X Міжнародній виставці «Сучасна освіта в Україні – 2007».

За період роботи в ДНУ брала участь у 48 всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, симпозіумах та з'їздах.

Керівник 5 кандидатських дисертацій, автор більш ніж 245 публікацій, член редколегії наукового журналу «Психічне здоров'я» (м. Київ), відповідальний секретар «Вісника Дніпропетровського університету».

Створила і очолює Центр медико-психологічної допомоги хворим на базі дитячої клінічної лікарні № 5, де разом із співробітниками кафедри надає консультативно-діагностичну допомогу хворим дітям, їхнім батькам, співробітникам і студентам ДНУ. Викладає основні курси: медична психологія, клінічна психологія, патопсихологія, психіатрія та наркологія, судова психіатрія, нервові та психічні хвороби, сексологія та сексопатологія тощо.

*Нарис є автобіографічним

З 1999 р. – член-кореспондент Академії медико-технічних наук України. У 2003 р. обрана член-кореспондентом Академії соціальних технологій та місцевого врядування (Російська Федерація).

За плідну діяльність нагороджена численними грамотами від адміністрації ДНУ та органів державного управління, почесним знаком «Відмінник освіти України» (2004 р.).

Заслужений працівник освіти України (2005 р.).

Основні праці: «Психофізіологія» (2006 р.); «Емоційна стійкість людини і її діагностика» (2006 р.); «Теоретико-психологические основы компьютерной диагностики эмоциональной устойчивости человека» (2006 р.); «Психологія здоров'я» (2006 р.); «Медико-соціальна і психологічна реабілітація хворих та інвалідів» (2007 р.); Патопсихологічна діагностика в клініці» (2007 р.); «Юридична психологія» (2008 р.).

АФАНАСЬЄВ Олексій Сергійович (1902–1987)

Вчений-хімік. Народився 24.11.1902 р. у Ленінграді у сім'ї земського лікаря. Закінчив хімічний факультет Дніпропетровського інституту народної освіти (1926 р.). У 1925–1928 рр. – асистент кафедр аналітичної та фізичної хімії ДІНО. Після закінчення в 1929 р. аспірантури інституту фізичної хімії працював спочатку доцентом, потім професором хімічних кафедр металургійного, гірничого, транспортного інститутів, а в роки війни – Магнітогорського гірничо-металургійного інституту. У 1936 р. захистив кандидатську, а в 1948 р. – докторську дисертацію.

З 1930 р. до 1971 р. – завідувач кафедри фізичної хімії Дніпропетровського металургійного інституту, в 1971–1982 рр. – професор-консультант цієї кафедри. У 1952–1956 рр. працював професором кафедри неорганічної хімії Дніпропетровського університету.

Фахівець у галузі електрохімії та корозії металів. Його наукові дослідження присвячені, головним чином, вивченню механізму корозії металів та розробці методів боротьби з нею. За його ініціативою створена дослідна станція інгібіторів кислотної корозії. Працюючи в університеті, вивчав кінетику електродних процесів та механізм дії

органічних інгібіторів кислотної корозії металів, запропонував нові методи визначення корозійних втрат для залізних виробів у вологій атмосфері.

Опублікував 250 наукових праць, 10 підручників. Під його керівництвом захищено 14 кандидатських дисертацій.

Нагороджений орденом Леніна (1953 р.), кількома медалями, в тому числі «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні» (1946 р.).

Помер у 1987 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «К термодинамике гальванического элемента» (1938 р.); «Исследование защитного действия смесей ингибиторов коррозии в нейтральных средах» (1959 р., у співавторстві); «К вопросу о механизмах ингибиторного действия уротропина на кислотную коррозию стали» (1959 р., у співавторстві); «Лекции по химической термодинамике» (1963 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 105; Развитие физической химии на Украине. – К., 1989. – С. 218, 234; Развитие неорганической химии на Украине. – К., 1987. – С. 58, 122.

В. С. Коваленко

АХМЕТШИН Мубарак Ахметович (1915–1990)

Відомий спеціаліст і вчений у галузі створення і впровадження у виробництво бойових ракет, нових матеріалів і перспективних технологій. Народився у с. Ахметьєво Татарської АРСР 17.12.1915 р. Закінчив Уральський політехнічний інститут (1940 р.). Після закінчення інституту працював до 1948 р. на артилерійському заводі № 92 (м. Горький), де безпосередньо опановував нові види зварювання в артилерійському виробництві. У 1950 р. закінчив технологічний факультет Академії промисловості озброєнь, з 1950 р. до 1957 р. працював у спеціальному конструкторському бюро СКБ-385 і на його дослідному заводі на різних посадах: заступник начальника СКБ-385, заступник директора заводу – головний інженер заводу при СКБ-385. У березні 1957 р. відряджений Міністерством оборонної промисловості на постійну роботу до ОКБ-586, яким керував М. К. Янгель. Тут він очолив від-

діл створення і впровадження нових матеріалів і технологічного забезпечення розробок ОКБ.

Брав безпосередню участь у вирішенні складних матеріалознавчих і технологічних проблем у процесі створення і відпрацювання чотирьох поколінь бойових ракет. Найзначнішими є розробка високоміцних алюмінієвих сплавів і профільних конструкцій на їх основі, організація промислового випуску крупногабаритних пресованих панелей для паливних баків, освоєння і впровадження технології виготовлення пустотних пресованих профілів для поперечного силового набору; розробка технології зварювання, штампування, електрохімічної обробки, складання і контролю герметичності виробів; розробка теплозахисних матеріалів для захисту головних частин, тонкошарових покриттів для «сухих» відсіків; розробка технологій виготовлення вузлів і деталей з полімерних композитів.

Одне з головних досягнень – створення найдосконалішого у світі органопластикового корпусу РДТТ типу «кокон». Зробив значний внесок у створення транспортно-пускового контейнеру із склопластику для виробу 15A14 і наступних його модифікацій. Перші кроки на шляху створення і освоєння нового класу вуглець-вуглецевих композиційних матеріалів – це також його велика заслуга. Протягом усього трудового шляху займався науковою і громадською діяльністю. Автор 124 наукових праць, має 57 авторських свідоцтв на винаходи. У 1967 р. захистив докторську дисертацію. З 1968 р. до 1981 р. – професор Дніпропетровського державного університету. Був членом технологічної секції НТР і Координаційної ради з нових матеріалів Міністерства загального машинобудування СРСР, а також наукового центру Дніпропетровського відділення АН УРСР.

Був членом вчених рад КБ «Південне», Харківського авіаційного інституту та ЦНДІ матеріалознавства.

Лауреат Ленінської премії (1964 р.), заслужений діяч науки України (1979 р.). Його трудові здобутки відзначені багатьма урядовими нагородами, зокрема орденом Леніна, трьома орденами «Знак Пошани», багатьма медалями.

Пішов з життя 5.09.1990 р.

В. С. Савчук

АХМЕТШИН Олександр Мубаркович*

Учений у галузі радіофізики та комп'ютерного бачення. Народився 04.04.1946 р. у сім'ї службовця. У 1965 р. закінчив Дніпропетровський механічний технікум. З 1966 р. до 1968 р. служив у армії.

У 1973 р. закінчив фізичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Фізика НВЧ». З 1973 р. до 1980 р. – молодший, а потім – старший науковий співробітник науково-дослідного сектора ДДУ. У 1979 р. захистив кандидатську дисертацію «Застосування методів оптимальної фільтрації і багатопараметричного НВЧ зондування для контролю неоднорідних діелектричних структур».

З 1981 р. до 1991 р. працював на посаді доцента кафедри радіоелектронної автоматики фізико-технічного факультету ДДУ. У 1990 р. захистив докторську дисертацію «Ширококуткова НВЧ інтроскопія параметрів шаруватих діелектричних структур». З 1992 р. працює на посаді професора кафедри «Автоматизовані системи обробки інформації» радіофізичного факультету ДНУ.

Поточні наукові інтереси пов'язані з розробкою методів комп'ютерного бачення та комп'ютерних методів підтримки рішення задач ранньої діагностики й обробки низькоконтрастних медичних радіологічних зображень.

Автор близько 300 наукових публікацій.

Основні праці: «Інформаційні можливості ширококуткової Фур'є-інтроскопії дисперсійних середовищ з великим коефіцієнтом згасання на базі теорії складних сигналів та оптимальної фільтрації» (1994 р.); «Pseudocoherent phase-contrast imaging method with varying focus depth: an effective tool of low-contrast radiological image analysis» (1998 р.); «High-sensitive multiresolution analysis of low-contrast radiological images based on digital pseudocoherent holographic interferometry method» (1999 р.); «Low-contrast biomedical image multiresolution analysis based on virtual pseudocoherent wave field inversion imaging method» (1999 р.); «Sensitive segmentation of low – contrast multispectral images based on multiparameter space-resonance imaging method» (2001 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Бібліографічний довідник. – Д., 2003. – С. 11.

БАБЕНКО Владислав Федорович

Відомий учений-математик. Народився 1.10.1949 р. у сім'ї службовця, українець. У 1973 р. закінчив з відзнакою механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету, у 1976 р. – аспірантуру. Кандидатську дисертацію захистив у 1977 р., докторську – у 1989 р. в Інституті математики НАН України. З 1975 р. працює асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри теорії функцій. У 1982 р. йому присвоєно вчене звання доцента. З 1988 р. працює завідувачем кафедри математичного аналізу. У 1990 р. йому присвоєно вчене звання професора. У другій половині 2001 р. працює за сумісництвом провідним науковим співробітником Інституту математики НАН України, а з лютого 2002 р. – Інституту прикладної математики і механіки НАН України.

Відомий фахівець у галузі математичного аналізу. До сфери його наукових інтересів належать такі фундаментальні розділи, як теорія наближення, гармонійний аналіз, теорія оптимальних алгоритмів, екстремальні задачі аналізу, теорія і застосування вейвлетів, геометричне моделювання. У кожному з цих напрямів одержав важливі результати, які знайшли відображення у більш ніж 380 наукових працях (у тому числі трьох монографіях) і одержали міжнародне визнання. За цикл наукових праць «Теорія сплайнів та її застосування в оптимізації наближень» разом з С. М. Нікольським, М. П. Корнейчуком, В. П. Моторним, А. О. Лигуном, В. Л. Великіним одержав Державну премію України 1994 р. Як запрошений лектор виступав з доповідями на багатьох міжнародних конференціях і конгресах, отримав низку міжнародних грантів. У 1998 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Заслужений професор Дніпропетровського національного університету. Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Був членом низки спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій, є заступником голови спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському національному університеті. Протягом багатьох років був членом експертної ради

з математики ВАК України. Член редколегії міжнародного математичного журналу «East Journal on Approximations», журналів «Вісник Дніпропетровського університету. Математика», «Математичне моделювання».

Під його керівництвом захищено 9 кандидатських і одна докторська дисертації. Викладає фундаментальні курси студентам-математикам, а також спеціальні курси, пов'язані з сучасними питаннями аналізу і його застосувань.

Приділяє велику увагу керівництву науковою роботою студентів. Серед його учнів – переможці олімпіад і конкурсів студентських наукових робіт. Бере активну участь в організації і проведенні міських та обласних олімпіад юних математиків.

Основні праці: «Экстремальные свойства полиномов и сплайнов» (1992 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4092; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 11–12.

В. О. Сясев

**БАБЕНКО Юлія Семенівна
(1924–2005)**

Учений-мікробіолог. Народилася 22.07.1924 р. у м. Дніпропетровськ у робітничій сім'ї. Навчалася у школі м. Маріуполь.

У 1944 р. вступила до Дніпропетровського медичного інституту. У 1952 р. закінчила аспірантуру при кафедрі мікробіології цього ВНЗ. Працювала асистентом кафедри, а з 1960 р. – доцентом цієї кафедри.

Кандидатську дисертацію захистила в 1954 р., докторську – в 1967 р. Тема докторської дисертації «Деякі особливості непроростаючих спор актиноміцетів – продуцентів антибіотиків». На основі дослідження біологічних властивостей популяцій спор було розроблено ефективний метод селекції високоактивних продуцентів антибіотиків.

Наприкінці 1967 р. обрана на посаду професора біологічного факультету Дніпропетровського університету. З дня заснування, тобто з 1 вересня 1970 р., і до 1986 р. очолювала кафедру мікробіології. За цей час організувала роботу двох наукових підрозділів: відділу біогеохімії при НДІ геології та лабораторії мікробіології при НДІ біології. Розробила та читала такі спецкурси: «Мікробіологія», «Імунологія», «Медична мікробіологія» та інші.

Коло наукових інтересів охоплювало дослідження біологічних властивостей стафілокока – збудника гнійних інфекцій, актиноміцетів – продуцентів антибіотиків і літичних ферментів, пошук нових методів селекції, що стало інновацією у навчальному процесі. На основі високоактивного штаму стрептоміцета розроблено й апробовано у промислових умовах технологію виготовлення препаратів літичних ферментів, які виявляють антимікробну та ростостимулюючу дію, що забезпечує широку сферу їх застосування. На основі дослідження геохімічної діяльності мікроорганізмів доведена їх здатність вилугувувати марганець із бідних руд. Впроваджено у виробництво ефективну технологію мікробіологічного очищення ґрунтових вод та інтенсифікації сірчанокислотного вилугування урану.

Брала активну участь в організації та проведенні V з'їзду мікробіологів України у лютому 1980 р. (м. Дніпропетровськ).

Під її керівництвом захищено одну докторську та 10 кандидатських дисертацій. Упродовж багатьох років була членом правління Українського товариства мікробіологів, головою правління його Дніпропетровського філіалу, членом редакційної ради «Мікробіологічного журналу», лектором товариства «Знання».

Автор 200 наукових праць, отримала 25 свідоцтв на винаходи та 5 патентів. Її роботи відзначено золотою та бронзовою медалями ВДНГ СРСР, премією Держкомітету з науки і техніки, ювілейною медаллю Луї Пастера.

Померла 21.07.2005 р. у м. Маріуполь. З 2005 р. лабораторія експериментальної мікробіології НДІ біології носить її ім'я.

Основні праці: «Закономірности бактерияльного разрушения первично окисленных марганцевых руд Никопольского месторождения» (1983 р., у співавторстві); «Мембранный аппарат стафилококков в связи с приобретением устойчивости к новобиоцину» (1985 р., у співавторстві); «Выделение

и очистка литических протеиназ из *Actinomyces recifensis* var. *lyticus* 2435» (1991 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4802; Юлія Семеновна Бабенко (к 80-літтю со дня народження) // Мікробіол. журн. – 2004. – Т. 66, № 4. – С. 110–112; Юлія Семеновна Бабенко (пам'яті ученого) // Мікробіол. журн. – 2005. – Т. 67, № 6. – С. 120–121.

А. І. Вінніков

БАЙБУЗ Олег Григорович

Учений-математик. Народився 12.02.1968 р. у селищі Дніпровське Верхньодніпровського р-ну, Дніпропетровської обл., у сім'ї службовців. Українець. Після закінчення середньої школи з 1985 р. до 1993 р. навчався на фізико-технічному факультеті Дніпропетровського державного університету. З 1993 р. до 1996 р. – аспірант Дніпропетровського державного університету, у квітні 1996 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології». З 1996 р. працював на посаді завідувача лабораторії НДІ геології та доцента кафедри математичного забезпечення ЕОМ факультету прикладної математики Дніпропетровського національного університету. У 2003 р. отримав учене звання доцента по кафедрі математичного забезпечення ЕОМ.

У 2004 р. захистив докторську дисертацію за спеціальністю 05.22.20 «Експлуатація та ремонт засобів транспорту». У 2004 р. був обраний за конкурсом на посаду завідувача кафедри математичного забезпечення ЕОМ факультету прикладної математики, якою керує до теперішнього часу. З 2007 р. професор цієї ж кафедри.

Основні навчальні курси: «Інженерна комп'ютерна графіка», «Обчислювальна геометрія та комп'ютерна графіка», «Сучасна теорія керування».

Автор наукової монографії, п'яти навчальних посібників. Науковий доробок складає близько 100 наукових та навчально-методичних праць.

Брав участь у всеукраїнських та міжнародних наукових форумах, серед яких 4-й та 5-й Китайсько-Російсько-Український симпозиуми з космічних наук та технологій.

Підготував двох кандидатів наук за спеціальністю 05.13.06 – Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології.

Заступник голови спеціалізованої вченої ради К 08.051.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук при Дніпропетровському національному університеті, відповідальний секретар фахового наукового збірника «Актуальні проблеми автоматизації та інформаційних технологій».

У 2007 р. нагороджений нагрудним знаком «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Системи масового обслуговування» (2001 р.); «Сплайни в надійності» (2003 р.); «Оперативний аналіз у системах моніторингу» (2003 р.); «Математичне забезпечення імітаційного моделювання технічних систем» (2006 р.); «Російсько-українсько-англійський словник термінів з інформаційних технологій» (2006 р.).

О. М. Петренко

БАРАННИК Дмитро Харитонович

Відомий учений-мовознавець. Народився 15.12.1923 р. у с. Пушкарівка Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї селянина, українець. Учасник Великої Вітчизняної війни (3-й Білоруський фронт). Закінчив Дніпропетровський державний університет, спеціальність – «Філолог. Викладач української мови і літератури».

Основні періоди професійного та життєвого шляху: вересень 1947 р. – червень 1952 р. – студент історико-філологічного ф-ту ДДУ, жовтень 1952 р. – жовтень 1955 р. – аспірант кафедри української мови ДДУ, 1955–1971 рр. – на посадах ст. викладача, доцента, професора кафедри української мови ДДУ, 1971–1993 рр. – завідувач кафедри української мови, 1971–1988 рр. – декан філологічного ф-ту ДДУ, з 1993 р. – професор кафедри. У червні 1956 р. здобув науковий ступінь кандидата філологічних наук, тема кандидатської дисертації «Питання мови драматичного твору». У листопаді 1960 р. затверджений вченому званні доцента. У січні 1972 р. здобув науковий ступінь доктора філологічних наук,

у червні 1972 р. затверджений вченому званні професора, тема докторської дисертації «Усне монологічне мовлення».

Професором ДДУ (ДНУ) працює з 1971 р. по теперішній час. Читає науковий курс сучасної української літературної мови, курси «Проблемні питання граматики української мови», «Основні напрями і методи лінгвістичних досліджень» та ін.

Автор двох монографій, кількох навчальних посібників розділів в 14-ти колективних монографіях та енциклопедичних виданнях Інституту мовознавства АН України, співавтор п'ятитомного курсу «Сучасна українська літературна мова» Інституту мовознавства АН України. Має публікації у збірниках матеріалів 10-го Міжнародного конгресу лінгвістів, 9-го та 11-го Міжнародних з'їздів славістів. Загальна кількість наукових публікацій – понад 160.

Започаткував новий напрям у лінгвістиці 60–70-х років ХХ ст. (УРЕ, т. 11, кн. 2, с. 257), створив наукову школу з проблем мови електронних і писемних форм масової комунікації. Підготував 23 кандидати філологічних наук.

Упродовж 10 років (1976–1986 рр.) був головою спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій при ДДУ. Зараз – заступник голови спеціалізованої ради з захисту кандидатських дисертацій при ДНУ. Протягом восьми років був членом спеціалізованої вченої ради з захисту докторських дисертацій при Інституті мовознавства АН України. Був членом бюро Українського комітету славістів. Член Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України.

Відповідальний редактор періодичного фахового збірника «Дослідження з лексикології і граматики української мови» (ДНУ), входить до складу редколегії наукових видань: «Українське мовознавство» (Київ), «Наукові записки» АН вищої школи України, «Інформаційний вісник» АН вищої школи України, відповідальний редактор 25-ти випусків наукових записок і збірників з питань філології.

Заслужений працівник вищої школи України (1985 р.), академік АН вищої школи України (1993 р.), почесний академік Кримської Академії наук (2000 р.), Відмінник освіти України (2000 р.), заслужений професор Дніпропетровського університету (1998 р.).

Нагороди: орден Вітчизняної війни II ст. (1985 р.), орден «За мужність» III ст. (2003 р.), медалі «За взяття Кенігсберга», «За перемогу

над Німеччиною в Великій Вітчизняній війні» та ін.; Почесна Грамота Президії Верховної Ради України (1978 р.), нагорода Ярослава Мудрого АН вищої школи України (1996 р.), Почесна грамота Верховної Ради України (2003 р.).

Основні праці: «Художня майстерність Лесі Українки в п'єсі «Лісова пісня» (1959 р.); «Усний монолог (Загальні особливості мовної структури)» (1969 р.); «Драматичний діалог. Питання мовної композиції» (1961 р.); «Сучасна українська літ. мова» (1974 р.); «Словосполучення» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 140, 141, 142, 7293; Краснощок І. Доктор філології // Придніпровський комунар. – 1974. – 2 січня, Пуппо І. Уча добру и разуму // Днепр вечерний. – 1983. – 24 грудня; Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000; 2004; Баранник Дмитро Харитонович // Хто є хто в Україні. – К.: К. І. С., 1997; 2000; Баранник Дмитро Харитонович // Імена України: Біографічний щорічник. – К., 1999; 2002; Шляхетна науковість професора Баранника // Время. События. Люди. Всеукраинский журнал. – 2003. – № 1; Дмитро Харитонович Баранник: Короткі нариси про життя і діяльність з нагоди 80-річчя від дня народження. – Сімферополь, 2003; Вчені Академії наук вищої школи. – К., 2005.

М. С. Ковальчук

БАРГ Ігор Мусійович

Учений-геолог. Народився 27.07.1935 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1958 р. закінчив Дніпропетровський гірничий інститут за фахом «Гірничий інженер-геолог». З 1958 р. до 1961 р. працював шахтним геологом та старшим геологом групи шахт у Кіровській геолого-розвідувальній партії у м. Кадіївка. З 1961 р. до 1978 р. – молодший, потім старший науковий співробітник, учений секретар інституту геології ДДУ. У листопаді 1969 р. захистив кандидатську дисертацію у Львівському державному університеті, у 1975 р. отримав вчене звання старшого наукового співробітника. З 1978 р. працював доцентом кафедри геології Дніпропетровського державного університету. У 1982 р. йому присвоєно вчене звання доцента. У березні 1994 р. році захистив докторську дисертацію у Київському інституті геологічних наук АН

України, а в 1996 р. одержав вчене звання професора кафедри геології та гідрогеології Дніпропетровського національного університету.

Провідний лектор і фахівець у галузях геології, історичної геології, палеонтології, палеогеографії, стратиграфії. Створив сучасну схему четвертинних відкладів Азово-Чорноморського басейну та удосконалив стратиграфічну схему неогену України. Це дало змогу розв'язати важливу науково-господарчу проблему забезпечення геологів України обґрунтованими схемами стратиграфії для побудови геологічних карт нового покоління (Держгеолкарта-200) і цілеспрямованих пошуків різноманітних корисних копалин, у першу чергу нафти і газу.

Його монографічна колекція «Томаківські молюски Південної України», що демонструвалась на XI Конгресі Карпато-Балканської асоціації, нині є постійним експонатом геологічного музею Дніпропетровського гірничого університету. Видав п'ять фундаментальних монографій, 130 статей у найбільш вагомих геологічних виданнях України, 9 статей перекладені на іноземну мову і надруковані у США. Автор 27 науково-технічних звітів та 7 методичних розробок. Під його керівництвом захищені три кандидатські дисертації, вчать аспіранти. Постійний учасник наукових міжнародних та загальнодержавних симпозіумів та конференцій. Шість років поспіль був експертом ВАК України. Заступник голови експертної Ради Міністерства України з геологічних наук, головний редактор Держгеолкарти – 200 України (Причорноморська серія), членом спеціалізованої Ради Київського інституту геологічних наук Дніпропетровського гірничого університету, заступник декана геолого-географічного факультету з наукової роботи, член науково-технічної Ради університету. Голова Дніпропетровського відділення Українського палеонтологічного товариства, член редколегії Львівського палеонтологічного збірника, Вісника ДНУ. Внесений у список багатьох палеонтологічних довідників, деякі палеонтологічні об'єкти мають назву на його честь (Геол. журн., 1999 р., № 4). Нагороджений почесним знаком «Відмінник освіти України» (1998 р.), подякою Президента України (2001 р.), міського голови (2004 р.), Подякою голови Вищої атестаційної комісії України (2004 р.). Нагороджений золотим знаком спілки геологів України (2005 р.), почесним знаком Л. І. Лутугіна (2005 р.) за видатні заслуги у розвідці надр.

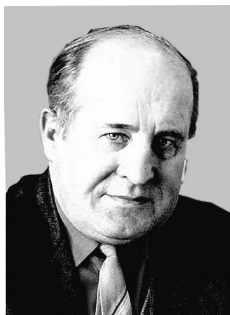
Основні праці: «Биостратиграфия верхнего кайнозоя Южной Украины» (1993 р.); «Нариси геологічної історії Дніпропетровщини» (1997 р.); «Стра-

тиграфия и геологическое развитие Равнинного Крыма и Керченского полуострова в миоценовую эпоху» (2003 р., у співавторстві); «Моллюски томаковских слоев Южной Украины» (2005 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4095; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 15–16; Сучасна енциклопедія України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 247; Геологічний журнал. – 2003. – № 3. – С. 111–112; Палеонтологічний збірник. – Л., 2005. – № 35. – С. 131–132.

В. В. Богданович

БАСС Валентин Петрович

Учений у галузі технічних наук. Народився у 1943 р. у м. Кривий Ріг (Довгінцеве). Вищу освіту отримав у Дніпропетровському держуніверситеті на механіко-математичному факультеті (закінчив у 1969 р.). Кандидат фізико-математичних наук (1978 р.), доктор технічних наук (1989 р.), професор (1997 р.). Завідувач відділу динаміки розрідженого газу Інституту технічної механіки НАН України і НКА України.

Провідний вчений України в галузі механіки рідини та газу, зокрема механіки розріджених газів, аеродинаміки космічних апаратів та фізико-механічних процесів у верхній атмосфері. Автор низки фундаментальних праць з розробки методів обчислень аерогазодинамічних та тепломасових характеристик космічних апаратів у верхніх шарах атмосфери та створенню на їх основі унікального комплексу програмно-методичного забезпечення для виконання повного циклу аерогазодинамічних розрахунків космічних апаратів.

Блискучим досягненням професора та очолюваного ним колективу є вирішення широкого комплексу аерогазодинамічних задач у межах міжнародного космічного проекту «Венера–Галей»: вперше в практиці створення космічної техніки було розроблено математичні моделі і виконано розрахунки обтікання космічного апарата «Вега» газопиловим потоком атмосфери комети «Галей» зі швидкістю 70–80 км/с в умовах дії сонячного випромінювання.

Значне місце у наукових дослідженнях займають проблеми вивчення верхньої атмосфери Землі та створення її математичної моделі і методів проведення натурних експериментів по дослідженню аеродинамічних характеристик космічних апаратів.

Під його керівництвом створена унікальна вакуумна аеродинамічна установка, що дозволяє імітувати режими руху космічних літальних апаратів у верхніх шарах атмосфери.

Плідну наукову діяльність поєднує з активною науково-організаційною та педагогічною діяльністю – член спеціалізованої вченої ради ДНУ, член редакції журналу «Технічна механіка».

Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, премії НАНУ ім. М. К. Янгеля. Його заслуги перед вітчизняною космонавтикою ушановано медаллю ім. В. М. Ковтуненка.

Основні праці: «Аэродинамические характеристики тел в разреженном газе» (1986 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 16–17.

Н. О. Сідалова, А. М. Терновський

БАЧИНСЬКИЙ Петро Петрович*

Учений-біохімік. Народився 15.01.1932 р. у с. Кодакі Васильківського р-ну Київської обл. у сім'ї селян-одноосібників, які були репресовані й вислані на Урал за відмову вступити до колгоспу. У 1950 р. закінчив середню школу № 3 м. Василькова зі срібною медаллю, а в 1956 р. лікувальний факультет Київського медичного інституту з відзнакою. Після навчання в аспірантурі при кафедрі біохімії цього ж інституту в 1959 р. почав працювати асистентом кафедри біохімії Тернопільського медичного інституту. В 1960 р. на засіданні Вченої ради Київського медінституту захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук. Звання доцента (кафедра біохімії) присвоєно в 1963 р. Працюючи доцентом, виконував обов'язки заступника

декана лікувального факультету та проводив наукові дослідження, за результатами яких була захищена дисертація доктора медичних наук в 1970 р. у Київському медичному інституті. З 1971 р. до 1984 р. завідував кафедрою біохімії Полтавського медичного стоматологічного інституту, поєднуючи цю роботу спочатку з посадою декана лікувального факультету, а потім – проректора з наукової роботи. Диплом доктора медичних наук затверджено в 1973 р. і того ж року – атестат професора (кафедра біохімії). З 1974 р. до 1997 р. завідував кафедрою біохімії і загальної хімії Дніпропетровського медичного інституту, у 1997–1998 рр. працював професором цієї ж кафедри.

У 1998 р. обраний за конкурсом завідувачем кафедри математичного моделювання та фізико-хімічних методів дослідження в медицині медичного факультету ДНУ. З 2004 р. – завідувач кафедри клінічної лабораторної діагностики, з 2005 р. працює професором тієї ж кафедри.

Напрямок наукових інтересів: вплив хімічних екологічних чинників на стан здоров'я дітей та молоді, нейролінгвістика. Опублікував 206 наукових праць. Розробив систему організації екологічної освіти й виховання екологічної культури підростаючого покоління. У галузі нейролінгвістики створив новий напрям дослідження та практичного використання впливу першої мови, якою заговорить дитина, на розвиток її інтелекту. Уперше представив медико-екологічне обґрунтування захисту прав новонародженої дитини на забезпечення оптимального розвитку її інтелекту шляхом навчання рідній мові за материнським родоводом.

Член Правління Світової Федерації українських лікарських товариств, Всеукраїнського лікарського товариства (ВУЛТ), голова Дніпропетровської крайової організації ВУЛТ.

Основні праці: «Роль українських лікарів у збереженні та розвитку інтелектуального потенціалу української нації» (2004 р.); «Питання інтелектуального здоров'я нації і способи його вирішення (2005 р.); «Віддалені наслідки пошкодження інтелектуального здоров'я нащадків ліквідаторів аварії на ЧАЕС» (2006 р.); «Проблеми виживання інтелектуального потенціалу нації у контексті науково-філософської концепції прогресу В. Р. Поттера» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 17–18.

БАШЕВ Валерій Федорович*

Вчений-фізик. Народився 22.01.1946 р. у м. Укмерге (Литва) в сім'ї військовослужбовця, росіянин. У 1969 р. закінчив з відзнакою фізичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Фізика». Після здобуття вищої освіти з 1969 р. до 2000 р. працював на посадах молодшого і старшого наукового співробітника, а з 2000 р. і дотепер – за сумісництвом провідний науковий співробітник, науковий керівник держбюджетних тем. У 1972–1975 рр. навчався в очній аспірантурі ДДУ за спеціальністю – «Фізика твердого тіла». У січні 1982 р. захистив у Московському інституті сталі та сплавів кандидатську дисертацію «Закономірності формування метастабільних станів при гартуванні з рідкого стану» і здобув науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. У червні 1986 р. йому було присвоєно звання «старший науковий співробітник». У 1994 р. обраний на посаду завідувача кафедри металофізики фізичного факультету ДДУ. У 1996–1999 рр. перебував у докторантурі при Запорізькому державному університеті. У січні 2000 р. здобув ступінь доктора фізико-математичних наук, захистивши докторську дисертацію «Особливості формування нерівноважних станів у сплавах метал-метал, метал-неметал, отриманих гартуванням з рідини і пари». У квітні 2003 р. йому було присвоєно вчене звання професора кафедри металофізики. З 1999 р. і дотепер – завідувач кафедри металофізики ДНУ.

Основні напрями наукової роботи: теоретичні й експериментальні аспекти особливостей формування метастабільних станів та властивостей матеріалів, отриманих в умовах наднерівноважної кристалізації з рідини та пари. Розробляє режими отримання та склади аморфних і нанокристалічних мікродротів з підвищеними електричними та магнітними властивостями для цілей мікроелектроніки, радіоприладобудування, фізичні аспекти одержання нового класу плівкових матеріалів з компонентів, які взаємно не змішуються в рідкому стані в умовах земного тяжіння, кінетичні та термодинамічні умови впливу методів пришвидшеного гартування, обробки поверхонь високоенергетичними джерелами на особливості формування проміжних станів у зразках. Його результати впроваджені на НВО «Дніпропетровський

машинобудівний завод», НВО «Микропровод» (м. Кишинів). Керує держбюджетними і госпдоговірними темами.

Викладає курси: «Фізика тонких плівок», «Матеріалознавство промислових сплавів», «Актуальні проблеми фізики металів», «Прикладні питання матеріалознавства», «Плівкові матеріали для мікроелектроніки». Автор понад 180 наукових праць, опублікованих у провідних вітчизняних та закордонних виданнях, 23 авторських свідоцтв СРСР та патентів України, 9 навчальних та методичних посібників (у співавторстві). Учасник більш ніж 75 міжнародних наукових форумів. Член спецради ДНУ із захисту докторських дисертацій. Член редколегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіофізика». Протягом останніх 8 років – голова ДЕК зі спеціальності: «Фізика твердого тіла» у Запорізькому національному університеті, у Дніпродзержинському державному технічному університеті. Під його керівництвом захищені дві кандидатські дисертації.

Відомості про нього ввійшли до каталогу Міжнародного біографічного центру (Англія).

Нагороджений численними почесними грамотами ректорату ДНУ, має подяки ректора ДНУ.

Основні праці: «Влияние наноструктурных состояний на магнитные характеристики сплавов типа FINEMET», «Фазовый состав и физические свойства высокоуглеродистых пленок Fe-C», «Ферромагнитные наночастицы в диамагнитной матрице».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 6176; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 18–19.

БЕЗБОРОДЬКО Ніна Іванівна

Учений-латиніст. Народилася 21.01.1922 р. у с. Андріївка Ізюмського р-ну Харківської обл. У 1948 р. закінчила класичне відділення філологічного факультету Харківського університету.

З 1948 р. до 1957 р. працювала на кафедрі французької мови Дніпропетровського державного університету, змінюючи посади у такій послідовності: викладач (1948–1957 рр.), старший викладач (1957–1961 рр.), в. о. доцента (1961–1965 рр.), доцент (1965–1973 рр.), професор (1973–1974 рр.).

У 1955 р. захистила кандидатську дисертацію «Труды И. В. Нетушева по латинскому языку», а в 1973 р. докторську дисертацію «Язык трактатов украинских философов XVII века». Автор великої кількості наукових статей, у тім числі багато робіт з проблем творчої спадщини вченого І. В. Нетушева, синтаксису та граматики латинської мови.

Основні праці: «Античные элементы стиля в произведениях М. Лермонтова», «Бессоюзные предложения неоднородного состава», «Изобразительность причастий (у Гомера и Вергилия)», «Комментарии к «Анналам Тацита»» (1965 р.); «О падежах» И. В. Нетушева» (1973 р.); «Придаточные следствия в трактате Каноновича-Горбатского» (1970 р.); «Придаточные условные в трактате Яворского» (1972 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 179; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 19.

Н. Д. Писаренко

БЕЛЬГАРД Олександр Люціанович (1902–1992)

Відомий учений-геоботанік, еколог, засновник нової галузі природознавства «Степове лісознавство», теоретик основи степового лісівництва. Народився 04.10.1902 р. у Віленській губернії. У 1914 р. його родина переїхала до Катеринослава. Тут він закінчив університет. У 1933 р. – завідувач кафедри геоботаніки та вищих рослин ДДУ. Вступив до аспірантури акад. Г. М. Висоцького. У 1937 р. захистив кандидатську, а в 1951 р. – докторську дисертацію «Лісова рослинність південного сходу України», у якій виклав типологію лісів степової зони, вчення про екоморфи. Під керівництвом Г. М. Висоцького організував низку наукових експедицій з вивчення природних лісів Присамар'я Дніпровського. У 1949 р. став фундатором Комплексної експедиції з дослідження лісів степової зони України та Молдови. Розробив типологію штучних лісів, яка з 1955 р.

прийнята за основу Міністерством лісового господарства України для закладення захисних лісів у степу. Комплексною експедицією започатковано Присамарський біосферний стаціонар – міжнародний моніторинговий центр з вивчення екології та біогеоценології степових лісів.

Глибокі енциклопедичні знання, широка ерудиція, ораторський талант, феноменальна пам'ять, володіння багатьма іноземними мовами, почуття гумору – все це створювало притягальну силу його особи та викликало жагучий інтерес.

Автор понад 200 наукових праць, у тому числі 15 книг і брошур. Засновник та головний редактор наукового збірника «Питання степового лісознавства та лісової рекультивациі земель».

Підготував 7 докторів і 25 кандидатів наук. Створив наукову школу з проблем степового лісознавства та лісової біогеоценології, типології природних і штучних лісів степової зони.

Був почесним членом Ботанічного товариства АН СРСР, Почесним членом Ботанічного товариства АН України. Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», 18 років обирався депутатом Дніпропетровської міської ради.

Основні праці: «Основные принципы типологии искусственных лесов степной зоны»; «Лесная растительность юго-востока УССР» (1950 р.); «О географическом и экологическом соответствии леса условиям обитания» (1958 р.); «Степное лесоведение» (1971 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 214; Одержимі – замовлення часу // Молодий лєнінець. – 1962. – № 7; Невагома цінність // Україна. – 1964. – № 14 (378); Білик Г. І. Шумить ліс // Зоря. – 1978. – 15 лютого; «А. Л. Бельгарду – 80 лет» // Ботанічний журнал АНУ. – 1980. – № 12; Шаповал І. М. О професорі А. Л. Бельгарді // Почвоведение. – 1982. – № 11; Захитник почв и урожая // Днепровская правда. – 1987 г. – № 95. – 14 мая; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 19–20.

Л. П. Мицик

БЕРЕЗІН Володимир Олександрович

Учений-біохімік. Народився 13.03.1945 р. у м. Кривий Ріг.

Захистив кандидатську дисертацію у 1969 р., очолив кафедру біофізики та біохімії у 1989 р. Під час річного наукового стажування в

Копенгагенському університеті (Данія) ним були опановані і потім впроваджені на кафедрі нові методи досліджень, головним чином, у галузі імунохімії і біохімії нервової системи. Наступні кілька років наукові інтереси зосереджувалися на дослідженні нервово-специфічних білків як маркерів патологічного стану нервової системи. За цією тематикою захистив докторську дисертацію у 1986 р.

Очолювана ним кафедра проводила дослідження за новою тематикою у співдружності з Київським НДІ нейрохірургії, Інститутом фізіології ім. акад. А. А. Богомольця АН України, Інститутом молекулярної біології і генетики АН України, Інститутом морфології людини АН Росії, Копенгагенським університетом (Данія), Тюбінгенським університетом (ФРН), Марсельським університетом (Франція), що було підсумовано у спільних публікаціях.

Запропоновані співробітниками кафедри моноспецифічні антисироватки та моноклональні антитіла до деяких нейроспецифічних білків знайшли досить широке впровадження в нейробиологічних і нейроонкологічних дослідженнях (НДІ нейрохірургії, НДІ кріобіології і кріомедицини АМН України, Інститут фізіології ім. акад. О. О. Богомольця АН України, Центр психічного здоров'я та Кардіоцентр (Росія, м. Москва), Тюбінгенський університет (ФРН). У 1990 р. була опублікована монографія у співавторстві з відомим нейрохіміком професором Я. В. Беліком «Специфічні білки нервової тканини» (Наукова думка, Київ). Сприяв відкриттю спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з біохімії.

Автор більше 180 статей у провідних міжнародних виданнях: *Journal of Neurochemistry*, *European Journal of Neuroscience*, *Journal of Neuroscience Research*, *Proceedings of the National Academy of Sciences of USA* (PNAS), *Nature* тощо.

Член Російського біохімічного товариства, Міжнародного нейрохімічного товариства, Данського біохімічного товариства, Товариства нейронаук.

У 1993–1995 рр. перебував у тривалому науковому відрядженні у Копенгагенському університеті, де потім залишився на постійну роботу.

Основні праці: «Специфические белки нервной ткани» (1990 р., у співавторстві); «Backbone dynamics of the first, second, and third immunoglobulin modules of the neural cell adhesion molecule (NCAM)» (2004 р., у співавторстві); «Triple effect of mimetic peptides interfering with neural cell adhesion molecule homophilic cis interactions» (2005 р., у співавторстві); «FGF-derived peptides: Functional agonists of the fibroblast growth factor receptor (FGFR)» (2008 р., у співавторстві); «Fibronectin type III (FN3) modules of the neural cell adhesion molecule L1 interact directly with the fibroblast growth factor (FGF) receptor» (2008 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7296; оп. 4, спр. 402; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 20–21.

Н. І. Штеменко

БЕРЕЗОВСЬКА Фанні Ізраїлівна (1894–1955)

Учений у галузі хімії. Народилася 1894 р. у родині міщан у м. Верхньодніпровськ Дніпропетровської обл.

Закінчила медичний інститут у м. Катеринослав (Дніпропетровськ) (1921 р.). З 1923 р. до 1926 р. навчалася в аспірантурі при кафедрі електронної хімії Л. В. Писаржевського. У 1924–1928 рр. працювала асистентом, а з 1928 р. – доцентом кафедри органічної хімії Дніпропетровського інституту народної освіти. У 1930–1955 рр. – завідувач цієї кафедри. У 1934–1935 рр. та 1939–1941 рр. – декан хімічного факультету ДДУ. Одночасно в 1929–1955 рр. завідувала кафедрою органічної хімії Дніпропетровського фармацевтичного інституту. В 1930-ті рр. в Інституті фізичної хімії очолювала лабораторію дослідження механізмів реакцій, що відбуваються в розчинах.

Учениця академіка Л. В. Писаржевського, послідовниця його наукових та педагогічних ідей. У 1939 р. захистила докторську дисертацію «Будова органічних молекул у зв'язку з їхньою реакційною здатністю». У 1935–1936 рр. та 1944–1949 рр. працювала проректором Дніпропетровського університету з наукової роботи.

Основні напрями наукових досліджень: вивчення органічних пероксидів та пояснення їх властивостей з погляду електронних уявлень, механізму перетворення геометричних ізомерів під впливом різних факторів (магнітні поля, випромінювання, каталізатори, природа розчинника); дослідження реакційної здатності органічних сполук залежно від будови їх молекул, механізму та кінетики органічних реакцій.

Зробила вагомий внесок у становлення навчального процесу на кафедрі органічної хімії. Тривалий час читала курс органічної хімії, побудований на послідовному використанні електронних уявлень, вважалась одним із кращих лекторів хімічного факультету.

Автор понад 30 наукових праць.

З 1931 р. обиралась депутатом Дніпропетровської міської ради 4-х скликань.

Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора (1949 р.), медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1946 р.).

Померла 9.11.1955 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Комбинированное действие ультрафиолетовых излучений и платины на превращение фумаровой и малеиновой кислот и их солей» (1934 р., у співавторстві); «Катализ органических перекисей» (1936 р., у співавторстві); «Действие каталитических добавок на распад органических перекисей» (1940 р., у співавторстві); «Кинетика образования солей замещенного аммония ароматического ряда в связи с электрохимическим характером и положением заместителя» (1940 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 242; Развитие органической химии на Украине. – К., 1979. – С. 154; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 21-22.

В. С. Коваленко

БЕССОНОВА Валентина Петрівна

Народилася 1.01.1945 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1960 р. здобула середню освіту в СШ № 74 м. Дніпропетровськ та вступила на біологічний факультет ДДУ, який закінчила з відзнакою в 1965 р.

У 1965–1968 рр. навчалася в аспірантурі на кафедрі фізіології рослин. У 1971 р. захистила кандидатську дисертацію «Моделирование

процессов каллюсо- и ризогенеза на базе регенерации в изолированных семядолях гороха». У 1974 р. отримала вчене звання доцента. У 1968–1973 рр. працювала на посаді викладача, у 1973–1991 рр. – доцент кафедри фізіології рослин ДДУ. У 1991 р. захистила докторську дисертацію «Морфо-функциональные исследования растений в условиях загрязнения среды тяжелыми металлами». З 1991р. до 1995 р. – професор кафедри фізіології рослин ДДУ. У 1995–2002 рр. працювала на посаді завідувача кафедри ботаніки та екології Запорізького державного університету. Під час роботи завідувачем кафедри відкрила нову спеціалізацію «екологія», керує науковими темами. З 2002 р. – професор кафедри ботаніки та фізіології рослин Дніпропетровського державного аграрного університету, а з 2005 р. – завідувач кафедри садово-паркового господарства ДДАУ.

Наукові інтереси зосереджені в напрямку дослідження механізмів адаптації рослин до інгредієнтів промислових викидів. Має 255 наукових праць, п'ять монографій.

У 2000 р. стала лауреатом конкурсу «Зоряний шлях» за кращу наукову роботу, нагороджена знаком «Відмінник освіти України».

Під її керівництвом виконано і захищено сім кандидатських дисертацій, член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій за спеціальністю 03. 00. 16 – екологія в ДНУ та ДДАУ.

Відповідальний редактор фахового наукового видання «Питання біоіндикації та екології», член редколегії наукового видання «Вопросы лесной биogeоценологии, экологии и охраны природы в степной зоне».

Основні праці: «Цитологические эффекты воздействия тяжелых металлов на рост и развитие растений» (1999 р.); «Семенное возобновление древесных растений и промышленные поллютанты (SO₂ и NO₂)» (2001 р.); «Влияние тяжелых металлов на фотосинтез растений» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7299; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 23.

Ю. В. Лихолат

**БЄЛЯЄВ Микола Михайлович
(1928–1997)**

Відомий учений у галузі гідроаеродинаміки і тепломасообміну. Народився у 1928 р. у с. Старомихайлівка Донецької обл. Після закінчення фізико-технічного факультету Дніпропетровського держуніверситету з 1954 р. до 1963 р. працював на кафедрі № 2 ФТФ асистентом. Дисертацію на здобуття ученого ступеня кандидата фізико-математичних наук захистив у 1961 р., а докторську – у 1971 р. У 1963 р. йому присвоїли вчене звання доцента, а в 1972 р. – вчене звання професора. Очолював кафедру прикладної газової динаміки і тепломасообміну (ПГД і ТМО) з 1969 р. до 1989 р. З 1989 р. – професор кафедри ПГД і ТМО. У 1988 р. організував та був науковим керівником НДЛ моделювання процесів гідрогазодинаміки і тепломасообміну.

Визнаний фахівець у галузі ракетно-космічної техніки. Протягом багатьох років був науковим консультантом КБ «Південне». Розробив новий напрям у науці – термодинаміку змінної кількості газу, що дозволило створити теоретичну основу для дослідження внутрішньобаккових процесів у ракетах (1959–1976 рр.), виконувати розрахунки процесів у пневмогідравлічних системах з розподіленими параметрами, що були застосовані у ракетній техніці.

Створив відому наукову школу. Під його керівництвом захищені 75 кандидатських і 12 докторських дисертацій. Відповідальний редактор збірників наукових праць «Математические методы тепломассообмена» та «Математические методы механики жидкости и газа» та ін. Упродовж 1977–1992 рр. був заступником відповідального редактора міжвідомчого збірника наукових праць «Гидромеханика и теория упругости». Член наукових комітетів «Гідромеханіка», «Теплофізика і енергетика» АН України (1995 р.), наукових комітетів «Тепломасообмін у технологічних процесах» і «Нетрадиційні види енергії» при Держкомітеті з науки й техніки України (1996 р.).

Вчений секретар ДДУ (1969–1977 рр.), голова товариства «Знання» ДДУ (1981–1984 рр.), декан механіко-математичного факультету ДДУ (1984–1989 рр.). Член спеціалізованих вчених рад

у галузі проектування ЛА, аеродинаміки і процесів теплообміну ЛА в ДДУ та у галузі механіки рідини газу та плазми у Інституті гідромеханіки НАН України в Києві, заступник голови кваліфікаційної спецради в галузі проектування літальних апаратів у ДДУ (1987–1997 рр.).

Кавалер ордена «Знак Пошани», нагороджений багатьма медалями. Лауреат Державної премії УРСР (1987 р.); першої премії Держкомітету СРСР з народної освіти «За кращу наукову роботу» (1988 р.). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1989 р.). Член-кореспондент (1991 р.), академік (1995 р.) Міжнародної академії астронавтики, академік Інженерної академії наук України (1991 р.). За цикл робіт у галузі гідродинаміки і тепломасообміну в 1997 р. нагороджений професорським грантом фонду Дж. Сороса.

Опублікував понад 30 монографій, що стосуються ракетно-космічної техніки, тепломасообміну, гідромеханіки. Отримав 60 авторських свідоцтв у галузі розробки й проектування РКТ.

Читав спецкурси на фізико-технічному та механіко-математичному факультетах ДДУ. Опублікував понад 30 підручників та навчальних посібників.

Помер у 1997 р.

Основні праці: «Системы наддува топливных баков ракет» (1976 р.); «Расчет и проектирование реактивных систем управления космических летательных аппаратов» (1979 р.); «Методы теории теплопроводности» (1982 р.); «Численные методы теории конвективного тепломассообмена» (1984 р.); «Термоакустические колебания газожидкостных потоков в сложных трубопроводах энергетических установок» (1985 р.); «Термодинамика» (1987 р.); «Точность определения и надежность обеспечения параметров ракет с ЖРД» (1988 р.); «Управление вектором тяги и теплообмен в ракетных двигателях на твердом топливе» (1989 р.); «Основы теплопередачи» (1989 р.); «Математические методы теплопроводности» (1992 р.); «Сушка металлических изделий перед испытанием на герметичность» (1993 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7297; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 23–25.

В. О. Сясев

БЄЛЯЄВ Н. П.
(1880– ?)

Учений-математик. Народився у м. Харків, у родині міщанина, службовця банку. Закінчив у 1905 р. математичне відділення Харківського університету. У 1907–1918 рр. працював викладачем математики в Харківській 3-й чоловічій гімназії та на Вищих жіночих курсах. Стає директором гімназії Суспільного викладання, одночасно – асистент у університеті та лектор на вищих підкурсах.

З 1920 р. до 1923 р. – асистент у Сімферопольському університеті.

У 1923–1924 рр. – заступник ректора Мінського державного університету. Викладає у сільськогосподарському інституті.

У 1924–1930 рр. – професор та завідувач кафедри математики Дніпропетровського інституту народної освіти (нині ДНУ). Викладав у Вечірньому робочому університеті та у Фізхімнат інституті. Став професором і завідувачем кафедри математики у Гірничому інституті.

З 1930 р. працював професором у Дніпропетровському будівельному інституті.

У 1930-ті очолював кафедру загальної математики на економічному факультеті Дніпропетровського державного університету.

Основні праці: «Высшая математика» (1928 р.).

Джерела та література: Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 65.

А. М. Терновський

БІДНОВ Василь Олексійович
(1874–1935)

Учений-історик, архівіст, бібліограф. Народився 02 (14).01.1874 р. у містечку Широке Херсонського повіту Херсонської губернії (нині районний центр Дніпропетровської обл.) у заможній селянській родині. Спочатку навчався у Широківській земській однорічній школі, згодом продовжив освіту в Херсонському духовному училищі (1885–1889 рр.), Одеській духовній семінарії (1889–1896 рр.), Київській духовній академії (1896–1902 рр.). У семінарські роки прилучився до українського національного руху, входив до складу «Семінарської громади», публікувався у «Записках Наукового товариства ім. Шевченка».

Закінчивши академію, отримав місце викладача історії та викриття розколу й сектантства в Астраханській духовній семінарії. У 1903 р. переведений на посаду помічника інспектора Катеринославської духовної семінарії. У катеринославський період діяльності (1903–1918 рр.) брав активну участь у роботі Вченої Архівної Комісії, працював секретарем цієї установи (1906–1909 рр.), був делегатом XIII Археологічного з'їзду в Катеринославі (1905 р.). Цікавився питаннями церковної історії та історії запорозького козацтва.

Ретельно вивчив і опублікував матеріали з архівів Катеринославської духовної консисторії, Самарського Пустинно-Миколаївського монастиря, документи Січового архіву. Автор книги «Православная Церковь в Польше и Литве» (Катеринослав, 1908 р.), яку захистив як магістерську дисертацію (Київ, 1909 р.). Отримав ступінь магістра (1909 р.). Фундатор Катеринославського єпископального церковно-археологічного комітету (1911 р.).

Український громадський діяч, один із засновників і активних учасників Катеринославської «Просвіти», її голова (1910 р.), заступник голови, лектор, автор просвітянських видань «Добра порада» (1906 р.), «Дніпрові хвилі» (1910–1913 рр.), редактор «Вісника товариства «Просвіта» у Катеринославі» (березень – серпень 1917 р.), української частини земської газети «Народная жизнь» (1917 р.), газети «Живе слово» (1918 р.).

Член Товариства українських поступовців (1909 р.), Української партії соціалістів-федералістів (1917 р.). Активний учасник української національно-демократичної революції 1917–1921 рр., делегат Українського національного конгресу у Києві (6–8.04.1917 р.), член Української Центральної Ради, голова зборів на I Українському губернському з'їзді (21–22.05.1917 р.), член Української Губерніяльної Ради (1917 р.).

Улітку 1918 р. запрошений М. К. Любавським до складу професорів історико-філологічного факультету Катеринославського університету на кафедру історії церкви. Дав згоду очолити запропоновану кафедру і отримав посаду екстраординарного професора з правом викладати українською (серпень 1918 р.). Запрошений на посаду виконуючого обов'язки екстраординарного професора в Український

Кам'янець-Подільський державний університет. 5 жовтня 1918 р. покинув Катеринослав. Обраний деканом богословського факультету у Кам'янець-Подільському державному університеті (січень 1919 р.). Заарештований більшовиками (1919 р.). Емігрував до Польщі (1920 р.). Засновник і ректор Українського народного університету у Ланцутівському таборі для інтернованих (1921 р.). Викладав історію церкви у Кременецькій духовній семінарії (1921–1922 рр.). Переїхав до Чехословаччини (1922 р.). Працював професором у Вільному Українському університеті в Празі та Українській господарській академії в Подєбрадах (1922–1928 рр.), у Варшавському університеті (1928–1935 рр.). Один із фундаторів і секретар Українського історико-філологічного товариства у Празі (1923–1929 рр.).

Дійсний член Церковно-історичного та археологічного товариства при Київській духовній академії, Українського наукового товариства, Українського історико-філологічного товариства та Наукового товариства ім. Шевченка. Автор близько 70 наукових праць з історії церкви, освіти, культури, запорозького козацтва, історії Катеринославщини, української історіографії, архівознавства, бібліографії, біографістики, мемуаристики, публікацій документів до історії Південної України.

Помер 01.04.1935 р. у Варшаві.

Основні праці: «Последний кошевой Запорожья П. Ив. Калнышевский» (1904 р.); «Материалы для истории церковного устройства на Запорожье: (Из архива Екатеринославской духовной консистории)» (1908 р.); «Православная церковь в Польше и Литве (по Volumina Legum)» (1908 р.); «Сведения об архиве Екатеринославской духовной консистории» (1908 р.); «Преосвященный Феодосий [Макаревский], епископ Екатеринославский и Таганрогский, и его труды по истории Екатеринославщины» (1910 р.); «Материалы для истории колонизации бывших запорожских владений» (1913 р.); «До історії Задунайської Січі» (1914 р.); «Аполон Скальковський як історик Степової України» (1925 р.); «Олександр Лазаревський (3 нагоди 25-ої річниці його смерті)» (1927 р.); «Церковна анафема на гетьмана Івана Мазепу» (1938 р.); «Школа і освіта на Україні» (1993 р.).

Джерела та література: Ульяновський В. І. В. О. Біднов // УІЖ. – 1992. – № 10–11; Абросимова С. В. Наукові розвідки Василя Біднова // Козацтво. – 1996. – № 7; Чабан М. П. В. О. Біднов // Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921): Біобібліографічний словник. Близько 670 імен. – Д., 2002. – С. 108–114; Професори Дніпропетровського національного університету:

Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 25–26; Ясь Олексій. Біднов Василь Олексійович // Українські історики XX століття: Біобібліографічний довідник. Серія Українські історики. – К., 2004. – Вип. 2, част. 2. – С. 44–47.

С. І. Світленко

БЛЕЦЬКИЙ Фелікс Мар'янович (1927–1993)

Учений-філолог. Народився 17.11.1927 р. у с. Новопетрівка Нижньосірогозького р-ну Херсонської обл. у селянській родині. З дитинства пізнав нелегку працю хлібороба. По закінченню середньої школи продовжив навчання на філологічному факультеті ДДУ (1950–1954 рр.), далі – аспірантура, робота відповідальним секретарем університетської багатотиражної газети «За передову науку», захист кандидатської дисертації «Лесь Мартович як майстер соціальної сатири» (1958 р.), а згодом і докторської, тема докторської роботи – «Розвиток реалізму в українській сатирико-гумористичній прозі кінця XIX – початку XX ст.» (1987 р.). Багато років читав курси лекцій з історії української літератури та літературної критики, власних спецкурсів – «Форми комічного в українській художній літературі», «Проблеми майстерності і жанри літературної критики». Доктор філологічних наук (1988 р.), професор (1989 р.).

У філологічному світі був відомим вченим-дослідником. Його перу належить понад 200 ґрунтовних літературознавчих праць, що засвідчують широту і багатовимірність наукових зацікавлень їх автора. У його творчому доробку статті, монографії, навчальні посібники з питань історії літератури, історії і теорії критики, специфіки малих жанрів прози, гумору і сатири від давніх часів і до сьогодні, фольклорних традицій в гумористиці, розвитку історичного роману, театру і драматургії, взаємозв'язку української і російської літератур. Особливу увагу вченого привертала «білі плями», що були наслідком ідеологічного диктату за умов радянської дійсності. Задовго сучасного відродження докладав чимало зусиль, щоб відкрити літературні імена А. Кримського, Т. Сулими, Д. Яворницького, Олени Пчілки, Дніпрової Чайки, Л. Яновської, К. Анищенка, І. Сенченка та ін.

Окрема сторінка в літературознавчій та літературно-критичній спадщині виступи (відгуки, рецензії, статті) про літературний процес на Катеринославщині – Дніпропетровщині кінця XIX–XX ст., що відзначаються свіжістю погляду, точністю аналізу, принциповістю оцінювання. Щирим було його слово про сучасних письменників Придніпров'я – Б. Карапиша, О. Зайвого, Г. Шияна, О. Билінова, М. Нечая, Фросину Карпенко, В. Чемериса, С. Бурлакова, Наталку Нікуліну.

В останні роки свого життя брав активну участь у діяльності спеціалізованої наукової ради із захисту дисертаційних робіт при Київському національному університеті.

Помер у серпні 1993 р.

Основні праці: «Лесь Мартович» (1961 р.); «Оповідання. Новела. Нарис» (1966 р.); «Українська сатира кінця XIX – початку XX століття» (1973 р.); «Українська сатира кінця XIX початку XX століть» (1987 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 26-27.

Н. І. Заверталюк

БІЛОВА Наталія Анатоліївна

Учений-геоботанік, ґрунтознавець, мікроморфолог. Народилася 25.11.1951 р. у м. Дніпропетровськ у родині сталевара. Закінчила середню школу № 81. Вищу освіту здобула на біологічному факультеті Дніпропетровського державного університету (кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології).

Працювала науковим співробітником НДІ біології Дніпропетровського національного університету, з 1987 р. – старший науковий співробітник НДІ біології ДНУ. З 1998 р. і дотепер працює в Академії митної служби України. З 1998 р. – доцент, з 2000 р. до 2002 р. – професор кафедри товарознавства та митної експертизи, з 2002 р. і дотепер – завідувач цієї ж кафедри. Водночас працює професором кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ.

Науковий ступінь доктора біологічних наук присуджено в 2000 р., вчене звання професора присвоєно у 2004 р.

Науковий напрям – екологія та біогеоценологія, техногенна біогеоценологія, екологічне ґрунтознавство, екологічна мікроморфологія.

Автор 162 наукових праць, у тім числі двох монографій, п'яти навчальних посібників. Академік Української екологічної академії наук. Підготувала чотирьох кандидатів наук.

Голова підкомісії мікроморфології ґрунтів Товариства ґрунтознавців та агрохіміків ААНУ, голова секції мікроморфології ґрунтів Наукової ради з проблем ґрунтознавства НАН України. Член редколегії міжнародних журналів «Екологія та ноосферологія» та «Ґрунтознавство». Член редколегії наукових збірників «Митний вісник» та «Питання степового лісознавства та рекультиваци ґрунтів».

Автор винаходу способу технической рекультивации платообразных отвалов горных пород. Авторское свидетельство СССР, № 520948, Кл. А 01 В 79 / 02, 1976 (Спільно з Тупікою Н. М. і Зверковським В. М.).

Почесний митник України.

Основні праці: «Екологія, мікроморфологія, антропогенез лісових ґрунтів степової зони України» (1997 р.); «Естественные леса и степные почвы» (1999 р., у співавторстві); «Микроморфология лессиважных процессов в байрачных лесных черноземах степной зоны Украины» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Екология, микроморфология антропогенез лесных почв степной зоны Украины. – Д., 1997.

Л. П. Мицик

БІЛОЗЬОРОВ Василь Євгенович

Учений у галузі математичної теорії керування. Народився 28.04.1953 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1975 р. закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Механіка». Аспірант ДДУ по кафедрі прикладної математики (1976–1979 рр.); молодший науковий співробітник кафедр систем автоматичного керування та прикладної математики (1979–1983 рр.); асистент кафедри прикладної математики (1983–1986 рр.). У 1983 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук (обчислювальний центр

АН СРСР, м. Москва) та у 1995 р. дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук (Інститут кібернетики АН України, м. Київ). Одержав звання доцента кафедри прикладної математики ДДУ у 1986 р. і звання професора тієї ж кафедри у 1996 р. Завідувач кафедри прикладної математики ДДУ з 1996 р. і по теперішній час.

Основні наукові досягнення: створення теорії декомпозиції лінійних систем керування; розробка теорії та створення процедур синтезу зворотного зв'язку за виходом для лінійних, білінійних і квадратичних систем керування; дослідження проблем інваріантності в системах керування та проблем умовної стійкості квадратичних систем. Має більше 70 наукових та науково-методичних праць. На кафедрі прикладної математики читає курси лекцій з вищої математики, алгебри та геометрії, функціонального аналізу та теорії математичного керування. Для цих курсів ним було підготовлено (у співавторстві) навчальні посібники «Инвариантный анализ линейных стационарных динамических систем» (1986 р.), «Функції багатьох змінних» (2000 р.), «Криволінійний та подвійний інтеграли» (2002 р.).

Член двох спеціалізованих вчених рад (у галузі математичного моделювання). Підготував двох кандидатів наук.

Заслужений діяч науки і техніки України (2001 р.).

Основні праці: «О декомпозиции линейных стационарных систем автоматического управления» (1983 р.); «Итерационно-параметрический метод решения проблемы синтеза обратной связи» (1995 р.); «Геометрические методы модального управления» (1999 р.); «Design of linear feedback for bilinear control systems» (2002 р.); «On stability cones for quadratic systems of differential equations» (2005 р.); «Геометрический подход к проблеме стабилизации систем управления» (2006 р.); «Полная топологическая классификация одной модели экологической конкуренции в регулярном случае» (2006 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 27–28.

В. С. Савчук

БОБИЛЄВА Світлана Йосипівна

Учений-історик. Народилася 12.08.1947 р. у м. Макіївка Донецької обл. в сім'ї службовців, українка. У 1970 р. закінчила історичний факультет Дніпропетровського державного університету.

Після навчання в аспірантурі при історичному факультеті ДДУ з 1973 р. працювала викладачем, старшим викладачем, доцентом, професором кафедри всесвітньої історії ДДУ.

Кандидатську дисертацію «Рабочий класс и социальная политика юнкерско-буржуазного блока Германии (1900–1914 гг.)» захистила в 1980 р. у Ленінградському педагогічному інституті ім. О. І. Герцена, у тому ж році здобула науковий ступінь кандидата історичних наук. У 2004 р. присвоєно вчене звання професора. У 1999–2007 рр. завідувала кафедрою всесвітньої історії. Є членом Російської академії німців.

Багато років була членом правління Асоціації дослідників історії та культури російських німців, членом редколегії науково-інформаційного бюлетеня «Российские немцы». З 1995 р. – один із організаторів (куратор та заступник головного редактора) енциклопедії «Немцы России». З 1997 р. очолює Інститут українсько-німецьких досліджень ДНУ. Під її керівництвом та за її активної участі були проведені міжнародні конференції «Немцы в Украине» (Дніпропетровськ, 1995), та міжнародна конференція «Немцы Украины и России в конфликтах и компромисах XIX–XX веков» (Дніпропетровськ, 2007).

У 1998 р., 2001–2003 рр. очолювала історико-етнографічні експедиції в колишні німецькі та менонітські поселення Дніпропетровської та Запорізької областей, які проводилися разом з Інститутом німецьких та східноєвропейських досліджень (Геттінген, Німеччина) у межах міжнародного наукового проекту «Kleine Heimat». У 2002 р. та 2003 р. керувала дослідницькими проектами (за підтримки Міжнародного стипендіального комітету Chortitza-99), вивчаючи трагічні події періоду Громадянської війни у менонітських поселеннях Дубровка і Бороденко.

Спеціаліст у галузі історії німців України та соціальної політики європейських країн у ХІХ–ХХ ст. Автор понад 160 наукових праць, у тому числі двох монографій та низки методичних розробок, навчального посібника «Історія Німеччини з давніх часів до 1945 р.», який має гриф Міністерства освіти та науки України.

Викладає такі курси лекцій: «Історія країн Західної Європи та Північної Америки», «Історія Німеччини», «Всесвітня історія», «Соціальна історія європейських країн», «Реформи і революції в історичній ретроспективі», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Історія політичних вчень». З 1995 р. – головний редактор збірника «Вопросы германской истории».

Підготувала чотирьох кандидатів історичних наук, керує п'ятьма аспірантами та двома пошукачами.

Основні праці: «Очерки истории немцев и меннонитов Юга Украины (конец XVIII- первая половина XIX вв.)» (1999 р., у співавторстві); «Немцы Украины: Материалы к энциклопедии» (2001 р., у співавторстві); «Живи и помни. ... История меннонитских колоний Екатеринославщины» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Черказянова І. В. Юбилей Светланы Иосифовны Бобылевой // Российские немцы. – 2007. – № 2 (50). – С. 29–32.

О. Є. Ткаченко

БОЙЦУН Наталія Євгенівна

Учений у галузі економічних наук. Народилася 31.03.1960 р. у м. Челябінськ (Російська Федерація) в сім'ї службовців. У 1981 р. закінчила з відзнакою механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Гідродинаміка». Свою трудову діяльність розпочала у 1982 р. в ДДУ на посаді інженера. З 1984 р. працювала на посадах: молодший науковий співробітник, науковий співробітник, старший науковий співробітник механіко-математичного факультету ДДУ. З 1983 р. до 1994 р. її спеціалізація – гідродинаміка у невагомості. У 1988 р. захистила кандидатську дисертацію. У 1992–

1996 рр. – доцент ДДУ. Після захисту у 1996 р. докторської дисертації здобула науковий ступінь доктора технічних наук.

З 1995 р., після вивчення досвіду в зарубіжних країнах, спеціалізується в галузі економіки та фінансів.

З 1996 р. до 2005 р. працювала професором, завідувачем кафедри міжнародних фінансів Дніпропетровського національного університету. За її безпосередньою участю у 1997 р. в університеті створено факультет міжнародної економіки, який вона очолювала з моменту його заснування і до 2005 р. Також відкрито спеціальність «Міжнародна економіка».

У 1995–1997 рр. пройшла декілька стажувань і навчання за програмою «Майстер міжнародних фінансів» в університеті м. Амстердам (Голландія) та м. Льовен (Бельгія).

Наукові інтереси пов'язані з проблемами інтеграції України у світове господарство, математичним моделюванням економічних процесів, дослідженням грошово-кредитної політики та валютно-фінансового ринку.

Автор понад 100 наукових праць, у тому числі чотирьох монографій.

Під її керівництвом захищені сім кандидатських дисертацій з економічних наук.

Координатор ряду міжнародних проектів у галузі вищої освіти, зокрема проекту TEMPUS Європейського Союзу, Фонду «Відродження» та уряду Бельгії. Була головою оргкомітету щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Фінанси України», яка розпочала свою роботу в 1996 р. Була членом спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій у ДНУ.

Дійсний член Академії економічних наук України. Нагороджена знаком «Відмінник освіти України».

Нині працює заступником міністра економіки у Києві.

Основні праці: «Экономико-математическое моделирование и оптимизация управления организацией» (2001 р.); «Міжнародні фінанси» (2004 р.); «Міжнародний лізинг» (2004 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 28–29.

В. А. Федорова

БОЛЕБРУХ Анатолій Григорович*

Учений-історик. Народився 20.10.1940 р. у м. Кустанай (Казахстан) у родині службовців. У 1967 р. закінчив історико-філологічний факультет Дніпропетровського державного університету.

Після закінчення аспірантури університету (1972 р.) працював викладачем, старшим викладачем, доцентом, професором кафедри історіографії та джерелознавства історичного факультету ДНУ (з 2006 р. кафедра історіографії, дже-

релознавства та архівознавства), де працює понині. Роботу на посаді декана історичного факультету (1987–2002 рр.) поєднував із завідуванням кафедрою історіографії та джерелознавства (1994–2006 рр.). Кандидатську дисертацію «Боротьба російського самодержавства з передовою суспільно-політичною думкою в другій половині XVIII ст. (за матеріалами діяльності цензурних органів)» захистив 1972 р. у ДДУ, а науковий ступінь доктора історичних наук здобув 1989 р. після захисту дисертації «Селянське питання в суспільній думці Росії кінця XVIII – початку XIX ст.» у Московському державному історико-архівному інституті. У 1991 р. йому присвоєно вчене звання професора.

Науковий керівник Науково-дослідної лабораторії історії Придніпровського регіону.

Спеціаліст у галузі історії суспільної думки України та Росії. Автор понад 100 наукових праць, у тому числі 10 монографій та навчальних посібників. Наукові інтереси: розробка теоретико-методологічних проблем історіографії та історичного джерелознавства, дослідження історії суспільної думки України і Росії XVIII-XIX ст., історії місцевого краю; пошукові дослідження у галузі використання творів художньої літератури як історичних джерел. Професорські курси, які читаються ним на історичному факультеті ДНУ: історіографія та історія суспільної думки.

Підготував трьох докторів та 10 кандидатів історичних наук.

У 1988–2004 рр. був головою спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій з історичних спеціальностей, членом якої є і нині. Член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук при ДНУ. Член редколегій низки наукових і громадсько-політичних

видань. Був відповідальним редактором «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія» (1993–2002 рр.) та міжвузівського збірника наукових праць «Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України» (1995–2007 рр.).

Заслужений працівник народної освіти України (1993 р.). Академік Української академії історичних наук (з 1999 р.).

Основні праці: «Передовая общественно-политическая мысль России и Украины: от Радищева до декабристов» (1987 р.); «Критика феодально-крепостнического строя в трудах русских и украинских просветителей XVIII – нач. XIX в.» (1988 р.); «Історія суспільної думки України: друга половина XIX – поч. XX ст.» (1994 р.); «Пам'ятки суспільної думки України: XVIII – перша половина XIX ст.» (1995 р.); «Василь Назарович Каразін (1773–1842)» (2005 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7307; оп. 4, спр. 404; Чернов С. А. К 60-летию доктора исторических наук, профессора Анатолия Григорьевича Болебруха // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Вип. 2. – Д., 2001. – С. 706–708; Руднев М. А. Проблемы истории русского консерватизма второй половины XVIII – первой четверти XIX вв. в научном творчестве историка просветительства // Гуманітарний журнал. – 2003. – №4. (20). – С. 58–68.

БОРГАРДТ Олександр Олександрович (1919–2002)

Учений-фізик, есеїст, графік, перекладач, культуролог. Народився 16.02.1919 р. у м. Синельникове Дніпропетровської обл. в родині службовця (батько – згодом професор, доктор сільськогосподарських наук). Походить зі швейцарського роду: дід – Йоган Боргардт – воював на Кавказі на боці Шаміля й, потрапивши до російського полону, залишився в імперії.

Після закінчення середньої школи в 1936 р. вступив до Дніпропетровського металургійного інституту, 1938 р. перевівся до ДДУ. 1941 р. був мобілізований до Червоної армії, вчився у Вищій військово-повітряній академії ім. М. Є. Жуковського (Москва) та у Вищому військовому гідрометеорологічному інституті (Ленінград), після закінчення останнього служив інженером-синоптиком в управліннях

гідрометеослужби Південно-Уральського та Київського військових округів, у вересні 1944 р. звільнений для продовження освіти. З жовтня 1944 р. знову студент фізико-математичного факультету Дніпропетровського університету, закінчив ДДУ у 1945 р. і вступив до аспірантури по кафедрі теоретичної фізики. Аспірантуру закінчив у 1948 р. Його жроку захистив кандидатську дисертацію «Поляризація дипольних рідин і газів у постійному електричному полі». У 1948–1951 рр. – старший викладач, потім до 1966 р. – доцент кафедри теоретичної фізики. 1966 р. очолив нову кафедру фізичного факультету – кафедру біоніки. У 1966 р. захистив докторську дисертацію «Алгебраїчні методи в теорії частинок цілого спіну».

У ДДУ читав 17 лекційних курсів, лекції відрізнялися чіткістю, продуманістю, логічною послідовністю. Працював у Дніпропетровському університеті до 1968 р., звільнився за власним бажанням у зв'язку з переходом на іншу роботу.

У 1968–1970 рр. працював завідувачем кафедри біофізики Донецького університету. 1970 р. отримав учене звання професора. З 1970 р. до кінця життя працював у Донецькому фізико-технічному інституті низьких температур старшим, а пізніше провідним науковим співробітником.

Опублікував близько 100 наукових робіт з теоретичної фізики та біофізики. Його наукові статті з'являлись у «Journal of Mathematical Physics» (США), «Журнале экспериментальной и теоретической физики» (Москва) у 1990-х рр.

Був людиною різноманітно обдарованою, знав багато мов, цікавився питаннями історії, культурології, мови. Займався художніми перекладами, малював. Глибоко досліджував історію народів, які населяли територію України. Гаряче вітав незалежність України, прагнув зробити якомога більше для зміцнення державності Батьківщини, викривав імперську політику її ворогів.

Помер 15.08.2002 р. у м. Донецьк.

Основні праці: «Релятивистски инвариантные преобразования в пространстве волновых функций» (1963 р.); «Поперечность и продольность бозонных полей и дибарические частицы» (1963 р.); «Векторные мезоны в постоянных внешних электромагнитных полях» (1968 р., у співавторстві); «Электрон в однородном электромагнитном поле и в поле плоской произвольно поляризованной волны» (1974 р., у співавторстві); «Гипераксиальная симметрия релятивистских волновых уравнений» (1975 р., у співавторстві); «Тіні незабутніх предків» (1993–1996 рр.); «Бич Божий» (1993 р.); «Дві куль-

тури» (1998 р.); «Аналітична історія України», частини I – III (2001–2003 pp.); «Superluminal solutions to the Klein-Gordon equation and a causality problem» (2003 р., у співавторств).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 339; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 30–31.

С. Ф. Лягушин

**БОРЩЕВСЬКИЙ Валентин Якович
(1910–1989)**

Учений-історик. Народився 20.04.1910 р. у м. Долинське Одеської обл. в сім'ї ветеринарного лікаря. У 1940 р. закінчив історичний факультет Одеського державного університету, працював викладачем Учительського інституту у м. Кременець Тернопільської обл.

Брав участь у Великій Вітчизняній війні (1941–1945 pp.). Нагороджений медалями «За оборону Кавказу», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 pp.» та ін. Капітан у відставці.

Кандидатом історичних наук став у 1949 р., захистивши дисертацію у Києві, в Інституті історії України АН УРСР, а доктором історичних наук – після захисту дисертації в 1966 р. (Москва, Інститут історії СРСР АН СРСР). Вчене звання професора присвоєно в 1967 р. У Дніпропетровському державному університеті працював з 1946 р.: викладачем, старшим викладачем, доцентом, завідувачем кафедри історії СРСР (1953–1955 pp.), професором, завідувачем кафедри всесвітньої історії (1965–1972 pp.), завідувачем кафедри історіографії та джерелознавства (1972–1978 pp.), професором названої кафедри до 1988 р. У його трудовій біографії – робота в партійній школі м. Дніпропетровськ (1955–1960 pp.), Дніпропетровському медичному інституті (1960–1962 pp.). Був відповідальним редактором низки документальних публікацій та збірників мемуарів з історії Катеринослава-Дніпропетровська.

Наукові інтереси: історія Жовтневої соціалістичної революції в Україні, становлення радянської влади, історія робітничого кла-

су Катеринослава та рад робітничих депутатів, історія Донецько-Криворізького басейну на початку ХХ ст., джерелознавство вітчизняної історії ХХ ст. На історичному факультеті ДДУ читав такі професорські курси: «Вступ до спеціальності», «Джерелознавство вітчизняної історії радянського періоду».

Автор понад 70 наукових праць, у тому числі восьми монографій і навчальних посібників. Підготував шість кандидатів історичних наук.

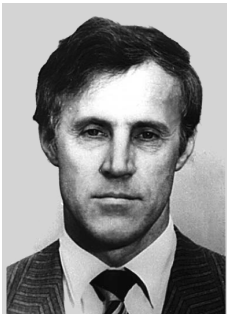
Помер 3.06.1989 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Робітники Катеринослав в дні Жовтня: У 2 т.» (1961 р.); «Бердянск помнит 18-й год» (1962 р.); «Рабочий класс и Советы Донецко-Криворожского бассейна в Октябрьской революции: В 2 т.» (1962 р.); «Источниковедение истории СССР: 1917–1985» (1985 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ – Ф. 1, оп. 1, спр. 351, 352, 353, 354; [Ковальський М. П]. Валентин Якович Борщевський (некролог) // Український історичний журнал. – 1989. – № 10. – С. 158.

А. Г. Бolečух, М. А. Руднєв

БРЕХАРЯ Григорій Павлович

Учений-фізик. Народився 10.01.1942 р. у м. Новомосковськ Дніпропетровської обл., українець. Після закінчення технікуму працював майстром на Дніпродзержинському металургійному комбінаті. У 1964 р. вступив на фізичний факультет Дніпропетровського державного університету, який закінчив з відзнакою у 1969 р. Після навчання в аспірантурі й захисту в 1975 р. кандидатської дисертації «Влияние скорости охлаждения на переохлаждение и структурообразование в сплавах» працював асистентом на кафедрі експериментальної фізики, був організатором і першим керівником рентгенівської лабораторії в міжвузівському центрі наукових досліджень при ДДУ.

У 1972 р. перейшов на роботу в Запорізький педагогічний інститут доцентом кафедри фізики. Входив до складу організаторів створення на базі педінституту Запорізького державного університету (ЗДУ), де далі працював завідувачем кафедри фізичного матеріалознавства.

У 1991 р. був обраний на посаду завідувача кафедри металофізики Дніпропетровського держуніверситету, яку обіймав до 1994 р. Читав курси «Термодинаміка та кінетика фазових перетворень», «Дифракційні методи досліджень», «Фізика магнітних матеріалів». У 1992 р. в Інституті металофізики НАНУ (м. Київ) захистив дисертацію «Формирование метастабильных состояний в металлических сплавах при закалке из жидкости» на здобуття наукового ступеня доктора фізикоматематичних наук. У 1993 р. отримав учене звання професора.

З 1994 р. до 2000 р. працював першим проректором ЗДУ та завідувачем кафедри фізичного матеріалознавства. З 2000 р. працював завідувачем кафедри менеджменту в Запорізькому державному гуманітарному університеті, а з 2001 р. – завідувачем кафедри фізики твердого тіла в Дніпродзержинському державному технічному університеті. Нині – проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Дніпродзержинського державного технічного університету.

Автор чотирьох монографій, 180 наукових праць, отримав за винаходи 12 авторських свідоцтв СРСР і патентів України.

Науковий напрям: фізика наднерівноважної кристалізації та магнетизм метастабільних систем. Науковий консультант трьох докторських та науковий керівник шести кандидатських дисертацій.

Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1992 р.). Відмінник освіти України.

Основні праці: «Устойчивость аморфных структур в микропроводах», «Метастабильные состояния в закаленных из пара сплавах железо-углерод» «Образование аморфно-кристаллических и нанокристаллических структур в микропроводах типа FINEMET».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 6183; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 32.

В. Ф. Башев

БРЕЧКЕВИЧ Митрофан Васильович (1870–1963)

Учений-історик. Народився 04 (16).04.1870 р. у с. Бакоти Кременецького повіту Волинської губернії, тепер Кременецький р-н Тернопільської обл., в родині священика. Закінчив Волинську духовну семінарію (1890 р.). У 1890–1897 рр. працював у початковій школі та при

семінарії, потім наглядачем в Єлисаветградському училищі. Вищу освіту здобув на історико-філологічному факультеті Юр'ївського (нині Тартуський) університету, де навчався з 1897 р. до 1901 р. Під час навчання виявив наукові здібності, отримав золоту медаль за студентське дослідження (1900 р.). У 1901 р. залишений при університеті для підготовки до професорського звання на кафедрі загальної історії. З 1904 р. на викладацькій роботі в Юр'ївському реальному училищі. У 1906–1911 рр. викладав приват-доцентом Юр'ївського університету. Читав загальний курс історії слов'ян, історію Польщі та Чехії в середні віки, історію південних слов'ян, історію західної церкви IV–VII ст. У 1912 р. захистив магістерську дисертацію. У 1911–1913 рр. перебував у закордонному відрядженні у Штетіні, Берліні, Парижі та Лондоні. У 1913–1922 рр. працював професором Казанського університету. Водночас у 1918–1921 рр. керував Південно-Східним археологічним та етнографічним інститутом.

У 1923–1931 рр. – професор Катеринославського (з 1926 р. – Дніпропетровського) інституту народної освіти. З 1931 р. до 1938 р. перебував на пенсії, хоча з 1931 р. працював у Севастопольському музейному об'єднанні екскурсоводом і науковим співробітником. У 1938 р. повернувся на викладацьку роботу – до Київського педагогічного інституту. Під час війни у 1941–1944 рр. працював у педагогічних інститутах Сталінграда, Бірська та Бугуруслана. З 1944 р. по 1950 р. викладав у Київському університеті. З 1946 р. завідував кафедрою історії середніх віків.

Напрямок наукових інтересів: історія західних слов'ян епохи середньовіччя. Головною проблемою дослідів стала німецька колонізація Помор'я. З'ясував час феодалізації поморських слов'ян, роль німецької колонізації в цьому процесі.

Заслужений діяч науки УРСР (1948 р.).

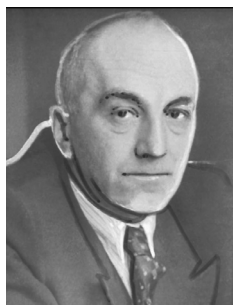
Помер 23.08.1963 р. у м. Київ.

Основні праці: «Святополк – князь Поморский» (1902 р.); «Первые поморские монастыри» (1905 р.); «Введение в социальную историю княжества Славии, или Западного Поморья» (1911 р.); «Грамота папы Иннокентия II от 1140 г. волыньскому епископу Адальберту» (1913 р.); «О славянах и их соседях в древнейшее время» (1913 р.); «Периодизация истории славян» (1915 р.); «Высший класс славянского населения в Западно-Поморском княжестве XII–XIII» (1914 р.); «Полабские славяне» (1915 р.); «Национальный вопрос в славянских землях» (1917 р.); «Доба західноєвропейського феода-

лізму в новітніх працях радянських істориків» (1927 р.); «Східно-поморське князівство та його занепад. Початкова історія Гданського коридору (XIII–XIV ст.)» (1929 р.); «Западное Поморское княжество и его упадок» (1929 р.); «Спірні питання раннього середньовіччя» (1930 р.); рукопис «Очерк истории средних веков» (1946 р.).

Джерела та література: УРЕ. – Т. 2. – Вид. 2-е. – К., 1978. – С. 32; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 32–33; Герасимова Галина. Бречкевич Митрофан Васильович // Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник. Серія Українські історики. – Вип. 2, частина 2. – К., 2004. – С. 64–66.

С. І. Світленко

БРОДСЬКИЙ Олександр Іллч (1895–1969)

Видатний учений-хімік. Народився 19.06.1895 р. у м. Катеринослав у сім'ї інженера. Навчався в гірничому інституті в Катеринославі. Закінчив Московський університет (1922 р.).

Учень академіків Л. В. Писаржевського і Д. П. Коновалова. У 1921–1923 рр. працював асистентом кафедри біохімії Катеринославського (Дніпропетровського) інституту народної освіти (ДІНО), у наступні одинадцять років – доцентом, а потім професором кафедри фізичної хімії цього навчального закладу. Очолював кафедру фізичної хімії ДІНО. Одночасно працював у Інституті фізичної хімії (1927–1969 рр.) та Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті (1930–1941 рр.). Протягом 30 років (1939–1969) очолював Інститут фізичної хімії АН УРСР. У 1939 р. обраний академіком АН УРСР, а в 1943 р. – член-кореспондентом АН СРСР.

У 1926 р. захистив докторську дисертацію «Хімічна рівновага та розчинник». Встановив кількісну залежність електродного потенціалу від діелектричної проникності розчинника (1929 р.). З 1934 р. основні його дослідження стосувалися хімії ізотопів та розробки ізотопних методів вивчення механізму хімічних реакцій. Під його керівництвом уперше в СРСР була створена установка й одержані перші зразки важкої (дейтерієвої) води (1934 р.), концентрати важких ізото-

пів кисню (1937 р.) та азоту (1949 р.). Розробив (1940 р.) теорію тонкого фракціювання і розділення сумішей методом термодифузії, що є одним із основних способів для збагачення легким ізотопом урану-235. Це відіграло важливу роль у вирішенні атомної проблеми. Уперше в країні застосував стабільні ізотопи для дослідження механізмів хімічних реакцій (1940–1943 рр.).

Його книга «Фізична хімія» у 1932–1948 рр. витримала 13 видань у СРСР і за кордоном, протягом кількох десятиліть була основним підручником з фізичної хімії у вищій школі.

У 1946 р. йому присуджено Державну премію, а в 1969 р. – звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений багатьма орденами і медалями.

Помер 21.08.1969 р. у м. Київ.

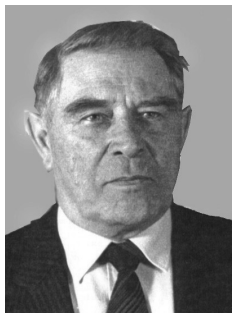
Основні праці: «Концентрирование тяжелой воды» (1934 р., у співавторстві); «Химия изотопов» (1957 р.); «Современная теория электролитов» (1934 р.); «Избранные труды: В 2 т.» (1974 р.).

Джерела та література: Турченко Я. И. Основные пути развития общей, неорганической и физической химии на Украине. – К., 1957. – С. 252–256; Бродский А. И. // Биографический словарь деятелей естествознания и техники. – М., 1958; Грачев И. П. Александр Ильич Бродский / И. П. Грачев, А. Ф. Рекашева, В. А. Луненок-Бурмакина. – К., 1965; Походенко В. Д. Александр Ильич Бродский. – К., 1988.

В. С. Коваленко

БУДНИК Василь Сергійович (1913–2007)

Видатний конструктор і вчений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 24.06.1913 р. у с. Семенівка Чернігівської обл. у сім'ї агронома. У 1932 р. закінчив архітектурний технікум. Льотчик-конструктор аероклубу МАІ (1932–1934 рр.). Закінчив у 1940 р. Московський авіаційний інститут (з відзнакою). З 1940 р. до 1943 р. працював інженером-конструктором в КБ С. В. Іллішина. Займався реалізацією завдань доозброєння штурмовика «ІЛ-2» (як начальник групи в КДІ-1 Наркомату авіаційної промисловості), а згодом і ракетного озброєння штурмовиків з ракетним двигуном. Член міжвідомчої комісії з вивчення німецької ракетної техніки (1945 р.). Як заступник Головно-

го конструктора КБ С. П. Корольова (1947 р.) з питань створення керованих балістичних ракет (ЦНДІ ракетної техніки) брав участь у розробці та передачі на озброєння перших бойових балістичних ракет Р-2, Р-2, Р-5. Працював на посаді головного конструктора заводу № 586 з їх серійного виготовлення (м. Дніпропетровськ), першого заступника Головного конструктора ОКБ-586 (М. К. Янгеля) з 1954 р. З 1972 р. очолював роботи з ракетно-космічних напрямів у Інституті технічної механіки АН України.

Учасник розробки багатьох поколінь ракет, починаючи від Р-1. Ініціював і очолив наприкінці 1952 р. проектні розробки бойової ракети на висококиплячих компонентах палива, здатної довгий час знаходитися у заправленому стані, з повністю автономною системою управління. Створенням такої ракети Р-22 був започаткований новий напрям у розвитку ракетної техніки. Один із творців міжконтинентальних балістичних ракет стратегічного призначення, ракет-носіїв серій «Циклон», «Космос», супутників ДС-1, ДС-2 та ін. У Інституті технічної механіки очолював ракетно-космічний сектор, де були розгорнуті дослідження з оптимального проектування ракетно-космічних систем.

Викладач на фізико-технічному факультеті ДДУ з 1950-х рр. Професор Дніпропетровського університету (1962 р.), член-кореспондент АН УРСР (1964 р.), академік АН УРСР (1967 р.). Читав курс «Конструкції і проектування літальних апаратів» на кафедрі технічної механіки ДДУ. Написав книгу спогадів «От штурмовиков ИЛ-2 до космических ракет» (1993 р.)

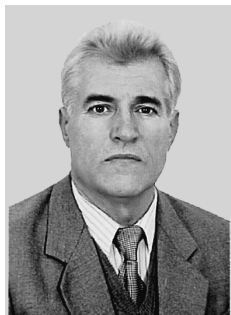
Герой Соціалістичної Праці (1959 р.), лауреат Ленінської премії (1960 р.). Член-кореспондент АН України (1962 р.), академік АН України (1967 р.). Нагороджений багатьма орденами і медалями, зокрема орденом Трудового Червоного Прапора (1956 р., 1976 р.), орденом Леніна (1959 р., 1961 р.), орденом Ярослава Мудрого (2004 р.). Йому присуджена медаль і премія ім. акад. М. К. Янгеля (2004 р.).

Помер 8.03.2007 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 400, 401; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 34–35; Федоренко І. В., Хуторный В. В. Роль В. С. Будника в становленні ракетно-

космической отрасли Украины // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія і філософія науки і техніки. – 2006 – Т. 5, вип. 14.

В. С. Савчук

БУЛАНИЙ Михайло Філімонович*

Учений-радіофізик. Народився 22.09.1940 р. у Дніпропетровськ у сім'ї робітника, українець. Після закінчення середньої школи № 114 в 1957 р. працював у Дніпропетровській телефонній мережі. У 1959 р. вступив на навчання до Дніпропетровського державного університету. Закінчивши фізичний факультет ДНУ у 1964 р., працював на кафедрі радіоелектроніки на посадах старшого наукового співробітника (1964–1968 рр.), асистента (1968–1976 рр.), доцента (1976–2001 рр.) кафедри. У 1974 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради ДДУ захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук зі спеціальності «Радіофізика» з охопленням квантової радіофізики. У 1976 р. отримав атестат доцента (кафедра радіоелектроніки).

У 2001 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради у Дніпропетровському національному університеті захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук зі спеціальності «Фізика твердого тіла» на тему «Спектроскопія кристалів твердих сполук на основі сульфід цинку». У 2001 р. обраний на посаду професора кафедри радіоелектроніки радіофізичного факультету.

Основний напрям наукової роботи – дослідження впливу домішок на рекомбінаційні процеси в монокристалах твердих сполук на основі сульфід цинку при зовнішніх впливах для прогнозування їх оптичних та електричних параметрів.

Головні наукові досягнення пов'язані з розробленням методики вирощування кристалів з розплаву під тиском аргону, які дозволяють в широких межах плавно та спрямовано змінювати їх фізичні властивості, що робить тверді сполуки перспективними для вирішення прикладних задач, пов'язаних з використанням їх у техніці як матеріалів для пристроїв відображення інформації.

Читає курси: «Основи радіоелектроніки», «Радіотехнічні кола та сигнали», «Фізика твердого тіла», «Сигнали та процеси в радіотехніці», «Генерування та формування імпульсів», проводить лабораторні та практичні заняття, продовжує наукову роботу, працює над вдосконаленням методики дослідження та експериментального обладнання.

Отримував гранти Державного фонду фундаментальних досліджень. Соросівський доцент. Заслужений викладач ДНУ. Член редакційної колегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіоелектроніка».

Основні праці: «Optical and magnetic resonance investigations of ZnO crystals doped with TM ions» (2004 p); «Study of plastically deformed ZnS:Mn crystals by EPR» (2005 p.); «Резонансні явища: Підручник» (2006 p); «ЭПР-исследования изменений зарядового состояния Cr по сечению дислокационных трубок в кристаллах ZnS» (2006 p.); «Luminescence and EPR Characterization of Vanadium Doped Semi-Insulating 4H SiC Materials Science Forum Vols» (2006 p.); «Температурная зависимость фото- и электролюминесценции кристаллов ZnS:Mn.» (2006 p.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 414; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 35–36; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 150, 180.

БУЛАХОВ Валентин Леонтійович

Учений-гідробіолог. Народився 31.01.1933 р. у м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл. в робітничій сім'ї.

Після закінчення в 1952 р. середньої школи робітничої молоді вступив до біологічного факультету ДДУ на кафедру зоології хребетних. Вже на другому курсі, де він навчався без відриву від виробництва (працював машиністом турбінних установ на ТЕЦ у м. Дніпродзержинськ), брав активну участь у наукових комплексних експедиціях по вивченню степових лісів і експедиціях по вивченню птахів ложа майбутнього Каховського і Дніпродзержинського водосховищ. Після закінчення з відзнакою в 1957 р. ДДУ деякий час працював стар-

шим мисливствознавцем обласної ради Українського товариства мисливців і рибалок (УТМР). У 1958–1966 рр. працював науковим співробітником НДІ Гідробіології Дніпропетровського університету. Проводив роботу з акліматизації Дніпровської тарані в Дніпровських і Криворізьких водосховищах, яка стала важливим об'єктом промислу. У 1966 р. захистив кандидатську дисертацію «Збагачення іхтіофауни Ленінського водосховища шляхом акліматизації напівпрохідних видів риб».

З 1967 р. – старший викладач кафедри зоології, а в 1968 р. – доцент, завідувач кафедри, якою з невеликою перервою завідував до 1986 р. З 1969 р. по теперішній час є керівником зооекологічної тематики кафедри і лабораторії біомоніторингу НДІ біології ДНУ, керує дослідженнями з вивчення проблем екотоксикології і зооіндикації, з вивчення ролі тварин в утворенні механізмів гомеостазу й екологічної стійкості систем.

Разом із професорами О. Л. Бельгардом і А. П. Травлєєвим сприяв організації Міжнародного Присамарського біосферного стаціонару.

Створив наукову школу із структурно-функціональної зоології. Під його керівництвом захищена одна докторська та 17 кандидатських дисертацій.

Приділяє багато уваги охороні природи й організації заповідних територій. Безпосередньо під його керівництвом реалізований проєкт організації Дніпровсько-Орільського природного заповідника (1990 р.), створено більше десяти державних заказників, у т. ч. державного заказника «Богданівський», де вперше в практиці відновлено біорізноманіття тварин у вторинних екосистемах на відроджених землях гірничими виробництвами. Автор створення «Червоного списку тварин (хребетних) Дніпропетровщини».

Бере активну участь у роботі наукових товариств. Член географічного товариства України, Українського орнітологічного товариства і Українського товариства охорони природи. Обирався членом центральної ради теріологічного товариства при РАН та членом Ради Українського товариства охорони птахів України.

Багато уваги приділяє педагогічній роботі: викладає загальні курси «Зоологія хребетних», спецкурси «Історія методології в біології», «Порівняльна анатомія хребетних», «Структура фауни хребетних». Створив і передав своїм учням спецкурси «Іхтіологія», «Герпетологія», «Теріологія». У 1995 р. йому присвоєно звання «Соросівський доцент» у галузі точних наук. У 1999 р. йому присвоєно почесне

звання «Заслужений викладач Дніпропетровського університету».

Створив наукові напрями: функціональна роль тварин у екосистемах, формування біорізноманіття в природних і антропогенних екосистемах, екологічна реабілітація техногенних ландшафтів, створення загальної мережі іхтіо-, герпето- та теріокомплексів.

Опублікував 500 наукових і науково-методичних робіт.

Основні праці: «Фауна позвоночных Днепропетровщины» (1984 р.); «Методические указания по количественному учету позвоночных животных на производственной практике» (1986 р.); «Систематика позвоночных животных» (1989 р.); «Морфология та анатомія хордових тварин» (1999 р.); «Функциональная зоология как новое направление в развитии общей экологии» (2000 р.); «Сучасний стан ландшафтів центрально-степового Придніпров'я в умовах антропогенного тиску и шляхи збереження та відновлення» (2002 р.); «Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Ссавці (Mammalia)» (2006 р., у співавторстві).

Джерела література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 410; Мясоедова О. М. Валентин Леонтьевич Булахов / О. М. Мясоедова, А. А. Губкин // Орнитологи Украины. Библиографический справочник. – Харьков, 1999. – Вып. 1. – С. 218–224. Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 36–37.

Р. О. Новицький, О. Є. Пахомов

БУЛГАКОВ Микола Миколайович (1923–2000)

Учений-філолог. Народився 17.12.1923 р. у селищі Крестище Курської обл. (Російська Федерація). Закінчив російське відділення філологічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка в 1950 р.

У 1943–1946 рр. служив у Радянській армії. З 1947 р. до 1950 р. навчався на філологічному факультеті Київського державного університету. У 1952–1964 рр. – старший викладач Херсонського педінституту, у 1964–1972 рр. – доцент, потім професор Дніпропетровського державного університету. У 1964 р. захистив кандидатську дисертацію: «Роль народного творчества в развитии русской литературы 1-й четверти XIX в.». У 1981 р. захистив докторську дисертацію: «Просветитель-

ський реалізм и проблема народности русской литературы конца XVIII – начала XIX вв.».

З 1972 р. до 1977 р. і з 1981 р. до 1993 р. – завідувач кафедри російської літератури ДДУ. Ініціатор наукових контактів з кафедрою російської радянської літератури Московського державного університету, вчені якої (професори І. Ф. Волков, Р. У. Фохт, Г. О. Біла та ін.) приїжджали в ДНУ, читали лекції, проводили наукові семінари з актуальних проблем історії та теорії літератури на філологічному факультеті.

Проявив себе як письменник-драматург, написав п'єсу «В степях под Херсоном», яка з успіхом йшла на сцені Херсонського драматичного театру протягом театрального сезону 1958–1959 рр. П'єса мала великий успіх, була показана 8 раз, хоча не була опублікована.

Плідно працював на науково-методичній ниві. Автор понад 100 наукових статей та наукових праць.

Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», медаллю «Ветеран праці» та чотирма ювілейними медалями, нагрудними знаками «25 років перемоги у Великій Вітчизняній війні» та «За відмінні успіхи в праці» Мінвфу СРСР.

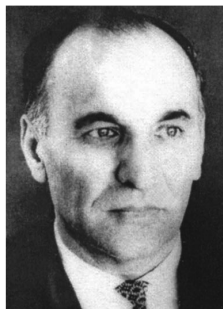
Основні праці: «Концепция народности в эстетике Н. В. Гоголя», «На путях реализма и народности» (1972 р.); «Философские истоки темы природы в русской литературе середины XIX в.» (1984 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4817; оп. 4, спр. 4123; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 37–38.

Ю. В. Коновальчук

БУНІН Костянтин Петрович (1910–1977)

Учений-металофізик. Народився 02.11.1910 р. у м. Катеринодар (нині Краснодар) у сім'ї робітника, росіянин. Трудову діяльність розпочав у 1927 р. після закінчення школи ФЗУ робітником заводу «Красноліт» у Краснодарі. У 1932 р. закінчив Дніпропетровський металургійний інститут і вступив до аспірантури цього інституту. Його вчителями були академіки В. Данилов та В. Свечніков. Після захисту в 1935 р.

кандидатської дисертації працював асистентом, а потім доцентом кафедри металознавства ДМетІ. Докторську дисертацію захистив у 1941 р. і став професором цієї ж кафедри.

З перших днів війни пішов добровольцем на фронт у народне ополчення, захищав Дніпропетровськ, був поранений. У серпні 1941 р. направлений в Уральський політехнічний інститут (м. Свердловськ), де до кінця евакуації завідував кафедрою металознавства і був деканом факультету. З кінця 1944 р. й до останніх днів життя його основним місцем роботи був Дніпропетровський металургійний інститут, де очолював кафедру металознавства і кілька років був проректором з наукової роботи. У 1944–1948 рр. за сумісництвом професор, завідувач кафедри металофізики ДДУ, де викладав курси металознавства та металографії. Ці роки пов'язані зі становленням навчальної і наукової роботи на фізико-математичному факультеті ДДУ в повоєнний період. Наукова тематика факультету в той час охоплювала дослідження фазових перетворень у твердому стані та процесів кристалізації.

Розробив метод дослідження фазових рівноваг, ефективно застосовував його до залізвуглецевих сплавів, досліджував механізм і кінетику евтектичного перетворення в чавунах та перитектичного перетворення в сталях, графітизацію сталі та чавуну, формування структури при розпаді аустеніту, вплив водню як легуючого елементу на залізні сплави. Після організації Інституту чорної металургії АН УРСР очолив у ньому відділ металознавства і був обраний член-кореспондентом Академії наук УРСР. Під його керівництвом кафедра металознавства Дніпропетровського металургійного інституту разом з відділом металознавства Інституту чорної металургії перетворилися на великий науково-дослідний центр багатопланових досліджень із залученням науковців інших вузів та лабораторій Придніпров'я.

Автор 8 монографій і 4 підручників, більш ніж 250 наукових публікацій. Науковий керівник понад 50 кандидатських і консультант 5 докторських дисертацій. Серед його учнів академік НАН України Ю. М. Таран.

Багато років очолював обласну організацію товариства «Знання».

Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, двома орденами «Знак Пошани» та багатьма медалями.

Помер 04.11.1977 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Отбеленный чугун» (1947 р.); «Железоуглеродистые сплавы» (1949 р.); «Структура чугуна» (1952 р., у співавторстві); «Введение в металлографию» (1954 р., у співавторстві); «Чугун с шаровидным графитом» (1955 р., у співавторстві); «Графитизация стали» (1961 р., у співавторстві); «Рост чугуна и стали при термоциклировании» (1967 р., у співавторстві); «Основы металлографии чугуна» (1969 р., у співавторстві); «Металлография» (1970 р., у співавторстві); «Строение чугунов» (1973 р., у співавторстві); «Анализ фазовых равновесий и кристаллизация металлических сплавов» (1973 р., у співавторстві); «Металлография железоуглеродистых сплавов» (1974 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 414; Ю. М. Таран. Костянтин Петрович Бунін // Металознавство та обробка металів. – 2001. – № 1-2. – С. 3–4.

Л. К. Буніна

БУРЯКОВСЬКИЙ Вадим Всеволодович

Учений-економіст. Народився 07.11.1955 р. Закінчив економічний факультет Ворошилоградського сільськогосподарського інституту в 1978 р. за спеціальністю «Економіка», Московський фінансовий інститут у 1988 р. за спеціальністю «Фінанси».

Працював на посадах начальника державної податкової інспекції м. Суми (1990–1997 рр.), головою державної податкової адміністрації у Дніпропетровській області (1997–2003 рр.), заступником міністра фінансів України (2003 р.)

Основні етапи педагогічної діяльності у ДНУ: 2001–2002 рр. – доцент кафедри фінансів ДНУ за сумісництвом; 2002 р. до теперішнього часу – завідувач кафедри фінансів ДНУ.

Кандидат економічних наук з 2000 р. Дисертацію захистив у 2000 р. у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського національного університету. Звання професора отримав у 2008 р. за сукупністю результатів у науково-дослідній і науково-педагогічній роботі.

Розробив навчальні курси з фахової підготовки: «Податкова система», «Податкова політика», «Фінансова безпека», «Економічна безпека держави», «Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності», «Фінанси підприємств».

На посаді виконавця (за сумісництвом) брав участь у науково-дослідних роботах по держбюджетній темі «Фінансово-економічні проблеми становлення та розвитку підприємництва в Україні». Бере участь у виконанні робіт з держбюджетної теми економічного факультету Дніпропетровського національного університету «Фінансово-економічний механізм зростання регіональної економіки».

Підготував трьох кандидатів економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг, кредит.

Має 33 публікації, з них 23 наукового та 10 навчально-методичного характеру. Після захисту кандидатської дисертації опубліковано 17 наукових та 8 навчально-методичних праць. Під час роботи завідувачем кафедри фінансів опублікував 24 наукових праці, які використовуються в педагогічній практиці. Основна спрямованість наукових інтересів полягає у дослідженні податкових інституційних важелів регулювання розвитку економіки регіону.

Основні праці: «Податкове регулювання доходів фізичних осіб: Монографія» (2005 р., у співавторстві); «Національна економіка: Навч. посіб.» (2007 р.); «Кількісні критерії оцінки невизначеності макроекономічних фінансових потоків» (2006 р., у співавторстві).

С. О. Смирнов

ВАРГАЛЮК Віктор Федорович

Учений-електрохімік. Народився 11.09.1950 р. у м. Андрушівка Житомирської обл. в сім'ї службовців. Закінчив Дніпропетровський державний університет, у якому працює з 1972 р. У 1976 р. захистив кандидатську, а в 1991 р. – докторську дисертацію «Роль хімічних стадій у процесах електровідновлення та електроокиснення іонів металів в умовах адсорбції ПАВ».

Упродовж 1976–1992 рр. працював на кафедрі фізичної хімії (науковий співробітник, асистент, доцент). З 1992 р. до 2006 р. – завідувач кафедри неорганічної хімії. Вчене звання професора отримав у 1995 р. У 1996 р. обраний деканом хімічного факультету ДНУ.

Результати його досліджень відображено в майже 300 публікаціях та 14 винаходах, захищених авторськими свідоцтвами й патентами. Держбюджетна науково-дослідна лабораторія електроосадження металів, яку він очолює, входить до переліку провідних наукових установ з проблем корозії. Вивчаючи взаємодії поверхнево-активних комплексоутворювачів у практично важливих електрохімічних процесах, зробив суттєвий внесок у розвиток теорії дії ПАР на кінетику й механізм електродних реакцій. На рівні винаходів ним розроблено нові високоєфективні технології та електродні матеріали, які використовуються в гальванотехніці та гідрометалургії.

Під його керівництвом захищено 8 кандидатських дисертацій.

Член редколегії наукових журналів «Вопросы химии и химической технологии» та «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Хімія». Входить до складу спеціалізованої ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій (УДХТУ). Член НМК з хімії МОН України.

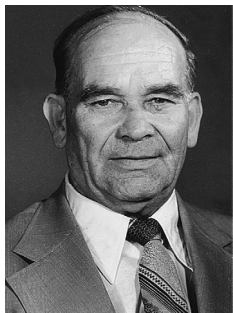
Співавтор двох навчальних посібників, виданих з грифом МОН України: «Нетрадиційний підхід до вивчення хімії елементів» (1995 р.), «Хімія елементів з основами загальної хімії» (2004 р.).

Відмінник освіти України (2003 р.), заслужений винахідник СРСР. У 1998 р. йому присуджено почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Неодноразово нагороджувався Почесними грамотами та Подяками.

Основні праці: «О роли адсорбированных комплексов металлов с органическими и неорганическими лигандами в электродных реакциях» (1976 р., у співавторстві); «Механизм каталитического ускорения разряда ионов при адсорбции поверхностно-активных веществ» (1980 р., у співавторстві); «Разработка и использование новых анодных материалов для решения некоторых экологических проблем» (1992 р., у співавторстві); «Компьютерное моделирование реакций электровосстановления аквакомплексов некоторых d-металлов» (2001 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 6546; оп. 4, спр. 415, 5045; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 39.

В. С. Коваленко

**ВАРИЧ Микола Ісидорович
(1912–1996)**

Учений-металофізик. Народився 22.05.1912 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українця. У 1931 р. вступив до Дніпропетровського університету. Після його закінчення з 1936 р. працював у Глухівському педінституті, звідки був призваний до лав Червоної армії.

Після 1937 р. працював асистентом на кафедрі експериментальної фізики ДДУ поруч з видатним радянським вченим, академіком АН УРСР В. І. Даниловим. З перших днів війни служив у авіаційному училищі штурманом полку. Після демобілізації в 1948 р. повернувся на кафедру експериментальної фізики ДДУ. У 1952 р. захистив кандидатську дисертацію «Влияние M и W на упрочнение феррита». Був одним із організаторів і першим деканом фізико-технічного факультету ДДУ. З 1956 р. до 1977 р. завідував кафедрою металофізики. У 1964 р. захистив докторську дисертацію із закритої тематики, що стосувалася важливих питань структуроутворення та підвищення експлуатаційних властивостей промислових алюмінієвих сплавів для авіа- і ракетобудування. У 1966 р. отримав учене звання професора.

З 1961 р. до 1965 р. – проректор ДДУ з навчальної роботи. З 1977 р. – професор кафедри металофізики, а з 1990 р. – пенсіонер. Вів багатопрофільну госпдоговірну тематику з розробки та впровадження у виробництво високоміцних алюмінієвих сплавів із заводом «Південмаш» (м. Дніпропетровськ), заводом «Наука» (м. Москва), Всесоюзним інститутом легких сплавів, Всесоюзним інститутом авіаційних матеріалів (м. Москва) та ін. Під його керівництвом розроблено нові легатурні алюмінієві сплави: АЛ9Ю, АЛ4Д; ефективно досліджувалися композитні сплави на основі алюмінію для потреб машинобудування та ракетно-космічної техніки. Автор понад 200 наукових робіт, 7 авторських свідоцтв СРСР.

Під його керівництвом захищені 23 кандидатські дисертації. Окрім плідної наукової роботи, велику увагу приділяв поліпшенню навчального процесу, залученню студентів до наукової роботи. Читав курси «Рентгеноструктурний і рентгенофазний аналіз», «Неруйнівні методи контролю», був прекрасним лектором, постійно вдосконалював лекційний матеріал.

Нагороджений орденами «Знак Пошани», Великої Вітчизняної війни, численними медалями і грамотами Міносвіти СРСР.

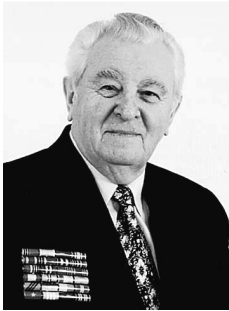
Помер 25.11.1996 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «О взаимной растворимости элементов, образующих твердые растворы замещения» (1968 р.); «Связь электронной структуры с фазообразованием в бинарных сплавах» (1989 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 39–40.

В. Ф. Башев

ВАСИЛЕВСЬКИЙ Антон Кіндратович

Учений у галузі економічної теорії. Народився 9.04.1925 р. у с. Олешин Хмельницького р-ну Хмельницької обл. у селянській сім'ї. Середню освіту здобув у залізнично-дорожній школі станції Гречани, вищу – у Львівському торгово-економічному інституті.

У 1944 р. пішов добровольцем до Червоної армії. Брав участь у боях Великої Вітчизняної війни у складі підрозділів стрілецьких батальйонів. Був поранений. Після демобілізації і закінчення інституту працював викладачем, заступником директора з навчальної роботи Могилів-Подільського технікуму.

Після навчання в аспірантурі при Інституті економіки Академії наук УРСР захистив кандидатську дисертацію і з 1967 р. працював доцентом та заступником завідувача кафедри політекономії Дніпропетровського державного університету. Після захисту докторської дисертації у 1988 р. керував новоствореною кафедрою політичної економії на економічному факультеті. У 1997 р. продовжив роботу на кафедрі банківської справи в Інституті економіки (ДДУ). А з 2005 р. плідно працює на кафедрі міжнародних відносин на факультеті міжнародної економіки.

За 50-річний період роботи в університеті зробив істотний внесок в економічну теорію і практику промислових підприємств, в організацію та розвиток новітніх засад і методів навчального процесу, фундаментальних наукових досліджень, фахового і патріотичного виховання молоді. Був ініціатором та першим із авторів, який запо-

чаткував і розробив концепцію, принципи і техніко-економічне обґрунтування системи управління якістю продукції, яка одержала підтримку на державному рівні і була широко впроваджена в практику як «Дніпропетровська комплексна система управління якістю продукції і ефективним використанням ресурсів (КС УЯП і ЕВР)». Опублікував монографію «Споживча вартість: якість, ціна, попит»; дві колективні монографії; понад 110 статей і багато методичних розробок. Одинадцять його аспірантів захистили кандидатські дисертації.

Плідно працює над удосконаленням методики і наукового рівня викладання соціально-економічних дисциплін, творчо використовує і поглиблює сутність принципів вузівської дидактики, їх впливу на формування фахових знань, умінь і навичок студентів – майбутніх бакалаврів, спеціалістів, магістрів.

Був членом двох спеціалізованих рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій. Нагороджений знаком Міністерства освіти і науки «Відмінник освіти України» (2000 р.), заслужений працівник освіти України (2003 р.), дійсний член Академії економічних наук України. Має державні нагороди: два ордени і 24 медалі. Вже десять років очолює раду ветеранів війни і праці Дніпропетровського національного університету.

Основні праці: «Споживча вартість: якість, ціна, попит» (1990 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4822; «Не змінив себе» // Дніпровська правда. – 2005. – 8 квітня. – № 14. – С. 20; «З ним можна іти у розвідку» // Ветеран Придніпров'я. – 2006. – 6 травня. – № 8.

І. Л. Сазонець

ВАЩЕНКО Василь Семенович (1905–1993)

Відомий український мовознавець. Народився 11.03.1905 р. у м. Ніжин на Чернігівщині. Закінчивши у 1930 р. Дніпропетровський інститут народної освіти, працював викладачем у Дніпропетровському сільськогосподарському інституті. У 1933–1977 рр. – у Дніпропетровському університеті, де з 1939 р. до 1967 р. (з перервою) завідував кафедрою української мови. Саме у цьому вищому навчальному закладі розкрився непересічний хист мовознавця, педагога, громадського діяча. Доктор філологічних наук і професор з 1959 р. Творчий шлях

розпочався з написання підручників для середньої школи. У 1938 р. вийшла друком «Граматика української мови. Синтаксис», яка витримала шість видань. Для вищих навчальних закладів підготував і видав «Зразки сучасної української мови та вправи для навчання» (1961 р.), «Стилістичну морфологію української мови» (1970 р.), «Вступ до вивчення сучасної української мови» (1978 р.), «Українську лексикологію» (1979 р.), «Українську семасіологію» (1981 р.) та ін. Досить плідно працював учений на ниві української діалектології. Фундаментальною працею у цій галузі мовознавчої науки є його монографія «Полтавські говори» (1957 р.). На основі зібраного лексичного матеріалу уклав «Словник полтавських говорів» (1960 р.). Не менш цінними є лінгвогеографічні дослідження: «З історії та географії діалектних слів» (1962 р.), «Лінгвістична географія Наддніпрянщини» (1968 р.). Широке визнання здобули праці мовознавця з української лінгвістики: «Стилістичні явища в українській мові» (1958 р.), «Стилістика речення в українській мові» (1968 р.), «Стилістична морфологія української мови» (1970 р.); розділи в книзі «Сучасна українська літературна мова. Стилістика» (1973 р.). Високої оцінки заслуговують його студії з історії українського мовознавства та української літературної мови: статті про М. Смотрицького, О. Павловського, І. Срезневського, П. Житецького, А. Кримського, Є. Тимченка, Г. Шерстюка, П. Залізного. Цікавився мовою таких видатних майстрів художнього слова, як І. П. Котляревський («Лексика «Енеїди» І. П. Котляревського. Показчик слововживання» (1955 р., у співавторстві), Т. Г. Шевченко («Мова Тараса Шевченка» (1963 р.), словопоказчики «Шевченкова лексика» (1951 р., у співавторстві), «Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка» (1982 р.), І. Я. Франко («Іван Франко і питання української ономастики», 1956 р.), О. Т. Гончар («Нове в художній мові О. Гончара «Тронка», 1967 р.) та ін. Відповідальний редактор двотомного «Словника мови Шевченка» (1964 р.). Це ґрунтовне наукове дослідження високо оцінила світова громадськість. За роботу над ним був удостоєний звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1989 р.). Виховав не одне покоління викладачів мови та літератури, підготував 19 кандидатів наук, із яких три захистили докторські дисертації. Виступив офіційним опонентом 12 докторантів, а також виступив на захисті 22 канди-

датських дисертацій. Був відповідальним редактором 15-ти збірників наукових праць та лексикографічних робіт. Учасник міжнародних з'їздів славістів, всесоюзних, республіканських, міжвузівських конференцій та республіканських діалектологічних нарад. Наукова спадщина – близько 200 робіт, серед яких 35 монографій та підручників.

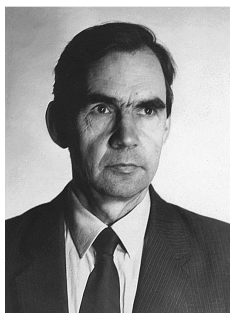
Помер 12.10.1993 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Стилістичні явища в українській мові» (1958 р.); «3 історії та географії діалектних слів» (1962 р.); «Стилістична морфологія української мови» (1970 р.); «Вступ до вивчення сучасної української мови» (1978 р.); «Українська лексикологія» (1979 р.); «Українська семасіологія» (1981 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 555, 556; *Поповський А. М.* Бібліографічний огляд наукових праць проф. В. С. Ващенко з українського мовознавства. – Д., 1990; Василь Семенович Ващенко: до 100-річчя від дня народження / Уклад: проф. А. М. Поповський, М. С. Ковальчук, В. Я. Мороз. – Д., 2005.

В. Я. Мороз

ВДОВІН Сергій Іванович

Учений у галузі оброблення металів. Народився в 1953 р. У 1958 р. закінчив МВТУ ім. М. Е. Баумана за спеціальністю «Оброблення металів тиском». До 1973 р. працював на ВО «Південмаш», а у 1973–1975 рр. – на кафедрі технології виробництва фізико-технічного факультету ДДУ. Кандидатську дисертацію захистив у 1970 р., докторську – у 1988 р. Має вчене звання професора. З 1988 р. – професор кафедри технології виробництва ДДУ. Нині працює професором кафедри автопласт в Орловському державному політехнічному університеті.

Автор 120 наукових праць, отримав 14 авторських свідоцтв за винаходи. Провідний спеціаліст у галузі оброблення металів тиском. На кафедрі технології виробництва став фундатором нового наукового напрямку: оброблення металів тиском та автоматизація технологічних процесів із застосуванням ЕОМ. Запровадив низку нових навчальних дисциплін, пов'язаних з цим напрямком, а також з автоматизацією виробництва та комп'ютерними технологіями. Під його керівництвом

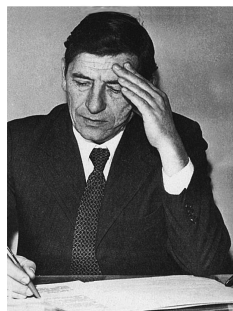
розроблені алгоритми автоматизованого розв'язування оптимізаційних задач технологічної підготовки виробництва.

Під його керівництвом захистили кандидатські дисертації Н. О. Акастьолова, О. С. Гладкий, М. М. Убізький та ін.

Основні праці: «Методы расчёта и проектирования на ЭВМ процессов штамповки листовых и профельных заготовок» (1989 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 42–43.

В. С. Савчук

ВДОВІН Сергій Самійлович

Учений у галузі імпульсивної електроенергетики. Народився 15.11.1926 р. у м. Київ. Закінчив Харківський електротехнічний інститут (1952 р.). Під час війни (1941–1945 рр.) працював токарем на заводі УралЗІС, а з 1952 р. – на Дніпропетровському машинобудівному заводі.

У 1966 р. прийшов на фізико-технічний факультет ДДУ. У 1965 р. здобув науковий ступінь кандидата, а в 1984 р. – доктора технічних наук.

Працював на кафедрі радіофізики ДДУ: доцент (1966–1984 рр.), професор (1985 р.), завідувач (1974–1988 рр.). З 1988 р. до 1999 р. – професор кафедри САУ.

Підготував одного доктора наук, 6 кандидатів наук. Провідний спеціаліст у галузі імпульсної електроенергетики.

Автор майже 100 наукових праць та 25 винаходів (захищені авторськими свідоцтвами) за тематикою проектування імпульсних трансформаторів.

Читав такі курси, як «Електротехніка», «Радіотехніка», «Теоретичні основи електротехніки» тощо. Член спеціалізованих вчених рад фізико-технічного факультету.

У 1988 р. йому присвоєно звання «Заслужений професор ДДУ».

Основні праці: «Проектирование импульсных трансформаторов» (1971 р., 1991 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5049; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 42–43.

Н. О. Сіталова, А. М. Терновський

ВЕДЕНЬКОВА Майя Сергіївна

Учений-філолог. Народилася 12.03.1930 р. у м. Свердловськ (нині Єкатеринбург, Російська Федерація) у сім'ї службовців. Навчалась у середній школі м. Челябінськ (Російська Федерація), а потім у Челябінському державному педагогічному інституті на факультеті іноземних мов, який закінчила з відзнакою в 1952 р. Цього ж року була запрошена для викладацької роботи на кафедру німецької мови Челябінського державного педагогічного інституту. З перших місяців професійної діяльності визначилася з темою наукового дослідження, успіху котрого сприяло, зокрема, річне наукове стажування (1959/60 навчальний рік) у Ленінградському державному педагогічному інституті ім. О. І. Герцена. У 1964 р. захистила кандидатську дисертацію «Вираження часової співвіднесеності дії у древньоверхньонімецькій та середньовірнонімецькій мові». У 1965 р. здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук, а в 1967 р. – учене звання доцента. З 1966 р. до 1971 р. завідувала кафедрою німецької мови ЧПІ.

У Дніпропетровському університеті працювала з 1971 р. Продовжила наукові дослідження в галузі граматики сучасної німецької мови. У 1984 р. захистила докторську дисертацію на тему «Часові форми дієслова та два плани мовного висловлювання в сучасній німецькій мові». У 1985 р. їй присвоєно науковий ступінь доктора філологічних наук; а в 1986 р. вчене звання професора.

Починаючи з 1974 р., упродовж 15 років очолювала кафедру німецької мови ДДУ. З 1989 р. до 1999 р. працювала професором кафедри германської філології ДДУ.

Активно сприяла залученню студентів до дослідницької роботи, керувала аспірантами та здобувачами наукових ступенів. Під її керівництвом підготовлено 6 кандидатів наук. Автор 75 праць.

Основні праці: «Система Бремен и два плана речевого высказывания в современном немецком языке: Учебное пособие по теоретической грамматике» (1977 р.); «Употребление временных форм глагола по коммуникативным регистрам (на материале немецкого языка)» (1981 р.); «Предикативное определение в немецком языке. Монография» (у співавторстві, 1987 р.); «Goethes Aphorismen, Linfuomethodisch betrachtet. Das Wort» (1991 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5050; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 43–44.

Г. П. Дьяконов

ВЕНДЕРОВИЧ Олександр Моїсєєвич (1903–?)

Учений-фізик. Народився 9.05.1903 р. у м. Луганськ, у сім'ї міщан. До 1919 р. навчався в місцевому реальному училищі. За політичними мотивами (участь у більшовицькій організації) в 1919 р. був заарештований. Брав активну участь у встановленні та організації на Луганщині Радянської влади. Для отримання вищої освіти виїхав до Петрограда, де в 1920–1926 рр. навчався в політехнічному інституті на фізикоматематичному факультеті. Отримав кваліфікацію інженера-фізика.

З 1924 р. до 1929 р. працював науковим співробітником 2 розряду в Ленінградській державній фізико-технічній лабораторії (лабораторія академіка А. Ф. Йоффе). З 1927 р. – аспірант Ленінградського державного фізико-технічного інституту.

У 1929 р. отримав кваліфікаційний рівень наукового співробітника 1 розряду та був направлений до м. Томськ, де в ті часи створювався Сибірський фізико-технічний інститут, в якому працював до 1935 р.

У 1930 р. отримав учене звання доцента (розпорядженням Наркомосу РРФСР) і очолив кафедру фізики педагогічного факультету Томського державного університету. Потім завідував кафедрою фізики педагогічного інституту, який був створений на базі цього факультету.

У 1935 р. отримав призначення на посаду завідувача кафедри фізики Дніпропетровського металургійного інституту. Згідно з рішенням Державної кваліфікаційної комісії Наркомосу УРСР отримав у 1936 р. звання професора. У 1936–1937 рр. був деканом загального фізичного факультету Дніпропетровського металургійного інституту.

З 1937 р. почав працювати в Дніпропетровському державному університеті на посаді професора. На цей час мав 8 друкованих наукових праць у галузі електрофізики.

У 1936 р. заснував кафедру електрофізики фізичного факультету ДДУ, став її першим завідувачем. У 1939 р. – декан фізичного факультету ДДУ.

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 44–45.

М. П. Трубіцин

ВІННИЧЕНКО Олександр Миколайович

Учений-фізіолог. Народився 11.05.1936 р. у м. Сінельникове Дніпропетровської обл. в сім'ї робітників, українець. Після закінчення в 1954 р. середньої залізничної школи № 39 м. Сінельникове вступив на агрономічний факультет Дніпропетровського державного аграрного університету, який закінчив у 1959 р. З 1959 р. до 1962 р. працював агрономом Тепличного комбінату Нижньодніпровського трубопрокатного заводу. У 1962 р. прийнятий на посаду асистента кафедри фізіології рослин Дніпропетровського національного університету. У 1967–1969 рр. навчався в цільовій аспірантурі відділу фізіології рослин Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (м. Київ). У 1969 р. захистив кандидатську дисертацію і працював на кафедрі фізіології рослин ДНУ старшим викладачем, доцентом. У 1971 р. пройшов наукове стажування в Брнеському університеті (Чехословатчина). У 1990 р. в Інституті фізіології рослин та генетики НАН України захистив докторську дисертацію. З 1974 р. до 2000 р. – директор НДІ біології ДНУ, 1996–1999 рр. – директор біолого-медичного інституту ДНУ, з 1991 р. до 2004 р. – завідувач кафедри фізіології рослин та екології ДНУ. З 1990 р. професор по спеціальності «Молекулярна біологія», завідувач відділу молекулярної біології НДІ біології за сумісництвом.

Заслужений діяч народної освіти України, Соросівський професор, академік Нью-Йоркської Академії наук, віце-президент Всеу-

країнської асоціації біологів рослин, член Президії Українського товариства фізіологів рослин, лауреат Премії Мінвузу СРСР за кращу наукову роботу 1986 р., член експертної комісії «Біологія, біотехнологія, харчування» МОН України. Під його керівництвом виконано 2 докторські і 8 кандидатських дисертацій.

Автор близько 300 наукових робіт, з них 3 монографії, наукове відкриття, 5 патентів, 9 авторських свідоцтв. Створив наукову школу в галузі фізіології та молекулярної біології рослин по розробці теоретичних основ встановлення закономірностей генетичної мінливості рослин при дії антропогенних факторів та розробці методів усунення їх негативної дії. Запропоновано механізми реалізації мутантного геному на основі посттрансляційної модифікації білків при обмеженому протеолізі.

Обирався депутатом місцевої ради м. Дніпропетровська, координаційної ради, постійно діючої комісії з екології при обласних та місцевих Радах народних депутатів, до обласного Комітету з охорони навколишнього середовища.

Основні праці: «Цитогенетические изменения в апикальном меристеме корня кукурузы при действии ионов никеля» (2006 р.); «Вплив біологічно активних речовин на активність каталази кукурудзи різних генотипів на фоні дії аценіту» (2006 р.); «Влияние экологической эффективности ползащитных лесных полос на сохранность урожая» (2006 р.); «Фізіолого-біохімічні показники насіння *Aesculus hippocastanum* L. в умовах впливу емісій металургійного виробництва» (2008 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003 – С. 45–46.

Ю. В. Лихолат

ВІННИКОВ Альберт Іванович

Учений-мікробіолог. Народився 5.02.1947 р. у м. Іркутськ (Російська Федерація) в сім'ї службовців, росіянин. У 1965 р. після закінчення середньої школи поступив на навчання до Дніпропетровського державного університету. У 1970 р. закінчив його з відзнакою за спеціальністю «Біохімія». Цього ж року був прийнятий на роботу інженером кафедри мікробіології Дніпропетровського державного університету, де у 1971 р. вступив до аспірантури. У 1978 р. захистив

у Московському державному університеті кандидатську дисертацію «Особенности катаболического обмена углеводов, сопряженного с аккумуляцией энергии у стафилококков, устойчивых к новобиоцину».

З 1980 р. працював доцентом, а з 1986 р. і до тепер – завідувачем кафедри мікробіології та вірусології Дніпропетровського університету. У 1989 р. захистив докторську дисертацію «Состояние систем энергообеспечения стафилококков в связи с развитием и передачей устойчивости к антибиотикам» також у Московському університеті, того ж року отримав ступінь доктора біологічних наук та вчене звання професора.

Розробив такі загальні курси: «Мікробіологія», «Вірусологія», «Біотехнологія», «Імунологія» та спеціальні курси фахової підготовки: «Мікроскопічні методи досліджень», «Біоенергетика», «Фізико-хімічні методи досліджень», «Біологія окремих груп мікроорганізмів».

Відомий в Україні та поза її межами фундаментальними працями у галузі мікробіології. Уперше показав, що перенесення плазмід антибіотикорезистентності у клітину стафілококів є енергозалежним процесом. Принциповим є також уперше обґрунтоване ним положення про інтенсифікацію енергозабезпечення та структурну перебудову цитоплазматичних мембран у зв'язку з розвитком стійкості до антибіотиків.

У співавторстві видав два підручники та один посібник з грифом Міністерства освіти і науки України.

Під його керівництвом проведено значну роботу зі створення на основі ентомопатогенних штамів бактерій і грибів ефективних препаратів біологічних інсектицидів, які пройшли успішні польові випробовування та впроваджені в сільське господарство.

Створив у Дніпропетровському національному університеті наукову школу з вивчення енергетичного обміну бактерій, яка відома далеко за межами України. Під його керівництвом підготовлено 11 кандидатських дисертацій.

Протягом 10 років входив до складу експертної Ради ВАК України з напрямку «Біологія». Член редакційної ради «Мікробіологічного журналу» НАН України та редакційної ради журналу «Мікробіологія і біотехнологія» Міністерства освіти і науки України (Одеський національний університет).

Автор понад 300 наукових праць, 5 патентів. У 1993 р. обраний дійсним членом Академії наук вищої школи України. У 1998 р. йому присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України», того ж року став лауреатом нагороди ім. Ярослава Мудрого АН ВШ України. З 1989 р. – Голова Дніпропетровського відділення та член Президії Центральної ради «Товариства мікробіологів України», з 2005 р. – Голова Дніпропетровського відділення «Товариства лікарів-лаборантів України».

Основні праці: «Мікробіологія: Підручник» (2005 р., у співавторстві); «Санітарна мікробіологія: Навч. посіб.» (2006 р., у співавторстві); «Основи імунології: Підручник» (2007 р.).

Джерела та література: Альберт Іванович Вінніков (до 60-річчя від дня народження) // Мікробіол. журн. – 2007. – Т. 69, № 2. – С. 64–65.

О. Є. Пахомов

**ВЛАСЕНКО Василь Онурійович
(1920–1986)**

Учений-філолог. Народився 20.08.1920 р. у с. Новомиколаївка Дніпропетровського р-ну Дніпропетровської обл. Після закінчення середньої школи навчався на філологічному факультеті Дніпропетровського університету. З 1942 р. учасник Великої Вітчизняної війни. Воював на Малій Землі у складі 18-ї армії, чорноморець-десантник. Брав участь у героїчній обороні Новоросійська та Керчі, був поранений, мав безліч бойових нагород.

По війні повернувся до рідного університету, де закінчив своє навчання і почав займатися науковою роботою.

З 1962 р. до 1969 р. – доцент кафедри української літератури, декан історико-філологічного факультету ДДУ. Одночасно вів активну наукову, військово-патріотичну та громадську роботу.

Активний учасник і організатор наукових конференцій, присвячених творчості Михайла Коцюбинського (вересень 1963 р.), де виступив з доповіддю «Михайло Коцюбинський і І. Нечуй-Левицький», на Шевченківській конференції у 1964 р. виголосив доповідь «Т. Шевченко та І. Нечуй-Левицький».

Після виходу роману О. Гончара «Собор» став на його захист. У 1964 р. відбулася республіканська наукова конференція, на якій прозвучала його доповідь «Проблеми творчості О. Гончара і деякі питання сучасного літературного процесу». У 1977 р. захистив докторську дисертацію, тема докторської дисертації «Розвиток українського соціального роману та проблеми реалізму (70-80 рр. XIX ст.)».

Одним з перших розпочав дослідження проблем розвитку літератури Придніпров'я.

Творчий доробок нараховує 4 монографії, понад 14 методичних розробок, велику кількість статей та наукових публікацій.

Помер у вересні 1986 р.

Основні праці: «Художня майстерність І. С. Нечуя-Левицького» (1969 р.); «Художня майстерність Панаса Мирного» (1974 р.); «Український соціальний роман 70–80-х рр. XIX століття» (1977 р.); «Український дожовтневий роман» (1983 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 47-48.

Н. П. Олійник

ВОЛНЯНСЬКИЙ Михайло Дмитрович*

Учений-фізик. Народився 21.11.1946 р. у м. Дніпропетровськ в родині робітників, українець. Неповну середню освіту отримав у СШ №4 м. Дніпропетровськ, а середню технічну – в Дніпропетровському монтажному технікумі. З 1965 р. до 1970 р. навчався на фізичному факультеті Дніпропетровського державного університету. За фахом – фізик, викладач фізики. У 1973 р. закінчив навчання в аспірантурі Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Фізика діелектриків та напівпровідників».

З 1973 р. працював науковим співробітником, а з 1974 р. – старшим науковим співробітником кафедри електрофізики. У 1980 р. перейшов на навчальну роботу як доцент кафедри електрофізики фізичного фа-

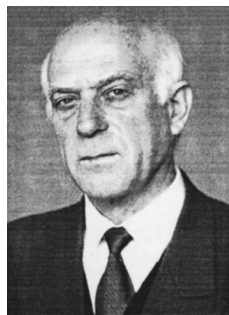
культету ДДУ. Захистивши дисертацію в 1974 р. «Вплив освітлення на процеси поляризації монокристалів SbSI поблизу точки Кюрі», здобув науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук, а у 1983 р. – вчене звання доцента (кафедра електрофізики). У вересні 1993 р. захистив докторську дисертацію «Фізичні явища в монокристалах ряду германатів». У грудні 1995 р. присвоєно вчене звання професора. У 1998–2001 рр. завідував кафедрою електрофізики. Нині – професор кафедри фізики твердого тіла та оптоелектроніки ДНУ.

Наукова діяльність пов'язана з комплексними дослідженнями фізичних властивостей монокристалів германатів та германогерманатів ряду класифікаційних груп. Довів структурну спільність цього класу матеріалів, яка спостерігається в різних способах об'єднання германієвих тетраедрів та октаедрів. Оpubлікував 192 наукові праці, з них 91 стаття у фахових журналах.

Основні праці: «Кросовер критичної поведінки локального параметра порядку у слабополярному сегнетоелектрику $\text{Li}_2\text{Ge}_7\text{O}_{15}$ » (1999 р.); «Влияние примесных центров Sr на критические свойства слабополярного сегнетоэлектрика LGO» (2004 р.); «Перенос заряда в кристаллах PbMoO_4 » (2004 р.); «Фазовый переход и диэлектрические свойства в кристаллах $\text{Li}_2\text{xNa}_\text{x}\text{Ge}_4\text{O}_9$ » (2006 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 48–49.

ВОРОНКОВ Олег Григорович (1936–2000)

Учений у галузі економічної кібернетики. Народився 17.04.1936 р. у м. Донецьк (Сталіно) в сім'ї службовців. У 1954 р. закінчив школу №1 м. Донецьк із золотою медаллю. У 1954–1960 рр. навчався в Казанському авіаційному інституті на літакобудівному факультеті, який закінчив на «відмінно». За фахом – інженер-технолог. З 1960 р. до 1976 р. працював у конструкторському бюро «Південне». У 1961–1963 рр. був секретарем комітету комсомолу ПМЗ, членом ЦК ЛКСМ України. У 1966–1976 рр. обіймав посаду начальника лабораторії «Автоматизовані системи управління».

У 1972–1974 рр. заочно навчався в аспірантурі Дніпропетровського державного університету на кафедрі математики.

У 1974 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. У 1976–1988 рр. – завідувач відділу «Алгоритмізації задач управління якістю продукції» при Дніпропетровському відділі Інституту економіки та промисловості Академії наук України.

З 1988 р. працював у Дніпропетровському державному університеті на посаді старшого викладача, потім доцента. У 1990 р. в Інституті кібернетики АН УРСР захистив дисертацію «Методи математичного дослідження економічних процесів формування якості продукції» на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. У 1991 р. обраний на посаду завідувача кафедри економічної кібернетики ДДУ. У 1992 р. отримав учене звання професора. Викладав дисципліни «Теорія підприємства», «Моделі ринкових відносин підприємств», «Економічна діагностика», «Методи прийняття рішень».

Займався не тільки науково-педагогічною, але й громадською діяльністю. Після відкриття в ДДУ спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій з економічних наук з 1993 р. до 1998 р. був головою цієї ради. Керував роботою наукового семінару при Раді з питань кібернетики НАН України.

Автор близько 100 наукових робіт, у тім числі трьох монографій. Помер 14.01.2000 р. Похований у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Оцінка рівня якості праці на промисловому підприємстві» (1987 р.), «Математичні методи в управлінні якістю» (1997 р.); «Оперативне управління виробництвом. Технічна база управління» (1998 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003 – С. 49–50; Історія Дніпропетровського національного університету / Голова редколегії проф. М. В. Поляков. – Д., 2003. – С. 132.

Н. М. Іванілова

ГАБРИНЕЦЬ Володимир Олексійович

Учений у галузі нетрадиційної енергетики та термодинаміки. Народився 19.01.1946 р. у с. Стайки Оршанського р-ну, Вітебської обл. (Республіка Білорусь). У 1971 р. закінчив фізико-технічний

факультет Дніпропетровського державного університету (ДДУ) та отримав диплом з відзнакою за спеціальністю інженер-механік по двигунах літальних апаратів. Навчався в денній аспірантурі Дніпропетровського державного університету (1973–1976 рр.). Надалі працював у ДДУ асистентом кафедри економіки та організації виробництва промислових підприємств (1982–1987 рр.), доцентом кафедри двигунобудування ДДУ (1988–1996 рр.), професором кафедри двигунобудування ДДУ (з 1996 р.).

У 1987 р. у Московському авіаційному інституті захистив кандидатську дисертацію, а у 1995 р. у спеціалізованій раді ДДУ – дисертацію на здобуття ступеня доктора технічних наук. З 1996 р. – професор кафедри двигунобудування Дніпропетровського державного (національного) університету.

Наукові інтереси лежать у сфері космічних енергетичних установок та відновлюваних джерел. Учасник реалізації міжнародної програми зі створення гібридних перетворювачів енергії для космічної енергетики, що виконувалася спільно Україною та Японією. Брав участь у міжнародних конференціях МАФ (1991–1997), конференції SPS-97, конференції ECE / WEC / UNESCO / MOEI-1995 (Ізраїль), конференції ISTS – 93 (Японія, 1994), конференціях в Росії (1992–1995). З 1995 р. і по цей день є науковим керівником держбюджетних тем інституту енергетики ДНУ.

Підготував 2 кандидати та одного доктора технічних наук. У 2005 р. випустив підручник «Основи теорії та проектування РДТП». Читає курси: «Акумуляування енергії», «Теплоелектростанції та атомні електростанції», «Проектування РДТП», «Космічні енергетичні установки», «Теорія ВРД», «Теплопередача», «Теорія РДТП», «Плазмові технології». Член трьох спеціалізованих наукових рад.

Нагороджений срібною медаллю ВДНГ.

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 50.

В. С. Савчук

**ГАВЕЛЯ Сергій Павлович
(1923–1998)**

Учений у галузі обчислювальної математики. Народився 29.09.1923 р. у м. Новогеоргіївськ Кіровоградської обл. в сім'ї службовців.

Студент фізико-математичного факультету Харківського університету (1940–1941 рр.), курсант військового училища (1942–1945 рр.); брав участь у бойових діях Великої Вітчизняної війни. У 1945–1953 рр. працював викладачем математики у середніх школах України. Закінчив заочно з відзнакою механіко-математичний факультет (1951 р.) та очну аспірантуру кафедри диференціальних рівнянь Львівського держуніверситету (1953–1956 рр.). Асистент, доцент, заступник декана механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного університету (1956–1962 рр.). Захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук (1960 р., Дніпропетровський державний університет), фізико-математичних наук (1969 р., Київський інститут механіки). З 1962 р. до 1969 р. доцент, завідувач кафедри вищої математики Запорізького машинобудівного інституту. У 1970–1973 рр. завідував кафедрою прикладної математики фізико-технічного факультету; в 1970 р. одержав учене звання професора Дніпропетровського держуніверситету. З 1974 р. і до кінця життя працював на керівних посадах у Київському філіалі Всесоюзного інституту водного господарства, Київському інституті народного господарства, Запорізькому держуніверситеті та в конструкторському бюро ім. О. К. Антонова (м. Київ).

Автор понад 50 праць з застосування методів теорії потенціалу до розв'язування задач теорії оболонок. На кафедрі прикладної математики читав курси вищої і обчислювальної математики, лінійної алгебри, теорії потенціалів. Підготував трьох кандидатів наук. Мав бойові нагороди.

Помер 17.06.1998 р.

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 51.

В. С. Савчук

**ГАЙ Георгій Микитович
(1900–1968)**

Учений-філолог. Народився 21.04.1900 р. у м. Ізяславль Волинської губернії у родині народних вчителів. У 1918 р. закінчив Верхньодніпровську гімназію. У 1918–1923 рр. навчався у Київському університеті на слов'яно-руському відділенні історико-філологічного факультету та, одночасно, на факультеті російської драми Київського вищого музично-театрального інституту.

У 1924–1929 рр. працював лектором літератури та мови середніх навчальних закладів, у 1929–1941 рр. – доцентом літератури і теорії літератури у вищих навчальних закладах Києва і Харкова.

У 1928–1931 рр. – аспірант при Київському Науково-дослідному інституті літературознавства ім. Т. Г. Шевченка АН УСРР.

У період 1934–1935 рр. займав посаду декана факультету мови та літератури Харківського державного педагогічного інституту. У 1940 р. там захистив кандидатську дисертацію на тему: «Художня проза А. І. Герцена 40-х рр.».

У вересні 1941 р., разом з родиною, був евакуйований з Харкова в Алтайський край, де з жовтня 1941 р. по 1943 р. працював завідувачем навчальною частиною середньої школи, викладав у партшколі Алтайського крайкому ВКП (б). У 1943–1944 рр. – завідувач кафедри літератури і мови Томського державного університету ім. В. Куйбишева.

Після евакуації оселився у Дніпропетровську, де з 1944 р. почав працювати доцентом кафедри російської літератури Дніпропетровського державного університету.

У 1951 р. закінчив докторантуру при Інституті світової літератури ім. Горького АН СРСР. У 1952 р. захистив докторську дисертацію на тему: «Творчий шлях А. С. Серафимовича», у цьому ж році був затверджений на посаді професора і завідувача кафедри російської літератури ДДУ.

Нагороджений медаллю «За доблесну працю в роки Великої Вітчизняної війни».

Помер у 1968 р.

Основні праці: «Новеллы А. П. Чехова» (1922 р.), «Драматургия А. П. Чехова» (1923 р.), «Русская новелла конца XIX – начала XX в. и новеллы

М. Коцюбинського» (1931 р.), «Реалізм В. В. Маяковського» (1940 р.), «Борьба А. С. Серафимовича против декадентства» (1951 р.), «Творческий путь А. С. Серафимовича» (1951 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 658; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 51–52.

Н. О. Сіталова

ГАЛАСЬ Михайло Іванович (1929–2006)

Видатний конструктор нової техніки. Народився 25.10.1929 р. в с. Нижня Пайва Алтайського краю. Син політв'язня. Працював на заводі. З 1943 р. проживав у м. Магадан. Закінчив конструкторський факультет Ленінградського військово-механічного інституту. Після закінчення інституту працював на посаді старшого інженера проектного відділу, далі – відділу систем живлення та двигунів в СКБ п/с 385 (м. Дніпропетровськ). Провідний конструктор ракетних комплексів. З 1972 р. – головний конструктор і начальник головного конструкторського бюро ДКБ-2, заступник Генерального конструктора ДКБ «Південне».

Викладач кафедри проектування й конструкцій літальних апаратів Фізико-технічного інституту ДНУ.

За його безпосередньою участю колективом КБП вирішувалися складні технічні проблеми створення й відпрацювання чотирьох поколінь бойових ракет, в тому числі ракет військового призначення серії СС та ракет-носіїв «Космос», «Циклон», «Зеніт», «Енергія-Буран». Найбільш значними є роботи в напрямках створення ракетних комплексів стратегічного призначення на рідинному паливі; шахтного й залізничного базування на твердому паливі; розробки ракет-носіїв сімейства «Циклон», «Зеніт»; створення ампулізованих паливних систем ракет, мінометної схеми старту ракет із контейнера, створення різних типів бойового оснащення та схем розведення космічних апаратів по робочих траєкторіях. Зробив значний внесок у конверсійне виробництво: створення ракет Р-36М, «Дніпро» тощо.

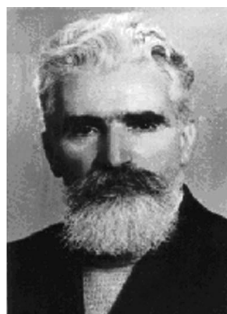
Професор, член-кореспондент НАН України (2000 р.), член Академії космонавтики ім. К. Е. Цюлковського, Інженерної академії наук та Академії воєнних наук Російської Федерації.

Кавалер 5 орденів та 5 медалей. Лауреат Державної премії (1967 р.) за значний внесок у створення ракети СС-9; Герой Соціалістичної Праці (1976 р.), лауреат Ленінської премії (1990 р.) за значний внесок у розробку кращої в світі ракети-носія «Зеніт».

Помер 05.04.2006 р.

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 52-53.

В. С. Савчук

ГАЛУШКО Віктор Прокопович (1912–1978)

Учений-хімік. Народився 11.07.1912 р. у селищі Синельникове Дніпропетровської обл. в сім'ї службовця. Закінчив Дніпропетровський держ. університет (1936 р.). У 1938–1950 рр. працював спочатку асистентом, а потім доцентом кафедри фізичної хімії ДДУ. У 1940 р. захистив кандидатську дисертацію «Щодо теорії багатоелектродних систем».

У липні 1941 р. пішов на фронт. Учасник боїв під Сталінградом, у грудні 1942 р. тяжко поранений.

У повоєнні роки – докторант академіка О. Н. Фрумкіна (м. Москва, МДУ). З 1950 р. до останніх днів життя – завідувач кафедри технічної хімії ДДУ, з 1965 р. – професор. У 1955–1958 рр. – декан хімічного факультету ДДУ.

Основні напрями наукових досліджень: вивчення електродних процесів в умовах високої густини струму та поляризації, теорія анодних процесів під час електрохімічного полірування металів, одержання високодисперсних порошків металів, електролізне борування. Упродовж багатьох років керував методичними та філософськими семінарами на хімічному факультеті. Чудовий лектор, багаторазово визнавався переможцем університетських конкурсів педагогічної май-

стерності. Читав на хімічному факультеті загальний курс «Основні закони руху», який був розроблений ним і введений до навчального плану, курси з хімічної термодинаміки та електрохімії.

Автор понад 120 наукових публікацій та винаходів, захищених авторськими свідоцтвами.

Нагороджений медалями «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» і «За доблесну працю в роки Великої Вітчизняної війни», Почесною грамотою президії Верховної Ради УРСР (1968 р.)

Помер 17.04.1978 р. у м. Дніпропетровськ.

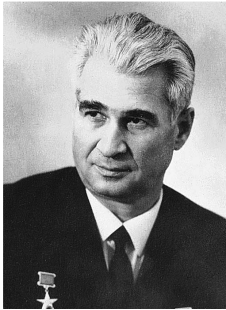
Основні праці: «Электрохимическая полировка металлов» (1951, 1953 рр.); «Измерение основных составляющих комплексного сопротивления электрода» (1965 р.); «О влиянии анодной поляризации на состав приэлектродного слоя в процессе электровосстановления» (1970 р., у співавторстві); «О сущности экстенсивных и интенсивных величин и применение их в термодинамике» (1972 р.); «Электрохимические процессы при анодном растворении никеля в области высоких поляризаций» (1975 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 487; Греков В. А. Мы, гороховцы // Неман, 1968. – № 4. – С. 131–169; Коваленко В. С. Основные вехи становления и развития химического факультета ДГУ / В. С. Коваленко, Ф. А. Чмиленко // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Сер. Хімія. – 1998. – Вип. 3. – С. 17.

В. С. Коваленко

ГЕРАСЮТА Микола Федорович (1919–1987)

Видатний фахівець і вчений у галузі балістики і динаміки ракет. Народився 18.12.1919 р. у м. Олександрія, Кіровоградська обл. Студент фізико-математичного факультету Одеського університету (1936–1941 рр.). Учасник Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.). Дійшов з боями до Берліна. Співробітник інституту «Нордхаузен» (1944–1947 рр.), у складі якого проводив вилучення документації щодо виробництва ракет «ФАУ» з німецьких заводів і конструкторських бюро (КБ). Співробітник НДІ – 88 (1947–1951 рр.). Працював під керівництвом С. П. Корольова. Співробітник КБ Дніпропетровського автомобільного заводу (фахівець-балістик). З 1954 р. працював під керівни-

цтвом М. К. Янгеля в КБ «Південне». Заступник Головного конструктора КБ «Південне» і начальник проектно-теоретичного комплексу (1962 р.).

У Дніпропетровському державному університеті працював з 1953 р. Кандидат технічних наук (1951 р.), доцент (1956 р.), професор (1961 р.), завідувач кафедри автоматики ФТФ ДДУ (1965 р.), Член-кореспондент Національної Академії наук України.

Фундатор Дніпропетровської науково-технічної школи балістиків, однієї з провідних у СРСР. Під його керівництвом і за безпосередньою діяльною участю створено чотири покоління ракет, у тому числі: перша бойова ракета далекої дії на висококиплячих компонентах палива Р-12 (СС-4), яка здійснила революцію у забезпеченні боєздатності ракетного озброєння; перша бойова міжконтинентальна ракета Р-16 (СС-7), що стартувала з шахтних установок; перша орбітальна міжконтинентальна ракета Р-36 (СС-9-2), здатна вражати будь-яку ціль з двох напрямків (прямого і зворотного); перша міжконтинентальна ракета з мінометним стартом із транспортно-пускового контейнера та головною частиною, що розділяється, Р-36 (СС-18); перші конверсійні ракети-носії «Космос» та «Циклон». Зробив значний вклад у проектування ракети-носія «Зеніт», однієї з кращих у світі. На її основі створений і успішно функціонує комплекс «Морський старт», що не має світових аналогів.

Автор багатьох наукових праць, монографій, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, написаних як самостійно, так і в співавторстві, зокрема «Баллістика ракет дальнього действия» (1970), рекомендований МВ ССО СРСР студентам вищих навчальних закладів, «Динамика РДД. Динамические характеристики ракетного комплекса», «Динамика полета. Основные задачи динамического проектирования ракет» та інші.

Багато уваги приділяв розвитку науки і освіти. Один з ініціаторів створення Інституту технічної механіки АН України (м. Дніпропетровськ), один із засновників фізико-технічного факультету Дніпропетровського національного університету, фундатор кафедри систем управління. При кафедрі заснував Проблемну науково-дослідницьку лабораторію систем автоматизованого контролю та керування (1975 р.). Виховав значну кількість спеціалістів. Багато з них стали кандидата-

ми та докторами наук, відомими вченими, державними діячами.

Має бойові нагороди – медалі «За відвагу», «За оборону Сталінграда», «За взяття Берліна», орден «Бойового Червоного Прапора» та інші. Герой Соціалістичної Праці СРСР (1961 р.), лауреат Державної премії СРСР (1967 р.), лауреат Ленінської премії (1972 р.). Двічі нагороджений орденом Леніна (1959 р., 1961 р.), а також орденом Жовтневої Революції.

Помер 10.04.1987 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Динамика полета» (1998 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 54–55; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Н. Ф. Герасюта (збірник статей). – Д., 2005; Федоренко И. В. Динамика переходных процессов – важнейшее направление исследований научной школы Н. Ф. Герасюты // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Ракетно-космічна техніка, 2006. – 9/2.

В. С. Савчук

ГЛОТ Олександр Борисович

Учений-радіофізик. Народився 28.10.1949 р. у м. Дніпропетровськ. Після закінчення з відзнакою середньої школи № 42 м. Дніпропетровськ у 1966 р. вступив до ДДУ. У 1971 р. отримав диплом за спеціальністю «Радіофізика та електроніка». Навчався в аспірантурі за спеціальністю «Фізика твердого тіла». Працював на кафедрі радіоелектроніки радіофізичного факультету ДДУ на посадах молодшого наукового співробітника (1971–1973 рр.), асистента (1976–1980 рр.), доцента (1980–1993 рр.), а потім професора (1993–2002 рр.) У 1979 р. захистив кандидатську дисертацію «Електропровідність оксидних матеріалів, що містять вісмут». У 1981 р. отримав атестат доцента (кафедра радіоелектроніки).

Інтенсивно займався педагогічною діяльністю, пов'язаною з розробленням та подальшим удосконаленням навчальних курсів «Фізика напівпровідників», «Фізика діелектриків», «Теорія електричних кіл», «Електронна кераміка», «Медична апаратура». Продовжує наукову роботу, вдосконалює методики дослідження та експериментальне

обладнання. У 1983–1984 рр. проходив наукове стажування у Великобританії (Physics Department, Brunel University, Uxbridge). 1994 р. – запрошений професор у Центрі експериментальних технологій Брюнельського університету (Аксбридж), 1997–1998 рр. і 2002 р. – запрошений професор на факультеті хімічної науки та техніки (Римський університет «Tor Vergata», Італія), 1998 р. – запрошений професор на кафедрі хімії твердого тіла (Інститут твердотільних досліджень, Дрезден, Німеччина).

У 1992 р. захистив докторську дисертацію «Оксидна кераміка, що містить вісмут, з неомічною провідністю». У 1996 р. отримав атестат професора. З 2002 р. працює на посаді професора Інституту електроніки Технологічного університету Мікстека (Мексика).

Автор понад 200 наукових праць. Основні напрями наукової роботи: дослідження неомічної провідності в неоднорідних керамічних матеріалах, у тому числі вивчення ефектів пам'яті та порогового переключення у вісмутівому оксидному склі, структури та фізичних властивостей меж зерен оксидних варисторів, розроблення нових композицій і методів, виготовлення кераміки на основі оксидів ZnO та SnO₂.

Основні праці: ««Voltage contrast imaging of zinc oxide ceramics» (у співавторстві, 1988 р.); «Неомическая оксидная керамика» (1989 р.); Grain boundary electron processes and large scale electric inhomogeneity in non-Ohmic zinc oxide ceramics. Advances in Varistor Technology» (1989 р.); «Оксидні керамічні варистори» (1998 р., у співавторстві); «A model of non-Ohmic conduction in ZnO varistors» (2006 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету. Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 55–56.

І. А. Скуратовський

ГЛУШКОВ Віталій Миколайович*

Учений-фізик. Народився 23.09.1949 р. на станції Бесарабська (Молдова) в сім'ї службовців. Середню школу закінчив у м. Сміла Черкаської обл. у 1966 р. У 1973 р. закінчив Дніпропетровський державний університет за кафедрою теоретичної фізики. У 1973–1976 рр. – аспірант кафедри фізики Дніпропетровського хіміко-технологічного

інституту (ДХТІ). Працював на кафедрі фізики ДХТІ на посадах асистента – 1977–1985 рр., доцента – 1986–1989 рр. У 1981 р. в Донецькому державному університеті захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «Теоретична і математична фізика». Вчене звання доцента присвоєно в 1987 р.

З 1989 р. працював на кафедрі фізики фізико-технічного факультету Дніпропетровського університету на посадах доцента – 1989–2004 рр., професора – 2005–2007 рр. З 2007 р. – професор кафедри квантової макрофізики факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем ДНУ. Докторську дисертацію «Нові аспекти в теорії та методах обчислення багаточастинкових квантових систем. Застосування до електронної структури молекул» захистив у 2004 р. у спеціалізованій ученій раді ДНУ. У 2006 р. присвоєно вчене звання професора.

Наукові інтереси – теорія і комп'ютерні методи обчислення електронної структури молекул з використанням формалізму хвильової функції і теорії функціоналу густини. Запропонував (спільно з проф. А. Я. Цауне) і розробив новий підхід до розв'язання проблем теоретичної та математичної фізики, сформульованих як задачі на власні значення ермітових операторів з обмеженнями типу ортогональності власних векторів до довільних векторів зв'язку (1985–1990 рр.). Розв'язав давно існуючу проблему недиагональних множників Лагранжа в теорії самоузгодженого поля для систем із відкритими електронними оболонками (2002–2004 рр.). Запропонував альтернативний підхід до варіаційного розв'язання проблеми електронних збуджених станів однакової симетрії та розробив комп'ютерні програми їх розрахунків як у формалізмі хвильової функції (1995–1999 рр.), так і в теорії функціоналу густини (2003–2007 рр.). Опублікував понад 120 робіт, з них понад 60 наукових статей у провідних світових виданнях. Керує роботою аспірантів.

Виконавець багатьох міжнародних проектів. У рамках міжнародного співробітництва отримав низку грантів, серед яких: грант Міжнародного Фонду Дж. Сороса в рамках програм Cambridge Colleges Hospitality Scheme (1998 р.) та Oxford Colleges Hospitality Scheme (1999 р.); гранти в рамках наукової програми NATO Science Fellowship (2000–2002 рр.); грант національного центру наукових досліджень «Демо-

критос» (Греція, 2003 р.); грант Резерфордівської лабораторії (Англія, 2007 р.); грант у рамках міжнародної програми «Erasmus Mundus External Cooperation Window» (2008 р.).

Основні праці: «A single determinantal approximation with a local potential for excited states» (2005 р.); «Density-functional theory with effective potential expressed as a mapping of the external potential. Application to closed shell molecules» (2005 р. у співавторстві); «Efficient generation of distributed spherical Gaussian basis sets for molecules» (2005 р.); «Оптимальные базисы из сферических гауссовых функций: их структура для высокоточных расчетов энергии молекул в приближении Хартри-Фока» (2006 р.); «Excited state self-consistent field theory using even-tempered primitive Gaussian basis sets» (2006 р., у співавторстві); «Optimized effective potential method for individual low-lying excited states» (2007 р., у співавторстві).

ГНАТЕНКО Петро Іванович

Відомий учений-філософ. Народився 3.09.1937 р. у с. Маршали Недригайлівського р-ну Сумської обл. З сім'ї службовців. Українець. Закінчив філософський факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1962 р. З 1962 р. асистент, аспірант, старший викладач, доцент кафедри філософії Дніпропетровського державного університету. З 1977 р. до 1979 р. – викладач філософського факультету університету

Сантьяго-де-Куба (Республіка Куба).

У 1969 р. захистив кандидатську дисертацію, у 1988 р. – докторську дисертацію. У 1972 р. присвоєно вчене звання доцента, у 1989 р. – присвоєно вчене звання професора. Член-кореспондент Академії педагогічних наук України (1994 р.).

З 1991 р. працює професором, завідувачем кафедри ДНУ. 1995–2005 рр. – декан юридичного факультету. Співавтор підручників з філософії та культурології під грифом Міністерства освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів.

Керівник авторських колективів та співавтор перших в Україні підручника та навчального посібника під грифом Міністерства освіти і науки України для системи професійно-технічної освіти.

Брав участь у багатьох міжнародних конференціях.

Напрями наукових досліджень: історія філософії, зокрема української; питання національної психології. Започаткував у вітчизняному суспільствознавстві вивчення проблеми національного характеру. Для теорії та практики національного виховання мають значення його розробки щодо становлення української національної ідентичності. Автор 187 робіт, у тім числі 8 монографій.

Під його керівництвом захищені 24 дисертації, з них 8 докторських. Голова спеціалізованої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук (з 1992 р.). Головний редактор «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Філософія. Соціологія. Політологія». Член редколегії часописів «Філософська думка» та «Філософія освіти» (м. Київ).

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (1998 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2004 р.).

Основні праці: «Национальный характер» (1992 р.); «Этнические установки и этнические стереотипы» (1999 р.); «Український національний характер» (1999 р.); «Идентичность: философский и психологический анализ» (1999 р.); «Національна психологія» (2000 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 56–57.

С. В. Шевцов

ГОЛУБ Анатолій Іванович
(1958–2007)

Учений-історик. Народився 19.02.1958 р. у с. Орли Покровського р-ну Дніпропетровської обл. у родині сільських вчителів. Базову середню освіту здобув у Покровській СШ, яку у 1975 р. закінчив із золотою медаллю. З 1975 р. до 1980 р. навчався на історичному факультеті ДДУ. Отримав диплом з відзнакою.

З 1980 р. до 1981 р. працював учителем у Маломихайлівській СШ Покровського р-ну Дніпропетровської обл., а з серпня 1981 р. до жовтня 1983 р. – в апараті Покровського РК ЛКСМ України: спочатку інструктором, потім завідувачем відділу та другим секретарем РК. З 1983 р. до 1986 р. навчався в денній аспірантурі ДДУ. Його науковий

керівник – доцент В. В. Іваненко. З 1986 р. до 1989 р. – асистент, а потім старший викладач кафедри історії СРСР і УРСР Запорізького державного університету, де у 1988–1989 рр. обіймав виборну посаду секретаря партбюро історичного факультету. З 1989 р. до 1991 р. – старший викладач, а з вересня 1992 р. – доцент кафедри російської історії ДДУ.

Кандидат історичних наук з 1987 р., у званні доцента з 1992 р. Докторську дисертацію з теми: «Міжнародна діяльність української соціал-демократичної робітничої партії (1900–1938 рр.)» захистив у 1999 р., вчене звання професора йому присвоєно у 2002 р. Читав лекційні курси з історії радянського суспільства.

Фахівець з проблем політичної історії України ХХ ст. Автор понад 200 наукових і навчально-методичних праць. Був відповідальним секретарем журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія» (2002–2007 рр.), членом редколегій збірників наукових статей «Питання аграрної історії України та Росії» (1997–2007 рр.), «Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження» (2004–2006 рр.). Входив до складу спецради із захисту кандидатських і докторських дисертацій з історичних наук й кандидатських з політичних наук при ДНУ. Брав активну участь у підготовці наукових читань, присвячених пам'яті відомого українського історика-аграрника професора Д. П. Пойди (1999–2006 рр.).

Підготував чотирьох кандидатів історичних наук.

Помер 2.06.2007 р. у м. Дніпропетровськ, похований на Самарівському кладовищі.

Основні праці: «Джерело народної дипломатії. Міжнародні зв'язки трудящих України в 20–30-ті роки» (1992 р., у співавторстві); «Очищення правдою. Відома і невідома Україна в об'єктиві історії ХХ ст.» (1997 р., у співавторстві); «Європейські обрії української соціал-демократії (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.)» (1998 р.); «Українське питання в Російській імперії та Радянському Союзі (ХVІІІ – перша половина ХХ ст.)» (1998 р., у співавторстві); «Передусім бути українцями... (Міжнародна діяльність Української соціал-демократичної робітничої партії у першій половині ХХ століття)» (2003 р.); «Історія радянської держави (1917–1991 рр.)» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 57–58; Некролог // Дніпропетровський університет. – 2007. – № 13–14. – С. 3.

С. І. Світленко, В. Д. Мирончук

ГОМАН Олег Гаврилович

Відомий учений у фізико-технічній галузі. Народився 28.08.1937 р. у с. Олександрівка Білозерського р-ну Херсонської обл. у сім'ї селян. Отримав вищу освіту за спеціальністю «Механіка» у Дніпропетровському державному університеті на фізико-технічному факультеті (1954–1959 рр.). Закінчив аспірантуру при механіко-математичному факультеті Московського державного університету (1964–1967 рр.).

Працював інженером ОКБ-586 (1959–1964 рр.), начальником сектора КБ Південне (1967–1968 рр.). З 1968 р. – старший викладач, потім – доцент та професор кафедри аерогідромеханіки ДДУ. Ступінь кандидата фізико-математичних наук отримав у 1968 р. у Московському університеті, звання доцента – у 1974 р. Ступінь доктора фізико-математичних наук здобув у 1995 р., вчене звання професора отримав у 2001 р. З 2002 р. – завідувач кафедри аерогідромеханіки ДНУ. Читав і читає для студентів механіко-математичного факультету різноманітні загальні та спеціальні курси аерогідродинамічного циклу, з теорії стійкості, теорії коливань, варіаційного числення, задач оптимального керування тощо.

Автор понад 130 друкованих праць та навчальних посібників, співавтор двох монографій. Наукові інтереси: гідромеханіка проникання тіл у рідини, контактні задачі для ізотропних і неізотропних середовищ, течії багатофазних рідин і їх використання в технологіях збагачення корисних копалин, природоохоронні проблеми і боротьба з шкідливими викидами в атмосферу, математичні проблеми методу сингулярних рівнянь у гідродинаміці та застосування методу узагальнених аналітичних функцій в задачах механіки суцільного середовища.

Протягом кількох десятиків років – постійний учасник всесоюзного семінару-школи з використання методу дискретних вихорів у задачах аеро- та гідромеханіки; сприяв розвитку цього обчислювального методу. Багато років виконував обов'язки відповідального секретаря наукового збірника «Математичні методи механіки рідини та газу», був постійним секретарем та головою експертної комісії механіко-математичного факультету. Нині – відповідальний редактор «Вісника

Дніпропетровського університету. Серія Механіка». Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій з механіки рідини та газу та ради із захисту кандидатських дисертацій з математичного моделювання та обчислювальних методів.

Нагороджений медаллю «Ветеран праці» та медаллю ім. В. М. Ковтуненка від Російської академії наук за внесок у розвиток космонавтики (2001 р.). Заслужений діяч науки і техніки України (2001 р.).

Основні праці: «Численное моделирование осесимметричных отрывных течений несжимаемой жидкости» (1993 р., у співавторстві); «Проблемы гравитационного обогащения титаноцирконового песков» (1999 р., у співавторстві); «Напряженно-деформированное состояние анизотропного породного массива при отработке угольных пластов» (2000 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 57–58.

В. О. Сясев

ГОНЧАРЕНКО Елла Петрівна

Учений-філолог. Народилася 24.06.1960 р. у м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл. в сім'ї робітників. Середню освіту отримала у Дніпродзержинській середній школі № 16 з поглибленим вивченням англійської мови. Після закінчення філологічного факультету ДДУ у 1985 р. за спеціальністю «Англійська мова та література» розпочала свою науково-педагогічну діяльність на посаді асистента кафедри іноземних мов Дніпродзержинського індустріального інституту (ДІІ). У 1987 р. зарахована до цільової аспірантури кафедри зарубіжної літератури ДДУ. Кандидатську дисертацію «Проблема героя в англійському романі 1950–1960-х років» (А. Сіллітоу, Д. Сторі) успішно захистила у 1991 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. У 1993 р. очолила кафедру іноземних мов ДІІ. У 1995 р. отримала вчене звання доцента. З її ініціативи у 1995/96 навчальному році у Дніпродзержинському державному технічному університеті було відкрито нову спеціальність «Переклад», що вважається суттєвим для Дніпропетровського регіону.

У 1997 р. вступила до цільової докторантури кафедри зарубіжної літератури Дніпропетровського державного університету, де продовжила свою наукову роботу над докторською дисертацією «Проза Джеймса Джойса і проблема новаторства в англійському модернізмі початку ХХ століття». Успішний захист цієї дисертації відбувся у 2001 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. У 2002 р. присвоєно науковий ступінь доктора філологічних наук. Два роки потому (2004 р.) присвоєно вчене звання професора кафедри лінгвістичної та країнознавчої підготовки журналістів. Працює завідувачем вищеназваної кафедри; професор факультету систем та засобів масової комунікації Дніпропетровського національного університету.

Автор двох монографій та понад 80 наукових праць з англійського та американського літературознавства, перекладознавства, а також низки художніх перекладів, які опубліковано в журналах іноземної літератури «Всесвіт», «Вікно у світ» та ін.

Здійснює керівництво науковою роботою аспірантів. Член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій при ДНУ.

Сфера наукових інтересів – переклад і міжкультурна комунікація, художній переклад, професіональний переклад, світовий модернізм.

Основні праці: «Творчество Джойса и модернизм 1900-1930 гг.» (2000 р.); «Дублинцы» Джеймса Джойса: классика модернистской новеллы (2000 р.).

Джерела та література: Висоцька Н. Нові обрії джойсознавства // Всесвіт. – 2002. – № 5–6. – С. 123–126; Нариси історії Дніпродзержинського державного технічного університету. – Дніпродзержинськ, 1995. – С. 198–199; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 59–60; «Русская Одиссея» Джеймса Джойса / Під заг. ред. К. Генієвої. – М., 2005. – С. 732–733, 766–770, 802 – 807, 906–908.

І. М. Сухенко

ГОРОДЯНЕНКО Віктор Георгійович

Відомий учений-історик і соціолог. Народився 14.02.1938 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї робітників. У 1969 р. закінчив Дніпропетровський держуніверситет за фахом «Історик, викладач історії і суспільствознавства». Кандидат історичних наук з 1977 р. Тема кандидатської: «Соціальна активність молоді». Доктор історичних наук з 1990 р. Тема докторської: «Трудащі України в управлінні виробни-

цтвом: досвід, проблеми, тенденції розвитку». Вчене звання професора по кафедрі соціології присвоєно у 1992 р. Стаж педагогічної роботи в ДНУ понад 30 років. Загальний трудовий стаж – 47 років. Завідувач кафедри теорії та історії соціології ДНУ. Очолює в Україні теоретичну школу із джерелознавства та історіографії соціології.

Під його керівництвом в Україні розроблялись міжнародні проекти: «Молодь: соціокультурні орієнтації, проблеми зайнятості та безробіття», «Вища освіта: лідерство для прогресу» та ін. За його участю був створений факультет права і соціології в ДДУ, розроблені державні освітні програми із соціології та соціальної роботи. Ним підготовлено 16 кандидатів наук, 12 з них за напрямом «Соціологія».

Академік Міжнародної гуманітарної академії, а також академік Академії наук соціальних технологій та місцевого самоврядування, член науково-методичної комісії з питань соціології Міністерства освіти і науки України, віце-президент Соціологічної асоціації України, здійснює керівництво Дніпропетровським обласним відділенням цієї асоціації. У 2003 р. присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Член редакційної колегії науково-теоретичного альманаху «Грані», член редакційної колегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Філософія. Соціологія. Політологія».

Постійний член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій із соціології Харківського національного університету, член ради Управління методичного забезпечення із соціології Асоціації Євразійських університетів.

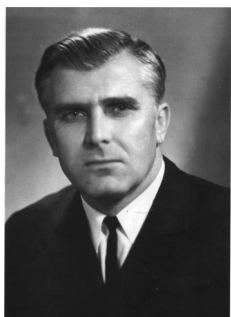
Напрями наукових досліджень пов'язані з актуальними проблемами сучасного українського суспільства та Дніпропетровського регіону, серед яких: історіографічне забезпечення соціальних досліджень, соціальні риси соціального характеру, соціальне самопочуття різних верств населення та його адаптація до умов, що змінюються, ціннісні орієнтації та соціальна поведінка молоді, соціально-політична ситуація в Дніпропетровському регіоні, соціологічний аналіз процесу трансформації системи вищої освіти в Україні, формування особистості спеціаліста в системі вищої освіти.

Автор понад 200 наукових праць, у тому числі більше 20 монографій, підручників і навчальних посібників.

Основні праці: «Социология, источниковедение и историография знания» (2003 р.); «Социальная антропология: Хрестоматия» (2004 р.); «Соціологія: Підручник для вищих навчальних закладів» (2006 р.); «Суспільствознавство: Людина. Суспільство. Світ: Навчальний посібник» (2006 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 60.

С. В. Шевцов

ГОРПИНИЧ Володимир Олександрович

Відомий учений-мовознавець і педагог. Народився 26.11.1927 р. у с. Варварівка Гуляйпільського р-ну Запорізької обл. Українець, із службовців. Закінчив Гуляйпільське педучилище в 1946 р., Станіславський (тепер Івано-Франківський) учительський інститут в 1951 р., Дніпропетровський державний університет з відзнакою в 1958 р. З 1946 р. учителював. З 1962 р. – викладач Глухівського педагогічного інституту, з 1966 р. до 1974 р. – викл., доц., зав. каф. мовознавства, потім – зав. каф. російської мови Миколаївського, з 1974–1979 р. – Запорізького, з 1979 р. по 1981 р. – Полтавського, з 1981 р. до 1996 р. – Кіровоградського педінститутів. Проректор (1974 р.), ректор (1975 р.) Запорізького педінституту. Доктор філологічних наук (1974 р.), професор з 1976 р., академік Академії ВШУ з 1995 р., заслужений діяч науки і техніки України з 1995 р. З 1996 р. – професор кафедри української мови та науковий керівник НДЛ фольклору, говірок, літератури Дніпропетровського національного університету.

Читає теоретичні курси: сучасної української літературної мови (морфології), української словотвірної дериватології, основні напрями українського мовознавства, проблеми української етнолінгвістики. Уклав оригінальні підручники для українських педучилищ з російської мови ч. I, II (1981–1986 рр.), з української мови у співавторстві ч. I, II, який витримав три видання (1976 р., 1988 р., 1993 р.).

Досліджує проблеми граматики, словотвору, правопису, орфоепії, лексикографії, топонімії, антропонімії, ад'єктонімії, катойконімії слов'янських, романських і давньогрецької мови. Розробив теоретичні основи та обґрунтував лінгвістичні засади дослідження відтопімічного словотвору, реалізував на практиці основоформантноцентричний, динамічний, категоричний принципи вивчення словотвору, описав основи функціональної дериватології, низку питань словотвірного синтезу, сформулював основні правила творення ад'єктонімів і катойконімів, розробив принципи їх лексикографічного упорядкування, а також структуру антропонімних і двомовних словників, обґрунтував нову класифікацію частин мови, створив новий тип посібників з морфології та української дериватології.

За період роботи в Дніпропетровському національному університеті опублікував 5 монографій, 6 підручників і навчальних посібників з грифом МОН України, 10 словників. На наукових міжнародних і всеукраїнських конференціях виголосив 100 наукових доповідей, за власною ініціативою провів вісім наукових конференцій, дві з них (VII всеукраїнська ономастична конференція – 1997 р., «Українська мова – державна мова України» – 1998 р.) – в Дніпропетровському університеті.

Відкрив кафедру української мови в Миколаївському педінституті, кафедру філологічних дисциплін та аспірантуру зі спеціальності «Українська мова» – в Кіровоградському педінституті. Створив у Кіровоградському педінституті наукову школу з ономастики і дериватології, а в Миколаївському – наукову школу з антропонімії. Підготував 17 кандидатів наук 8 з них – на громадських засадах, з них 4 захистили докторські дисертації, а 2 – в докторантурі. Був опонентом 9 докторських і 53 кандидатських дисертацій.

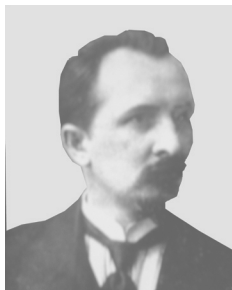
При Дніпропетровському університеті (1997 р.) заснував і є головним редактором фахового наукового збірника «Ономастика і апелятиви», у 30 випусках якого надруковано близько 1000 статей науковців України, Польщі, Чехії, Росії, Китаю, Казахстану. Відредагував близько 60-ти наукових збірників, монографій, посібників. Член української ономастичної комісії НАН України, член української орфографічної комісії НАН України. Член спеціалізованих рад із захисту кандидатських дисертацій в Дніпропетровському і Запорізькому національних університетах. Обирався делегатом IX міжнародного з'їзду славістів (1983 р.). Співавтор енциклопедії «Українська мова» (2000 р.). Нагороди та відзнаки: Відмінник освіти Узбекистану (1968 р.),

Відмінник освіти УРСР (1977 р.), Відмінник освіти СРСР (1977 р.), медаль ім. А. С. Макаренка (1977 р.), Почесна грамота Президії Верховної Ради України (1993 р.)

Основні праці: «Українська словотворна дериватологія» (1998 р.); «Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія» (1999 р.); «Словник географічних назв України» (2001 р.); «Слов'янська ад'єктонімія і катойконімія» (2003 р.); «Морфологія української мови» (2004 р.); «Нариси з контрастивної топоніміки» (2004 р.); «Антропонімія Давньогрецької мови» (2007 р.); «Відтопонімна деривація в східнослов'янських мовах» (2007 р.).

Джерела та література: Кто есть кто в современной русистике. – Москва-Хельсинки, 1994. – С. 76; Академіки Академії наук Вищої школи України. Довідник. – К., 1997. – С. 76; Енциклопедія «Українська мова». – К., 2000. – С. 99–100; В. А. Горпинич // Филологические науки. – 1987. – № 6. – С. 89–90.

М. С. Ковальчук

ГРДІНА Ярослав Іванович (1871–1931)

Учений-механік. Народився 3.02.1871 р. у м. Пльзень (Чехія), у сім'ї робітників. Разом із батьками переїхав до м. Вільно (сучасний Вільнюс, Литва) та прийняв російське підданство.

Навчався у гімназії. Закінчуючи останній клас, давав приватні уроки, збирав кошти для поїздки до м. Петербург. У 1889 р. закінчив гімназію та вирушив до столиці. Вступив до Петербурзького технологічного інституту на механічне відділення, яке закінчив у 1894 р., отримавши звання інженера-технолога.

Сім'я жила у м. Ковно. Там же, в Ковенському окрузі шляхів сполучення працював інженером, керував землечерпальними роботами на одній із ділянок р. Неман.

У 1897 р. – викладач механіко-технічного училища м. Іваново-Вознесенськ.

Міністерство освіти направило його на рік до Німеччини для підготовки до звання професора. Рік по тому його зараховують викладачем Катеринославського вищого гірничого училища.

У 1901 р. захистив у Петербурзькому гірничому інституті магістерську дисертацію на тему «Стійкість руху машини керованої відцентрованим регулятором». Після захисту дисертації отримав звання професора і йому доручили завідувати кафедрою прикладної механіки Катеринославського гірничого інституту, якою керував до кінця свого життя. Паралельно з цим проводив педагогічну діяльність у Катеринославському університеті (згодом КВІНО), очолював кафедру теоретичної механіки.

Був інспектором гірничого училища. У 1920–1921 рр. – ректор Катеринославського гірничого інституту. З 1922 р. – беззмінний керівник науково-дослідної кафедри механізації при гірничому інституті, де концентрувалась науково-дослідна діяльність усіх викладачів теоретичної та прикладної механіки м. Дніпропетровськ.

Ніколи не користувався на лекціях конспектами. Його називали «Ярославом Мудрим» за те, що він володів енциклопедичними знаннями.

Побудував нову систему обґрунтування й викладання теоретичної механіки, перший у світовій літературі висловив ідею про сервзов'язки. Йому належать цінні праці в галузі теорії стійкості регуляторів при безперервному й перерваному регулюванні.

Створив розділ теоретичної механіки – механізм живих організмів. Своїми дослідженнями з теорії автоматичного регулювання вніс великий вклад у науку і, посуті, завершив цикл робіт, які відносяться до механічних систем. Це дало поштовх до появи в 1940–1960-х рр. досліджень із проблем автоматичного регулювання електричних систем.

Автор трьох підручників з прикладної механіки по деталях машин парових котлів та газових двигунів.

Підавався нападкам політичного режиму як такий, що недостатньо уваги приділяв радянському способу мислення.

Помер у 1931 р.

Основні праці: «Новий приклад основних принципів теоретичної механіки» (1905 р.); «Функції руху» (1906 р.); «Міри руху» (1907 р.); «Міри відхилення у механіці» (1910–1916 рр.); «Динаміка живих організмів» (1911 р.).

Джерела та література: Шаповал І. Видатний вчений-механік // За передову науку. – 1969. – 28квітня. – №17(679); Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С.46, 60, 61, 62.

А.М. Терновський

**ГРИГОРОВ Кузьма Васильович
(1904–1971)**

Учений-фізик. Народився 01.11.1904 р. у м. Бердянськ у сім'ї робітника. Навчався у початковій школі м. Бердянськ, у комерційному училищі (4 класи), у вечірньому робітничому технікумі (1 рік). У 1921–1922 рр. працював у м. Бердянськ учнем слюсаря, електромонтером, табельником на заводі «Первомайський».

У 1923 р. від заводу був направлений на навчання до м. Ленінград в Політехнічний інститут ім. М. І. Калініна на фізико-механічний факультет, який закінчив у травні 1930 р. за спеціальністю «Експериментальна фізика». З 1924 р. працював асистентом у Ленінградському фізико-технічному інституті, з 1926 р. – препаратором і лаборантом, з 1929 р. – інженером. З часу створення Уральського фізико-технічного інституту (1932 р.) до 1934 р. працював там старшим інженером. У 1932–1934 рр. – асистент металургійного інституту (за сумісництвом). У 1934–1936 рр. працював у Горьківському фізико-технічному інституті в. о. старшого наукового співробітника магнітної групи. У той же час працював у Горьківському держуніверситеті в. о. доцента кафедри загальної фізики. З грудня 1936 р. – старший інженер УралФТІ. Після злиття УралФТІ з Уральською філією АН СРСР (01.07.1939 р.) до 1952 р. працював старшим науковим співробітником в УФАН.

У 1943 р. в Інституті металургії АН СРСР захистив кандидатську дисертацію «Исследование магнитного метода определения внутренних дефектов». У тому ж році отримав звання старшого наукового співробітника. У 1947–1952 рр. працював за сумісництвом у Свердловському державному педагогічному інституті старшим викладачем кафедри фізики. У грудні 1952 р. перейшов до цього інституту і до 1959 р. працював завідувачем кафедри загальної фізики, потім до 1960 р. – доцентом тієї ж кафедри. З 1960 р. до 1965 р. працював завідувачем кафедри Бердянського державного педагогічного інституту. У 1965–1969 рр. – професор тієї ж кафедри. Учене звання доцента отримав у 1956 р., а вчене звання професора – у 1963 р. З 1969 р. і до кінця життя – професор кафедри експериментальної фізики ДДУ.

Напрям наукових інтересів: фізика магнетизму, його застосування та металофізика. Автор 55 наукових та науково-методичних робіт. Отримав три авторські свідоцтва.

У різні часи був головою експертної ради, членом правління міського відділення товариства «Знання», головою товариського суду.

Нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» і Почесною грамотою Мінісу УРСР та ЦК профспілок УРСР.

Помер у травні 1971 р.

Основні праці: «Магнитный метод контроля изделий» (1943 р.); «Пондеромоторный метод определения внутренних дефектов» (1948 р., у співавторстві); «Исследование текстуры прокатки и рекристаллизации магнитометрическим методом» (1948 р.); «Текстура деформации при холодной прокатке в мелоуглеродистой стали» (1957 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 314–315.

С. Ф. Лягушин

ГРИЗОДУБ Юрій Миколайович (1922– ?)

Учений у галузі двигунобудування. Народився 6.06.1922 р. у с. Колодяжне Уманського р-ну Київської обл. У 1939 р. став студентом Московського авіаційного інституту. Разом з інститутом евакуювався до м. Алма-Ата, повернувся до Москви у 1943 р. Після закінчення інституту (1944 р.) його залишили в аспірантурі.

Має плідні набутки в галузі динаміки гідравлічних систем. Розглядаючи поширення електромагнітних хвиль та електричного струму в довгих лініях електропередач, побачив аналогію поширення коливань рідини в довгих розгалужених трубопроводах систем постачання палива ракетних двигунів.

Показав, що вказані та інші процеси можливо описати рівняннями гіперболічного типу. Запропонував проводити розрахунки вимушених коливань рідини використовуючи імпедансний метод задання граничних умов на кінцях трубопроводів.

Кандидатська дисертація (1947 р.) за відгуками опонентів відповідала рівню наукового ступеня доктора наук і була успішно захищена як докторська дисертація (МАІ, 1948 р.). Ступінь доктора технічних наук отримав у 26-річному віці.

Старший викладач МАІ (1948–1953 рр.), за сумісництвом працював у ЦІАМ, МАП, НДІ-1, а з жовтня 1953 р. – на фізико-технічному факультеті ДДУ. Багато часу віддавав роботі з аспірантами, дипломниками; консульгував співробітників НДІ та КБ, викладав нові спецкурси. Один із перших, якщо не перший, доктор наук на факультеті, професор з 1954 р. У Дніпропетровську – завідувач кафедри № 2 (двигунобудування) ДДУ. У перший же рік роботи керував роботою майже десяти аспірантів з Дніпропетровська, Москви, Ленінграда.

Опублікував значну кількість наукових праць, зробив багато винаходів.

Основні праці: «Ракетные двигатели»; «Динамика полета»; «Насосы и турбины».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 63.

В. С. Савчук

ГРИЦАН Юрій Іванович

Учений-біолог. Народився 29.05.1952 р. у м. Дніпродзержинськ у сім'ї робітників, українець.

У 1978 р. закінчив біологічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю: «Біологія», спеціалізація: «Біолог. Викладач біології та хімії».

1978–1984 рр. – старший інженер НДІ біології ДДУ; 1984–1989 – асистент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДДУ; 1989–2000 рр. – доцент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДДУ; з 2000 р. і дотепер – професор кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ.

З 1989 р. до 1997 р. – заступник декана біолого-екологічного факультету ДДУ з навчальної та виховної роботи; 1987–1999 рр. – заступник директора Біолого-медичного інституту ДДУ по біологічному відділенню.

Кандидат біологічних наук з 1988 р. Дисертацію захистив 1988 р. у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського державного університету за спеціальністю 03.00.16 – екологія. Вчене звання доцента кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології присвоєно у 1989 р.

Доктор біологічних наук з 2000 р. Дисертацію захистив у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського державного університету за спеціальністю 03.00.16 – екологія. Вчене звання професора кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології присвоєно у 2003 р.

Читає курси: «Морфологія рослин», «Методи вимірювання параметрів навколишнього середовища», «Екокліматологія», «Метеорологія та кліматологія», «Географія рослин та ґрунтів», «Моніторинг та екологічна експертиза». Керівник виробничої практики по спеціальності.

Напрямок наукових досліджень – пертинентна біогеоценологія, екокліматологія, геліобіологія, дендроіндикація, ритмічні процеси в екосистемах.

Виконавець низки планових держбюджетних та госпдоговірних робіт, які виконуються за пріоритетними напрямками з біології та екології на кафедрі геоботаніки, ґрунтознавства та екології. Член науково-технічної ради НДІ біології, член дендрохронологічної комісії СНД, Голова Дніпропетровської обласної Всеукраїнської екологічної ліги України.

Член спеціалізованої ради Д 08.051.04 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук, спеціальності 03.00.16 – екологія.

Член редакційних колегій: «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Біологія. Екологія», наукових журналів: «Ґрунтознавство», «Екологія та ноосферологія» та збірника наукових праць «Питання степового лісознавства та лісової рекультивациі земель».

Загальна кількість публікацій – 150.

Має відзнаку від Київського міського голови за участь у розбудові національної ідеї козацтва України.

Основні праці: «Лесные экосистемы Украины и тепло-влагообеспеченность» (1998 р.); «Екологічні основи перетворюючого впливу лісової рослинності на степове середовище» (2000 р.); «Состояние и перспективы гелиобиологических исследований, их теоретическое и практическое значение» (2003 р., у співавторстві); «Природні умови та фіторізноманіття заплави р. Самари в одному з найбільш лісових масивів степу «Самарський ліс»» (2006 р., у співавторстві); «Визначення града-

цій клімату в дослідженнях пертинентної біогеоценології» (2007 р., у співавторстві).

О. Є. Пахомов, Л. П. Мицик

ГРИШКОВА Надія Петрівна
(?-))

Учений-математик. Згідно протоколу №16/82 засідання Вищої атестаційної комісії від 17 травня 1935 р. було присвоєно вчене звання професора. У Дніпропетровському державному університеті завідувала кафедрою теорії пружності.

Основні праці: «Маятниковый испытатель твердости»; «Применения шахтного бетона для крепление шахт» (1928 р.); «Об устойчивости верхних сжатых поясов открытых мостов» (1936 р.); «Механические свойства и упругие постоянные горных пород Донбасса» (1937 р.); «Обчислення тонких оболонок на міцність та стійкість» (1938 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 917; Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41.

А. М. Терновський

ГРИЩАК Віктор Захарович

Учений-механік. Народився 26.02.1940 р. у м. Житомир у сім'ї службовців, українець. Закінчив з відзнакою фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету у 1964 р.

У 1969 р. (достроково) закінчив аспірантуру кафедри прикладної теорії пружності із захистом кандидатської дисертації за спеціальною тематикою. У 1975/76 навчальному році проходив наукове стажування при Делфтському технологічному університеті (Голландія), а у 1985/86 навчальному році за програмою IREX проводив наукову роботу в США, Університет Північного Техасу (м. Дентон).

У 1985 р. був обраний деканом механіко-математичного факультету, а з організацією нового факультету – деканом факультету приклад-

ної математики Дніпропетровського національного університету, який очолював до 1992 р.

У 1988 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук, а у 1990 р. отримав учене звання професора (кафедра прикладної теорії пружності, тепер це – кафедра обчислювальної механіки і міцності конструкцій) ДНУ. Працюючи деканом факультету прикладної математики, був призначений науковим керівником науково-дослідної лабораторії механіки неоднорідного та анізотропного середовища. Результати тих наукових досліджень було втілено безпосередньо у практику конструкторського бюро «Південне».

У січні 1993 р. був запрошений на роботу до Запорізького державного університету на посаду проректора з міжнародного співробітництва. З травня 2000 р. призначений проректором з наукової роботи. У 1994 р. очолив кафедру математичного моделювання та інформаційних технологій, а з лютого 2001 р. є завідувачем кафедри прикладної математики Запорізького національного університету. Неодноразово був запрошений для наукової роботи до Стенфордського університету, а з травня 1995 р. по березень 1996 р. – експертом-консультантом до міжнародної Асоціації з аналізу аварій та катастроф (США).

Автор понад 130 наукових праць, у тому числі монографії з питань стійкості та коливань конічних оболонок. Неодноразово запрошувався з доповідями на міжнародні конференції та конгреси. Ним запропоновано гібридні асимптотичні методи дослідження лінійних і нелінійних диференціальних рівнянь із змінними коефіцієнтами, пов'язані із розв'язанням проблем механіки деформівного твердого тіла при детерміністичному та стохастичному зовнішньому навантаженні. Вхід до редакційної колегії міжнародного журналу «Applied Mechanics Reviews».

Тимошенківський професор при Стенфордському університеті, член ради міжнародного біографічного центру в Кембриджі (Англія), член бюро радників Американського біографічного інституту (США).

Голова ради проректорів з наукової роботи вищих навчальних закладів Запорізького регіону, керівник міжвузівського наукового семінару «Актуальні проблеми прикладної математики і механіки», член спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій.

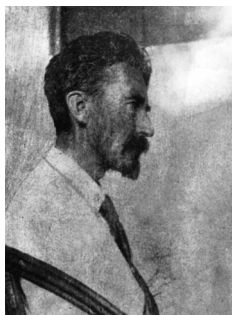
У 1993 р. обраний академіком Академії наук вищої школи України відділення «Механіка та машинобудування»; з 2002 р. – академіком

Міжнародної Академії наук вищої школи Санкт-Петербурзького відділення. Заслужений діяч науки і техніки України (2004 р.).

Основні праці: «Устойчивость и колебания конических оболочек» (1986 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 62–63.

А. П. Дзюба

ГРУЗИНЦЕВ Григорій Олексійович (1880–1929)

Учений-математик. Народився у грудні 1880 р. У 1907 р. закінчив Харківський університет, а з 1910 р. працював приват-доцентом Харківського університету і професором Вищих жіночих курсів. З часу заснування Дніпропетровського університету (тоді Дніпропетровський інститут народної освіти) працював професором на кафедрі математики (пізніше вона стала кафедрою математичного аналізу). Яскравий лекторський талант та активна громадська діяльність його залишили глибокий слід у справі підготовки математичних кадрів. Академік С. М. Нікольський, випускник і колишній співробітник кафедри математичного аналізу Дніпропетровського університету, згадує: «Провідним професором з математики був Григорій Олексійович Грузинцев. Він часто хворів і рідко коли нам доводилось його слухати, але коли він читав, було велике свято для нас. Це був дуже знаючий математик, чудовий педагог, з великим почуттям гумору».

Його математичні дослідження мали велике значення, але обірвалися через передчасну смерть у 1929 р. (був хворий на туберкульоз). Проте він залишив після себе декілька дуже цікавих праць, наприклад, монографію «Елементи теорії множин», яка вийшла у 1927 р. і одержала високу оцінку сучасників. Особливе місце в його науковій спадщині займає монографія «Нариси з історії науки» (1928 р.), яка і досі не втратила свого значення. Поняття, які були запроваджені у цій монографії, використані академіком В. І. Вернадським у його концепції ноосфери. Робота «Про аксіоми першої групи в системі Гільберта»

вийшла у Харкові вже після його смерті у 1930 р. Вона є коментарем і доповненням до другого параграфу праці Гільберта «Основи геометрії» і дає повне доведення (чого немає у Гільберта) взаємної незалежності всіх аксіом першої групи.

Основні праці: «Елементи теорії множин» (1927 р.); «Нариси з історії науки» (1928 р.); «Про аксіоми першої групи» в системі Гільберта» (1930 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 63–64.

Л. Г. Бойцун.

ГУДРАМОВИЧ Вадим Сергійович

Відомий учений-механік. Народився 06.07.1936 р. у м. Чапаєвськ Куйбишевської (нині – Самарської) обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовця. Після закінчення з відзнакою Дніпропетровського державного університету з 1959 до 1965 рр. працював в ОКБ-586 (нині ДКБ «Південне»). У 1965–1966 рр. – доцент ДДУ. З 1966 р. – старший науковий співробітник сектора проблем технічної механіки АН УРСР, який був створений за ініціативи акад. М. К. Янгеля для вирішення проблемних питань ракетно-космічної техніки. На базі сектора було створено Дніпропетровське відділення Інституту механіки АН УРСР і в 1980 р. – Інститут технічної механіки, зараз НАН України та Національного космічного агентства України.

З 1975 р. і дотепер очолює в Інституті технічної механіки відділ міцності, динаміки та технології виготовлення конструкцій.

У 1963 р. вступив до заочної аспірантури ДНУ (науковий керівник професор В. І. Моссаковський). Кандидатську дисертацію захистив у 1964 р. в ДНУ. У 1968–1970 рр. – стажист-дослідник, докторант Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова (керівник акад. Ю. М. Работнов). Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук захистив у 1973 р. З 1979 р. – професор.

З 1975 р. і дотепер – професор кафедри прикладної теорії пружності (зараз це кафедра обчислювальної механіки та міцності конструкцій)

ДНУ на умовах штатного сумісництва. Читав курси з опору матеріалів, теорії пластичності, теорії в'язкопружності, теорії повзучості, теорії оболонок, біомеханіки. З 1995 р. – член-кореспондент НАН України (спеціальність – «Механіка»).

Працює в галузі нелінійної механіки, механіки деформівного твердого тіла, динаміки і міцності. Йому належать вагомі результати в дослідженні поведінки тонкостінних систем при різноманітних локальних навантаженнях і контактних взаємодіях; складних програмах навантаження з урахуванням пластичності і повзучості матеріалу, нелінійного деформування і критичних станів пружно-пластичних систем, які мають геометричні недосконалення та залишкові напруження, що виникають при інтенсивних навантаженнях різної природи. Займається проблемами розробки пристроїв антенно-хвильоводної техніки і концентраторів сонячної енергетики та ефективних технологій їх виготовлення.

Брав участь у міжнародних наукових конференціях і симпозіумах в Україні, Росії, Голландії, Данії, Італії, Китаї, Німеччині, Польщі, Словаччині, Словенії, Франції, Чехії, Швеції.

Член наукових рад із захисту докторських дисертацій ДНУ і Запорізького національного технічного університету. Член Секретаріату Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки, Наукової ради НАН України «Механіка деформівного твердого тіла», Правління Українського товариства з механіки руйнування. У 2000–2006 рр. – член експертної ради ВАК України. Автор 280 публікацій і винаходів.

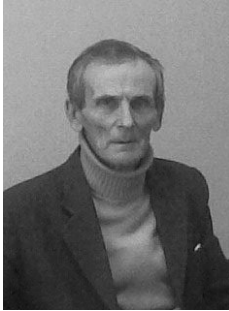
Лауреат державної премії України в галузі науки і техніки, премій НАН України ім. С. П. Тимошенка і М. К. Янгеля, нагороджений орденом Дружби народів, медалями М. К. Янгеля, Федерації космонавтики СРСР, Ю. В. Кондратюкка, Федерації космонавтики України, Почесною медаллю «Академік В. І. Моссаковский», Знаком «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Контактные задачи теории оболочек и стержней» (1978 р.); «Несущая способность и долговечность элементов конструкций» (1981 р.); «Предельные состояния оболочек при сложном нагружении и ползучести материала» (1984 р.); «Устойчивость упругопластических оболочек» (1987 р.); «Контактные взаимодействия элементов оболочечных конструкций» (1988 р.); «Предельный анализ элементов конструкций» (1990 р.); «Теория ползучести и ее приложения к расчету элементов тонкостенных конструкций» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 64–65; Кто есть кто в Украине. – К., 2000; Мелуа А. И. Ракетная техника, космонавтика и артиллерия. – М.; СПб, 2005.

А. П. Дзюба

ГУНЯ Володимир Олександрович

Учений-економіст. Народився 27.05.1940 р. у Москві в родині військовослужбовця. У 1957 р. закінчив середню школу, у 1960 р. – Дніпропетровський механічний технікум, а в 1966 р. – Дніпропетровський державний університет, отримавши кваліфікацію інженера-механіка. Після закінчення університету до 1967 р. працював за фахом на одному з провідних машинобудівних підприємств Дніпропетровська.

Наукову роботу розпочав у 1967 р. в науково-дослідній частині Дніпропетровського державного університету за господарчо-договірною тематикою з напрямку вдосконалення організації і стимулювання праці на промислових підприємствах. Обіймав посади інженера, молодшого та старшого наукового співробітника. У 1974–1979 рр. – аспірант кафедри економіки народного господарства.

У 1982 р. у Львівському відділенні Інституту економіки АН України захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Учене звання доцента йому присуджено в 1983 р., професора – у 1991 р.

Викладає дисципліни: «Загальна теорія множини», «Соціально-економічна статистика», «Економічний аналіз», «Основи методології і організації наукових досліджень».

Сфера наукових інтересів та напрямів роботи – дослідження ефективності управління економічними процесами і явищами в умовах реформування обліку.

Опублікував більш 70 наукових праць та розробок, керує науковою роботою магістрів та аспірантів.

За період викладацької роботи в університеті обіймав посади асистента, старшого викладача, доцента, професора. У 1986–1987 рр. ви-

конував обов'язки завідувача кафедри економіки і організації праці, з 1987 р. до 2001 р. – кафедри економіки народного господарства, з 2001 р. дотепер – кафедри обліку і аудиту. Викладає дисципліни статистичного та економіко-аналітичного напрямів.

Обіймав адміністративні посади: з 1981 р. до 1986 р. – заступник декана та з 1987 р. до 1995 р. – декан економічного факультету університету.

Член вченої ради університету, експерт Державної акредитаційної комісії МОН України, член секції обліку та аудиту науково-методичної комісії з економічної освіти МОН України.

Основні праці: «Проблемы формирования фонда оплаты по труду в условиях хозяйственного расчета» (1988 р.); «Некоторые вопросы материального стимулирования» (1994 р.); «Совершенствование организации премирования работников промышленных предприятий: Учебное пособие» (1996 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 65–66; Історія Дніпропетровського національного університету / Голова редколегії проф. М. В. Поляков. – Д., 2003. – С. 128.

С. О. Смирнов

ГУСЕВ Віктор Андрійович

Учений-філолог. Народився 30.05.1947 р. у м. Дніпропетровськ. У 1970 р. з відзнакою закінчив філологічне відділення історико-філологічного факультету ДДУ. У 1970–1973 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі російської літератури. У 1974 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Романтические тенденции в русской реалистической литературе конца XIX века». У 1973–1976 рр. – викладач, з 1976 р. до 1987 р. – доцент кафедри російської літератури. У 1986 р. захистив докторську дисертацію на тему «Развитие жанрово-стилевой системы русской прозы конца XIX века», в тому ж році йому було присвоєно науковий ступінь доктора філологічних наук. У 1987 р. за конкурсом обраний професором кафедри російської літератури. У 1988 р. присвоєно наукове звання професора. У 1987–2001 рр. – завідувач кафедри російської літератури. З 2001 р. до 2007 р. очолював кафедру порівняльного та

російського літературознавства. З 2007 р. – професор кафедри зарубіжної літератури.

До кола наукових інтересів входять методологічні проблеми теорії та історії роду і жанру, дослідження літературного розвитку кінця XIX – початку XX ст., питання функціонування літератури в сучасній культурі, соціологія читання. Заснував лабораторію соціокультурних досліджень, колектив якої здійснює розробки щодо соціології читання, сприйняття творів художньої літератури студентською молоддю. Довгий час був керівником держбюджетних тем і зараз бере участь у розробці теми «Особливості відбиття ментальності на сприйняття українським читачем зарубіжної літератури». Голова спеціалізованої вченої ради К 08.051.12 за спеціальностями «Українська література», «Російська література», «Зарубіжна література». Був членом декількох спеціалізованих рад (Київ, Харків). Зараз – член спеціалізованої вченої ради Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Під його науковим керівництвом захищено 21 кандидатська дисертація, 3 – докторські. Відповідальний редактор міжвузівського збірника наукових праць «Література в контексті культури», член редакційних колегій багатьох наукових збірників та журналів. Бере участь у діяльності Міжнародної асоціації викладачів російської мови і літератури, очолює ревізійну комісію Всеукраїнської громадської організації «Чеховське товариство».

Має 146 друкованих праць, у тому числі три наукових монографії, чотири навчальних посібники, шістнадцять навчально-методичних посібників. Читає курси «Історія російської літератури XIX ст.», «Історія російської літературної критики» та низку спецкурсів. Нагороджений знаком «Відмінник освіти України», обраний заслуженим професором Дніпропетровського національного університету.

Основні праці: «Литературный период как система и проблема русского реализма 80–90-х гг. XIX в.» (1986 р.); «Проблемы изучения социального функционирования литературы» (1993 р.); «Город в русской литературе II половины XIX в. – Большой город. Проблемы интеграции и дезинтеграции. Т. I» (1995 р.); «Соотношение рационального и эмоционального начал в литературе «переходного времени» (1996 р.); «Чеховская традиция в русской прозе начала XX века» (1997 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 66–67.

Т. М. Потніцева

ДАВІДСОН Веніамін Євгенович

Відомий учений-механік. Народився 08.04.1921 р. у м. Верхньоудінськ, що в Бурятії. З 1940 р. до 1944 р. служив у Радянській Армії, з них три роки воював на фронті. У 1943 р. був тяжко поранений. За участь у Великій Вітчизняній війні нагороджений орденами Вітчизняної війни, Червоної Зірки, Богдана Хмельницького та медаллю «За бойові заслуги».

У 1949 р. закінчив механіко-математичний факультет Московського державного університету за спеціальністю «Механіка», а в 1952 р. – аспірантуру при МДУ і захистив кандидатську дисертацію з ракетодинаміки. З 1952 р. і до 2003 р. працював у Дніпропетровському університеті. З 1979 р. – професор кафедри аерогідромеханіки.

Один із фундаторів спеціальності «Гідроаеродинаміка» і гідроаеродинамічного напрямку наукових досліджень у ДДУ. У 1969 р. за його ініціативи в ДДУ була заснована перша проблемна науководослідницька лабораторія струменевих і трубних течій, яку він беззмінно очолював як науковий керівник до 2003 р. Ця лабораторія зіграла виняткову роль у вирішенні нагальних технологічних проблем у промисловості країни, особливо у Придніпровському регіоні.

У 1965–1983 рр. – відповідальний секретар всесоюзного міжвузівського збірника «Гідроаеродинаміка і теорія пружності». У 1974–1985 рр. – член секції «Масо- і теплоперенос у технологічних процесах» Вченої ради при Державному Комітеті науки і техніки СРСР.

Фахівець у галузі двофазних течій та їх технологічних застосувань, автор і керівник багатьох наукових досліджень. Йому належать понад 100 друкованих робіт і декілька монографій, які стосуються надзвукових течій у трубах, соплах та інших технологічних агрегатах, пневматичного перемішування, пневмотранспорту та роботи ерліфтів. Під його керівництвом захищено близько десяти кандидатських дисертацій.

Йому, як педагогу, властиве постійне прагнення до вдосконалення навчального процесу. Читав лекції з теоретичної механіки, аеродинаміки, гідро- та газодинаміки, теорії примежового шару, теорії подібності, аеродинамічного розрахунку ракет, технологічної гідро-

газодинаміки та багато інших. Його лекції відзначались не тільки високою методичною організованістю, науковою стрункістю та доступним викладом матеріалу, а також і моральною та філософською спрямованістю. Він у постійному пошуку нових засобів активізації навчального процесу і контролю знань, багато уваги приділяє створенню лабораторної бази і методики виконання лабораторних робіт. Написав 10 підручників і навчальних посібників.

З 1999 р. – заслужений викладач ДДУ; нагороджений медаллю ім. В. М. Ковтуненка Російської академії наук за заслуги в галузі космонавтики (2001 р.), а у 2000 р. йому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Основні праці: «Основи газової динаміки в задачах» (1965 р.); «Элементы технологической гидрогазодинамики» (1987 р.); «Вопросы методологии и методики гидрогазодинамики» (1989 р.); «Основы гидрогазодинамики в примерах и задачах» (2006 р.).

Джерела та література: Давідсон Веніамін Євгенович (До 85-річчя з дня народження) // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія Механіка. – 2006. – Вип. 10. – Т. 1, №2/1. – С. 5–6; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 67–68.

Є. Р. Абрамовський

ДАНИЛОВ Віталій Іванович (1902–1954)

Видатний фізик, спеціаліст у галузі фізики рідкого стану. Народився 10.04.1902 р. у с. Жовте Луганської обл. у сім'ї учителя. Середню освіту отримав у Катеринославській чоловічій гімназії. Працював учителем у с. Родівка Артемівської округи (нині Донецька область), за деякими даними – с. Гродівки. У 1921 р. працював завідувачем позашкільним відділом районного відділу народної освіти. З 1923 р. – студент фізико-математичного відділення Катеринославського (з 1926 р. – Дніпропетровського) Інституту народної освіти (колишнього Катеринославського університету). Пройшов семінар «підвищеного типу» з фізики, яким керував відомий український фізик, один із засновників в Україні та колишньому

СРСР досліджень з фізики горіння та вибухів професор А. Е. Малиновський. Після закінчення ДІНО викладав у цьому ж вузі (1926–1928 рр.) фізику, працював у Гірничому інституті (1928–1930 рр., основна посада) і одночасно перебував (1926–1928 рр.) позаштатним аспірантом відділення фізичних вимірювань Українського науково-дослідного інституту (наук. керівник – А. Е. Малиновський) фізичної хімії (відкрився першого листопада 1927 р.). У 1930 р. переведений (у зв'язку з реорганізацією ДІНО) переводять до новоствореного Фізико-хіміко-математичного інституту. Завідувач кафедри фізики новоствореного Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту (1930–1935 рр.). Завідувач кафедри експериментальної фізики Дніпропетровського держуніверситету, надалі – завідувач створеної за його ініціативою кафедри молекулярної фізики (1935–1941 рр.). У 1935–1941 рр. керував лабораторією молекулярної фізики ДДУ. Працював також (1931–1932 рр.) у Дніпропетровському філіалі Українського фізико-технічного інституту, надалі (1932–1944 рр.) Дніпропетровському фізико-технічному інституті (ДФТІ), у створенні якого брав активну участь. Спочатку фізиком, потім старшим фізиком (з 1933 р.) у відділі рентгенографії, яким на той час керував Г. В. Курдюмов. Створив і очолив у ДФТІ відділ кристалізації. Був деканом фізичного факультету Дніпропетровського держуніверситету (1937–1938 рр.). З 1946 р. очолював відділ кристалізації Лабораторії металофізики АН УРСР, згодом реорганізованої в Інститут металофізики АН УРСР. Директор Лабораторії кристалізації АН УРСР (1951–1954 рр.).

Вчене звання професора отримав у 1934 р. Докторську дисертацію захистив у Фізичному інституті АН УРСР (1940 р.). Член-кореспондент АН УРСР (1945 р.), академік АН УРСР (1951 р.).

Піонер і фундатор рентгенографічних досліджень рідкого стану як у вітчизняній, так і в світовій науці. Неординарний спеціаліст у галузі фізики рідкого стану, він став людиною, яка багато в чому визначила на світовому рівні шляхи розвитку нового напрямку у фізиці у галузі рентгенографічного вивчення атомної будови рідин та фізичної теорії конденсації. Сформулював основні положення теорії рідкого стану, зокрема металів і сплавів у рідинному стані, окреслив ряд принципових питань переходу речовини з рідкого стану в твердий, відкрив низку явищ, пов'язаних з процесами кристалізації та побудував їх теорію. Сформулював критерії спонтанної кристалізації і запропонував класифікацію рідин за їх схильністю до спонтанної кристалізації.

Всесвітньо відомий фізик, у 1939 р. номінувався на здобуття Нобелівської премії з фізики 1940 р. У роки війни керував фізичними дослідженнями оборонного призначення.

Йому належить більше ста друкованих праць, серед яких і всесвітньо відома книга «Рассеяние рентгеновских лучей в жидкостях».

Створив вітчизняну наукову школу з фізики кристалізації. Протягом багатьох років був науковим керівником і наставником науковців фізичного факультету ДДУ. Під його керівництвом захистили кандидатські і докторські дисертації понад 30 науковців.

Нагороджений орденом Червоної зірки за досягнуті результати в поліпшенні властивостей бойових сталей, орденом Трудового Червоного Прапора (1952 р.), медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945», грамотою Народного комісаріату освіти України.

Лауреат Сталінської премії за роботи в галузі кристалізації рідини (1950 р.).

Пошов з життя 19.05.1954 р. у м. Київ.

Основні праці: «Рассеяние рентгеновских лучей в жидкостях» (1935 р.); «Строение и кристаллизация жидкости» (1956 р.); «Вибрані праці» (1971 р.).

Джерела та література: Архів НАН України. – Ф. 251, оп. 2, спр. 256; Спогади учнів і сподвижників В. І. Даниліва. – Музей історії Дніпропетровського національного університету; Савчук В. С. Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917–1945). – Д., 1997; Савчук В. С. Професор Дніпропетровського університету В. І. Данилів – один з можливих номінантів на Нобелівську премію з фізики 1940 р. // Вісник Дніпропетров. ун-ту. Серія Історія і філософія науки і техніки. – 2006. – № 14; Храмов Ю. А. История физики. – К., 2006.

В. С. Савчук

ДВОРЕЦЬКИЙ Анатолій Іванович*

Учений-біолог. Народився 1.01.1937 р. у с. Дмухайлівка Дніпропетровської обл. Закінчив Харківський ветеринарний інститут (1959 р.) та аспірантуру Дніпропетровського державного університету (1967 р.).

У 1959–1964 рр. працював на Дніпропетровській біофабриці, а після закінчення аспірантури залишився на кафедрі біохімії асистентом. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1988 р. за-

хистив докторську дисертацію, з 1989 р. став професором.

У 1990–2002 рр. був завідувачем кафедри іхтіології, гідробіології та екології. Працюючи на цій посаді, розробив навчальні програми, викладає курси: «Радіобіологія», «Водна радіоекологія», «Водна токсикологія», «Охорона вод суші» та ін.

Разом із співробітниками розробив основи системного підходу до вивчення наслідків радіоактивного та хімічного забруднення водних екосистем, простежив шляхи міграції радіонуклідів та хімічних полутантів у живі організми й оцінив їх внесок у формування радіаційно-хімічного навантаження, виявив первинні радіобіологічні ефекти на клітинному рівні, обумовлені порушенням фізико-хімічних особливостей мембран і систем трансмембранного переносу іонів у клітинах мозку, запропонував оригінальні підходи до вивчення хеморецепторних властивостей нейрональних мембран та показав відтворення їх рецепторних функцій після опромінення шляхом модуляції енергетики нейронів.

Під його керівництвом підготовлені та захищені 2 докторські та 9 кандидатських дисертацій.

З 1997 р. – академік Української екологічної академії наук, активний член Європейського радіобіологічного товариства, член Міжнародного радіоекологічного союзу, член Європейської біоелектромагнітної асоціації. З 1991 р. – віце-президент радіобіологічного товариства України.

Автор понад 368 наукових праць, у тому числі 4 монографій, 2 довідників, 2 винаходів, які захищені авторськими свідоцтвами, понад 100 наукових праць опублікував у міжнародних виданнях.

Нагороджений медаллю «За доблестный труд», член спецрад Московського державного університету (Росія) Д.053.74, Інституту гідробіології НАН України Д.26.213.01, Інституту рибного господарства УААН К.26.364.01. Член редколегій журналів «Рибне господарство України», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Біологія. Екологія», наукового збірника «Рибне господарство», Інституту рибного господарства УААН.

За заслуги перед наукою має премію Держкомітету з народної освіти СРСР за кращу наукову роботу (1988 р.), почесне звання

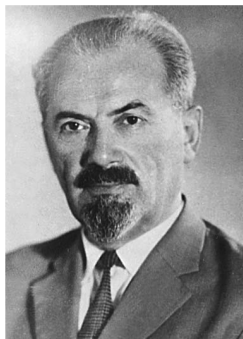
«Соросівський професор» (1994 р.), премію НАН України ім. акад. О. В. Палладіна (1996 р.) та почесне звання Заслуженого діяча науки та техніки (1999 р.) .

Основні праці: «Запорожское (Днепровское) водохранилище» (2000 р.); «Токсифікація водойму басейну Середнього і Нижнього Дніпра під впливом антропогенних факторів» (2006 р.); «Охрана окружающей среды в зоне природного и техногенного радиационного загрязнения» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 69–70.

О. Є. Пахомов

ДЕМИХОВСЬКИЙ Юхим Ілліч (1901–1995)

Учений-мікробіолог. Народився 10.05.1901 р. у м. Щедрино (Білорусь) у родині службовців.

Вступив до гімназії у Литві (м. Вільно), яка в 1915 р. була евакуйована до Катеринослава. З того часу його доля була тісно пов'язана з цим містом. Юність пройшла в тривожні роки громадянської війни. На посаді кореспондента газети «Красный боец» брав участь у боях на Південному фронті. Разом з М. Светловим та іншими молодими поетами (сам писав вірші під псевдонімом Гордій Немілов) був направлений на 1-й Всеросійський з'їзд письменників і поетів.

Після закінчення Катеринославського медичного інституту в 1924 р. та адміністративно-санітарних курсів у Харкові з 1925 р. працював санітарним лікарем, а потім – заступником директора Кримського Пастерівського інституту. З 1929 р. до 1935 р. за вільним наймом служив у секретних відділах інститутів Червоної армії в Москві. З 1935 р. до 1938 р. був асистентом кафедри мікробіології 1-го Московського медичного інституту, де в 1936 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1938 р. до 1947 р. завідував кафедрою мікробіології в Алма-Атинському медичному інституті, активно займався підготовкою національних наукових кадрів у Казахському інституті епідеміології і мікробіології (КІЕМ).

В основу його докторської дисертації «Біологія ешеріхій у зв'язку з проблемою етіології гемоколітів», яка була захищена у 1942 р., покладено матеріали розшифровування спалаху дизентерії в районі Уш-Тобе.

Починаючи з 1947 р., протягом 25 років завідував кафедрою мікробіології Дніпропетровського медичного інституту. З 1972 р. до 1975 р. та з 1983 р. до 1986 р. працював на кафедрі мікробіології Дніпропетровського державного університету, яку очолювала його учениця професор Ю. С. Бабенко.

Його наукові праці суттєво вплинули на розвиток вітчизняної мікробіології, зокрема на розробку оригінальних методів селекції мікробів-продуцентів антибіотиків, на вивчення захисної ролі бактерій-антагоністів зі складу нормальної мікрофлори людини.

Автор двох підручників та чотирьох навчальних посібників з мікробіології.

З 1939 р. до 1956 р. – член правління Всесоюзного товариства мікробіологів, епідеміологів та інфекціоністів, з 1965 р. до 1970 р. – відповідальний редактор міжвідомчої збірки наукових праць «Антибіотики». Багато років був заступником голови правління Дніпропетровського обласного товариства мікробіологів, епідеміологів та інфекціоністів.

Під його керівництвом захищено 3 докторські та 25 кандидатських дисертацій. Автор 120 наукових праць.

Помер 15.07.1995 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Медицинская микробиология: специальная часть» (1959 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 70–71.

А. І. Вінніков

ДЕМЧЕНКО Володимир Дмитрович

Учений-філолог, журналіст, комунікативіст. Народився 05.10.1947 р. у м. Кропоткіно Краснодарського краю (Російська Федерація). Після переїзду батьків в Україну проживав у с. Радуже Криворізького р-ну Дніпропетровської області. Тут навчався в середній школі, яку закінчив у 1965 р. із золотою медаллю. Того ж року розпочав

свій трудовий шлях літературним працівником районної газети «Сільський трудівник» (м. Кривий Ріг). Через рік вступив до Дніпропетровського державного університету, з яким пов'язав усе своє життя. Навчався на німецькому відділенні історико-філологічного факультету, яке закінчив у 1971 р., потім в аспірантурі при кафедрі зарубіжної літератури. У 1974 р. був прийнятий на роботу викладачем цієї ж кафедри. У 1977 р. в Московському державному університеті успішно захистив кандидатську дисертацію «Генріх Клейст і німецька романтична новела (до типології жанру)». Після захисту дисертації працював старшим викладачем та доцентом кафедри. У ці ж роки обіймав посаду заступника декана заочного факультету. У 1980–1981 рр. пройшов наукове стажування в Гумбольдтському університеті (Берлін, Німеччина). У 1991 р. на засіданні спеціалізованої ради Московського державного університету захистив докторську дисертацію «Основні проблеми літературно-художньої критики XIII століття».

У 1990–1991 рр. за дорученням ректорату виконав підготовчі роботи до відкриття в університеті спеціальності «Журналістика» та відповідної кафедри. З 1991 р. до 2004 р. завідував створеною ним кафедрою журналістики. У 1995 р. отримав звання професора по цій кафедрі. За його участю у 1996 р. створено факультет систем та засобів масової комунікації, який він очолює з першого дня заснування. Веде активну педагогічну діяльність. Читає студентам курси «Історія зарубіжної журналістики», «Сучасна зарубіжна журналістика», «Міжнародна інформація», «Основи тележурналістики» та ін.

Керує науковим напрямом досліджень щодо сучасного стану теорії та практики масової комунікації в Україні та за її межами. Під його керівництвом захищені чотири кандидатські дисертації, низка їх підготовлена до захисту. Автор однієї монографії, шести навчальних та навчально-методичних посібників і понад 100 наукових статей, а також документально-публіцистичної книжки «Син за батька». Обраний академіком Міжнародної академії інформаційних технологій та муніципального менеджменту (Москва), Євразійської академії телебачення, академіком Академії вищої школи України. Як член Наці-

ональної спілки журналістів веде активну журналістську діяльність у пресі та на телебаченні.

За активну участь у підготовці журналістських кадрів у 1998 р. отримав почесне звання «Заслужений журналіст України». Нагороджений знаком «Відмінник освіти України», почесним знаком Національної спілки журналістів України, медаллю Олександра Довженка за вагомий внесок у розвиток телебачення України, орденом Согласия III ступеня Міжнародної асоціації журналістських спілок та медаллю Петра I за заслуги у науково-дослідній діяльності у сфері засобів масової комунікації.

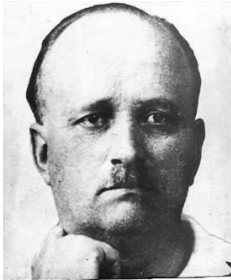
Основні праці: «Немецкая романтическая новелла I четверти XIX века: Уч. пособие» (1975 р.); «Проблемы немецкой литературной критики XVIII века и Шекспир (1730–1770): Уч. пособие» (1984 р.); «Немецкий роман эпохи Просвещения: Уч. пособие» (1985 р.); «Немецкая литературная критика конца XVIII века: Уч. пособие» (1986 р.); «Немецкая критика периода «Бури и натиска» (традиции, эволюция, новаторство): Монография» (1986 р.); «Сын за отца. Документально-публицистические очерки» (2007 р.).

Джерела та література: Шеліпова Н. Он же шеф, он же В. Д., он же просто любимый преподаватель... // Наше місто. – 1997. – № 148; Бахметьєва А. Інформаційний ресурс сьогодні домінує над іншими // Бористен. – 2000. – №4; Тимофєенко Н. Счастливчик Демченко // Апельсин. – 2002. – №4; Кононович. Е. Будут чисто журналисты?.. // Днепр вечерний. – 2007. – № 4; Танюк Г. Вот что значит школа Демченко! // ДніпроІнформ. – 2007. – № 10.

Н. М. Бикова

ДЕНИСЕНКО Михайло Михайлович (1898–1965)

Учений-біолог. Народився 08.08.1898 р. у с. Савинці Ізюмського повіту Харківської губернії в селянській сім'ї. У 1909–1916 рр. навчався у Харківській гімназії, після закінчення якої перебував у лавах Червоної армії. Під час громадянської війни у 1919–1920 рр. брав участь у бойових діях проти Врангеля (Перекоп) як воєнлікар другого рангу. З 1923 р. навчався у Харківському медичному інституті, одночасно працював на кафедрі нормальної фізіології під керівництвом академіка В. Я. Данилевського, а з 1926 р. – під керівництвом професора Г. В. Фольберга спочатку практикантом, потім асистентом Психонев-

рологічного інституту, Інституту ендокринології, гігієни і патології праці у м. Харків. З 1931 р. і до 1933 р. – асистент кафедри фізіології Іваново-Вознесенського медичного інституту, з 1933 р. до 1944 р. – професор медичного інституту у м. Архангельск, а потім – у м. Дніпропетровськ.

У 1940 р., згідно з рішенням ВАК, допущений (без наявності кандидатського ступеня) до захисту докторської дисертації «Материалы к вопросу об участии вегетативной нервной системы

в координационных процессах и о центральных влияниях задних корешков спинного мозга на функцию мышц», яку він захистив 1941 р. під керівництвом академіка Л. А. Орбелі на відкритому засіданні вченої ради НДІ фізіології ім. акад. І. П. Павлова АН СРСР (м. Ленінград). На кафедрі фізіології людини і тварин ДДУ продовжував розвивати науковий напрям із вивчення фізіологічних та біохімічних механізмів регуляції діяльності мозку.

Автор понад 40 наукових праць.

Під його керівництвом захищено 10 кандидатських дисертацій, його учнями виконано 4 докторські дисертації.

У 1945 р. Президією Вченої ради СРСР нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні».

У серпні 1944 р. був обраний завідувачем кафедри фізіології Дніпропетровського медичного інституту, а потім – Дніпропетровського університету. У 1959–1960 рр. перебував на посаді проректора з наукової роботи ДМІ, ДДУ та декана біологічного факультету ДДУ.

Основні праці: «О роли периферии в механизме спинномозговой координации» (1939 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 73–74.

ДЕРКАЧ Павло Христофорович (1916–1995)

Учений-механік. Народився в 1916 р. Закінчив фізико-математичний факультет Харківського державного університету за спеціальністю «Механіка». З 1941 р. до 1943 р. брав участь у боях Вели-

кої Вітчизняної війни; був важко поранений. Нагороджений шістьма медалями та орденом Вітчизняної війни 1-го ступеня.

З 1944 р. працював у ДДУ на посаді асистента та старшого викладача кафедри геометрії та кафедри теоретичної механіки. У 1949–1952 рр. навчався в аспірантурі Інституту механіки АН СРСР, отримав науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук (1952 р.).

З 1952 р. до 1962 р. обіймав посаду декана фізико-математичного, а потім механіко-математичного факультету і працював доцентом кафедри теоретичної механіки. Як декан факультету відіграв вирішальну роль у відкритті в ДДУ низки нових спеціальностей і створенні кафедр: обчислювальної математики, радіоелектроніки, аерогідромеханіки, а також обчислювального центру ДДУ. З 1960 р. до 1965 р. очолював кафедру аерогідромеханіки. У 1972 р. захистив докторську дисертацію і з 1972 р. до 1991 р. працював професором кафедри аерогідромеханіки. Підготував декількох кандидатів наук з механіки рідини, газу та плазми.

Наукові дослідження стосувались проблем на межі кількох наук: гідромеханіки, теорії пружності та пластичності, міцності, електродинаміки та магнітної газової динаміки. Опублікував близько 80 праць у вітчизняних та зарубіжних виданнях. Його роботами з нестационарного обтікання деформівних поверхонь оболонок започатковано новий напрям у дослідженнях задач гідроаеропружності, а науковий доробок з коливання пружних пластин і пластичних оболонок став теоретичним обґрунтуванням технології гідроштампування. Був постійним членом Координаційної ради з гідромеханіки при Інституті гідромеханіки АН УРСР.

Опублікував декілька навчальних посібників, що відіграли значну роль у підготовці спеціалістів з гідроаеродинаміки.

Його лекції завжди сприймалися з великим інтересом і глибоко запам'ятались багатьма поколіннями студентів.

Брав активну участь у громадському житті: був постійним членом навчально-методичної комісії, головою конкурсної комісії механіко-математичного факультету, членом партбюро, парторгом кафедри.

Помер 21.01.1995 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Математичні основи магнітної газової динаміки і динаміки плазми» (1967 р.); «Тензорне числення і його застосування в механіці суцільного середовища» (1977 р.); «Пространственный пограничный слой плазмы» (1978 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 74–75.

О. Г. Гоман

ДЄЄВА Надія Миколаївна

Учений-економіст. Народилася 22.10.1951 р. у с. Тишківка Новомиргородського р-ну Кіровоградської обл. У 1972 р. закінчила Київський інститут народного господарства, теперішній Київський національний економічний університет, за спеціальністю «Статистика» і здобула фахову кваліфікацію економіста. У 2003 р. без відриву від роботи здобула кваліфікацію магістра державного управління після закінчення Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

З 1972 р. працювала економістом статистичного управління Дніпропетровської області, з 1975 р. – начальником планово-виробничого відділу Дніпропетровської тютюнової фабрики Міністерства харчової промисловості УРСР, з 1982 р. – начальником планово-виробничого відділу Дніпропетровського філіалу інституту «Укрсільгосптехпроект». У 1986 р. – ревізор-інспектор штатного відділу, робота у фінансовому управлінні виконкому Дніпропетровської обласної ради, а з 1995 р. – начальник фінансового управління облвиконкому та головного фінансового управління Дніпропетровської облдержадміністрації. У 1997–2002 рр. очолювала кафедру фінансів Дніпропетровського національного університету, у створенні якої брала безпосередню участь. У червні 2002 р. захистила дисертацію («Організаційно-фінансовий механізм забезпечення державних соціальних гарантій в регіоні») на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. У лютому 2004 р. призначена заступником голови облдержадміністрації.

11 листопада 2005 р. обрана головою Дніпропетровської облдержадміністрації. У 2007 р. обрана професором кафедри економіки та управління національним господарством ДНУ, захистила дисертацію («Науково-методологічні основи формування оцінки і управління потенціалом соціалізації економіки України») на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

З 2007 р. і дотепер – професор кафедри економіки та управління національним господарством ДНУ.

Практична цінність наукових розробок полягає в тому, що вони створюють основу для теоретико-методологічного та методичного обґрунтування процесів підвищення рівня і якості життя населення через управління потенціалом соціалізації економіки. Автор спецкурсів «Соціалізація економіки», «Регіональна економіка».

У 2000 р. започаткувала новий науковий напрям щодо вирішення фінансових проблем соціалізації, пов'язаний із забезпеченням державних соціальних гарантій населення регіону. Автор понад 80 наукових праць, у тому числі чотирьох монографій та двох наукових посібників.

Нагороджена почесним званням «Заслужений економіст України» (2003 р.); знаком «Державна служба України «За сумлінну працю» (2005 р.); орденом Княгині Ольги III ступеня (2006 р.).

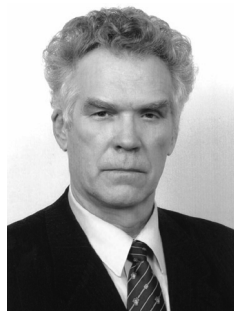
Основні праці: «Державні фінанси і бюджетний процес» (2006 р.); «Бюджетний менеджмент» (2006 р.).

Джерела та література: Хто є хто в Україні. – К., 2004. – С. 224.

І. Л. Сазонець

ДЖУР Євген Олексійович

Учений у галузі технології зварювання. Народився 24.04.1941 р. у м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл. у сім'ї службовців. Українець. Має дві вищі освіти. У 1962 р. закінчив Державний інститут фізичного виховання (Київ), майстер спорту з волейболу, працював тренером зі спортивних ігор на Південному гірничо-збагачувальному комбінаті (1962–1963 рр.). З 1964 р. до 1970 р. навчався в Дніпропетровському університеті на фізико-технічному факультеті, поєднуючи навчання з роботою на тому ж факультеті (старший лаборант). Після закінчення аспірантури (1976 р.) працював старшим інженером науково-дослідної частини, далі – асистент (1978 р.), старший викладач (1983 р.),

доцент (1984 р.) кафедри технології виробництва. Захистив кандидатську (1982 р.) і докторську (1994 р.) дисертації. Доктор технічних наук, професор. З 1983 р. до 1985 р. обіймав посаду заступника декана ФТФ та завідував кафедрою технології виробництва. З 1985 р. до 1995 р. – декан фізико-технічного факультету, а з 1995 р. до 2005 р. – директор фізико-технічного інституту ДДУ (нині – ДНУ). З 1989 р. по теперішній час – завідувач кафедри технології виробництва.

Основний напрям наукової діяльності – розробка і реалізація способів зварювання різномірних матеріалів, а також металів із неметалами методом тиску. Займається розробкою матеріалів та виробів для поводження з радіоактивними відходами. Науковий керівник багатьох держбюджетних тем з питань технології ракетобудування. Багато уваги приділяє підвищенню навчально-методичного, наукового та організаційно-виховного рівня підготовки спеціалістів. Фундатор нового наукового напрямку підготовки спеціалістів вищої кваліфікації в ДНУ – «Зварювання у твердій фазі металів з неметалами». За його участю у ФТІ започатковані нові спеціальності «Імпульсні теплові машини», «Металорізальні верстати та системи», «Прикладне матеріалознавство», «Конструювання літальних апаратів», «Екологія навколишнього середовища» та ін. Читає курси з основ технології машинобудування, теорії зварювання та спецкурси.

Голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій, член вченої ради ДНУ. Під його керівництвом захищені декілька кандидатських і докторських дисертацій. Автор 124 наукових праць, отримав 18 патентів України, два патенти Росії, три патенти Євросоюзу, один патент США та два дипломи за відкриття. Оpubлікував (у співавторстві) 11 підручників у галузі ракетобудування та матеріалознавства з грифом Міністерства освіти і науки України. Постійний учасник багатьох міжнародних конференцій. Учасник міжнародного проекту «Темпус» (1995 р., 1997 р.).

Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня, нагороджений Срібною та Золотою медалями ім. П. Л. Капиці.

У 2004 р. нагороджений медаллю Франка Малини Міжнародної федерації астронавтики. Академік Міжнародної академії біоенерго-технологій та Міжнародної академії авторів наукових відкриттів і

винаходів Нагороджений Золотим знаком Міжнародної академії авторів наукових відкриттів та винаходів та знаком «Відмінник освіти України».

У 2003 р. присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Основні праці: «Технология производства космических ракет» (1992 р.); «Твердопаливні ракетні двигуни: матеріали і технології (1999 р.); «Композиційні та полімерні матеріали в ракетобудуванні» (2003 р.); «Спеціальне матеріалознавство» (2004 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 75-76.

В. С. Савчук

ДЗЕРЖИНСЬКИЙ Владислав Едмундович (1881–1942)

Учений-психіатр, невролог. Народився 10.03.1881 р. на Віленщині (територія сучасної Білорусі). Наймолодший у великій родині Дзержинських. Медичну освіту здобув у Московському університеті (1901–1906 рр.). Після закінчення університету працював у Московській клініці нервових хвороб (1906–1913 рр.). У 1911 р. захистив докторську дисертацію. З 1913 р. жив і працював у Харкові. Викладав у Харківському університеті. З 1915 р. – доцент. З початку 1919 р. – професор неврології Катеринославського університету. У Катеринославському університеті певний час був деканом медичного факультету. Після відокремлення від Катеринославського університету медичного факультету і перетворення його у медичну академію, а потім у медичний інститут працював у цих вищих навчальних закладах. У 1922 р. від'їздить до Польщі, де спочатку очолює ординатуру неврологічного відділу військового шпиталю в Пшемислі, надалі – окружного шпиталю в Кракові. З 1930 р. працює в Лодзі ординатором неврологічного відділу новоствореного шпиталю. На цій посаді перебував до початку Другої світової війни. Полковник Війська Польського.

За час перебування у Російській імперії видав 92 наукові праці. Був автором одного з перших польських підручників з неврології.

У Лодзі був відомий як автор багатьох наукових праць з практичної неврології та знаний лікар-невролог.

Був членом Польського неврологічного товариства, брав значну участь у його роботі.

Заарештований гестапо і розстріляний 22.03.1942 р.

Основні праці: «Podręcznik Chorób Nerwowych. Część I: Neurologia Ogólna» (1925 p.); «Neurologia szczegółowa» (1927 p.).

Джерела та література: Wojciech Zrodlak. Brat «krwawego» Feliksa: Władysław Dzierżyński (1881 – 1942) // електронний ресурс: http://www.uml.lodz.pl/_plik.php?id=2067. – 10 p; Władysław Dzierżyński // електронний ресурс: <http://pl.wikipedia.org/wiki...>

В. С. Савчук

ДЗЮБА Анатолій Петрович

Учений-механік. Народився 30.11.1948 р. у м. Ромни Сумської обл. у сім'ї робітників, українець.

Після закінчення у 1966 р. із золотою медаллю середньої школи № 11 у м. Ромни та механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного університету (ДДУ) за спеціальністю «Динаміка і міцність» у 1971 р. вступив до аспірантури кафедри прикладної теорії пружності ДДУ, після закінчення якої у 1974 р. займав посади старшого наукового співробітника та доцента кафедри прикладної теорії пружності, яку очолював академік НАН України В. І. Моссаковський. З 1992 р. до 1994 р. – докторант, а з 1994 р. – завідувач кафедри обчислювальної механіки і міцності конструкцій ДДУ.

Кандидат технічних наук з 1977 р. за спеціальністю «Будівельна механіка». Доктор технічних наук з 2004 р. за спеціальністю «Механіка деформівного твердого тіла», професор з 2006 р. (кафедра обчислювальної механіки і міцності конструкцій).

Член Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки. Має більше 250 наукових праць, з яких 90 статей, 6 моно-

графій і навчальних посібників, 12 патентів і свідоцтв на винаходи. Виступав з доповідями більше, ніж на 80 Міжнародних наукових конференціях.

Відомий фахівець у галузі механіки деформівного твердого тіла, математичного, комп'ютерного та експериментального моделювання задач будівельної механіки машинобудівних, зокрема оболонкових, конструкцій і розробки нових ефективних методів оптимального проектування неоднорідних силових елементів конструкцій, що працюють в умовах екстремальних термосилових навантажень та агресивного середовища, а одержані ним результати у цілому утворюють новий науковий напрям у механіці деформівного твердого тіла.

Зробив вагомий внесок у виконання низки галузевих науково-дослідних тем, пов'язаних з забезпеченням міцнісної надійності та вибором оптимальних параметрів силових елементів конструкцій ракетно-космічної техніки, що знайшли упровадження в розрахунковій практиці провідних підприємств галузі. Пізніше, під його безпосереднім науковим керівництвом (головний науковий співробітник (за сумісництвом) НДІ математичних методів механіки деформівного твердого тіла) виконано великий обсяг науково-дослідних робіт за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, зокрема 5 науково-дослідних держбюджетних тем координаційного плану МОН України, та цілу низку (зокрема, за планами ДКНТ) регіональних дослідницьких робіт, що знайшли упровадження у виробництво (зокрема, розробка конструкції Дніпропетровської міської новорічної ялинки) та у навчальний процес.

На високому професійному рівні читає дисципліни: «Методи оптимального проектування», «Інженерні методи розрахунку», «Методи теорії оптимальних процесів в механіці» та інші.

За час роботи головним редактором (раніше – заступником головного редактора) трьох фахових збірників наукових праць під його керівництвом підготовлено та вийшло в світ більше 30-ти збірок наукових праць.

Вчений секретар (з 1998 р.) докторської спеціалізованої вченої ради з механіки Дніпропетровського національного університету та член докторської спеціалізованої вченої ради Запорізького національного технічного університету.

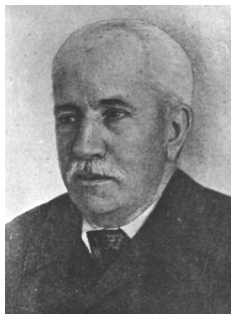
Любить спорт. Багаторазовий призер першості України по хокею з шайбою.

Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2003 р.), знаком «Відмінник освіти України» (1998 р.) та Почесною медаллю «Академік Володимир Моссаковский» (2007 р.).

Основні праці: «Оптимальное проектирование конструкций на основе принципа максимума Понтрягина» (1984 р.); «Методы расчета и оптимального проектирования силовых шпангоутов оболочек» (1984 р.); «Оптимизация формы круглых пластин и оболочек вращения» (1985 р.); «An algorithm for the prediction of search trajectory in nonlinear programming problems and optimum design» (1997 р.); «Комп'ютерне моделювання корозійної деградації поверхні нерівномірно навантажених елементів конструкції» (2006 р.).

В. О. Сясев

**ДИННИК Олександр Миколайович
(1876–1950)**

Видатний учений-механік. Народився 31.01.1876 р. у м. Ставрополь у сім'ї учителя. Після закінчення в 1894 р. класичного відділення гімназії навчався в Новоросійському університеті (м. Одеса). У 1895 р. перевівся на фізико-математичний факультет Київського університету, який закінчив у 1899 р.

У 1899–1904 рр. – лаборант Київського університету.

У 1900–1909 рр. працював у Київському політехнічному інституті. У 1908 р. отримав науковий ступінь магістра механіки, у 1909 р. став ад'юнктом прикладної механіки. У 1910 р. удосконалював свої знання у Мюнхені в лабораторіях видатних учених А. Феппля та А. Заммерфельда, де в 1912 р. одержав науковий ступінь доктора-інженера. До 1913 р. працював у Донському політехнічному інституті (м. Новочеркаськ).

Найбільш плідний етап наукової і педагогічної діяльності пов'язаний із м. Катеринослав. У 1913–1930 рр. – професор Гірничого інституту м. Дніпропетровськ. З 1930 р. до 1941 р. очолював кафедру теоретичної механіки у Дніпропетровському державному університеті, у металургійному інституті завідував кафедрою бу-

дівельної механіки, керував механічною лабораторією, яка стала центром науково-дослідницьких робіт у галузі механіки на Півдні СРСР. За його ініціативи в університеті організована лабораторія оптичного методу вивчення напружень, що тривалий час залишалася єдиною в Україні. З середини 1920-х рр. керував роботою семінару з теорії пружності й опору матеріалів, який відіграв значну роль у підготовці науково-педагогічних кадрів. У Дніпропетровську заснував науковий напрям з міцності, динаміки і стійкості машин та споруд.

У 1929 р. обраний академіком АН УСРР, протягом 1930-х рр. очолював Відділення технічних наук АН УСРР. У 1946 р. став дійсним членом АН СРСР.

З 1931 р. член міської ради м. Дніпропетровськ.

Основні праці стосувалися теорії пружності, опору матеріалів, аналітичної і прикладної механіки. Розвинув теорію гірського тиску, теорію розрахунку шахтних підймальних канатів; застосував апарат рядів Фур'є до теорії гнучких ниток; визначним є його внесок у теорію стійкості стрижневих систем, пластин і оболонок, у теорію коливань, теорію пружності анізотропних середовищ; здійснив низку досліджень у галузі прикладної й обчислювальної математики, теорії циліндричних функцій.

Упродовж піввікової педагогічної діяльності виховав кілька тисяч фахівців, прищепивши їм любов до самостійної роботи. Під його керівництвом захищено 7 докторських і 25 кандидатських дисертацій. Був творцем наукової школи з теорії пружності в Україні. Його учнями були видатні вчені академіки АН УРСР В. А. Лазарян, Г. М. Савін, академік АН Киргизької РСР М. Я. Леонов, професор Шереметьєв та інші.

Основні праці: «Теоретическая механика. Ч. 1. Статика. Ч. 2. Динамика» (1931 р.); «Продольный изгиб. Кручение» (1935 р.); «Кручение. Теория и приложения» (1938 р.); «Устойчивость упругих систем» (1950 р.); «Устойчивость арок» (1946 р.).

Джерела та література: Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 8; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 76–77.

В. О. Сясев, А. М. Терновський

ДОЛГОВА Лідія Григорівна

Учений-біолог. Народилася 8.05.1927 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Українка. Після закінчення СШ № 2 м. Дніпропетровськ в 1946 р. вступила на біологічний факультет ДДУ, який закінчила в 1951 р. З 1951 р. до 1960 р. викладала біологію і хімію в середніх школах робітничої молоді (1951–1952 рр. – ст. Кондратьєвка Донецької області, 1952–1960 рр. – в СШРМ № 4 м. Запоріжжя), працювала завідувачем навчальної частини школи. У 1961 р. виконувала обов'язки старшого методиста Обласної станції юннатів (м. Дніпропетровськ). У 1961–1964 рр. навчалась в аспірантурі ДДУ за спеціальністю «Фізіологія рослин». З 1964 р. працювала на кафедрі фізіології рослин ДДУ (з 1964 р. до 1966 р. – на посаді асистента; з 1966 р. до 1967 рр. – старшого викладача; з 1967 р. до 1981 р. – доцента). У 1966 р. захистила кандидатську дисертацію «Влияние сине-зеленых водорослей на бактерии кишечной группы», в 1967 р. одержала звання доцента кафедри фізіології рослин. У 1980 р. захистила докторську дисертацію «Биологическая активность эдафотопов в условиях техногенных территорий Приднепровья» (м. Тарту), у 1981 р. здобувши ступінь доктора біологічних наук. З 1983 р. – професор. У 1981–1990 рр. працювала деканом біолого-екологічного факультету; в 1985–1991 рр. – завідувача кафедри фізіології рослин і екології ДДУ.

Велику увагу приділяла формуванню екологічного напрямку в наукових дослідженнях кафедр факультету, завдяки чому на факультеті пріоритетними стали роботи екологічного напрямку, пов'язані з вивченням впливу чинників середовища на організми. Під її керівництвом були захищені 8 кандидатських і 1 докторська дисертація. Зараз керує виконанням 5 дисертаційних робіт. У 1983–1989 рр. – голова наукової ради із захисту докторських дисертацій за спеціальністю 03.00.16 – екологія. Нині – професор кафедри фізіології рослин та екології ДНУ, член-кореспондент Української екологічної академії. Заслужений професор Дніпропетровського національного університету. Серед її 234 наукових праць 3 монографії, 73 статті, 2 навчальних посібника, 7 методичних указівок. Наукові інтереси зосереджені в напрямку фізіології та біохімії рослин абори-

генної інтродукованої флори, біохімії ґрунтів техногенних територій степової зони України.

Член спецради ДНУ із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальністю 03. 00. 16 – екологія.

Основні праці: «Активность процессов дыхания чубушников» (2003 р.); «Динаміка вмісту цукрів у вегетативних органах представників р. Syringa інтродукованих у степову зону» (2006 р.); «Вміст цукрів у вегетативних органах садових жасминів інтродукованих у степову зону України» (2006 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 77–78.

Ю. В. Лихолат

ДОНЦОВА Зінаїда Сергіївна (1918–2005)

Учений-біолог. Народилася 11.04.1918 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї робітника. У 1936 р. закінчила середню школу, а у червні 1941 р. – біологічний факультет ЛДУ за спеціальністю «Фізіологія людини і тварин». Протягом червня 1941 – лютого 1942 р. працювала асистентом кафедри фізіології людини і тварин при ЛДУ і одночасно на громадських засадах викладала на курсах медсестер, яких готували до відправки на фронт. З 1942 р. до 1944 р. – науковий співробітник спеціальної лабораторії з вивчення та виготовлення протисипно-тифозної вакцини для фронту в санітарно-бактеріологічному інституті спочатку в м. Фрунзе, а потім у м. Пржевальськ. У 1944 р. приїхала до Дніпропетровська, де в 1947 р. закінчила аспірантуру при кафедрі фізіології людини і тварин ДДУ. Того ж року захистила кандидатську дисертацію «Влияние текущих импульсов на аккомодацию нерва» і була обрана доцентом, а в 1965 р. – професором кафедри.

З 1966 р. до 1971 р. виконувала обов'язки проректора з наукової роботи ДДУ. З 1966 р. до 1986 р. завідувала кафедрою фізіології людини і тварин ДДУ. У цей період на кафедрі проводились комплексні наукові дослідження з проблем функціональної ролі фонових активності в системній діяльності мозку, віднесеної АН СРСР та АН УРСР

до числа найважливіших фундаментальних наукових напрямів, покладених в основу плану перспективного розвитку фізіології в УРСР на 1971–1975 рр.

З 1971 р. до 1986 р. підготувала 10 кандидатів наук. Опублікувала 163 наукові праці в центральних вітчизняних та зарубіжних видавництвах, у тому числі 2 монографії. Під її керівництвом співробітниками кафедри разом зі студентами розроблялася наукова спадщина І. М. Сеченова, зокрема проблема функціональної ролі міжцентральних впливів у формуванні механізмів управління й регуляції діяльності мозку. Окрім нейрофізіологічного напрямку, на кафедрі розв'язувалися і прикладні проблеми з психофізіології праці, ергономіки, інженерної психофізіології.

Померла у 14.03.2005 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «О некоторых чертах фоновое торможения нервных центров» (1966 р.); «Роль фоновой активности в деятельности мозга» (1969 р.); «О роли фоновое афферентного и супраспинального притоков в формировании координационных спинномозговых процессов» (1972 р.); «К характеристике действия тепловых рецепторов кожи на тормозные процессы спинномозговых рефлексов» (1974 р.); «Функциональная роль фоновых супраспинальных и сегментарных влияний в организации деятельности спинного мозга» (1985 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 78–79.

О. Б. Мурзін

ДРАГУН Леонід Миколайович (1932–2004)

Учений-економіст. Народився 15.09.1932 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовця, українець. У 1950 р. закінчив середню школу № 53. У 1950–1955 рр. – студент Дніпропетровського металургійного інституту за спеціальністю «Обробка металів тиском». Упродовж 1955–1960 рр. працював помічником майстра, потім майстром цеху на Дніпропетровському металургійному заводі ім. Г. І. Петровського. У 1960 р. перейшов на роботу у Дніпропетровський інститут автоматизації чорної металургії, де працював до 1969 р. на посаді інженера-конструктора, а з 1970 р. до 1974 р. – керів-

ника групи, старшого наукового співробітника.

Педагогічну діяльність почав у 1969 р. на посаді старшого викладача кафедри економіки Донецького державного університету. У 1972 р. захистив дисертацію і отримав науковий ступінь кандидата економічних наук. У 1974 р. став до роботи у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті, де працював на посаді доцента кафедри економіки і організації промислового виробництва. У цей період наукові інтереси співпадають з основними напрямками в діяльності наукового сектора кафедри: стан виробничих фондів в умовах науково-технічного розвитку, удосконалення організації ремонтного виробництва на підприємствах хімічної, нафто-хімічної промисловості. Вирішення цих питань здійснюється на засадах великого обсягу господарчих договорів між інститутом та підприємствами.

З 1979 р. працював доцентом Братського індустріального інституту (м. Братськ) на кафедрі економіки промисловості. У 1979 р. здобув учене звання доцента і очолював цю кафедру з 1982 р.

У 1987 р. повернувся до Дніпропетровська, працював на посаді завідувача кафедри економіки будівництва Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. Завершив роботу над докторською дисертацією «Интенсификация ремонтного производства промышленных предприятий за счет внедрения системы управления его эффективностью: теория и практика», яку захистив у 1994 р. у Дніпропетровському державному університеті і здобув науковий ступінь доктора економічних наук. У 1996 р. отримав вчене звання професора (кафедра економіки будівництва Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту).

З 2001 р. до 2004 р. працював на кафедрі фінансів ДНУ за сумісництвом на посаді професора, викладаючи такі дисципліни: «Моделювання та прогнозування фінансових процесів», «Бюджетна система», «Інноваційна діяльність підприємств», «Антикризове управління підприємством», «Економічний аналіз». Здійснював керівництво магістерською практикою, виконанням дипломних та магістерських робіт.

За час наукової діяльності опублікував понад 120 наукових праць. Під його керівництвом підготовлено і захищено 10 кандидатських

дисертацій з економічних наук. Поєднував наукову та педагогічну діяльність з активною науково-організаційною діяльністю. Був обраний академіком Академії економічних наук України, Міжнародної академії біоенерготехнологій, Академії будівництва. Член редакційної колегії фахового видання «Економіка: проблеми теорії та практики» (Дніпропетровськ, ДНУ).

Помер 15.02.2004 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Совершенствование управления экономикой ремонтного производства: теория и практика» (1986 р.).

Джерела та література: З ювілеєм, Леоніде Миколайовичу // Молодий будівельник. – Д., 2002. – № 15. – С. 1; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 79; Пам'яті Леоніда Миколайовича Драгуна // Молодий будівельник. – Д., 2004. – № 4. – С. 3; История Братского государственного университета. Кафедра «Экономики и организации производства»// www.brstu.ru

О. Й. Шевцова

ДРАНОВСЬКИЙ Володимир Йосипович

Відомий учений, визначний фахівець у галузі космічної техніки. Народився 10.01.1934 р. у Дніпропетровську в сім'ї робітника. Українець. Закінчив СШ № 50 (м. Запоріжжя, 1952 р.) та (з відзнакою) фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (1957 р.) за спеціальністю «Системи керування рухом літальних апаратів». Викладач кафедри теорії механізмів і машин (1957–1958 рр.), спеціалізованих кафедр (1958–1961 рр.) Дніпропетровського держуніверситету.

У 1961 р. перейшов на роботу в ДКБ «Південне», де пройшов шлях від інженера до Головного конструктора – начальника КБ космічних апаратів і систем, посаду якого обіймав 16 років (1989–2005 рр.). З 2005 р. – професор кафедри менеджменту Дніпропетровського відділення міжрегіональної академії управління персоналом (МАУП).

У галузі розробки космічних апаратів його наукова і виробнича діяльність пов'язані з широким колом питань проектування, експе-

риментальної відробки, натурних випробувань та експлуатації різноманітних за цільовим призначенням космічних апаратів. Перші кроки в науці зробив у ДДУ, виконавши цикл розрахункових та експериментальних робіт при дослідженні динаміки багатомасової розрахункової моделі ракети з рідинним наповненням. Серед його наукових здобутків – фундаментальні теоретичні положення та прикладні методи дослідження, які було покладено в основу створення цілої низки систем керування рухом більш ніж 50 типів космічних апаратів серій «Космос», «Інтеркосмос», Океан, АУОС-3, АУОС-С, «Січ-1», «Січ-2», «Мікросупутник» та інших. Ним запропонований новий, оригінальний спосіб гасіння початкових кутових швидкостей супутників після відділення їх від ракетносія, який базується на взаємодії рухомого відносно корпусу супутника магніту з магнітним полем Землі, та розсіюванні енергії обертового руху супутника за рахунок моменту сил тертя в опорах підвіски магніту. Результати цих робіт були втілені на супутниках «Космос-426», «Інтеркосмос-5» та захищені кандидатською дисертацією (ДДУ 1969 р.).

Створив теоретичні основи оригінальної аерогіроскопічної системи орієнтації, яка не мала аналогів у світовій практиці, втілену на супутнику «Космічна стріла». Зробив великий внесок у розробку та створення напівпасивних гравітаційно-гіроскопічних систем, а також комбінованої системи такого класу, поєднаної з активною, рухомою відносно корпусу супутника, системою орієнтації на Сонце сонячної батареї. Під його науковим керівництвом було створено декілька типів систем визначення кутового положення в просторі космічних апаратів, зокрема астротелевізійна система високої точності, яка заснована на принципі розпізнавання образу сукупності зірок в її полі зору. Це дозволило створити не одне покоління супутників, у яких використана комбінація простих гравітаційних систем орієнтації невисокої точності і прецизійних систем індикації високої роздільної здатності. Роботи в цій галузі покладені в основу докторської дисертації (1992 р.). Член спеціалізованої вченої ради ДНУ, консультант докторантів з питань ракетобудування. Вів спільні науково-дослідницькі роботи з РКТ ДКБ «Південне» та ФТІ ДНУ. У 1992–2005 рр. у рамках Української Національної космічної програми плідно працював над створенням практично замкнутої вітчизняної кооперації щодо розробки і створення як космічних апаратів, так і наземної інфраструктури керування ними в польоті.

Веде плідну педагогічну роботу. Приділяє велику увагу підготовці молодих спеціалістів, багато років був Головою Державної екзаменаційної комісії у ДДУ з захисту дипломних проєктів. У 1997–2005 рр. викладав у філіях кафедр ХАІ при ДКБ «Південне». У 1998 р. йому послідовно присвоєно вчене звання доцента, а потім – професора. З 2003 р. – член-кореспондент НАН України (відділення механіки).

Має великий міжнародний авторитет. У 1976–1986 рр. був керівником радянсько-індійської групи спеціалістів з проектування, створення та запуску індійських супутників «Аріабата» та «Бхаскара». Відома його діяльність протягом майже 25 років у реалізації низки міжнародних проєктів по програмі «Інтеркосмос». Був членом науково-технічних рад Російської академії наук по космосу та Росавіакосмосу. Входить до складу Ради з космічних досліджень НАН України, член редколегії журналу «Космічна наука та технології». Член експертної ради ВАК України (2000–2004 рр.). Представляв Україну в роботі 11 сесії науково-технічного підкомітету ООН з мирного використання космічного проєкту (1991 р.), де, зокрема, виступив з ініціативою створення міжнародного космічного проєкту короткотривалого прогнозу землетрусів, яка була прийнята комітетом ООН. За дорученням Уряду України працював у складі експертної групи держав-членів СНД з підготовки міждержавної угоди про умови використання наземної космічної інфраструктури СРСР Україною та Росією (1992 р.).

Перелік наукових праць містить більше 200 найменувань, серед них 3 монографії, 112 статей, 26 винаходів.

Лауреат Державної премії СРСР (1969 р.), Лауреат Державної премії України (1999 р.). Нагороджений орденом «Знак Пошани» (1965 р.), орденом Ярослава Мудрого – V ст. (2004 р.). Заслужений діяч науки і техніки країни. (2000 р.), заслужений машинобудівник України (2002 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Мелуа А. И. Ракетная и космическая техника: Энцикл. – М.; С-Пб., 2003; Лидеры отрасли. Член-корреспондент национальной академии наук Украины В. И. Драновский. К 70-летию со дня рождения // Технологические системы – 2004. – №1 (21); Marquis, Who's who in the world. 23 rd Edition, 2006, USA.

В. С. Савчук

ДРОБАХІН Олег Олегович*

Учений-радіофізик. Народився 18.02.1957 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, росіянин. У 1974 р. закінчив середню школу № 16 Дніпропетровська. Того ж року вступив на фізичний факультет Дніпропетровського державного університету, де в 1979 р. отримав кваліфікацію радіофізика. Навчався в аспірантурі при кафедрі фізики НВЧ. З 1982 р. працював на посадах інженера, наукового співробітника.

У 1989 р. в Московському фізико-технічному інституті захистив кандидатську дисертацію. У 1991 р. одержав вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Радіофізика». З 1991 р. – доцент кафедри фізики НВЧ. У 1998 р. одержав учене звання доцента. У 1999 р. в Харківському національному університеті захистив докторську дисертацію за двома спеціальностями: Фізика приладів, елементів і систем; Радіофізика. У 2000 р. обраний на посаду професора, з 2001 р. – завідувач кафедри фізики НВЧ. У 2002 р. одержав учене звання професора. З 2004 р. – завідувач кафедри прикладної і комп'ютерної радіофізики.

Читає курси: «ЕОМ експеримент і машинна обробка інформації», «Електродинаміка НВЧ», «Комп'ютерні методи обробки сигналів», «Спектральний і вейвлет-аналіз».

Розробив і апаратурно реалізував методи вимірювання частотної залежності комплексного коефіцієнта відбиття, параметрів антен, шарів у діелектричних структурах за амплітудними даними на основі принципу фур'є-голографії й алгоритмів цифрового спектрального аналізу. Обґрунтував ефективний підхід до експериментального дослідження радіофізичних об'єктів за рахунок оптимального добору узагальнених власних частот. Значний його внесок у розвиток методів цифрового параметричного спектрального аналізу, зокрема методу на основі принципу максимуму вірогідності, методу Проні. Практично реалізував метод синтезу обвідної радіоімпульсу, на основі принципу голографії з трьома опорними сигналами вдосконалено математичний апарат методу вимірювань на основі дванадцятиполюсного перетворювача. Брав участь більш ніж у 80 міжнародних, всесоюзних і всеукраїнських конференціях та симпозіумах.

Член двох спеціалізованих вчених рад з присудження наукового ступеня доктора наук у Дніпропетровському і Харківському національних університетах. Старший член Міжнародного інституту інженерів з електротехніки та електроніки (США).

Член редколегій журналів «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіoeлектроніка», «Радіoeлектроніка. Інформатика. Управління».

Автор і співавтор більше 200 наукових і науково-методичних публікацій.

Основні праці: «Багаточастотні НВЧ неруйнівні методи вимірювання параметрів шаруватих діелектриків»; «Практикум з антенної техніки»; «Практикум з фізики і техніки надвисоких частот».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 80–81.

ДРОНЬ Микола Михайлович

Відомий учений у галузі ракетно-космічної та авіаційної техніки. Народився 02.02.1948 р. у м. Худжанд, Таджикистан. У 1966 р. закінчив із золотою медаллю Царичанську середню школу, а в 1972 р. – з відзнакою фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Виробництво літальних апаратів». Працював в університеті на посадах інженера, старшого наукового співробітника, начальника патентного відділу, заступника проректора. З 2000 р. – проректор з наукової роботи ДДУ. Захистив кандидатську (1979 р.) та докторську (1999 р.) дисертації. У 2000 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений науковий співробітник ДДУ».

Очолювана ним наукова діяльність ДНУ забезпечує збалансовану послідовність фундаментальних і прикладних досліджень, науково-технічних розробок, формування і реалізацію перспективних і поточних планів, їх фінансування, подальше вдосконалення нормативно-правової бази. Це сприяє розвитку науки в університеті, досягненню результатів світового рівня, їх впровадженню у навчальний процес та виробництво, у підготовку висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів. Високок-

валіфікований фахівець у галузі ракетно-космічної та авіаційної техніки, науковий керівник та відповідальний виконавець низки держбюджетних та госпдоговірних науково-дослідних робіт за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки. У цілому результати його досліджень відображені в монографії «Кутова стабілізація оберткових літальних апаратів», у численних статтях, матеріалах конференцій, винаходах. У балістиці літальних апаратів започаткував новий науковий напрям забезпечення стійкості їх руху, що має фундаментальне значення у теорії і практиці проектування систем кутової стабілізації літальних апаратів.

За роботи в галузі створення новітніх технологій виготовлення ультратонкої мідної фольги та її промислового впровадження на підприємствах СРСР у 1990 р. удостоєний звання лауреата премії Ради Міністрів СРСР. Опублікував понад 200 наукових та навчально-методичних праць, що отримали вітчизняне й міжнародне визнання. Автор понад 70 винаходів (переважно в аерокосмічній галузі), захищених авторськими свідоцтвами СРСР та патентами України.

Наукову роботу успішно поєднує з плідною педагогічною діяльністю, пов'язаною з кафедрою проектування та конструкцій фізико-технічного факультету ДНУ, де працює з 1979 р. доцентом, а з 1999 р. – професором. Читає лекції з теорії польоту, конструкцій літальних апаратів та основ наукової і технічної творчості. Видав низку навчальних посібників. Лауреат премії НАН України ім. М. К. Янгеля за цикл робіт з гідрогазодинаміки та динаміки польоту літальних апаратів (2005 р.). Бере участь у роботі двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій, в одній з яких виконує обов'язки заступника голови ради. Член редакційної колегії фахових вісників і збірників наукових праць. Голова науково-технічної ради ДНУ. Член науково-організаційної ради та експертної ради Міністерства освіти і науки України (секція «Аерокосмічна техніка і транспорт»).

Академік Академії наук вищої освіти України (2000 р.), Академії екологічних наук України, Академії інформатизації освіти (2003 р.), Міжнародної академії соціальних технологій та місцевого самоврядування. Відмінник освіти України (1998 р.), заслужений діяч науки і техніки України (2003 р.), нагороджений знаками: «За наукові досягнення» МОНУ (2006 р.), «Творець» Департаменту інтелектуальної власності (2006 р.), медаллю «За службу рідному місту» (2007 р.), Почесною медаллю «Академік Володимир Моссаковский».

Основні праці: «Основи патентознавства» (1998 р.); «Правовий захист інтелектуальної власності вищого навчального закладу освіти» (2000 р., у співавторстві); «Основи теорії захисту інформації» (2000 р., у співавторстві); «Основи проектування космічних буксирів» (2005 р.); «Навколоземний простір і технічні засоби для його освоєння» (2006 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 81–83; Вчені Академії наук вищої школи України. – К., 2005; Микола Михайлович Дронь. Мальований часом портрет: Біогр. нарис / Упоряд: О. М. Полішко, В. О. Насекан, В. Е. Карпович. – Д., 2008.

В. С. Савчук, С. І. Світленко

ДРЮК Валерій Григорович

Учений-хімік. Народився 7.11.1939 р. у м. Верхньодніпровськ Дніпропетровської обл. у сім'ї службовців. У 1961 р. закінчив Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут, три роки працював на підприємствах хімічної промисловості (на Горлівському АТЗ і Лисичанському хімкомбінаті).

З 1964 р. до 1967 р. – аспірант кафедри органічної хімії Дніпропетровського університету. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію, а в 1985 р. – докторську дисертацію на тему «Закономерности химических превращений надкислот в условиях ацилирования перекиси водорода и эпексидирования олефинов». У 1985 р. одержав наукову ступінь доктора хімічних наук та вчене звання професора.

Працював в ДДУ з 1968 р.: науковий співробітник, старший викладач, доцент. З 1979 р. до 1993 р. – завідувач кафедри органічної хімії. В 1975/1976 р. навчальному році стажувався в Оксфордському університеті (Великобританія). З 1993 р. працює в Кримському агротехнологічному університеті завідувачем кафедри загальної та органічної хімії, з 2003 р. – професором кафедри.

Основний напрям наукових досліджень – теорія окислення органічних сполук зв'язаним та молекулярним киснем, механізм епоксидування олефінів.

Автор (співавтор) понад 190 наукових публікацій, у т. ч. 35 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами, 3-х монографій і 5-ти підручників.

Науковий керівник шести кандидатів наук.

Був членом кваліфікаційних рад з присудження наукових ступенів (ДДУ, УДХТУ).

Основні праці: «Курс органічної хімії» (1987 р., у співавторстві); «Сучасні уявлення про механізм епоксидування олефінів» (1988 р.); «Курс загальної, неорганічної та біонеорганічної хімії» (1997 р., 2004 р., у співавторстві); «Оксирани – синтез і біологічна активність» (1999 р., у співавторстві); «Peroxide epoxidation of the alkenes: mechanism, associative and stereochemical peculiarities» (2001 р.); «Курс органічної хімії: Біологічні аспекти» (2001 р., 2006 р.); «Курс біологічної хімії» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д.; 2003. – С. 83.

С. І. Оковитий

ДУДНІК Олена Федорівна

Учений-фізик. Народилась 22.08.1938 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовців. Закінчила в 1955 р. середню школу № 21 і вступила на фізичне відділення фізико-математичного факультету Дніпропетровського державного університету, яке закінчила в 1960 р. з відзнакою. У 1960 р. вступила до аспірантури, потім працювала асистентом, старшим викладачем кафедри електрофізики ДДУ. У 1968 р. захистила кандидатську дисертацію «Процеси переполяризації у монокристалах BaTiO_3 та твердих розчинах на його основі» і того ж року була затверджена в науковому ступені кандидата фізико-математичних наук. У 1971 р. присвоєно наукове звання доцента кафедри електрофізики. У 1969–1988 рр. працювала доцентом кафедри електрофізики. У 1987 р. захистила докторську дисертацію «Сегнетоеластичності (Доменна структура, фізичні властивості та кристалохімія)» й у 1988 р. була затверджена в науковому ступені доктора фізико-математичних наук. У 1989 р. їй присвоєно вчене звання професора

кафедри електрофізики. З 1988 р. до листопада 1999 р. працювала на посаді професора кафедри електрофізики ДДУ. З 2002 р. працює провідним науковим співробітником у Науковому центрі нетрадиційних технологій.

У 1972 р. започаткувала новий науковий напрям із дослідження фізичних властивостей сегнетоеластиків, відкрила 19 нових сегнетоеластиків, розробила спосіб створення речовин, які мають великі фотопружні константи і можуть використовуватися у пристроях оптоелектроніки.

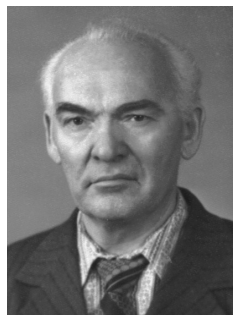
Під її керівництвом успішно захистили кандидатські дисертації 9 співробітників, вона брала безпосередню участь у підготовці ще 3 кандидатських робіт. Автор 185 наукових праць, 20 авторських свідоцтв.

Учений у галузі фізики сегнетоелектриків, сегнетоеластиків та ферроїків вищого порядку знаній як в Україні, так і за її межами.

Основні праці: «Сегнетоэластики и их физические свойства» (1977 р.); «The structural peculiarities of some pure ferroelastics» (1983 р.); «Structure geometry of real ferroelastics» (1985 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 84.

М. П. Трубіцин

**ДУПЛИЩЕВ Михайло Іларіонович
(1912–1993)**

Відомий учений, спеціаліст у галузі конструювання та проектування ракетно-космічної техніки. Народився 16.11.1912 р. у с. Октябрське Поворинського р-ну Воронежської обл. у селянській родині. У 1929 р. закінчив у Борисоглібське професійно-технічне училище. Після закінчення ПТУ працював на Волгоградському тракторному заводі. Навчався у Сталінградському механічному інституті (1932 р.), який закінчив у 1937 р., потім у Ленінградському інституті підвищення кваліфікації інженерів оборонної промисловості (1940 р.) та в Академії обо-

ронної промисловості (1951 р.). Інженерна діяльність (майстер, технолог, начальник техбюро, заступник начальника ливарного і механічного цехів) пов'язана з підприємствами оборонної промисловості. З 1941 р. до 1945 р. – провідний конструктор на артилерійському заводі у м. Перм. Учасник розробки й створення самохідної установки САУ-2. У 1948–1952 рр. – аспірант Академії оборонної промисловості, у 1948–1952 рр. – співробітник КБ С. П. Корольова. У 1952–1955 рр. – головний інженер і головний конструктор СПКБ «Енергмаш» м. Златоуст, потім заступник Головного конструктора СПКБ КБ «Південне» у м. Дніпропетровськ.

За сумісництвом працював на фізико-технічному факультеті ДДУ. З 1952 р. – кандидат, а з 1960 р. – доктор технічних наук. З 1960 р. – професор. У 1969–1981 рр. завідував кафедрою технічної механіки. 1961–1981 рр. – професор кафедри деталей машин, а в 1981–1990 рр. – професор кафедри технічної механіки.

У КБ «Південне» керував створенням експериментальної бази для стендових випробувань агрегатів і систем ракет стратегічного призначення на висококиплячих компонентах палива та займався їхнім відпрацюванням. Розробив спосіб нейтралізації одного з компонентів ракетного палива; метод стабілізації метеорологічних ракет; метод проектування тонкостінних конструкцій з високою ваговою досконалістю. Коло наукових інтересів надзвичайно широке. Розробляв ідеї нових транспортних засобів (махоліт, катамаран), цікавився проблемами світобудови, природи простору, світла, матерії, руху; свої ідеї виклав у шести монографіях. З 1974 р. до 1981 р., за підтримки генерального директора ПО «Південмаш» О. М. Макарова здійснив експеримент на захист балістичної теорії Ньютона-Рітца щодо випромінювання й розповсюдження світла в просторі.

Багато зробив для становлення й розвитку ФТФ ДДУ, організував кафедру проектування і конструкцій. Під його науковим керівництвом захищено понад 25 кандидатських дисертацій, науковий консультант трьох докторських дисертацій.

Автор 9 монографій і підручників, має понад 100 наукових праць, 8 винаходів з питань проектування, конструювання і експериментального відпрацювання виробів РКТ.

Заслужений діяч науки і техніки України (1989 р.), нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, багатьма медалями, зокрема медаллю ім. акад. М. К. Янгеля та ін.

Основні праці: «Основы проектирования баллистических неуправляемых ракетных снарядов» (у 2 томах – 1959 р., 1960 р.); «Некоторые вопросы теории и экспериментального исследования ракетных двигателей на комбинированных топливах» (1970 р.); «Основы проектирования изделий новой техники» (1957 р.); «Стендовые измерения при испытаниях ракетных двигателей, двигательных установок и ракет» (1967 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1134, 1135; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 84–86; Дуплищева О. М. Наставник інженерів і учених / О. М. Дуплищева, А. М. Дуплищев. – Д., 2007.

В. С. Савчук

ЄВГРАШКІНА Галина Петрівна

Учений-гідрогеолог. Народилась 27.06.1938 р. у с. Озерянка Житомирського р-ну Житомирської обл., у родині військовослужбовців. Закінчила Дніпропетровський гірничий інститут ім. Артема за фахом «Геофізичні методи пошуків та розвідки корисних копалин» і сім років працювала у геофізичних експедиціях Казахстану. З 1967 р. працює у Дніпропетровському національному університеті на посадах молодшого, згодом старшого наукового співробітника. У вересні 1980 р. переведена на кафедру геології та гідрогеології на посаду асистента, потім доцента, з 2006 р. працює на посаді професора цієї кафедри. Вчене звання професора отримала 2008 р.

У листопаді 1978 р. захистила кандидатську дисертацію в Інституті гідротехніки та меліорації (м. Київ) і отримала науковий ступінь кандидата технічних наук за спеціальністю «Меліорація і зрошуване землеробство». Докторську дисертацію за спеціальністю «Гідрогеологія» захистила у квітні 2006 р. в Інституті геологічних наук НАН України, має науковий ступінь доктора геологічних наук. Загальна кількість публікацій 105.

Основні праці: «Прогноз урівневого режиму ґрунтових вод Арысь-Туркестанского орошаемого массива» (1970 р.); «Прогноз солевого режима

почв и грунтов зоны аэрации Фрунзенского орошаемого массива методами математического моделирования» (1978 р.); «Методические разработки для обоснования орошения на Керченском полуострове» (1979 р.); «Охрана геологической среды и рациональное использование минеральных и водных ресурсов» (1983 р.); «Прогнозные исследования солепереноса в условиях Ширванской степи» (1989 р.); «Прогнозная оценка влияния прудов и шахтных отвалов на гидрогеологические и почвенно-мелиоративные условия Западного Донбасса» (2002 р.); «Влияние горнодобывающей промышленности на гидрогеологические и почвенно-мелиоративные условия территорий» (2003 р.); «Вивчення та прогнозування гідрогеологічних процесів методами математичного моделювання» (2004 р.).

Н. П. Шерстюк

ЄРОШКІНА Тетяна Василівна*

Учений у галузі соціальної медицини та організації охорони здоров'я.

Народилась 21.09.1942 р. у м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл. у сім'ї службовців, українка. Здобула середню освіту у СШ №1 м. Дніпродзержинська (1959 р.), вищу – на санітарно-гігієнічному факультеті Дніпропетровського медичного інституту (1967 р.). Працювала епідеміологом та інфекціоністом у Кіровській ЦРЛ (Кримська обл.), де брала участь у ліквідації таких карантинних інфекцій, як холера та сибірська виразка, організовувала весь комплекс протиепідемічних заходів у районі.

Повернувшись до рідного міста, працювала завідувачем санітарно-гігієнічним відділом Дніпровської райСЕС м. Дніпродзержинськ. Санітарно-інспекційні перевірки промислових підприємств розкрили їй фактичний стан життя робітників: тяжкі та шкідливі умови праці, низький рівень медичної допомоги і, як результат, високий рівень захворюваності. Вирішивши присвятити себе справі покращення життя металургів, з серпня 1974 р. стала працювати довіреним лікарем, а потім – завідувачем відділу соціального страхування ЦК профспілки металургів. Під її наглядом було більше 100 підприємств галузі, на яких вона впроваджувала нові комплексні форми та методи роботи з охорони здоров'я працівників. Організувала 18 республіканських

семінарів, шкіл, науково-практичних конференцій (НПК), нарад, стала ініціатором і співавтором розробки галузевої цільової програми «Здоров'я металургів», що дозволило значно покращити умови їх праці та знизити захворюваність.

З 1986 р. – на науковій та викладацькій роботі: ст. науковий співробітник НДР, викладач кафедр гігієни праці, епідеміології, доцент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ДМА. Захистила кандидатську дисертацію за темою «Научное обоснование основных направлений совершенствования деятельности инженерно-врачебных бригад и цехов здоровья на промышленных предприятиях», 1989 р. їй присвоєно вчений ступінь кандидата медичних наук. У 1994 р. отримала вчене звання доцента. У тому ж році захистила докторську дисертацію за темою «Наукові основи системи охорони здоров'я працівників промислових підприємств». У 1994 р. їй присвоєно вчений ступінь доктора медичних наук.

З 1995 р. працює в ДНУ завідувачем, професором кафедри соціальної та експертної медицини і медичного менеджменту. Підготувала та читає інноваційні професорські курси з соціальної медицини та організації охорони здоров'я; економіки охорони здоров'я; методології науково-дослідної роботи; санології та ін. У 1996 р. їй присвоєно вчене звання професора.

Наукові інтереси: медико-соціальна та трудова реабілітація; нові організаційні форми роботи з попередження захворюваності та інвалідності. Засновник наукової школи «Комплексний (системний) підхід до питань охорони здоров'я різних верств населення». З 1995 р. – координатор наукових семінарів з питань медицини у рамках щорічної міжнародної конференції «Франція та Україна, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур». Під її науковим керівництвом виконано сім НДР. Консультує авторів кандидатських і докторських дисертацій. Більше сотні разів виступала з доповідями на НПК та семінарах, у тому числі міжнародних.

У 2006–2007 рр. була членом спеціалізованої вченої ради Д 08.627.01 при Дніпропетровській державній медичній академії. Є постійним членом редколегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Медицина і охорона здоров'я».

Має державні нагороди, а також почесні відзнаки «Відмінник охорони здоров'я» та «Відмінник чорної металургії».

Автор більше трьохсот наукових публікацій, у тому числі трьох монографій, 32 методичних рекомендацій та навчальних посібників.

Основні праці: «Цехи здоров'я металургів» (1986 р.); «Целевые комплексные программы «Здоровье» (1988 р.); «Організація медико-соціального забезпечення потерпілих від аварії на Чорнобильській АЕС» (2002 р.); «Основи економіки охорони здоров'я» (2004 р.); «Основи санології» (2007 р.).

Джерела та література: УРЕ. – Т. 2. – Вид. 2-е. – К., 1978. – С. 86; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 86–87.

О. П. Татаровський

ЄФРЕМОВ Петро Олександрович (1883 – ?)

Учений-літературознавець, історик української літератури, критик, педагог. Народився 08.10.1883 р. у с. Пальчик нині Катеринопільського р-ну Черкаської обл. Здобув вищу освіту в Київському університеті Св. Володимира. Учитель у приватних гімназіях в Катеринославі (1915–1916 рр.). Учасник Українського учительського товариства у Катеринославі, делегат учительського з'їзду в Києві (1917 р.). Активіст Катеринославської «Просвіти», кандидат у члени ради товариства (1917 р.). Викладач української мови і літератури у 1-й українській гімназії (1917–1919 рр.); російської літератури – у жіночій єврейській гімназії Іоффе (1917 р.); історії української мови і літератури – в учительському інституті (1918–1919 рр.). З 1920 р. викладач у соціально-економічному технікумі, в залізничному технікумі, в українській педагогічній семінарії, на військових піхотних курсах. У 1920 р. – голова правління кооперативного товариства «Українське видавництво в Січеславі».

З 1921 р. до 1929 р. – викладач, професор Катеринославського (згодом Дніпропетровського) інституту народної освіти. Читав лекції з історії української літератури та історії діалектології української мови в Катеринославському інституті народної освіти. Займався наукою на кафедрі українознавства, вивчаючи історію, мово- та літературознав-

ство. З 1926 р. очолював кафедральну словесно-етнографічну секцію. Підготував до друку «Твори» А. Т. Кашенка у 6 томах, зробив переклад «Короткої історії української мови» акад. О. О. Шахматова. Вивчав творчість Т. Г. Шевченка, Леонардо да Вінчі, Г. Сенкевича. З 1924 р. паралельно з ІНО працював в окружній партійній школі. Секретар Наукового товариства в Катеринославі (1925–1929 рр.). Редактор журналу «Зоря» у Дніпропетровську.

Друкувався в українських виданнях: «Зоря», «Січ», «Життя і революція», «Плуг», «Книгар», «Споживач», альманасі «Вир революції», «Віснику товариства «Просвіта» у Катеринославі», «Записках історично-філологічного відділу», «Наукових записках Дніпропетровського Наукового Товариства», «Народному житті», «Республіканці» та ін.

Заарештований 09.09.1929 р. за сфабрикованою справою «Спілки Визволення України». Засуджений до 5 років позбавлення волі з обмеженням у правах на 2 роки. Реабілітований у 1989 р. Дата і місце смерті невідомі.

Основні праці: «Молитва Богу невідомому» (1993 р.).

Джерела та література: З протоколу допиту П. О. Єфремова від 11.12.1929 / Підгот. Ірина Мазуренко // Бористен. – 1996. – № 12; *Степанів І.* З наукової праці в Катеринославі // Україна. – 1926. – Кн. 1. – С. 168–172; Єфремов Петро // Енциклопедія українознавства. – Т. 2. – Л., 1993. – С. 658–659; *Заруба В. М.* Історичні студії на Катеринославіні // Постаті (Студії з історії України. Книга друга). – Д., 1993. – С. 41–42; *Чабан Микола.* Петро Єфремов // Слово і час. – 1993. – № 10. – С. 36–43; *Він же.* Єфремов П. О. Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921): Біобібліографічний словник. – Д., 2002. – С. 202–205.

С. І. Світленко

ЖАРІКОВА Зінаїда Микитівна

Учений-медик, педіатр. Народилася 05.08.1928 р. у с. Нікольське Тамбовської обл. (Російська Федерація). У 1945 р. закінчила середню школу із золотою медаллю, а в 1951 р. – з відзнакою педіатричний факультет II Московського медичного інституту. Була направлена до клінічної ординатури. У 1955 р. захистила кандидатську дисертацію «Стан капілярів під час хвороби Боткіна у дітей», у 1973 р. –

докторську «Рецидивуючі та хронічні неспецифічні бронхолегеневі захворювання у дітей».

З 1955 р. до 1999 р. працювала у Дніпропетровському медичному інституті: з 1955 р. – асистент, з 1965 р. – доцент, з 1972 р. – професор кафедри госпітальної педіатрії; з 1980 р. до 1995 р. – завідувач кафедри госпітальної педіатрії (дитячих хвороб), у 1996–1998 рр. – професор і консультант.

З 1990 р. – професор кафедри охорони материнства та дитинства Дніпропетровського державного університету. З 1999 р. – професор кафедри педіатрії Інституту народної медицини.

Автор понад 200 наукових праць, які переважно стосуються проблем бронхолегеневих захворювань, неонатології, а також методики навчання студентів-педіатрів. Автор 3 монографій, 4 навчальних посібників, 3 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами.

Під її керівництвом захищені 3 докторські та 3 кандидатські дисертації.

Лікар вищої категорії.

Нагороджена Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, знаком «Відмінник охорони здоров'я», медаллю «Ветеран праці», почесними грамотами Міністерств вищої і середньої спеціальної освіти СРСР і УРСР.

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 87–88.

О. П. Татаровський

ЖУРАВЕЛЬ Петро Олексійович (1901–1976)

Учений-біолог. Народився 5.01.1901 р. у с. Аннівка Катеринославської губернії у родині селянина, українця.

З 1911 р. до 1922 р. поспіль навчався у початковій, середній та педагогічних школах за місцем проживання. З 1922 р. поєднав своє життя з ДДУ, куди вступив на агробіологічне відділення факультету профосвіти. З 1926 р. до 1932 р. обіймав посади асистента, потім доцента кафедри зоології Інституту соціального виховання. У 1930 р. всту-

пив до аспірантури професора Д. О. Свіренка при Дніпропетровській науково-дослідній гідробіологічній станції, за фахом «Гідобіолог-зоолог». З 1933 р. працював науковим співробітником станції, потім завідувачем відділу зообентосу та за сумісництвом доцентом кафедри зоології Фармацевтичного інституту, де читав курс «Зоологія з основами паразитології». У 1934 р. отримав диплом доцента, а у 1936 р. захистив кандидатську дисертацію.

Його наукові дослідження зообентосу Дніпра та Дніпровського водосховища перервали роки війни, які він провів у евакуації, працюючи при Фармацевтичному інституті у м. П'ятигорськ та м. Семіпалатинськ. Після звільнення Дніпропетровська від німецьких військ повернувся до роботи в ДДУ на посаду завідувача відділу, помічника директора Дніпропетровського інституту гідробіології ДДУ ім. Д. О. Свіренка. У 1944 р. став організатором першої повоєнної гідробіологічної експедиції з метою вивчення порожистої частини Дніпра та р. Самари. У 1947–1967 рр. був директором інституту гідробіології ДДУ.

Основний напрям наукової діяльності – комплексне гідробіологічне й рибогосподарське дослідження природних та штучних водойм степової зони України й Криму, збагачення прісних рибпромислових водойм природними харчовими ресурсами для риби, кормова база рибної промисловості, санітарна та технічна гідробіологія. Під його керівництвом проводилися широкомасштабні роботи з акліматизації у водоймах різних кліматичних зон СРСР водних безхребетних лиманно-каспійського типу, які є високопоживним кормом для риби. Автор понад 100 праць у галузі гідробіології.

Докторську дисертацію «О формировании биологического режима водохранилищ юго-востока Украины и пути обогащения их естественных кормовых ресурсов (для рыб)» захистив у 1951 р.

У 1970–1975 рр. працював професором кафедри зоології, за сумісництвом – консультантом кафедри іхтіології та гідробіології.

Помер у 1976 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Зообентос порожистої частини р. Дніпра його продуктивності та зміни під впливом побудування греблі Дніпрельстану» (1937 р.); «Об акклиматизации фауны лиманно-каспийского типа в водохранилищах

Украины» (1965 р.); «Дальнейшие перспективы акклиматизации лиманно-каспийской фауны» (1970 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 88–89.

Т. В. Єрошкіна

ЖУРБА Олег Іванович*

Учений-історик. Народився 28.09.1960 р. у м. Потсдам (Німеччина) у сім'ї військовослужбовця. Українець. У 1977 р. закінчив СШ № 15 у м. Первомайськ Миколаївської обл. У 1977–1978 рр. був слюсарем Дніпропетровського локомотивного депо. 1978–1983 рр. – студент історичного факультету ДДУ. З 1983 р. до 1985 р. працював учителем історії та суспільствознавства у СШ № 126 Дніпропетровська. У 1985 р. навчався в аспірантурі ДНУ на кафедрі історіографії та джерелознавства.

З 1988 р. до 1989 р. працював асистентом на кафедрі історіографії та джерелознавства ДНУ. З моменту створення (1989 р.) і до 2006 р. працював на кафедрі історії України: з 1989 р. до 1992 р. – викладачем, а з 1992 р. до 2005 р. – доцентом цієї кафедри (з перервою на час перебування в докторантурі з 1996 р. до 1999 р.). З 2005 р. до 2006 р. – професор кафедри історії України.

З 2006 р. і по теперішній час – завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства.

Кандидат історичних наук з 1990 р. Дисертацію захистив 1989 р. у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського державного університету на тему: «Деятельность Киевской археографической комиссии по изданию и изучению источников по истории Украины периода феодализма» (науковий керівник професор М. П. Ковальський).

Вчене звання доцента кафедри історії України присвоєно у 1994 р. Доктор історичних наук з 2004 р. Дисертацію захистив 2004 р. у спеціалізованій вченій раді Дніпропетровського національного університету на тему: «Становлення української археографії та історіографічний процес другої половини XVIII – першої поло-

вини XIX століття» (науковий консультант професор А. Г. Белебрух).

Вчене звання професора кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства присвоєно у 2006 р.

Розробив такі основні авторські курси: «Історія України (друга половина XIV – перша половина XVII ст.)», «Українська археографія», «Актуальні проблеми історії України», «Російський контекст в українській історіографії другої половини XVIII–XIX ст.», «Архівознавство».

Опублікував близько 100 наукових праць, більшість з яких присвячено проблемам історії української історичної науки, археографії. Автор двох монографій.

Головний редактор «Дніпропетровського історико-археографічного збірника», член редколегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Історія і археологія».

Член спеціалізованої вченої ради ДНУ з присвоєння наукових ступенів кандидатів і докторів історичних наук.

Основні праці: «Київська археографічна комісія. 1843–1921: Нарис історії і діяльності» (1993 р.); «Становлення української археографії: люди, ідеї, інституції» (2003 р.).

Джерела та література: Атаманенко В. Б. // Український історик. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Париж. – 1999. – № 2–4. – С. 303–305; Гирич І. Рец. на кн.: Журба О. І. Становлення української археографії та історіографічний процес другої половини XVIII–XIX ст. // Український археографічний щорічник. – Вип. 8. – С. 729–733; Папакін. Г. Рец. на кн.: Журба О. І. Становлення української археографії: люди, ідеї інституції // Архіви України. – 2004. – № 4–6. – С. 223–230; .

ЗАВАДОВСЬКИЙ Іван Іванович (1887–1932)

Учений-мовознавець. Народився 16.01.1887 р. у с. Івиня на Львівщині. Закінчив у 1915 р. Віденський університет, де набув досвіду наукової та педагогічної роботи під керівництвом В. Ягича. Працював учителем у гімназіях Львова, Яворова (Львівщина), Тараші (Київщина). З 1923 р. – у Катеринославському, згодом – Дніпропетровському інституті народної освіти: викладач української мови, згодом професор, завідувач кафедри українського мовознавства, де-

Помер у 1932 р.

Основні праці: «Українська мова» (1927 р.); «Основи мовознавства» (1928 р.); «Основи мовознавства» (1930 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 89.

М. С. Ковальчук

ЗАВЕРТАЛЮК Нінель Іванівна

Учений-філолог. Народилася 9.03.1933 р. у м. Умань Черкаської обл. у родині військово-службовця. У 1951 р. закінчила Врадіївську середню школу смт Врадіївка Одеської обл., у 1956 р. – Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова. У 1956–1965 рр. працювала вчителем середньої школи у Болградському р-ні Одеської обл., м. Чадир-Лунзі Молдавської РСР. У цей час працювала над дисертацією, темою якої була «Українська радянська публіцистика періоду громадянської війни». Дослідження стосувалось публіцистики В. Блакитного, Олеса Досвітнього, Костя Котка, С. Пилипенка. З 1965 р. на науково-педагогічній роботі. У 1966 р. присуджено науковий ступінь кандидата філологічних наук, у 1993 р. – доктора філологічних наук. Захистила дисертацію на тему «Публіцистика українських радянських письменників. Проблеми. Жанри. Майстерність». З 1967 р. – доцент, з 1995 р. – професор

кафедри української літератури Дніпропетровського державного університету.

Опубліковано більше 130 статей в наукових збірниках і журналах з питань української літератури ХХ ст., чотири навчальні посібники, у тому числі «Повернення в Україну (література українського зарубіжжя)» у 2 частинах.

З 1995 р. – керівник наукового семінару «Малодосліджені сторінки української літератури (до проблеми поетики тексту)» кафедри української літератури і науковий редактор збірників наукових статей «Актуальні проблеми літературознавства», «Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)». Керує роботою аспірантів, тематика дисертацій яких пов'язана з проблемами розвитку української літератури ХХ ст. в контексті світової літератури.

Сфера громадської діяльності – лектор товариства «Знання», куратор студентських груп, організатор літературних читань і зустрічей з письменниками на факультеті, просвітницько-педагогічна робота серед вчителів області з питань української літератури.

Відмінник народної освіти Молдавської РСР (1964 р.), Відмінник освіти України (1998 р.), Заслужений викладач Дніпропетровського університету (2001 р.). Нагороджена орденом «Знак Почета» (1976 р.), медаллю «Ветеран труда» (1987 р.).

Основні праці: «Повернення в Україну (Література українського зарубіжжя)» (Ч. I, 1998 р.); «Повернення в Україну (Література українського зарубіжжя)» (Ч. II, 2002 р.); «В дантовім раю» (тюремні поезії І. Світличного і М. Руденка) (2006 р.); «Світ у поетичному космосі М. Руденка 70-80-х років ХХ ст.» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4863; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 89–90.

Н. П. Олійник

ЗАВ'ЯЛОВ Анатолій Сергійович (1927–2003)

Учений-історик. Народився 11.02.1927 р. у м. Харків у родині службовців. У 1945 р. зарахований до Гірничого інституту Харкова. У 1946–1949 рр. навчався на історичному факультеті Харківсько-

го державного університету. У 1951–1955 рр. викладав історію в середній школі м. Острого. 1955 р. переїхав до Дніпропетровська, де з 1955 р. до 1958 р. був викладачем, завучем середньої школи № 9. З 1968 р. почав працювати в університеті старшим викладачем. У 1968 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1971 р. – доцент кафедри загальної історії. У 1971–1980 рр. – проректор з вечірнього та заочного навчання. У 1973–1989 рр. – завідувач кафедри всесвітньої історії. У 1989–2002 рр. – професор кафедри всесвітньої історії. У 2002–2003 рр. – старший науковий співробітник НДІ історії Придніпровського регіону.

Читав курси новітньої історії країн Західної Європи (на історичному факультеті) і новітньої історії Англії та Німеччини (на філологічному факультеті). Читав курс «Сучасної історії», проводив спецкурс з проблем історії Німецької Демократичної Республіки. Організував на кафедрі загальної історії лабораторію з проблем українсько-німецьких досліджень. Автор понад 150 наукових праць. За його ініціативою у 1989 р. на базі ДДУ відбувся Всесоюзний симпозіум «Невивчені проблеми германської історії та завдання радянської германістики». Учасник багатьох міжнародних конференцій. Створив школу германістики в Дніпропетровському державному університеті та в Україні загалом. Був членом комісії наукової ради Академії наук СРСР з комплексної проблеми «Історія міжнародного робітничого і національно-визвольного руху».

Налагодив випуск міжвузівського збірника на кафедрі всесвітньої історії «Вопросы германской истории», головним редактором якого він був довгий час.

Помер 19.07.2003 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «К вопросу о многопартийной системе в ГДР» (1964 р.); «Единым фронтом: демократические партии ГДР в борьбе за социализм (1949–1961)» (1980 р.); «Создание Национального фронта демократической Германии» (1985 р.); «Демократические партии ГДР в период строительства социализма» (1986 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1251; оп. 4, спр. 4178; Бібліографія праць викладачів кафедри всесвітньої історії. – Д., 2007.

– С. 42; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник – Д., 2003. – С. 90–91.

С. В. Стадник

ЗАДЕРИГОЛОВА М. І.

(? – ?)

Учений-психолог, завідувач кафедри педагогіки ДІНО.

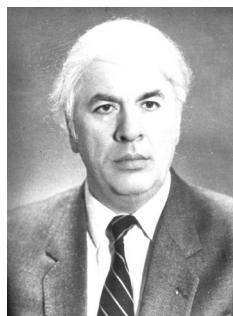
У 1930-х рр. зазнав сильних гонінь, обвинувачувався в тому, що затушовував різницю між буржуазною педагогікою та педагогікою робітничого класу.

Основні праці: «История педагогики» (1927 р.); «Нормирование детского поведения».

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60, 63.

А. М. Терновський

ЗАДОНЦЕВ Володимир Антонович

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 8.06.1939 р. у м. Дніпропетровськ. У 1961 р. закінчив фізико-технічний факультет ДДУ. Працював інженером, старшим інженером КБ-4 ОКБ-586 (м. Дніпропетровськ, 1961–1966 рр.).

З 1966 р. – у системі АН України: старший науковий співробітник (1966–1979 рр.), заступник керівника Дніпропетровського відділення Інституту механіки АН УРСР (1979–1980 рр.), заступник директора Інституту технічної механіки (ІТМ) НАН України з наукової роботи (1980–1997 рр.), одночасно завідувач лабораторії стійкості відділу динаміки гідромеханічних систем літальних апаратів (1985–1993 рр.), керівник науково-технічного ракетно-космічного центру (НТРКЦ) Національного Космічного агентства України (НКАУ) в ІТМ, керівник відділу системного аналізу ІТМ НАН і НКА України (1995–1997 рр.). З 1997 р. до 2002 р. – віцепрезидент науково-промислової корпорації «ІСТА», з 2002 р. –

віце-президент Міжнародної науково-промислової корпорації «ВЕСТА», провідний науковий співробітник (за сумісництвом) Інституту транспортних систем і технологій НАН України.

У 1992–1996 рр. – професор (за сумісництвом) кафедри двигунобудування ФТФ ДДУ. Науковий ступінь кандидата технічних наук здобув у 1971 р., доктора технічних наук – у 1991 р. Звання старшого наукового співробітника йому присвоєно в 1979 р., професора – у 1996 р. Був членом спеціалізованої вченої ради ФТФ ДНУ. На ФТФ читав лекції з курсів «Теорія РРД», «Динаміка РРДУ», «Гідродинамічна кавітація та її застосування в техніці». У 2006 р. і 2007 р. – голова ДЕК зі спеціальності «Нетрадиційна енергетика».

Провідний спеціаліст та вчений в галузі ракетно-космічної техніки. Брав участь у розробленні ескізних проектів та експериментальному відпрацюванні РРД. Зробив значний внесок у розвиток нового напрямку досліджень динаміки РРД та поздовжньої стійкості ракет на рідинному паливі з урахуванням кавітації в насосах РРД, у розробку і впровадження нових засобів пригнічення низькочастотних кавітаційних коливань у системах живлення РРД і поздовжніх коливань корпусів рідинних ракет. Брав творчу участь у дослідженнях з генерації високо-амплітудних автоколивань у рідині та їхнього застосування для інтенсифікації технологічних процесів у металургійній, хімічній та гірничій галузях промисловості. Як керівник НТРКЦ НКАУ був безпосереднім учасником формування перших державних космічних програм України і виконання окремих проектів.

Автор понад 150 наукових праць, 45 винаходів (нагороджений знаком «Винахідник СРСР»), співавтор монографії «Кавитационные автоколебания и динамика гидросистем» (1977 р.).

Має учнів та послідовників. Багато сил віддає громадській роботі: був головою обласного НТТ «Машпром», заступником академіка-секретаря відділення механіки НАН України (1993–1997 рр.), головою координаційної ради Дніпропетровського регіонального відділення Міжнародного фонду «Відродження» (1995–1997 рр.). Член Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки (з 1993 р.). Має досягнення і в позанауковій діяльності. Кандидат у майстри спорту з фехтування (шпага); суддя першої категорії. У 1955–1970 рр. – учасник змагань, у тому числі республіканського та всесоюзного рівнів. Учасник команди КВК Дніпропетровська (1968 р.). Серед уподобань – джаз. Один із організаторів кількох джа-

зових фестивалів у Дніпропетровську, музичних серед у Будинку вчених (1973–1980 рр.), багатьох теле- і радіопередач про джаз.

Нагороджений кількома орденами і медалями, серед яких орден Трудового Червоного Прапора (1968 р.), «За заслуги» III ступеню (2004 р.), медаль імені М. К. Янгеля (1986 р.), ювілейна медаль ім. В. М. Челомея (1989 р.). Заслужений діяч науки і техніки України (1997 р.), лауреат премії Ради Міністрів СРСР (1990 р.) та премії АН УРСР ім. М. К. Янгеля (1986 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 91–93.

В. С. Савчук

**ЗАЙЦЕВА Людмила Михайлівна
(1947–2006)**

Учений-економіст. Народилася 18.11.1947 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1966 р. закінчила СШ № 23 м. Дніпропетровськ і вступила до Дніпропетровського гірничого інституту ім. Артема, який закінчила з відзнакою в 1971 р. за спеціальністю «Економіка гірничої промисловості». Після закінчення інституту за призначенням МВ ССО УРСР працювала в науково-дослідній лабораторії кафедри організації виробництва ДГІ на посаді інженера-економіста до 1975 р.

У 1975 р. за результатами конкурсних іспитів була прийнята до аспірантури кафедри організації виробництва ДДУ. Після закінчення аспірантури у 1978 р. почала працювати в Інституті економіки промисловості АН УРСР (Дніпропетровське відділення) на посаді молодшого наукового співробітника. У 1980 р. переведена на посаду провідного економіста відділу проблем управління якістю. У лютому 1981 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Вплив відтворення основних фондів на ефективність виробництва (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу)».

З 1982 р. займала посаду старшого наукового співробітника.

У 1988 р. – завідувач відділу економічних проблем комплексного розвитку регіону Інституту проблем природокористування та екології НАН України, який було створено на основі ІЕП АН УРСР.

У 1998 р. відбувся захист дисертації «Методологічні основи формування регіональної системи управління» на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

З 1998 р. – завідувач кафедри економіки, менеджменту та інформаційних систем Дніпропетровського філіалу Української академії державного управління (ДФ УАДУ) при Президентіві України. З 2000 р. призначена на посаду заступника директора з питань розвитку філіалу (УАДУ). Після захисту докторської дисертації перейшла на роботу в Дніпропетровський регіональний інститут державного управління при Президентіві України.

Викладала лекції з дисциплін «Економічний аналіз державної політики», «Територіальна організація влади в Україні», «Регіональне управління» для магістрів державного управління, здійснювала керівництво магістерськими роботами, читала лекції на курсах підвищення кваліфікації для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

З 2000 р. до 2006 р. (за сумісництвом) працювала на кафедрі Міжнародних економічних відносин та бізнесу ДНУ.

Була керівником наукових досліджень за темами: «Розробка методологічних підходів щодо оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів України», «Вдосконалення системи управління ринком праці на регіональному рівні на прикладі Дніпропетровської області», «Розробка елементів механізму управління депресивними регіонами». Автор 113 наукових праць, у тому числі 13 методичних рекомендацій, 9 монографій, 90 статей, одного підручника, затвердженого МОН України як підручник для студентів вищих навчальних закладів. Під її науковим керівництвом підготовлено та захищено п'ять кандидатів економічних наук. Була членом спеціалізованих вченої рад: К 08.866.01 Дніпропетровського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України, К 08.080.01 у Національному гірничому університеті (з 2000 р), Д 08.051.03 у Дніпропетровському національному університеті (з 2002 р.), членом редколегії збірника наукових праць «Актуальні проблеми державного управління», «Економічного вісника» Національної гірничої академії України.

Померла 03.06.2006 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Регіональне управління» (2006 р.).

Джерела та література: Зайцева Людмила Михайловна // *Лидер Придніпровья*. – 2003. – № 1. – С. 3.

Т. М. Четверик

**ЗАНЬКО Анатолій Михайлович
(1885–1948)**

Учений-хімік. Народився у с. Потурин колишньої Люблінської губернії у сім'ї вчителів. Закінчив металургійне відділення Санкт-Петербурзького політехнічного інституту (1912 р.). Учень академіка А. А. Байкова. З 1912 р. – асистент Катеринославського гірничого інституту. У 1920–1937 рр. працював у Дніпропетровському університеті (Катеринославському інституті народної освіти), у 1925–1933 рр. очолював кафедру аналітичної хімії. У подальшому керував кафедрами аналітичної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного та Львівського політехнічного інститутів. Одночасно в 1924–1941 рр. очолював відділ фізико-хімічних методів аналізу в Інституті фізичної хімії АН України. З 1935 р. – професор (без захисту дисертації).

Автор 40 наукових праць, керував виконанням однієї докторської та 12 кандидатських дисертацій. Наукові дослідження переважно стосуються розробки методик фізико-хімічного, насамперед електрохімічного, аналізу. Спільно зі співробітниками розробив та впровадив у практику навчальних і заводських лабораторій методи потенціометричного, фотоколориметричного та інтерферометричного аналізу. Був одним із перших учених-аналітиків СРСР, які використовували органічні сполуки (оксихінолін, дитизон тощо) як реактиви для визначення низки елементів у природних сполуках та продуктах промисловості. Його дослідження кінетики та механізму реакцій окиснення-відновлення сприяли розвитку методів об'ємного аналізу.

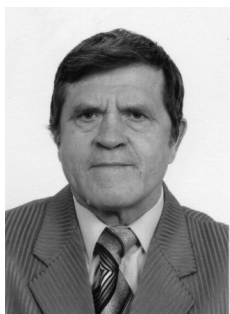
Був членом президії обласного відділу ВХТ ім. Д. І. Менделєєва, членом науково-технічної ради при Облплані.

Помер 9.12.1948 р. у Львові.

Основні праці: «О строении окислов марганца и методах рационального анализа марганцевых руд» (1934 р., у співавторстві); «Амперометрическое определение меди и цинка» (1951 р., у співавторстві); «Опыт применения жидкостного интерферометра в количественном анализе» (1950 р., 1952 р., 1953 р., у співавторстві).

Джерела та література: Анатолій Михайлович Занько (некролог) // Журн. аналит. хим. – 1950. – Т. 5, № 2; Развитие аналитической химии на Украине. – К., 1982. – С. 251 – 253; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 93–94.

В. С. Коваленко

ЗВЕРКОВСЬКИЙ Василь Миколайович

Учений-біолог. Народився 23.09.1947 р. у с. Матіївка Гошанського р-ну Рівненської обл. Українець. Із селян.

У 1975 р. закінчив біологічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Біологія».

У 1975–1981 рр. – інженер госпдоговірної теми НДІ біології ДДУ, у 1981–1986 рр. – молодший науковий співробітник НДІ біології ДДУ, у 1986–1987 рр. – старший науковий співробітник НДІ біології ДДУ, у 1987–2000 рр. – доцент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ, з 2000 р. до теперішнього часу – професор кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ.

У 1985 р. здобув науковий ступінь кандидата біологічних наук, у 1991 р. – вчене звання доцента, у 1999 р. – науковий ступінь доктора біологічних наук, у 2004 р. – вчене звання професора кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ, а у липні 2005 р. – академіка Екологічної Академії наук України.

Викладає такі курси: «Степове лісознавство», «Менеджмент екологічного ґрунтознавства», «Промислова екологія та рекультознавство», «Радіоекологія», «Методи геоботанічних та ґрунтових досліджень», «Ґрунтознавство».

Виконавець низки планових держбюджетних та госпдоговірних робіт, які виконуються за пріоритетними напрямками з біології та еко-

логії на кафедрі геоботаніки, ґрунтознавства та екології. З 1980 р. по теперішній час – відповідальний виконавець госпдоговірних робіт, спрямованих на лісову рекультивацію та освоєння порушених земель Західного Донбасу.

Член науково-технічної ради ДНУ, секретар підкомісії «Рекультивація порушених земель» Товариства ґрунтознавців та агрохіміків України. Голова секції «Лісова рекультивація порушених земель» науково-технічної ради з екології УААН та НАН України, член науково-технічної ради з рекультивації порушених земель Придніпровського наукового центру.

Заступник директора Присамарського міжнародного біосферного стаціонару ім. О. Л. Бельгарда, керівник секції юних лісівників-дендрологів Дніпропетровського відділення МАН.

Результати наукових досліджень і наукової роботи доповідались на наукових конференціях та семінарах, всеукраїнських та міжнародних наукових форумах.

Послідовно розвиває наукову школу лісової рекультивації порушених земель, започатковану чл.-кор. НАНУ проф. А. П. Травлєєвим.

Член спеціалізованої ради Д 08.051.04 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук за спеціальністю 03.00.16 – екологія; член спеціалізованої вченої ради Д 08.804.02 при Дніпропетровському державному аграрному університеті з присудження наукового ступеня доктора (кандидата) сільськогосподарських наук за спеціальністю 03.00.16 – екологія.

Заступник головного редактора збірника наукових праць «Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель», член редколегії журналу «Ґрунтознавство», журналу «Екологія та ноосферологія», «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Біологія. Екологія».

Науковий керівник аспірантів та пошукачів. Був офіційним опонентом 29 кандидатських та 14 докторських дисертаційних робіт.

Загальна кількість публікацій – 133.

Основні праці: «Биогеоценотический покров Западного Донбаса, его техногенная динамика и оптимизация» (1988 р., у співавторстві); «Биоэкологические особенности охраны лесных биогеоценозов и лесной рекультивации техногенных ландшафтов Западного Донбаса» (1989 р., у співавторстві); «Особенности развития лесных насаждений в многолетнем эксперименте по рекультивации отвала шахты Павлоградской» (2002 р.); «Техногенная

динамика почвенно-грунтовых условий и перспективы восстановления нарушенных земель Западного Донбаса» (2003 р.). «Біоекологічне обґрунтування меліоративного захисту лісових насаджень на території Західного Донбасу» (2005 р., у співавторстві).

О. Є. Пахомов, Л. П. Мицик

ЗЕЛЕНСЬКА Любов Іванівна

Учений-географ. Народилась 17.04.1953 р. у Володимирській обл. (Російська Федерація), у сім'ї службовців, росіянка. Вищу освіту отримала на географічному факультеті Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова в 1970–1975 рр. за спеціальністю «Географія, геоморфологія», де одержала диплом з відзнакою. Після закінчення аспірантури в Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова захистила кандидатську дисертацію у спеціалізованій вченій раді Московського державного університету (1983 р.). У 1978 р. – асистент кафедри геології Дніпропетровського держуніверситету. З 1987 р. – доцент кафедри фізичної і економічної географії; вчене звання доцента кафедри фізичної і економічної географії присвоєно у 1989 р.; з 1992 р. до теперішнього часу – завідувач кафедри фізичної і економічної географії ДНУ, заступник декана з навчальної роботи.

Доктор педагогічних наук. Дисертацію захистила 2000 р. у спеціалізованій вченій раді Київського національного університету ім. Тараса Шевченка за спеціальністю «Теорія і методика навчання в галузі географії». У 2002 р. отримала вчене звання професора.

Читала курси лекцій: «Вступ до спеціальності «Географія», «Географія рідного краю», «Краєзнавство», «Розміщення продуктивних сил», «Методика наукових досліджень», «Історія і методологія географічної науки», «Краєзнавство і туризм» та ін.

Напрями наукових інтересів: регіональна географія, засоби навчання географії (розробка карт, атласів, комп'ютерних навчальних програм).

З 1992 р. – науковий керівник держбюджетних науково-дослідних тем фінансування Міністерства освіти і науки України. Результати науко-

вих досліджень доповідались на міжнародних наукових форумах (Москва, Прага, Удіна (Італія), Китай, Берлін, Киргизстан, Естонія та ін.).

Підготувала п'ять кандидатів наук. Керує підготовкою аспірантів та пошукачів. Член міжвідомчої науково-методичної ради з питань географічних назв при Державній службі геодезії, картографії та кадастру (м. Київ). Член спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності «Методика викладання природничих дисциплін» у Київському національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова. Член експертної ради ВАК України з географічних наук. Експерт інституту навчальної літератури при Міносвіти і науки України. Член Координаційної ради з туризму при Дніпропетровській держадміністрації. Голова Обласної методичної ради з підготовки та перепідготовки екскурсоводів.

Здійснює редагування збірників та журналів: «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Геологія, географія»; «Географія, екологія, геологія: перший досвід наукових досліджень: матеріали щорічної Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів»; «Шкільна географічна освіта: проблеми і перспективи: Збірник наукових праць (Київ)»; Зб. «Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій» (Луганськ); член редколегії журналу «Географія і основи економіки» (м. Київ).

Має більше 200 публікацій.

Відзначена як «Відмінник освіти України», нагороджена Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, обласної держадміністрації.

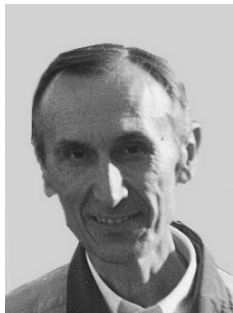
Голова журі обласної олімпіади з географії, неодноразово голова або заступник голови журі всеукраїнських олімпіад та турнірів з географії. Голова обласної секції з географічного краєзнавства Малої Академії наук. Голова Дніпропетровського відділу Українського географічного товариства.

Основні праці: «Моя мала Батьківщина» (2001 р.); «Сонячні стежини рідного краю»; «Хрестоматія з географії Дніпропетровщини».

Джерела та література: Ми – з класичного університету. Дніпропетровський національний: час, події, люди // За заг. редакцією проф. М. В. Полякова. – Д., 2003. – С. 33–34; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 94–95.

В. В. Богданович

ЗІРКА Сергій Євгенович

Учений у галузі нелінійної електротехніки. Народився 9.03.1949 р. у м. Чернівці. Закінчив з відзнакою фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (1972 р.). Навчався і працював у ДДУ: аспірант (1972–1975 рр.), асистент (1975–1979 рр.), доцент (1979–1992 рр.) кафедри систем автоматизованого управління (САУ) фізико-технічного факультету. У 1977 р. захистив кандидатську дисертацію, а в 1992 р., здобувши науковий ступінь доктора технічних наук, обійняв посаду професора кафедри САУ. У 1995 р. присвоєно вчене звання професора.

Науковий напрям: розробка методів аналізу, моделювання та оптимізації нелінійних електромагнітних пристроїв, що розглядаються як системи з розподіленими параметрами. Створив досконалу модель магнітного гістерезису та спосіб урахування магнітної в'язкості у чисельному розв'язуванні задач магнетодинаміки. Керує держбюджетними дослідженнями в цій галузі.

Представляв університет на міжнародних конференціях у США (1995 р.), Болгарії (1997 р.), Німеччині (2000 р.), Великій Британії (2005 р., 2007 р.). У 2000 р. брав участь у міжнародному проєкті з моделювання перехідних процесів у провідному феромагнітному середовищі (Бельгія). У 2001 р. започаткував співробітництво між науковцями Центру магнетизму при Університеті м. Кардіфф (Велика Британія) і ДНУ.

Читає курси лекцій: «Електротехніка і електроніка», «Теорія автоматичного управління», «Нелінійні електричні кола».

Отримав 5 авторських свідоцтв. Автор понад 90 наукових публікацій у провідних наукових виданнях України, Росії, США, Великої Британії, Німеччини.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4186, 4187; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 95–96.

В. С. Савчук

ЗЛОТНИКОВ Михайло Федотович
(1890–1942)

Учений-історик. Народився 07.11.1890 р. у м. Гомель у родині машиніста-залізничника. Навчався в місцевій залізничній школі, потім у гімназії. З 1909 р. – студент історико-філологічного факультету Санкт-Петербурзького університету. Як дослідник формувався під впливом О. С. Лаппо-Данилевського та Є. В. Тарле. У 1911 р. за участь у студентському страйку виключений з університету. Був заарештований і висланий під нагляд поліції. Згодом продовжив навчання у Петроградському університеті. Закінчив його у 1915 р. Успішно витримав магістерські іспити і був обраний приват-доцентом цього університету.

У 1918 р. обраний професором Катеринославського університету. У 1920 р. Наркомат освіти УСРР затвердив його ректором Катеринославського інституту народної освіти, створеного на базі університету. З 1923 р. до 1928 р. працював проректором і водночас (до 1932 р.) професором кафедри російської історії та історії російської культури, згодом – історії народів СРСР.

У 1932 р. його звинуватили в тому, що «своїм викладанням не озброює студентів революційною теорією, а лише копається в історичному архіві» та протягує «буржуазну контрабанду» в курс історії СРСР. Після звільнення з роботи переїхав до Москви, де кілька років працював науковим співробітником Головної редакції історії заводів. У 1938 р. в Ленінграді влаштувався спочатку старшим науковим співробітником, потім ученим-консультантом Центрального державного історичного архіву народного господарства. У роки війни жив у блокадному Ленінграді, не припиняючи наукової діяльності.

Автор 11 наукових праць, зокрема ґрунтовної монографії «Континентальная блокада и Россия» (М.; Л., 1966), а також низки статей з питань соціально-економічної історії Росії XVIII – першої половини XIX ст.

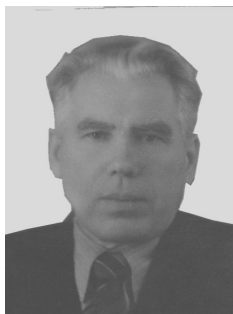
Помер 01.01.1942 р. у м. Ленінград від фізичного виснаження.

Основні праці: «К вопросу о формировании вольнонаемного труда в крепостной России» (1931 р.); «К вопросу о заработной плате рабочих крепостной России» (1933 р.); «От мануфактуры к фабрике» (1946 р.); «Континентальная блокада и Россия» (1966 р.).

Джерела та література: Іваненко В. А. До питання про наукову спадщину професора М. Ф. Злотникова / В. В. Іваненко, О. А. Удод // Наук. пр. іст. ф-ту Запорізького держ. ун-ту. – Д., 1997. – Вип. 2. – С. 263–272; Іваненко В. В. Учень академіка Тарле // Біль і звияга: XX століття в українському вимірі. – Д., 2003. – С. 254–262; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 96.

С. І. Світленко

ЗУБЕНКО Павло Михайлович (1901–?)

Учений-біолог. Народився 21.03.1901 р. у с. Жовтому П'ятихатського р-ну Дніпропетровської обл. у родині селянина.

У 1919 р. закінчив Олександрійську вчительську семінарію.

У 1922–1926 рр. навчався на агробіологічному відділенні факультету профосвіти Катеринославського інституту народної освіти (КІНО).

Після його закінчення залишився працювати асистентом Інституту на кафедрі фізіології та біохімії тварин. У 1930–1937 рр. працював доцентом цієї кафедри. З 1937 р. виконував обов'язки завідувача кафедри фізіології та біохімії тварин, а з 1938 р. до 1941 рр. – завідувача кафедри біохімії ДДУ. За сумісництвом працював: 1930–1935 рр. – на кафедрі фізіології людини Дніпропетровського медичного інституту, 1934–1937 рр. – на кафедрі фізіології та біохімії Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, 1936–1941 рр. – завідувачем сектора біохімії Дніпропетровського НДІ фізіології.

З початку війни і до евакуації був начальником спецлабораторії при ДДУ. У 1941 р. його було евакуйовано до Маріуполя, де він опинився в окупації. З 1944 р. працював доцентом, а з 1944 р. до 1953 р. виконував обов'язки завідувача кафедри біохімії ДДУ. У 1956 р. захистив докторську дисертацію при Київському університеті на тему «До біохімії зденервованих м'яз». З 1957 р. працював на посаді виконувача обов'язків професора кафедри фізіології та біохімії людини і тварин ДДУ.

Читав спецкурси: «Обмін речовин», «Вибрані глави біохімії», «Ензимологія», «Вітаміни», «Біохімія м'яз».

Був членом правління Дніпропетровського товариства фізіологів, біохіміків та фармакологів.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1328, 1329.

Н. О. Сіталова

ІВАНЕНКО Валентин Васильович

Відомий учений-історик. Народився 14.01.1948 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовців. Закінчив Булахівську середню школу Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл. (1966 р.), з відзнакою – історичний факультет Дніпропетровського державного університету (1971 р.). Навчався в аспірантурі, після захисту кандидатської дисертації (1974 р.) незмінно працює на кафедрі історії СРСР та УРСР (з 1992 р. – російської історії) – викладач, старший викладач, доцент. З 1986 р. – завідувач цієї кафедри. Був заступником декана історичного факультету, заступником і секретарем парткому ДДУ. З 1999 р. – проректор університету з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді. Доктор історичних наук, професор (1991 р.). Дійсний член Української Академії історичних наук (1999 р.), Академії соціальних технологій та місцевого самоврядування (Росія, 2000 р.), Академії наук вищої освіти України з відділення «Історія» (2006 р.).

Наукова та педагогічна діяльність здійснюється на історичному факультеті та у системі післядипломної освіти ДНУ. Читає лекції з нормативних й спеціальних курсів історії радянського суспільства, керує усім блоком студентських, бакалаврських і магістерських робіт, аспірантами та здобувачами. Підготував одного доктора і 15 кандидатів наук. Голова докторської спеціалізованої вченої ради з історичних наук й член кандидатської – з політичних наук, член вченої ради ДНУ.

Основний вектор наукових інтересів – соціально-політична історія України новітнього часу, теоретико-методологічні та історіографічні аспекти її дослідження. Автор і співавтор понад 350 друкованих праць, у тому числі 10 монографій, 9 підручників та навчальних посібників для вищої й середньої школи.

За його ініціативи та безпосереднього керівництва започатковано й реалізовано ряд важливих наукових проєктів і програм, зокрема «Українське питання в Російській імперії та Радянському Союзі», «Державницькі ідеї в українській суспільно-політичній думці першої половини ХХ ст.», «Радянська державність в Україні: пріоритети і особливості розвитку у ХХ ст.» та ін. З 1992 р. – науковий керівник обласної програми з підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», в рамках якої у 1999–2006 рр. видано 5 томів у 8 книгах. У них поіменно названі жителі Дніпропетровщини, які стали жертвами політичних репресій у часи компартійного правління (понад 25 тисяч осіб). Тим самим на регіональному рівні вирішена складна й соціально значуща наукова проблема. Член редколегій часописів «Бористен», «Грані», «Гуманітарний журнал», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія», ряду збірників наукових праць.

Послідовно сприяє справі утвердження засад університетської автономії в Україні. Був у числі тих авторитетних учених, хто представляв вищу освіту України, зокрема ДНУ, на міжнародних семінарах з проблем університетської автономії, що проводилися в Інституті відкритого суспільства при Будапештському університеті (Угорщина, 2005 р.) та Кембриджському університеті (Велика Британія, 2006 р.).

Висококваліфікований менеджер з організації виховної роботи у ДНУ. За його безпосередньої участі вироблені та впроваджені в практику такі оригінальні документи, як «Концепція національно-громадянського виховання студентів ДНУ», «Комплексна програма соціогуманітарної освіти молоді в ДНУ», «Кодекс честі та гідності студента ДНУ» та ін.

Його багатогранна праця з підготовки висококваліфікованих фахівців, плідна наукова, організаторська та громадська діяльність отримали широке визнання. Він має почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1998 р.). Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2003 р.), медаллю «За заслуги перед містом» (2003 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2004 р.), знаком «Петро Могила» (2007 р.), багатьма почесними грамотами і подяками.

Основні праці: «Джерело народної дипломатії. Міжнародні зв'язки трудящих України в 20–30-ті роки» (1992 р., у співавторстві); «Очищення правдою. Відома і невідома Україна в об'єктиві історії ХХ сторіччя» (1997 р., у співавторстві); «Минуле з гірким присмаком» (2002 р., у співавторстві);

«Біль і звияга: XX століття в українському вимірі» (2003 р.); «Україна не-півська» (2006 р., у співавторстві); «ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології» (2006 р., у співавторстві); «Історія Радянської держави. 1917–1991» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Болебрух А. Г. На стремнине жизни // Днепровская панорама. – 1998. – 14 янв.; Тронько П. Т. Вікно в історію: Про Валентина Іваненка та його книгу // Іваненко В. В. Біль і звияга: XX століття в українському вимірі. – Д., 2003. – С. 3–6; Поляков Н. В. Не прогибаясь под изменчивый мир / Н. В. Поляков, В. Д. Демченко // Днепр вечерний. – 2003. – 14 янв.; Хто є хто в Україні: Біограф. довід. – К., 2007. – С. 367–368; Іваненко Валентин Васильович. Біобібліографічний покажчик / Укл. С. І. Світленко, В. Д. Мирончук, Л. М. Мар'їна. – Д., 2008. – 106 с.; Добров П. В. З ювілеєм, шановний колего! / П. В. Добров, О. М. Бут // Наукові записки з української історії. Зб. наук. статей. – Тернопіль, 2007. – Вип. 19. – С. 521–522; Світленко С. Талановитий вчений, освітянин, педагог / С. Світленко, В. Мирончук // Бористен. – 2007. – № 12 (198). – С. 8–9; Удод О. А. До 60-річчя доктора історичних наук професора В. В. Іваненка // УІЖ. – 2008. – № 1. – С. 233–236; Валентин Васильович Іваненко. Ювілейна соната. – Д., 2008. – 168 с.

С. І. Світленко, В. Д. Мирончук

ІВАНОВ Іван Іванович (1918–1999)

Видатний учений і спеціаліст у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 21.11.1918 р. у с. Рамені Бажевського р-ну Тверської обл. (Російська Федерація) в багатодітній селянській сім'ї. Закінчив авіаційний технікум у м. Рибінськ Ярославської обл. (1940 р.), потім Казанський авіаційний інститут (1946 р.) та Вищі інженерні курси з нової техніки при МВТУ ім. М. Е. Баумана (Москва, 1950 р.). Трудову діяльність розпочав у 1940 р. з посади технолога, а потім працював начальником конструкторської групи в ОКБ-456 м. Хімки Московської обл. (1946–1951 рр.) з 1954 р. – Головний конструктор РРД КБ-4 ОКБ 586 (потім – ДКБ «Південне»). Викладав на кафедрі теплотехніки (двигунобудування) ФТФ ДНУ з 1953 р. до 1972 р. (старший викладач, доцент, професор). Був членом спеціалізованої ради ДДУ за спеціальністю «Теплові двигуни літальних апаратів».

З 1962 р. – доктор технічних наук, а з 1978 р. – член-кореспондент АН УРСР.

Основний напрям наукової роботи і виробничої діяльності – розробка й створення рідинних ракетних двигунів (РРД), плазових та іонних двигунів та енергоустановок (ЕУ), у тім числі космічних ядерних ЕУ. Працюючи в Хімках під керівництвом В. М. Глушка, брав участь у розробці двигунів для ракет Р-1, Р-2, Р-5. Його науковий доробок стосується забезпечення високої надійності двигунів та їх технологічності, дослідження стійкості процесу горіння палива в камерах згоряння і газогенераторах, розробки конструкторських та технологічних заходів для усунення і них високочастотних коливань. Під його керівництвом і за безпосередньою участю КБ-4 розроблено РРД, що не мають аналогів у світовій практиці, та енергоустановки різного призначення, що характеризуються високими технічними характеристиками та надійністю. Це, зокрема, рульові двигуни для I і II ступенів ракет, маршові двигуни для верхніх ступенів ракет, спеціальні космічні двигуни, двигуни для забезпечення спуску пілотованого космічного корабля на Місяць, пошуку місця посадки і її здійснення, для злету з Місяця, а також бортові джерела потужності для ракет-носіїв. У ході створення РРД та ЕУ вирішено складні науково-технічні проблеми, що охоплюють широке коло спеціальних і загальних питань механіки. Організатор двигунного КБ-4 у складі КБ «Південне», один з ініціаторів створення виробничої та експериментальної бази з виготовлення і випробування РРД та їхніх агрегатів.

Викладав на кафедрі теплотехніки (двигунобудування) ФТФ ДНУ з 1953 р. до 1972 р. (старший викладач, доцент, професор). Був членом спеціалізованої ради ДДУ за спеціальністю «Теплові двигуни літальних апаратів». З 1962 р. – доктор технічних наук, а з 1978 р. – член-кореспондент АН УРСР.

Отримав звання Героя Соціалістичної Праці (1961 р.) за видатні заслуги у створенні зразків ракетної техніки і забезпечення успішного польоту радянської людини в космічний простір; Ленінську премію (1964 р.) – за роботу в галузі спеціального машинобудування; Державну премію СРСР 1977 р. – за роботу в галузі машинобудування; премію ім. М. К. Янгеля (1985 р.) – за цикл робіт «Дослідження напруженості та оптимізація конструкцій складної форми при високих температурах».

Кавалер орденів Леніна (1959 р., 1961 р.), двох орденів Трудового Червоного Прапора (1956 р., 1969 р.), ордена України «За заслуги» III

ступеня (1998 р.), багатьох медалей, серед них медаль ім. С. П. Корольова (1981 р.), медаль ім. М. К. Янгеля (1982 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1358; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 98–99.

В. С. Савчук

ІВАНОВ Леонід Дмитрович (1913–1972)

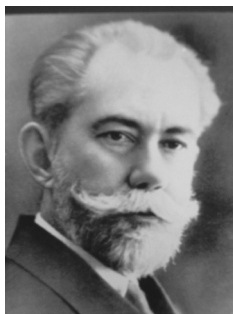
Учений-філолог, літературознавець. Народився 03.06.1913 р. у м. Катеринославі (нині Дніпропетровськ) у сім'ї службовця. Середню освіту отримав у Амур-Нижньодніпровській механічній школі. У 1934 р. закінчив літературний факультет Дніпропетровського державного університету. З 1936 р. до 1939 р. проходив аспірантський стаж при кафедрі західної літератури Київського державного університету. Педагогічну діяльність розпочав у 1930 р. ще студентом. Загальний стаж педагогічної діяльності 23 роки. З 1940 р. – доцент, а протягом 1940–1941 рр. – декан філологічного факультету. У 1953 р. захистив докторську дисертацію «Творчество М. М. Коцюбинского и вопросы реализма». Дослідник творчості Михайла Коцюбинського, активний учасник і організатор конференцій, присвячених його творчості. У лютому 1953 р. був обраний депутатом Дніпропетровської міської ради. З 1954 р. – професор кафедри української і зарубіжної літератури, якою завідував до 1964 р. Автор 14 науково-дослідницьких робіт. Опублікував понад 50 науково-популярних статей.

Помер у 1972 р.

Основні праці: «Михайло Коцюбинський» (1956 р.); «Новітня зарубіжна література» (1962 р.); «Зарубіжна література 1871–1917 рр.: Посібник» (1959 р.), «Творчість Романа Роллана» (1960 р.), «Історія української літератури кінця XIX початку XX ст.: Підручник» (1967 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1415; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 99–100.

Н. П. Олійник

**ІВАНОВ Леонід Лікаріонович
(1877–1946)**

Учений-геолог та математик. Професор мінеареалогії та кристалографії. Один з ініціаторів створення університету. Спочатку працював у Катеринославському гірничому інституті, а потім в університеті. Перший декан природничого факультету університету. Входив до спеціального господарчого комітету університету. У 1918/19 рр. викладав на фізико-математичному факультеті Катеринославського університету, згодом у КІНО. У 1935 р. став ініціатором відкриття мінералогічного музею ДДУ.

Основні праці: «Определитель минералов» (1926 р.); «Определитель горных пород по внешним признакам» (1931 р.).

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 4, 29, 33, 36, 38, 59, 60, 67.

А. М. Терновський

ІГДАЛОВ Йосип Менделевич

Відомий учений у фізико-технічній галузі. Народився 20.12.1925 р. у м. Невелі Тверської обл. (Російська Федерація). Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив у 1948 р. Московський авіаційний інститут. За фахом – інженер-механік з радіолокації.

Понад 50 років життя віддано ним дослідженню проблем динаміки й керування динамічними системами. Видатний учений в галузі розробки і створення систем управління балістичних ракет стратегічного призначення і ракет-носіїв космічних апаратів. Доктор технічних наук (1966 р.), професор (1968 р.).

У ДКБ «Південному» ним особисто та колективом фахівців, який він очолював, виконані дослідження, що стосувалися: методології проектування й удосконалення методів аналізу складних систем автоматичного керування, стабілізації та збурювальних впливів; теоре-

тичних та експериментальних розробок з динаміки для впровадження принципово нового способу керування ракетою шляхом відхилення головного відсіку (визнано винаходом). Один з авторів названого винаходу, використання якого забезпечило створення твердопаливних ракет, у тому числі залізничного ракетного комплексу, в термін, заданий Урядом.

З 1965 р. до 1984 р. на підставах штатного сумісництва працював професором ФТФ ДНУ, з 1984 р. до 2002 р. – на кафедрі робототехнічних систем ФТФ. Читав лекції з курсів «Сучасні системи автоматичного регулювання», «Історія інженерної діяльності», «Перспективи розвитку САР», «Професійна етика», був керівником дипломних проєктів. Його педагогічна діяльність відзначена високим професіоналізмом.

Автор понад 200 публікацій, отримав 22 авторських свідоцтва за винаходи, з яких 17 впроваджено у виробництво. Сприяв підготовці двох докторів наук, підготував 20 кандидатів наук.

У 1961 р. за участь у створенні систем керування перших у світі ракет, що стартують з підводних човнів, йому була присуджена Ленінська премія. На той час обіймав посаду головного конструктора НДІ-592, очолюючи проєктно-конструкторський теоретичний підрозділ інституту.

У 1968 р. за участь у створенні найпотужнішої у світі ракети нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Тоді він очолював відділ динаміки й систем керування ОКБ-586 (м. Дніпропетровськ). За участь у створенні ракети, оснащеної РГЧ індивідуального наведення, отримав високу державну нагороду – орден Леніна (1976 р.). За значний внесок у створення унікальної ракети-носія «Зеніт» йому присуджена Державна премія СРСР (1990 р.). Нагороджений орденами «За мужність» (1999 р.), «Дружби» (2004 р.), дев'ятьма медалями, в тому числі «Захиснику Вітчизни» (1999 р.). Академік Академії інженерних наук України (1994 р.).

Основні праці: «Ракета как объект управления» (2004 р., у співавторстві); «Ракети-носії і космічні апарати як об'єкти керування» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1424-а; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 100.

В. С. Савчук

**ІЛЬЄНКО Володимир Васильович
(1925 – ?)**

Учений-мовознавець. Народився 25.09.1925 р. У 1955 р. закінчив філологічний факультет ДДУ. У 1955–1958 рр. аспірант, з 1959 р. – викладач, а з 1963 р. – старший викладач кафедри російської мови ДДУ. У 1961 р. захистив кандидатську дисертацію «Диалектная лексика в языке общерусских летописных сводов XIV–XVI ст.», а в 1969 р. – докторську дисертацію «Процессы параллельного развития и единения русской и украинской лексики в советскую эпоху». Автор понад 60 наукових праць, більшість яких стосуються діалектних явищ різноманітних регіонів Росії, у тому числі: «Іноказання та пророцтва п'ятидесятників» (1966 р.); «Вклад советских наций и народностей в обогащение русской и украинской языковых культур» (1966 р.); «Новые русские термины с дополнительным значением увеличительности и уменьшительности»; «Детерминологизация и деспециализация спортивной лексики в современном русском языке»; «Билингвизм и взаимосближение русской и украинской литературной лексики»; «Аффрикативные производные от собственных имен в современном русском языке» та ін.

Брав активну участь у громадській роботі. Упродовж п'яти років був керівником університетської групи товариства «Знання», головою факультетської методичної комісії та заступником декана факультету з наукової роботи, головою науково-видавничої ради історико-філологічного факультету, обирався головою окружної виборчої комісії.

Основні праці: «Іноказання та пророцтва п'ятидесятників» (1966 р.); «Вклад советских наций и народностей в обогащение русской и украинской языковых культур» (1966 р.), «Процессы параллельного развития и единения русской и украинской лексики в советскую эпоху» (1969 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7363; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 101.

Т. С. Пристайко

ІРОДОВ В'ячеслав Федорович

Учений-аерогідромеханік. Народився у 1947 р. Закінчив у 1970 р. Дніпропетровський державний університет за спеціальністю «Гідроаеродинаміка». Після навчання в аспірантурі Московського енергетичного інституту ім. Г. М. Кржижановського з 1974 р. до 2001 р. працював на кафедрі теплотехніки та газопостачання Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. У 1991 р. очолив цю кафедру. Кандидатську дисертацію «Теоретичні основи теплотехніки» захистив у 1974 р., а докторську – «Методи еволюційного пошуку розв'язків для дослідження і оптимізації трубопровідних систем енергетики» – у 1991 р. У 1978 р. отримав учене звання доцента, а у 1992 р. – учене звання професора (кафедра теплотехніки та газопостачання). У 2002–2005 рр. працював професором кафедри аерогідромеханіки ДНУ.

Найбільших успіхів ним досягнуто в дослідженні гідромеханіки трубопровідних систем тепло- та газопостачання і управління технологічними режимами в таких системах. З 1978 р. і до 1990 р. брав активну участь у розробці автоматизованих систем управління технологічним процесом газопостачання великих міст: Дніпропетровська, Києва, Харкова, Луганська. Починаючи з 1980-х рр., активний учасник Всесоюзного семінару «Методичні питання дослідження надійності великих систем енергетики» під керівництвом академіка Ю. М. Руденка. Результати цієї роботи опубліковані в трьох колективних монографіях, одному довіднику та численних статтях. З кінця 1970-х рр. займається практичним впровадженням методів самоорганізації для дослідження та оптимізації трубопровідних систем тепло- та газопостачання. Результати розвідок у цьому напрямку викладені в монографії «Методы оптимизации при проектировании систем теплогазоснабжения» (у співавторстві з Ф. І. Стратаном), низці статей і доповідей на конференціях. Узагальненням цих праць стала також докторська дисертація автора.

Приділяє значну увагу підготовці інженерних кадрів та науковців: видав навчальний посібник «Основи наукових досліджень» (у співавторстві з Ф. І. Стратаном); під його керівництвом захищені 4 кандидатські дисертації. У 1993–1994 рр. пройшов наукове стажування на

кафедрі енергетики Сараєвського університету, брав участь у роботі міжнародного конгресу «Клімат-2000», міжнародного семінару «Надійність і безпека систем енергетики» тощо. Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій, академік Української академії інформатики (з 1996 р.). Керує розробкою нових технічних рішень та їх практичним упровадженням. Автор винаходів трьох нових засобів вимірювання й управління режимами у трубопровідних системах.

З 1991 р. – директор Колективного науково-виробничого підприємства «Енергокомплекс», де під його науковим керівництвом розробляються вітчизняні зразки систем повітряно-променевого опалення.

Основні праці: «Методы оптимизации при проектировании систем теплогоснабжения» (у співавторстві); «Основи наукових досліджень» (у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 101–102.

О. Г. Гоман

КАБАНОВ Микола Олександрович (1864–1942)

Відомий учений в галузі-медицини, лікар-терапевт, педагог, есперантист. Народився 12.02.1864 р. у м. Карачев (Російська Федерація) у родині сільського вчителя. Закінчив фізико-математичний (1886 р.) та медичний (1893 р.) факультети Московського університету. У 1894 р. започаткував видання науково-популярних брошур для широкого загалу населення. Один з піонерів есперанто, переклав декілька книжок з есперанто. Листувався з Роменом Ролланом.

Приват-доцент шпитальної клініки Московського університету до 1911 р. Пішов з університету у складі тих професорів, хто був невдоволений політикою міністра освіти Л. А. Кассо. Працював у інших ВНЗ Москви до 1918 р. З 1918 р. – професор терапевтичної клініки і декан медичного факультету Катеринославського університету. Ректор Катеринославського Вищого педагогічного інституту (1918–1922 рр.).

Повернувся до Москви у 1922 р. Керував факультетською терапевтичною клінікою при 2-му Московському університеті (1922–1930 рр.).

Наукова діяльність присвячена дослідженням функціональних можливостей органів людини і їхніх взаємозв'язків. Автор понад 150 наукових праць і книг.

Помер в евакуації у м. Казань 20.11.1942 р. Там і похований.

Основні праці: «О циррозе печени» (1894 р.); «Методика клинического исследования» (1896 р., 1919 р., 1923 р.); «Очерки по физиологии здорового и больного человеческого организма» (1910 р. – Т. 1, 1912 р. – Т. 2); «Учебник-атлас анатомии» (1916 р.); «Анатомия человека» (1938 р.).

Джерела і література: Електронний ресурс: [http://ru.wikipedia.org. wiki...](http://ru.wikipedia.org/wiki...)

В. С. Савчук

КАЛАШНИКОВ Віктор Михайлович*

Учений-юрист та історик. Народився 07.05.1946 р. у сім'ї робітників. Вищу історичну освіту здобув у Одеському державному університеті, який закінчив 1969 р. Потім проходив дійсну військову службу і працював викладачем суспільствознавства у професійно-технічному училищі (м. Сімферополь). У 1973 р. був зарахований до денної аспірантури історичного факультету Дніпропетровського державного університету (кафедра загальної історії). З 1975 р. до 1989 р. працював викладачем, доцентом і професором кафедри загальної історії ДДУ. У 1977 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Боротьба індіанських племен Північної Америки проти американських колонізаторів». У 1987 р. у Московському державному університеті захистив докторську дисертацію на тему «Визвольна боротьба індіанських племен Північної Америки проти європейської колоніальної експансії у XVII–XVIII століттях».

З 1989 р. очолює кафедру міжнародного права та порівняльного правознавства ДДУ.

Окрім роботи в галузі загальної історії Сполучених Штатів Америки також вивчає історію розвитку інститутів держави і права цієї країни.

Автор понад 90 наукових та методичних праць, з них вісім монографій. Один із авторів підручника «Основи правознавства» для професійно-технічних училищ України.

Керівник п'яти кандидатських дисертацій. Продовжує роботу з аспірантами та докторантами.

Основні праці: «Антиколоніальна боротьба індіанців Північної Америки у XVII–XVIII століттях» (1991 р.); «Еволюція інститутів держави і права у північноамериканських колоніях європейських країн (XVII–XVIII століття)» (1999 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4234; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 102–103.

КАЛАШНИКОВА Ольга Леонідівна

Учений-філолог, літературознавець. Народилася 08.09.1951 р. у м. Коломна Московської обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовців. Закінчила романо-германське відділення філологічного факультету ДДУ у 1973 р., а потім аспірантуру при кафедрі зарубіжної літератури. З 1977 р. до 1980 р. – викладач кафедри англійської мови ДДУ. У 1979 р. захистила в Московському державному університеті кандидатську дисертацію «Жанрова своєрідність «Комічного роману» П. Скаррона».

У 1980–1987 рр. – доцент кафедри російської літератури ДДУ, а згодом – старший науковий співробітник тієї ж кафедри. У 1990 р. захистила докторську дисертацію «Російський роман 1760–1770-х рр.: типологія жанру» в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. З 1991 р. – професор кафедри російської літератури. У 1992–1994 рр. – завідувач кафедри романської філології ДДУ, а в 1995 р. очолювала роботу зі створення мистецтвознавчої спеціалізації на факультеті української філології ДДУ. З 1995 р. до 1998 р. – завідувач кафедри образотворчого мистецтва та культурознавства ДДУ. З 1997 р. поєднує роботу в ДНУ з викладацькою діяльністю в Академії митної служби України, де завідує кафедрою мистецтвознавчої експертизи та гуманітарної підготовки. Як професор кафедри порівняльного та російського літературознавства, а з 2007 р. кафедри зарубіжної літератури викладає курси: «Історія російської літератури XVIII ст.», «Історія російської літератури першої половини XIX ст.», «Проблеми та методології сучас-

ного літературознавства», «Типологія російського роману XVIII ст.», спецкурси для аспірантів та пошукачів. Для студентів образотворчої спеціальності розробила курс «Культурологія», за яким видано підручник. Як професор кафедри мистецтвознавчої експертизи та гуманітарної підготовки Академії митної служби України підготувала авторський курс «Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей», за яким видано під грифом МОН два перших в Україні і країнах СНД підручника з цієї дисципліни.

Автор оригінальної методики ідентифікації культурних цінностей, аналогів якої немає ані в Україні, ані в світі.

З 1990 р. підготувала 8 кандидатів наук і продовжує виховувати кадри вищої кваліфікації з літературознавчого та культурознавчого напрямів. Член спеціалізованої вченої ради Д 52.051.05 із захисту докторських дисертацій у Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського, член спеціалізованої вченої ради К 08.051.12 із захисту кандидатських дисертацій у Дніпропетровському національному університеті.

Автор 136 наукових робіт з історії російської та французької літератури і культурології, що видані в Україні, Польщі, Німеччині, Росії, Білорусі, на Кіпрі, у тому числі: три монографії, чотири колективних монографії, чотири підручники, два з яких вийшли з грифом МОН.

Бере активну участь у міжнародних та українських наукових конференціях з проблем історії та теорії літератури та культури. Член редакційних колегій багатьох наукових видань: «Вопросы русской литературы», «Література в контексті культури» тощо.

У 2006 р. за розробку оригінальної методики ідентифікації культурних цінностей нагороджена нагрудним знаком «Почесний митник України».

Основні праці: «Русский роман 1760–1770-х гг.» (1991 р.); «Українська та зарубіжна культура: У 2 ч.» (2000 р., 2002 р.); «Кипр – острів церквей» (2005 р.); «Кипр – острів-музей» (2006 р.), «Монастырь Пресвятой Богородицы Кикской» (2006 р.); «Ідентифікація та вартісна оцінка культурних цінностей» (2007 р.); «Святые обители Кипра» (2007 р.); «Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4233; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 103–104.

Т. М. Потніцева

КАЛІНІНА Наталія Євграфівна

Учений в галузі ракетно-космічного матеріалознавства. Народилась 25.08.1944 р. у м. Вика Горьківської обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовців.

Закінчила з відзнакою Дніпропетровський металургійний інститут (1967 р.). Впродовж 40 років працює в Дніпропетровському національному університеті. Спочатку – на посаді інженера галузевої технологічної лабораторії (1967 р.), аспірантом кафедри технології виробництва (1967–1970), молодшого наукового співробітника (1970–1973 рр.). Після захисту у вересні 1973 р. кандидатської дисертації працювала старшим науковим співробітником фізико-технічного факультету, доцентом кафедри фізики (1980–1986 рр.), доцентом кафедри технології виробництва (звання доцента отримала у вересні 1986 р.). У 1999 р. захистила докторську дисертацію, у 2000 р. отримала диплом доктора технічних наук за спеціальністю «Матеріалознавство».

У 2001 р. отримала атестат професора кафедри технології виробництва. З 2000 р. по теперішній час працює професором кафедри технології виробництва фізико-технічного факультету ДНУ.

Читає професорські курси для студентів, магістрів, аспірантів: «Термічна обробка», «Кольорові метали», «Матеріалознавство», «Корозія та захист металів», «Спеціальні сталі та сплави», «Способи зміцнення виробів ракетно-космічної техніки», «Наноматеріали в ракетно-космічній техніці». Основний науковий напрям: зміцнення алюмінієвих, титанових, нікелевих сплавів для авіаційно-космічної техніки. Ініціатор створення в ДНУ нового наукового напрямку – нанодисперсного модифікування спеціальних сплавів. Учасник співпраці за міжнародним договором Швеція – Латвія – Україна, член оргкомітету Міжнародних конференцій та симпозіумів «Оборудование и технологии термической обработки», координатор секції «Наноматеріали і технології в РКТ» Міжнародної науково-практичної конференції «Людина і космос». Учасник Міжнародних конференцій «Стародубовские чтения», «International Conference Hydrogen Materials Science».

Керує науковим напрямом з проблем зміцнення спеціальних сплавів для авіаційно-космічної техніки, по якій захищені дві кандидатські дисертації.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради ФТФ ДНУ (1995–2002 рр.), з 2002 р. член спеціалізованої вченої ради (ФТФ ДНУ), член методичної ради МОН з напрямку «Інженерне матеріалознавство».

Член редколегії збірника наукових праць «Оборудование и технологии термической обработки» (Харків, ХФТІ).

Автор 210 публікацій, у тому числі 190 наукових статей, 12 навчально-методичних праць, 8 авторських свідоцтв.

Лауреат премії Мінвузу СРСР за кращу наукову роботу.

Основні праці: «Технологія конструкційних матеріалів: Навч. посіб.» (2003 р.); «Поверхнєве зміцнення матеріалів: Монографія» (2004 р., у співавторстві); «Термоупрочняющая обработка многокомпонентных алюминиевых сплавов» (2004 р.); «Термічна обробка металів: Навч. посіб.» (2005 р.); «Подвійні діаграми стану металевих систем: Навч. посіб.» (2007 р.), «Захист металів від корозії. Жорсткі сплави: Навч. посіб.» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5090, 5091; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 104–105.

В. С. Савчук

КАПІТОН Володимир Павлович

Учений-філософ. Народився 22.02.1943 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї військовослужбовця. Білорус. У 1967 р. закінчив фізичний факультет Дніпропетровського державного університету. Металофізик.

Після закінчення університету працював у школах Дніпропетровської обл. Служив у лавах Радянської армії з 1974 р. до 1980 р., працював асистентом на кафедрі філософії Дніпропетровського металургійного інституту, старшим викладачем, доцентом кафедри філософії Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту.

Кандидатську дисертацію захистив 1985 р. у Київському державному університеті. Тема дисертації: «Методологічна роль принципу детермінізму в науковій картині світу (на матеріалах сучасної фізики)».

Докторську дисертацію захистив у 1993 р. в Харківському університеті. Тема докторської дисертації: «Соціокультурні аспекти об'єктивних законів (на матеріалах історії філософії і науки)».

У Дніпропетровському національному університеті працює з 1997 р. Читає курси з логіки, логіки та методології науки, філософії техніки, логічних засад метафізики.

Виконує обов'язки відповідального редактора міжвузівського збірника «Філософія. Культура. Життя», який виходить тричі на рік. Опубліковано 30 збірників.

Член спеціалізованих вчених рад: Д 08.051.11 при Дніпропетровському національному університеті; К 76.051.08 при Чернівецькому національному університеті.

Автор понад 200 наукових праць.

Основні праці: «Метафізичні роздуми про надію» (2005 р., у співавторстві); «Основи метафізики об'єктивних законів: Монографія. Частина 1» (2006 р.); «Ессе о Н. В. Гоголе» (2007 р.); «Логіка: Навчальний посібник (частина перша)» (2007 р., у співавторстві),

С. В. Шевцов

КАПУЛКІН Олександр Мідольсвич

Учений фізико-технічної галузі. Народився у 1943 р. у м. Новосибірськ (Російська Федерація). Закінчив з відзнакою ФТФ ДДУ (1965 р.). Співробітник комплексної фізико-технічної лабораторії ФТФ (1965–1968 рр.), аспірант Інституту атомної енергії ім. І. В. Курчатова (Москва, 1969–1972 рр.). З 1973 р. продовжував працювати на ФТФ ДДУ (кафедра двигунобудування). У ДДУ пройшов шлях від стажиста-дослідника до завідувача сектора НДЛ, а потім – професора кафедри двигунобудування. Кандидат фізико-математичних наук (1977 р.), доктор технічних наук (1997 р.). Нині працює в НДІ космічних досліджень «Техніон» (Ізраїль).

Провідний спеціаліст у галузі досліджень й конструювання електроракетних двигунів (ЕРД) космічних апаратів. Його наукові роботи й винаходи стосуються різних аспектів плазми ЕРД, джерел плазми та плазматичних систем. Ним уперше запропонований і реалізований принципово новий підхід до збільшення ресурсу роботи ЕРД із замкнутим дрейфом електронів, який визнано як найбільш перспективний для двигунів з анодним шаром. Запропонував також шляхи поліпшення електромагнітної сумісності ЕРД з радіоелектронними комплексами космічного апарата, розробив новий тип ЕРД із замкнутим дрейфом особливої тяги, створення високоефективних плазмових нейтралізаторів геостационарних супутників Землі і плазмових лінз із суттєво зменшеним рівнем аберації. Під його науковим керівництвом захищені 4 кандидатських роботи.

Педагогічна діяльність була сконцентрована на підготовці спеціалістів з ракетних двигунів та енергетичних установок космічних апаратів.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4367; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 105–106.

В. С. Савчук

КАПУСТНИКОВ Олександр Олексійович (1945–2003)

Учений-фізик. Народився 25.05.1945 р. у м. Баку в сім'ї військовослужбовців. У 1968 р. закінчив Дніпропетровський державний університет за спеціальністю «Фізика». У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію, а в 1992 р. – докторську на засіданні спеціалізованої вченої ради Об'єднаного інституту ядерних досліджень (м. Дубна, Російська Федерація). З 1993 р. до 1999 р. завідував кафедрою теоретичної фізики ДДУ. У 1994 р. ініціював створення науково-дослідної лабораторії теоретичної фізики на фізичному факультеті ДДУ.

У 1978 р. ВАК СРСР присвоїв йому вчене звання доцента. Мав почесне звання Соросівського доцента (1996 р.). У 2001 р. за рішенням

ням ВАК України отримав вчене звання професора кафедри теоретичної фізики. Наукові інтереси були пов'язані з новітніми досягненнями в галузі теоретичної фізики. Уже перші його наукові праці відрізнялися глибоким й оригінальним підходом. Так, у 1972 р. ним були опубліковані результати дослідження нелінійних реалізацій кіральної симетрії нелептонних слабких взаємодій, де було уперше подано доведення знаменитого правила відбору « $\Delta T = 1/2$ », що спостерігається в розпадах К-мезонів. Ці роботи одержали міжнародне визнання, їх підтримали такі провідні вчені, як академік АН України Д. В. Волков (Харківський фізико-технічний інститут), професор В. І. Огієвецький (Об'єднаний інститут ядерних досліджень, м. Дубна) та ін. З 1976 р. під керівництвом В. І. Огієвецького активно співробітничав з ученими Об'єднаного інституту ядерних досліджень. Результати цих досліджень опубліковані наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. у циклі праць з квантової теорії полів зі спонтанно порушеною суперсиметрією.

У останні роки досліджував властивості М-теорії, у якій постулюється існування нового фундаментального об'єкта теорії полів – 11-вимірної супермембрани, і розробляв новий підхід, який забезпечує в рамках непертурбативної квантової теорії полів конденсацію супер-р-бран за рахунок часткового порушення глобальної $N=2, 4$ суперсиметрії.

Автор понад 50 наукових праць.

Помер 12.04.2003 р.

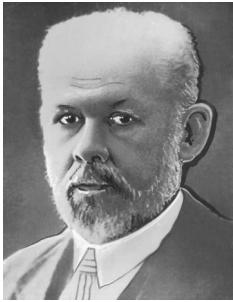
Основні праці: «Linear and nonlinear realizations of superbranes» (2001 р., у співавторстві); «Matrix supermultiplet of $N=2, D=4$ supersymmetry and supersymmetric 3-brane» (2003 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7367; оп. 4, спр. 472; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 106–107.

Р. С. Тумік

КАРПОВ Володимир Порфирійович (1870–1943)

Відомий учений-біолог. Перший виборний ректор Катеринославського (Дніпропетровського) університету (1918 р.). Народився 10.04.1870 р. у м. Москва. Працював як гістолог, ембріолог, цитолог,

історик науки, філософ. Закінчив медичний факультет Московського університету (1893 р.). Представник московської гістологічної школи проф. О. І. Бабухіна. Докторську дисертацію на тему «Дослідження прямого поділу клітин» захистив у 1904 р. З 1914 р. – професор Московського університету, директор гістологічного інституту при Московському університеті до 1917 р. Викладав одночасно філософію на Московських Вищих жіночих курсах. Зробив значний внесок у розробку загальної теорії мікроскопа. Його посібник «Очерк общей теории микроскопа в ее историческом развитии» був довгий час настільною книгою для морфологів.

З 1917 р. – професор Вищих жіночих курсів у Катеринославі (1917–1918 рр.). 18 жовтня 1918 р. затверджений ректором Катеринославського університету. Після відокремлення від університету у зв'язку з реформою вищої освіти медичного факультету – ректор спочатку Медичної академії, а потім Медичного інституту (до 1925 р.).

Відомий як перекладач та коментатор творів Аристотеля. У 1910 р. видав монографію про життя і діяльність відомого французького біолога Ж. Ламарка. У Катеринославі був одним із засновників фахового видання «Екатеринославский медицинский журнал», у якому видрукував низку праць, зокрема з історії діяльності Катеринославського університету у перші роки після його створення. У Катеринославі розвивав дослідження з загальної цитології та гістології, створив кафедру гістології. Цитологічні дослідження були проведені на рослинних об'єктах (*Vicia Faba*). Створив у Катеринославі (Дніпропетровську) школу гістологів, розвивав методи прижиттєвого дослідження клітин. Розробив нову на той час інтерпретацію мітозу. Серед його учнів – професор М. М. Марич (завідувач кафедри гістології Дніпропетровського, а згодом – Саратовського медінститутів), професор М. Л. Гербільський (завідувач кафедри гістології Воронежського медінституту), професор Б. П. Хватов (завідувач кафедри гістології Кримського медінституту) та інші вчені.

Пішов з життя у Саратові 14.07.1943 р.

Основні праці: «Натурфилософия Аристотеля» (1911 р.); «Начальный курс гистологии» (1913 р.); «О прижизненном строении ядра» (1924 р.).

Джерела і література: Русские ботаники. – М., 1950. – Т. 4; ЦДАВО України. – Ф. 2201. – спр. 370; Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003; *Твердохліб І. В.* Професор В. П. Карпов і значення його наукової спадщини для сучасної теоретичної медицини / І. В. Твердохліб, Ю. Б. Чайковський // Карповські читання: Матеріали II Всеукраїнської научної морфологічної конференції. – Д., 2005.

О. Є. Пахомов

КАРПОВ Олег Миколайович*

Учений у галузі прикладної математики та комп'ютерних технологій, винахідник. Народився 24.05.1941 р. у м. Новочеркаськ Ростовської обл. у сім'ї донських козаків, росіянин. Вищу освіту здобув на факультеті телемеханіки і автоматики Рязанського радіотехнічного інституту. З 1963 р. до 1968 р. – інженер, старший інженер конструкторського бюро «Південне». У 1968–1969 рр. – керівник групи ГП «Придніпровський промбудпроект», з 1969 р. до 1975 р. працював в обчислювальному центрі ДДУ. У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію «Автоматическая сегментация речевых сигналов. Методы и алгоритмы распознавания речи».

З 1979 р. працював доцентом кафедри математичного забезпечення ЕОМ, одержав вчене звання доцента у 1982 р. Після захисту дисертації «Методи аналізу і розпізнавання складних сигналів в автоматизованих системах мовного діалогу» в Національному авіаційному університеті м. Київ у 2003 р. отримав науковий ступінь доктора технічних наук, у 2004 р. – вчене звання професора.

Основні навчальні курси: «Математичні основи представлення знань», «Основи теорії розпізнавання мови», «Алгоритми комп'ютерних технологій», «Основи наукових досліджень», «Комп'ютерні технології».

Основна галузь наукових досліджень – теорія та комп'ютерні технології з розв'язання проблеми розпізнавання мови. Розроблено теорію опису сплесків двовимірного спектрально-часового уявлення мовних сигналів у базисах дзвіноподібних та знакозмінних функцій. Здійснена її практична реалізація у вигляді алгоритмів та програм.

Автор більше 150 наукових праць, у тому числі навчальних посібників та монографій.

У рамках очолюваної ним наукової школи захищено та підготовлено до захисту чотири кандидатських дисертації, тематика активно впроваджується в навчальний процес з підготовки магістрів та спеціалістів кафедри математичного забезпечення ЕОМ.

Член спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю «Інформаційні системи».

Нагороджений почесним званням «Винахідник СРСР», має 11 авторських свідоцтв, наукові роботи отримали 9 срібних та бронзових медалей ВДНГ СРСР.

Основні праці: «Технология построения устройств распознавания речи» (2001 р.); «Вычислительные схемы представления функций многих переменных в классе функций меньшего числа переменных» (2003 р.); «Компьютерные технологии распознавания речевых сигналов» (2005 р.).

КАСЬЯН Лілія Іванівна

Відомий учений-хімік. Народилася 7.04.1938 р. у м. Старий Оскол Белгородської обл. у сім'ї службовців. Закінчила Одеський державний університет (1960 р.), працювала в НДІ пластмас (м. Донецьк). Після закінчення в 1965 р. аспірантури ДДУ працювала старшим викладачем, доцентом кафедри органічної хімії ДДУ. У 1970 р. захистила кандидатську, а в 1990 р. – докторську дисертацію на тему «Епоксиди аліциклічного ряду. Стереохімія, реакційна здатність та методи синтезу».

З 1990 р. – професор кафедри органічної хімії, з 1998 р. – заслужений діяч науки та техніки України. З 1993 р. – науковий керівник держбюджетних досліджень, які фінансуються Державним комітетом з питань науки та технології та Міністерством освіти і науки України.

Автор близько 500 наукових праць, отримала 12 авторських свідоцтв за винаходи, 6 патентів. Керувала виконанням 15 кандидатських та однієї докторської дисертацій.

Наукові праці стосуються хімії епоксидів аліциклічного ряду, дослідження їх реакційної здатності та розробки методів синтезу. Очо-

лила наукову школу з вивчення хімії епоксидних сполук, створену її вчителем, заслуженим діячем науки УРСР М. С. Малиновським. На основі фундаментальних досліджень розробила важливі для практики епоксидні композиції.

З початку 1990-х рр. працює також у галузі хімії каркасних сполук. Визнаний фахівець з напряму синтез, стереохімія та спектроскопія сполук з каркасними фрагментами, у тому числі тих, що виявляють біологічну (пестицидну та фармакологічну) активність. Важливий аспект її діяльності пов'язаний з розробкою методів синтезу нових активних нейротропних агентів на основі доступних сполук, відходів коксохімічної та нафтопереробної промисловості.

Брала участь у роботі міжнародних конгресів у Німеччині, Нідерландах, Італії, Росії. Член спеціалізованої вченої ради при Українському державному хіміко-технологічному університеті. Член редколегії журналу «Вопросы химии и химической технологии» та Вісника Дніпропетровського університету. Приділяє велику увагу розвитку студентських наукових досліджень.

Основні праці: «Алициклические эпоксидные соединения. Методы синтеза» (2003 р., у співавторстві); «Алициклические эпоксидные соединения. Реакционная способность» (2003 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д.; 2003. – С. 108; Варгальок В. Ф. З натхненням, з любов'ю // Дніпропетр. ун-т, 1 березня 2005. – С. 3.

С. І. Оковитий

КАШАНОВ Ерік Михайлович (1928–1971)

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Закінчив Ковровський механічний технікум за спеціальністю «Механіка збройних систем» (1942–1946 рр.). Навчався в МВТУ ім. М. Е. Баумана (1946–1952 рр.). Інженер-конструктор (1952–1954 рр.), в. о. старшого інженера п/с 186 (1954–1955 рр., м. Дніпропетровськ); начальник групи (1955–1957 рр.), начальник сектора (1957–1961 рр.), начальник відділу п/с 203 (1961–1962 рр.); начальник відділу (1962–1967 рр.), начальник комплексу п/с В2289 (1967–1968 рр.), заступник Головного конструктора КБ-1 КБ «Південне» (1968–1971 рр.).

Викладав за сумісництвом на фізико-технічному факультеті (кафедра № 1 – кафедра проектування та конструкції).

Автор 112 наукових праць, у т. ч. 10 винаходів, підтверджених авторськими свідоцтвами. Лауреат Ленінської премії (1964 р.). Нагороджений орденом Леніна (1961 р.) та орденом Трудового Червоного Прапора.

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 108–109.

В. С. Савчук

КВАША Олександр Миколайович (1926–1989)

Учений і спеціаліст у галузі матеріалознавства. Народився 19.06.1926 р. у м. Кіровоград. Представник першого випуску фізико-технічного факультету ДДУ (1954 р.). Після навчання залишився працювати на ФТФ на посаді старшого викладача. З 1961 р. – завідувач кафедри технології виробництва (1961–1989 рр.). Кандидат технічних наук (1961 р.), доцент (1967 р.), професор (1977 р.). Здійснював наукове керівництво чотирьох НДЛ, дві з яких були галузевими.

Один з найкращих лекторів університету, читав лекції зі спеціальних технологічних дисциплін. Під його керівництвом підготовлено й захищено 10 кандидатських дисертацій. Список наукових праць містить 150 найменувань, з них один підручник.

Громадський діяч. Обирався членом Дніпропетровського міськкому КПУ, членом Жовтневого райкому КПУ, депутатом міської і районної Рад народних депутатів. У ДДУ обирався секретарем парткому (двічі), членом парткому ДДУ. Заступник регіональної міжвідомчої ради з порошкової технології Придніпровського наукового центру АН УРСР, член всесоюзної координаційної ради з технологічної підготовки інженерних кадрів.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР. Лауреат премії Мінвузу СРСР, нагороджений золотою медаллю ВДНГ СРСР. Занесений до Книги трудової слави Дніпропетровська. Кавалер орденів Трудового Червоного Прапора. Нагороджений «Знаком Пошани» та п'ятьма медалями.

Помер у 1989 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 475, 476; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 109.

В. С. Савчук

КІСЕЛЬОВА Олена Михайлівна*

Учений-математик у галузі оптимізації. Народилася 22.08.1947 р. у м. Запоріжжя в сім'ї робітника. У 1965–1970 рр. навчалася на механіко-математичному факультеті ДДУ за спеціальністю «Математика». У 1970 р. вступила, а в 1973 р. успішно закінчила аспірантуру при інституті математики НАН України. У 1973–1975 рр. працювала асистентом кафедри обчислювальної математики ДДУ, а з 1976 р. до 1992 р. – доцентом кафедри обчислювальної математики та математичної кібернетики. З 1992 р. – завідувач цієї ж кафедри.

У 1975 р. захистила кандидатську дисертацію за спеціальністю «Математична кібернетика» (фізико-математичні науки), у 1992 р. – докторську дисертацію за тією ж спеціальністю. Вчене звання доцента одержала у 1979 р., а вчене звання професора – у 1994 р.

На високому науково-методичному рівні читає лекції з таких провідних курсів: «Методи оптимізації», «Дослідження операцій», «Методи мінімізації недиференційованих функцій», «Основи теорії оптимального керування» та ін. Її наукові інтереси тісно перетинаються з напрямками навчального процесу факультету прикладної математики, особливо з ініційованою нею новою спеціальністю «Інтелектуальні системи прийняття рішень».

Засновник теорії неперервних задач оптимального розбиття множин. Автор 190 наукових праць, брала участь майже у 40 міжнародних конференціях. Створила й очолює наукову школу. Їй та її

учням належить пріоритет у розробці та обґрунтуванні алгоритмів розв'язання різних класів неперервних задач оптимального розбиття. Під її науковим керівництвом захищені одна докторська та вісім кандидатських дисертацій.

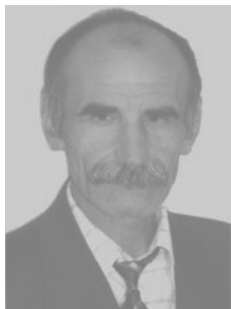
З 1993 р. здійснює наукове керівництво Науково-дослідною лабораторією оптимізації складних систем. З 1993 р. – голова спеціалізованої вченої ради К.08.051.09 при ДДУ за спеціальностями 01.05.01 – теоретичні основи інформатики та кібернетики, 01.05.02 – математичне моделювання та обчислювальні методи (фізико-математичні науки). З 1993 р. керує міжвузівським науковим семінаром «Сучасні питання оптимізації та дискретної математики». З 1999 р. – член координаційної ради секції «Обчислювальна математика» НАН України, член Американської математичної асоціації.

Внесена Американським біографічним інститутом у 2000 р. та 2006 р. до видань довідника «Who's Who of Professional & Business Women». У 1993 р. отримала індивідуальний грант від Міжнародного фонду Дж. Сороса, в 1999 р. їй присвоєно почесне звання «Відмінник освіти України». У 2003 р. їй присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Основні праці: «Поиск глобального минимума недифференцируемой функции с помощью метода оптимального разбиения множеств» (2002 р., у співавторстві); «О выборе оптимальных коэффициентов и оптимальных узлов квадратурных формул для функциональных классов, заданных квазиметриками» (2002 р., у співавторстві); «On the Efficiency of a Global Non-differentiable Optimization Algorithm Based on the Method of Optimal Set Partitioning» (2003 р., у співавторстві); «Непрерывные задачи оптимального разбиения множеств: теория, алгоритмы, приложения» (2005 р., у співавторстві); «Елементи теорії функцій множин» (2006 р., у співавторстві); «Моделювання макроекономічних процесів на основі інтелектуальних технологій» (2007 р., у співавторстві); «Решение непрерывной нелинейной задачи оптимального разбиения множеств с размещением центров подмножеств для случая выпуклого функционала» (2008 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 480; Говорять випускники університету /Уклад. Н. М. Бикова, В. Д. Демченко, Л. Л. Прокopenко. – Д., 1993; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 110.

КЛИМЕНКО Віктор Васильович*

Учений-фізик. Народився 13.08.1946 р. у м. Львів у сім'ї службовців. Закінчив СШ № 52 м. Львів у 1964 р. У 1969 р. завершив навчання на фізичному факультеті Казахського державного університету (м. Алма-Ата) за спеціальністю «Фізика твердого тіла» і поступив до заочної аспірантури. У 1968–1973 рр. – інженер лабораторії напівпровідників Інституту ядерної фізики АН Казахської РСР. У 1973–1988 рр. – доцент кафедри фізики Дніпродзержинського індустріального інституту. З 1988 р. до 1997 р. – доцент кафедри оптики ДДУ. З 1997 р. – професор кафедри оптоелектроніки ДНУ. З 2003 р. до 2007 р. – завідувач цієї кафедри. У 2007–2008 рр. виконував обов'язки завідувача кафедри фізики твердого тіла та оптоелектроніки, з 2008 р. – професор цієї кафедри. У березні 1972 р. захистив дисертацію «Природа отрицательной фотопроводимости пленок аморфного селена» за спеціальністю «Фізика твердого тіла» на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук, у 1976 р. йому присвоєно вчене звання доцента. У січні 1997 р. у Львівському національному університеті захистив дисертацію «Явище аномальної фотопровідності в напівпровідникових системах» за спеціальністю «Фізика напівпровідників та діелектриків» на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук. У 2001 р. здобув учене звання професора.

Основні напрями педагогічної діяльності пов'язані з викладанням дисциплін: «Фізика напівпровідників», «Квантова радіофізика та нелінійна оптика», «Лазерна техніка», «Основи оптоелектроніки», «Фізика напівпровідникових лазерів», «Квантово-розмірні ефекти в напівпровідниках», «Сенсорика», «Вакуумна техніка та технології».

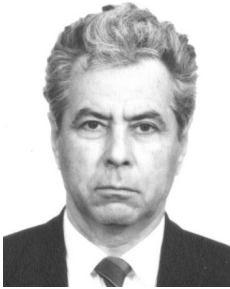
Напрямок наукових інтересів – дослідження природи аномальних фотоелектричних явищ у напівпровідникових системах, властивостей квантово-розмірних структур. Автор 87 наукових статей, опублікованих у провідних журналах світу, трьох винаходів та восьми навчальних посібників.

Основні праці: «Фотоэлектрические свойства аморфного селена» (1969 р.); «Аномальная и отрицательная фотопроводимость пленок аморфного селе-

на» (1972 р.); «Явления спектральной памяти в полупроводниках» (1988 р.); «Спектральна пам'ять в неоднорідних напівпровідникових структурах» (1992 р.); «Модель остаточной фотопроводимости» (1997 р.); «Утворення і властивості квантових ям на поверхні аморфного селену» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 111.

КЛИМОВ Олександр Вікторович

Учений у галузі механіки двигунів ракетної і ракетно-космічної техніки. Народився 24.10.1939 р. у смт Арт Свердловської обл. (Російська Федерація). Закінчив Казанський авіаційний інститут (1964 р.). З цього ж року розпочав працювати в ОКБ-586 (КБ «Південне») на посадах: інженер, начальник групи, начальник сектора, начальник відділу (1964–1979 рр.), Головний конструктор рідинних двигунів (1979–1994 рр.), головний науковий співробітник (з 1994 р. і дотепер).

З 1989 р. – співробітник кафедри двигунобудування ФТФ. Учений ступінь кандидата технічних наук здобув у 1974 р., а доктора технічних наук – у 1992 р.

Наукові праці стосуються розробки й створення РРД різного призначення, методології відпрацювання й випробувань двигунів у різних умовах експлуатації.

У КБ «Південне» брав участь у розробці двигунів ряду ракет-носіїв, у тому числі РН «Зеніт», «Циклон»; у створенні виробничої й випробувальної бази для виготовлення і випробувань РРД та їхніх агрегатів, у роботах щодо забезпечення та надійності двигунів, у дослідженні стійкості процесів горіння палива в камерах згоряння і газогенераторах. Керований ним колектив створив низку РРД та енергоустановок різного призначення з високими технічними характеристиками. При цьому було вирішено низку складних науково-технічних проблем, що охоплюють широке коло спеціальних і загальних проблем механіки.

Лауреат Ленінської премії (1982 р.), заслужений діяч науки і техніки України (1995 р.), кавалер багатьох орденів і медалей, зокрема ордена Леніна (1969 р.) та ордена Ярослава Мудрого (1999 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1549; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 111–112.

В. С. Савчук

КОВАЛЕНКО Микола Дмитрович

Відомий учений у галузі термогазодинаміки ракетних двигунів і народногосподарських енергетичних установок. Народився 21.05.1936 р. у м. Токмак Запорізької обл. У 1959 р. закінчив фізико-технічний факультет ДДУ. З 1978 р. і по сьогоднішній – професор кафедри двигунобудування ФТФ Дніпропетровського національного університету. У його трудовій біографії така зміна посад: інженер, старший інженер, начальник групи, старший науковий співробітник, начальник сектора ДКБ «Південне» (1959–1972 рр.), завідувач наукового відділу ІТМ НАНУ України і Національного космічного агентства України (раніше Дніпропетровське відділення інституту механіки АН УРСР) (з 1972 р. і дотепер), заступник директора ІТМ НАН України з наукової роботи (1987–1998 рр.). З 1963 р. до 1966 р. заочно навчався в аспірантурі при ФТФ Дніпропетровського державного університету. Науковий ступінь кандидата технічних наук здобув у 1966 р., а доктора технічних наук – у 1972 р. У 1978 р. йому присвоєно вчене звання професора.

У ДКБ «Південне» брав безпосередню участь у проектуванні й експериментальному відпрацюванні багатьох зразків нової техніки бойового і космічного призначення. Уперше в практиці була доведена можливість і технічна доцільність створення принципово нових високоефективних виконавчих органів систем керування польотом ракети, заснованих на регулюванні вектора тяги сопла двигуна шляхом несиметричної інжекції компонентів палива або продуктів їхнього згорання в надзвукову частину сопла. Низка таких систем регулювання вектора тяги сопла створено в КБ «Південне» за його безпосередньою участю. Ним отримані важливі результати з гідрогазодинаміки та нестационарного теплообміну в багатопарових конструкціях складної форми з каналами змінного перерізу, по яких течуть дво-

фазні потоки рідини чи газу; розроблені й упроваджені рекомендації з проектування і відпрацювання оптимальних дренажних систем РРД багаторазового запуску. Досліджені нові типи соплових блоків і ракетних двигунів. Отримані ним результати в галузі газодинаміки розроблених укорочених надзвукових сопел відкривають перспективи різкого зменшення осьових габаритів двигунів і ступенів ракет, доводять можливість керованого детонаційного горіння твердого палива. Створені топкові пристрої для спалювання рідини і твердих палив у режимі пульсуючого горіння, аерофонтанний спосіб спалювання низькосортного вугілля, досліджена аеродинаміка вітроагрегатів великої потужності, гідрогазодинаміки перспективних металургійних виробництв тощо. Застосування нових дуттєвих фурм дозволяє підвищити якість і знизити собівартість продукції.

Ініціатор створення нового напрямку в розробці виконавчих органів систем керування польотом ракети; ним розроблені принципово нові типи соплових блоків і камер згорання РРД та РДТТ, запропоновано використання ефектів газодинамічного управління газовими потоками для удосконалення пристроїв металургійного устаткування, теплоенергоустановок. Створив відділ термогазодинаміки двигунних і енергетичних установок, відповідну науково-експериментальну базу.

Член Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки, член наукових рад НАН України з проблем «Гідромеханіка» та «Загальна механіка», член керівної ради Центрального органу з сертифікації ракетно-космічної техніки Національного космічного агентства України, член ряду редакційно-видавничих рад.

Постійно залучається до роботи міжвідомчих та регіональних комісій з науково-технічних питань. У ФТФ ДНУ читає лекції з питань оптимального проектування ракетних двигунів як елементів ракетного комплексу. Член кваліфікаційної спецради ФТФ ДНУ (з 1976 р.), був членом інших спецрад ДНУ. Підготував 12 кандидатів і одного доктора наук. Автор навчальних посібників. Список опублікованих наукових праць містить понад 440 найменувань, 98 авторських свідоцтв і патентів на винаходи.

Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1998 р.), лауреат Державної премії УРСР (1987 р.), лауреат премії НАН України ім. М. К. Янгеля (1990 р.), кавалер ордена Трудового Червоного Прапора (1990 р.), нагороджений медалями СРСР та медаллю Федерації космонавтики СРСР «Изобретатель СССР» (1987 р.), дипломами ВДНГ (1967 р., 1970 р.).

Основні праці: Возмущения сверхзвукового потока при массотепло-подводе» (1980 р.); «Нестационарные тепломассообменные процессы в энергетических установках ЛА» (1988 р., у співавторстві); «Управление сверхзвуковыми потоками в реактивных соплах» (1992 р.); «Газодинамика сверхзвуковых укороченных сопел» (1992 р., у співавторстві); «Ракетный двигатель как исполнительный орган системы управления полетом ракеты» (2004 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1586, оп. 4, спр. 4222; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 112–113.

В. С. Савчук

КОВАЛЕНКО Олександр Володимирович*

Учений-радіофізик. Народився 23.05.1953 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовця. Після закінчення середньої школи № 119 м. Дніпропетровськ у 1970 р. поступив на фізичний факультет ДДУ, який закінчив у 1975 р. з відзнакою. Після закінчення аспірантури працював на кафедрі радіоелектроніки радіофізичного факультету ДДУ на посадах молодшого (1978–1979 рр.), провідного (1979–1980 рр.) наукового співробітника, асистента (1980–1983 рр.), а потім доцента (1983–1998 рр.) кафедри. У 1979 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради ДДУ захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. У 1985 р. отримав атестат доцента кафедри радіоелектроніки.

Одночасно з інтенсивною педагогічною діяльністю, пов'язаною з розробкою та подальшим вдосконаленням таких базових навчальних курсів, як «Електроніка», «Теоретичні основи радіоелектроніки», «Напівпровідникові прилади», «Радіоспектроскопія твердого тіла», продовжував наукову роботу, вдосконалював методики дослідження та експериментальне обладнання. Під його керівництвом виконувались наукові дослідження на замовлення провідних науково-дослідних установ Москви, Санкт-Петербурга, Києва. У 1986–1987 рр. про-

ходив наукове стажування у Великобританії (Electrical Engineering Department, University of Manchester), де захопився дослідженням властивостей тонких напівпровідникових плівок та квантово-розмірних структур. У 1998 р. був запрошений на роботу до Академії митної служби України (м. Дніпропетровськ), де в 1998–2000 рр. працював на посаді начальника кафедри технічних засобів митного контролю. У 1999 р. був обраний член-кореспондентом Української Екологічної Академії наук. У 2000 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту фізики НАН України захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук.

У 2000 р. повернувся до Дніпропетровського національного університету, де був обраний на посаду професора, завідувача кафедри радіоелектроніки радіофізичного факультету. У 2001 р. був обраний академіком Української Екологічної Академії наук. У 2003 р. отримав атестат професора по кафедрі радіоелектроніки, де й нині працює на посаді завідувача. Читає курси: «Оптоелектроніка», «Квантова електроніка», «Сучасні прилади квантової електроніки», «Вимірювання на НВЧ» та інші. Автор понад 270 наукових та навчально-методичних праць.

Отримані ним наукові результати обговорювалися на багатьох міжнародних конференціях, зокрема в США, Англії, Італії, Росії, Японії та ін. Фахівець у галузі оптичної спектроскопії та радіоспектроскопії. Основні напрями наукової діяльності – дослідження електричних та оптичних властивостей кристалів, гетероструктур та квантово-розмірних структур, вдосконалення методів синтезу квантово-розмірних структур за допомогою лазер-стимульованої та рентгено-стимульованої газофазної епітаксії. Член редакційної колегії наукових журналів «Екологія та ноосферологія», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіоелектроніка». Член вченої ради ДНУ, спеціалізованої вченої ради ДНУ із захисту докторських дисертацій, член секції «Сенсорика» Наукової ради НАН України.

Основні праці: «Стимулирование лазером газофазная эпитаксия ZnSe на GaAs (100)» (1995 р.); «Выращивание пленок ZnSe на GaAs (100) методом рентгеностимулированной газофазной эпитаксии» (1997 р.); «Электрические свойства гетероструктур ZnSe/GaAs (100), выращенных методом фотостимулированной газофазной эпитаксии» (1997 р.); «Резонансні явища: Підручник» (2006 р., у співавторстві); «Characterization of ZnSe nanocrystals grown by vapor phase epitaxy» (2006 р.); «Гетерозепітаксимальні структури

ZnSx Se1-x/GaAs – получение, физические свойства, применения» (2007 р.), «Методи перетворення сигналів: Практикум» (2008 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 316–317.

КОВАЛЬ Володимир Павлович

Учений-гідродинамік. Народився 27.05.1937 р. у с. Успенівка Завітинського р-ну Амурської обл. у сім'ї селян. У 1954 р. закінчив Васильківську середню школу Дніпропетровської обл., а в 1959 р. – фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету, інженер-механік за спеціальністю «Механіка».

Трудову діяльність розпочав у 1959 р. інженером-конструктором ОКБ Воткінського машинобудівного заводу (Удмуртія). У подальшому працював на посадах керівника групи, бюро, відділу, головного конструктора серійного виробництва і заступника начальника ОКБ.

У 1965 р. закінчив заочну аспірантуру Челябінського політехнічного інституту і захистив дисертацію кандидата технічних наук за спеціальністю «Ракетні двигуни». Працював за сумісництвом у Воткінському вечірньому факультеті Іжевського механічного інституту. Затверджений вченому званні доцента (кафедра апаратобудівництва). Повернувся до м. Дніпропетровськ у 1969 р. і розпочав науково-педагогічну діяльність на посаді доцента у Дніпропетровському державному університеті. З 1979 р. науковий керівник галузевої лабораторії гідродинаміки апаратів спалювання рідкого палива Міністерства України.

У 1990 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту проблем машинобудування НАНУ (м. Харків) захистив дисертацію доктора технічних наук, тема дисертації «Удосконалення енергетичних апаратів з вихровою камерою» за спеціальністю 05.14.04 «Промислова теплоенергетика».

У 1991 р. отримав науковий ступінь доктора технічних наук, а в 1992 р. – вчене звання професора (кафедра прикладної газодинаміки і тепломасообміну). У цьому званні працював в університеті до 2000 р. Автор 62 наукових статей, а також винаходів, захищених 56 автор-

ськими свідоцтвами СРСР, 33 патентами України, 1 – США. Має наукові досягнення в галузі технічної теплофізики і промислової теплоенергетики. Прикладні розробки: апарати і процеси із закрученими і циркуляційними потоками (пальники котлів і печей, обприскувачі рослин, розпилювальні градири, підігрівачі високов'язких текучих середовищ, двигуни внутрішнього згоряння, газоочистка та ін.). Науковий керівник низки захищених дисертаційних робіт.

Основні праці: «Удосконалення енергетичних апаратів з вихровою камерою» (1990 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 114.

В. О. Сясев

КОВАЛЬОВА Ірина Федорівна

Відомий учений у галузях археології та первісної історії. Народилась 29.10.1930 р. у м. Дніпропетровськ в родині службовців. У 1954 р. закінчила історичний факультет Дніпропетровського державного університету.

Працювала вчителем історії Березівської середньої школи Покровського р-ну Дніпропетровської обл. (1954–1957 рр.), потім науковим співробітником Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького (1957–1962 рр.). З 1962 р. – викладачем, доцентом, професором історичного факультету ДДУ. Нині обіймає посаду професора кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства.

Наукові інтереси: археологія України, зокрема Подніпров'я; дослідження курганів і давніх поселень від доби неоліту до українського середньовіччя; первісна історія; етнографія; антропологія. У 1971 р. захистила кандидатську дисертацію «Дніпрогесівська експедиція НКПросу України 1927–1932 рр.» у Дніпропетровському державному університеті, а у 1987 р. – докторську «Історія населення Лівобережного Передstepу України в пізньому енеоліті – бронзовому віці». Звання професора їй присвоєно в 1988 р. Професорські курси, які читалися нею на історичному факультеті ДНУ: «Археологія», «Історія первісного суспільства», «Антропологія».

Автор понад 150 наукових праць, з них шість монографій та навчальних посібників.

Науковий керівник археологічної експедиції ДДУ, головний редактор фахового збірника наукових статей «Проблеми археології Подніпров'я», член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських й кандидатських дисертацій, підготувала вісім кандидатів та одного доктора історичних наук.

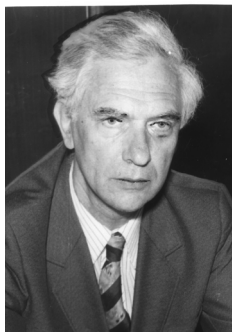
У 1998 р. нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня.

Основні праці: «Очерки древнейшей истории Украины (по материалам Днепровско-донецкой экспедиции (1927–1932)» (1980 р.); «Погребальный обряд и идеология ранних скотоводов (по материалам культур бронзового века Левобережной Украины)» (1983 р.); «Север Степного Приднепровья в энеолите – бронзовом веке» (1984 р.); «Социальная и духовная культура племен бронзового века» (1989 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7378; *Labores Patrium Nonages.* Спеціальний випуск міжвузівського збірника наукових праць, присвячений 70-річчю І. Ф. Ковальової. – Д., 2000.

А. Г. Болебрух, М. А. Руднєв

КОВАЛЬСЬКИЙ Микола Павлович (1929–2006)

Відомий учений-історик, джерелознавець. Народився 19.03.1929 р. у с. Верхове Острозького р-ну Рівненської обл. у родині вчителів. У 1946 р. закінчив із золотою медаллю СШ № 1 у м. Острог. А в 1947 р. після завершення навчання в Острозькому педагогічному училищі отримав диплом з відзнакою. У 1947–1952 рр. – студент історичного факультету Львівського державного університету ім. І. Я. Франка (диплом з відзнакою), у 1953–1956 рр. – аспірант ЛДУ.

Учитель у м. Острог (1950–1953 рр.), методист кабінету педагогіки Львівського обласного інституту удосконалення вчителів (1956–1959 рр.). Захистив кандидатську дисертацію «Зв'язки західноукраїнських земель з Російською державою: друга половина XVI–XVII ст.» (1958 р.). Кандидат історичних наук (1958 р.). Старший викладач істо-

ричного факультету ЛДУ (1958–1959 рр.), науковий співробітник, завідувач відділу етнографії Українського державного музею етнографії та художніх промислів АН УРСР (м. Львів, 1959–1963 рр.). Доцент і декан Криворізького загальнонаукового факультету Дніпропетровського державного університету (1963–1965 рр.). У 1965 р. отримав учене звання доцента. Працював доцентом кафедри історії СРСР та УРСР (1965–1972 рр.), деканом історико-філологічного факультету ДДУ (1970–1971 рр.), доцентом (1972–1978 рр.), професором (1985–1994 рр.), завідувачем кафедри історіографії та джерелознавства ДДУ (1978–1994 рр.). Захистив докторську дисертацію «Джерела з історії України ХУІ – першої половини ХУІІ ст.» (Москва, МДУ, 1984 р.). У 1985 р. отримав науковий ступінь доктора історичних наук, а 1985 р. – вчене звання професора (кафедра історіографії та джерелознавства). З 1994 р. працював у Національному університеті «Острозька академія» (проректором з наукової роботи, професором).

Наукові інтереси: джерелознавство історії України ХУІ–ХУІІ ст., історія друкарства в Україні, історична бібліографія, музеєзнавство, археографія, спеціальні історичні дисципліни. На історичному факультеті ДНУ читав такі професорські курси : «Джерелознавство», «Українська історіографія», «Історична бібліографія», «Вступ до спеціальності».

Автор понад 500 друкованих праць, у тому числі 38 монографій, навчальних і методичних посібників, брошур, понад 300 наукових статей.

Науковий керівник близько 30 кандидатів історичних наук, підготував шість докторів історичних наук. У 1983–1995 рр. – відповідальний редактор міжвузівського збірника наукових праць, присвяченого актуальним проблемам вітчизняної історіографії та джерелознавства, кафедри історіографії та джерелознавства ДДУ.

Заслужений діяч науки і техніки України (1991 р.), академік Міжнародної слов'янської Академії наук (1998 р.), дійсний член Української вільної академії наук в США (2000 р.), голова осередку Українського історичного товариства ім. М. Грушевського (Острог). Нагороджений знаком «Відмінник освіти України» (1999 р.), відзнакою Президента України, медаллю «Захиснику Вітчизни» (1999 р.).

Помер 5.10.2006 р. у м. Острог Рівненської обл.

Основні праці: «Источниковедение истории Украины ХУІ – первая половина ХУІІ века: Ч. 1-4» (1977–1979 рр.); «Источники по социально-

экономической истории Украины XVI-первой половины XVII в.: структура источниковой базы» (1982 р.); «Анализ архивных источников по истории Украины XVI-XVII вв.» (1984 р.); «Історія України. Ч. 1. Від стародавньої історії до XVII століття. Конспекти лекцій» (1993 р., у співавторстві); «Етюди з історії Острога: Нариси» (1998 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5107; Дніпропетровський історико-археографічний збірник. На пошану професора Микола Павловича Ковальського. – Д., 1997. – Вип. 1; Осягнення історії: Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя. – Острого; Нью-Йорк, 1999; Ковальський Микола Павлович: Матеріали до бібліографії. – Острого, 2002; *Плохій С. М.* Життєва місія М. П. Ковальського // Дзеркало тижня. – 2006. – № 43. – 11 листопада; *Світленко С. І.* Подвижник українського джерелознавства // Бори́стен. – 2007. – № 3. – березень. – С. 14–15.

А. Г. Болебрух, М. А. Руднєв, С. І. Світленко

КОВАЛЬЧУК Костянтин Федорович*

Учений-економіст. Народився 14.09.1955 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Українець. У 1977 р. закінчив з відзнакою інженерно-економічний факультет Дніпропетровського металургійного інституту. У 1983 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, у 1987 р. отримав учене звання доцента. У 1996 р. захистив докторську дисертацію «Методи інтелектуальної підтримки прийняття економічних рішень» і у 1997 р. отримав учене звання професора. З 2000 р. (за сумісництвом) працює на кафедрах економічної кібернетики та маркетингу Дніпропетровського національного університету.

Читає лекції студентам економічного факультету ДНУ з економічної кібернетики та методів прийняття маркетингових рішень. Автор і співавтор кількох підручників з грифом МОНУ. Член експертної ради з економіки державної акредитаційної комісії МОНУ. Член науково-методичної ради з підготовки фахівців економічного профілю при МОНУ.

Сфера наукових інтересів: економічна кібернетика (автоматизація управління виробництвом, теорія прийняття економічних рішень,

теорія штучного інтелекту). Основоположник нового наукового напрямку – інтелектуальна підтримка прийняття економічних рішень з урахуванням рівня непротиріччя та повноти знань про проблемну ситуацію. Успішно проводив наукові дослідження у Пекінському університеті (Китай, 1988–1989 рр.), в Академії державних службовців (Німеччина, 1994 р.), в Нью-Йоркському університеті та Масачусетському технологічному інституті (США, 1995 р., 2006 р., 2007 р.), на факультеті управління Краківської гірничо-металургійної академії (Польща, 2004 р., 2005 р., 2007 р.). Керує аспірантами (з 1994 р.), підготував п'ять кандидатів економічних наук та є членом двох спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій: Д. 08.051.03 у Дніпропетровському національному університеті (з 1998 р.) та Д.26.001.13 у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка (з 2007 р.). Член редакційної колегії журналу «Металлургическая и горнорудная промышленность» (розділ економіки та управління виробництвом).

Наукові розробки останніх років пов'язані з опрацюванням методології інтелектуальної підтримки прийняття управлінських, адміністративно-господарських, фінансових (інноваційних, інвестиційних, страхових, податкових) та маркетингових рішень. Опубліковано понад 200 наукових праць, з них 15 монографій.

У 2001 р. обраний академіком Академії економічних наук України.

Нагороджений відзнаками Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (1999 р.) та «За наукові досягнення» (2007 р.).

Основні праці: «Применение системного анализа в металлургическом производстве» (1992 р., у співавторстві); «Интеллектуальная поддержка принятия экономических решений» (1996); «Налоговый менеджмент промышленного предприятия» (2000 р., у співавторстві); «Целевой экономический и управленческий анализ (контроллинг)» (2005 р., у співавторстві); «Procesy logistyczne w systemie wytwarzania Scriptorium «TEXTURA»» (2005 р., у співавторстві); «Оцінка ефективності інформаційно-інтелектуальних технологій» (2007 р., у співавторстві); «Методологія вибору ефективного виду лізингової угоди» (2007 р., у співавторстві); «Information Technologies In Economics And Innovative Management» (2007 р., у співавторстві); «Organisation Management In Free Market Economy» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Провідні вчені Державної металургійної академії України. – Д., 1999. – С. 122; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 117.

**КОВТУНЕНКО В'ячеслав Михайлович
(1921–1995)**

Видатний учений та конструктор у галузі астронавтики та аеродинамики літальних апаратів великих швидкостей. Народився в 1921 р. у м. Енгельс (Російська Федерація). Учасник Великої Вітчизняної війни, поранений. Закінчив Ленінградський державний університет у 1946 р. за спеціальністю «Механіка». Після закінчення університету працював на підприємстві п/с 989 (КБ С. П. Корольова) інженером, потім начальником групи. Без відриву від виробництва закінчив аспірантуру і у 1953 р. захистив кандидатську дисертацію.

У Дніпропетровську почав працювати з 1953 р. в ОКБ-586: спочатку на посаді начальника розрахунково-теоретичного сектора, а потім – начальника проектного відділу. З 1965 р. до 1977 р. очолював як Головний конструктор Космічне конструкторське бюро КБ-3 у складі ДКБ «Південне».

Педагогічну роботу в ДДУ розпочав з 1953 р. як старший викладач кафедри №1 фізико-технічного факультету. З 1963 р. до 1969 р. очолював кафедру прикладної газової динаміки і тепломасообміну, а з початку заснування кафедри аерогідромеханіки на механіко-математичному факультеті (1969 р.) і до свого від'їзду на роботу в Науково-виробниче об'єднання ім. С. О. Лавочкина (м. Москва) був завідувачем цієї кафедри.

Доцент (1955 р.), доктор технічних наук, професор (1962 р.), член-кореспондент АН УРСР (1972 р.). Один із організаторів першого в Україні науково-дослідного закладу, що займається дослідженнями в галузі космосу – Дніпропетровського відділення інституту механіки АН УРСР (тепер – Інститут технічної механіки НАНУ). Був науковим керівником аеродинамічного відділу цього інституту.

Відзначився здійсненням цілої низки сміливих оригінальних проєктів, серед яких: створення однієї із найбільш відомих балістичних ракет СРСР, створення ракети-носія для запуску космічних апаратів і розробка супутників серії «Космос», створення універсальної космічної платформи та автоматичної космічної станції, а також багатьох інших проєктів, зокрема новаторського проєкту «Космічна стріла».

Був одним із ініціаторів міжнародної програми дослідження космосу «Інтеркосмос» та одним із її директорів; виконував обов'язки співголови спільної радянсько-індійської програми, яка завершилася створенням перших індійських супутників.

Значна частина його праць стосується розробки методів аеродинамічного розрахунку елементів ракетно-космічної техніки. Першим серед вітчизняних учених сформулював та розв'язав задачу про форму осесиметричного тіла мінімального опору при надзвукових швидкостях, чим започаткував новий науковий напрям щодо визначення оптимальних форм тіл у потоці рідини та газу.

Лауреат Ленінської премії (1961 р.), Герой Соціалістичної Праці (1961 р.).

Помер 10.07.1995 р. у м. Москва.

Основні праці: «Возможные перспективы аэродинамических исследований с помощью спутников типа «Космическая стрела» (1972 р., у співавторстві); «Некоторые вопросы аэродинамики спутников серий «Интеркосмос» и «Космос» (1973 р., у співавторстві); «Исследования платности верхней атмосферы и аэродинамики спутников по данным эволюции орбит» (1975 р., у співавторстві); «Аэродинамика орбитальных космических аппаратов» (1977 р., у співавторстві).

Джерела та література: Платонов В. Космические носители: имеют или не имеют? // Зеркало недели. – 1998. – 19 сент.; Гоман О. Г. В. М. Ковтуненко – профессор и заведующий кафедрой аэрогидромеханики Днепропетровского госуниверситета // Техническая механика, ИТМНАН Украины. – 2001. – № 1. – С. 188–189; Платонов В. Последняя точка в «Холодной войне» // Зеркало недели. – 2004. – 7 февр.; Платонов В. Планета Ковтуненко // Зеркало недели. – 2005. – 9 апр.; Платонов В. В плену у ракет // Зеркало недели. – 2006. – 29 июля.

Є. Р. Абрамовський

КОГУТ Петро Ілліч

Учений-математик. Народився 13.05.1962 р. у с. Риків Сколівського р-ну Львівської обл. у сім'ї сільських вчителів. У 1979 р. закінчив середню школу та заочну фізико-математичну школу при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка. У 1984 р. закінчив з відзнакою Дніпропетровський інститут інженерів залізничного транспор-

ту (ДІТ) за фахом «Прикладна математика». З 1984 р. до 2006 р. працював у ДІТі на посадах інженера, молодшого наукового співробітника, асистента, доцента, а з 1998 р. – професора кафедри комп'ютерних інформаційних технологій. З 2000 р. до 2006 р. обіймав посаду завідувача кафедри прикладної математики ДІТу. У 1989 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Стійкість та оптимальна стабілізація інтегродиференціальних рівнянь нейтрального типу», а в 1998 р. – докторську дисертацію «Усереднення задач оптимального керування системами з розподіленими параметрами». Вчене звання професора отримав у 2001 р. Автор понад 150 наукових праць, із них понад 30 опубліковані в провідних закордонних виданнях.

Основні напрями наукових досліджень пов'язані з: математичною теорією керованих процесів в сильно неоднорідних та пористих середовищах; дослідженням екстремальних задач та задач оптимального керування системами в частинних похідних на тонких та сингулярних структурах; побудовою наближеного розв'язання оптимізаційних задач в надлегких та перфорованих матеріалах; теорією усереднення задач оптимального керування системами з розподіленими параметрами; якісним аналізом задач нескаларної оптимізації в нормованих просторах та методами побудови їх розв'язання.

За роботу «S-усереднення задач оптимального керування нелінійними розподіленими системами» удостоєний в 1997 р. звання лауреата премії Національної Академії наук України для молодих учених. У цьому ж році рішенням міжнародного комітету «Soros Science Education Program» присвоєно вчене звання «Соросівський доцент». За цикл наукових праць у галузі асимптотичних методів теорії оптимального керування отримав у 1998 р. грант Міжнародного фонду «Відродження» за номінацією «Молоді науковці». У 2002 р. нагороджений знаком «Відмінник освіти України». Під його керівництвом захищено три дисертації на здобуття вченого ступеня кандидат фізико-математичних наук.

Наукову роботу успішно поєднує з педагогічною діяльністю, пов'язаною з кафедрою диференціальних рівнянь ДНУ, де з 2006 р. працює на посаді професора. Читає лекції з теорії рівнянь у частин-

них похідних, методів оптимізації, та теорії усереднення диференціальних операторів. Бере участь у роботі двох спеціалізованих вечних рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій. Член редакційних колегій багатьох вісників та збірників наукових праць. Співголова регіонального наукового семінару «Сучасні методи математичного моделювання та оптимізації». Член експертної ради Міністерства освіти і науки України (секція «Прикладна математика»).

Основні праці: «On the State Stability of a System of Integro-Differential Equations of Nonstationary Aeroelasticity» (1994 р., у співавторстві); «G*-Convergence of Nonlinear Operators in the theory of Homogenization of Control Objects» (2005 р.); «Asymptotic Analysis of State Constrained Semilinear Optimal Control Problems» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Куліш А. І. Легенди Дієту. – Д., 2005. – С. 87.

В. О. Сясєв

КОЛЕСНИК Ірина Іванівна

Учений-історик, історіограф. Народилася 02.06.1952 р. у м. Дніпропетровськ в родині службовців. У 1974 р. закінчила історичний факультет Дніпропетровського державного університету.

Після навчання в аспірантурі при історичному факультеті ДДУ з 1977 р. працювала асистентом кафедри політичної історії (1978–1980 рр.), а потім викладачем (1980–1982 рр.), доцентом (1982–1992 рр.) і професором (1992–2002 рр.) кафедри історіографії та джерелознавства історичного факультету ДДУ. Кандидатську дисертацію «Полемика навколо «Истории России с древнейших времен» С. М. Соловйова в російській дореволюційній історіографії» захистила 1979 р. в Московському державному історико-архівному інституті, а докторську – «Зародження та розвиток історіографічних знань в Росії (кінець XVIII – початок XIX ст.)» – 25.10.1991 р. в Російському державному гуманітарному університеті (м. Москва). Учене звання професора отримала в 1999 р. З 2002 р. – провідний науковий співробітник відділу української історіографії Інституту історії України НАНУ (м. Київ). Водночас у 2002–2006 рр. працювала радником голови Верховної Ради України.

Наукові інтереси: теорія та історія історичної науки, українська та російська історіографія XVIII-XIX ст., наукознавство та культурологія. Автор понад 90 наукових праць, чотири з них – це монографії та навчальні посібники. На історичному факультеті ДДУ читала такі професорські курси: «Історіографія», «Українська історіографія», «Сучасна історіографія історії України», «Історія науки і освіти в Україні».

Підготувала 10 кандидатів та одного доктора історичних наук.

З 2005 р. – відповідальний редактор наукового альманаху «Ейдос». Член редколегій низки авторитетних наукових видань, член Експертної ради ВАК України. Академік Української Академії історичних наук (1999 р.).

Основні праці: «Развитие историографической мысли в России XVIII – первой половины XIX в.» (1990 р.); «Историографическая мысль в России: от Татищева до Карамзина» (1993 р.); «Українська історіографія: XVIII – початок XX століття» (2000 р.); «Методологія історії чи історія методології: метафори історіографічного дискурсу» (2001 р.); «Українська культура та історіографія: історія ментальності» (2002 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4218; Професори Дніпропетровського національного університету : Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 119.

А. Г. Бolečух, М. А. Руднєв, С. І. Світленко

КОЛЕСОВ Євген Васильович

Учений-медик. Народився 15.06.1935 р. на Уралі у м. Перм у сім'ї лікарів. З 1938 р. сім'я мешкала у Ленінграді, де в 1953 р. закінчив середню школу та вступив до І Ленінградського медичного інституту ім. академіка І. П. Павлова. У 1959 р. отримав диплом з відзнакою та був зарахований до клінічної ординатури із загальної хірургії. Під час навчання в ординатурі був відраджений у Вологодську обл., де працював районним хірургом. Наприкінці 1961 р. вступив до аспірантури з кардіохірургії під керівництвом академіка П. А. Купріянова. У 1964 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Штучна зупинка серця і

модифікація його ритму під час кардіологічних досліджень». З 1965 р. перейшов до провідної клініки коронарної хірургії під керівництвом заслуженого діяча науки професора В. І. Колесова. Тут уперше у світовій практиці почав дослідження з формування механічного шва вінцевих артерій серця. У 1972 р. захистив докторську дисертацію на тему: «Застосування маммарно-коронарного анастомозу для лікування ішемічної хвороби серця». З 1971 р. до 1982 р. керував відділом коронарної хірургії Центральної науково-дослідної лабораторії І Ленінградського медичного інституту.

З 1983 р. до 1992 р. обіймав посаду завідувача кафедри Дніпропетровського медичного інституту. Очолював організацію першого у Дніпропетровську сучасного кардіохірургічного відділення, де під його керівництвом були розроблені нові оригінальні методи електрокардіостимулювання і вперше в Україні проведені операції з відновлення коронарного кровообігу на скоротному серці за малоінвазивною методикою, а також із застосуванням судинозшивних апаратів.

З 1997 р. – професор кафедри теорії та практики лікувально-діагностичного процесу медичного факультету ДДУ.

Автор близько 300 наукових праць, 6 патентів, співавтор монографії. Під його керівництвом захищено 8 кандидатських дисертацій.

Лауреат Державної премії СРСР за розробку хірургічного лікування ішемічної хвороби серця (1988 р.). У 2000 р. на Всесвітньому конгресі «Chirurgic-2000» (Париж) за підсумками тисячоліття визнаний одним із найвидатніших новаторів у хірургії XX ст.

Основні праці: «Инструментальные методы диагностики пороков сердца и сосудов».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету : Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 120.

КОЛОМІЄЦЬ Микола Пилипович

Учений-філолог, мовознавець. Народився 27.09.1936 р. на хуторі Суха Солонія Березотицької сільради Лубенського р-ну Полтавської обл. у сім'ї колгоспників. У 1951 р. закінчив сім класів Березотицької середньої школи з похвальною грамотою. Того ж року вступив до Гадяцького педучилища на шкільне відділення, яке закінчив у 1955 р. з відзнакою, отримавши фах учителя початкових класів.

Після закінчення педучилища був призваний до армії. Під час служби закінчив школу молодших авіаційних спеціалістів, здобувши фах механіка-моториста літаків з реактивними двигунами. Працював інструктором класу літаків цієї ж школи.

У 1958 р. після демобілізації вступив до Дніпропетровського державного університету на заочне відділення філологічного факультету за спеціальністю «Українська мова та література», яке закінчив у 1964 р. З 1958 р. до 1970 р. працював учителем початкових класів і вчителем української мови і літератури середньої школи № 34 м. Дніпропетровськ. У 1970 р. здібного педагога запросили на роботу до Дніпропетровського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів, де завідував кабінетом української мови та літератури.

У 1972 р. вступив до аспірантури при кафедрі української мови ДДУ. Науковим керівником його дисертаційного дослідження «Лексико-фразеологічна синоніміка української мови» став професор В. С. Ващенко. Захист відбувся у червні 1977 р. З 1975 р. до 1977 р. працював викладачем кафедри української мови Сімферопольського університету, з 1977 р. – у Дніпропетровському державному університеті. У 1981 р. йому присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови. У 1990 р. захистив докторську дисертацію «Фразеологічна синоніміка української мови». З 1991 р. – завідувач кафедри української філології ДНУ. У 1992 р. присвоєно вчене звання професора (кафедра української філології).

Автор понад 100 друкованих наукових праць з лексики, фразеології, пареміології, перифрастики, з фразеологічної і лексико-фразеологічної синоніміки української мови. Ним уперше в українському мовознавстві розв'язані проблеми диференціації стійких зворотів мови, принципи систематизації й опису перифраз, структури синонімічних рядів фразеологічних і лексико-фразеологічних синонімів, визначення домінант синонімічного ряду тощо. Останнім часом плідно працював як лексикограф, співавтор та автор низки словників.

Відмінник народної освіти (1971 р.)

Основні праці: «Фразеологічна синоніміка української мови» (1986 р.); «Питання фразеологічної синоніміки» (1987 р.); «Словник фразеологічних

синонімів» (1988 р.); «Фразеологічні синоніми» (1989 р.); «Словник української мови в малюнках» (1995 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 1825, 6560; Енциклопедія «Українська мова». – К., 2000. – С. 194; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 120–122.

В. Г. Костенко

КОЛОМОЙЦЕВ Федір Ісаакович (1908–1991)

Учений-фізик. Народився 29.02.1908 р. у с. Троїцьке Петропавлівського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї лікаря. Після закінчення Павлоградського педагогічного технікуму з 1927 р. працював учителем середньої школи у м. Синельникове та у м. Дніпропетровськ. У 1936 р. закінчив фізико-математичний факультет ДДУ. Закінчивши аспірантуру, з 1939 р. працював викладачем на кафедрі електрофізики, а у 1940 р. після захисту кандидатської дисертації – доцентом. У період евакуації (1941–1944 рр.) – доцент кафедри фізики Барнаульського педагогічного інституту. У 1944 р. повернувся до рідного університету. П'ять років (до 1949 р.) завідував кафедрою електрофізики та виконував обов'язки декана фізико-математичного факультету. Навчався в докторантурі Фізичного інституту АН СРСР ім. П. М. Лебедева. У 1952 р. знов очолив кафедру електрофізики, його призначено проректором ДДУ, відповідальним за організацію фізико-технічного факультету. Результати досліджень механізму впливу випромінювань в атомних реакторах на електричні властивості напівпровідникових та діелектричних матеріалів, включаючи високополімерні, узагальнив у докторській дисертації, яку захистив у 1955 р. в Інституті ядерної фізики. В 1956 р. йому присвоїли вчене звання професора. З 1961 до 1967 р. обіймав посаду проректора ДДУ з наукової роботи. У 1961 р. організував і очолив кафедру радіоелектроніки. У 1967 р. створив кафедру фізики надвисоких частот (НВЧ), завідувачем якої був до 1985 р., потім до 1991 р. – професор-консультант. Працюючи на кафедрі фізики НВЧ, читав

курси «Квантова радіофізика», «Космічна фізика», «Радіохвильові та оптичні засоби передавання інформації», з останніх двох було видано відповідні навчальні посібники.

Проводив велику редакторську роботу: всі праці фізичного напрямку ДДУ в період з 50-х до 70-х рр., зокрема збірки наукових праць «Електродинаміка й фізика НВЧ», виходили під його редакцією.

Опублікував понад 120 наукових робіт, зробив 16 винаходів, отримав 2 патенти за кордоном. Винаходи, на які було отримано патенти, присвячені застосуванню надвисокочастотних методів вимірювань у металургійному процесі. Понад двадцять його учнів захистили кандидатські дисертації, три з них стали докторами наук.

Був одним з організаторів та активних лекторів обласного товариства «Знання» (з 1948 р.), очолював секцію фізико-математичних наук. Входив до республіканських керівних органів цього товариства. За плідну наукову, педагогічну та громадську діяльність присвоєно звання «Заслужений діяч науки Української РСР», його нагороджено орденом «Знак Пошани», багатьма медалями.

Помер у 1991 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Возникновение электродвижущих сил в аморфном селе-не под действием рентгеновского излучения (1957 р.); «Некоторые возможности улучшения качества СВЧ-ферритов» (1961 р.); «Фотопроводимость фторопласта-3, стимулированная рентгеновским облучением» (1964 р.); «Космическая физика» (1971 р.); «Радиоволновые и оптические средства передачи информации» (1989 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1889, 1890; «Українська РСР: Енциклопедичний довідник» (1986 р.); Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 122–123.

О. О. Дробахін

КОНОВАЛОВ Дмитро Петрович (1856–1929)

Видатний учений-хімік. Народився 22.03.1856 р. у с. Іванівка Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії у дворянській сім'ї. Закінчив Гірничий інститут (1878 р.) та університет (1880 р.) у

Санкт-Петербурзі, удосконалював свою освіту в Страсбурзькому університеті (1880–1881 рр.).

У 1881–1907 рр. працював у Петербурзькому університеті (з 1886 р. – професор), водночас у 1903–1905 рр. був директором Гірничого інституту. У 1884 р. захистив магістерську дисертацію «Про пружність пари розчинів», а наступного року – докторську «Роль контактних дій в явищах дисоціації». У 1907–1908 рр. – директор Гірничого департаменту, а в 1908–1915 рр. – товариш міністра торгівлі та промисловості. З 1918 р.

до 1922 р. працював у Катеринославі (професор університету та Гірничого інституту, завідувач кафедри органічної хімії університету, директор державної лабораторії хімічних виробництв, заснованої за його участю). У 1922 р. повернувся до Санкт-Петербурга, працював професором університету, очолював палату мір та вагів.

Член-кореспондент АН РСФРР (1921 р.), академік АН СРСР (1923 р.). Один з найвидатніших вітчизняних фізико-хіміків, автор класичних праць з теорії розчинів, хімічної технології, теорії каталізу. Створив основи теорії перегонки рідких сумішей, сформулював (1881–1884 рр.) закони, які згодом були названі його іменем. Експериментально обґрунтував ідеї про хімічну природу розчинів; сформулював уявлення про автокатализ, вивів формулу для визначення швидкості автокаталізу (1887 р., формула Оствальда-Коновалова).

Під час перебування у Дніпропетровську (Катеринославі) керував виробництвом дефіцитних хімічних та лікарських препаратів, пошуком замінників бензину, виконанням технічних аналізів.

Президент Російського фізико-хімічного товариства (1923–1924 рр. і 1927–1928 рр.). Член колегії науково-технічного управління ВРНГ СРСР, член Ради наукових спілок та комітетів.

Помер 06.01.1929 р.

Основні праці: «Об упругости пара растворов» (1884 р.); «Некоторые соображения, касающиеся теории жидкостей» (1886 р.); «О влиянии химической природы тел на изменения упругости пара растворов» (1906 р.); «О теплотворной способности углеродистых веществ» (1918 р.); «Материалы и процессы химической технологии: В 2 ч.» (1924–1925 рр.).

Джерела та література: Соловьев Ю. И. Дмитрий Петрович Коновалов / Ю. И. Соловьев, А. Я. Кипнис. – М., 1964; Михайлов В. В. Краткий очерк

жизни и трудов Д. П. Коновалова // Успехи химии, 1954. – Т. 23, № 4; Коновалов Д. П. // Биографический словарь деятелей естествознания и техники. – М., 1959; Коновалов Д. П. // Волков В. А., Вонский Е. В., Кузнецова Г. И. Выдающиеся химики мира. – М., 1991; Капустинский А. Ф. Д. П. Коновалов // Люди русской науки. – М., 1964. – Т. 1.

В. С. Коваленко

КОНЮХОВ Станіслав Миколайович

Видатний учений і конструктор ракетно-космічної техніки. Народився 12.04.1937 р. у с. Бекренєво Лезького р-ну Вологодської обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовця.

Закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (1959 р.) за фахом «інженер-механік» і був направлений на роботу в КБ «Південне». Кандидат технічних наук (1970 р.), доктор технічних наук (1987 р.), професор (1991 р.), академік Національної Академії наук України (1992 р.), академік Міжнародної інженерної академії (1992 р.), академік Академії космонавтики ім. К. Е. Ціолковського (1994 р.), академік Нью-Йоркської академії (1996 р.), академік Міжнародної академії астронавтики (1997 р.), академік Академії військових наук Російської Федерації (2004 р.), віце-президент Міжнародної академії астронавтики (2005 р.).

Працював у ДКБ «Південне» на посадах: інженер, старший інженер, провідний конструктор (1959–1964 рр.), начальник відділу (1964–1974 рр.), начальник відділення – заступник головного конструктора КБ стратегічних ракет і космічних носіїв (1974–1978 рр.), начальник відділення – заступник начальника проектного комплексу (1978–1984 рр.), начальник і головний конструктор КБ космічних апаратів (1984–1986 рр.), перший заступник Генерального конструктора (1986–1991 рр.). З 1991 р. – Генеральний конструктор – Генеральний директор ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля».

Один із талановитих учнів М. К. Янгеля і В. Ф. Уткіна, пройшов школу проектування, конструювання, експериментального і льотно-го відпрацювання ракетних комплексів стратегічного і космічного призначення. Зробив значний внесок у розробку і створення ракет-

них комплексів стратегічного призначення, космічних носіїв і космічних апаратів, створених у ДКБ «Південне». Обґрунтував і розробив принципи проектування, конструювання й експериментального відпрацювання мінометної схеми старту важких рідинних ракет, що істотно підвищили тактико-технічні характеристики ракетних комплексів, які прийняті на озброєння РВСП (1971–1985 рр.). Керував роботами зі створення унікального ракетно-космічного комплексу «Морський старт» з ракетою «Зеніт-3SL», космічного носія «Дніпро» на базі ракети 15A18, що знімається з бойового чергування, космічного носія легкого класу «Вега», зі створення і комерційного використання ракетно-космічного комплексу «Циклон-4», а також космічних апаратів АУОС-С, «Січ-1», «Океан-О» та ін. Займає визначне місце в ряді піонерів-організаторів широкого міжнародного співробітництва в освоєнні космічного простору: програми «Морський старт», «Дніпро», «Циклон-4», «Єгиптсат» та ін. Послідовник продовження і розвитку міжнародної кооперації підприємств ракетно-космічної галузі.

Професор ДНУ з 1991 р.

Активний учасник всеукраїнських і міжнародних форумів. Щорічно виступає з доповідями на конференціях, які проводяться під патронажем НАН України, а також на міжнародних аерокосмічних конгресах. Регулярно очолює наукові делегації вчених України на міжнародних форумах.

Завідувач кафедри системного проектування Інституту підвищення кваліфікації Міністерства загального машинобудування СРСР (1987–1992 рр.). Завідувач кафедри проектування літальних апаратів Харківського авіаційного інституту (1995 р.). Член спеціалізованої ради Дніпропетровського державного університету (1988 р.). Член секції міжгалузевої науково-технічної ради з космічних досліджень РАН (1992 р.). Член експертної ради ВАК України (1992 р.).

Віце-президент Міжнародної академії астронавтики з публікацій (2005 р.). Головний редактор галузевого науково-технічного збірника «Космическая техника. Ракетное вооружение».

Автор, співавтор і відповідальний редактор 8 монографій, близько 400 публікацій (статей, винаходів, патентів).

Нагороди: Державна премія СРСР (1977 р.), орден Трудового Червоного Прапора (1982 р.), премія ім. М. К. Янгеля НАН України (1991 р.), заслужений машинобудівник України (1993 р.), Почесна відзнака Президента України (1994 р.), орден «За заслуги» II ступе-

ня (1997 р.), орден Дружби РФ (1997 р.), Державна премія України (2001 р.), Герой України (2004 р.), орден Пошани РФ (2004 р.), премія Уряду Російської Федерації в галузі науки і техніки (2004 р.), орден «За заслуги» I ступеня (2007 р.).

Основні праці: «Вероятностно-статистические методы проектирования систем космической техники» (1997 р., у співавторстві); «Минометный старт межконтинентальных баллистических ракет» (1997 р., у співавторстві); «Янгель. Уроки и наследие» (2001 р., у співавторстві); «Проектирование, конструирование ракет и космических аппаратов. Учебные программы» (2004 р., у співавторстві).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 125–126; Мелуа А. И. Энциклопедия «Ракетная техника, космонавтика и артиллерия». Биографии ученых и специалистов. – М.; СПб., 2005; Первов М. А. Биографическая энциклопедия «Космонавтика и ракетостроение». – М., 2006; Біографічний довідник «Хто є хто в Україні». – К., 2007; Библиография ученых Украины. Станислав Николаевич Конюхов. – НАН Украины. – К., 2007.

В. С. Савчук

КОРКІНА Марія Петрівна

Учений-фізик і математик. Народилася 10.09.1931 р. у м. Москва в сім'ї військовослужбовця. У 1949 р. закінчила школу № 22 м. Дніпропетровськ та вступила на перший курс фізико-математичного факультету Дніпропетровського державного університету. У 1954 р. одержала диплом ДДУ з відзнакою. Згідно з призначенням два роки працювала викладачем фізики та математики Богдановицького гірничо-керамічного технікуму.

З 1956р. до 1959р. навчалася в аспірантурі при кафедрі теоретичної фізики ДДУ. У 1963 р. захистила кандидатську дисертацію. З 1959 р. працювала асистентом, а з 1964 р. – доцентом кафедри теоретичної фізики. У 1967 р. їй присвоїли вчене звання доцента (кафедра теоретичної фізики). У 1988 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук. У 1991 р. отримала вчене

звання професора. З 1989 р. до цього часу працює на посаді професора кафедри теоретичної фізики ДДУ (ДНУ). Читає лекції з загальних та спеціальних курсів теоретичної фізики: «Квантова теорія», «Рівняння математичної фізики», «Теорія гравітації», «Космологія», «Сучасна фізична картина світу».

Уперше в ДНУ почала наукову роботу в галузі загальної теорії відносності та космології, заснувавши школу цього напрямку. Восьмеро її учнів успішно захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

Основні наукові досягнення полягають у розробці методів знаходження точних розв'язків нелінійних рівнянь загальної теорії відносності та їх фізичної інтерпретації. У зв'язку з новими досягненнями експериментальної астрономії з 1998 р. досліджує вплив космологічної сталої на властивості космологічних моделей.

Виконувала великий обсяг громадської роботи. У 1974–1990 рр. – член Ради з питань гравітації Міністерства вищої освіти СРСР. Член редакційної колегії наукових журналів «Вісник астрономічної школи» (Міносвіти України) та «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика, радіоелектроніка», член спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій при ДНУ.

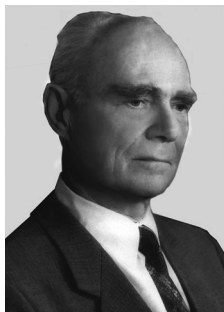
Очолювала Народний університет учителів Дніпропетровської області, керувала Малою академією для школярів на фізичному факультеті, виступала з лекціями для вчителів сільських шкіл області.

Автор 147 наукових та навчально-методичних праць.

Основні праці: «Об условиях склейки мира Фридмана с пустым пространством» (1975 р.); «Уравнения Эйнштейна для жидкой сферы и массовая функция» (1995 р.); «Tolman's Voids in a Friedman Universe with negative space curvature» (2001 р.); «A Dust Matter Configuration In the Empty Environment with – Term» (УФЖ. – 2003 р. – № 2); «T-Models and Kantowski-Sachs Models» (2008 р., у співавторстві); «Асимптотически статистические миры Фридмана с космологической постоянной» (2005 р., у співавторстві); «Модели пустот в ОТО» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 126–127; Загальна теорія відносності: випробування часом. – К., 2005. – С. 218–219.

В. Д. Гладуш

**КОРНЕЙЧУК Микола Павлович
(1920–2003)**

Відомий учений-математик. Народився 22.01.1920 р. у с. Бобрик Петриківського р-ну Гомельської обл. (Білорусь), у селянській сім'ї. У 1938 р. закінчив індустріально-педагогічний технікум, працював вчителем математики. З 1940 р. до 1949 р. служив у лавах Радянської армії, воював на фронтах Великої Вітчизняної війни, був двічі поранений, нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня та Червоної Зірки.

Одразу ж після демобілізації працював учителем математики у м. Павлоград Дніпропетровської обл. і одночасно вчився заочно на фізико-математичному факультеті Дніпропетровського університету, а з 1955 р. – в аспірантурі кафедри математичного аналізу ДДУ. Розпочавши пізно наукові дослідження, досить швидко заявив про себе у математичному світі.

Особливістю його наукової творчості є націленість на свідомо важкі проблеми, праця над якими потребує створення нових методів дослідження екстремальних задач теорії наближень.

У 1961 р. йому вдалося розв'язати відому задачу Фавара, і у 1963 р. успішно захистив докторську дисертацію на засіданні Вченої ради Математичного інституту АН СРСР. У цьому ж році очолив кафедру теорії функцій ДДУ.

У 1970 р. блискуче завершив цикл праць стосовно точних оцінок найкращих наближень тригонометричними поліномами класів диференційованих функцій, причому розроблений ним метод Σ -переставлень став ефективним для розв'язання екстремальних задач нелінійного аналізу.

Наукова творчість та виняткове поєднання високих людських якостей, педагогічної обдарованості та неабияких організаційних здібностей дозволили йому створити активно працюючий у галузі теорії наближень колектив, членами якого захищено понад 40 кандидатських та докторських дисертацій.

У 1972 р. його обрано членом-кореспондентом АН УРСР, а у 1973 р. за цикл праць по екстремальних задачах теорії наближень його було удостоєно Державної премії СРСР.

З 1974 р. завідував відділом Інституту математики АН України. У 1980-х рр. займався розв'язанням екстремальних задач, сплайн-апроксимацією, оптимізацією методів наближення. Отримані суттєві результати сприяли розвитку теорії наближень у нашій країні та за кордоном. У 1995 р. обраний академіком НАН України.

У 1994 р. став лауреатом Державної премії України у галузі науки і техніки. У 2000 р. йому присуджено премію М. В. Остроградського НАН України. За заслуги перед країною, поряд з бойовими нагородами був нагороджений орденами Леніна та Трудового Червоного Прапора.

Помер 22.07.2003 р. у Києві. Похований на Байковому кладовищі.

Основні праці: «Екстремальные задачи теории приближения» (1976 р.); «Аппроксимация с ограничениями» (1982 р., у співавторстві); «Сплаины в теории приближения» (1984 р.); «Точные константы в теории приближения» (1987 р.); «Екстремальные свойства полиномов и сплайнов» (1992 р., у співавторстві); «Неравенства для производных и их приложения» (2003 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1902; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 127–128.

В. П. Моторний

КОРОГОД Сергій Михайлович*

Учений-біофізик. Народився 01.12.1949 р. у м. Запоріжжя. Навчався в середній школі № 56 м. Запоріжжя (1957–1967 рр.). У 1967–1972 рр. – студент фізичного факультету Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Радіофізика і електроніка» (спеціалізація «Біоніка»). Навчався в аспірантурі за спеціальністю «Біоніка» при кафедрі біоніки фізичного факультету ДДУ (1972–1975 рр.). З початку трудової діяльності працює в Дніпропетровському університеті на кафедрі експериментальної фізики як інженер (1975–1976 рр.), асистент (1976–1979 рр.), доцент (1979–1980 рр., 1981–1988 рр.), старший науковий співробітник (1988–1990 рр.), а з 1990 р. – завідувач кафедри. У 1980–1981 рр. стажувався в Единбурзькому університеті (Велика Британія).

У 1975 р. у вченій раді Дніпропетровського медичного інституту захистив дисертацію «Матеріали до характеристики регуляторних механізмів на вході спинного мозку», здобув науковий ступінь кандидата біологічних наук за спеціальністю «Фізіологія людини і тварин». У 1982 р. Вищою атестаційною комісією при Раді міністрів СРСР присвоєно вчене звання доцента по кафедрі експериментальної фізики. У 1994 р. у Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця Національної академії наук України захистив дисертацію «Електро-геометричне сполучення у морфологічно складних нейронах. Модельні дослідження», здобув ступінь доктора біологічних наук за спеціальністю «Біофізика». У 1995 р. рішенням ученої ради ДДУ присвоєно вчене звання професора кафедри експериментальної фізики. З 1989 р. – науковий керівник науково-дослідної лабораторії біофізики і біоелектроніки. Розпорядженням Президії Національної академії наук України 14 грудня 1994 р. призначений керівником Дніпропетровського відділення Міжнародного центру молекулярної фізіології НАНУ, на цій посаді працює за сумісництвом і понині.

Автор 193 наукових праць, у тому числі 70 статей, отримав 2 авторські свідоцтва на винаходи. У 2008 р. прийнята до друку видавництвом Cambridge University Press монографія «Electrical dynamics of the dendritic space». Підготував 9 кандидатів і 2 докторів наук. Був членом науково-методичної ради з фізики (секція університетів) Держкомосвіти СРСР (1990–1992 pp.). З 2001 р. – член редакційної ради журналу «Neurophysiology», що видається спільно НАН України та Springer. Член республіканських правлінь Українського біофізичного товариства (з 2002 р.) та Українського товариства нейронаук (з 2007 р.). На конкурсних засадах отримував гранти Міжнародного наукового фонду «Відродження» (1999), Державного фонду фундаментальних досліджень (2001–2003 pp.). Як координатор, керівник проєктів вигравав гранти міжнародних наукових програм: українсько-французьких PICS (1994–1996 pp., 1997–1998 pp., 1999–2001 pp.), «Дніпро/Dnipro» (2002–2004 pp.), українсько-англійсько-італійського INTAS (2002–2004 pp.), шведсько-українського Visby (2004 p., 2005 p.), швейцарсько-українського SCOPES (2005–2008 pp.).

Основні праці: «Electrotonic clusters in the dendritic arborization of abducens motoneurons of the rat» (1994 p.); «Glutamatergically induced pattern of Ca driving potential as a mechanism of postsynaptic plasticity» (1997 p.); «Geometry induced features of current transfer along neuronal dendrites

with tonically activated conductances» (1998 p.); «Modeling of single neuron computation. Special issue review» (2000 p.); «Spatial reconfiguration of charge transfer effectiveness in active bistable dendritic arborizations» (2002 p.); «The electrodynamics of the dendritic space in Purkinje cells of the cerebellum» (2007 p., у співавторстві); «Inflammatory mediators increase Nav1.9 current and excitability in nociceptors through a coincident detection mechanism» (2008 p.); «Parameter sensitivity of distributed transfer properties of neuronal dendrites: a passive cable approximation» (2008 p.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 128–129.

КОРЧИНСЬКИЙ Володимир Михайлович*

Учений у галузі фізико-математичних наук. Народився 29.03.1950 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українець. У 1972 р. закінчив Дніпропетровський державний університет за спеціальністю «Радіофізика та електроніка». У 1972–1975 рр. – аспірант кафедри фізики надвисоких частот Дніпропетровського державного університету. Вся наступна трудова діяльність пов'язана з цим вищим навчальним закладом. У 1975–1979 рр. – молодший науковий співробітник; 1979–1981 рр. – старший науковий співробітник; 1981–1982 рр. – асистент кафедри автоматизації проектування; з 1982 р. – доцент; з 2001 р. – професор, а з 2002 р. – її завідувач (у 2003 р. кафедра автоматизації проектування була перейменована на кафедру електронних засобів телекомунікацій).

У 1979 р. захистив кандидатську дисертацію «Електромагнітні поля та хвилі в електродинамічних системах з рухомими межами» в Харківському державному університеті; науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук присуджено ВАК СРСР у 1979 р.; вчене звання доцента присвоєно Державним комітетом СРСР з народної освіти в 1989 р. У 1999 р. захистив докторську дисертацію «Інваріантні геометричні моделі ідентифікації та аналізу проєкційних зображень» у Київському національному університеті будівництва і архітектури; науковий ступінь доктора технічних наук присуджено ВАК України в 2000 р. Професор ДНУ з 2001 р. Вчене звання професора присвоєно Міністерством освіти і науки України у 2003 р.

Очолювана ним кафедра електронних засобів телекомунікацій – єдина у Придніпровському регіоні України, що здійснює підготовку за спеціальністю «Технології та засоби телекомунікацій».

Читає лекції з дисциплін: «Канальне кодування у цифрових системах зв'язку», «Обчислювальні та мікропроцесорні засоби в електронних апаратах», «Електромагнітна сумісність електронних засобів телекомунікацій», «Захист інформації у цифрових системах зв'язку». Співавтор п'яти навчальних посібників.

Основні наукові інтереси: розроблення ефективних методів кодування, передачі, оброблення та інтерпретації цифрових багатовимірних сигналів (включаючи зображення дистанційного зондування). Ініціатор проведення у 2006 р. на базі ДНУ міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми геометричного моделювання (СПГМ'2006)». Керує науковою роботою аспірантів та здобувачів, четверо з яких успішно захистили кандидатські дисертації.

Член двох спеціалізованих вчених рад з присудження наукового ступеня доктора технічних наук, член Президії Української асоціації з прикладної геометрії і графіки та голова її Дніпропетровського осередку.

Член редколегії міжвідомчого збірника наукових праць «Прикладна геометрія та інженерна графіка», м. Київ (наукове фахове видання ВАК України).

Автор 82 наукових праць.

У 2001 р. та 2003 р. нагороджений Почесними грамотами Міністерства освіти і науки України.

Основні праці: «Информативность многоспектральных проекционных изображений» (2005 р.); «Повышение информативности видовых данных дистанционного зондирования Земли» (2006 р.); «A Novel Method for Correction of Distortions and Improvement of Information Content in Satellite-Acquired Multispectral Images» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник – Д., 2003. – С. 129–130.

КОРШУН Юрій Васильович (1873–1951)

Учений-хімік. Народився у 1873 р. у сім'ї кадрового військового. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету. Після захисту магістерської дисертації

«Методи одержання піролу та його похідних» (1908 р.) обраний професором цього ВНЗ.

Після від'їзду Д. П. Коновалова до Петрограда запрошений на роботу до Дніпропетровського університету, де з 1922 р. до 1929 р. очолював кафедру органічної та технічної хімії.

Одночасно працював у Гірничому інституті, Фармацевтичному інституті, Інституті фізичної хімії. У 1930 р. повернувся до Харкова, де працював професором ряду вузів. Керував кафедрами в Хіміко-технологічному та Політехнічному інститутах. Брав участь в організації нових навчальних закладів, зокрема фармацевтичних інститутів у Сімферополі та Дніпропетровську, був активним учасником фізико-хімічного товариства при Харківському університеті, ВХТ ім. Д. І. Менделєєва.

Автор кількох підручників для вищої школи та монографій.

Наукові дослідження стосуються переважно вивчення піролу та його похідних, процесів хлорування бензолу, встановленню зв'язку між будовою та властивостями гетероциклічних сполук. У дослідженнях широко використовував різні фізико-хімічні методи, зокрема оптичні.

Нагороджений орденом Червоної Зірки та медаллю «За доблесну працю».

Помер 08.08.1951 р. у м. Харків.

Основні праці: «Методы получения пиррола и его производных» (1907 р.); «Некоторые химические процессы в лабораториях и в растительных организмах» (1910 р.); «Курс общей химии» (1912 р.); «Курс органической химии. 2-е изд.» (1932 р.); «Физико-химические основы качественного анализа» (1932 р.).

Джерела та література: Стрелков И. И. Коршун Юрий Васильевич // Тр. Харк. политехн. ин-та. Сер. химико-технологич. – 1952. – Т. 1, вып. 1. – С. 159 – 169; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д.; 2003. – С. 131.

В. С. Коваленко

КОСЬКО Ігор Костянтинович (1918–1988)

Відомий учений у галузі біодинаміки, створення та дослідження нових акустичних систем. Народився 20.06.1918 р. у м. Лозова Харківської обл. Навчався в Дніпропетровському металургій-

ному (1937–1941 рр.) та Середньоазіатському індустріальному інститутах (1941–1944 рр.). Начальник механічного цеху заводу № 489 (Мінавіапром) в Дніпропетровську. З 1947 р. в ДметІ – асистент, доцент кафедри теорії механізмів і машин (1947–1953 рр.). Старший викладач кафедри фізики ФТФ Дніпропетровського університету (1953–1954 рр.), зав. кафедрою теорії механізмів та машин на ФТФ ДДУ (1954–1962 рр.), завідувач кафедри прикладної механіки (1969–1985 рр.).

Кандидат технічних наук (1952 р.), доцент (1953 р.), доктор технічних наук (1974 р.), професор (1974 р.). З 1985 р. – професор кафедри прикладної механіки. Декан фізико-технічного факультету з 1955 р. до 1959 р. та в 1985 р.

Читав курс «Теорія механізмів та машин». Багато сил віддавав організації роботи на ФТФ, ініціатор створення навчальних лабораторій з ТММ, графіки.

За основними науковими напрямками створив наближену механічну модель руки людини для дослідження динамічних систем «рука-інструмент» (стенд демонструвався на ВДНГ) та різноманітні промислові пристосування (електрогайковертка, віброзахисні рукоятки тощо). Результатом досліджень з біодинаміки стало створення діючих зразків космічних «інкубатора» та «акваріума». Останній був задіяний у дослідах при польоті біосупутника серії «Космос». Розроблені нові принципові схеми акустичних випромінювачів, працюючих в резонансному режимі, деякі з них застосовувались для інтенсифікації процесу виплавлення металів. Крім значної кількості наукових праць одержав 50 патентів та авторських свідоцтв, серед них три патенти Франції і один – Чехословаччини.

Заступник голови кваліфікаційної спецради на ФТФ (1975–1988 рр.), голова Дніпропетровського обласного НТТ «Машпром», голова Радянського фонду миру в університеті. Почесний член НТТ «Машпром» СРСР (1975 р.).

Заслужений діяч науки і техніки УРСР. Нагороджений багатьма медалями, почесними грамотами різних рівнів (держуніверситету, НТТ «Машпром», Президії Верховної Ради УРСР тощо), занесений

до Книги пошани, нагороджений знаком «За відмінні успіхи в роботі» МВССО СРСР (1971 р.)

Помер 28.01.1988 р. у м. Дніпропетровськ.

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001.

В. С. Савчук

КОТЕЛОВ Костянтин Іванович (1863–1919)

Учений-фізик. Народився у 1863 р. Закінчив Казанський університет. Один з перших професорів Катеринославського вищого гірничого училища (надалі – Катеринославського гірничого інституту). Професор з 1903 р. Керував кафедрою фізики (1902–1918 рр.).

У 1918–1919 рр. – професор кафедри фізики КГІ. Викладав на Вищих жіночих курсах та у Катеринославському університеті.

Коло наукових інтересів: метеорологія, фізика атмосферної електрики, а саме – іонізаційні процеси в атмосфері та проблеми електропровідності повітря.

Помер у 1919 р.

Основні праці: «Особый вид разложения голоморфной функции в бесконечные производные»; «О ливнях»; «Об электромагнитном поле»; «Радий и электроны»; «Материализация электронов»; «Несколько данных для электроатмосферного поля на юге России во время полного солнечного затмения 8 (21) августа 1914 г.» (1915 р.)

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 132.

В. С. Савчук

КОФАНОВ Володимир Олександрович

Учений-математик. Народився 11.08.1949 р. у селищі Партизани Генічеського р-ну на Херсонщині в сім'ї вчителів, українець.

У 1972 р. закінчив фізико-математичний факультет Кабардино-Балкарського державного університету. У 1977 р. закінчив аспірантуру Дніпропетровського державного університету і потім працював асистентом кафедри теорії функцій. У 1982 р. захистив кандидатську дисертацію «Наближення класів диференційовних функцій алгебраїчними многочленами», а у 1985 р. йому присвоєно вчене звання доцента. З 1983 р. до 2004 р. працював доцентом кафедри теорії функцій Дніпропетровського університету. У 2003 р. захистив докторську дисертацію «Нерівності типу Колмогорова і екстремальні задачі аналізу», а у 2006 р. йому присвоєно вчене звання професора кафедри теорії функцій. З 2004 р. до теперішнього часу працює професором кафедри теорії функцій Дніпропетровського національного університету.

Для студентів механіко-математичного факультету ДНУ читає лекційні курси з комплексного аналізу і основ актуарної математики, а також спеціальні курси з теорії наближення, теорії рядів Фур'є, основ актуарної математики.

Бере участь у роботі багатьох міжнародних форумів, зокрема у роботі міжнародної конференції, присвяченої сторіччю академіка С. М. Нікольського (Москва, 2005 р.), опублікував 86 наукових та науково-методичних праць. Член спеціалізованої вченої ради К 08.051.06 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук при Дніпропетровському національному університеті.

Основні праці: «Неравенства для производных и их приложения» (2003 р., у співавторстві); «Основы актуарной математики» (2005 р.).

В. П. Моторний

КОЦЮБИНСЬКА Надія Петрівна (1949–2004)

Учений-біолог, еколог. Народилася 21.12.1949 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Українка. У 1966 р. закінчила СШ № 79 м. Дніпропетровськ, а в 1971 р. – Дніпропетровський державний уні-

верситет. Працювала вчителем у СШ № 3 м. Дніпропетровськ.

Наукову ступінь кандидата біологічних наук присуджено у 1978 р., доктора біологічних наук – у 1996 р. З 1983 р. – старший науковий співробітник за спеціальністю «Екологія», з 26.02.2002 р. – доцент, а з 07.10.2002 р. – професор по кафедрі фізіології рослин та екології. У Дніпропетровському національному університеті викладала «Основи екології» та спеціальні курси «Рациональне природокористування та охорона природи», «Оцінка антропогенного навантаження», «Екологічна оцінка стану довкілля, природоохоронний моніторинг».

Автор 138 наукових праць. Отримала 3 авторських свідоцтва.

Науковий напрям був зосереджений на вивченні загальних та специфічних механізмів адаптації рослин до стресових факторів середовища. Вивчала фізіолого-біохімічні процеси у різних видів рослин під впливом пестицидів, радіації, важких металів, сумісної дії промислових фітотоксикантів. Значну увагу приділяла дослідженню окисно-відновних процесів та білкового обміну рослин на рівні експресії ізоenzимів. Розробляла засоби підвищення адаптивного потенціалу рослин шляхом використання екологічно безпечних препаратів антистресової дії.

Виконувала обов'язки члена профбюро НДІ біології ДНУ. Була членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій за спеціальністю 03.00.16 – екологія при ДНУ.

Основні праці: «Эколого-физиологические аспекты адаптации культурных растений к антропогенным условиям среды» (1995 р.); «Адаптогенез растений к пестицидам» (2002 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 497; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 132.

А. Ф. Кулік

КОЧУБЕЙ Олександр Олексійович

Учений у галузі гідроаеромеханіки. Народився 18.07.1953 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1970 р. став студентом Дніпропетровського державного університету, який з відзнакою закінчив у 1975 р. за спеціальністю «Гідроаеромеханіка». У 1978 р. завершив навчання в аспірантурі університету за спеціальністю «Механіка рідини, газу та плазми». Кандидат фізико-математичних наук з 1980 р., дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук захистив 1993 р., має вчене звання професора (1995 р.).

Під час роботи в університеті обіймав посади молодшого та старшого наукового співробітника, доцента, професора, завідувача кафедри, заступника проректора з навчальної роботи, проректора з навчальної роботи. З 1999 р. – перший проректор, проректор з навчальної роботи Дніпропетровського національного університету.

Фахівець у галузі чисельного моделювання процесів гідродинаміки та тепломасообміну в системах складної геометричної форми на основі методу скінченних елементів. Одним із перших в Україні розпочав розробку та застосування на скінченних елементах нових апроксимаційних функцій, що базуються на частинних розв'язках модельних рівнянь переносу субстанції. Автор понад 120 наукових праць, серед яких дві монографії, сім навчально-методичних посібників.

Член Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки, заступник голови у двох спеціалізованих радах із захисту кандидатських і докторських дисертацій, керував низкою науководослідницьких робіт за тематикою наукових досліджень Дніпропетровського національного університету. Обраний членом Академії наук інформатизації освіти (Росія), членом Міжрегіональної академії соціальних технологій та місцевого самоврядування (Росія) та членом Української Екологічної Академії наук.

Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, Почесною грамотою Верховної Ради України, знаком «Відмінник освіти України» (2002 р.), має почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2002 р.).

Основні праці: «Нестационарный теплообмен в трубах» (1980 р., у співавторстві); «Прикладна теорія цифрових автоматів» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 41, спр. 5122; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 133.

В. О. Сясев

КРАВЕЦЬ Володимир Володимирович

Учений у галузі фізико-технічних наук. Народився 20.11.1938 р. у м. Керч у сім'ї кадрового військового. Закінчив середню школу у 1956 р. у м. Ленінград та Військову школу авіаційних механіків у 1957 р. Працював військовим інструктором з циклу «Авіаційні двигуни» (з 1958 р), служив у Протиповітряній обороні Бакинського військового округу і брав участь у припиненні польоту американського пілота-шпигуна

Ф. Пауерса (01.05.1960 р.).

У 1960 р. вступив до Дніпропетровського державного університету на фізико-технічний факультет і в 1964 р. з четвертого курсу був направлений на продовження навчання на механіко-математичний факультет Московського державного університету, де і захистив з відзнакою дипломну роботу.

Наукову діяльність розпочав на посаді стажиста-дослідника в «Комплексній фізико-технічній лабораторії» ДДУ. В аспірантурі навчався в Інституті механіки Московського державного університету, де підготував кандидатську дисертацію за спеціальністю «Аеродинаміка літальних апаратів» (захистив у 1972 р.). Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук захистив у 1990 р. за двома спеціальностями: «Аеродинаміка і процеси теплообміну літальних апаратів» та «Проектування і конструкції літальних апаратів».

Педагогічна робота на посадах від асистента до професора відбувалась на кафедрі прикладної газової динаміки та тепломасообміну механіко-математичного факультету ДДУ (1969–1997 рр.). У 2005–2007 рр. працював професором кафедри аерогідромеханіки ДДУ. Нині – завідувач кафедри теплотехніки Дніпропе-

тровського національного університету залізничного транспорту.

Започаткував науковий напрям нових поліклінових та гелікоїдальних аеродинамічних форм літальних апаратів зі спеціальними ефектами інтерференції надзвукових потоків. Автор трьох монографій, близько 100 статей та 50 винаходів.

Основні праці: «Теория И. Ньютона и её развитие» (1975 р.); «Введение в курс конструций экранопланов» (1992 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 133–134.

В. С. Савчук

КРАСНІКОВА Світлана Іванівна (1939–2004)

Учений у галузях металознавства і маркетингу. Народилася 25.01.1939 р. У 1961 р. закінчила технологічний факультет Дніпропетровського металургійного інституту. З 1967 р. працювала старшим науковим співробітником кафедри технології виробництва ДДУ. Доцент кафедри економіки і організації виробництва ДДУ (1983–1992 рр.), професор кафедри управління ДДУ (1992–1995 рр.). У 1995–2004 рр. – завідувач кафедри міжнародного менеджменту факультету міжнародної економіки ДНУ.

Кандидат технічних наук з 1973 р., доктор технічних наук з 1992 р. У 1994 р. після виконання програми з менеджменту одержала диплом менеджера від Французької Національної фундації з питань викладання маркетингу і менеджменту.

За роки роботи в університеті була виконавцем, відповідальним виконавцем і науковим керівником 16-ти науково-дослідних господарств та держбюджетних тем. У 1986 р. головним комітетом Виставки досягнень народного господарства СРСР нагороджена срібною медаллю за розробку і впровадження нових рішень стосовно організації виробництва на підприємствах.

Була членом робочої групи з розробки галузевих стандартів вищої школи за напрямом 0502 «Менеджмент» Міністерства науки і освіти України.

Автор та співавтор 164 публікацій, із них 144 наукового та 20 навчально-методичного характеру.

Померла 24.10.2004 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4425, оп. 4, спр. 499; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 134–135.

І. Л. Сазонець

**КРАСОВСЬКИЙ Іван Григорович
(1883–?)**

Учений-геодезист. Народився у м. Чернігів 1883 р. у сім'ї службовця. Навчався у Московському межевому (геодезичному) інституті з 1903 р. до 1908 р. У 1908–1910 рр. працював старшим землемірним помічником та викладачем у Чернігівських губернських креслярських земельних курсах.

У 1910–1917 рр. – викладач у Курській землемірній школі.

У 1917–1918 рр. викладав та працював інспектором у землемірній школі м. Житомира.

У 1918–1919 рр. – викладач Київської землемірної школи.

У 1919 р. працював у Наркомземі УРСР старшим спеціалістом відділу освіти та членом навчального комбінату.

У 1919–1924 рр. викладав одночасно у Землебудівному технікумі, Педагогічному інституті та в Політехніці м. Чернігів.

У 1924–1928 рр. працював директором Полтавського землебудівного технікуму.

У 1928–1930 рр. – професор у Дніпропетровському землебудівному технікумі.

У 1929–1930 рр. – професор Дніпропетровського інституту народної освіти.

У 1930–1933 рр. – професор, завідувач кафедри геодезії у Дніпропетровському інституті інженерів транспорту.

Джерела та література: Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 36.

А. М. Терновський

КРОЇК Ганна Аркадіївна

Учений-хімік. Народилась 1942 р. Закінчила хімічний факультет ДНУ за фахом хімік-аналітик (1964 р.). Працювала науковим співробітником на кафедрі аналітичної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту (1965–1970 рр.). З 1971 р. – у НДІ геології ДНУ у відділах підземної гідродинаміки та геохімії послідовно на посадах молодшого наукового співробітника, старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника. Кандидат технічних наук зі спеціальності «Аналітична хімія» (1971 р.), доктор технічних наук (2004 р.) за напрямом «Екологічна безпека». Вчене звання професора отримала у 2007 р. по кафедрі БЖД.

Займалася проблемами розробки нових хіміко-аналітичних методів контролю кольорових та цінних металів у технологічних процесах виробництва напівпровідників та радіоелектроніки і фармацевтики (1965–1970 рр.), проблемою математичного та фізико-хімічного прогнозування засолення ґрунтів в умовах зрошення (1971–1975 рр.). Наукові дослідження виконувались за постановою ГКНТ СРСР і знайшли практичну реалізацію при розробці технічних рішень щодо оптимізації гідромеліоративних міроприємств у зоні Північно-Кримського каналу та зрошувальних систем Придніпров'я.

Ініціювала впровадження у НДІ геології наукової тематики, пов'язаної з проблемою охорони навколишнього середовища (1971 р.). Була одним з фундаторів нового наукового напрямку – геохімія і гідрогеохімія техногенезу. Нею організовані дослідження щодо вивчення процесів накопичення та прогнозування забруднення поверхневих, підземних вод, ґрунтів, рослин та донних відкладів важкими металами як найбільш вагомими токсикантами, що впливають на здоров'я населення. Запропоновані нові способи кількісної оцінки на рівні гранично-допустимих концентрацій важких металів в об'єктах навколишнього середовища, які захищені 5 авторськими свідоцтвами СРСР.

З 1985 р. працює за науковим напрямом «Екологічна безпека». Очолила створену в НДІ геології лабораторію геоекології для розв'язання проблем цього напрямку. Під її керівництвом сформовано самостій-

ний напрям, який на сучасному світовому рівні вирішує геоекологічні проблеми щодо вивчення фізико-хімічних процесів у природно-техногенних системах, які є основою оцінки захисних властивостей геологічного середовища.

Була керівником 21 держбюджетної госпдоговірної теми, зокрема конкурсної роботи Міністерства науки і технологій, результати яких впроваджені в іноваційних проектах щодо захисту та покращення якості поверхневих та підземних вод і ґрунтів у Запорізькій та Дніпропетровській областях. Розроблені методи очищення стічних вод, які захищені патентами України.

Добре відома й за кордоном, постійно бере участь у конференціях, симпозіумах, у тому числі й міжнародних. Зроблено 100 доповідей, опубліковано 210 наукових праць.

Читає лекції та проводить практичні заняття на кафедрах: гідрогеології та інженерної геології, геоекології і раціонального природокористування, безпеки життєдіяльності. Наукові доробки лягли в основу нових спецкурсів, навчальних посібників, реальних дипломних проєктів.

Основні праці: «Steppe soils buffer capacity and the multipollution impact of industrial in Ukraine» (2000 р.); «Буферные свойства пород и оценка защищенности подземных вод в зоне техногенного воздействия» (2001 р.); «Сучасні методи контролю об'єктів довкілля» (2006 р.); «Промислова екологія: Навчальний посібник» (2007).

Джерела та література: «Who's Who in Science and Engineering 2006». – 2007.

В. С. Савчук

КРЮКОВ Борис Іванович

Учений-математик. Народився 26.03.1937 р. у м. Псков (Російська Федерація). У 1953 р. закінчив СШ у м. Дніпропетровськ. Вступив у Дніпропетровський гірничий інститут, який закінчив у 1959 р. З 1960 р. до 1963 р. був аспірантом гірничого інституту. Заочно закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського університету (1958–1961 рр.). працював у ДДУ на посадах: старшого інженера, молодшого наукового співробітника, старшого викладача, професора. Був першим завідувачем кафедри диференціальних рівнянь механіко-математичного факультету (1966–1973 рр.). Кандидат технічних

наук (1962 р.), доктор фізико-математичних наук (1972 р., тема дисертації – «Нелинейные задачи теории резонансных вибротомашин»). Проректор з наукової роботи Дніпропетровського державного університету (1971–1974 рр.).

Розробив методи побудови розв'язків задач теорії нелінійних коливань, які мають важливе практичне застосування.

Автор більше 100 наукових праць, у тому числі двох монографій та восьми навчальних посібників.

Має 12 свідоцтв про винаходи та відкриття. Підготував двох кандидатів наук. Був членом науково-методичної ради із математики МВО СРСР та редактором збірника «Диференціальні рівняння і їх застосування». Відмінник вищої школи СРСР. Керував науково-методичною радою з питань пропаганди природничо-наукових знань обласної організації суспільства «Знання». Академік Міжнародної інженерної академії та лауреат Державної премії СРСР (1979 р.).

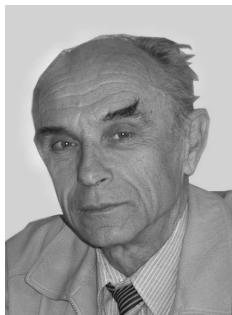
Основні праці: «Динамика вибрационных машин резонансного типа» (1967 р.); «Вынужденные колебания существенно нелинейных систем» (1984 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7396; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 135-136.

В. О. Сясев

КУДЗІН Аркадій Юрійович (1934–2006)

Відомий учений-електрофізик. Народився 5.11.1934 р. у с. Миронівка Київської обл. у родині наукових працівників. З 1947 р. мешкав у м. Дніпропетровськ. У 1953 р. закінчив середню школу та вступив на фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету. Після закінчення університету в 1958 р. продовжив навчання в аспірантурі при кафедрі електрофізики ДДУ. Захистив дисертацію «Електричні властивості монокристалів твердих розчинів на основі BaTiO_3 ». Науковий ступінь кандидата фізико-математичних

наук отримав у 1964 р. У тому ж році почав працювати старшим викладачем, а потім – доцентом кафедри електрофізики. У 1978 р. захистив докторську дисертацію «Дефекти та їх вплив на фізичні властивості сегнетоелектричних кристалів» і в 1980 р. отримав учене звання професора.

З 1977 р. до 1998 р. очолював кафедру електрофізики. З 1981 р. до 1986 р. – декан фізичного факультету ДДУ. З 1986 р. до 1994 р. – проректор з наукової роботи ДДУ. З 2000 р. до 2006 р. – професор кафедри фізики твердого тіла ДНУ.

Знаний учений у галузі фізики твердого тіла. Був організатором і керівником наукової лабораторії з вирощування та фундаментальних досліджень кристалів складних оксидів та галузевої лабораторії кристалів світловодних засобів зв'язку.

Неодноразово запрошувався до участі у програмних і організаційних комітетах всесоюзних і міжнародних конференцій з фізики твердого тіла, був головою українсько-польського симпозиуму з сегнетоелектриків, який проходив у Дніпропетровську в 1998 р., довгий час працював у складі секції «Сегнетоелектрики і діелектрики» координаційної ради АН СРСР з фізики твердого тіла.

Під його керівництвом успішно виконано та захищено більш ніж 30 кандидатських (у тому числі 3 – аспірантами-іноземцями) і 6 докторських дисертацій. За результатами науково-дослідницької роботи опубліковано близько 300 праць, авторських свідоцтв і патентів.

Нагороджений орденом Дружби народів. Указом Президента України йому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України» (1998 р.).

Помер 3.03.2006 р. у м. Київ.

Основні праці: «Стимулированная проводимость монокристаллов силенинов» (1976 р.); «Упругие постоянные 3-го порядка монокристаллов парателлурита» (1978 р.); «Изучение методом ЭПР локальных флуктуаций сегнетоэлектрического фазового перехода в кристаллах $\text{Li}_2\text{Ge}_7\text{O}_{15} \cdot \text{Mn}^{2+}$ » (1998 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1956, оп. 4, спр. 504; Лягушин С. Ф. Магічний кристал таланту // Ми з класичного університету. Дніпропетровський національний: Час, події, люди. – Д., 2003. –

С. 48–51; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 136–137.

М. П. Трубіцин

КУЗЬМЕНКО Василь Іванович*

Учений-математик. Фахівець з механіки та математичного моделювання. Народився 18.07.1950 р. у с. Підгороднє Дніпропетровської обл. у сім'ї робітника. У 1967 р. закінчив Підгороднянську середню школу № 1, у 1972 р. – механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Механіка». У 1973–1979 рр. – інженер ДДУ, в 1979–1981 рр. – аспірант. У 1981 р. захистив кандидатську дисертацію «Контактні задачі для пружнопластичних шаруватих тіл» (ДДУ). У 1982–1994 рр. – старший науковий співробітник Дніпропетровського металургійного інституту. З квітня 1994 р. – професор кафедри математичного моделювання ДДУ.

У 1992 р. захистив докторську дисертацію «Прямі та обернені контактні задачі для непружних тіл» (Інститут проблем механіки РАН, м. Москва) на здобуття ступеня доктора фізико-математичних наук. У 1994 р. отримав вчене звання старшого наукового співробітника, у 2001 р. – професора кафедри математичного моделювання ДНУ.

Основні навчальні курси: «Диференціальні рівняння», «Теорія систем і математичне моделювання», «Варіаційні методи аналізу математичних моделей», «Метод скінченних елементів», «Чисельні методи математичної фізики», «Теоретична механіка», «Некоректні задачі».

Наукові дослідження стосуються теорії та методів розв'язання контактних задач для тіл зі складними нелінійними властивостями, теорії обернених задач механіки деформівного тіла, вивчення стійкості в умовах контактної взаємодії, побудови дискретної механіки деформівного тіла, математичного моделювання в металургії, біології, гірництві.

Автор трьох наукових монографій, п'яти навчальних посібників та понад 160 наукових статей.

Член спеціалізованої вченої ради Д 18.051.10 при Дніпропетровському національному університеті.

Член редакційної комісії трьох наукових видань.

Лауреат нагороди ім. Ярослава Мудрого АН Вищої школи України.

Основні праці: «О контактных задачах теории пластичности при сложном нагружении» (1984 р.); «Гидропресование труб» (1986 р.); «К обратным контактным задачам теории пластичности» (1986 р.); «О качении цилиндра по поверхности упругопластического тела» (1987 р.); «Решение на ЭВМ технологических задач теории пластичности» (1988 р.); «Нелинейные обратные задачи теории упругости» (1989 р.); «Решение на ЭВМ задач пластического деформирования» (1990 р.); «Об устойчивости упругой полосы, сжимаемой плитами» (1994 р.); «Варіаційні методи аналізу математичних моделей» (1997 р.); «Диференціальні рішення» (1998 р.); «О дискретной механике упругопластического тела» (2001 р.); «Про крайові задачі теорії пластичності при складному навантаженні» (2001 р.); «Вступ до методу скінченних елементів» (2002 р.); «Вступ до системного аналізу» (2004 р.); «Компьютерное моделирование обработки металлов давлением» (2005 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4202, 6578; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 137–138.

КУКУШКІН Володимир Іванович

Учений у галузі технічних наук. Народився 23.07.1931 р. у м. Ярославль. Закінчив Московський авіаційний інститут (1955 р.). Кандидат технічних наук (1962 р.), доцент (1968 р.), доктор технічних наук (1982 р.), професор (1989 р.).

Конструктор і науковець у галузі ракетобудування. Основні досягнення: ПГС для ракет Р-12, Р-14, Р-16 та ін; РДТТ для Р-21, Р-23, 8К99, морських ракет, які знаходяться на базовому чергуванні. Сучасний напрям його науково-конструкторських пошуків – вітроенергетичні станції в Україні. Учасник міжнародних проєктів по РДТТ з такими країнами, як США (1991 р., 1993 р.), КНР (1991 р., 1999 р., 2000 р., 2001 р.), Франція (1989 р.); з вітроенергетики: Індія (1990 р.), Німеччина (2001 р.); РДТТ та вітроенергетики: Китай (1991 р., 1999–2001 рр.). Має 57 авторських свідоцтв.

На фізико-технічному факультеті ДДУ (кафедра двигунобудування), з 1957 р. викладає курси: «Гідравліка», «Конструкції РДТТ»,

«Конструкції вітроенергетичних установок». Створив для навчального процесу альбом моделей ракетних двигунів на твердому паливі. Ініціатор відкриття нового напрямку – «Газодинаміка систем управління вектором тяги». Підготував 11 кандидатів наук.

Лауреат Ленінської премії (1971 р.) за розробку ракетних двигунів на твердому паливі. Кавалер ордена Леніна (1962 р.), двох орденів Трудового Червоного Прапора (1959 р., 1961 р.) за розробки, пов'язані зі створенням ракет Р-12, Р-14, Р-16.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1795, 1964; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 138.

В. С. Савчук

КУРДАЧЕНКО Леонід Андрійович

Відомий учений-математик. Народився 22.10.1949 р. у м. Дніпропетровськ, українець. У 1971 р. закінчив Дніпропетровський державний університет з відзнакою. Після захисту кандидатської дисертації у 1974 р., працював асистентом на кафедрі геометрії та алгебри механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного університету. З 1976 р. до 1977 р. займав посаду доцента. З 1977 р. був обраний завідувачем кафедри і обіймав цю посаду до 1982 р. У 1979 р. отримав диплом доцента. У 1982–1986 рр. працював доцентом на кафедрі. З 1986 р. і дотепер – завідувач кафедри. Після плідної наукової роботи у 1992 р. захистив дисертацію у Санкт-Петербурзькому університеті та отримав звання доктора фізико-математичних наук, у Київському університеті захист докторської дисертації відбувся у 1993 р. З 1996 р. – професор Дніпропетровського національного університету. Читає лекції з «Лінійної алгебри», «Алгебри і теорії чисел», «Алгебраїчних основ теорії чисел», «Топології», «Некомутативної алгебри», «Універсальної алгебри», «Алгебраїчних систем», «Основ теорії груп», «Основ теорії множин». Коло наукових інтересів пов'язане з алгеброю, теорією груп та теорією модулів.

Має тісні зв'язки з алгебраїстами багатьох країн світу, був із візитами та читав лекції в університетах Вюрцбурга, Ерлангена, Фрайбурга, Майнца, математичному інституті Обервольфа (ФРН), Неаполя, Салерно, Лече, Потенци, Тренто, Падуї, Флоренції (Італія), Сарагоси, Валенсії, Памплони (Іспанія), Афін (Греція), Тускалузи (США). Учасник майже всіх всесоюзних алгебраїчних конференцій та всесоюзних симпозіумів, починаючи з 1974 р. Брав участь у багатьох міжнародних конференціях, серед яких є такі відомі конференції, як Groups St. Andrews, Міжнародні математичні конгреси у Берліні (1998 р.) та Мадриді (2006 р.), інші міжнародні конференції, що проходили у ФРН, Великій Британії, Італії, Греції, Іспанії, Польщі, Росії та Білорусі.

Входить до редколегії журналу «Algebra and Discrete Mathematics». Член експертної ради ВАК з математики.

Загальна кількість публікацій – 249. Публікувався у центральних математичних журналах як в Україні і Росії, так і в ФРН, США, Великій Британії, Нідерландах, Австралії, Італії, Іспанії, Греції, Чехії, Угорщині, Туреччині, Бразилії, Китаю.

У 1998 р. отримав звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

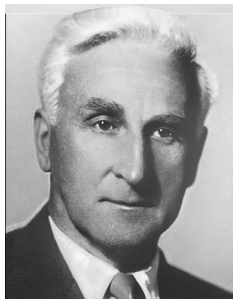
Основні праці: «Groups with many similar proper factor – groups» (1998 р., у співавторстві); «Noetherian modules over group rings» (1998 р., у співавторстві); «Modules with finiteness conditions over soluble groups» (2000 р., у співавторстві); «Groups with prescribed quotient groups and associated module theory» (2002 р., у співавторстві); «Вибрані розділи алгебри та теорії чисел» (2005 р., у співавторстві); «Artinian modules over group rings» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 138–139.

В. А. Чупордя

КУРДІУМОВ Георгій В'ячеславович (1902–1996)

Видатний вчений-металофізик. Один із засновників сучасного фізичного металознавства. Народився 14.02.1902 р. у м. Рильськ Курської губернії. Середню освіту отримав у гімназії та єдиній трудовій школі II ступеня. Навчався на фізико-механічному факультеті Петроградського політехнічного інституту (1921–1926 рр.). Ще студентом (1924 р.)

почав працювати у рентгенівській лабораторії Фізико-технічного інституту. У Ленінграді – лаборант, інженер-фізик, керівник рентгенометалографічної лабораторії (1930 р.). У 1929 р. направлений на рік у наукове відрядження до лабораторії проф. Г. Закса (Берлінський університет).

Новий важливий етап життя і діяльності припав на перебування його у Дніпропетровську. З 1932 р. працював у Дніпропетровському фізико-технічному інституті (ДФТІ), у якому очолив відділ рентгенометалографії. Заступник директора з наукової роботи (до 1937 р.), директор ДФТІ (з 1937 р.). Одночасно працює у Дніпропетровському державному університеті (ДДУ). Створив у ДДУ першу в СРСР кафедру металофізики (1934 р.) та рентгенографічну лабораторію (1935 р.). Заснував у Дніпропетровському університеті нові напрями дослідження, що продовжують розвиватися й у наш час. З 1941р. до 1944 р. працює в евакуації у складі ДФТІ, що був перебазований до Магнітогорська. Брав значну участь у створенні нових сплавів для танкової броні, підвищенні якості броньових сталей. За досягнуті результати відзначений премією наркомату танкової промисловості (1943 р.). З 1944 р. ДФТІ був перейменований в Інститут металознавства та фізики металів й увійшов до складу ЦНДІ ЧорМет (м. Москва). З 1944 р. до 1978 р. – директор перейменованого інституту. Директор-організатор Інституту фізики твердого тіла АН СРСР.

Його дослідження охоплювали широке коло проблем: кінетика й механізм фазових перетворень, процеси зміцнення сплавів, перерозподіл атомів у ґратці, процеси зміцнення сплавів, вплив легування на структуру і властивості. Виконав основоположні роботи з вивчення мартенситних перетворень у кристалічних матеріалах, що мають фундаментальне значення для теорії фазових перетворень і термічної обробки сталей і сплавів. Ще наприкінці 1920-х рр. виконав ряд класичних праць, що дали уяву про бездифузійний характер мартенситного перетворення, встановлення атомного механізму перетворення аустеніту у мартенсит. Зокрема, разом з М. Т. Гудковим та М. Я. Селяковим визначив кристалічну структуру мартенсита (1926 р.), а з О. О. Івенсеном та Г. Заксом пояснив закономірну орієнтацію решітки мартенситу по відношенню до аустеніту (1929–1930 рр.). Вивчив їх

механізм і кінетику. Під час роботи у Дніпропетровську зробив узагальнення відносно механізму мартенситних перетворень.

Інший напрям його досліджень – вивчення процесів відпуску загартованої сталі, створення загальної теорії процесів відпуску, теорії перерозподілу атомів вуглецю у свіжозагартованому мартенситі. У своїх дослідженнях вперше в країні використав електронний мікроскоп. Зроблене ним у 1980 р. відкриття в цій галузі отримало назву «ефект Курдюмова». Разом із співробітниками відкрив явище термопружної рівноваги у фазових перетвореннях мартенситного типу та ізотермічного перетворення аустеніту в мартенсит (відкриття СРСР № 239). У цілому зробив значний внесок у розвиток фізичного металознавства, фізики пластичної деформації, зміцнення, легування, нових методів експерименту у фізичному металознавстві.

У післявоєнні роки крім вказаних напрямів досліджень займався з'ясуванням фізичної природи жароміцності, заклав основи теорії формування зміцненого стану. Був ініціатором досліджень із застосування радіоактивних ізотопів для вивчення кінетичних явищ у сплавах і дослідження металургійних процесів.

Створив всесвітньо відому наукову школу з фізичного металознавства. Ним підготовлено більше 20 докторів наук та 100 кандидатів наук. Багато хто з представників цієї школи створив дочірні школи у Москві, Києві, Дніпропетровську.

Професор (1934 р.), доктор фізико-математичних наук (1937 р.), дійсний член АН УРСР (1939 р.), член-кореспондент АН СРСР (1946 р.), академік АН СРСР (1953 р.). Член Президії АН УРСР (1939–1948 рр.), голова редакційно-видавничої ради АН УРСР (1945–1948 рр.), член вченої ради при Президенті АН СРСР і член технічної секції (1945–1955 рр.), голова комісій з рентгенографії, гамма-дефектоскопії. Заступник академіка-секретаря Відділення фізико-математичних наук, потім Відділення загальної фізики і астрономії (з 1955 р.). Більше 20 років очолював Об'єднану наукову раду з комплексної проблеми, «Фізика твердого тіла», Наукову раду з фізики міцності і пластичності. Член редколегії журналу «Фізика твердого тіла» (1965–1988 рр.).

Організатор науки і техніки. У Дніпропетровську зіграв важливу роль в організації діяльності рентгенівських лабораторій металургійних і машинобудівних заводів, організував Першу всесоюзну нараду із застосування рентгенівського випромінювання у промисловості. У 1945 р. організував у Києві лабораторію металофізики АН УРСР,

(нині Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова). Перебував біля витоків організації Інституту фізики твердого тіла АН у Ногінському науковому центрі АН СРСР та біля витоків організації всесвітньо відомого нині Інституту фізики твердого тіла АН СРСР.

Організатор низки наукових конференцій. Брав активну участь у підготовці й роботі радянської делегації на першій Всесвітній конференції з мирного використання атомної енергії (Женева, 1955 р.), керував радянською делегацією на Генеральній асамблеї з чистої і прикладної фізики (1960 р.).

Лауреат Державної премії I ступеня (1949 р.), Герой Соціалістичної Праці (1969 р.). Нагороджений багатьма орденами і медалями. Зокрема – п'ять орденів Леніна, два ордени Трудового Червоного Прапора.

Отримав широке світове визнання. Обраний членом багатьох академій і наукових товариств світу, зокрема, нагороджений Великою медаллю Ле-Шательє – вищою нагородою Французького металургійного товариства (1966 р.), Іноземний член Академії наук НДР (1969 р.). Почесний член Національної інженерної академії США (1977 р.), почесний член японського інституту металів (1976 р.).

Пішов з життя 6.07.1996 р. у м. Москва.

Основні праці: «Über den Mechanismus der Phasenumwandlungen in den Eutectoidlegierungen» (1933 р.); «Общие закономерности фазовых превращений в эвтектоидных сплавах» (1936 р.); «Отпускная хрупкость конструкционных сталей» (1945 р., у співавторстві); «Бездиффузионные мартенситные превращения в сплавах» (1948 р.); «О термоупругом равновесии при мартенситных превращениях» (1949 р., у співавторстві); «Явления закалки и отпуска стали» (1960 р.); «Превращения в железе и стали» (1977 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 1813; Курдюмов Георгий Вячеславович // Вестник АН СССР. – 1954. – № 3; Успехи физических наук. – 1982. – Т. 136, вып. 2; Савчук В. С. К истории становления металлофизики в Украине (Днепропетровский период жизни и деятельности Г. В. Курдюмова) // Металлофизики и новейшие технологии. – 1996. – Т. 18, № 11; Савчук В. С. Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917–1945). – Д., 1997; Памяти академика Г. В. Курдюмова (1902–1906 гг.) // Физика твердого тела. – 1997. – Т. 39, № 6; Курдюмов Георгий Вячеславович // <http://www.biografia.ru>; Професори Дніпропетровського національного університету. Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 139–141.

В. С. Савчук

**КУРОЧКІН Геннадій Федорович
(1941–2005)**

Учений у галузі фізико-математичних наук. Народився 08.04.1941 р. у м. Мелітополь у сім'ї службовців. У 1957 р. закінчив середню школу м. Дніпропетровськ із золотою медаллю. Навчався у Дніпропетровському державному університеті на фізико-технічному факультеті, який закінчив у 1962 р. З 1962 р. до 1965 р. – інженер-лейтенант, молодший військовий представник у НВО «Південмаш», секретар державної комісії з прийому ракетно-космічної техніки з безпосереднім підпорядкуванням Кремлю. Головний фізик технічного управління Придніпровського раднаргоспу. Аспірант, а потім асистент кафедри фізики Дніпропетровського металургійного інституту, декан підготовчого відділення. Кандидат фізико-математичних наук, доцент (1979 р.). Захистив докторську дисертацію «Енергетичні системи на основі поновлювальних джерел для автономних енергетичних та агропромислових об'єктів». Доктор технічних наук, професор (1995 р.). З 1978 р. до 1994 р. – доцент кафедри експериментальної фізики, декан фізичного факультету (1986–1991 рр.), професор кафедри оптоелектроніки ДДУ. У 1994 р. балотувався у народні депутати України. З 1994 р. до 1996 р. – керівник групи радників Кабінету Міністрів України. Начальник Головного управління промислової політики Державного комітету з питань науки та технологій (1996–1997 рр.). З 1998 р. – професор Національної академії управління, консультант комісії Верховної Ради України з питань національної безпеки та оборони.

Автор 112 наукових праць. Ним розроблена методологія комплексного використання поновлювальних джерел енергії в автономних енергетичних системах з вирішенням проблеми мінімізації матеріаломісткості перетворювачів та зниження їх інерційності. Запропонував принципи конструктивної побудови автономного модуля «Рефлектор, що згортається – малабаритний обертовий парогенератор» для використання в автономних енергетичних системах у космічному просторі. Під його керівництвом навчалися сім аспірантів, три з них захистили кандидатські дисертації.

Громадська діяльність: член ЦК ЛКСМУ України (1967–1969 рр.); секретар партійного бюро технологічного факультету Дніпропетров-

ського металургійного інституту (1975–1977 рр.); голова профспілкового бюро, секретар партійного бюро фізичного факультету ДДУ; член ISES з 1985 р.; національний експерт UNIDO.

Нагороджений відзнаками: «Отличник высшей школы СССР», «Відмінник освіти України».

Помер 16.04.2005 р. у м. Київ.

Основні праці: «Физические принципы снижения материалоемкости преобразователей возобновляемой энергии» (1989 р.); «Использование малогабаритных вращающихся парогенераторов в энергетических системах с солнечными концентраторами» (1990 р.); «Problems of Ukrainian Energetics Development and the Prospects of Renewable Sources of Energy Utilization» (1993 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 508; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 141–142.

В. В. Клименко

КУЧМА Леонід Данилович

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 09.08.1938 р. у с. Чайкіно Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. Із першого випуску фізико-технічного факультету Дніпропетровського державного університету (1960 р.). По закінченні університету отримав диплом інженера-механіка. Працював у КБ «Південне» на посадах: інженер (1960–1964 рр.), старший інженер (1964–1966 рр.), провідний конструктор ракетного комплексу (1968–1972 рр.), помічник Головного конструктора (1972–1975 рр.), секретар партійного комітету КБ «Південне» (1975–1980 рр.), ВО «Південмаш» (1980–1982 рр.), перший заступник начальника і Генерального конструктора КБ «Південне» (1982–1986 рр.), Генеральний директор ВО «Південмаш» (1986–1991 рр.), Перший провідний конструктор ракетного комплексу «Зеніт» – найкращої ракети у світі.

Видатний державний діяч. На початку 1990-х рр. – депутат Верховної Ради України. У жовтні 1992 р. був обраний Прем'єр-міністром України. На цій посаді працював до вересня 1993 р. З грудня 1993 р. – президент Союзу промисловців та підприємців України. 10.07.1994 р.

обраний Президентом України. У 1999 р. переобраний Президентом на другий термін. За часів його президентства була введена нова національна валюта (гривня) і прийнята нова Конституція України. Створив благодійний фонд, що опікується проблемами культури.

Кандидат технічних наук, професор, почесний доктор Дніпропетровського національного університету.

Багато зробив для оснащення технологічних лабораторій ФТФ. Брав участь у відкритті і становленні на ВО «Південмаш» філії кафедри технології виробництва, деякий час керував філією. Багаторазовий голова Державної екзаменаційної комісії на фізико-технічному факультеті ДДУ. Співатор кількох підручників з питань ракетно-космічної техніки.

Лауреат Ленінської премії за створення системи УС-П з ракетою-носієм «Циклон-2» (1980 р.), Державної премії України (1993 р., 2003 р.).

Академік Інженерної академії наук.

Удостоєний багатьох державних нагород як України, так й інших держав. Зокрема, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора (1976 р.), ордена князя Ярослава Мудрого II ступеня, ордена Білого Орла (Польща, 1997 р.), Великого Хреста ордена Великого князя Гедімінаса (Литва, 1998 р.), ордена Алтин Керан (Казахстан, 1999 р.), ордена Зірки Румунії, ордена УПЦ (МП) Іллі Муромця I ступеня (2004 р.) та багатьох інших.

Основні праці: «Герметичність у ракетно-космічній техніці» (1995 р., у співавторстві), «Твердопаливні ракетні двигуни: матеріали і технології» (1999 р., у співавторстві).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003.

В. С. Савчук

ЛАРІН Володимир Олексійович

Учений у галузі досліджень, проектування і випробувань систем автоматичного управління динамічними об'єктами. Народився в 1937 р. у м. Комсомольськ-на-Амурі Хабаровського краю (Російська Федерація).

Закінчив приладобудівний факультет радіотехнічного інституту (м. Таганрог, 1960 р.) за фахом «Автоматика і телемеханіка». Працював у конструкторському бюро «Південне» (1960–1972 рр.). Брав участь у проектуванні, розробці і випробуванні зразків систем керування космічними апаратами, систем радіоуправління і радіотехнічного захисту космічних об'єктів. У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «Динаміка, балістика і управління рухом літальних апаратів». Після захисту з 1972 р. працював доцентом кафедри систем автоматичного управління ДДУ. З 1976 р. до 2007 р. – завідувач кафедри систем автоматичного управління ФТФ ДНУ. У 1988 р. йому присвоєно звання професора по кафедрі САУ.

Напрямок наукових досліджень у ДНУ – динаміка, балістика і управління рухом літальних апаратів, системи автоматичного керування складними процесами і системами. Автор і співавтор двадцяти винаходів і більш 200 наукових публікацій. Останні двадцять років його дослідження представлені на вітчизняних і міжнародних конференціях, у тому числі більше десяти разів на Міжнародному астронавтичному конгресі. Протягом п'ятнадцяти років був ученим секретарем спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій. За час керівництва кафедрою систем автоматичного управління зробив значний внесок у розвиток на фізико-технічному факультеті Дніпропетровського національного університету спеціальності «Автоматичне управління в технічних системах», а також у відкриття і становлення спеціальності «Апаратура радіозв'язку, радіомовлення і телебачення».

Викладає на фізико-технічному факультеті навчальні дисципліни: «Теорія автоматичного управління», «Статистична динаміка», «Теорія оптимального управління», «Радіолокаційні системи» та ін. Автор низки навчально-методичних праць. Підготував трьох кандидатів наук.

«Заслужений працівник освіти України» (1999 р.). За особистий внесок у розвиток космонавтики нагороджений медалями ім. академіка М. К. Янгеля (у 1988 р. – Федерацією космонавтики СРСР, у 2006 р. – Федерацією космонавтики Російської Федерації).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 143.

В. С. Савчук

**ЛЕБЕДЄВ Микола Йосипович
(1863–1931)**

Видатний учений-геолог і палеонтолог. Народився у 1863 р. У 1888 р. закінчив із золотою медаллю Санкт-Петербурзький гірничий інститут. Після закінчення інституту проводив геологічні роботи (за дорученням Гірничого департаменту і Геолкому) в Архангельській, Вологодській, Саратовській і Симбірській губерніях та Печорському краї. На початку 1890-х рр. разом з Л. І. Лутугіним під керівництвом Ф. М. Чернишова розпочав детальне геологічне знімання Донецького басейну (1892–1895 рр.). З 1895 р. – помічник окружного інженера Томського гірничого округу. У 1896 р. проводив геологічні дослідження на Кавказі, з 1900 р. вивчав родовища нафти в Галичині. З 1901 р. – завідувач організованої ним кафедри геології (надалі кафедри історичної геології та палеонтології) Катеринославського вищого гірничого училища (КВГУ). Двічі обирався ректором.

Один із ініціаторів відкриття в Катеринославі Вищих жіночих курсів, перший директор і голова ради ВЖК (1916 р.). 14.06.1918 р. від ВЖК разом із головою Катеринославського товариства сприяння вищій жіночій освіті Д. Федоровою звернувся до міністра народної освіти Української Держави з клопотанням про відкриття Катеринославського університету. Виконував обов'язків ректора Катеринославського університету з літа до 14 вересня 1918 р. Один з укладачів проекту Статуту Катеринославського університету. Завідувач кафедри геології університету (1922–1929 рр.). Уповноважений Укрнауки (1922–1929 рр.). Організатор Науководослідного інституту геології (1929 р.). Вивчав організацію системи технічної освіти у Бельгії, Німеччині, Австро-Угорщині, Франції та Швейцарії.

Наукова діяльність стосується вивчення карбонового вугілля Донецького басейну та дослідження вугілля, нафти, рудних копалин різних родовищ СРСР (Кузбас, Киргизія, Урал). Вивчав гірничо-геологічні умови розробки вугільних родовищ. На підставі застосування методу стратиграфічної палеонтології запропонував схему поділу відкладів Донецького карбону для південно-західного Донбасу. Принципи поділу середнього карбону, запропоновані ним для Донбасу та інших районів європейської частини СРСР, прийняті науковцями-геологами. Один з найвідоміших палеоботаніків не тільки в СРСР, а й у світі.

Доктор геолого-мінералогічних наук, професор, почесний член АН УРСР. Має близько 100 наукових праць, у тому числі й монографії. Автор низки підручників. Неодноразово бував у відрядженнях за кордоном (Німеччина, Швеція, Франція, Бельгія, Швейцарія, Австро-Угорщина), де вивчав організацію системи технічної освіти та виступав з науковими доповідями. Серед його учнів академіки і член-кореспонденти АН УРСР та СРСР, відомі фахівці в галузі геології – М. Д. Залеський, Б. І. Чернишов, М. П. Семененко, Є. О. Новик, О. З. Широков, Е. Ф. Епштейн та інші.

Дійсний член низки геологічних товариств Німеччини і Франції. Почесний член Катеринославського університету (1918 р.). Заслужений діяч науки і техніки України (1924 р.). Почесний член Геологічного інституту АН УРСР.

Помер у 1931 р.

Основні праці: «Верхнесилурийская фауна Тимана» (1892 р.; «Атлас к курсу учения о рудных месторождениях, читанному в Екатеринославском Высшем Горном училище (1903 р.); «Заметка по поводу геологических исследований Донецкого каменноугольного бассейна» (1911 р.); «Материалы для геологии Донецкого каменноугольного бассейна» (1911 р.); Записки по исторической геологии. По лекциям, читанным профессором Лебедевым в 1916/17 гг.» (1919 р.); «Систематика ископаемых организмов к курсу исторической геологии и палеонтологии и таблицы стратиграфии и сопоставлений подразделений геологических систем. – Вып. 1» (1931 р, у співавторстві).

Джерела та література: Леонід Іванович Лутугін – дослідник Донбасу. – К., 1950; Днепропетровский горный институт. Исторический очерк: В 2 кн. – К., 1995. – Кн. 2: Кафедры (1889–1992); Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 25, 29, 33, 36, 38, 39; Професори

Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 143–144.

В. С. Савчук, С. І. Світленко

ЛЕВЕНСОН І. М.
(?–?)

Учений-психолог, педолог. Входив до складу педагогічної та педологічної секції Дніпропетровського наукового товариства при Українській академії наук, яке було створене на базі ДІНО.

Основні праці: «Наука о поведении человека» (1927 р.); «Анатомия и физиология человека» (1928 р).

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60; 61; 63.

А. М. Терновський

ЛИХОЛАТ Юрій Васильович

Учений-біолог. Народився 29.01.1959 р. у с. Мишурич Ріг Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї вчителя. Українець. Закінчив Дніпропетровський національний університет (ДДУ). У 1981–1983 рр. – агроном радгоспу «Декоративні культури» м. Дніпропетровськ.

З 1983 р. до 1986 р. – аспірант кафедри фізіології рослин та екології ДДУ. Кандидатську дисертацію захистив у 1986 р. З 1986 р. – асистент, а з 1990 р. – доцент кафедри фізіології рослин ДДУ. З січня 2004 р. дотепер – завідувач кафедри фізіології рослин та екології Дніпропетровського національного університету (ДНУ). Доктор біологічних наук за спеціальністю «Екологія» – з 2003 р., професор – з 2005 р.

Викладає такі курси: «Екологія», «Квітництво відкритого ґрунту», «Квітництво закритого ґрунту», «Промислове квітництво», «Садово-паркове будівництво», «Газоноведення» та «Фізіологія адаптації рослин».

Дослідник у галузі екологічної фізіології рослин. Дійсний член Міжнародної Академії біоенерготехнологій. Автор і співавтор 265 наукових праць. Серед них 2 монографії, 4 статті в енциклопедіях, 3 методичні вказівки для виробництва, 7 навчально-методичних посібників. Результати наукових досліджень доповідались на численних міжнародних наукових конференціях та семінарах.

Напрями наукових досліджень стосуються актуальних проблем розробки фізіолого-біохімічних теоретичних та практичних основ моделювання та формування стійких оптимізуючих середовище культурфітоценозів, основною складовою яких є дерноутворюючі трави. Засновник нового наукового напрямку у біології – техногазоноведення.

Керує науковою роботою магістрів, аспірантів, здобувачів. Член двох спецрад із захисту докторських (кандидатських) дисертацій за спеціальністю «Екологія» при Дніпропетровському національному університеті та «Екологія і біотехнологія» при Національному аграрному університеті (м. Київ).

Основні праці: «Еколого-фізіологічні особливості багаторічних дерноутворюючих злаків техногенних територій» (1999 р.); «Використання дерноутворюючих трав для діагностики рівня забруднення навколишнього середовища» (2005 р.); «Еколого-фізіологічні аспекти відновлення дернового покриву на техногенних територіях» (2005 р.); «Ступінь вільнорадикальних процесів у дерноутворюючих травах як показник рівня забруднення довкілля» (2006 р.); «Акумуляція важких металів в органах квітково-декоративних рослин» (2007 р.).

О. Є. Пахомов

ЛІНСЬКИЙ Сергій Семенович (1923–1978)

Учений-філолог. Народився 18.06.1923 р. у м. Владивосток (Російська Федерація) у сім'ї службовців. У 1941 р. закінчив середню школу, а в 1951 р. – з відзнакою філологічне відділення Владивостоцького педагогічного інституту (факультет англійської мови). Навчався на курсах викладачів мовознавчих дисциплін вузів при МДУ у 1951–1952 рр., а в 1954–1958 рр. в аспірантурі Інституту мовознавства АН СРСР на кафедрі германських мов. У 1959 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1958–1960 рр. працював старшим викладачем Далекосхідного держав-

ного університету; до 1963 р. завідував кафедрою англійської мови. У 1963–1971 рр. завідувач кафедри англійської філології в Кіровоградському педагогічному інституті ім. О. С. Пушкіна. З 1971 р. завідувач кафедри англійської філології в ДДУ. У 1975 р. захистив дисертацію «Формирование лексических норм английского литературного национального языка в период с XVI по XVIII вв.», здобувши науковий ступінь доктора філологічних наук. У 1977 р. отримав учене звання професора (кафедра англійської філології ДДУ).

Читав лекції зі стилістики, теоретичної граматики, історії англійської мови, проводив спеціальні курси, практичні заняття з англійської мови на старших курсах відділення англійської мови. Особливу увагу приділяв вихованню студентів, дбав про поповнення наукових кадрів зі студентського середовища.

Під його керівництвом завершили роботу над кандидатськими дисертаціями 5 аспірантів. Вільно володів англійською, німецькою та французькою мовами. Опублікував монографію за темою докторської дисертації. Автор понад 40 наукових праць (статей, доповідей, методичних матеріалів).

Помер у 1978 р.

Основні праці: «Языковые теории в эпоху английского Возрождения» (1958 р.); «Способы введения и популяризации неологизмов, употребляемые английскими писателями и лексикографами XVI в.» (1962 р.); «О социальном аспекте языковой нормы» (1964 р.); «Лексикографические труды в Англии XVI в.» (1965 р.); «Об использовании понятия «периферия нормы» в лексикографии» (1975 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 144.

А. І. Анісімова

ЛПІНА Вікторія Іванівна

Учений-філолог. Народилася 2.09.1947 р. у родині військово-службовця у м. Ташкент. Закінчила романо-германське відділення філологічного факультету ДНУ у 1970 р., після чого – аспірантуру

при кафедрі зарубіжної літератури. З 1973 р. до 1976 р. – викладач кафедри англійської філології ДНУ. У 1975 р. захистила у Московському державному університеті кандидатську дисертацію «Своєрідність творчого методу у романі Джона Беньяна «Шлях паломника». У 1990 р. захистила докторську дисертацію «Генезис та розвиток жанру есе у англійській літературі XVII–XVIII ст.» у Московському державному університеті. З 1991 р. – професор кафедри англійської філології ДНУ.

У 1992 р. створила кафедру порівняльної філології східних та англійських країн, у 1993 р. розробила базу для відкриття спеціальностей «китайська мова та література», а у 1997 – «японська мова і література».

Розробила нові курси з проблем трансквілізаційної літературної компаративістики «Схід – Захід». Викладає такі курси: «Сучасні зарубіжні літературні теорії та школи (Схід – Захід)», «Проблеми сучасної літератури Європи та Азії», «Проблеми перекладу літературного тексту», «Методика та організація наукових досліджень», «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі», «Історія зарубіжного літературознавства та критики».

Має багатий досвід міжнародної наукової та лекційної роботи: вела дослідження з американської літератури постмодернізму у центрі Woodrow Wilson (Вашингтон), читала лекції в університеті Вірджинія (1996 р.), була запрошена як спікер на міжнародне радіо Smithsonian. У 1999–2000 рр. читала лекції на відділенні американської літератури та культури університету Башкент, Анкара. Член міжнародних наукових організацій: ESSE, EST, LATEUM, SHAKESPEAREAN SOCIETY.

Автор 5 монографій та навчальних посібників, понад 120 наукових статей в галузях англійського, американського та порівняльного літературознавства.

Успішно керує магістрами, аспірантами, здобувачами. Підготувала сім кандидатів наук. Член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій при ДНУ, член методичної комісії секції східних мов та літератур Міністерства освіти та науки України.

Основні праці: «Стилистика английского эссе XVIII в.» (1989 р.); «Поэтика и стилистика английского эссе: Аддисон, Стиль, Джонсон, Гольдсмит» (1990 р.); «Становление современной английской прозы» (1993 р.); «The Problem of Studying Postmodernist Literature at the End of the Millennium» (2001 р.); «Re-enaction and Renewal in American Literature at the Threshold of the Third Millennium» (2001 р.); «Historicizing Subjectivity: Self as Mind in the Seventeenth-Century English Personal Essay» (2002 р.); «The Death and Return of the Subject» (2003 р.); «Barthouse of Forking Story» (2004 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 514; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 145–146.

В. М. Волошин

ЛОБОДА Володимир Васильович

Учений-математик. Народився 15.05.1950 р. у м. Верхньодніпровськ Дніпропетровської обл. у сім'ї вчителів. Після закінчення Верхньодніпровської СШ № 1 навчався на механіко-математичному факультеті Дніпропетровського державного університету, який закінчив у 1972 р. Далі – аспірантура при кафедрі прикладної теорії пружності і захист кандидатської дисертації на засіданні вченої ради Київського державного університету. З 1975 р. – асистент, а з 1979 р. – доцент кафедри обчислювальної математики ДДУ. У 1991 р. захистив докторську дисертацію за спеціальністю «Механіка деформівного твердого тіла». З 1992 р. дотепер очолює кафедру теоретичної та прикладної механіки Дніпропетровського національного університету. У 1995 р. йому присвоєно вчене звання професора. Читає лекції з теорії пружності, методів наближених обчислень, механіки руйнування композиційних матеріалів та інших дисциплін.

Автор і співавтор близько 180 наукових праць, серед яких монографія, 8 навчально-методичних посібників, а також більше 50 статей, опублікованих у провідних міжнародних журналах. Напрями наукових досліджень пов'язані з актуальними проблемами механіки руйнування композиційних ізотропних, анізотропних та п'єзоелектричних матеріалів, аналізом особливостей пружно-деформівного стану в

околі сингулярних точок, теорією сингулярних інтегральних рівнянь та задачею лінійного спряження. Ним уперше отримано ряд точних аналітичних розв'язків практично важливих задач для тріщини на ділянці поділу анізотропних та п'єзоелектричних матеріалів з урахуванням контакту її берегів. Отримав наукові гранти від США, Німеччини та Франції, брав участь у наукових конференціях в Україні, Франції, Японії, Німеччині, Швейцарії, Данії та інших країнах. Під його керівництвом захищено 5 кандидатських дисертацій. Протягом багатьох років – заступник голови та член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій, більше 10 років був членом експертної ради з механіки ВАК України. Член Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки.

У 1985–1986 рр. був заступником відповідального секретаря та відповідальним секретарем приймальної комісії ДДУ, а з 1993 р. дотепер – вчений секретар університету. У 1998 р. нагороджений знаком «Відмінник освіти України», у 2003 р. йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Основні праці: «Об особенностях напряженного состояния ортотропной полуполосы. ППМ» (1986 р.); «The quasi-invariant in the theory of interface crack» (1993 р.); «On contact zone model for an interface crack with electrically insulated crack surfaces in a piezoelectric biomaterial» (2001 р.); «Electromechanical pre-fracture zones for an electrically permeable interface crack in a piezoelectric biomaterial» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 1835, 6601; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 146–147.

В. О. Сясев

ЛОКШИН Абрам Савелійович (1893–?)

Учений-механік. Народився у 1893 р. у родині міщанина у м. Дніпропетровськ. Навчався у Катеринославському гірничому інституті з 1902 р. до 1918 р. Працював на посаді асистента в Катеринославському політехнічному інституті у 1919–1921 рр. Одночасно працював доцентом у Катеринославському проектотехнічному інституті.

У 1920–1924 рр. – доцент Катеринославського інституту народної освіти.

У 1921–1925 рр. працював на посаді асистента, а згодом доцента в Катеринославському гірничому інституті.

У 1924–1930 рр. – професор Катеринославського інституту народної освіти.

Водночас у 1925–1933 рр. – працював професором Дніпропетровського гірничого інституту, а у 1929–1930 рр. – професором Дніпропетровського будівельного інституту.

У 1930–1933 рр. – завідувач кафедри «Теоретичного будівництва механіки та опору матеріалів» у Дніпропетровському будівельному інституті.

Джерела та література: ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 41.

А. М. Терновський

ЛОШКАРЬОВ Юрій Михайлович (1939–1998)

Відомий учений-хімік. Народився 04.10.1939 р. у м. Свердловськ у сім'ї службовців. Закінчив Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут (1961 р.), аспірантуру при кафедрі технічної хімії Дніпропетровського державного університету (1964 р.). У 1965 р. захистив кандидатську дисертацію «Деякі питання катодного осадження електронегативних металів з хлоридних електролітів».

Працював асистентом, а з 1966 р. – доцентом кафедри технічної хімії. З 1969 р. до останніх років життя завідував кафедрою фізичної хімії Дніпропетровського державного університету. У 1970–1996 рр. – декан хімічного факультету ДДУ. У 1973 р. захистив дисертацію «Дослідження процесів електроосадження металів в умовах адсорбції ПАР», здобувши науковий ступінь доктора хімічних наук та вчене звання професора.

Автор близько 500 наукових публікацій, отримав понад 50 авторських свідоцтв та патентів. Був науковим керівником створеної за його ініціативи науково-дослідної лабораторії електроосадження металів.

Головна сфера наукових інтересів – вивчення впливу адсорбції поверхнево-активних речовин (ПАР) на кінетику та механізм елек-

троосадження металів, розроблення нових технологій гальванотехніки. Принципово новим в його дослідженнях стало врахування дії добавок ПАР не лише на розряд, але й на інші стадії процесу електроосадження – хімічні та кристалізаційні, що дозволило одержати більш повну та об'єктивну картину катодного виділення металів із розчинів з добавками. Розроблені під його керівництвом нові процеси електролітичного цинкування та міднення з оптимальним поєднанням технологічних та екологічних характеристик використовують понад 100 промислових підприємств України та СНД.

Був головою кваліфікаційної ради хімічного факультету, дійсним членом Української екологічної академії наук. Академік АН вищої школи України. Заслужений діяч науки і техніки України (1993 р.).

Помер 12.06.1998 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Influence of chloride ions on the rate of inhibited electro-de process» (1964 р., у співавторстві.); «Некоторые вопросы теории и практики электроосаждения металлов и сплавов в условиях адсорбции поверхностно-активных веществ» (1977 р.); Some trends in the influence of surface-active substances on electrode processes (1978 р., у співавторстві); «Некоторые аспекты влияния добавок на стадии кристаллизации при электроосаждении металлов» (1994 р., у співавторстві); «Электролитическое цинкование» (1994 р., у співавторстві).

Джерела та література: Лошкаръов Ю. М. // Академія наук вищої школи України. Персональний склад. – К., 1997; Лошкарев Юрий Михайлович // Бібліографія вчених ДДУ. Природничі науки. – Д., 1993; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д.; 2003. – С. 147–148.

В. С. Коваленко

ЛУБ'ЯНОВ Іван Павлович (1921–1975)

Учений-біолог. Народився 24.06.1921 р. у с. Михайлівка Сахнощанського р-ну Харківської обл. у селянській сім'ї, росіянин.

У 1939 р. вступив до ДДУ за спеціальністю «Зоологія» з перервою на період війни. Учасник Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., нагороджений трьома орденами та шістьма медалями СРСР. Після війни продовжив навчання, закінчив ДДУ у 1948 р.

У 1948 р. почав працювати на посаді наукового співробітника Зоологічного музею ДДУ. З 1949 р. до 1952 р. навчався у аспірантурі при кафедрі гідробіології за спеціальністю «Гідробіологія» й одночасно працював спочатку молодшим науковим співробітником, а потім старшим (атестат від 26.09.53р.) Інституту гідробіології ДДУ (до 1954р.). У 1952 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1954 р. до 1959 р. працював на посаді завідувача лабораторії гідробіології Інституту гідробіології і за сумісництвом (1953–1964 рр.) завідувач відділом гідробіології та біофізики. З 1965–1967 рр. – декан біологічного факультету. В цей же час він отримав звання доцента. З 1967 р. призначений директором НДІ гідробіології ДДУ. У 1972 р. захистив докторську дисертацію «Биологические основы защиты гидросооружений от фауны биоценозов обрастания Днепродзержинского и Запорожского водохранилища (проблемы технической гидробиологии)». Організував лабораторії біофізики та технічної гідробіології НДІ, очолив розробку нових методик у гідробіологічних дослідженнях на основі використання приладів з напівпровідниками. Після захисту перейшов на посаду завідувача кафедри іхтіології та гідробіології, а у 1975 р. отримав учене звання професора. Читав курси з таких дисциплін: «Гідрофауна», «Іхтіологія», «Радіоекологія», «Тваринництво», «Загальна біологія», «Екологія водних організмів». Науковий керівник 9 кандидатів наук.

Напрями його наукової роботи пов'язані з санітарною та технічною гідробіологією, проблемами розробки та впровадження у виробництво способів захисту гідроспоруд та систем промислового водопостачання від біообростань.

Не менш важливим напрямом його наукових інтересів була прісноводна радіоекологія, в розробці якої він приділяв особливу увагу питанням екології водних тварин. Розробив спеціальний курс з радіоекології для студентів.

У 1963–1965 рр. – вчений секретар вченої ради ДДУ, був членом наукових рад АН СРСР з проблем «Радіобіологія», «Гідробіологія, іхтіологія та використання біологічних ресурсів водойм». Автор понад 130 наукових праць. Результати досліджень проблем технічної гідробіології багаторазово докладені та обговорені на всесоюзних конфе-

ренціях та з'їздах ВГБО АН СРСР. Був членом бюро секції біології Будинку вчених, заступником голови бюро Дніпропетровського відділення ВГБО АН СРСР.

На посаді завідувача кафедри іхтіології, гідробіології та екології біолого-екологічного факультету працював з 1974 р. до 1975 р.

Помер у 1975 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Донная фауна Днепровского водохранилища и вопросы биологической продуктивности» (1952 р.); «Влияние промышленных сточных вод на донную фауну Днепровского водохранилища» (1960 р.); «Биологические основы защиты гидросооружений от фауны биоценозов образования Днепродзержинского и Запорожского водохранилищ» (1972 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2141, 2142, 2143; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 148–149.

Т. В. Ананьєва

ЛЮБАВСЬКИЙ Матвій Кузьмович (1860–1936)

Видатний учений-історик. Народився 01 (13).08.1860 р. у с. Великі Можари Сапожковського повіту Рязанської губернії у родині дядька. Навчався у Рязанській духовній семінарії. У 1882 р. закінчив історико-філологічний факультет Московського університету. Послідовник видатного російського історика В. О. Ключевського. У 1894 р. захистив магістерську дисертацію «Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства во времена издания первого Литовского статута». У 1901 р. захистив докторську дисертацію «Литовско-русский сейм. Опыт по истории учреждения в связи с внутренним строем и внешней жизнью государства». Спочатку приват-доцент, потім професор (1901–1907 рр.), декан історико-філологічного факультету (1908–1911 рр.), а згодом ректор Московського університету (1911–1917 рр.). Голова Московського товариства історії і древностей російських з 1913 р. Член-кореспондент Російської АН з 1917 р.

У Московському університеті підготував і читав лекційні курси: «Историческая география России в связи с колонизацией» (видана в Москві в 1909 р.), «История западных славян (прибалтов, чехов и поляков)» (два видання – в Москві 1917 р. і 1918 р.), «Русская история XVII и I четверти XVIII вв.» (М., 1912), «Русская история XVIII в.» (М., 1913), «Лекции по древней русской истории до конца XVI в.» (М., 1918 р.).

Після Лютневої революції 1917 р. продовжив викладацьку діяльність професором Московського університету. У 1918 р. працював у Головархіві, потім – директором Давньосховища Московського історичного архіву.

У 1918–1919 рр. – перший декан історико-філологічного факультету і завідувач кафедри загальної і російської історії, професор Катеринославського університету. З липня 1919 р. – заслужений професор історико-філологічного факультету Московського університету. З 1929 р. – академік АН СРСР. У 1930 р. необґрунтовано обвинувачений по «академічній справі», заарештований і висланий до Уфи. З 1931 р. до 1936 р. – співробітник Башкирського науково-дослідного інституту національної культури в Уфі.

Автор понад 200 наукових праць з історії, історичної географії, історіографії Росії та Литви з найдавніших часів до кінця XVI ст. Наукові інтереси визначились після закінчення університету, в результаті праці в Московському архіві Міністерства юстиції з матеріалами книг Литовської метрики. Звернувся до «обласної теми», не розробленої попередніми дослідниками.

Помер 22.11.1936 р. у м. Уфа.

Основні праці: «Литовско-русский сейм» (1900 р.); «Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно» (1910 р.); «Лекции по древней русской истории до конца XVI века» (1918 р.); «Образование основной государственной территории великорусской народности» (1929 р.); «Обзор истории русской колонизации с древнейших времён и до 20 в.» (1996 р.).

Джерела та література: БСЭ. – Т. 15. – 3-е изд. – М., 1974. – С. 98; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 149–150; Бол. енцикл.: В 62 т. – Т. 27. Лукомские – Ману. – М., 2006. – С. 97.

С. І. Світленко

ЛЯШЕНКО Валентина Петрівна

Учений-фізіолог. Народилася 16.10.1964 р. у с. Ношуль Прилузького р-ну Комі АССР у робітничій сім'ї, українка.

У 1981 р. вступила до біологічного факультету Дніпропетровського державного університету, який закінчила з відзнакою. У 1986–1989 рр. працювала викладачем біології та хімії в СПТУ № 63 м. Дніпропетровськ. З 1988 р. до 1991 р. навчалася в аспірантурі при кафедрі фізіології людини і тварин ДДУ. Після закінчення аспірантури прийнята на роботу асистентом цієї кафедри.

У 1993 р. захистила дисертацію «Дослідження впливу статичного зусилля та локальної вібрації флексорних м'язів на центральні процеси в спинному мозку людини» за спеціальністю «Фізіологія людини і тварин», здобувши науковий ступінь кандидата біологічних наук. З 1995 р. – доцент, а з 2004 р. і дотепер – завідувач кафедри фізіології людини і тварин. У 2005 р. захистила дисертацію «Роль кальцію в структурно-функціональних змінах тканини за умов гіперхолестеринемії», здобувши науковий ступінь доктора біологічних наук. У цьому ж році отримала звання професора по кафедрі фізіології людини і тварин.

Автор понад 150 наукових праць та наукового відкриття «Спосіб моделювання атеросклерозу», за який отримала патент на винахід. Підготувала п'ять кандидатів наук. Консультує докторантів. Її праці опубліковані в журналах «Архив клинической и экспериментальной медицины», «Фізіологічному журналі» та «Нейрофізіологія/Neurophysiology», що видається спільно НАН України та Kluwer Academic/ Plenum Publishers. Розвиває на кафедрі новий науковий напрям «Фундаментальні комплексні дослідження фізіологічних механізмів виникнення, розвитку та прояву серцево-судинних та шлунково-кишкових порушень». Основні наукові досягнення полягають у розробці методів знаходження механізмів керування, регуляції і зв'язку в організмі людини і тварин та виникнення, розвитку і прояву серцево-судинних та шлунково-кишкових порушень.

Читає лекції з таких провідних курсів, як «Фізіологія людини і тварин», «Нормальна фізіологія» та спеціальних курсів «Гормональ-

на регуляція фізіологічних функцій», «Фізіологія вищої інтегративної діяльності».

За час роботи завідувачем кафедри було відкрито нову спеціальність «Фізіологія», створено комп'ютерний клас, розроблено альтернативні програми практичних робіт, що зберігають лабораторних тварин.

Керує дослідницькою роботою слухачів Малої академії наук, які кожен рік займають призові місця на конкурсах різного рівня. Член журі обласних олімпіад з біології. Читає лекції в інституті підвищення кваліфікації вчителів, співпрацює із Дніпропетровським обласним ліцеєм-інтернатом фізико-математичного профілю.

Основні праці: «Дослідження впливу статичного зусилля та локальної вібрації флексорних м'язів на центральні процеси в спинному мозку людини» (1993 р.); «Влияние охлаждения и нагревания на реципрокное Ia торможение у человека» (1997 р.); «Спосіб моделювання атеросклерозу» (2002); «Вегетативна нервова система» (2005 р.); «Гендерні особливості розумової працездатності студентів різних спеціальностей» (2006 р.); «Динаміка характеристик електричної активності трофо- та ерготорпної зон гіпоталамуса щурів у перебігу довготривалого емоційного стресу» (2007 р.).

О. Є. Пахомов

МАКАРЕНКОВ Анатолій Григорович (1934–1998)

Учений у галузі динаміки і міцності ракетних конструкцій в умовах теплових і силових навантажень. Народився 16.05.1934 р. у м. Дніпропетровськ. Закінчив Дніпропетровський держуніверситет за спеціальністю «Механіка» (1956 р.). Інженер, старший інженер в м. Арзамас-16 (займався розробкою ядерної зброї) (1956–1960 рр.) 3 травня 1960 р. до 1978 р. працював у КБ «Південне», пройшов шлях від старшого інженера до начальника відділу.

Професор кафедри технічної механіки ФТФ ДДУ (1978–1980 рр.), завідувач кафедри деталей машин (технічної механіки) (1980–1996 рр.), з 1996 р. – професор кафедри технічної механіки. Кандидат технічних наук (1965 р.), доктор технічних наук (1972 р.), професор (1976 р.).

Читав курси лекцій «Будівельна механіка тонкостінних конструкцій», «Міцність ракетних двигунів», «Міцність тонкостінних конструкцій» та ін.

Досліджував фланцеві конструкції з урахуванням фізичної нелінійності та повторно змінних навантажень, розробляв інженерні методики для вузлів кріплення, вивчав термонапружений стан соплових блокових (СБ) РДТП, розробляв інженерні методики наскрізного розрахунку СБ РДТП, досліджував термонапружений стан корпусів РДТП з композитних матеріалів, розробляв методи і засоби статичних і динамічних випробувань конструкції, зокрема вперше в практиці СРСР було запропоновано використання електромеханічних пристроїв в якості навантажуючих.

Член кваліфікаційних спеціалізованих рад ДДУ і ДІБІ за спеціальностями «Механіка деформованого твердого тіла», «Будівельна механіка», «Міцність літальних апаратів» (1980–1998 рр.). Науковий керівник кандидатських дисертацій. Видав декілька підручників і навчальних посібників. Мав більш ніж 30 авторських свідоцтв на винаходи.

Був дійсним членом міжнародної академії «Контенант».

Помер 19.02.1998 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Прочность конструкций РДТТ» (1980 р., у співавторстві); «Прочность ракетных конструкций» (1990 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 150–151.

В. С. Савчук

МАКАРОВ Густав Дмитрович (1926–1993)

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 02.08.1926 р. у Ташкенті. Після трьох років навчання в Дніпропетровському гірничому інституті (1949–1952 рр.) переведений до ДДУ на новостворений фізико-технічний факультет, який закінчив у 1954 р. Старший викладач, доцент ДДУ (1954–1961 рр.), завідувач кафедри технічної механіки ФТФ ДДУ (1961–1966 рр.), начальник відділення ФТФ ДДУ (1972–1987 рр.).

Декан фізико-технічного факультету з грудня 1965 р. до березня 1975 р. Професор кафедри технічної механіки (проектування і конструкції) ФТФ ДДУ (1972–1987 рр.), кандидат технічних наук (1960 р.), доцент (1962 р.), професор (1972 р.).

Нагороджений багатьма медалями (бойовими і ювілейними), Почесною грамотою Верховної Ради УРСР (1976 р.).

Помер 31.05.1993 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 521; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 151.

В. С. Савчук

МАКАРОВ Олександр Максимович (1906–1999)

Видатний конструктор і організатор виробництва ракетно-космічної техніки. Народився 19.09.1906 р. у станиці Цимлянська Ростовської обл. У 1933 р. закінчив Інститут інженерів шляхів сполучення у м. Ростові-на-Дону. Працював заступником директора, директором НДІ в м. Ростов-на-Дону (1933–1935 рр.), директором авторемонтної станції (1935–1938 рр.), директором заводу в м. Могильов, Білорусь (1938–1939 рр.), директором заводу «Червона Етна» у м. Горький (1939–1940 рр.), директором заводу малолітражних двигунів у м. Петропавловськ, Казахстан (1942–1943 рр.), директором мотоциклетного заводу в м. Ірбіт (1943–1948 рр.). Після переїзду до м. Дніпропетровськ – директором заводу допоміжного устаткування, начальником виробництва автомобільного заводу (1948–1951 рр.), начальником виробництва підприємства № 186 (1951–1954 рр.), головним інженером-заступником директора заводу № 586 (1954–1961 рр.), директором заводу № 586 (1961–1966 рр.), директором ВО «Південмаш» (1966–1986 рр.).

Під його керівництвом на ВО «Південмаш» було налагоджено виробництво бойових ракет, що забезпечило військовий паритет між СРСР та США. Видатний конструктор і організатор ракетно-космічної техніки. Відіграв значну роль у створенні ракети Р-14 та ракетних комплексів Р-36 та МР-УК-100, за створення яких двічі удостоєний звання Героя Соціалістичної Праці.

Професор фізико-технічного факультету ДДУ (1968 р.), голова ДЕК кафедри технології виробництва, сприяв розвитку матеріально-технічної бази факультету.

Лауреат Ленінської премії (1960 р.), Герой Соціалістичної Праці (1961р., 1976 р.), кавалер кількох орденів Леніна (1959 р., 1969 р.), орденів Трудового Червоного Прапора, Жовтневої Революції, ордена Ярослава Мудрого (1996 р.) і Дружби РФ (1996 р.) У різні роки – член ЦК КПУ, член Дніпропетровського обкому КПУ, член міськкому КПУ. Депутат Верховної Ради СРСР шостого (1962 р.), сьомого (1966 р.), восьмого (1970 р.), дев'ятого (1974 р.), десятого (1978 р.) скликань. Почесний громадянин м. Дніпропетровськ. У 1981 р. у Дніпропетровську відкрито бронзовий бюст О. М. Макарова.

З 1986 р. – персональний пенсіонер союзного значення. Помер 10.10.1999 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Секретна назва – Державний союзний завод № 586 (відкрита назва – поштова скринька № 186)».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4932; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Білоусов Є. Славетні імена Придніпров'я. – Д., 2002; Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 151–152; Мелуа А. Ракетная и космическая техника. Энциклопедия. – М.; С-Пб., 2003; Призваны временем / Кол. авт.; Под ред. С. Конюхова. – Д., 2004; Платонов В. Макаров. – Д., 2006; Pappo-Koristin V. Alexandr Maksimovych Makarov. – Rio de Janeiro (Brasil), 2006.

В. С. Савчук

МАКАРОВА Алла Сергіївна

Учений у галузі механіки рідини та газів. Народилася 12.05.1939 р. у м. Дніпропетровськ. Закінчила ФТФ з відзнакою (1961 р.). Аспірант кафедри ПГС і ТМО (механіко-математичний факультет ДДУ, 1970 р.). Старший викладач кафедри ПГД і ТМО (механіко-математичний фа-

культет), доцент кафедри проектування і конструкцій ЛА. З 1983 р. – науковий керівник галузевої лабораторії Міністерства освіти УРСР «Гідродинаміка в умовах невагомості». Завідувач кафедри проектування і конструкцій (1997 р.). Кандидат технічних наук (1972 р.), доцент (1973 р.), доктор технічних наук (1994 р.), професор (1999 р.), головний науковий співробітник (2003 р.).

Основні наукові напрями: гідродинаміка в умовах малої гравітації, розробка систем живлення двигунів РРД (у ДКБ «Південне»).

Під її керівництвом захищені чотири кандидатські та одна докторська дисертації. Має понад 50 наукових праць (монографій, статей) з указаних напрямів досліджень, 18 авторських свідоцтв. Член кваліфікаційної спецради із захисту кандидатських і докторських дисертацій, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (1999 р.), член-кореспондент Міжнародної академії астронавтики (2002 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 152–153.

В. С. Савчук

МАЛАЙЧУК Валентин Павлович

Учений у галузі інформаційно-вимірювальних технологій. Народився 2.04.1925 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї робітника, українець. Після навчання в Рязанському артилерійському училищі (1943–1945 рр.) служив у військах 39-ї армії Далекосхідного військового округу (воєнна база Порт-Артур, 1945–1950 рр.). Закінчив Харківську артилерійську радіотехнічну академію в 1955 р. Службова діяльність після закінчення академії:

інженер навчальної лабораторії, молодший викладач, старший викладач академії (1955–1963 рр.). Дисертацію на здобуття наукового ступеню кандидата технічних наук захистив у 1961 р. З 1963 р. до 1976 р.

на науковій роботі у військовому науково-дослідному інституті Міністерства оборони СРСР. Наукові інтереси цього періоду пов'язані з теорією і практикою радіорозвідки та радіоелектронної боротьби при вирішенні задач протиповітряної і противоракетної оборони літаків та головних частин балістичних ракет. Служив на посадах заступника начальника наукового відділу, начальника наукового відділу, заступника начальника наукового управління, начальника наукового управління (1963–1976 рр.) Дисертацію на здобуття наукового ступеню доктора технічних наук захистив у 1970 р. Вчене звання професора присвоєно в 1972 р. Закінчив службу в армії в званні полковника. Нагороджений медаллю «За боевые заслуги» і орденом «За службу Родине в Вооруженных силах СССР» III ступеня.

З 1976 р. працює в Дніпропетровському національному університеті на фізико-технічному факультеті. Завідував кафедрою радіоелектронної автоматики (1976–1998 рр.), викладав та читав лекції з дисциплін «Теорія оптимального управління», «Теоретичні основи радіолокації». Організував в університеті підготовку інженерів за новою спеціальністю «Прилади та системи неруйнівного контролю». Для студентів цієї спеціальності підготував лекції та викладає дисципліни: «Статистична теорія оцінювання», «Обробка вимірів та сигналів неруйнівного контролю», «Інформаційно-вимірювальні технології неруйнівного контролю», «Основи теорії захисту інформації». З цих дисциплін підготовлено та надруковано дві монографії, 15 навчальних посібників, в тому числі з грифом Мінісвіти.

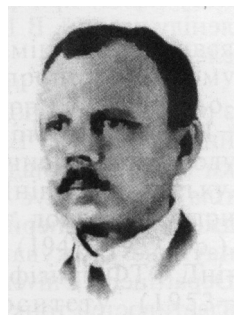
Член Європейської федерації з неруйнівного контролю та Міжнародного комітету з неруйнівного контролю (Сертифікат № 25 – 2006 р.). Організатор і керівник наукової школи «Теорія і практика обробки експериментальних даних неруйнівного контролю складних технічних систем і технологічних процесів» в умовах недостатності апріорної інформації та обмеження на обсяг вимірів при вирішенні задач дефектоскопії, дефектометрії, технічної діагностики та моніторингу. Член двох спеціалізованих вчених рад із здобуття наукових ступенів кандидатів та докторів технічних наук, член редколегії наукового фахового журналу «Системні технології». Підготував 28 кандидатів і 5 докторів технічних наук (з них 10 кандидатів і 2 докторів ДНУ), автор понад 100 наукових публікацій, учасник всеукраїнських

та міжнародних конференцій. За плідну педагогічну та наукову діяльність має нагороду – орден «За заслуги» III ступеня (2001 р.).

Основні праці: «Обработка информации в системах неразрушающего контроля» (1992 р.).

Література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 153.

В. С. Савчук

**МАЛИНОВСЬКИЙ Андрій Едуардович
(1884–1937)**

Відомий учений-фізик. Народився 17.03.1884 р. у м. Ржищів Київської губернії у сім'ї лікаря. У 1902 р. закінчив Другу Київську гімназію. З дипломом першого ступеня закінчив фізикоматематичний факультет Київського університету (1909 р.). Залишений позаштатним лаборантом у Київському університеті (1909 р.). Одночасно викладач фізики і математики (1910–1912 рр.) у 7-й київській гімназії. Стажувався у Г. Квінке та Покельса (Гейдельберг) і В. Рентгена (Мюнхен) у 1905–1907 рр. З березня 1912 р. – на стажуванні у Тюбінгенському університеті, працював у лабораторії Ф. Пашена (Тюбінген, Німеччина), далі – у П. Ланжевена (Франція). Професорський стипендіат (1915–1917 рр.) у Київському університеті, член Київського фізико-математичного товариства. Захистив магістерську дисертацію у 1917 р., з 1918 р. – приват-доцент Київського університету, член Українського наукового товариства. З 1919 р. – екстраординарний професор новоствореного Кам'янець-Подільського українського університету, організатор кафедри фізики та фізичної лабораторії у ньому.

З 1923 р. – професор фізики Катеринославського інституту народної освіти, керівник та професор кафедри фізики Катеринославського гірничого інституту, завідувач секції фізики науково-дослідницької кафедри електронної хімії (керівник – проф. Л. В. Писаржевський). З 1929 р. очолив відділ фізичних вимірювань в Інституті фізичної хімії.

Викладав також у медичному інституті. У ДІНО відкрив семінар підвищеного типу (один з найбільш відомих семінарів ДІНО наприкінці 20-х рр. XX ст.). На початку 1930-х рр. з учасників цього семінару створив дослідницьку групу, яка займалася питаннями електронної теорії металів і фізики горіння та вибухів. У 1928 р. захистив у ВУАН докторську дисертацію «К вопросу о количестве движения электронов проводимости».

Організатор (разом з Б. М. Фінкельштейном) Дніпропетровського філіалу Українського фізико-технічного інституту (1931 р.) та Дніпропетровського фізико-технічного інституту (ДФТІ, 1932 р.), завідувач відділу фізики горіння і вибухів у ДФТІ (1932–1937 рр.).

Один з організаторів Української асоціації фізиків (УАФ, член Президії Всесоюзної асоціації фізиків, член редколегії журналу «Українські фізичні записки», активний учасник і організатор з'їздів УАФ.

Основні напрями наукової діяльності: атомна спектроскопія й квантова теорія випромінювання; електронна теорія металів; фізика горіння і вибухів, дослідження механізмів цих процесів. Вирішив низку принципових питань електронної провідності металів, вивчив умови спалахування газів, сумішей, розповсюдження полум'я, відкрив ефект впливу електричного поля на процеси горіння (ефект Малиновського), досліджував роль електронів у розповсюдженні полум'я. Започаткував в Україні новий напрям досліджень – фізику горіння і вибухів, створив науковий колектив, який працював на той час на рівні лєнінградської школи М. М. Семенова (майбутнього нобелівського лауреата) і міг стати основою майбутньої школи з фізики горіння та вибухів в Україні, яка не змогла розвинути́ся з незалежних від колективу причин. Багато його учнів стали засновниками кафедр університету та фундаторами нових наукових напрямів (зокрема, професор В. С. Росіхін, академік АН УРСР В. І. Данилов).

Заарештований за безпідставним обвинуваченням як ворог народу та член троцькістської терористичної організації у 1937 р.

17.09.1937 р. на закритому судовому засіданні йому винесено смертний вирок. Наступного дня був розстріляний як ворог народу. Реабілітований 22.10.1957 р. постановою Воєнної колегії Верховного Суду СРСР.

Основні праці: «Ионизация во взрывной волне» (1924 р.); «О влиянии электрического поля на процессы горения в газах» (1931 р.); «Роль заряженных частиц в процессах горения» (1934 р.).

Джерела і література: Архів Національного гірничого університету. – Оп. 1. – Спр. А. Е. Малиновського; Державний архів СБУ. Фонд управління в Дніпропетровській області. – Спр. П-6009; *Савчук В. С.* Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917-1945). – Д., 1997; *Савчук В. С.* Біля витоків фізики горіння та вибухів в Україні: ескіз наукової біографії А. Е. Малиновського // Праці НТШ. Студії з поля історії української науки і техніки. – Л., 2000. – Т. 4; *Савчук В. С.* Андрей Эдуардович Малиновский (1884-?) // Очерки истории естествознания и техники. – 1989. – № 36; *Савчук В. С.* Перший професор фізики у Дніпропетровську // Відроджена пам'ять: книга нарисів. – Д., 1999.

В. С. Савчук

МАЛИНОВСЬКИЙ Михайло Сергійович (1902–1992)

Відомий учений-хімік. Народився 6.11.1902 р. у с. Соловецьке В'ятської губернії (Російська Федерація) в сім'ї священика. Закінчив В'ятський сільгосптехнікум (1919 р.), працював викладачем дослідно-показової школи. Після закінчення в 1932 р. Горьковського хіміко-технологічного інституту працював асистентом, а потім доцентом кафедри органічної хімії Горьковського державного університету. У роки війни працював на оборонних підприємствах м. Дзержинська, очолював міську хімічну лабораторію МППО. У 1937 р. захистив кандидатську, а в 1944 р. – докторську дисертації. Здобув науковий ступінь доктора хімічних наук та вчене звання професора. У 1945–1948 рр. працював професором кафедри органічної хімії, був деканом хімічного факультету Горьковського університету, а в 1949–1956 рр. – завідувачем кафедри органічної хімії Львівського університету. З 1956 р. до 1985 р. – професор кафедри органічної хімії Дніпропетровського університету, в 1956–1978 рр. – її завідувач.

Автор понад 250 наукових публікацій, 50 винаходів та відкриттів, захищених авторськими свідоцтвами, наукової монографії, відомого підручника з органічної хімії для ВНЗ. Керував виконанням 29 кандидатських та двох докторських дисертацій.

Основна сфера наукових досліджень – епоксидування α -окисів олефінів, вивчення реакційної здатності оксиранів та фізіологічно ак-

тивних сполук. Розроблений ним у ДДУ метод епоксидування з використанням пероксиду сечовини дозволив одержати ряд нових епоксидних сполук, які широко використовують у виробництві.

Був членом президії обласного правління ВХТ ім. Д. І. Менделєєва, членом Координаційної ради з хімії епоксидних сполук.

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, кількома медалями. Заслужений діяч науки УРСР (1968 р.).

Помер 22.04.1992 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Окиси олефинов» (1950 р.); «Окиси олефинов и их производные» (1961 р.) (переклад видано в США, 1965 р.); «Получение и свойства несимметричных α -окисей» (1964 р.); «Кремнийорганические α -окиси» (1968 р.); «Курс органической химии» (1987 р., у співавторстві).

Джерела та література: Малиновський М. С. // УРЕ. – 1981. – Т. 6. – С. 330; Варгалюк В. Ф. Михайло Сергійович Малиновський // Дніпропетр. ун-т, 22 жовтня 2002 р.; Малиновский Михаил Сергеевич // Вісник Дніпропетр. ун-ту. – 2002. – Сер. Хімія, вип. 7; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 154.

В. С. Коваленко

МАЛОВ Микола Миколайович (1875 – ?)

Учений-фізик. Народився у 1875 р. у м. Твер, у сім'ї учителя. З 1893 р. до 1898 р. навчався у Московському університеті. У 1899–1901 рр. продовжував навчання в Електротехнічному інституті при Льєзькому університеті у Бельгії.

У 1902–1905 рр. – викладач Пермського реального училища.

У 1905–1907 рр. – викладач Першого Катеринославського реального училища. У 1907–1913 рр. – викладач Першого Катеринославського комерційного училища. У 1913–1918 рр. – директор Другого Катеринославського комерційного училища.

З 1917 р. до 1919 р. викладав на Вищих жіночих курсах у м. Катеринослав. У 1919–1922 рр. – доцент у Гірничому інституті м. Катеринослав.

У 1923 р. за політичними мотивами був усунений від викладання за обвинуваченням у протидії радянській владі у ході проведення реформи вищої освіти.

У 1918–1926 рр. – доцент у Катеринославському університеті та КВІНО. У 1926–1930 рр. – професор ДІНО, очолював факультет.

З 1920 р. був головою предметної комісії загального курсу фізики на факультеті професійної освіти КВІНО.

З 1930 р. до 1932 р. – завідувач кафедри фізики Фізіко-хіміко-математичного інституту. З 1931 р. до 1941 р. працював у Дніпропетровському інституті інженерів залізничного транспорту, завідувач кафедри «Фізичних основ електротехніки». З 1940 р. і до початку війни знову викладав у Дніпропетровському університеті.

Під час окупації працював у ДУДУ (Дніпропетровському українському державному університеті), який формально був створений за розпорядженням окупаційної влади. Продовжував теоретичні дослідження за темою «Загальна теорія лінійних схем змінних струмів». Був призначений керівником кафедри фізики ДУДУ, отримав новий диплом професора. У другій половині 1942 р. виконував обов'язки ректора ДУДУ. 31 грудня 1942 р. видав останній наказ № 84 про припинення діяльності ДУДУ. Незадовго до визволення Дніпропетровська напевно був відправлений до Німеччини.

Джерела та література: Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 44.; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 155.

В. С. Савчук, А. М. Терновський

МАНЕВИЧ Аркадій Ісаакович

Відомий учений-механік. Народився 2.01.1940 р. у м. Могильов (Білорусія) у сім'ї службовців. Середню і вищу освіту одержав у Дніпропетровську. Після закінчення в 1962 р. механіко-математичного факультету ДДУ за фахом «Механіка» працював у конструкторському бюро Рибінського авіа моторного заводу (1962–1966 рр.), у Дніпропетровському відділенні Інституту механіки АН УРСР (1966–1974 рр.). У квітні 1967 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1974–1990 рр. працював у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті доцентом та професором кафедри вищої математики. Доктор технічних

наук (1989 р.), професор (1991 р.). З 2001 р. професор кафедри обчислювальної механіки і міцності конструкцій Дніпропетровського національного університету. Читає курси теоретичної механіки, комплексного аналізу, стійкості деформівних систем, механіки тонкостінних конструкцій, основи нелінійної механіки, теорію коливань.

Основний напрям наукової діяльності – дослідження стійкості, динаміки й оптимального проектування лінійних і нелінійних багатовимірних систем, зокрема, тонкостінних конструкцій. Розробив і експериментально обґрунтував нелінійну теорію зв'язаної втрати стійкості підкріплених тонкостінних конструкцій. Розробив ефективні чисельні методи безумовної мінімізації функцій («узагальнений метод спряжених напрямків») і задачі нелінійного програмування («лінійаризований метод приведенного градієнта»). Обґрунтував необхідність перегляду методології класичної механіки (стаття «Сили інерції і методологія механіки», 2001, Доповіді НАН України).

Автор 190 наукових праць, у тому числі чотирьох монографій, одна з яких опублікована в Англії, дві – у Польщі. Брав участь у роботі багатьох міжнародних конференцій, симпозіумів і конгресів з механіки і математики, був членом наукових комітетів десяти міжнародних конференцій і симпозіумів. Член Європейського товариства механіків EUROMECH і Німецького товариства з прикладної математики і механіки GAMM. Підготував декількох кандидатів і двох докторів наук.

Член двох спеціалізованих наукових рад (при ДНУ і ПДАБА), заступник головного редактора збірника «Теоретичні основи будівництва», що видається спільно Варшавським технічним університетом і ПДАБА. Член редколегій збірників наукових праць з механіки, що видаються в ДНУ. Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2003 р.), іменним почесним знаком Лодзінського технічного університету (2007 р.).

Основні праці: «Устойчивость и оптимальное проектирование подкрепленных оболочек» (1979 р.); «Statecznosc, stany zakrytyczne i nosnosc cienkosciennych konstrukcji o ortotropowych scianach plaskich» (1995 р.); «The Mechanics of Nonlinear Systems with Internal Resonances» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 319–320.

А. П. Дзюба

МАНЕВИЧ Леонід Ісаакович

Відомий учений у галузі механіки деформівного твердого тіла і фізики матеріалів. Народився 2.04.1938 р. у м. Могильов, (Білорусія) у сім'ї службовців. Середню і вищу освіту одержав у Дніпропетровську. Після закінчення в 1959 р. механіко-математичного факультету Дніпропетровського університету працював у КБ «Південне» і одночасно навчався в заочній аспірантурі під керівництвом проф. Ю. А. Шевлякова. У 1961 р. захистив кандидатську дисертацію з проблем стійкості оболонок, а у 1970 р. – докторську дисертацію, присвячену асимптотичним і груповим методам у механіці деформівного твердого тіла. З 1964 р. до 1976 р. працював у Дніпропетровському державному університеті доцентом, а згодом професором кафедри прикладної теорії пружності, яку очолював проф. В. І. Моссаковский. З 1976 р., після переїзду до Москви, працював старшим науковим співробітником, а потім завідувачем сектора фізики і механіки полімерів Інституту хімічної фізики АН СРСР. З 1984 р. одночасно працював професором кафедри фізики полімерів МФТІ.

У перший період (протягом 15 років) головними напрямками наукової діяльності були асимптотичний аналіз проблем теорії пружності анізотропних середовищ, міцності і стійкості анізотропних і підкріплених пластин і оболонок, дослідження нормальних коливань в істотно нелінійних системах. Наступний період пов'язаний переважно з задачами механіки і фізики полімерів і композиційних матеріалів. Ним розроблено загальну асимптотичну теорію деформування і руйнування сильно анізотропних композитів, розвинуто теорію структурних дефектів і нелінійних порушень у полімерних кристалах, виявлено й досліджено солітонний механізм поширення хімічних реакцій і структурних переходів на атомному рівні в молекулярних і полімерних кристалах; побудовано асимптотичну теорію лі-

нійних і нелінійних елементарних порушень у полімерних кристалах.

Наукові результати відбиті в 15 монографіях (у тому числі у видавництвах Wiley, США; Springer, ФРН; Kluwer, Голландія) і понад 300 публікаціях. Як запрошений доповідач багаторазово виступав на російських і міжнародних симпозиумах і конференціях, а також на семінарах відомих університетів США і Європи (Гарвардський Університет, Масачусетський Технологічний Інститут, Університет Брауна, Університет штату Іллінойс, Делфтський Технологічний Університет, Університети м. Гронінген, м. Ульм, м. Фрайбург і ін.). Під його керівництвом захищено 35 кандидатських дисертацій, а 8 з його учнів стали докторами наук. Чотири рази удостоювався звання «Соросівський професор».

Основні праці: «Моделирование несущей способности цилиндрических оболочек» (1977 р.); «Асимптотические методы в теории упругости ортотропного тела» (1892 р.); «Метод нормальных колебаний для существенно нелинейных систем» (1989 р.); «Асимптотические методы в микромеханике композитов» (1991 р.); «The Mechanics of Nonlinear Systems with Internal Resonances» (2005 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2242, 2243, 7428; Професори Дніпропетровського університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 155–156.

А. П. Дзюба

МАНУЙЛОВ Олександр Аполонівич (1861–1929)

Видатний учений-економіст. Народився 22.03.1861 р. у м. Одеса у сім'ї дворян Київської губернії. У 1878 р. закінчив Рішельєвську гімназію із срібною медаллю. Вищу освіту здобув у Імператорському Новоросійському університеті (зараз Одеський національний університет імені І. І. Мечникова) на юридичному факультеті за кафедрою політичної економії та статистики під керівництвом професора, доктора економічних наук О. С. Посникова, який закінчив у 1883 р. З 1885 р. за власні кошти 2 роки навчався економічній теорії у Німеччині (університети м. Берліна та Гейдельберга).

Наприкінці 1886 р. повернувся до Росії та склав магістерські іспити у Імператорському Московському університеті. Готуючи свою першу дисертацію «Оренда землі в Ірландії», двічі їздив до Англії, де вивчав аграрні питання в різних частинах Британської імперії. Цю роботу було оцінено як найбільш значний вклад у вітчизняну економічну літературу останніх років. Науковий ступінь магістра політекономії і статистики отримав у 1895 р. У 1896 р. переклав працю К. Маркса «До критики політичної економіки» (т. 3).

Науково-педагогічну діяльність у галузі політичної економії почав у Імператорському Московському університеті у 1888 р. на кафедрі політичної економії і статистики юридичного факультету, де був прийнятий у число приват-доцентів. З 1899 р. – завідувач тієї ж кафедри.

У 1901 р. захистив докторську дисертацію «Поняття цінності за вченнями економістів класичної школи» та отримав звання екстраординарного, а потім (1903 р.) і ординарного професора університету. Чин статського радника отримав 7.03.1903 р. Член Державної Ради від Академії наук та університетів. З 1905 р. – ректор Московського університету. У 1908 р. – обраний ректором на другий 4-річний строк, але після подання у відставку 28.01.1911 р. – звільнений з цієї посади царським урядом (1.02.1911 р.) за виступ проти «крайностей» столипінського аграрного законодавства та обмеження університетської автономії на знак протесту проти реакційних наказів міністра народної освіти Л. А. Кассо щодо введення поліцейського режиму в університеті у зв'язку з розвитком студентських заворушень. Як відомо, майже 400 викладачів та співробітників залишили університет у лютому-березні 1911 р., підтримавши цей акт.

Наукова діяльність була багатосторонньою й охоплювала різну економічну тематику. У 1914 р. підготував курс лекцій «Політична економія». Він досліджував аграрні відносини, вивчав поземельне питання в Росії. Проект його аграрної реформи (1905 р.) лів в основу аграрної програми конституційних демократів (кадетів). Продовжував викладати політекономію в Московському комерційному інституті – МКІ (зараз Російська економічна академія ім. Г. В. Плеханова), в Університеті ім. А. Л. Шанявського та на Вищих жіночих курсах (м. Москва). У МКІ на кафедрі політичної економії в квітні 1915 р. став головою нового наукового товариства щодо розробки питань розвитку виробничих сил Росії.

З 1886 р. – співробітник та з 1905р. – головний редактор часопису «Русские Ведомости». У 1914 р. обраний Головою економічної ради Всеросійського союзу міст, член Центрального комітету партії кадетів.

32 (15) березня 1917 р. увійшов до складу Тимчасового уряду Росії – центрального органу державної влади, що утворився після Лютневої революції 1917 р. від партії кадетів на посаду міністра освіти. 2 (15) липня 1917 р. разом з групою міністрів-кадетів подав у відставку.

Після Жовтневої революції 1917 р. тимчасово від'їхав до м. Тифліс (без сім'ї). У 1918 р. повернувся до Москва. Знову викладав у Московському університеті та брав участь у реформі правопису російської мови.

У 1918 р. був запрошений для організації навчального процесу в Катеринославський університет. Брав участь у створенні кафедри політичної економії, яка за традицією того часу входить до складу юридичного факультету. З 1918 р. до 1920 р. завідував кафедрою політичної економії Катеринославського університету. Крім того у 1919 р. викладав курс політичної економії також у Катеринославському гірничому інституті.

Після повернення в Москву наприкінці 1920 р. – консультант наркома фінансів. Брав активну участь у проведенні грошової реформи 1922 р. З 1924 р. – член правління Державного банку СРСР у Москві, працював на посаді професора кафедри політичної економії в Інституті народного господарства ім. Г. В. Плеханова.

Помер 20.07.1929 р. у м. Москва. Похований на Ваганьковському кладовищі.

Основні праці: «Аренда земли в Ирландии» (1895 р.); «Капиталистическая идилия» (1897 р.); «О формах объединения благотворительных учреждений в Западной Европе и Америке» (1900 р.); «Понятие о ценности по учению экономистов классической школы» (1901 р.); «Аренда земли в России в экономическом отношении» (1903 р.); «Очерки по крестьянскому вопросу» (1904 р.); «Поземельный вопрос в России малоземелье, дополнительный надел и аренда» (1905 р.); «Политическая экономия» (1914 р.).

Джерела та література: Известия Екатеринбургского горного института им. тов. Артема-Сергеева. Юбилейный выпуск 1899-1924. – 1924. – Т. XIV. – С. 64; Мануйлов А. А. //ЭЭ. Политическая экономия/ Под ред. А. М. Румянцева. – М., 1979. – Т. 2. – С. 382; Ленин В. И. Полное собрание сочинений, 5-е изд. – Т. 11. – С. 126; Туманова Н. Л. // Политические деятели России 1917 г.: Биографический словарь / Н. Л. Туманова, А. А. Мануйлов. –

М., 1993; 200 лет кафедре политической экономии экономического факультета МГУ (страницы истории и перспективы развития) – М., 2004.

Ю. А. Карцев, О. Й. Шевцова

МАНЬКО Тамара Антонівна

Учений у галузі фізико-технічних наук. Народилась 16.07.1943 р. у м. Першоуральск Свердловської обл. у сім'ї службовця, українка. Закінчила Дніпропетровський металургійний інститут у 1966 р., де працювала після закінчення інженером кафедри металознавства. З 1971 р. – аспірантка Дніпропетровського науково-дослідного трубного інституту. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук захистила в 1974 р. З 1975 р. – доцент кафедри технології виробництва фізико-технічного факультету ДНУ. Вчене звання доцента присвоєно в 1976 р. Дисертацію на здобуття наукового ступеню доктора технічних наук захистила в 1999 р. З 2000 р. – професор кафедри технології виробництва. Вчене звання професора присвоєно у 2001 р.

Основні напрями педагогічної діяльності пов'язані з викладанням як загальноінженерних дисциплін («Основи технології приладобудування», «Технологія машинобудування»), так і спеціальних («Технологія виробництва радіоелектронної апаратури», «Технологія напівпровідників», «Матеріалознавство», «Технологія конструкційних та композиційних матеріалів») для студентів спеціальностей «Автоматика та управління в технічних системах», «Апаратура радіозв'язку, радіомовлення і телебачення», «Робототехнічні системи та комплекси», «Прилади та системи неруйнівного контролю».

Фахівець з проблем спеціального матеріалознавства та технології формоутворення виробів з полімерних композиційних матеріалів. Автор шести підручників з грифом Міносвіти України, 10 навчально-методичних посібників із розділів дисциплін, що викладаються, лабораторних та практичних робіт, курсового та дипломного проектування та понад 200 наукових праць та 20 винаходів. Має почесне звання «Винахідник СРСР».

Учасник всеукраїнських та міжнародних наукових форумів «Композити в сучасній інженерії та інфраструктурі». Керівник наукової школи з проблем технології виготовлення виробів ракетно-космічної техніки з композитів та впливу фізичних полів на процеси їх формотворення. Підготувала 6 кандидатів технічних наук з цієї проблеми. Член спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій. Координатор міжнародної молодіжної конференції «Людина і космос».

У 2006 р. обрана академіком АН Вищої школи України. Відмінник освіти України.

Основні праці: «Полимерные композиционные материалы в ракетно-космической технике: Учебник» (2002 р.); «Спеціальне матеріалознавство: Підручник» (2004 р.); «Металловедение и пластическая деформация: Навчальний посібник» (2004 р.); «Прикладное материаловедение и технология конструкционных материалов: Учебное пособие» (2005 р.); «Технологія виготовлення електричних та електронних елементів і пристроїв: Навчальний посібник» (2006 р.); «Современное материаловедение: Учебное пособие» (2007 р.)

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 524; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 156-157.

В. С. Савчук

МАРКОВ Карло Анатолійович

Учений-історик і правознавець. Народився 27.12.1943 р. у Москві в сім'ї службовців. У 1960 р. закінчив середню школу № 33 м. Калінінград, а в 1971 р. – історичний факультет Дніпропетровського державного університету. З 1960 р. до 1971 р. працював слюсарем на підприємствах м. Калінінград (Судозапчастина) та м. Дніпропетровськ (п/с 192). Після завершення навчання в університеті був прийнятий на роботу шкільним учителем історії (1971–1975 рр.). Працював у середніх школах № 17, 28, 49 м. Дніпропетровськ. З 1975 р. до 1978 р. вчився в денній аспірантурі при кафедрі загальної історії історичного факультету Дніпропетровського державного університету. У 1979 р. захистив кан-

дидатську дисертацію «ХДС/ХСС и неофашистские силы ФРГ в борьбе против восточной политики правительства СДПГ/СВДП (1969–1976 гг.)», а у 1993 р. – дисертацію «Переселенцы и их организации в Западной Германии: место и роль в политической системе», здобувши науковий ступінь доктора історичних наук.

З 1978 р. – викладач, доцент кафедри загальної історії Дніпропетровського державного університету. З 1994 р. – доцент, а з 1996 р. – професор кафедри історії держави і права та політичних вчень юридичного факультету ДДУ. З 1996 р. – завідувач і професор кафедри теорії держави і права. У цей же час йому присвоєно вчене звання – професор кафедри теорії держави і права. З 2005 р. він виконує обов'язки декана юридичного факультету і є завідувачем новоствореної у 2007 р. кафедри теорії держави і права, конституційного й адміністративного права.

Автор понад 60 наукових праць, серед яких монографії та посібники.

Сфера його наукових інтересів стосується проблем політичної історії ФРН, політичної системи України, теорії та історії держави і права, зокрема, прав і свобод людини і громадянина та загальної теорії юридичної відповідальності.

Нагороджений знаком «Відмінник освіти України» (1998 р.), Почесною грамотою Голодержслужби України (2007 р.).

Основні праці: «Основы правоведения» (1999 р., у співавторстві); «Основы правовых знаний» (2000 р.); «Основы правознавства» (2003 р., 2004 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 157–158.

А. В. Грабильніков

МАРЮТА Олександр Микитович*

Учений-економіст. Народився 29.09.1934 р. у м. Маріуполь Донецької обл. У 1957 р. закінчив Київський політехнічний інститут за фахом «Інженер-електрик» з технічної кібернетики. У 1957–1960 рр. працював під Москвою у м. Електросталь на заводі важкого машинобудування, потім в Інституті гірничої справи АН УРСР у Донецьку.

З 1960 р. навчався в аспірантурі Дніпропетровського гірничого інституту (кафедра автоматизації виробництва), у 1964 р. захистив кандидатську дисертацію.

З 1964 р. доцент кафедри автоматизації виробництва ДГІ. У 1972 р. призначений завідувачем кафедри математичних методів дослідження операцій ДГІ. У 1974 р. захистив дисертацію, здобувши науковий ступінь доктора технічних наук, а в 1977 р. отримав учене звання професора.

У 1984 р. перейшов на роботу до Дніпропетровського державного університету, де спочатку очолив кафедру інформаційного забезпечення та репрографії економічного факультету. Того ж року кафедра отримала нову назву – кафедри інформаційних систем у менеджменті. Під його керівництвом здійснювалася підготовка та випуск фахівців за цією спеціальністю упродовж 10 років. Після відкриття нової спеціальності «Економічна статистика» у 2000 р. кафедра отримала назву кафедри економічної інформатики та статистики.

Автор понад 300 друкованих праць, у тому числі 21 монографія та підручник, а також 76 робіт, захищених авторськими свідоцтвами. За цикл статей, опублікованих у журналі «Прикладна механіка» НАН, а потім перекладених у США, обраний дійсним членом Нью-Йоркської академії наук. У 1995, 1996, 1999 та 2000 рр. його ім'я заносилося до міжнародного довідника «Хто є хто», який видається у Нью-Йорку. У 1997 р. за значні наукові досягнення отримав почесний грант Соросівського професора за тематикою «Економіко-математичне моделювання та економічна інформатика». Під його керівництвом захищено 40 дисертацій, з них 6 – докторських. У 1993–2005 рр. був заступником голови спеціалізованої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій, науковий керівник докторантів та аспірантів.

Проводить активну наукову діяльність, публікує статті та монографії, бере участь у міжнародних конференціях. У його творчих планах підготувати цикл монографій за всіма аспектами економіко-математичного моделювання. Частина з них уже побачила світ. Починаючи з 2003 р. опубліковано 15 монографій.

Основні праці: «Инвестиции и риски» (2004 р); «Эвристический системный анализ экономики» (2004 р); «Методы рационального управ-

ления регулярным бизнесом» (2005 р.); «Целевой экономической и управленческий анализ (контролинг)» (2005 р.); «Рациональное экономическое управление с согласованием интересов активных производственных структур» (2006 р.); «Инновационные решения в образовании, науке, производстве, экономике» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 158–159; Історія Дніпропетровського національного університету / Голова редколегії проф. М. В. Поляков. – Д., 2003. – С. 114, 135, 150, 153, 155.

МАСАЛЬСЬКИЙ (?–?)

Учений-хімік. У 1930-тих рр. працював на хімічному факультеті Дніпропетровського університету. Завідувач кафедри технічної хімії. Займався питаннями дублення під тиском та заміни фінола в процесі дублення.

Джерела та література: ДАДО. – Ф. 19, оп. 2, спр. 1112, арк. 38–39.

А. М. Терновський

МАТИСІНА Зінаїда Альфредівна*

Учений-фізик. Народилась 02.09.1927 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї робітників. У 1946 р. після закінчення середньої школи вступила на фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету, який закінчила в 1951 р. з відзнакою за спеціальністю «Фізика». Була направлена на роботу до Дніпропетровського металургійного інституту старшим викладачем кафедри фізики. З 1952 р. аспірант Інституту металофізики АН УРСР у м. Києві. З 1955 р., після захисту кандидатської дисертації «До теорії електроопору сплавів», молодший науковий співробітник теоретичного відділу Інституту металофізики АН УРСР. У 1961–1964 рр. – доцент кафедри фізики Київського інституту цивільного повітряного флоту. З вересня 1964 р. – доцент кафедри експериментальної фізики ДДУ, з 1966 р. – завідувач кафедри загальної фізики ДДУ. У 1971 р. захистила дисер-

тацію «Вплив атомного упорядкування на властивості сплавів» здобувши науковий ступінь доктора фізико-математичних наук. У 1973 р. їй присуджено вчене звання професора. Після реорганізації кафедри загальної фізики (вересень 1977 р.) і дотепер – професор кафедри експериментальної фізики.

Наукова робота пов'язана з дослідженнями фізичних властивостей сплавів, що впорядковуються. Автор понад 500 наукових праць (статей, підручників, навчальних посібників), зокрема 16 монографій. Неодноразово виступала з доповідями на республіканських, всесоюзних і міжнародних наукових конференціях. Останні 18 років – член Організаційного комітету міжнародної конференції «Водневе матеріалознавство та хімія вуглецевих наноматеріалів».

Нагороджена медаллю «Ветеран праці» (1989 р.).

Заслужений професор Дніпропетровського університету (1998 р.).

Основні праці: «Курс лекцій по электричеству» (1964 р.); «Молекулярно-кинетическая теория упорядочивающихся твердых растворов» (1978 р.); «Атомный порядок и свойства сплавов» (1981 р.); «Деловые игры по общему курсу физики» (1989 р.); «Электростатика» (1993 р.); «Физика твердого тела» (1997 р.); «Водород и твердофазные превращения в металлах, сплавах и фуллеритах» (2002 р.); «Дефекты структуры кристаллов» (2003 р.); «Физические явления и свойства поверхности кристаллов» (2004 р.); «Порядки различного типа в кристаллах и фазовые превращения в углеродных материалах» (2005 р.); «Растворимость примесей в металлах, сплавах, интерметаллидах, фуллеритах» (2006 р.); «Углеродные наноматериалы и фазовые превращения в них» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7434, 7435; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 159–160.

МАХІН Віталій Антонович

Відомий учений у галузі технічних наук. Народився 2.08.1921 р. у Гагинському р-ні Горьківської обл. (Російська Федерація). У 1947 р. закінчив Московський авіаційний інститут. У 1959 р. захистив кандидатську дисертацію в МАІ. У 1950–1953 рр. – старший викладач ЛВМІ. З 1955 р. – завідувач кафедри № 2 (нині двигунобудування) фізико-технічного факультету Дніпропетровського державного університету. З 1956 р. – доцент. У 1962 р. захистив дисертацію, здо-

був науковий ступінь доктора технічних наук. З 1962 р. – професор кафедри № 2.

Тематика наукових досліджень – динаміка РРД; імпульс наслідку тяги РРД, дослідження крапель розпилювання рідини в закрученому потоці рідини, дослідження робочого процесу пневмопульсатора та ін. Написані ним підручники дотепер залишаються кращими з теорії РРД. Під його керівництвом здійснювалося проектування й побудова нового лабораторного корпусу КФТЛ, оснащеного сучасним устаткуванням, зі спеціальними стендами для експериментальних досліджень РРД, РДТП, ЕРД, мікродвигунів, рідких лужних металів.

Основні праці: «Жидкостные реактивные двигатели»; «Динамика жидкостных ракетных двигателей» (1969 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2297; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 160.

В. С. Савчук

МЕЛЬНИКОВ Георгій Борисович (1904–1973)

Відомий учений-біолог. Народився 22.01.1904 р. у с. Чернява Орловської губернії, у селянській родині, росіянин.

Після громадянської війни у 1924 р. переїхав в Україну і працював шахтарем на Донбасі.

У 1925 р. розпочав навчання на робітфаці Дніпропетровського університету, з яким відтоді пов'язав своє життя надовго. По закінченні університету у 1929 р. став аспірантом член-кореспондента АН УРСР професора Д. О. Свіренка.

У 1936 р. захистив кандидатську, а у 1940 р. – докторську дисертацію, яка узагальнила дослідження закономірностей зміни зоопланкtonу р. Дніпро у зв'язку з утворенням Запорізького водосховища.

У 1934–1938 рр. – доцент Дніпропетровського сільськогосподарського інституту та одночасно директор Інституту гідробіології ДДУ. У 1938–1941 рр. – завідувач кафедри дарвінізму та декан біологічного факультету ДДУ. У роки Великої Вітчизняної війни – заступник директора та професор Бійського, а потім Волгоградського педінститутів.

З 1944 р. і до кінця свого життя – завідувач кафедри гідробіології, іхтіології та екології ДДУ. З 1951–1964 рр. – ректор Дніпропетровського державного університету. З 1960 р. – науковий керівник відділу космічної біології Інституту фізіології ім. акад. О. О. Богомольця АН СРСР та наукової лабораторії космічної біології ДДУ. Натхнення праця його та співробітників лабораторії дозволила розробити оригінальні методики вивчення дії екстремальних факторів на поведінку водних організмів (тварин) та теоретичних основ гідроекологічних систем забезпечення життя космонавтів в умовах довготривалого космічного польоту. Ці розробки були використані при проектуванні орбітальних космічних станцій «Салют» і «Мир».

Наукові інтереси торкаються широкого кола питань. Насамперед, це вивчення зоопланктону у Дніпровському водосховищі та його притоках.

Під його керівництвом проводилися гідробіологічні та рибогосподарчі дослідження порожистої частини Дніпра (до відновлення Дніпрогесу), дослідження відновленого водосховища й водойм степової зони України.

Брав активну участь у Іхтіологічній комісії СРСР, Науковій раді Українського товариства охорони природи, був членом редколегії «Гідробіологічного журналу», вів насичене громадське життя.

Автор понад 170 наукових робіт, багато з яких актуальні і в наш час.

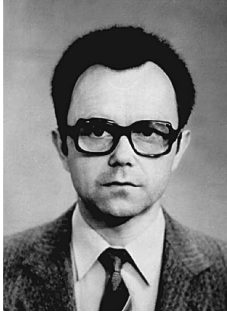
За заслуги перед вітчизняною наукою нагороджений двома орденами та трьома медалями, йому присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки УРСР».

Помер у 1973 р.

Основні праці: «Дніпровське водосховище, VI. Зоопланктон водосховища» (1939 р.); «Донные иловые отложения Днепровского водохранилища» (1948 р.); «Формирование фауны Днепровского водохранилища после восстановления плотины Днепрогэса» (1950 р.); «До вивчення зоопланктону Сімферопольського водоймища» (1958 р.); «Задачи гидробиологии в освоении космического пространства» (1965 р.); «Условия существования и связанный с ними биологический режим Днепродзержинского водохранилища» (1971 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 160–161; *Дворецкий А. Н.* Светлые лучи биолого-экологического факультета / А. И. Дворецкий, Ф. П. Рябов // Екологічний вісник України. – червень 1993. – №4 (9). – С. 1.

Т. В. Ананьєва

МЕЛЬНИКОВ Юрій Опанасович

Відомий учений у галузі прикладної математики та механіки. Народився 03.03.1942 р. у с. Онори Тимовського р-ну Сахалінської обл. (Російська Федерація) в сім'ї службовців. Вищу освіту здобув у 1959–1964 рр. на фізико-технічному факультеті ДДУ. У 1965–1966 рр. працював інженером-програмістом підприємства «Прогрес» (Запоріжжя), а у 1966–1968 рр. завідував лабораторією у машинобудівному інституті м. Запоріжжя. У 1968–1971 рр. навчався в аспірантурі при ДДУ. Захистив у 1971 р. дисертацію «Розв'язання деяких задач теплопровідності та термопружності», здобувши науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук.

З 1972 р. до 1978 р. працював доцентом кафедри прикладної математики ДДУ, одержав учене звання доцента у 1974 р. Перебував на науковому стажуванні в США у 1975–1976 рр. З 1978 р. до 1980 р. завідував кафедрою прикладної математики, а в 1980–1983 рр. працював доцентом цієї кафедри. У 1982 р. захистив дисертацію за спеціальністю «Будівельна механіка» у Московському інженерно-будівельному інституті ім. В. В. Куйбишева за темою: «Основи розрахунків механічних полів в елементах конструкцій складної форми», здобувши науковий ступінь доктора технічних наук. У 1983 р. одержав учене звання професора. Упродовж 1983–1991 рр. завідував кафедрою обчислювальної математики ДДУ. З 1992 р. – професор кафедри прикладної математики у Middle Tennessee State University (США).

Педагогічна діяльність у ДДУ пов'язана з викладанням курсів «Диференціальні та інтегральні рівняння», «Методи обчислень», «Крайові задачі математичної фізики», «Лінійна алгебра», «Векторний аналіз», «Теорія функцій комплексної змінної».

Працював за науковим напрямом «Побудування та використання функції Гріна у крайових задачах прикладної механіки». Під його науковим керівництвом захищені 10 кандидатських дисертацій. Автор більше 180 наукових праць.

У 1980-х рр. був головою спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при ДДУ.

У 1980 р. за виконання держбюджетної теми «Прикладні задачі механіки тіл неканонічної форми» був нагороджений бронзовою медаллю ВДНГ СРСР, у 1983 р. – нагрудним знаком Мінвузу СРСР «За відмінні успіхи у роботі». У 1986 р. присвоєно почесне звання «Відмінник вищої школи».

Міжнародні нагороди: «All-Nation (USSR) Outstanding Teacher Award» (1989 p.), «Distinguished Research Award from the Foundation of MTSU» (1995 p.), «Japanese Society for Promotion of Science Fellowship» (1999 p.), «Outstanding Research Award from the Foundation of MTSU» (2001 p.), «Fellow of Wessex Institute of Great Britain» (2003 p.).

Основні праці: «Функции Грина в прикладной механике» (1995 p.); «Influence Functions and Matrices» (1999 p., у співавторстві); «Influence Function Approach: Selected Topics of Structural Mechanics» (2007 p.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7439; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 162; www.mtsu.edu/~ymelniko/

Н. Є. Сегеда

МЕНЬШИКОВ Ігор Іванович

Учений-філолог. Народився 29.07.1937 р. у с. Велика Уря Канського р-ну Красноярського краю (Російська Федерація) у родині військово-службовця. Середню освіту одержав у Курському суворовському військовому училищі, де навчався з 1949 р. У 1961 р. закінчив філологічний факультет Дніпропетровського університету. Деякий час працював учителем російської мови та літератури у Ржавинській СШ Чернівецької області. Потім навчався в аспірантурі у професора М. Д. Андрєєва у Ленінградському університеті. З 1964 р. працює

у Дніпропетровському університеті на посадах: викладач (1964 р.), старший викладач (1966 р.), доцент (1968 р.), професор (з 1982 р. і по цей час). Був завідувачем кафедри загального та російського мовознавства (1990–2004 рр.) та деканом філологічного факультету (1987–2002 рр.).

У 1967 р. захистив кандидатську дисертацію «Морфолого-синтагматичний аналіз німецьких текстів при машинному перекладі через мову-посередник», а в 1980 р. – докторську «План вираження у синтаксисі сучасної російської літературної мови». Вчене звання доцента одержав у 1969 р., професора – у 1983 р.

Читає курси: «Вступ до мовознавства», «Сучасна російська мова. Синтаксис», «Основні напрями та методи лінгвістичних досліджень», «Основи інформатики та прикладної лінгвістики», «Метамова граматики», «Основи лінгвістичного моделювання». Автор монографій, навчальних посібників та курсів лекцій.

Провідний спеціаліст України у галузі загального і прикладного мовознавства. Побудував і увів у дослідницьку практику модель контамінованих образів, принципово новий і дуже ефективний апарат лінгвістичного аналізу, скорегував традиційну метамову синтаксису, ввівши до неї низку нових категорій (нестандартні синтаксичні зв'язки, невиражений імператив, базова синтаксична одиниця та ін.), запропонував комплексну структурну детермінацію комунікативних конструкцій (висловлення, речення, складного речення, складного синтаксичного цілого і тексту). Створив оригінальну методику визначення динаміки словника тієї чи іншої мови за ступенем лексичної різноманітності відповідних текстів і встановив основні закономірності кількісних змін у словниковому складі української і російської мов у період з XVI по XX ст. Розробив принципи побудови синтезуючих тезаурусів, нового типу словників, які дозволяють знайти слово за його дефініцією, а також за описом відповідного предмета чи явища об'єктивної реальності тощо.

Керівник трьох докторських та 17 кандидатських дисертацій.

Протягом багатьох років очолював спеціалізовану вчену раду із захисту докторських, а потім кандидатських дисертацій з лінгвістичних спеціальностей у Дніпропетровському університеті, у складі якої продовжує працювати і сьогодні, був членом спеціалізованої ради у Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського (м. Сімферополь).

Член редколегії часопису «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Мовознавство» та багатьох інших періодичних наукових видань України.

Має 225 публікацій.

Має звання «Відмінник вищої школи СРСР», «Заслужений працівник народної освіти України», медаль «Ветеран праці».

Основні праці: «Модель контаминированных образов в синтаксисе» (1972 р.); «Анализ синтаксической структуры предложения в терминах синтагматических классов слов» (1973 р.); «Модель предложения и его парадигма» (1979 р.); «Поетичне слово Кобзаря. Словник лексичних компонентів атрибутивних конструкцій» (1993 р., у співавторстві); «Поэтическое слово Пушкина. Словарь лексических компонентов атрибутивных конструкций» (1999 р., у співавторстві); «Курс лекций по основам информатики прикладной лингвистики» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4943; Біобібліографія вчених ДДУ. Гуманітарні науки. – Д., 1993. – С. 37–49; Кто есть кто в современной русистике / Ред. Ю. Караулов и А. Мустайоки. – М.; Хельсинки, 1994. – С. 170–171; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 163–164; Ми – з класичного університету. Дніпропетровський національний: час, події, люди. – Д., 2003. – С. 61–63.

І. І. Турута

**МИКОЛЕНКО Микола Миколайович
(1918–1987)**

Учений-історик. Народився 26.10.1918 р. у с. Чаплинка, нині с. Шевченківка, Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. у селянській сім'ї. Після отримання середньої освіти за місцем проживання навчався в Одеському державному університеті (1936–1941 рр.), де закінчив історичний факультет.

З 1941 р. до 1945 р. – учасник Великої Вітчизняної війни. Був командиром взводу, помічником командира окремого батальйону зв'язку 23-ї стрілецької дивізії на фронтах: Південний, Північно-Кавказький, Степовий, Воронежський, 1-й Український, 1-й Білоруський. Його фронтова біографія розпочалась на Південному

фронті в 335-й стрілецькій дивізії. Брав участь у боях за визволення Варшави і у взятті Берліна.

У 1945–1948 рр. – асистент кафедри марксизму-ленінізму Дніпропетровського металургійного інституту. У 1949–1952 рр. – аспірант кафедри історії КПРС Київського держуніверситету. У 1955–1966 рр. – старший викладач, доцент кафедри марксизму-ленінізму Металургійного інституту (м. Дніпропетровськ). У 1966–1976 рр. – доцент кафедри історії КПРС та наукового комунізму Інституту інженерів залізничного транспорту (м. Дніпропетровськ). У 1976–1987 рр. – професор кафедри історії КПРС ДДУ.

У 1954 р. захистив кандидатську дисертацію «Организаторская и вдохновляющая роль коммунистов в героической обороне Сталинграда». З 1961 р. – доцент кафедри марксизму-ленінізму Металургійного інституту (м. Дніпропетровськ). У 1974 р. захистив дисертацію «Деятельность Коммунистической партии Украины по развитию черной металлургии в условиях строительства коммунизма», здобув науковий ступінь доктора історичних наук. У 1978 р. отримав учене звання професора (кафедра історії КПРС).

Автор понад 50 наукових праць, з них – 2 монографії, 8 методичних брошур.

Основний науковий напрям – діяльність КПРС щодо підвищення соціальної та політичної ролі робітничого класу в комуністичному будівництві.

Отримав державні нагороди: два ордени Вітчизняної війни II ступеня, чотири медалі: «За оборону Кавказу», «За визволення Варшави», «За взяття Берліна», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», 6 повоєнних ювілейних медалей.

Помер у вересні 1987 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Деятельность Коммунистической партии Украины по развитию черной металлургии в период развернутого строительства коммунизма» (1970 р.); «Советская историография о партийном руководстве развитием черной металлургии в условиях зрелого социализма» (1978 р.); «Деятельность Компартии Украины по развитию экономики в едином народнохозяйственном комплексе» (1979 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ – Ф. 1, оп. 4, спр. 542, 5577; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 164–165.

Г. М. Книш

МИРОНЕНКО Людмила Андріївна

Учений-філолог. Народилася 24.02.1943 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1964 р. закінчила філологічний факультет Дніпропетровського державного факультету за фахом «Філолог, викладач російської мови та літератури». Після закінчення рік працювала за призначенням у середній школі вчителем французької мови та російської літератури, потім викладачем зарубіжної літератури у педагогічному інституті м. Борисоглібська (Воронезька обл. Російської Федерації). З 1972 р. до 2002 р. працювала в Донецькому університеті, з 2002 р. – в Дніпропетровському національному університеті на кафедрі видавничої справи та міжкультурної комунікації.

У 1975 р. захистила кандидатську дисертацію «Індивідуальна романтична система А. де Мюссе» за спеціальністю «Теорія літератури», в 1999 р. – докторську з історії французької романтичної прози XIX століття.

Читає курси з історії світової літератури, культурології, теорії літератури.

Автор близько 100 наукових праць з історії французької літератури.

Член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій в Дніпропетровському та Донецькому національних університетах.

Основні праці: «Проблемы французской романтической прозы 1-й половины XIX в. Жанрово-стилевые искания. Поэтика» (1995 р.); «Художественный мир «личного романа» от Шатобриана до Фромантена. Монографія» (1999 р.); «Історія молодого людини, або виховання почуттів / Коментарі до роману «Виховання почуттів» (2004 р.); «Бог. Дьявол. Слово: Словарь литературных символов» (2005 р.).

Джерела та література: Ботникова А. А. Книга о французском романтизме // Филологические записки. – Вып. 16. – 2001. – С. 257–261; Кораблев А. А. Донецкая филологическая школа. – Донецк, 1997, 2007.

С. В. Демченко

**МИХАЙЛОВ Олег Федорович
(1915–1999)**

Учений-біолог. Народився 4.10.1915 р. у м. Санкт-Петербург. У цьому місті одержав середню освіту і вступив на біологічний факультет Ленінградського університету. З 1941 р. – учасник бойових дій на Ленінградському фронті, після поранення – працівник військових шпиталів м. Ленінград. По війні закінчив навчання у Ленінградському університеті, аспірантуру ЛДУ. У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1954 р. до 1962 р. завідував кафедрою дарвінізму Тартуського університету. З 1962 р. до 1985 р. – завідувач кафедри фізіології рослин ДНУ.

У 1973 р. захистив докторську дисертацію «Регенерационные свойства и способность к соматическому эмбриогенезу семян покрытосеменных растений», а в 1974 р. – одержав учене звання професора. Заснував на кафедрі нову наукову школу з фізіологічної генетики рослин та вивчення фізіолого-генетичних основ і механізмів формоутворюючих процесів у рослин.

Під його керівництвом аспірантами та викладачами кафедри захищено 8 кандидатських дисертацій.

Автор понад 100 наукових робіт, важливих теоретичних узагальнень щодо механізмів соматичного ембріогенезу і регенерації окремих органів рослин, генетичних та біохімічних закономірностей органогенезу.

Основні праці: «Некоторые данные по цитогенетическому анализу каллуса, возникающего в регенерирующих семядолях гороха» (1975 р.); «Влияние кинетина на каллусогенез изолированных семядолей гороха» (1979 р.); «Влияние цитокинина на рост растений и содержание хлорофилла в листьях в условиях загрязнения среды» (1984 р.)

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 167–168.

О. Є. Пахомов

МИЦИК Леонід Павлович

Відомий учений-біолог, еколог. Народився 5.07.1939 р. у селищі Чаплине Васильківського р-ну Дніпропетровської обл. у родині залізничника. Там же здобув середню освіту, вищу – у Дніпропетровському державному університеті (ДДУ). У 1959–1962 рр. служив у армії.

З 1968 р. – старший лаборант Степового відділення Державного Нікітського ботанічного саду (Крим). Там же в 1969–1972 рр. навчався в аспірантурі, працював молодшим, старшим науковим співробітником, керівником науково-дослідної групи. З 1987 р. – доцент кафедри фізіології рослин та екології ДДУ, з 1990 р. до 1992 р. за сумісництвом – директор Ботанічного саду ДДУ. З 1992 р. і понині – завідувач кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології Дніпропетровського національного університету (ДНУ). Доктор біологічних наук за спеціальністю «Екологія» – з 1992 р., професор – з 1996 р., академік Української екологічної академії наук – з 2001 р.

У ДНУ викладає такі курси: «Екологія», «Індикаційна геоботаніка», «Фітомеліорація», «Ландшафтна екологія», «Естетика зелених насаджень»; автор 5-ти методичних розробок з університетських навчальних дисциплін.

Автор понад 220 наукових праць, у тому числі 5 монографій та довідкової книги у співавторстві, 4 статей в енциклопедіях, 4 методичних вказівок для виробництва. Є автором винаходу та раціоналізаторських пропозицій.

Основні напрями наукової діяльності стосуються теорії та практичних аспектів створення й функціонування дернового покриву як одного з найважливіших чинників екологічної стабілізації довкілля та життєдіяльності екосистем степової зони. Автор екологічної типології місцезростань дерну, оригінальної класифікації життєвих форм багаторічних злаків, історичної періодизації знань про дерен та газони, наукових понять про корінний та похідний типи зволоження ґрунту та ін.

Голова секції наукової ради з проблем ґрунтознавства НАН України та голова секції відділення фундаментальної екології Української екологічної академії наук. Заступником голови спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій за спеціальністю «Екологія» при

ДНУ, член декількох редколегій наукових видань, науковий редактор міжвузівського збірника наукових праць «Питання степового лісо-знавства та лісової рекультивації земель».

За наукову та громадську діяльність нагороджений медаллю та почесними грамотами.

Основні праці: «Газоны. Научные основы интродукции и использования газонных и почвопокровных растений» (1977 р., у співавторстві); «Дерновий покрив техногенних територій» (1977 р., у співавторстві); «О термине и понятии «дёрн» (1987 р.); «Закон экологической реактивности» (1998 р.); «Заповідання, вивчення, можливі перспективи степових екосистем в Україні» (2002 р.); «Проблеми української наукової термінології і можливі шляхи їх вирішення (на прикладі еколого-ботанічних понять)» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 165–166.

О. Є. Пахомов

МИЦИК Юрій Андрійович

Відомий учений-історик. Народився 30.12.1949 р. у м. Дніпропетровськ. Українець, із сім'ї службовців. У 1966 р. закінчив СШ № 83 м. Дніпропетровськ, а в 1971 р. – історичне відділення історико-філологічного факультету ДДУ. У 1971–1974 рр. навчався в аспірантурі при кафедрі історіографії та джерелознавства. У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію «Кройника» Феодосія Софоновича как исторический источник и памятник украинской историографии XVII века». У 1974–1976 рр. – викладач, у 1976–1977 рр. – старший викладач, у 1977–1980 рр. – доцент кафедри всесвітньої історії.

У 1981 р. отримав учене звання доцента. У 1980–1981 рр. завідував кафедрою всесвітньої історії Запорізького педагогічного інституту. У 1981–1985, 1987–1989 рр. працював доцентом, а в 1985–1987 рр. – старшим науковим співробітником кафедри всесвітньої історії ДДУ. З 1989 р. – доцент кафедри історії України ДДУ. У грудні 1989 р. захистив докторську дисертацію «Источники по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 гг.» (Институт

історії НАН України, Київ), здобувши науковий ступінь доктора історичних наук. У 1990–1996 рр. – професор кафедри історії України ДДУ. Читав лекційні курси «Історія України», «Українознавство».

У 1992–1996 рр. очолював Дніпропетровське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. З 1996 р. – завідувач відділу пам'яток княжої та козацької доби цього Інституту. Того ж року обраний завідувачем кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія», потім – професор цієї ж кафедри.

У 1991 р. лауреат премії ім. Д. І. Яворницького, стипендіат фірми «Фольксваген» і фонду ім. Петра Яцика (Канада). Пройшов наукове стажування у Польщі (1978–1979, 1991, 1994 рр.) та ФРН (1991 р.). У 1995 р. за видання хроніки Софоновича і циклу праць 1990–1995 рр. удостоєний премії Центру ім. Петра Яцика (Канада).

Дослідник історії України від Київської Русі до ХХ ст., джерелознавець, археограф. Учасник програми створення фундаментальної серії «Українській Дипломатарій XVI–XVIII ст.» – зібрання документації гетьманів України, кошових отаманів Запорозької Січі, козацької старшини. Публікатор документів гетьманів України, зібрання листів Івана Сірка. У центрі уваги – історія українського козацтва, Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст., політичної та історичної думки України XVI–XX ст., а також україно-польських, україно-молдавських, україно-єврейських, україно-німецьких політичних та культурних зв'язків.

Автор понад 30-ти монографій, підручників та археографічних видань. Загальна кількість публікацій перевищує 1300.

Брав участь у міжнародних наукових конференціях у Білорусі, Данії, Італії, Канаді, Польщі, Росії, ФРН, у конгресах Міжнародної асоціації українців.

Підготував двох докторів історичних наук, трьох кандидатів історичних наук.

Член редколегій низки наукових видань: «Український історик», «Пам'ять століть», «Південна Україна», «Сіверянський літопис», «Розбудова держави», «Український археографічний щорічник», «Історичний журнал» та ін.

Поряд з науково-викладацькою діяльністю займається церковно-релігійною діяльністю. У жовтні 1994 р. висвятився дияконом, а потім – священником Української Православної Церкви Київського Па-

тріархату. Був призначений секретарем Дніпропетровської Єпархії УПЦ КП. З 1996 р. – протоієрей. З 1997 р. – професор Київської Духовної Академії. Підготував п'ять кандидатів богослов'я.

Заслужений діяч науки і техніки України (2007 р.).

Основні праці: «Украинские летописи XVIII века» (1978 р.); «Записки иностранцев как источник по истории Украины (вторая половина XVI – середина XVII в.) – Ч. 1: Немецкие и австрийские источники» (1981 р.); «Анализ источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов» (1983 р.); «Записки иностранцев как источник по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 гг.» (1985 р.); «Анализ архивных источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов» (1988 р.); «Засвіт встали козаченьки» (1990 р., у співавторстві); «Софонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх: [Публікація]» (1992 р.); «Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття» (1996 р.); «Канів козацький» (1997 р.); «Козацький край: Нариси з історії Дніпропетровщини XV–XVIII ст.» (1997 р.); «Умань козацька і гайдамацька» (2002 р.); «Гетьман Іван Виговський» (2004 р.) та ін.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 1840; Січеславщина: краєзн. альм. – Вип. 1. – Д., 1997. – С. 66–67; Джерелознавство історії України: Довідник. – К., 1998. – С. 188–189; Юрій Андрійович Мицик: Біобібліографічний покажчик. – К., 2000; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 166–167; Ковальчук Олена. Мицик Юрій Андрійович // Українські історики XX століття: Біобібліографічний довідник. Серія Українські історики. – Вип. 2, част. 1. – К.; Л., 2003. – С. 221–222.

С. І. Світленко

МІКЕЙ О. Я.

Учений-геохімік. Народився у сім'ї службовців. Наукову роботу розпочав у 1925 р. Працював в університеті у 1925–1930-х рр. Завідував кафедрою геохімії. На 1933 р. мав 10 наукових праць. Безпартійний. Репресований за часів «великого терору» 1930-х рр., звинувачений у контрреволюційних діях та зв'язках із антибільшовицькими ухилами.

Джерела та література: ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41.; спр. 1144, арк. 28.; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 4.

А. М. Терновський

**МІРОШНИЧЕНКО Іван Степанович
(1921–1994)**

Учений-металофізик. Народився 14.04.1921 р. у с. Тінки Черкаської обл. у сім'ї селян, українець. У 1938 р. закінчив середню школу і вступив на фізико-математичний факультет Дніпропетровського університету. У роки війни працював учителем, далі у 1944–1946 рр. був знову студентом ДДУ.

З 1947 р. до 1957 р. працював інженером-рентгенологом на заводі ім. І. В. Бабушкіна. З 1957 р. до 1960 р. навчався в аспірантурі ДДУ за спеціальністю «Фізика твердого тіла». У 1963 р. захистив кандидатську дисертацію «Особенности неравновесной кристаллизации сплавов Ni-C, Co-C», а в 1975 р. – докторську дисертацію «Влияние скорости охлаждения на кристаллизацию металлических сплавов» із нового наукового напрямку – нерівноважна кристалізація металевих сплавів при надвеликих швидкостях охолодження, який він почав розвивати одним з перших у світі. Вчене звання професора отримав у 1976 р.

Після закінчення аспірантури працював на кафедрі металофізики асистентом, доцентом, професором. З 1980 р. до 1991 р. – завідувач кафедри металофізики, а з 1991 р. до 1994 р. – професор кафедри металофізики. Автор понад 200 наукових праць, отримав 15 авторських свідоцтв і патентів. У 1992 р. за цикл робіт із наднерівноважного формування речовин йому була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки.

Підготував 3 докторів наук, 11 кандидатів фізико-математичних і технічних наук. Керував 4 держбюджетними та 9 госпдоговірними темами. Нагороджений почесними грамотами Мінвузу СРСР та ректорату ДДУ. Був членом Координаційної ради АН СРСР «Аморфні матеріали».

Помер 20.04.1994 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Новые метастабильные фазы систем Co-B, Fe-B, Ni-B» (1981 р.); «Закалка из жидкого состояния» (1982 р.); «Расчет условий безызбирательной кристаллизации твердых растворов в эвтектических сплавах» (1984 р.); «Structure and electrical properties of Ag-W films in metastable states» (1992 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 533; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 168.

В. Ф. Башев

МІХЛІН Юрій Володимирович

Учений у галузях механіки та прикладної математики. Народився 21.09.1947 р. у м. Дніпропетровськ. У 1970 р. закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Динаміка та міцність машин». Після закінчення університету працював у Науково-дослідному інституті автоматизації чорної металургії (інженер, молодший та старший науковий співробітник).

У 1974 р. захистив у ДДУ кандидатську дисертацію за спеціальністю «Динаміка та міцність машин». З 1976 р. працював доцентом кафедри вищої математики Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. У 1988 р. захистив в Інституті проблем механіки (Москва) докторську дисертацію «Нормальные колебания нелинейных конечномерных систем» за спеціальністю «Теоретична механіка» (фізико-математичні науки). З 1989 р. працював професором кафедри математичного моделювання Дніпропетровського державного університету, де і отримав у 1991 р. звання професора. З 1995 р. працює професором кафедри прикладної математики Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Основні наукові результати пов'язані з розробкою теорії нелінійних нормальних коливань, дослідженням стійкості нелінійних коливань, розробкою нових асимптотичних методів теорії коливань, досліджен-

ням хаотичних коливань, віброударних коливань та проблем нелінійного віброгасіння, дослідженням нелінійних коливань циліндричних оболонок. Під його керівництвом захищено одна докторська та три кандидатські дисертації.

Автор понад 180 наукових робіт, у тому числі книг у видавництвах «Наука» (Москва, 1989 р.) та «Wiley» (США, 1996 р.), численних статей у журналах «Прикладна механіка», «Прикладная математика и механика», «Journal of Sound and Vibration», «Nonlinear Dynamics», «International Journal of Nonlinear Mechanics», «Chaos, Solitons and Fractals» «International Journal of Solids and Structure» та ін. Неодноразово виступав на міжнародних конференціях, що відбувалися у Великій Британії, Греції, Нідерландах, Німеччині, Росії, Франції та ін. Запрошувався для виступів на семінарах та спільної роботи в університети Австрії, Великої Британії, Італії, Росії, США, Франції.

Організатор двох міжнародних конференцій з нелінійної динаміки в НТУ «ХПІ» (2004 р. та 2007 р.) за участю відомих вчених з Великої Британії, Італії, Канади, Кореї, Польщі, Португалії, Росії, Сербії, США, України, Японії та інших країн.

Основні праці: «Метод нормальных колебаний для существенно нелинейных систем» (1989 р.); «Normal modes and localization in nonlinear systems» (1996 р.); «Normal vibrations in near-conservative self-excited viscoelastic nonlinear systems» (2001 р., у співавторстві); «Construction of homoclinic and heteroclinic trajectories in mechanical systems with several equilibrium positions» (2003 р., у співавторстві); «Lyapunov definition and stability of regular or chaotic vibration modes» (2004 р., у співавторстві); «Dynamical interaction of an elastic system and essentially nonlinear absorber» (2005 р., у співавторстві); «Snap-through truss as absorber of forced oscillations» (2006 р., у співавторстві); «Asymptotic analysis of nonlinear dynamics of simply supported cylindrical shells» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Говорять випускники університету / Уклад. Н. М. Бикова, В. Д. Демченко, Л. Л. Прокопенко. – Д., 1993; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 169–170.

В. Д. Ламзюк

МІЩИШИН Іван Ілліч
(1937–2005)

Учений у галузях інформатики та механіки. Народився 23.11.1937 р. у с. Біла Жовківського р-ну Львівської обл. у селянській сім'ї. У 1955 р. закінчив Хліборобську середню школу Солонянського р-ну Дніпропетровської обл., а у 1960 р. – математичне відділення фізико-математичного факультету Дніпропетровського державного університету. Працював інженером-програмістом, старшим інженером-програмістом обчислювального центру університету. З 1965 р. до 1968 р. навчався в аспірантурі при ДДУ. З 1962 р. працював асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри обчислювальної математики, а з 1974 р. до 1976 р. – доцент кафедри математичного забезпечення ЕОМ.

У 1976 р. призначений завідувачем цієї кафедри, а потім через кожні п'ять років – у 1977, 1982, 1987, 1992, 1997 рр. – обирався за конкурсом на посаду завідувача кафедри.

У 1969 р. захистив дисертацію «Качение упругих тел», у якій розв'язана гранична задача лінійного спряження з кусково-постійними коефіцієнтами граничних умов, здобувши науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. У 1991 р. йому було присвоєно вчене звання професора (кафедри математичного забезпечення ЕОМ). Протягом 10 років, з 1992 р. до 2001 р. – декан факультету прикладної математики Дніпропетровського університету.

Отриманий великий досвід, глибока наукова принциповість та невичерпний багаж знань дозволив йому розробити і впровадити в педагогічну практику нові спеціалізовані курси, які увійшли в число базових для студентів цілої низки спеціальностей Дніпропетровського національного університету.

За успіхи в народній освіті був нагороджений Держкомосвіти СРСР нагрудним знаком «За отличные успехи в работе» і Міністерством освіти України «Відмінник освіти України». У 1998 р. йому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Автор майже 100 наукових та науково-методичних праць. Наукові праці стосуються розв'язання граничних задач лінійного спряження аналітичних функцій з кусково-постійними коефіцієнтами.

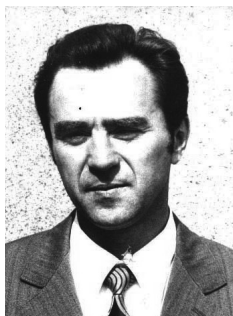
Помер 9.06.2005 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Качение других тел» (1967 р.); «О перекачивании цилиндрических тел» (1974 р.); «Об одной нелинейной задаче сопряжения» (1974 р.); «Об одной смешанной задаче» (1984 р.); «Общее решение задачи линейного сопряжения» (1991 р.); «Анализ схем контакта для плоского штампа» (1997 р.); «Змішана задача для похилого штампа» (1997 р.); «Аналитическое решение смешанной контактной задачи плоской теории упругости» (1999 р.); «Об одном методе решения смешанных задач» (2000 р.); «Аналитическое решение задачи Л. А. Галина для штампа с криволинейным основанием» (2001 р.); «Неоднорідна змішана задача лінійного спряження» (2003 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5251; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 170–171.

О. Г. Байбуз, Н. Є. Сегеда

МОЖАСЬВ Герман Валентинович

Учений-математик. Народився 14.08.1940 р. у м. Ржев Ярославської обл. (Російська Федерація) у сім'ї службовців. Закінчив Московський авіаційний інститут (1963 р.) і вечірнє відділення механіко-математичного факультету Московського держуніверситету (1963 р.). У 1963–1965 рр. працював у конструкторському бюро «Південне» (м. Дніпропетровськ). Аспірант Дніпропетровського державного університету (1965–1968 рр., кафедра технічної механіки).

Кандидат технічних наук (ДДУ, 1968 р.). Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук захистив у Московському авіаційному інституті у 1979 р. Професор кафедри прикладної математики фізико-технічного факультету (1982 р.), завідувач кафедри прикладної математики (1981–1991 рр.).

Основний напрям наукових пошуків: синтез орбітальних структур супутникових систем, їхнє дослідження і оптимізація. Має більше 50 наукових та науково-методичних праць. Читав усі курси з вищої та прикладної математики, які вивчаються на фізико-технічному факультеті. Заснував навчальний курс з проблем оптимізації супутникових систем

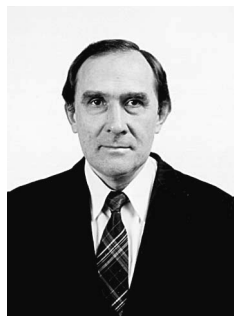
Створив новий науковий напрям досліджень: груповий аналіз супутникових систем. Підготував трьох кандидатів наук. Першим учнем був В. Є. Білозьоров (нині зав. кафедри прикладної математики). У теперішній час працює в одному з науково-дослідних інститутів м. Твер (Російська Федерація).

Основні праці: «Элементы линейной алгебры» (1983 р.); «Классификация кривых и поверхностей второго порядка» (1986 р.); «Элементы теории притяжения» (1988 р.); «Синтез орбитальных структур спутниковых систем» (1989 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5252; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 171.

В. С. Савчук

МОІСЕЄНКО Василь Миколайович*

Учений-фізик. Народився 12.12.1951 р. у м. Красноград Харківської обл. у сім'ї службовців. У 1975 р. закінчив Московський інженерно-фізичний інститут. Навчався в аспірантурі МІФІ, яку закінчив у 1978 р. захистом дисертації «Исследование энергетического спектра и кинетических явлений в узкощелевых полупроводниках $Pb_{1-x}Sn_xSe$ ». Після закінчення аспірантури працював у ДДУ на посадах: молодший науковий співробітник (1978–1979 рр.), старший науковий співробітник (1979–1986 рр.), доцент (1986–1988 рр.), завідувач кафедри оптики (1988–1991 рр.), завідувач кафедри оптоелектроніки (1991–2003 рр.), професор кафедри оптоелектроніки (2003–2007 рр.), професор кафедри фізики твердого тіла та оптоелектроніки (з 2007 р.). У 1982–1983 рр. проходив стажування в лабораторії спектроскопії Хімічного інституту ім. Бориса Кідріча (м. Любляна, Словенія, Югославія). У 1993 р. захистив у МІФІ докторську дисертацію «Оптические и нелинейно-оптические свойства кристаллов решеточно-активных диэлектриков». У 1995 р. присвоєно вчене звання професора за кафедрою оптоелектроніки ДДУ. У 1997 р. за його ініціативи в ДДУ відкрито нову спеціальність «Оптоелектроніка» (у діючому переліку – «Прикладна фізика»). Роз-

робив низку нових оригінальних спецкурсів, які відображають сучасний стан розвитку фізики твердого тіла, фотоніки та оптоінформатики. Основні з них – «Електромагнітні хвилі в кристалах», «Вступ до фізики твердого тіла», «Оптичні явища в напівпровідниках», «Лазерна спектроскопія», «Нові фізичні принципи оптичної обробки інформації», «Оптичний зв'язок», «Фемтосекундна оптика». Автор трьох навчальних посібників.

Напрями наукових інтересів: комбінаційна оптика активних діелектриків, оптика фотонних кристалів та метаматеріалів. Головна проблема – закономірності комбінаційного розсіяння світла в активних діелектриках та оптичних процесів у фотонних кристалах та метаматеріалах. Загальна кількість публікацій (одноосібних та у співавторстві) понад 210. Під його керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій.

Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій з теоретичної фізики, фізики твердого тіла та радіофізики. Член редколегії журналу «Ukrainian Journal of Physical Optics».

У 1986 р. нагороджений знаком «Ударник одиннадцатой пятилетки». У 1997 р. отримав почесне звання Соросівського професора.

Основні праці: «Структурный фазовый переход в системе $\text{Pb}_{1-x}\text{Sn}_x\text{Se}$ под воздействием температуры и гидростатического давления» (1978 р.); «Влияние гидростатического давления на зонную структуру и кинетические явления в полупроводниках $\text{Pb}_{1-x}\text{Sn}_x\text{Se}$ » (1978 р.); «Isotopic Impurity Modes and Polariton Dispersion in Li_2GeO_3 Crystals» (1985 p.); «Light Scattering below a Phase-Transition Point in Crystals of the Weakly Polar Ferroelectric $\text{Li}_2\text{Ge}_7\text{O}_{15}$ » (1994 p.); «Scattering of Light in Ferroelectric with Incommensurate Phase: K_2ZnCl_4 » (1995 p.); «Элементы оптоэлектроники и интегральной оптики: Учеб. пособ.» (1989 р.); «Физическая оптика (оптические волны в кристаллах): Учеб. пособ.» (1993 р.); «Введение в физику и теорию сверхпроводимости: Учеб. пособ.» (1995 p.); «Raman and Hyper-Rayleigh Scattering in Lithium Tetraborate Crystals» (2003 p.); «Спектры отражения фотонных кристаллов на основе синтетических опалов: чистых и пропитанных $\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$ » (2006 p.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 171–172.

МОРОЗ Борис Іванович

Учений у галузі систем управління і автоматизації. Народився 20.10.1948 р. у с. Виноградівка Дніпропетровської обл. У 1968 р. закінчив Дніпропетровський механічний технікум, а в 1974 р. – фізико-технічний факультет ДДУ. З 1969 р. до 1976 р. працював конструктором III категорії КБ «Південне». У 1977–1984 рр. – старший інженер, провідний конструктор спеціалізованого КБ «Орбіта». Закінчив аспірантуру Харківського інституту радіоелектроніки (1981 р.). У 1984 р. старший науковий співробітник НД і ПКІ машинобудування для видобудку корисних копалин з дна Світового океану. У 1985–1993 рр. доцент кафедри робототехнічних систем фізико-технічного факультету ДДУ. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук захистив у 1983 р., а 1985 р. одержав учене звання доцента. З 1993 р. – доктор технічних наук, з 1995 р. – професор.

Викладав на ФТФ курси: «Електронні пристрої», «Цифрові обчислювальні пристрої робототехнічних систем», «Обчислювальні машини і програмування» та ін. Зараз працює в Академії митної служби України, завідувач кафедри інформаційних систем та технологій, декан факультету інформаційних та транспортних систем і технологій, радник митної служби Ірангу (1998 р.). Один із фундаторів мережі обчислювальних центрів колективного користування МЧМ України.

Найбільші наукові досягнення – розробка якісно-кількісних характеристик інформації, оптимізації інформаційних систем та процесів. Автор понад 200 наукових праць у галузі інформаційних технологій, у тому числі декількох монографій. Підготував шість кандидатів технічних наук.

Член науково-методичної комісії з комп'ютерних наук з вищої освіти Міністерства освіти і науки України (з вересня 2003 р. і понині). Член спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій при Дніпропетровському національному університеті та Національній металургійній академії України.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5164, 5165; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 172–173.

В. С. Савчук

МОРОЗ Іван Антонович

Учений-філософ. Народився 16.06.1922 р. у с. Шестеринка Лисянського р-ну Черкаської обл. у селянській сім'ї, українець. У 1939 р. здобув середню освіту з Похвальною грамотою. У 1941 р. одразу після закінчення першого курсу історичного факультету Дніпропетровського держуніверситету пішов на фронт. У 1941–1947 рр. брав участь у Великій Вітчизняній війні та служив у Збройних силах. Має військове звання підполковника у відставці. Після завершення навчання на історичному факультеті Дніпропетровського університету одержав диплом з відзнакою і рекомендацію ради університету про направлення в аспірантуру кафедри філософії ДДУ.

У червні 1954 р. у Київському держуніверситеті захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. У 1950 р. прийшов викладачем на кафедру філософії Дніпропетровського університету. У 1983 р. в Москві захистив дисертацію – «Проблема противоположностей в диалектических противоречиях при социализме» – на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Професор ДНУ з 1985 р. до 2005 р. Під його науковим керівництвом виконані і захищені 8 кандидатських дисертацій з філософії. Сфера наукових досліджень – філософія в системі культури, історія філософії, соціальна філософія, діалектика, філософія науки, викладання філософії. Завідував кафедрою філософії в Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті (1963–1973 рр.) та Дніпропетровському держуніверситеті (1983–1990 рр.).

Брав участь у підготовці кадрів вищої кваліфікації як член спеціалізованих вчених рад: К 17.051.01 у Запорізькому держуніверситеті (1995–2004 рр.) та Д 08.051.11 у Дніпропетровському національному університеті (1995 р. – до теперішнього часу), а також неодноразово виступав опонентом на захистах дисертацій. Член редколегій наукових видань «Культурологічний вісник» (Запоріжжя), «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія. Соціологія. Політологія», «Філософія і соціологія в контексті сучасної культури» (Дніпропетровськ) та ін.

Має 20 державних нагород та відзнак. Серед них орден Вітчизняної війни I ступеня, орден Богдана Хмельницького III ступеня, медаль

«За бойові заслуги», медаль «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», та нагороди Президента України – медаль маршала Жукова та медаль «Захиснику Вітчизни». Має також відзнаки «Высшая школа СССР. За отличные успехи в работе», «Відмінник освіти України» та ін.

Автор 130 наукових праць. Серед них 3 одноосібні та 4 колективних монографії.

Основні праці: «Основы методики преподавания философии» (1971 р.); «Grundlagen der Methodik der Philosophie Ausbildung» (1973 р.); «Диалектика развития социализма. Проблема диалектических противоположностей» (1978 р.); «Методика лекционного курса по философии» (1978 р.); «Lições de filosofia marxista-leninista. Metodologia» (1984 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2405, 2410, 2411; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 173–174.

С. В. Шевцов

МОРОЗОВ Віктор Павлович (1918–2002)

Учений у галузях хімії та фізики. Народився 5.11.1918 р. у родині службовця, росіянин. Освіту отримав у м. Іваново: спочатку навчався у середній школі, а потім на фізикоматематичному відділенні педагогічного інституту. Після закінчення інституту в листопаді 1940 р. був призваний на дійсну службу в Червону армію. Восени 1941 р., незадовго до початку Великої Вітчизняної війни, відряджений на навчання до Ленінградського артилерійського технічного училища. Брав участь в обороні Ленінграда, потім – Кавказу. У 1946 р. після звільнення у запас почав працювати на посаді старшого лаборанта кафедри фізики Івановського хіміко-технологічного інституту. У 1949 р. був обраний за конкурсом на посаду асистента кафедри фізики. У 1950 р. вступив в аспірантуру до відомого спеціаліста в теорії молекул І. Н. Годнева. Захистив дисертацію «Застосування методу парціальних частот до розрахунку силових сталих термодинамічних власти-

востей трьохатомних нелінійних молекул» на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Отримав призначення до Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту.

З 1955 р. до 1961 р. – доцент кафедри ДХТІ, а з 1961 р. – завідувач кафедри. У 1971 р. захистив докторську дисертацію «Про обчислення потенційних сталих багатоатомних молекул» у Білоруському державному університеті. У 1972 р. йому присвоєно вчене звання професора. Сформована в ці роки наукова теорія будови та спектрів молекул отримала декілька розгалужень. Очолив розвиток одного з них – застосування алгебраїчних методів у теорії молекул – на кафедрі оптики ДДУ. Два інші були підтримані вченими ДІТу та ДХТІ.

З 1977 р. працював на фізичному факультеті Дніпропетровського державного університету. Під його науковим керівництвом захищені докторські та кандидатські дисертації.

Був членом секції квантової хімії Наукової ради з хімічної кінетики та будови АН УРСР.

Нагороджений орденом Великої Вітчизняної війни та медалями.

Помер 02.05.2002 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Потенциальные постоянные и электрооптические параметры молекул» (1983 р.); «Лекции по теории симметрии молекул» (1991 р.); «Вопросы приложения теории групп в физике твердого тела» (1995 р.); «Вопросы и задачи к практикуму по курсу механики» (1989 р.); «Лекції з курсу механіки» (1995 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 174–175.

В. В. Клименко

МОРОЗОВ Юрій Дмитрович

Учений у галузі фізико-технічних проблем підвищення ефективності енергетики та актуальних проблем маркетингу та менеджменту у вітчизняних організаціях. Народився 1.06.1947 р. у м. Павлоград Дніпропетровської обл. Після закінчення навчання на фізико-технічному факультеті у 1971 р. незмінно працював на ньому до 2007 р.: інженер (1971–1972 рр.), аспірант (1972–1975 рр.), асистент (1975–1978 рр.), доцент (1978–1991 рр.) кафедри теплотехніки (двигунобудування), з травня 1991 р. – професор, завідувач кафедри управлін-

ня ФТФ ДДУ. Кандидат технічних наук (1978 р.), доцент (1979 р.), доктор технічних наук (1990 р.), професор (1993 р.). З 2007 р. – декан напрямку підготовки «Менеджмент організацій» Дніпропетровського університету економіки та права. Член двох спеціалізованих вчених рад ФТФ із захисту докторських дисертацій (1994–2007 рр.).

Основний напрям наукових досліджень у період з 1971 р. до 1991 р. – вивчення умов настання кризи тепловіддачі в прямоточних парогенераторах паросилових енергетичних установок. Ним розроблено наукові основи створення безкризових випаровувачів робочих тіл енергетичних і двигунних установок, систем терморегулювання елементів і агрегатів літальних апаратів, сконструйовано та проведено їх випробування. Результати знайшли застосування в практиці проектних організацій при створенні парогенераторів енергетичних установок транспортного і стаціонарного призначення, а також прямоточних випарювачів рідини різної фізичної природи. Працював над важливими проблемами створення енергетичних установок нового покоління, що діють з використанням парів рідких лужних металів. Здійснений ним комплекс теоретичних й експериментальних досліджень з вивчення різних аспектів кипіння рідких лужних металів за сукупністю отриманих результатів світової наукової спільноти оцінюється як створення основ парорідиннометалевої технології, застосування якої в бінарних або тринарних ТЕС дозволяє суттєво збільшити ККД перетворення тепла продуктів згорання органічного палива і підвищити тим самим економічну ефективність теплоенергетики.

Дослідження вченого відомі у світі, викликають інтерес у низки енергетичних центрів і фірм розвинутих промислових держав. Автор понад 120 наукових праць, 5 винаходів, 12 навчальних посібників тощо.

У останні десятиріччя (з 1991 р.) працює над проблемами запровадження у практику роботи вітчизняних промислових підприємств сучасних технологій маркетингу й менеджменту. Ініціював введення у програму підготовки студентів ФТФ навчальних дисциплін «Маркетинг», «Менеджмент» тощо, а також впровадження на ФТФ спеціалізації «Менеджмент у виробничій сфері». З цього напрямку опублікував понад 40 статей.

Учений секретар ученої ради ДДУ (1978–1985 рр.), заст. голови секції «Машинобудування і металообробка» Дніпропетровської міської ради з науково-технічних, економічних і соціальних питань.

Основні праці: «Рационализация процессов управления на предприятии в условиях рынка» (1993 р., у співавторстві); «Бинарные тепловые электростанции с использованием парожидкометаллической технологии» (1994 р., у співавторстві); «Путь к организации производства мирового уровня» (1999 р., у співавторстві); «Основы применения маркетингового подхода в управлении промышленным предприятием» (2001 р., у співавторстві); «Менеджмент: теория и практика управления качеством продукции» (2004 р., у співавторстві); «Маркетинговый менеджмент качества продукции» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 175–176.

В. С. Савчук

МОССАКОВСЬКИЙ Володимир Іванович (1919–2006)

Видатний вчений-механік, академік. Народився 27.08.1919 р. у м. Мелітополь Запорізької обл. у сім'ї службовців, українець.

Після закінчення із золотою медаллю середньої школи (1939 р.) вступив до фізико-математичного факультету Дніпропетровського державного університету (ДДУ). Восени того ж року був призваний до Червоної армії і потім – на Велику Вітчизняну війну. Повернувшись з фронту, поновився в ДДУ і в 1950 р. блискуче закінчив його. Після двох років навчання в аспірантурі захистив кандидатську дисертацію (1952 р.). З 1954 р. до 1956 р. навчався в докторантурі Інституту механіки АН СРСР і по її закінченні захистив докторську дисертацію «Деякі просторові контактні задачі теорії пружності» (1956 р.), отримав наукове звання професора (1957 р.). Набули визнання результати його наукових праць у галузі математичної теорії пружності, механіки крихкого руйнування, статички і динаміки тонкостінних конструкцій.

З 1953 р. упродовж 36 років очолював засновану ним кафедру аеромеханіки та теорії пружності (нині – кафедра обчислювальної механіки і міцності конструкцій), був деканом фізико-технічного факультету (1957 р.). Упродовж 22 років (1964–1986 рр.) був ректором ДДУ. За цей час університет став одним із провідних ВНЗ СРСР.

Професором у ДНУ працював з 1957 р., читав курси лекцій і проводив семінари з найбільш складних розділів механіки деформівного твердого тіла. Автор понад 270 наукових праць, серед яких 7 монографій і 2 навчальних посібника. Був ініціатором і головою оргкомітетів багатьох авторитетних наукових конференцій і симпозіумів. Виступав з доповідями на міжнародних конгресах та Всесоюзних з'їздах з теоретичної і прикладної механіки, інших наукових форумах.

Організатор і науковий керівник Проблемної науково-дослідної лабораторії міцності і надійності конструкцій ДДУ, один із засновників і керівник Дніпропетровської наукової школи механіки, відомої в Україні і за її межами. Вніс значний вклад у розвиток низки фундаментальних напрямів механіки деформівного твердого тіла. Серед його учнів 11 докторів і 47 кандидатів наук.

Керував спеціалізованими вченими радами із захисту докторських дисертацій, Науковою Радою НАН України Придніпровського регіону з проблеми «Кібернетика», авторитетними науковими семінарами, був членом Національних комітетів з теоретичної і прикладної механіки України і Росії, очолював роботу або був членом редколегій відомих наукових видань.

Його наукова і громадська діяльність тісно пов'язана з Академією наук України. Член-кореспондент АН УРСР (1967 р.), дійсний член АН УРСР (1972 р.). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1978 р.), лауреат Державної премії СРСР (1970 р.) і премії Ради Міністрів СРСР (1981 р.), Герой Соціалістичної Праці (1982 р.). Нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (1998 р.), орденом «За мужність» (2000 р.), іншими орденами і медалями. Двічі обирався депутатом Верховної ради СРСР, Заслужений професор ДНУ, Почесний ректор ДНУ, Почесний громадянин м. Дніпропетровськ. У 2000 р. за оцінкою Міжнародного Бібліографічного Інституту (Кембридж, Велика Британія) визнаний людиною року.

Ім'я В. І. Моссаковського занесено до книги Трудової Слави Дніпропетровщини.

Помер 13.07.2006 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Моделирование несущей способности цилиндрических оболочек» (1977 р.); «Контактные задачи теории оболочек и стержней» (1978 р.); «Контактные и смешанные задачи теории упругости» (1983 р.); «Контактные задачи математической теории упругости» (1985 р.); «Контактные задачи математической упругости» (1985 р.); «Контактные взаимодействия элементов оболочечных конструкций» (1988 р.); «Прочность ракетных конструкций» (1990 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2430, 2431, 2432; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 176–177; Володимир Іванович Моссаковський (27.08.1919–13.07.2006) // «Актуальні проблеми суцільного середовища і міцності конструкцій» / Тез. допов. Міжнар. науково-техніч. конф. пам'яті акад. НАН України В. І. Моссаковського. – Д., 2007. – С. 3–6.

А. П. Дзюба

МОТОРНИЙ Віталій Павлович

Відомий учений-математик. Народився 28.07.1940 р. у м. Мелітополь у сім'ї військовослужбовця. Розпочав трудову діяльність у 1957 р. слюсарем на Дніпропетровському паровозоремонтному заводі МЧМ. У 1958 р. вступив до Дніпропетровського державного університету на фізичне відділення фізико-математичного факультету. У 1963 р. одержав диплом з відзнакою за спеціальністю «Математика». У 1966 р. закінчив аспірантуру. Кандидатську дисертацію захистив у 1967 р. У 1975 р. у результаті успішного захисту докторської дисертації в Математичному інституті ім. В. А. Стеклова АН СРСР здобув науковий ступінь доктора. З 1965 р. працював у Дніпропетровському державному університеті асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри теорії функцій, а з 1974 р. і дотепер – завідувач кафедри теорії функцій. З 1977 р. до 1980 р. був деканом механіко-математичного факультету. Нині за сумісництвом також очолює лабораторію «Оптимізації наближень поліномами та сплайнами» Інституту ПММ НАН України.

Провідний учений у галузі наближення функцій. Одержав фундаментальні результати, які справили великий вплив на подальший роз-

виток математики. Його наукові досягнення, відображені більш ніж у 130 наукових працях, одержали світове визнання. Серед його учнів 12 кандидатів наук, двоє захистили докторські дисертації. Наукова діяльність відзначена Державною премією України в галузі науки і техніки присвоєнням йому звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР», обранням член-кореспондентом НАН України по відділенню «Математика».

Представляв відчизняну математику на багатьох міжнародних математичних конгресах і конференціях, читав лекції у Міжнародному математичному центрі ім. С. Банаха (м. Варшава), на спеціальному семестрі з теорії наближень у м. Хайфа та математичних школах. Голова спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському національному університеті, впродовж 20 років був відповідальним редактором збірників наукових праць, нині – відповідальний редактор «Вісника Дніпропетровського університету» з математики.

Зробив великий внесок у розвиток механіко-математичного факультету і особливо у досягнення математичної освіти в ДНУ. Має почесне звання «Почесний професор Дніпропетровського університету» і звання академіка АНВШ України. Протягом багатьох років – голова журі обласних олімпіад юних математиків, заступник голови журі Всеукраїнських олімпіад юних математиків. Проводить велику роботу з вчителями і школярами області, за що його неодноразово нагороджено знаком «Відмінник народної освіти» і грамотами Міністерства освіти, викладає в Дніпропетровському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Основні праці: «Приближение периодических функций тригонометрическими многочленами в среднем» (1974 р.); «Оптимальное восстановление функций и функционалов» (1994 р., у співавторстві); «Комплексний аналіз. Ч. 1» (1997 р., у співавторстві); «Комплексний аналіз. Ч. 2» (1999 р., у співавторстві); «О точных оценках поточечного приближения алгебраическими многочленами классов WrH » (2001 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2436, оп. 4, спр. 541; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 177–178.

В. О. Сясев

**МОЦНИЙ Петро Євгенович
(1907–1971)**

Учений-фізіолог, біофізик. Народився 17.10.1907 р. у с. Солоне Дніпропетровської обл. у родині народного вчителя. Після закінчення середньої школи працював секретарем сільради в с. Солоне, двічі обирався членом бюро райкому комсомолу.

У 1927 р. його відрядили на навчання до Дніпропетровського інституту народної освіти, а потім – до аспірантури при ДДУ. Молодий науковець до війни керував лабораторією біофізики в ДДУ. Після заснування у 1936 р. при ДДУ НДІ був заступником директора з наукової роботи і науковим співробітником цього інституту.

У 1955 р. його обрали завідувачем кафедри фізіології людини і тварин біологічного факультету ДДУ. Ці обов'язки він виконував до 1966 р.

З 1971 р. працював професором новоствореної в університеті кафедри – біоніки.

Наукові дослідження стосувалися проблем центрального гальмування, зокрема, вивчення механізмів регуляції центрального апарату спинного мозку. Досягнення в цій галузі зробили ім'я вченого відомим у Радянському Союзі та за його межами. Підсумком його творчих пошуків стала дисертація «Материалы к характеристике центрального торможения», яку він успішно захистив у 1955 р., здобувши науковий ступінь доктора. Разом із співробітниками кафедри займався також вивченням функціональної ролі тимчасових змін у діяльності організму за характером прояву найважливіших параметрів процесу збудження: хронаксії, акомодатції, фізіологічної лабільності.

Підготував 26 кандидатів і 9 докторів наук. Автор понад 80 наукових праць. Був засновником і організатором кафедри біоніки і біофізики ДДУ, на якій працював з 1966 р. до 1971 р. Протягом багатьох років очолював Дніпропетровське відділення Українського фізіологічного товариства ім. І. П. Павлова, обирався членом правління українського та Всесоюзного фізіологічних товариств, членом редакційної ради журналу «Нейрофізіологія» АН СРСР та АН УРСР і «Физиологического журнала» АН УРСР. Був активним членом координаційних комітетів з проблем: фізіології та нейрокібернетики. Видатний фізіолог

світу Фессар назвав ім'я П. Є. Моцного серед 240 найвидатніших фізіологів світу.

Був гуманною, надзвичайно доброю людиною, користувався заслуженим авторитетом і глибокою повагою серед науковців, співробітників, студентів.

Помер 1971 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Об изменении скорости аккомодации в двигательных центрах спинного мозга при возбуждении и торможении» (1950 р.); «О биоэлектрических явлениях в центрах спинного мозга при торможении» (1955 р.); «Материалы к характеристике центрального торможения» (1955 р.); «О характере изменения второго негативного компонента ПДП спинного мозга под влиянием одиночных и ритмических кондиционирующих раздражений» (1967 р.); «О роли сегментарных вставочных нейронов в перекрестном торможении сгибательного рефлекса» (1967 р.); «О механизмах депрессии и путях пресинаптического торможения» (1969 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2439; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 178–179.

О. Б. Мурзін

МУРЗИН Олексій Борисович

Учений-фізіолог. Народився 8.06.1939 р. у м. Дніпропетровськ у родині робітників, українця.

Після закінчення дійсної військової служби у 1961 р. вступив до біологічного факультету Дніпропетровського державного університету.

У студентські роки зацікавився дослідженнями в галузі фізіології центральної нервової системи. У 1966 р. захистив дипломну роботу, результати якої були покладені в основу статей, надрукованих у наукових журналах АН СРСР у 1967–1968 рр.

Після закінчення у 1966 р. університету отримав диплом «з відзнакою» за спеціальністю «Біофізика» та був запрошений на викладацьку роботу до кафедри фізіології людини і тварин Дніпропетровського державного університету.

У 1982 р. захистив дисертацію «Влияние активации тепловых рецепторов кожи на центральные процессы в спинном мозге», здобувши наукову ступінь кандидата біологічних наук, а в 1983 р. був обраний на посаду доцента кафедри фізіології людини і тварин.

З 1986 р. до 2004 р. – завідувач кафедри фізіології людини і тварин. Керував науковою темою «Дослідження нервових механізмів керування, регуляції і зв'язку в організмі людини і тварин».

У 2004 р. обраний на посаду професора кафедри фізіології людини і тварин, на якій працює і понині. У 2004 р. отримав учене звання професора.

Читав навчальні курси з фізіології людини і тварин, електрофізіології, сучасних методів дослідження, екологічної фізіології та ін. Автор понад 25 навчальних та методичних посібників.

Брав участь у роботі більше 100 наукових конференцій. Загальна кількість публікацій – 150. Підготував п'ять кандидатів біологічних наук. Нагороджений урядовою медаллю «Ветеран праці».

У 2006 р. присвоєно звання «Почесний викладач Дніпропетровського національного університету».

Започаткував на кафедрі розвиток нових наукових напрямів: «Дослідження нервових механізмів керування, регуляції і зв'язку в організмі людини і тварин», «Фундаментальні дослідження впливу синергічних екопатогенних чинників та наукове обґрунтування нових комплексних методів діагностики, корекції та профілактики порушень стану здоров'я населення». З нових напрямів наукових досліджень вже виконано дві та захищена одна докторська дисертація.

Основні праці: «О механизмах угнетения первого негативного компонента потенциала дорсальной поверхности спинного мозга при повторной стимуляции периферического нерва» (1967 р.); «Влияние активации тепловых рецепторов кожи на центральные процессы в спинном мозге» (1982 р.); «Посібник до практичних занять з фізіології людини і тварин» (2004 р.); «Нітратні механізми регуляції діяльності секреторних залоз шлунку при дуоденогастральному рефлюксі у щурів» (2007 р.).

В. П. Ляшенко

НАРІВСЬКА Валентина Данилівна

Учений-філолог. Народилася 31.10.1946 р. у с. Межиріч Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл., українка. З 1964 р. до 1969 р. навчалась на українському відділенні історико-філологічного фа-

культету Дніпропетровського університету. З 1970 р. до 1974 р. навчалася в аспірантурі при кафедрі української літератури. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук захищена у 1979 р. у Київському національному університеті. З 1980 р. працювала на посаді доцента кафедри російської літератури, наукове звання доцента було присвоєно у 1986 р. З 1991 р. до 1993 р. перебувала на посаді старшого наукового співробітника. У 1995 р., одна з перших в Україні захистила докторську дисертацію за спеціальністю 10.01.05 – порівняльне літературознавство: «Національний характер як художньо-естетичний феномен української та російської прози 50-70-х років двадцятого століття». Захист відбувався у Київському національному університеті, у 1997 р. присвоєно наукове звання професора. У 1996 р. була переведена на посаду завідувача новоутвореної кафедри філологічної та культурологічної підготовки журналістів факультету систем і засобів масової комунікації, де працювала до 2002 р. З 2002 р. – на посаді професора кафедри порівняльного та російського літературознавства. Після реорганізації, з 2007 р. – професор кафедри зарубіжної літератури. Розробила і читає курси зі вступу до літературознавства, слов'янознавства і порівняльного літературознавства (для груп китайських студентів і російського відділення). Автор понад 150 наукових праць. Напрямок досліджень – компаративістика, теорія літератури. Учасник постійно діючих міжнародних конференцій: «Схід і Захід : діалог культур» (Польща), «Слов'янський романтизм» (Словачія), Андрєєвських читань (Російська Федерація), філологічних семінарів пам'яті акад. В. Перетца (Україна), Шмельовських читань (літературне зарубіжжя) (Крим).

Підготувала 14 кандидатів наук за спеціальностями «Порівняльне літературознавство», «Українська література», «Російська література». Дві каденції була членом експертної ради ВАК України, членом вченої ради із захисту докторських дисертацій Київського національного університету, входила до складу методичної комісії.

Член ДАК Міністерства освіти і науки України, член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій ДНУ, член редколегій наукових видань: «Русский язык, литература, культура

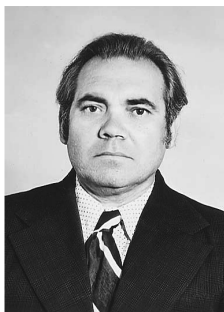
в школе и вузе» (Київ), «Литературоведческий сборник» (Донець), «Шмелевские чтения» (Алушта).

Основні праці: «Национальное в современной русской прозе» (1993 р.); «Національний характер в українській прозі 50-70-х років XX століття» (1994 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5174; *Наєнко М.* Українське літературознавство. Школи. Напрями. Тенденції. – К., 1997; *Наєнко М.* Історія українського літературознавства: Підручник. – К., 2001; Історія української літератури XX століття. – К., 1993, кн. 2; Нова історія української літератури (теоретико-методичні аспекти): Зб. – К., 2005; Академічна «Історія української літератури» в 10 томах (матеріали засідань науково-редакційної комісії). – К., 2005.

Т. М. Потніцева

НАТУШКІН Володимир Федорович (1930–1995)

Учений у фізико-технічній галузі. Курсант 7-ї спецшколи ВВС (1946–1949 рр.), курсант військово-авіаційного училища в Іркутську (1949–1951 рр.), старший інструктор школи авіаційних спеціалістів (1951–1954 рр.), слухач Харківського вищого авіаційно-інженерного військового училища (ХВАІВУ). Старший науковий співробітник лабораторії швидкісних літальних апаратів при ХВАІВУ (1959–1963 рр.), викладач кафедри №15 при Харківському командному інженерному училищі (1963–1965 рр.), доцент кафедри спеціальної військової підготовки ДДУ (1965 р.), доцент кафедри проектування і конструкцій ФТФ ДДУ (1965 р.). Декан фізико-технічного факультету (1975–1978 рр.), професор.

У його докторській дисертації була вирішена проблема розробки теоретичних основ забезпечення стійкості і керованості атмосферних літальних апаратів у екстремальних умовах, що дозволяє проектувати технічні засоби для виявлення і запобігання таких критичних явищ, як штопор, звалювання, параметричне розгойдування високоманеврених літаків.

У подальшому (1991–1995 рр.) керував кафедрою конструкцій і випробувань літальних апаратів філіалу «Восход» Московського авіаційного інституту у м. Ленінськ (Байконур).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2500; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 180-181.

В. С. Савчук

НЕДЗВЕЦЬКИЙ Віктор Станіславович

Учений-біолог. Народився 5.06.1959 р. у м. Дніпродзержинськ у сім'ї робітників, українець.

Закінчив Дніпропетровський державний університет у 1985 р. за спеціальністю «Біохімія».

Працював ст. лаборантом лабораторії «Нейрохімії» на кафедрі біофізики та біохімії з того ж року. У квітні 1990 р. захистив кандидатську дисертацію «Характеристика білків проміжних філаментів нервової тканини в нормі та при різних видах патології». З 1989 р. працював асистентом кафедри біофізики та біохімії, а з 1993 р. – доцентом тієї ж кафедри. У жовтні 2006 р. захистив докторську дисертацію «Стан нервовоспецифічних білків і мнестичних процесів за умов впливу несприятливих чинників різної природи та антиоксидантів». З 2007 р. до цього часу працює професором кафедри біофізики та біохімії ДНУ.

Бере активну участь у підготовці фахівців зі спеціальностей: «Біохімія», «Біологія», «Фізика», «Електроніка та комп'ютерні системи» та студентів медичного факультету.

Викладає курси: «Біофізика», «Імунологія», «Імунохімія», «Нейрохімія», «Біомембрани та біосенсиори». Автор чотирьох навчальних посібників.

Проводить дослідження експериментальних моделей несприятливого впливу чинників різної природи на центральну нервову систему. Результати вивчення молекулярних механізмів несприятливого впливу на нервові клітини і функціонування нервової системи, причин пізнавального дефіциту, а також тестування нейропротекторних сполук представлені в міжнародних виданнях. Основними напряма-

ми наукової діяльності є нейрохімія, імунологія, нейрофізіологія, клітинна і молекулярна біологія.

Під його керівництвом захищена кандидатська дисертація.

Член редакційної ради міжнародного журналу «Firat university journal of health science» (ISSN 1012 0173), бере активну участь у роботі Українського біохімічного товариства, Європейського товариства поведінкової фармакології, Товариства нейронаук. Неодноразово представляв доповіді на міжнародних конференціях, з'їздах та симпозиумах, серед яких 4-th European Congress of Neuropathology (Berlin, Germany, 1992), IBRO Advanced School Of Neuroscience (Yalta, 2004), International Congress «Heart Failure». (Lisbon, Portugal, 2005), International Conference «Neurodegeneration: basic mechanism of motor and cognitive dysfunctions» (Cracow, Poland, 2006).

Наукові досягнення представлені у 179 публікаціях у вітчизняних та міжнародних виданнях.

Основні праці: «Основи молекулярної та клітинної імунології» (1997 р.); «Основи імунохімії» (2000 р.).

Н. І. Штеменко

НІКІТІН Павло Іванович (1916–1996)

Відомий учений у галузі будівельної механіки і конструювання, проблем міцності. Народився 7.01.1916 р. у с. Рубліно Тульської обл. (Російська Федерація). Закінчив залізничний технікум (1932 р.), працював помічником машиніста паровоза (1933–1936 рр.). Конструктор, майстер дільниці на підприємствах Міністерства оборонної промисловості (1941–1945 рр.). Закінчив Тульський механічний інститут (1946 р.). Інженер, старший інженер СКБ НДІ-88, начальник групи міцності. Переведений на посаду начальника групи КБ при заводі п/с 186 (тепер ДВО «Південмаш»), начальник сектора міцності ОКБ-586 (нині – ДКБ «Південне»). Начальник відділу проблем міцності (1962–1962 рр.), начальник комплексу проблем міцності (1962–1991 рр.). Радник Генерального конструктора ДКБ «Південне» (1991–1994 рр.). Вийшов на пенсію у 1994 р.

Доктор технічних наук (1960 р.), професор (1962 р.). Протягом багатьох років працював за сумісництвом у Дніпропетровському держуніверситеті, спочатку на кафедрі теорії пружності та аеродинаміки (з 1952 р.), надалі на кафедрі проектування і конструкцій. Читав на ФТФ курс «Міцність ракетних конструкцій». Брав активну участь в організації першого напрямку ФТФ (проектування і конструкції літальних апаратів). Визначний вчений в галузі будівельної механіки і конструювання, проблем міцності. Науково-дослідна діяльність спрямована на забезпечення міцності ракетної і космічної техніки, вирішення проблеми створення апаратів мінімальної ваги і високої надійності з раціональними динамічними характеристиками. Брав безпосередню участь у розробці ракет «Циклон», «Зеніт». Безпосередній учасник розробки декількох поколінь балістичних ракет далекої дії. Серед них ракети наземного, шахтного, мінометного і рухомого старту, з орбітальною і головними частинами, що розділяються, в тому числі стійкі до вражаючих чинників ядерного вибуху. Основні проблеми, вирішені ним і під його керівництвом: розробка комплексу експериментально обґрунтованих методів розрахунку динаміки і міцності конструкцій, створення унікальної бази для випробувань на міцність. У списку наукових праць більше 150 найменувань, 41 авторське свідоцтво, навчальний посібник. Серед учнів і послідовників 28 кандидатів і 6 докторів наук.

Лауреат Державної премії СРСР (1969 р.), член-кореспондент АН УРСР (1982 р.). Нагороджений багатьма орденами і медалями, зокрема орденом Леніна (1961 р.), медаллю ім. академіка М. К. Янгеля (1984 р.).

Помер 16.07.1996 р. у м. Дніпропетровськ.

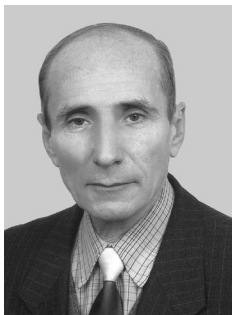
Основні праці: «Прочность ракетных конструкций» (1990 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2539, 2540; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 181–182.

В. С. Савчук

НИКОЛЕНКО Євген Юрійович (1939–2006)

Учений у галузі виробництва ракетно-космічних літальних апаратів. Народився 25.01.1939 р. у сім'ї робітника у м. Дніпропетровськ. Трудовий шлях почав з 1956 р. як робітник Південного машинобу-

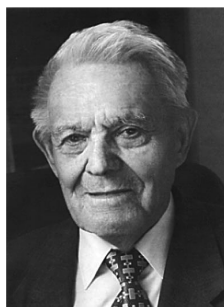
дівного заводу, зв'язків з яким не поривав до останнього дня свого життя. У 1958 р. вступив на фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету. З 1960 р. до 1963 р. проходив строкову військову службу. З 1963 р. – студент ДДУ. У 1968 р. закінчив фізико-технічний факультет ДДУ за спеціальністю «Проектування та виробництво літальних апаратів». З 1968 р. до 1972 р. пройшов шлях від інженера до провідного інженера-технолога Південного машинобудівного заводу. З 1972 р. до 1983 р. працював у Дніпропетровському державному університеті, де пройшов шлях від інженера до заступника проректора з наукової роботи. З 1983 р. до 1984 р. – старший науковий співробітник Дніпропетровського металургійного інституту. З 1984 р. до 1987 р. – керівник Дніпропетровського відділу атестації та раціоналізації робочих місць. У 1987–1988 рр. – доцент кафедри технології виробництва ФТФ ДДУ, у 1988–1989 рр. – вчений секретар науково-дослідної частини ДДУ. З 1989 р. безперервно працював на кафедрі технології ФТФ ДДУ, а з 2005 р. – професор кафедри технології виробництва ЛА. Також працював експертом Ради Вищої атестаційної комісії України.

Різноманітний виробничий, науковий, адміністративний, винахідницький досвід його роботи забезпечував високу якість викладання ним базових курсів підготовки фахівців-ракетобудівників «Основи технології виробництва ЛА і ЕДУ», «Технологія виробництва рідинних космічних ракет», а також керівництва випускними роботами бакалаврів, дипломними проектами спеціалістів та випускними роботами магістрів. Характерним для нього був постійний зв'язок з діючим виробництвом ракетно-космічної техніки, що є незамінним джерелом сучасної науково-технічної інформації, якою він щедро ділився зі студентами та колегами. Автор 84 наукових праць. Значну увагу приділяв науковій роботі зі студентами, що виявлялося у великій кількості спільних доповідей на наукових конференціях. Тематика цих доповідей відображала прогресивні напрями розвитку космічної галузі. У 1982 р. був нагороджений медаллю «За трудовое отличие», у 1999 р. – медаллю «Ветеран праці».

Основні праці: «Технологія виробництва ракетно-космічних літальних апаратів»; «Технологія производства космических ракет».

О. М. Петренко

НІКОЛЬСЬКИЙ Сергій Михайлович

Видатний учений-математик. Народився 30.04.1905 р. у м. Талиця Пермської губернії, де його батько був помічником лісничого і викладачем лісної школи. З початком Першої світової війни сім'я Нікольських переїхала в Чернігів, де Сергій продовжив навчання, розпочав у підготовчому класі в м. Суwalkи, і пройшов з першого до четвертого класу гімназії. У 1916 р. вступив у організацію бойскаутів, головний девіз яких звучав так: щодня – добру справу. Цього принципу дотримувався усе своє життя. З чотирнадцяти років працював і під керівництвом батька продовжував освіту. У 1922–1925 рр. роботу в установі губполітпросвіти поєднував з навчанням у технікумі.

У 1925 р. – студент Катеринославського інституту народної освіти (нині – Дніпропетровський національний університет). Після його закінчення у 1929 р. його як здібного до науки залишили працювати викладачем інституту. З цього моменту й розпочалася його науково-педагогічна діяльність. Навчався в аспірантурі на механіко-математичному факультеті МДУ, а після захисту в 1935 р. кандидатської дисертації повернувся до Дніпропетровського університету, де завідував кафедрою теорії функцій. Активно сприяв створенню наукової школи з теорії наближень функцій, з якої вийшло багато відомих математиків.

З грудня 1940 р. – докторант Математичного інституту ім. В. А. Стеклова АН СРСР. Після захисту у 1942 р. докторської дисертації «Наближення періодичних функцій многочленами» і здобуття наукового ступеня доктора наук його залишили на роботі в МІАН, де працює і зараз у відділі теорії функцій. У 1953–1961 рр. обіймав посаду заступника директора МІАН, а в 1961–1988 рр. – завідувача відділу теорії функцій МІАН. З 1947 р. за сумісництвом працює на кафедрі вищої математики МФТІ.

У 1968 р. був обраний член-кореспондентом АН СРСР, а в 1972 р. – її дійсним членом. У 1952, 1977 і 1987 рр. йому присуджувались Державні премії СРСР. У 1994 р. він став лауреатом Державної премії України і почесним доктором Дніпропетровського університету, а у 2000 р. – лауреатом премії М. В. Остроградського НАН України.

Автор понад 350 наукових публікацій, визнаний голова створеної ним школи з теорії функцій та її застосування, відіграв виняткову роль у становленні математичної освіти і математичної науки, зокрема в Україні. Найбільш відомими є підручники з вищої математики, які перекладені на багато мов світу, витримали декілька перевидань. Співатор більш ніж двох десятків підручників, задачників та посібників для середньої школи.

Основні праці: «Квадратурные формулы» (1958 р.); «Приближение функций многих переменных и теоремы вложения» (1969 р.); «Курс математического анализа» (1973 р.); «Интегральные представления функций и теоремы вложения» (1975 р., у співавторстві); «Задачник: Для инж. -техн. спец. ВНЗ» (1982 р.); «Элементы линейной алгебры и аналитической геометрии» (1984 р., у співавторстві); «Дифференциальное и интегральное исчисление» (1984 р., у співавторстві); «Дифференциальные уравнения. Кратные интегралы. Ряды. Функции комплексного переменного» (1984 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2568; Всемирный энциклопедический словарь / Редкол.: В. И. Бородулин и др. – М.. 1998. – С. 543; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 182–183.

В. П. Моторний

НОВІКОВ Олександр Васильович

Відомий учений у галузі динаміки польоту й керування ракет. Народився 15.03.1939 р. у родині службовця у м. Гомель (Білорусія), середню школу закінчив у м. Сочі (Росія). Закінчив Московський авіаційний інститут у 1963 р. за фахом «Інженер-механік з літальних апаратів» і був направлений на роботу в КБ «Південне».

Працював у КБП на посадах інженера, старшого інженера, старшого наукового співробітника, начальника сектора, начальника проектно-теоретичного відділу, секретаря парткому КБ «Південне» (1985 р.), начальника відділення динаміки і систем керування (1988 р.).

З 1998 р. – заступник Генерального директора ДП «КБ «Південне», директор Ракетно-космічного навчально-дослідного центру.

Висококваліфікований фахівець і відомий учений у галузі динаміки польоту й керування ракет, зробив значний внесок у постановлення і вирішення складних науково-технічних завдань балістики, динаміки польоту ракет, у розробку прикладних методів оптимізації проектних параметрів стратегічних ракет і ракет-носіїв космічних апаратів. Брав безпосередню участь у проектуванні і льотно-експериментальному відпрацюванні більшості ракетно-космічних комплексів, створених у КБ «Південне». Автор і співавтор більше 130 наукових праць: статей, винаходів, проектів, науково-технічних звітів.

Закінчив заочну аспірантуру Дніпропетровського національного університету (1968–1972 рр.), кандидат технічних наук (1975 р.), доцент (1990 р.), професор (2002 р.). Викладає в ДНУ з 1985 р. Професор, завідувач філією кафедри «Системи автоматичного управління» фізико-технічного факультету ДНУ у КБ «Південне».

Основні навчальні курси – спецкурси «Динаміка польоту ракет», «Інженерні методи балістики», «Основи проектування систем керування ракет». Підготував 12 навчально-методичних посібників, у тому числі підручник для ВНЗ.

Приділяє велику увагу впровадженню сучасних форм підготовки і підвищення кваліфікації фахівців. За його ініціативою у 1998 р. у КБ «Південне» створений Ракетно-космічний навчально-дослідний центр, що об'єднує зусилля вищої школи, науки і промисловості під час підготовки кадрів для ракетно-космічної галузі України. До його складу входять філії кафедр «Проектування і конструкції», «Двигунобудування», «Системи автоматичного управління» фізико-технічного факультету ДНУ, кафедра «Нова техніка» Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут».

Член науково-технічної ради ДП «КБ «Південне», організаційних комітетів Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Людина і космос», Міжнародної конференції «Авіація і космонавтика». Член і голова Державної екзаменаційної комісії ДНУ.

Заслужений діяч науки і техніки України (2002 р.). Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1987 р.), «За заслуги» III ступеня (2004 р.), медалями Федерації космонавтики СРСР і Росії імені С. П. Корольова (1986 р.), Ю. О. Гагаріна (1991 р.), академіка М. В. Келдиша (1986 р.), академіка М. К. Янгеля (2006 р.), срібною медаллю ім. академіка В. Ф. Уткіна (2005 р.).

Основні праці: «Динамика полета. Основные задачи динамического проектирования ракет» (1998 р., у співавторстві); «Проектирование и конструирование ракет и космических аппаратов: Учебные программы» (2004 р., у співавторстві).

Джерела та література: Мелуа А. И. Энциклопедия «Ракетная техника, космонавтика и артиллерия». Биографии ученых и специалистов. – М.; С-Пб., 2005; Первов М. А. Биографическая энциклопедия «Космонавтика и ракетостроение». – М., 2006. Біографічний довідник «Хто є хто в Україні». – К., 2007.

В. С. Савчук

НОВОСЬОЛОВ Олександр Васильович (1921–1977)

Учений-економіст. Народився у 1921 р. у м. Тотьма Вологодської обл. у сім'ї службовців. У 1940 р. закінчив лісотехнічний технікум, у 1943 р. – військово-політичне училище у м. Горький. Учасник Великої Вітчизняної війни. У 1952 р. закінчив Вищий військово-педагогічний інститут ім. М. І. Калініна у м. Ленінград. Після ад'юнктури (1957 р.) захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. У 1977 р. отримав учене звання професора.

Усе своє життя присвятив викладацькій та науково-дослідницькій роботі. У 1955–1956 рр. викладав політичну економію у Севастопольському вищому військово-морському училищі ім. П. С. Нахімова. Після захисту кандидатської дисертації його запросили на викладацьку роботу у м. Дніпропетровськ, де в 1958–1971 рр. завідував кафедрою політичної економії Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. З 1971 р. очолив кафедру політичної економії Дніпропетров-

ського державного університету. Саме в цей період особливо яскраво проявилися його здібності вченого. У 1974 р. блискуче захистив дисертацію «Два підрозділи сукупного виробництва та їх співвідношення при соціалізмі» на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Новаторський підхід до важливої наукової проблеми забезпечив йому швидкий перехід у розряд провідних учених-економістів Придніпровського регіону.

Автор майже 50 наукових праць.

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», Грамотою Президії Верховної Ради УРСР та 12 медалями.

Помер у 1977 р.

Основні праці: «Некоторые вопросы анализа двух экономических подразделений производства» (1972 р.); «О соотношении экономии живого иовещественного труда» (1974 р.); «О динамике органического строения производства и нормы производственного накопления» (1975 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 548; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 183–184.

Н. О. Сіталова, А. М. Терновський, Ю. А. Карцев

НОСЕНКО Елеонора Львівна*

Учений у галузі філології та психології. Народилась 06.08.1935 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовців, росіянка.

Вищу освіту здобула у Дніпропетровському (1953–1956 рр.) та в Горлівському (1956–1958 рр.) педагогічних інститутах іноземних мов.

Професійну діяльність розпочала у 1958 р. перекладачем на металургійному комбінаті «Азовсталь». З 1963 р. працює у Дніпропетровському університеті. В період з 1967 р. до 1970 р. навчалась в очній аспірантурі в Московському інституті іноземних мов ім. Моріса Тореза, де у 1970 р. захистила кандидатську дисертацію. Педагогічну роботу поєднувала з науковою і в 1979 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук в Інституті психології АН СРСР.

Звання професора отримала в 1981 р. З 1989 р., після створення у Дніпропетровському університеті факультету психології, працювала завідувачем кафедри педагогічної психології та англійської мови, з 2007 р. – завідувачем кафедри загальної та педагогічної психології. Фулбрайтівський стипендіат у США (1981 р.). Член-кореспондент АПН України, академік Російської академії інформаційної освіти. Керівник держбюджетних і госпрозрахункових наукових проєктів.

Викладає лекційні курси бакалаврам з «Експериментальної психології»; магістрам – з «Сучасних напрямів зарубіжної психології»; слухачам ФПК – з «Методологічних засад дистанційного навчання»; «Психологічних особливостей культур» та інші. Започаткувала створення при ДНУ науково-методичного Центру дистанційного навчання АПН України, член-кореспондентом якої була обрана у 1992 р. Під її керівництвом розроблена концепція створення дистанційних навчальних курсів з урахуванням закономірностей семантичної пам'яті людини. Іншою інновацією у навчальному процесі, запропонованою нею, було забезпечення поглибленого оволодіння студентами-психологами англійською мовою як додатковим фахом, що відкрило їм широкий доступ до участі у різноманітних міжнародних програмах навчання за кордоном.

Автор навчальних посібників із застосування комунікативного методу у навчанні, забезпечення запам'ятовування інформації у дистанційному навчальному курсі, експериментальної психології. Розробила авторський курс лекцій з експериментальної психології, виданий у формі «Дидактичного тезаурусу».

Розробила психолінгвістичний підхід до оцінки рівня володіння іноземною мовою; методологію діагностики стану емоційного стресу за характеристиками усного мовлення; комп'ютерну модель прогнозування емоційної стійкості; психолінгвістичний підхід до розпізнавання прихованих мисленнєвих образів; критерії оцінки рівня сформованості емоційного інтелекту; модель упорядкування психологічних ознак культури; методичні принципи розробки навчальних матеріалів для дистанційних курсів. За зазначеною проблематикою видано 4 одноосібні монографії і 8 – у співавторстві з аспірантами, які захистили дисертації під її керівництвом. Щорічно бере участь у Міжнародних конференціях.

Заснувала наукову школу з досліджень емоційних станів людини. Під її керівництвом захищено 17 кандидатських дисертацій, підготовлена до захисту докторська дисертація.

Член двох спеціалізованих рад з захисту докторських дисертацій (при КНУ ім. Тараса Шевченка та ХНУ ім. В. Н. Каразіна). Член експертної ради з гуманітарних, соціальних наук ДАК України. Відповідальний редактор «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Педагогіка і психологія». Член редколегії наукових журналів «Психологія і суспільство», «Журнал практикуючого психолога».

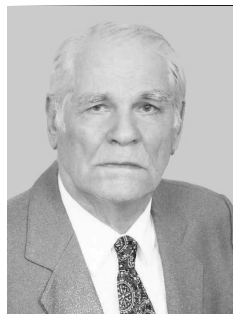
Загальна кількість публікацій – до 400.

Нагороджена нагрудним знаком: «Отличник высшей школы СССР»; медаллю «Ветеран праці»; «Заслужений працівник освіти України»; орденом Княгині Ольги III ступеня.

Основні праці: «Эмоциональное состояние человека и речь» (1981 р.); «Память и эмоциональное состояние» (1996 р.); «Емоційний інтелект: концептуалізація проблем, основні функції» (2003 р.); «Психологічні ознаки культури та напрями їх змін в умовах соціально-економічних перетворень у країні» (2005 р.); «Теоретико-психологические основы компьютерной диагностики эмоциональной устойчивости человека» (2006 р.); «Провідні особливості характеристики обдарованих юнаків» (2007 р.); «Формування когнітивних структур особистості засобами комп'ютерних технологій» (2007 р.); «Експериментальна психологія: Підручник» (2008 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4274, 4275; Довідник «Жінки України». – К., 2003; Біографічний довідник членів АПН України. – К., 2003; Довідник «Хто є хто в Україні». – К., 2004.

НОСОВСЬКИЙ Михайло Федорович

Відомий учений-геолог. Народився 16.11.1921 р. у с. Миколаївка Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл. Після закінчення середньої школи у 1938 р. вступив на геолого-географічний факультет Дніпропетровського університету. В 1941 р., після третього курсу, був направлений на Південний Урал для проходження виробничої практики, де працював геологом на рудниках Бакр-Узяк і Юлалі

Баймакського рудопоявлення Башкирської АРСР. Звідти у грудні 1941 р. його призвали у лави Червоної армії.

У 1947 р. закінчив перерване війною навчання на геолого-географічному факультеті Дніпропетровського державного універ-

ситету (ДДУ) та працював у Науково-дослідному інституті геології ДДУ: спочатку – науковим співробітником, потім – завідувачем відділу стратиграфії. У 1952 р. захистив кандидатську дисертацію. Протягом 25 років (1963–1988 рр.) очолював Науково-дослідний інститут геології ДДУ. Докторську дисертацію захистив у 1974 р., звання професора одержав у 1975 р. У період з 1974 р. до 1985 р. був проректором з наукової роботи Дніпропетровського державного університету. У 1978 р. ним створено в університеті кафедру геології, з якої пізніше відродився існуючий у теперішній час геолого-географічний факультет.

Заснував наукову школу з вивчення геологічної будови Південної України. Під його керівництвом захищено 10 кандидатських дисертацій. Його учні працюють на геолого-географічному факультеті та у НДІ геології ДНУ, а також в інших організаціях.

Організатор і науковий керівник комплексного дослідження опорних геологічних розрізів півдня України за участю відомих вчених Академії Наук та ВНЗ колишнього СРСР; за його особистою участю створено прогностну карту розповсюдження марганцевих руд у регіоні, підтверджену відкриттям Токмацького марганцевого родовища. У 1968–1970 рр. створив уніфіковану стратиграфічну шкалу палеогену Південної України на підставі кореляції кримських та північнопричорноморських опорних розрізів. Співавтор сучасної шкали палеогену та неогену, що затверджена у 1995 р. Національним стратиграфічним комітетом України як основа для складання Державних геологічних і прогностичних карт корисних копалин південноукраїнського регіону.

У 1969–1996 рр. представляв вітчизняну стратиграфію на міжнародних геологічних конгресах та симпозиумах у Франції, Болгарії, Угорщині, Румунії, Польщі та Чехословаччині. У 1977 р. керував Міжнародним симпозиумом по стратиграфії неогену Центральної і Східної Європи, який відбувся у Києві в межах 11-го Міжнародного конгресу Карпато-Балканської геологічної асоціації. Був постійним учасником Міжнародних програм геологічної кореляції ЮНЕСКО зі стратиграфії неогену Середземномор'я і Чорноморсько-Каспійської області, зокрема з 1993 р. керував Українською національною групою по проекту № 326, а також брав участь в інших міжнародних проєктах. Багато років входив до складу комітету зі стратиграфії Середземноморського неогену та Палеогенової і Неогенової комісій Міжвідомчого стратиграфічного комітету СРСР.

Тривалий час був членом наукових Рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій Інституту геологічних наук НАН України, Харківського університету і Національної гірничої академії України. Довгі роки залишався відповідальним редактором наукового збірника НДІ геології ДДУ «Стратиграфія кайнозоя Северного Причорномор'я и Крыма», входив до складу редакційних колегій збірників «Геология и рудоносность юга Украины», «Научные записки Днепропетровского университета», «Актуальні проблеми геології, географії та екології», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Геологія. Географія», а також «Палеонтологічного збірника» (видавництво Львівського державного університету).

Результати діяльності відображені у більш ніж 150 наукових працях, у тому числі у 8 основоположних колективних монографіях.

З 1978 р. – заслужений працівник вищої школи УРСР, з 1998 р. – заслужений діяч науки і техніки України.

За виявлену під час війни мужність і відвагу нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня та Червоної Зірки. Пізніше був удостоєний двома орденами «Знак Пошани» і ордена Богдана Хмельницького та численними медалями, у тому числі пам'ятною медаллю «За заслуги перед містом».

З 2006 р. знаходиться на пенсії.

Основні праці: «Стратотипы неогеновых ярусов Средиземноморья» (1975 р., у співавторстві); «Стратиграфия СССР. Палеогеновая система» (1975 р., у співавторстві); «Стратиграфия УРСР. Неоген» (1975 р., у співавторстві); «Стратиграфический словарь СССР. Палеоген. Неоген. Четвертичная система» (1982 р., у співавторстві); «Стратиграфия СССР. Неогеновая система» (1986 р., у співавторстві); «Neogene of Mediterranean Tethys and Paratethys. 10 maps» (1985 р., у співавторстві); «Проблемы переходного интервала от олигоцена к миоцену» (1992 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2601, 2602; Біобібліографія вчених ДДУ. Природничі науки: Біографічний довідник. – Д., 1993. – С. 25–33; Ми – з класичного університету. Дніпропетровський національний: час, події, люди: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 75–76; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 185–186; Богданович Євгенія. Носовський Михайло Федорович (до 85-річчя від дня народження) / Євгенія Богданович, Тетяна Іванова // Палеонтологічний зб. – Л., 2006. – № 38. – С. 116–118; Носовский Михаил Федорович (к 85-летию со дня рождения) // Ві-

сник Дніпропетр. ун-ту. Сер. Геологія. Географія. – 2006. – Вип. 8, № 10. – С. 151–153.

Т. А. Іванова, Є. М. Богданович

ОБОДАН Наталія Іллівна

Учений у галузі механіки деформівного тіла. Народилась 09.06.1939 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Вищу освіту здобула у інженерно-будівельному інституті (1956–1961 рр.). Потім працювала в КБ «Південне» (1961–1967 рр.). Успішно навчалась у аспірантурі при кафедрі прикладної теорії пружності ДДУ (під керівництвом академіка В. І. Моссаковського) (1967–1969 рр.). Захистила кандидатську дисертацію у 1969 р., здобула наукове звання старшого наукового співробітника у 1978 р. Працювала в проблемній НДЛ міцності та надійності на посаді старшого наукового співробітника та завідувача відділу, а також доцентом кафедри прикладної теорії пружності.

Захистила докторську дисертацію у 1982 р., отримала вчене звання професора у 1986 р. З 1991 р. працює професором на кафедрі обчислювальної математики і математичної кібернетики, а також, за сумісництвом, є науковим керівником науково-дослідної лабораторії надійності та живучості конструкцій.

Основні наукові інтереси пов'язані з розробкою й дослідженнями нелінійних моделей тонкостінних систем в умовах деформації довільного виду, а також за наявності дефектів типу розшарувань, пробоїн, тріщин; створенням методів підвищення живучості тонкостінних систем за наявності ушкоджень (має 5 авторських свідоцтв).

Автор понад 250 праць, у тому числі монографії. Науковий керівник 15 кандидатських дисертацій. Член Наукової ради із надійності при АН СРСР, (РАН) (1986–1994 рр.). З 1991 р. – член Президії Асоціації «Надійність» НАН України, член спеціалізованої ради зі спеціальності «Механіка деформівного тіла».

Внесена Американським біографічним інститутом у 1998 р. до видань довідника «Who's Who of Professional & Business Women». У 2007 р. одержала звання «Заслужений професор ДНУ».

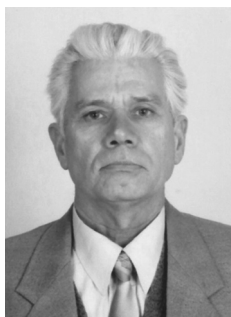
Брала участь у міжнародних конференціях: 7-th European conference on non-destructive testing, Copenhagen, Denmark, 1998 p.; 9-th Biennial European Conference on Fracture ECF, Varna, Bulgaria, 1992 p.; III international conference on residual stresses, Tokushima, Japan, 1991 p.; International symposium on non-destructive testing, Tokyo, Japan, 1992 p.

Основні праці: «Устойчивость оболочек при неосесимметричной деформации» (1988 р.); «Влияние геометрической нелинейности на разрушение тонкостенных конструкций с трещинами» (1989 р., у співавторстві); «Вторичные ветвления и закритическое поведение тонкостенных оболочек при неоднородной деформации» (1997 р., у співавторстві); «Численный анализ ветвления решений уравнений нелинейной теории цилиндрических оболочек» (2006 р., у співавторстві); «Численный метод анализа картины ветвления существенно нелинейных уравнений в частных производных » (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5264; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 186-187.

Н. А. Гук

ОВРУЦЬКИЙ Анатолій Матвійович*

Учений-фізик. Народився 06.09.1942 р. у м. Тбілісі в родині службовців, росіянин. З 1945 р. проживав у Києві, де закінчив середню школу №14 у 1959 р. У 1959–1964 рр. навчався на фізичному факультеті Київського державного університету.

У Дніпропетровському національному університеті працює з 1965 р. спочатку на кафедрі загальної фізики фізичного факультету на посаді інженера науково-дослідного сектора, а з 1967 р. – асистентом кафедри експериментальної фізики. У 1971 р. закінчив заочну аспірантуру під керівництвом професора І. В. Салі і захистив дисертацію на тему: «Дослідження механізму росту та формоутворення первинних кристалів в евтектичних розплавах». З 1972 р. – старший викладач. З 1974 р. – доцент кафедри експериментальної фізики, а з 1984 р. – доцент кафедри металофізики. Протягом багатьох років відповідав за науково-дослідну

роботу студентів фізичного факультету. Наприкінці 1970-х рр. був заступником декана фізичного факультету з наукової роботи. Багато років (1980–1992 рр.) виконував обов'язки заступника начальника штабу Добровільної народної дружини факультету.

У 1991 р. захистив у м. Харкові докторську дисертацію на тему: «Закономірності росту кристалів із розплавів. Форми росту та їх стабільність». З 1994 р. працює на посаді професора кафедри металофізики фізичного факультету. Учене звання професора отримав у 1996 р.

За час роботи викладачем читав різні загальні та спеціальні курси: «Молекулярна фізика», «Механіка та молекулярна фізика», «Фізика конденсованого стану речовини», «Фізика твердого тіла», «Фізика росту кристалів», «Фізика поверхонь», «статистичне моделювання у фізиці поверхонь», «Теорія інформація та кодування», «Принципи моделювання фізичних процесів». Одним з перших на фізичному факультеті запровадив рейтингову систему оцінок. Стимулює творчу роботу студентів, заохочує студентів до наукової роботи, починаючи з молодших курсів. Бере участь у проведенні міських олімпіад з фізики серед учнів шкіл (декілька останніх років очолює журі олімпіади «Кварк»). Автор навчальних посібників з грифом Міністерства освіти і науки України.

Основні наукові досягнення полягають в експериментальному встановленні ряду закономірностей росту кристалів стосовно атомної структури їх поверхонь, кінетики росту та формоутворення, розвитку різних методів моделювання стосовно задач кінетики кристалізації та еволюції форми кристалів, числового розв'язку дифузійних задач росту кристалів, розгляду проблем масової кристалізації для випадку кристалізації плівок та епітаксії, кристалізації аморфних матеріалів, застосування моделі «граткової» рідини для прямого моделювання процесів зародкоутворення і росту кристалів на атомному рівні за методом Монте-Карло, моделювання процесів утворення нанокристалічних структур за методом молекулярної динаміки. Автор понад 120 наукових праць, надрукованих у провідних наукових фахових журналах України та в міжнародних журналах.

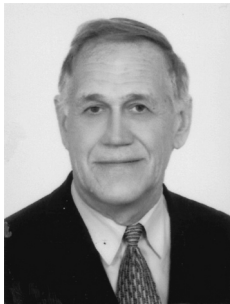
Брав участь у багатьох міжнародних наукових конференціях, у тому числі в Росії, Словаччині, Нідерландах, Японії, Італії, Іспанії. Підготував двох кандидатів наук. Декілька його учнів працюють за фахом у європейських країнах. Керує кафедральним науковим семінаром «Фізика металів» кафедри металофізики.

Нагороджений численними почесними грамотами і подяками університетського, міського та обласного рівнів

Основні праці: «О термодинамической и кинетической шероховатости поверхности кристаллов» (1985 р.); «Numerical analysis of faceted shape stability during growth from stagnant solutions//Journal of Crystal Growth» (1991 р.); «Physical and chemical processes of forming bronze cover on cast irons» (2001 р., у співавторстві); «Особенности поверхностного разупорядочивающего перехода и формы роста очень малых кристаллов» (2002 р., у співавторстві); «Адсорбционные процессы при росте кристаллов» (2006 р., у співавторстві); «Моделирование спонтанной кристаллизации металлов» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 550; Marquis «Who's who in Science and Engineering», 7-th Edition, USA. – 2003–2004; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 187–188.

ОВСЯНИКОВ Віктор Володимирович*

Учений-фізик. Народився 29.03.1937 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї військовослужбовця, українець. У 1955 р. закінчив з відзнакою Дніпропетровський індустріальний технікум за спеціальністю «Контрольно-вимірювальні прилади та автоматизація виробництва». У 1961 р. закінчив з відзнакою Пензенський політехнічний інститут за спеціальністю «Електромеханічна апаратура зв'язку». Працював за направленням у 1955–1956 рр. у м. Алчевськ Луганської обл. на Донецькому металургійному комбінаті на посадах помічника майстра та бригадира слюсарів-приладників. З 1961 р. до 1964 р. працював за направленням на посаді інженера в Калузькому науково-дослідному інституті телекомунікацій та за сумісництвом викладачем у Калузькій філії МВТУ ім. М. Е. Баумана. З 1964 р. до 1994 р. працював у ДКБ «Південне» (м. Дніпропетровськ) на посадах інженера, провідного інженера, начальника групи, провідного наукового співробітника, начальника сектора. Закінчив у 1973 р. заочну аспірантуру ДДУ. У 1976–1994 рр. працював за сумісництвом на посаді доцента радіофізичного факультету ДДУ. У 1994 р. перейшов на роботу в Дніпропетровський універ-

ситет, де працював доцентом, з грудня 2003 р. – професором кафедри електронних засобів телекомунікацій ДНУ.

Кандидат фізико-математичних наук з 1974 р., доцент за кафедрою ЕОМ ДДУ з 1984 р. У 2003 р. у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут» захистив докторську дисертацію, присвячену вирішенню сучасних проблем мініатюризації випромінюючих пристроїв, розширення частотної смуги та формування діаграм спрямованості антенних систем для аерокосмічної та інших галузей промисловості України. Доктор технічних наук з 2003 р. Вчене звання професора отримав у 2005 р.

Читає курси: «Антенно-фідерні пристрої телекомунікаційних систем», «Кабельні та волоконно-оптичні лінії зв'язку», «Супутникові системи передавання та технології супутникового зв'язку», «Ущільнення та множинний доступ у системах зв'язку». Керує науково-дослідною роботою студентів. Автор навчальних посібників.

Головні наукові досягнення викладені у монографії та серії фахових публікацій, кількість яких сягає 131. Бере активну участь у міжнародних наукових конференціях.

Науковий керівник однієї захищеної кандидатської дисертації і двох дисертацій, які готуються до захисту.

Неодноразово був офіційним опонентом при захистах докторських дисертацій.

Нагороджений медалями «За доблесну працю», «За трудову відзнаку», «Ветеран праці», а також почесними знаками «Винахідник СРСР», «Учасник ВДНГ».

Основні праці: «Вибраторные антенны с реактивными нагрузками» (1985 р.); «Плёночная технология» (1985 р.); «Антенно-фідерні пристрої телекомунікаційних систем» (2004 р.); «Програмне забезпечення телекомунікаційних систем» (2004 р., у співавторстві).

Джерела та література: Макаров А. Л. К 70-летию со дня рождения доктора технических наук, профессора Виктора Владимировича Овсяникова // Космична наука і технологія. – К., 2007. – Т. 13, №1. – С. 83–84.

ОГІЄВЕЦЬКИЙ Ісаак Юхимович (1889–1956)

Відомий учений-математик. Народився 4.04.1889 р. у м. Старокостянтинів Хмельницької обл. у сім'ї міщанина. У 1908–1913 рр. навчався в Одеському університеті. У 1909–1916 рр. викладав у Одеській єврей-

ській приватній гімназії. У 1916–1917 рр. – доцент Катеринославського політехнічного інституту. У 1917–1921 рр. – професор Катеринославського політехнічного інституту. У 1921–1925 рр. – доцент Катеринославського гірничого інституту, а з 1925 р. до 1930 р. професор цього інституту. У 1923–1930 рр. – професор Катеринославського (Дніпропетровського) інституту народної освіти. У 1930–1933 рр. – професор Фізхімату. У 1931–1933 рр. – професор Дніпропетровського інституту інженерів транспорту.

З 1922 р. до 1956 р. працював на кафедрі математичного аналізу Дніпропетровського університету і одночасно у Дніпропетровському інституті інженерів транспорту.

У 1923 р. був обраний за конкурсом завідувачем кафедри математичного аналізу і керував кафедрою більш ніж 25 років.

У кінці 1920-х рр. займався питаннями кінематичної геометрії. У працях цього періоду намагався проаналізувати поняття простору і часу і висловлювався за доцільність змін уявлення про геометрію фізичного світу, які були розпочаті А. Ейнштейном і Г. Мінковським.

Разом з професором Г. О. Грузинцевим керували студентським математичним гуртком, який потім перетворився на семінар підвищеного типу з математики.

З 1929 р. – голова Фізико-матиматичного товариства.

Починаючи з 1937 р. наукові інтереси зосередились на теорії підсумовування рядів. У його дослідженнях були встановлені критерії рівномірної та квазірівномірної збіжності, розроблені нові методи розв'язування операторних рівнянь. Цей напрям досліджень був продовжений і розвинений його учнями і послідовниками і зараз майже половина викладачів кафедри ведуть дослідження з теорії підсумовування рядів і інтегралів.

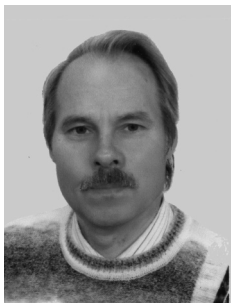
Помер 19.02.1956 р.

Основні праці: «Дифференциальное исчисление» (1931 р.); «О критерии равномерной сходимости Дирихле» (1941 р.); «Некоторые тауберовы теоремы для двойных рядов» (1956 р.); «О критериях сходимости одного класса двойных рядов» (1947 г.).

Джерела та література: ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 49; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 188–189.

Л. Г. Бойцун, А. М. Терновський

ОКОРОКОВ Віктор Броніславович

Учений-філософ. Народився 19.01.1954 р. у м. Керч, Кримська обл. у сім'ї робітників. Закінчив Дніпропетровський національний університет.

Основні віхи професійного та життєвого шляху: 1998 р. – викладач кафедри філософії Українського державного хіміко-технологічного університету; у 1998 р. захистив кандидатську дисертацію; 2000 р. – докторантура Дніпропетровського національного університету; 2002 р. – доцент кафедри філософії ДНУ; у 2003 р. захистив докторську дисертацію. Тема докторської: «Трансформація західноєвропейської метафізики (онтологічний зріз)». З 2004 р. по теперішній час – професор кафедри філософії ДНУ.

Самостійно розробив та викладає на філософському відділені такі професорські курси: «Сучасна філософія», «Феноменологія», «Екзистенціальна філософія», «Онтологія», «Практична і комунікативна філософія», «Структуралізм і постструктуралізм», «Логіка мови та смислу», «Логіка простору та часу».

Брав участь у більш ніж 25 міжнародних наукових конференціях в Україні, Росії, США, Білорусі, Польщі.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради з філософії при ДНУ, член спеціалізованої вченої ради з політичних наук при ДНУ, відповідальний секретар двох фахових видань з питань філософії: «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія. Соціологія. Політологія»; «Філософія і соціологія в контексті сучасної культури: 36 наукових праць».

Автор 105 публікацій.

Основні праці: «Метафізика епохи трансцендентального мышлення: специфика, сущность и тенденции развития: Монография» (2000 р.); «Релятивистская реконструкция феноменологических топологий мышления

Э. Гуссерля и М. Хайдеггера: Уч. пособ.» (2003 р.); «Онтологія: Посібник» (2004 р.), «Філософія» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Заиченко Г. А. Рецензия на монографию В. Б. Огорокова Метафизика эпохи трансцендентного мышления: специфика, сущность и тенденции развития. – Д., 2000. – 264 с.; Філософсько-антропологічні студії. Спецвипуск. – К., 2001. – С. 357–359.

С. В. Шевцов

ОМЕЛЬЧЕНКО Сергій Олександрович*

Учений-фізик. Народився 26.08.1947 р. у м. Городня Чернігівської обл. у сім'ї військово-службовця, росіянин. Після закінчення середньої школи № 1 м. Дніпропетровськ у 1965 р. вступив на фізичний факультет Дніпропетровського державного університету. Закінчив ДНУ у 1970 р. з присвоєнням кваліфікації «Радіофізика та електроніка». З 1970 р. працював на кафедрі радіоелектроніки послідовно на всіх викладацьких посадах – асистента, доцента, професора. У 1984 р. у всесвітньо відомому науковому центрі – Інституті фізики твердого тіла АН СРСР – захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук зі спеціальності «Фізика твердого тіла».

У 2006 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради у Дніпропетровському національному університеті захистив дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук зі спеціальності «Фізика твердого тіла». Тема дисертаційної роботи «Фізичні властивості кристалів сульфідів та селенідів цинку». У 2008 р. обраний на посаду професора кафедри радіоелектроніки факультету фізики електроніки та комп'ютерних систем. Академік Міжнародної Академії біоенерготехнологій.

Основні напрями наукової роботи: дослідження дефектів структури напівпровідникових кристалів методами резонансної спектроскопії. Отримання нових наноструктурних матеріалів методом надшвидкого охолодження розплавів та вивчення їх фізичних властивостей з метою застосування в приладах мікро- та наноелектроніки.

Автор та співавтор близько 200 наукових праць. Учасник багатьох міжнародних конференцій. Головні наукові досягнення пов'язані із доказом можливості спостереження електричної активності ростових дислокацій при їх переміщенні в межах атмосфер Коттрелла напівпровідникових кристалів, що допомогло пояснити природу різноманітних фізичних явищ, які спостерігаються в області малих деформацій.

Керує науковою роботою аспірантів та студентів. Читає курси: «Матеріали електронної техніки», «Методи перетворення сигналів», «Вступ до фізики твердого тіла», «Цифрова обробка сигналів», «Ультразвукова техніка», «Основи сонології».

Основні праці: «Резонансні явища» (2006 р., у співавторстві); «Методи перетворення сигналів. Практикум» (2008 р., у співавторстві); «Изменение зарядовых состояний центров в кристаллах сульфида цинка с дислокациями» (1986 р.); «ЭПР-исследования изменения изменений зарядового состояния Cr по сечению дислокационных трубок в кристаллах ZnS» (2006 р.); «Luminescence and EPR Characterisation of Vanadium Doped Semi-Insulating 4H SiC» (2006 р.).

ОНИЩЕНКО Володимир Іванович (1924–2003)

Відомий спеціаліст у галузі теорії пружності. Народився 15.05.1924 р. у с. Лоц-Кам'янка Дніпропетровської обл., де у 1941 р. закінчив середню школу. Учасник Великої Вітчизняної війни (1943–1944 рр). Командир взводу. У грудні 1944 р. його було тяжко поранено, у зв'язку з чим демобілізований. Мужність і героїзм його на фронті відзначено орденом Вітчизняної війни I ступеню, орденом Червоної Зірки і багатьма медалями. Викладав математику у середній школі (1944–1945 рр.). Закінчив фізикоматематичний факультет Дніпропетровського державного університету (1950 р.).

Працював асистентом кафедри будівельної механіки у Дніпропетровському гірничому інституті (1950–1953 рр.). З 1953 р. – старший викладач, з 1964 р. – доцент, а з 1970 р. – професор кафедри аеромеханіки і теорії пружності (з 1963 р. кафедри прикладної теорії пружності) Дніпропетровського державного університету. У 1950–1960 рр.

його науковий інтерес пов'язаний з проблемами контактної взаємодії пружних тіл та визначення пружно-деформованого стану тіл складної конфігурації. Дисертацію «Змішана задача теорії потенціалу та теорії пружності для простору з плоскою круглою щілиною» на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук захистив у 1958 р. У 1961–1965 рр. – заступник, а згодом декан фізико-технічного факультету ДДУ, у 1965–1973 рр. – проректор з навчальної роботи ДДУ, отримав звання професора. На цих посадах вніс значний вклад у становлення і розвиток фізико-технічного факультету та ДДУ, підвищення якості фахової підготовки з питань міцності. З 1973 р. до 1983 р. – ректор Дніпропетровського гірничого інституту, завідувач кафедри «Опору матеріалів та будівельної механіки». З 1982 р. до 1999 рр. – професор кафедри будівельної та технічної механіки Дніпропетровського гірничого інституту. Наукові інтереси його у цей час – динаміка шахтного підйому, теорія пружності. Читав лекції з опору матеріалів, теорії пружності, будівельної механіки. Під його керівництвом захищено 12 кандидатських дисертацій, консультант виконавців 5-ти докторських дисертацій. Автор монографій і понад 140 статей. Більшість наукових праць стосується проблем механіки літальних апаратів та гірничої механіки. За науково-педагогічну діяльність нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора та медалями.

Помер у 2003 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Змішана задача теорії потенціалу та теорії пружності для простору з плоскою круглою щілиною» (1958 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 189–190.

В. О. Сяєв

ОСТАПЕНКО Віктор Олександрович

Учений-математик. Народився у м. Дніпропетровськ 20.02.1934 р. У 1951 р. закінчив середню школу, в 1956 р. – Дніпропетровський гірничий інститут. З 1956 р. до 1962 р. працював у Проектно-конструкторському технологічному інституті інженером-конструктором, керівником групи технічних розрахунків. З 1962 р. до 1966 р.

працював у Інституті геотехнічної механіки старшим науковим співробітником, начальником відділу. З 1966 р. дотепер – на кафедрі диференціальних рівнянь Дніпропетровського національного університету старшим викладачем, доцентом, професором, завідувачем кафедрою. Працював деканом ММФ. Кілька років був науковим керівником відділу динаміки машин проблемної лабораторії міцності.

У 1963 р. захистив кандидатську дисертацію, в 1972 р. – докторську дисертацію на ступінь доктора фізико-математичних наук.

У період конструкторської діяльності спроектував кілька машин для гірничорудної промисловості, у тому числі прохідницький щит і роторний екскаватор для розробки гірських порід змінної міцності. Займався проблемами нелінійної механіки, пов'язаними з оптимізацією робочих режимів вібраційних і віброударних систем та задачами самосинхронізації осциляторів.

Розробив метод побудови узагальнених розв'язань динамічних крайових задач теорії пружності. За допомогою цього методу розв'язано низку такого роду задач, що дозволило, зокрема, створити високоефективні ударні механізми для руйнування міцних гірських порід регульованими імпульсами.

Розробив кілька асимптотичних методів для розв'язання нелінійних крайових задач теорії дифракції й фільтрування. Ці результати були використані при конструюванні промислових фільтрів очищення й при створенні надпотужних квантових генераторів для цілей астрофізики.

Розробив метод розв'язування крайових задач для областей зі змінними границями стосовно до рівнянь гіперболічного типу. Цей метод застосовано до хвильових і телеграфних рівнянь зі змінними коефіцієнтами. За його допомогою здійснюється, зокрема, розрахунок піднімальних канатів шахт.

Довів теорему про загальний розв'язок великого класу диференціальних рівнянь, коефіцієнтами яких є узагальнені функції. У результаті був побудований метод розв'язування крайових задач із концентраторами, зосередженими на гладких поверхнях, що дозволило детально вивчити процеси пошарового відриву матеріалу на коливних

несучих поверхнях й оптимізувати параметри низки віброгрозотів і віброконвеєрів.

Підготував 15 кандидатів наук. Опублікував понад 200 наукових праць, доповідей на конференціях, винаходів, навчальних і методичних посібників, у тому числі монографії.

Був редактором збірника «Диференціальні рівняння і їх застосування» і всесоюзного збірника «Динаміка й міцність машин». Відмінник вищої школи СРСР. Заслужений професор ДНУ. Радник Американського біографічного інституту. Керував науково-методичною радою у справах пропаганди природничих знань обласної організації товариства «Знання». Член програмних комітетів і науковий керівник секцій кількох постійно діючих міжнародних конференцій.

Основні праці: «Механічні віброударні системи» (1966 р.); «Синтез параметрів валкових класифікаторів вібраційного типу» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7464; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 190–191.

В. О. Сясев

ПАВЛОВ Федот Семенович (1914–2004)

Учений-історик. Народився 09.03.1914 р. у селищі Старочеркаська Ростовської обл. (Російська Федерація) в сім'ї робітників. Після отримання середньої освіти закінчив Новочеркаський педагогічний технікум (1931–1934 рр.), Ленінградський педагогічний інститут ім. О. І. Герцена (1936–1940 рр.).

У серпні-листопаді 1941 р. був у військах Червоної армії в Ірані. До осені 1944 р. працював секретарем Бухарського обкому комсомолу Узбекистана. За особистим проханням був мобілізований до Червоної Армії, служив у Київському військовому окрузі до кінця війни.

У 1945–1948 рр. – аспірант кафедри марксизму-ленінізму Київського державного університету.

У 1948–1950 рр. – завідувач кафедри марксизму-ленінізму Дніпропетровського педагогічного інституту іноземних мов. У 1950–1971 рр. – завідувач кафедри історії КПРС Дніпропетровського державного університету. З 1948 р. – кандидат історичних наук. Тема кандидатської дисертації – «Борьба В. И. Ленина и И. В. Сталина за соединение научного социализма с рабочим движением (1893–1904 гг.)». З 1949 р. – доцент кафедри історії КПРС ДДУ.

У 1953–1956 рр. перебував у Китайській Народній Республіці, де читав курс з історії марксизму-ленінізму в Пекінському народному університеті. Там же у 1956 р. видав китайською мовою свій курс лекцій у двох томах. За плідну працю уряд КНР нагородив його орденом «Дружба» («Ю Хао»).

Після повернення з Китаю читав лекції в НДР – у Берлінському, Лейпцизькому, Йєнському університетах та інших навчальних закладах. Під час роботи в ДДУ задовго до захисту докторської дисертації у 1961 р. йому було присвоєно вчене звання професора по кафедрі історії КПРС. У 1969 р. захистив докторську дисертацію «Политика и тактика КПК по отношению к национальной буржуазии в переходный период к социализму» (закритий захист), здобувши науковий ступінь. З 1966 р. до 1970 р. – декан історико-філологічного факультету ДДУ.

З 1971 р. до 1985 р. – завідувач кафедри Московського гірничого інституту. Протягом багатьох років був членом спеціалізованих рад із захисту дисертацій в ДДУ (1961–1971 рр.), в КДУ (1961–1971 рр.), в Московському держуніверситеті (1980–1990 рр.).

Автор понад 150 наукових праць, у тому числі двох монографій, декількох навчальних посібників та брошур. Понад 20 статей опублікував у КНР.

Підготував понад 20 кандидатів наук.

Помер у серпні 2004 р. у м. Москва.

Основні праці: «Моральные и материальные стимулы к труду» (1961 р.); «Успехи КНР в строительстве социализма» (1961 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5967; Ученые вузов Украинской ССР. – К., 1967. – С. 323–324; Якунин В. К. Человек и эпоха (К 90-летию со дня рождения профессора Федота Семеновича Павлова) // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Серія Історія та археологія. – 2004. – Вип. 12. – С. 149–152.

В. К. Якунін, Г. М. Книш

**ПАДУН Петро Панфілович
(1939–2004)**

Учений у галузі технічних наук та організації освітянської справи. Народився 03.04.1939 р. у с. Тарасівка Межівського р-ну Дніпропетровської обл. З 1958 р. до 1961 р. служив у армії, навчався на ФТФ ДДУ (1961–1968 рр.). Був секретарем комітету комсомолу ДДУ (1965–1968). Зарахований стажистом-дослідником ДДУ (1967–1968 рр.). У 1968–1969 рр. – другий секретар міському комсомолу. З 1969 р. працював на кафедрі теплотехніки фізико-технічного факультету ДДУ (старший інженер (1969–1979 рр.), старший викладач (1979–1981 рр.), доцент (1981–1985 рр.), професор, перший проректор (1991 – 1997 рр.) Дніпропетровського державного університету, член кваліфікаційної спецради із захисту докторських дисертацій на ФТФ (1986–1991 рр.). Проректор з навчальної роботи (1997 р.), ректор Митної академії України (1997–2004 рр.).

Кандидат технічних наук (1981 р.), доцент (1981 р.), професор (1991 р.), член Академії інформатизації освіти (1996 р.). Заслужений працівник освіти України (1993 р.), нагороджений нагрудним знаком «Почесний митник України» (2000 р.), має Подяку Президента України.

Помер у 2004 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4283; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 192–193.

В. С. Савчук

ПАНФІЛОВ Валерій Олександрович

Учений-філософ. Народився 30.12.1945 р. у Дніпропетровську в родині бойового офіцера Радянської армії.

Середню технічну освіту здобув у Дніпропетровському механічному технікумі (1963 р.), вищу – на механіко-математичному факультеті Дніпропетровського університету (1972 р.). Після закінчення технікуму ракетно-космічного машинобудування працював технологом цеху виготовлення космічних супутників Південмашу, звідки у

1964 р. пішов до лав Радянської армії і до 1967 р. служив у шифрувальному відділі (м. Одеса). Після закінчення ДДУ працював інженером-системотехніком у Головному інформаційно-обчислювальному центрі МЧМ УРСР.

У січні 1974 р. став аспірантом кафедри філософії ДНУ, де й пройшла вся подальша трудова, наукова, педагогічна і громадська діяльність від асистента до професора. У Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка у 1980 р. була захищена кандидатська дисертація, а в 1992 р. – докторська «Взаємодія філософії та математики: генезис та структура». Вчене звання професора кафедри філософії присуджено Дніпропетровським університетом у 1996 р. Науковий напрям – філософія математики (науки) в духовній культурі, а також – філософія І. Ільїна, С. Франка, В. Соловйова та ін.

Наукові дослідження координовані з працею провідних учених Московського університету (проф. О. Г. Барабашев, проф. В. Я. Пермінов), Київського університету (проф. Л. А. Соловей, проф. Т. Д. Пікашова), Центру гуманітарної освіти НАН України (проф. В. А. Рижко), Харківського університету (проф. І. З. Цехмістро) і т. д.

Керує роботою аспірантів (7 з яких захистились) і докторантів, є відповідальним редактором «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Історія і філософія науки і техніки» (вийшло 14 випусків), очолює науково-дослідну лабораторію «Філософія науки і освіти». Був секретарем комітету комсомолу ММФ ДДУ (1970 р.), членом комітету комсомолу ДДУ (1974 р.), парткому (1991 р.), профкому (1976 р.), заступником відповідального секретаря Приймальної комісії ДДУ (1982 р.). Нагороджений ювілейною медаллю «XX лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.».

Автор 150 наукових, методичних та інших праць, серед них 5 монографій та 7 навчальних посібників.

Основні праці: «Генезис диалектического осмысления математики» (1991 р.); «Философия математики Платона» (1997 р.); «Философия математики Декарта» (2001 р.); «Философия математики Лейбница» (2004 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ – Ф. 1, оп. 4, спр. 4286; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 193–194.

С. В. Шевцов

ПАНЧЕНКО Олена Іванівна

Вчений-філолог. Народилась 11.04.1958 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Після закінчення СШ № 79 м. Дніпропетровська вступила до філологічного факультету ДДУ у 1975 р. Закінчила ДДУ за спеціальністю «Англійська мова та література» з відзнакою у 1980 р. Того ж року вступила до аспірантури при ДДУ. У 1983 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Російське телеграфне мовлення та його специфіка». З 1983 р. до 1989 р. працювала викладачем, потім доцентом кафедри іноземних мов Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту.

З 1989 р. працює доцентом на кафедрі лінгвістичної підготовки іноземців ДДУ. З 1993 р. до 1996 р. навчалася в докторантурі при ДНУ. У 1998 р. захистила докторську дисертацію на тему «Лінгвістика стислого тексту». У 2000 р. одержала вчене звання професора.

Коло наукових інтересів – порівняльна граматики та стилістика, лінгвістика тексту, переклад.

Читає курси для іноземців: «Сучасна російська мова», «Фонетичний аспект сучасної російської мови», «Граматичний аспект сучасної російської мови», «Методика викладання російської мови як іноземної».

Автор монографії та понад 120 науково-методичних робіт. За результатами наукових досліджень під її керівництвом захищено дві кандидатські дисертації.

За роки праці проходила стажування з англійської мови у Великобританії (1986 р.) та Швеції (2006 р.).

З 2005 р. завідує кафедрою лінгвістичної підготовки іноземців, сприяла розвитку кафедри у аспекті перекладу. З 2008 р. кафедра, розширивши межі праці, має назву «Кафедра перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців».

Заступник декана факультету з питань НДР та міжнародного співробітництва, член спеціалізованих рад із захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському національному та Таврійському національному університетах, член науково-технічної ради ДНУ.

Основні праці: «Лінгвістика стислого тексту» (1997 р.); «Сжатый текст и его лингвистическая характеристика» (1997 р.); «Текст и векторы его модификации» (2004 р.); «Эквивалентность перевода – находки и потери» (2005 р.); «Перевод как важнейший фактор межъязыковой коммуникации» (2005 р.); «О некоторых видах современных сжатых текстов» (2006 р.); «Семантическая компрессия как средство манипулирования» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4285; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 194.

І. Б. Петриненко

ПАНЧЕНКО Тетяна Василівна*

Учений-фізик. Народилася 14.01.1946 р. у с. Морозівка Ленінградської обл. у родині військовослужбовця, українка. Вищу освіту одержала в Дніпропетровському університеті (фізичний факультет) у 1965–1970 рр. У 1973 р. закінчила аспірантуру по кафедрі електрофізики, у березні 1975 р. захистила кандидатську дисертацію з проблем фізики сегнетоелектриків. Працює в пріоритетному напрямку науки і техніки – напрямку вирощування та дослідження властивостей кристалів активних діелектриків. Бере активну участь у міжнародних і вітчизняних наукових конференціях. У 1975–1986 рр. відповідальний виконавець і науковий керівник держбюджетних та госпдоговірних наукових тем. З 1977 р. розпочала, сумісно з науковою, педагогічну діяльність на кафедрі експериментальної фізики, вчене звання доцента одержала у травні 1983 р. У 1985–2001 рр. працювала доцентом кафедри електрофізики (з 2001 р. – фізики твердого тіла). У 2001 р. захистила докторську дисертацію «Фото- і термоіндуковані явища у легованих силенітах» з проблем фізики фоторефрактивних кристалів. З 2001 р. до 2007 р. – професор кафедри фізики твердого тіла. Вчене звання професора цієї кафедри

одержала у 2007 р. Зараз обіймає посаду професора кафедри фізики твердого тіла та оптоелектроніки. Читає загальний курс «Електрика та магнетизм» і спеціальні курси «Функціональні та інтелектуальні матеріали», «Квантові процеси у твердому тілі», «Термоактиваційна спектроскопія», «Методи дослідження домішкових центрів». Працює з аспірантами, підготувала 3-х кандидатів наук. Автор 201 публікації, з них 190 наукового та 11 навчально-методичного характеру.

Основні праці: «Head-to-head and tail-to-tail domains in Barium Titanate Crystals» (1978 p.); «Термодеполяризационный анализ механизмов поляризации в кристаллах $\text{Bi}_{12}\text{SiO}_{20}$, легированных ионами Al и Ga» (1993 p.); «Optical and magneto-optical characterization of the Al acceptors levels in $\text{Bi}_{12}\text{SiO}_{20}$ » (1998 p.); «Photochromic Properties of Doped $\text{Bi}_{12}\text{SiO}_{20}$ Crystals» (2005 p.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4284; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 195–196.

ПАРХОМЕНКО Володимир Олександрович (1880–1942)

Учений-історик. Народився 09 (22).09.1880 р. у м. Сміла тодішньої Полтавської губернії, а нині Черкаської обл., у родині православного священика. Закінчив Полтавську семінарію, Петербурзьку духовну академію. З 1905 р. викладав церковну історію в Полтавській духовній семінарії. З лютого 1906 р. став дійсним членом Полтавської вченої архівної комісії. У 1908 р. вийшла друком його монографія «Очерк истории Переяславско-Бориспольской епархии (1733 – 1785) в связи с общим ходом мало-российской жизни того времени: Опыт церковно-политического исследования», яку 1912 р. захистив у Київській духовній академії як магістерську дисертацію.

З вересня 1912 р. працював інспектором народних училищ у Тифлісі. У вересні – грудні 1917 р. – директор української гімназії в Києві, потім займався викладанням в Археологічному інституті в Києві та обіймав посаду приват-доцента в Київському університеті Св. Володимира. У 1919–1921 рр. – приват-доцент Таврійського універ-

ситету, згодом – діловод Кримського Міністерства народної освіти, викладач Кубанського політехнічного інституту. З 1921 р. працював у Всеукраїнській Академії наук у Києві, будучи співробітником з окремих наукових доручень (1921–1922 рр.), штатним співробітником Археологічного комітету (1923 р.), співробітником Софійської комісії (1922–1923 рр.) та у Київському інституті народної освіти.

Найвагомішим внеском у науку стала його теорія походження давньоруської державності, яка розроблялася впродовж 1913–1925 рр., коли вчений працював у Тифлісі, Каневі, Києві, Полтаві, Криму, на Кубані.

У 1925–1929 рр. отримав посаду професора Дніпропетровського ІНО, очолював Дніпропетровське Наукове товариство при ВУАН, співпрацював з Д. І. Яворницьким, брав участь у Дніпропетровській археологічній експедиції. Перебуваючи у Дніпропетровську, учений глибоко досліджував проблему взаємовідносин Русі зі Степом.

30.09.1929 р. заарештований і обвинувачений за фальсифікованою справою Спілки визволення України. Рішенням Судової Трійки при колегії ДПУ УСРР від 28 січня 1930 р. його засудили до 10 років концтаборів. Відбував заслання у Карелії. У 1933 р., завдяки клопотанням сестри, достроково звільнений як інвалід. Після лікування в Сочі переїхав до Ленінграда, де влаштувався на роботу в місцеву філію АН СРСР.

Науковий доробок ученого складають 132 праці, зокрема 4 монографії, 4 брошури, понад 100 статей, археографічних публікацій, заміток, оглядів, рецензій тощо. Тематика праць охоплює різні аспекти ранньої історії східного слов'янства і походження руської державності, взаємовідносинам Русі зі степовими етносами та державами, історії християнства на Русі і церкви XVIII ст. Окремі роботи стосуються історії Гетьманщини, українсько-татарських взаємовідносин, історії освіти в Україні.

Помер у 1942 р. у блокадному Ленінграді. Реабілітований посмертно 13.06.1989 р.

Основні праці: «Очерк истории Переяславско-Бориспольской епархии (1733–1785) в связи с общим ходом малороссийской жизни того времени: Опыт церковно-политического исследования» (1908 р.); То же. – Изд. 2-е, перераб. (1910 р.); «Начало християнства на Руси. Очерки из истории Руси IX–X в.» (1913 р.); «У истоков русской государственности» (1924 р.); «По-

чаток історично-державного життя на Україні» (1925 р.); неопублікований рукопис монографії «Русь и степь».

Джерела та література: Повернення із небуття: Докум. і матер. про жертви сталінського свавілля у Дніпропетровському університеті. – Д., 1995. – С. 13–25; Епістолярна спадщина Д. І. Яворницького. – Вип. 1: Листи вчених до Д. І. Яворницького. – Д., 1997. – С. 419–422; Голуб А. Ще одна зневажена доля... Трагічні сторінки життя історика В. Пархоменка / А. Голуб, В. Ченцов // Бористен. – 1994. – № 12. – С. 18–19; Портнов Андрій. Володимир Пархоменко. Дослідник ранньої історії Русі. – Л., 2003; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 196–197.

С. І. Світленко

ПАСІЧНИЙ Володимир Григорович (1959–2003)

Учений-геолог. Народився 09.08.1959 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Середню освіту отримав у СШ № 71. З 1976 р. до 1981 р. – студент Дніпропетровського гірничого інституту, який закінчив з відзнакою.

Після завершення навчання в інституті був залишений на кафедрі гідрогеології та інженерної геології на посаді стажиста-дослідника.

У 1983–1986 рр. – аспірант кафедри гідрогеології та інженерної геології ДГІ. У 1986 р. достроково захистив дисертацію на здобуття ступеня кандидата геолого-мінералогічних наук, обраний за конкурсом науковим співробітником кафедри гідрогеології та інженерної геології ДГІ. З 1989 р. – завідувач галузевої науково-дослідної лабораторії з охорони водних ресурсів у гірничопромислових регіонах України. У 1991 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника.

У 1993–1996 рр. навчався в докторантурі ДГІ. З 1996 р. до 1998 р. працював доцентом на кафедрі гідрогеології та інженерної геології Державної гірничої академії, а після захисту докторської дисертації на здобуття ступеня доктора технічних наук в 1998 р. – професором цієї ж кафедри.

У 2001 р. присвоєно вчене звання професора. У 2001–2003 рр. – професор Дніпропетровського національного університету, в ці ж

роки очолює кафедру геоecології та раціонального природокористування ДНУ. За сумісництвом працював професором кафедри екології Національного гірничого університету.

Викладав базові навчальні курси та спецкурси, керував дипломним та курсовим проектуванням, аспірантурою.

Напрямок наукових інтересів: інженерна геологія, охорона водних ресурсів у гірничопромислових регіонах.

Член наукової ради з присудження наукових ступенів за спеціальністю «Екологічна безпека» при Національному гірничому університеті.

За результатами науково-дослідної роботи опублікував близько 100 наукових праць, у тому числі дві монографії та 10 науково-методичних рекомендацій.

Помер 26.08.2003 р., похований у м. Новомосковськ.

Основні праці: «Роль палеорусел продуктивной толщи в формировании водопритоков шахт Западного Донбасса и техногенного режима гидросферы» (1998 р.); «К вопросу о комплексности природоохранных мероприятий при подземной добыче угля» (1998 р.); «Влияние физико-механических свойств пльвунов и разделяющей толщи на безопасность ведения горных работ» (1998 р.); «Наукові проблеми підвищення техногенної безпеки водних ресурсів при підземному видобутку вугілля» (1999 р.); «Исследования формирования техногенного режима водных ресурсов при дренаже шахтных полей Западного Донбасса» (1999 р.); «Дослідження формування техногенного режиму водних ресурсів при дренажі шахтних полів Західного Донбасу» (2001 р.); «Наукові проблеми підвищення техногенної безпеки водних ресурсів при підземному видобутку вугілля (2001 р.); «К вопросу о разработке резцового инструмента нового технического уровня» (2002 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник – Д., 2003. – С. 197–198.

Л. В. Доценко

ПАСІЧНИЙ Григорій Васильович (1932–2003)

Учений-географ. Народився 19.02.1932 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї робітників. У 1947 р. закінчив неповну середню школу № 5, у 1950 р. – технікум підготовки культурно-освітніх працівників з відзнакою. Також з відзнакою закінчив Дніпропетровський державний

університет (1950–1955 рр.) за спеціальністю «Геологія».

З 1955 р. до 1962 р. працював у Західно-Сибірському геологічному управлінні СРСР; з 1962 р. до 1978 р. – у системі об'єднання «Дніпро-геологія» Міністерства геології України (зараз державне підприємство «Південукргеологія») на посаді молодшого геолога, геолога, старшого геолога, головного геолога, начальника геолого-знімальної партії, начальника партії та головним геологом Дніпропетровської та Новомосковської

геологорозвідувальних експедицій.

У 1971 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1978 р. обраний за конкурсом доцентом у Дніпропетровський державний університет на кафедру геології. У 1979 р. призначений завідувачем геологічного відділення ДДУ. У 1980 р. присвоєно вчене звання доцента. У 1987 р. захистив докторську дисертацію з присвоєнням наукового ступеня доктора географічних наук.

У 1989 р. присвоєно вчене звання професора. За роки перебування в університеті працював завідувачем кафедрами геології (з 1985 р.), фізичної та економічної географії (з 1988 р.), геоекології та раціонального природокористування і одночасно деканом геолого-географічного факультету (з 1990 р.). З 1991р. – науковий керівник Геокомплексу, до складу якого увійшли геолого-географічний факультет та науково-дослідницький інститут геології ДДУ. За сумісництвом з 1990 р. працював в Інституті проблем природокористування та екології НАНУ України.

Викладав базові навчальні курси: «Загальна геоморфологія», «Геологія четвертинних відкладів» та спецкурси: «Основи наукових досліджень», «Палеогеографія антропогену». Організатор навчальної практики на полігоні Московського державного університету (Бахчисарай, АР Крим) та виробничої практики у геологічних організаціях, керував дипломними та курсовими проектами, аспірантурою. Автор та співавтор більше 20 монографій, атласів, навчальних посібників та 10 навчальних методичних розробок. Брав участь у республіканських науково-дослідних семінарах.

Наукову діяльність пов'язував з проблемами геології, геоморфології, палеогеографії та геоекології. За його участю відкрито кілька родовищ корисних копалин на території України. Складені ним карти

по півдню України більшості віків неогену основною частиною увійшли до Атласу Палеогеографічних карт Центральної і Східної Європи та стали основою для спрямування пошукових робіт на різні види корисних копалин. Знаний спеціаліст-геолог, палеогеограф, який зробив значний внесок у розвиток геологічної науки, пізнання геологічної будови України та виявлення перспектив розвитку мінерально-речовинної бази.

Обирався членом наукових рад із присудження докторських та кандидатських ступенів у Інституті географії НАНУ України, у Харківському та Дніпропетровському університетах, очолював науково-методичну комісію Міністерства освіти України, був експертом ВАК України. З 1985 р. – голова Дніпропетровського осередку Географічного товариства України.

Як відомий геолог України був членом Української Науково-редакційної ради по геології, головою редколегії наукового вісника ДДУ «Геологія, гідрогеологія та інженерна геологія», а також редколегії наукового республіканського журналу «Фізична географія і геоморфологія». Упродовж багатьох років був головним редактором Причорноморської серії геологічних карт.

Автор і співавтор близько 400 наукових праць, більше 200 з яких опубліковані. З 1993 р. – заслужений діяч науки та техніки України; у 1994 р. обраний академіком Академії наук технологічної кібернетики України. Нагороджений медалями «За доблесну працю. На ознаменування 100-річчя від дня народження В. І. Леніна», «Ветеран праці». Неодноразово нагороджувався почесними грамотами Міністерства освіти і науки України та Дніпропетровського університету.

Помер 23.02.2003 р. у м. Дніпропетровськ. Похований на Краснопільському цвинтарі.

Основні праці: «Геологическая карта СССР. М-б 1:200 000» (1961 р.); «Металлогения Украины и Молдавии» (1974 р.); «Карта четвертичных отложений Украинской ССР и Молдавской ССР м-ба 1:000000 объяснительная записка к ней» (1978 р.); «Геологическая карта Украинской ССР и Молдавской ССР м-ба 1:1 000 000 и объяснительная записка к ней» (1979 р.); «Палеогеографическая этапность (на примере неогена Украины)» (1986 р.); «Протархансько-чокранський етап розвитку Північного Причорномор'я Криму» (1992 р., у співавторстві); «Екологіческая ситуация и экологическая инфраструктура г. Днепрпетровска» (1997 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 557; Бібліографія вчених ДДУ. Природничі науки: Бібліогр. довідник. – Д., 1993. – С. 34-35.; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 198–199.

Л. В. Доценко

ПАСІЧНИК Анатолій Миколайович*

Учений-математик, фахівець з механіки та математичного моделювання. Народився 01.12.1950 р. у с. Максимівка, Кременчуцького р-ну, Полтавської обл. У 1967 р. здобув середню освіту. У 1973 р. закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Гідроаеромеханіка». У 1973–1977 рр. – інженер Південного машинобудівного заводу. У 1977–1993 рр. – провідний інженер, начальник сектора, головний технолог НВО «Орбіта». У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію «Метод складених рівнянь в теорії пластин і оболонок» (ДДУ). З 1993 р. – доцент, а з 1996 р. до 2006 р. – професор кафедри математичного моделювання ДДУ. З 2006 р. працює професором кафедри транспортних систем та технологій Академії митної служби України.

У 1995 р. захистив докторську дисертацію «Асимптотичні методи дослідження та побудови розв'язків модельних крайових задач теорії оболонок» (ДДУ). У 1994 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника, а в 2001 р. – професора по кафедрі математичного моделювання. У 2006 р. присвоєно спеціальне звання радника митної служби II рангу.

Наукові дослідження пов'язані з розробкою асимптотичних методів побудови і дослідження розв'язків крайових задач теорії пластин і оболонок, розробкою нових асимптотичних методів теорії коливань, дослідженнями коливань нелінійних пружних систем. Основні напрями сьогоденного наукового пошуку – розробка нових асимптотичних методів побудови розв'язків нелінійних крайових задач теорії пластин і оболонок обертання, побудова і дослідження математичних моделей соціально-економічних процесів та економічної безпеки

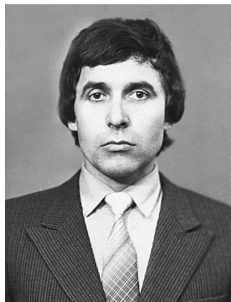
держави, розробка логістичних методів удосконалення транспортних систем і митних технологій. Опублікував 105 наукових статей, одну монографію, два навчальних посібника, автор 18 інженерних розробок.

У 2007 р. обраний член-кореспондентом Транспортної академії наук України, експерт Міжнародної академії комп'ютерних наук і систем, керівник семінару «Актуальні проблеми транспортних та інформаційних систем і технологій», заступник головного редактора Вісника Академії митної служби України.

Основні праці: «Асимптотические методы решения и исследования краевых задач теории цилиндрических оболочек» (1996 р.); «Асимптотические методы строительной механики в примерах и задачах» (1997 р.); «Метод составных уравнений в асимптотической теории статики гладких оболочек» (2000 р.); «Асимптотическое исследование НДС полосы, подкрепленной ребрами жесткости» (2000 р.); «Дослідження нелінійних крайових задач згину пластин» (2005 р.); «Основні напрями вирішення проблем економічної безпеки України» (2006 р.); «Перспективи розбудови нафтотранспортного коридору Європа – Азія – Близький Схід» (2007 р.); RFID технології: стан і перспективи застосування у митній справі (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5187; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 199–200.

ПАТОКОВ Олег Федорович (1940–1999)

Учений-економіст. Народився 02.08.1940 р. у м. Первомайськ Миколаївської обл. Після закінчення Кіровоградського технікуму сільсько-господарського машинобудування та чотирьох років служби в ракетних військах вступив на фізико-технічний факультет ДДУ, де отримав вищу освіту за фахом «Інженер-механік».

З 1968 р. працював у Дніпропетровському університеті, де пройшов шлях від інженера науково-дослідної частини до завідувача кафедри економіки й управління підприємством.

У 1980 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. У 1998 р. захистив дисертацію за спеціаль-

ністю 08.02.03 – «Організація управління, планування й регулювання економікою» на тему: «Проблеми інтеграції в управлінні виробництвом», здобувши науковий ступінь доктора економічних наук.

Визнаний фахівець з наукового напряму організації та планування діяльності промислового підприємства. Керував держбюджетними темами, що координувалися Науково-технічною програмою Мінвузу СРСР, та госпрозрахунковими науково-дослідницькими роботами. Організував та провів декілька міжнародних науково-практичних конференцій.

Брав участь у запровадженні нової перспективної спеціальності «Економіка підприємства», а на факультеті перепідготовки спеціалістів – «Менеджмент у виробничій сфері», у підготовці документів на відкриття спеціальності «Маркетинг».

Автор понад 60 наукових праць, у тому числі монографії. Керував роботою аспірантів.

За активну громадську діяльність, пов'язану з будівництвом університетського містечка, згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР нагороджений медаллю «За трудову доблесть», а також відзнаками «Ударник 11-ї п'ятирічки», «Переможець соціалістичного змагання 1975 р.». Нагороджений медаллю «Ветеран праці».

Помер 28.03.1999 р.

Основні праці: «Промышленное предприятие: система управления производством и качеством».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 200–201.

Н. О. Сіталова, А. М. Терновський, П. Г. Клівець

ПАХОМОВ Олександр Євгенович

Учений-біолог. Народився 14.02.1952 р. у м. Дніпропетровськ. Навчався в середній школі № 32 м. Дніпропетровськ, яку закінчив 1969 р. У 1970 р. вступив на вечірнє відділення біологічного факультету ДДУ, який закінчив у 1975 р. за спеціальністю «Біолог. Викладач біології і хімії». Під час навчання в університеті працював лаборантом, старшим лаборантом, завідувачем лабораторією кафедр іхтіології і гідробіології, а згодом зоології.

З 1979 р. почав педагогічну діяльність як викладач-погодинник, потім стає асистентом, старшим викладачем, доцентом, професором. Викладацьку діяльність успішно поєднував із роботою на керівних посадах. Так, у 1989–1990 рр. працював завідувачем підготовчого відділення ДДУ, а з 1990 р. і до сьогодні – декан біолого-екологічного факультету ДДУ.

Ще молодим співробітником проявив видатні організаторські здібності: неодноразово керував студентськими будівельними загонами по будівництву університетського містечка.

Кандидатську дисертацію «Грунтово-екологічна роль діяльності ссавців лісових біогеоценозів степової зони УРСР» по здвоєній спеціальності 03.00.16 – екологія і 03.00.08 – зоологія захистив у 1987 р. У 1989 р. отримав учене звання доцента. Докторську дисертацію «Біогеоценологічна роль ссавців у ґрунтоутворювальних процесах степових лісів України» захистив у 1999 р., а у 2001 р. став професором кафедри зоології та екології ДДУ.

Під час роботи на посаді декана біолого-екологічного факультету ДДУ зробив вагомий внесок у справу вдосконалення науково-педагогічної роботи на факультеті. У цей час відкрито п'ять нових кафедр медично-діагностичного профілю, нові спеціальності «Фізіологія» та «Екологія та охорона навколишнього середовища», на факультеті готуються спеціалісти «Лікувальної справи». Потім медичне відділення біолого-екологічного факультету було перетворено у самостійний медичний факультет.

Керує науковими держбюджетними темами, госпдоговірними науковими темами, пов'язаними з організацією природно-заповідних територій. Співорганізатор (разом з проф. В. Л. Булаховим) нового наукового напрямку «Структурно-функціональна зоологія», автором понад 350 наукових і науково-методичних праць, які отримали міжнародне визнання й друкувалися у багатьох країнах світу (Франція, Німеччина, Польща, США та інших).

Під його керівництвом захищено чотири кандидатські і одна докторська дисертації. У поточний час керує п'ятьма аспірантами та декількома пошукувачами. Викладає курси «Методика зооекологічних досліджень», «Функціональна зоологія».

Член експертної ради з біології Вищої атестаційної комісії України, член науково-методичної комісії з біології Міністерства освіти і науки України, заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій за спеціальністю «Екологія», член Координаційної ради з питань екології та використання природних ресурсів Дніпропетровської області при обласній Раді. Голова редакційної колегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Біологія. Екологія», редактор багатьох наукових журналів та збірників наукових праць. За плідну науково-педагогічну та виховну діяльність неодноразово нагороджений грамотами та відзнаками, наказами по ДНУ, облдержадміністрації, Міністерства освіти і науки України. У 2004 р. нагороджений знаком Міністерства освіти та науки України «Відмінник освіти України». Представлений до почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2007 р.).

Основні праці: «Почвенно-экологическая роль роющей деятельности млекопитающих в лесных биогеоценозах степной зоны УССР» (1987 р.); «Рациональное природопользование и охрана природы: Учебное пособие» (1989 р.); «Биогеоценологическая роль млекопитающих в почвообразовательных процессах степных лесов Украины: У 2 кн.» (1998 р.); «Закономерности пространственного распределения млекопитающих-почвороев в степных лесах центрально-степного Приднепровья» (2000 р.); «Млекопитающие как функциональный элемент в формировании оптимального физико-химического режима лесных почв в условиях степной зоны» (2001 р.); «Зоологічний музей як база зооекологічної освіти» (2002 р.); «Вступний іспит з біології» (2002 р.); «Виготовлення наочних посібників і наукових колекцій» (2005 р., у співавторстві); «Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Ссавці (Mammalia)» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 201–202.

В. Я. Гассо, В. В. Бригадиренко

ПАХСАР'ЯН Наталя Тигранівна

Учений-філолог. Народилася 17.11.1950 р. у м. Нижній Тагіл Свердловської обл. (Російська Федерація). У 1973 р. закінчила романо-германське відділення філологічного факультету ДДУ.

З 1973 р. до 1976 р. навчалася в аспірантурі при кафедрі зарубіжної літератури ДДУ. У 1976–1982 рр. працювала викладачем зарубіжної літератури. З 1982 р. до 1989 р. – доцент, з 1989 р. до 1991 р. – старший науковий співробітник, з 1991 р. до 1993 р. – доцент, а з 1993 р. – професор кафедри зарубіжної літератури ДДУ і завідувач цієї кафедри.

У 1978 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Своеобразие творчества д'Обинье», а в 1992 р. – докторську дисертацію на тему «Генезис французского романа 1690–1720 гг.».

З 1993 р. по теперішній час працює професором кафедри зарубіжної літератури у МДУ (Москва). Читає загальні лекційні курси: «Історія зарубіжної літератури епохи Відродження і бароко», «Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст.», спецкурс: «Проблеми історичної поетики французького роману», спецсеминар: «Французький романтизм».

Коло її науково-дослідницької роботи дуже широке – проблеми історичної поетики французького роману. Автор понад 200 наукових праць.

Займається перекладацькою діяльністю. Вийшли з друку понад 11 перекладацьких праць.

Член Міжнародного товариства з вивчення XVIII ст., член Російської спілки з вивчення XVIII ст., член дисертаційної ради, член редколегії Реферативного журналу при ІНІОН РАН.

Основні праці: «Проблемы поэтики французского романа рококо» (1986 р.); «Актуальные проблемы изучения французского романа 1690–1720 гг.» (1989 р.); «Некоторые аспекты взаимодействия рококо и сентиментализма во французском романе XVIII в.» (1989 р.); «Етика рококо і її художнє втілення» (1991 р.); «Варианты идиллического во французской прозаической пасторали XVIII века» (2002 р.); «История зарубежной литературы XVII–XVIII вв.» (2002 р.); «Художественные ориентиры литературы XX века» (2003 р.); «Введение. История зарубежной литературы XVII века» (2005 р.); «Классицизм. Неоромантизм. Реализм. Рококо. Сентиментализм» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 202.

С. О. Ватченко

ПЕРЕВЕРЗОВ Євген Семенович

Учений в галузі надійності і довговічності механічних конструкцій. Народився 22.09.1937 р. у м. Дніпропетровськ, у робітничій сім'ї, росіянин.

Після закінчення фізико-технічного факультету Дніпропетровського держуніверситету у 1960–1969 рр. працював у м. Перм (КБ Машинобудування) інженером, старшим інженером, керівником групи, завідувачем лабораторії.

З 1969 р. дотепер працює в Інституті технічної механіки НАН і НКА України, з 1984 р. – завідувач відділу надійності і довговічності. З 1986 р. – професор ДНУ. У 1969 р. захистив кандидатську, в 1982 р. – докторську дисертацію. У 1996 р. присвоєно звання професора, у 2000 р. – звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Автор фундаментальних досліджень з розробки ймовірнісних та феноменологічних моделей накопичення пошкоджень з використанням методів випадкових процесів та термодинаміки незворотних процесів. Запропонував співвідношення між імовірністю неруйнування і приростом незворотної частини ентропії, між інтенсивністю відмов та швидкістю росту ентропії, які дають пояснення принципам накопичення пошкоджень. Під його керівництвом розвинуто методи акустичної емісії для діагностування процесів накопичення пошкоджень і руйнування, запропоновано методи виявлення дефектів конструкційних матеріалів і прогнозування залишкового ресурсу.

Серед його 293 опублікованих праць 9 монографій, 2 навчальних посібники, 9 зареєстрованих винаходів. Усі основні результати доповідалися на різного рівня симпозіумах, конференціях, семінарах і нарадах. Під його керівництвом захищено три кандидатські та три докторські дисертації. Протягом багатьох років читає лекції студентам ДНУ. Водночас з науковою діяльністю професор проводить велику науково-організаційну роботу. З 1975 р. очолює постійно діючий республіканський семінар «Надійність технічних систем», активно працює в двох кваліфікаційних радах при ДНУ із присудження вченого ступеня доктора технічних наук, член редакційної колегії журналів «Техническая диагностика и неразрушающий контроль», «Техничес-

кая механіка», член Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки.

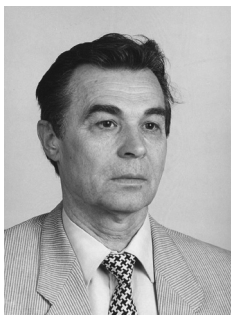
Нагороджений медаллю ім. академіка М. К. Янгеля. Лауреат премії НАН України ім. М. К. Янгеля.

Основні праці: «Случайные процессы в параметрических моделях надежности» (1987 р.); «Параметрические модели отказов и методы оценки надежности технических систем» (1989 р.); «Надежность и испытания технических систем» (1990 р.); «Испытания и надежность технических систем» (1990 р., у співавторстві); «Модели накопления повреждений в задачах долговечности» (1995 р.); «Надежность технических систем» (2002 р.); «Вероятностные распределения и их применение» (2004 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 204.

В. М. Турчин

ПЕРЛИК Віктор Іванович

Учений у галузі теорії і практики надійності складних технічних систем, у тому числі і ракетно-космічної техніки. Народився 21.08.1936 р. у м. Мелітополь Запорізької обл. У 1954 р. закінчив із золотою медаллю середню школу, а у 1954 р. – фізико-технічний факультет ДДУ з відзнакою. У 1959 – 1970 рр. працював у ДКБ «Південне» на посадах: інженер, старший інженер, начальник групи, начальник сектора. З 1970 р. до 1992 р. – на фізико-технічному факультеті ДДУ (старший викладач, доцент, завідувач кафедри проектування і конструкцій літальних апаратів). Кандидат технічних наук (1970 р.), доктор технічних наук (1992 р.). У 1993 р. повернувся в ДКБ «Південне». Працював на посадах: заступник начальника голови науково-технічної ради підприємства (1993–1999 рр.), заступник Генерального конструктора з наукової роботи (1999 р.). У 1996 р. йому присвоєно вчене звання професора. Продовжує викладацьку діяльність.

Наукові інтереси: теорія і практика складних технічних систем, випробування й безпека РКТ, імовірно-оптимальне проектуван-

ня систем РКТ, САПР. Створив методологію дослідження надійності механічних систем РКТ на основі моделей працездатності, модель оцінювання безпеки систем РКТ. Брав участь у розробці методики оцінювання й контролю надійності ракетного озброєння, застосованої вперше на практиці СРСР для оцінювання надійності ракети 8К67. У Дніпропетровському університеті здійснював наукове керівництво низки фундаментальних науково-дослідницьких робіт, які виконувалися для КБ «Південне» за постановами уряду, що сприяло вирішенню низки принципових питань теорії й практики надійності РКТ, створенню інженерної методики, підготовці наукових кадрів. Започаткував тісні наукові та навчальні зв'язки з провідними вузами, військовими академіями й училищами СРСР, а також з багатьма промисловими підприємствами відповідного профілю. Підготував 6 кандидатів наук. Викладав курси «Надійність технічних систем», «Будова балістичних ракет», «Надійність і ефективність ракетно-космічної техніки» та ін.

Двічі був переможцем конкурсу лекторської майстерності в ДДУ. Багато зусиль доклав для зміцнення матеріальної бази кафедри, створення однієї з перших у СРСР навчальної лабораторії САПР, оснащення ЕОМ АРМ-М і персональними комп'ютерами. Працюючи в ДКБ «Південне», активно сприяв відкриттю на ФТФ нової спеціальності «Космічні літальні апарати».

Автор і співавтор понад 130 наукових праць, у тому числі монографії, 15 навчально-методичних посібників, 18 винаходів. Неодноразово обирався членом факультетських парт- і профбюро, секретарем Військово-промислової комісії при обкомі КПУ (1978–1986 рр.). Член президії Федерації космонавтики України (1995–1998 рр.), секретар ради ДКБ «Південне».

Нагороджений медалями ім. М. К. Янгеля та Ю. В. Кондратюка.

Основні праці: «Статистическая оптимизация конструкций летательных аппаратов».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4558, 7470; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 205-206.

В. С. Савчук

ПЕТРЕНКО Олександр Миколайович

Учений у галузі систем автоматичного управління та контролю складних технічних систем.

Народився 8.03.1951 р. у м. Дніпропетровськ. У 1974 р. закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Системи автоматичного управління» і з того часу працює в Дніпропетровському державному (національному) університеті. З 1976 р. до 1979 р. навчався в аспірантурі при кафедрі двигунобудування Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Електричні ракетні двигуни та енергоустановки літальних апаратів». У 1989 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю «Двигуни та енергоустановки літальних апаратів». Після закінчення аспірантури продовжив роботу на фізико-технічному факультеті Дніпропетровського державного університету на посадах: науковий співробітник, асистент, доцент кафедри радіоелектронної автоматики. У 1992 р. отримав наукове звання доцента кафедри радіоелектронної автоматики. З 1996 р. очолює кафедру радіоелектронної автоматики Дніпропетровського державного університету. У 2000 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук за спеціальністю «Двигуни та енергоустановки літальних апаратів». У 2003 р. отримав учене звання професора кафедри радіоелектронної автоматики ДНУ. З 2006 р. працює деканом фізико-технічного факультету ДНУ.

Започаткував наукову школу з дослідження електричних ракетних двигунів та підсистем електричних ракетних двигунних установок як систем автоматичного управління. Вирішив низку проблем з розробки, тестування та використання електричних ракетних двигунних установок для різноманітних завдань космічної галузі, зробив значний внесок у вирішення проблем автоматичного управління і контролю електричних ракетних двигунних установок. Запропонував математичні моделі для широкого спектра задач проектування систем автоматичного управління та контролю електричних ракетних двигунних установок. Активно співробітничав із провідними підприємствами з розробки електричних ракетних двигунів та двигунних

установок – КБ «Факел» (м. Калінінград, Росія), ДКБ «Південне» (м. Дніпропетровськ). Отримані результати наукових розробок і досліджень були визнані на світовому рівні, зацікавили науково-дослідні установи провідних космічних держав. Протягом 1994–1995 рр. працював науковим співробітником Науково-дослідного центру ім. Льюїса НАСА США. З 2002 р. започаткував співробітництво Дніпропетровського національного університету з Середньо-Східним технічним університетом (м. Анкара, Туреччина).

У дев'яності роки коло наукових інтересів, задач і проблем дослідження поширюється за рахунок актуальних для України задач у галузі контролю і управління технічними системами й значно змінюється. Збільшується спектр систем, для яких розв'язуються задачі управління, а також досліджуються задачі діагностики складних систем. Очолює колектив фахівців кафедри, які проводять дослідження в галузі неруйнівного контролю, здійснюють важливі практичні розробки.

Свою педагогічну діяльність на кафедрі радіоелектронної автоматики зосередив на розробці таких навчальних курсів, як «Аналогові електронні пристрої», «Цифрові електронні пристрої», «Мікропроцесори та ЕОМ», «Теорія оптимального управління», «Електронні пристрої приладів і систем неруйнівного контролю», «Електронні пристрої захисту інформації», «Безпека інформаційних систем». Як завідувач кафедри радіоелектронної автоматики ДНУ доклав значних зусиль для організації, ліцензування та акредитації напрямів підготовки фахівців за спеціальностями, за якими ведеться підготовка спеціалістів та магістрів на фізико-технічному факультеті. Приділяє суттєву увагу міжнародному співробітництву фізико-технічного факультету щодо надання освітніх послуг.

Перелік його основних наукових та навчально-методичних праць перевищує 150. Автор монографії «Теоретичні основи проектування систем автоматичного управління та контролю електричних ракетних двигунів», двох монографій у співавторстві, а також дев'яти навчальних посібників. Співавтор 7 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами.

Підготував трьох кандидатів наук.

Бере участь в організації та проведенні багатьох вітчизняних та міжнародних конференцій і семінарів. З 2002 р. виконує обов'язки вченого секретаря спеціалізованої вченої ради ДНУ із захисту канди-

датських та докторських дисертацій на здобуття наукового ступеня за трьома спеціальностями ракетно-космічного напрямку.

Заслужений працівник освіти України (2001 р.).

Основні праці: «Основи теорії оптимального управління та регулювання» (1988 р., у співавторстві); «Основи теорії кодування та передачі інформації» (1999 р., у співавторстві); «Основи теорії ймовірності і математичної статистики» (2001 р., у співавторстві); Інформаційно-вимірювальні технології неруйнівного контролю (2001 р., у співавторстві); «Основи теорії захисту інформації» (2002 р., у співавторстві); «Інформаційна безпека: організація захисту програм та даних» (2003 р., у співавторстві); «Обробка вимірювань і сигналів неруйнівного контролю» (2005 р., у співавторстві); «Космічні літальні апарати. Призначення, структура та основні етапи створення» (2005 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 206–207.

В. С. Савчук

ПЕШКОВСЬКИЙ Олександр Матвійович (1878–1933)

Відомий учений-лінгвіст, граматист, спеціаліст з російської мови. Народився у м. Томськ 23.08.1878 р. Закінчив Московський університет у 1906 р. Довгий час викладав російську мову у гімназіях.

З 1918 р. – професор Катеринославського університету. Після повернення до Москви – професор Московського університету та Вищого літературно-художнього інституту ім. В. Я. Брюсова.

У науковій галузі розробив вчення про форми мови, граматичні засоби, типи значень, досліджував природу і функції інтонації, взаємодію граматичних і неграматичних мовних засобів тощо.

Його основна праця «Русский синтаксис в научном освещении» перевидавалася більше 10 разів. Вона не втратила актуальності і в наш час і є одним із найдетальніших і змістовних досліджень російського синтаксису і російської граматики в цілому.

Пішов із життя 27.03.1933 р.

Основні праці: «Русский синтаксис в научном освещении» (1914 р., перше видання); «Методика родного языка, лингвистика, стилистика, поэтика» (1925 р.).

Джерела та література: Електронний ресурс: [http://ru.wikipedia.org. wiki...](http://ru.wikipedia.org/wiki...)

В. С. Савчук

ПИЛИПЕНКО Віктор Васильович

Відомий учений у галузі динаміки рідинних ракетних двигунних установок (РРД) та складних гідромеханічних систем. Народився 15.11.1935 р. у м. Запоріжжя в сім'ї робітника, українець. У 1959 р. з відзнакою закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету. Працював у КБ «Південне» на посадах: інженер (1959–1961 рр.), старший інженер (1961–1962 рр.), начальник групи (1962–1964 рр.), начальник сектора (1964–1966 рр.). У 1966 р. перейшов по переведенню в Сектор проблем технічної механіки Дніпропетровської філії Інституту механіки АН УРСР (з 1968 р. – Дніпропетровське відділення Інституту механіки АН УРСР). Працював на посадах: старший науковий співробітник (1966–1970 рр.), завідувач відділу (1970–1977 рр.), заступник керівника (1970–1972 рр., 1977–1978 рр.), керівник Дніпропетровського відділення Інституту механіки АН УРСР (1978–1980 рр.), яке в 1980 р. отримало статус самостійного інституту – Інституту технічної механіки АН УРСР (з 1993 р. – Інституту технічної механіки НАНУ і НКАУ). З 1980 р. до 2003 р. – директор, з 2003 р. – почесний директор інституту. З 1985 р. – член Президії НАН України, голова Придніпровського наукового центру НАН України і МОН України, академік-секретар Відділення механіки НАН України (1993–2004). Кандидат технічних наук (1962 р.), доктор технічних наук (1968 р.), професор (1971 р.). На фізико-технічному факультеті ДНУ з 1970 р. до 1987 р. викладав курс лекцій з динаміки рідинних ракетних двигунних установок (РРДУ) і поздовжньої стійкості рідинних ракет-носіїв (РН), підготував авторський варіант цього спеціального курсу.

Ініціатор запровадження таких нових наукових напрямів, як дослідження динаміки РРДУ й поздовжньої стійкості рідинних ракет з урахуванням кавітаційних явищ у шнековідцентрових насосах; використання ефектів гідродинамічної кавітації для інтенсифікації різ-

номанітних технологічних процесів: диспергування, емульгування, буріння свердловин, очищення поверхонь. Запропонував нові методи розрахунку теплових режимів у елементах конструкцій літальних апаратів. Розробив методологію теоретичного аналізу деяких класів аварійних ситуацій у двигунних системах рідинних ракет. Виконав теоретичні й експериментальні дослідження динаміки кавітаційних явищ у шнековідцентрових насосах рідинних ракетних двигунів, що дозволило йому сформулювати нові уявлення про динамічні процеси в РРДУ. Створив теорію низькочастотних кавітаційних автоколивань у насосних системах живлення РРДУ й розробив ефективні способи й засоби усунення таких автоколивань. Вирішив ряд проблемних питань динаміки РРДУ, у тому числі, пов'язаних з математичним моделюванням процесу запуску двигуна з урахуванням кавітаційних явищ у шнековідцентрових насосах. Розвинув лінійну теорію поздовжньої стійкості рідинних РН і створив нелінійну теорію поздовжніх коливань рідинних РН, розробив теоретичні методики аналізу динамічної сумісності РРДУ з конструкцією РН, які не мають аналогів в Україні і за кордоном. Запропонував принципово нові ефективні демпфіруючі пристрої нових класів для забезпечення поздовжньої стійкості рідинних РН і пневматичні системи віброзахисту, які можуть застосовуватись у ракетно-космічній (для віброзахисту космічних апаратів), автомобільній та автотракторній техніці. Розробив основи теорії і проектування принципово нових кавітаційних генераторів коливань тиску рідини, використання яких дозволило істотно інтенсифікувати широке коло технологічних процесів. Розробив і впровадив у практику нові перспективні екологічно чисті технології й пристрої для кавітаційно-імпульсної гідроабразивної обробки різних поверхонь, у тому числі, металевих поверхонь ракетних конструкцій. Керівник міжнародного проекту (1996 р.) між Інститутом технічної механіки НАНУ і НКАУ та фірмою SEP (Франція), за яким виконано теоретичний аналіз динаміки РРД «Вулкан» РН «Аріан-5», а також учасник трьох проектів з Українським науково-технологічним центром з різних питань практичного застосування ефектів гідродинамічної кавітації для інтенсифікації технологічних процесів та розробки конструкцій автомобілебудування.

Автор понад 370 наукових праць, зокрема трьох монографій, які за змістом і новизною отриманих результатів не мають аналогів у світовій літературі. Автор і співавтор 93 винаходів, захищених автор-

ськими свідоцтвами та 4 патентами. Підготував 3 докторів наук та 19 кандидатів наук.

Член-кореспондент АН УРСР (1979 р.), академік НАН України (1982 р.). Заслужений діяч науки і техніки України (2001 р.). Лауреат премії НАН України ім. М. К. Янгеля за цикл робіт з дослідження динаміки, стійкості і надійності двигунних установок (1983 р.), Державної премії СРСР у галузі науки і техніки за участь у створенні ракети-носія «Зеніт» (1990 р.), Державної премії України у галузі науки і техніки за комплекс досліджень з гідроплазмодинаміки для забезпечення розробки й експлуатації об'єктів РКТ (1997 р.). Депутат Верховної ради УРСР (1985–1990 рр.), член Європейської академії наук, Президент Українського товариства інженерів-механіків (з 1994 р.), член Американського товариства інженерів-механіків (1995 р.), член Російської академії космонавтики ім. К. Е. Ціолковського (1996 р.), дійсний член Міжнародної Академії астронавтики (2004 р.), член кваліфікаційної спецради ДНУ зі спеціальності «Двигуни та енергоустановки літальних апаратів», головний редактор журналу «Техническая механика», член редколегій журналів «Вісник НАН України» і «Космічна наука і технологія». Кавалер орденів Трудового Червоного Прапора (1976 р.), Жовтневої революції (1982 р.), князя Ярослава Мудрого V ступеня (1995 р.) і IV ступеня (1998 р.), «За розбудову України» ім. Михайла Грушевського (2001 р.). Нагороджений багатьма медалями. Ветеран космічної праці (2000 р.).

Основні праці: «Кавитационные автоколебания и динамика гидросистем» (1977р., у співавторстві); «Кавитационные автоколебания» (1989 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2787, 2789, 7475; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 207–208.

В. С. Савчук

ПИЛИПЕНКО Олег Вікторович*

Учений у галузі динаміки складних механічних і гідромеханічних систем. Народився 14.07.1961 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українець. Закінчив з відзнакою Дніпропетровський державний університет (нині Дніпропетровський національний університет) механіко-математичний факультет за спеціальністю «Гідроаеродина-

міка» у 1983 р. У 1985 р. закінчив аспірантуру цього ж університету, захистив дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата технічних наук за спеціальністю 05.07.05 «Теплові двигуни літальних апаратів». У 1994 р. йому присуджено вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю 05.07.05 «Теплові двигуни літальних апаратів». З 2002 р. – доктор технічних наук.

Трудову діяльність почав у 1985 р. в Інституті технічної механіки НАН України і НКА України: молодший науковий співробітник (1985–1986 рр.), науковий співробітник (1986–1988 рр.), старший науковий співробітник (1988–1993 рр.), завідувач лабораторією (1993–1996 рр.), завідувач науковим відділом (1996–2003 рр.), з 2003 директор Інституту технічної механіки НАН України і НКА України. За сумісництвом з 2003 р. до 2005 р. – професор кафедри «Двигунобудування», а з 2005 р. – професор кафедри «Енергетики» ДНУ. Читає спеціальні курси лекцій, готує наукові кадри через аспірантуру.

Основні напрями наукової діяльності – дослідження динаміки елементів конструкцій ракетно-космічної техніки, енергетичного і транспортного машинобудування, розробка та створення ефективних засобів забезпечення динамічної сумісності рідинних ракетних двигунних установок з корпусом ракети і систем віброзахисту з квазінульовою жорсткістю. Результати досліджень знайшли практичне застосування при створенні низки зразків ракетно-космічної техніки, в т. ч. ракет-носіїв «Зеніт», «Циклон», «Дніпро» та принципово нових підвісок автомобілів і підвісок крісел водіїв транспортних засобів. Автор 65 наукових праць, у т. ч. 10 винаходів.

Член спеціалізованої вченої ради при ДНУ із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора наук та кандидата наук, член секції математики і механіки комітету по Державних преміях України у галузі науки і техніки, член бюро Відділення механіки НАН України, член редакційних колегій наукових журналів «Технічна механіка» та «Вісник Дніпропетровського університету».

Лауреат Державної премії України у галузі науки і техніки та премії НАН України ім. М. К. Янгеля.

**ПИСАРЖЕВСЬКИЙ Лев Володимирович
(1874–1938)**

Видатний учений-хімік. Народився 14.02.1874 р. у м. Кишинів у сім'ї службовця. Закінчив Новоросійський (Одеський) університет (1896 р.), працював там же. У 1904–1908 рр. – професор Юр'ївського університету. У 1913 р. переїхав до Катеринослава, де працював професором Гірничого інституту (1913–1934 рр.), а згодом і університету (1918–1934 рр.).

У 1902 р. захистив магістерську дисертацію «Перекуси і надкислоти», а в 1912 р. – докторську дисертацію «Вільна енергія хімічної реакції та розчинник», одержавши науковий ступінь доктора хімічних наук.

Один з ініціаторів створення і організації Катеринославського університету та його хімічного факультету, Хіміко-технологічного інституту (1930 р.).

Упродовж багатьох років керував роботою хімічного відділення університету, очолював кафедру неорганічної хімії (1918–1925 рр.). З 1927 р. – директор створеного за його ініціативою Українського інституту фізичної хімії (нині Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України). Фундатор відомої наукової школи фізико-хіміків у Дніпропетровську.

Найважливіші наукові дослідження стосувалися основних проблем хімії з погляду електронних уявлень, впливу розчинника на хімічну рівновагу і вільну енергію реакції. З 1914 р. розробляв основи електронної хімії, розглядаючи хімічні процеси з точки зору будови електронних оболонок атомів. Сформулював нині загальновизнані уявлення про роль електронів у хімічних реакціях та про окисно-відновні реакції як процеси переносу електронів. Поклав початок розробки електронної теорії гетерогенного каталізу. В підручнику «Неорганічна хімія» одним із перших виклав хімію із застосуванням уявлень про електронну будову атомів і молекул. Автор понад 130 статей і праць.

Визнанням успіхів його науково-педагогічної та організаторської діяльності стало присвоєння звання заслуженого діяча науки УРСР (1935 р.), нагородження Ленінською премією (1930 р.) та орденом Ле-

ніна (1935 р.), обрання дійсним членом Академії наук УСРР (1925 р.) та СРСР (1930 р.).

Був членом ЦВК УРСР і Грузинської РСР, кандидатом в члени ЦВК СРСР, обирався депутатом Дніпропетровської обласної та міської рад депутатів трудящих.

Помер 23.03.1938 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Свободная энергия химической реакции и растворитель» (1912 р.); «Основы неорганической химии» (1922 р.); «Электрон в химии растворов и в электрохимии» (1923 р., у співавторстві); «К вопросу об электрической природе каталитических явлений» (1928 р.); «Введение в химию на основе строения атома и электронноионного строения молекул» (1928 р.).

Джерела та література: Яцимирський К. Б. Лев Володимирович Писаржевський / К. Б. Яцимирський, Р. А. Кострова. – К., 1979; Лев Володимирович Писаржевський. Матеріали про життя і творчість. – К., 1940; Бродский А. И. Лев Владимирович Писаржевский // Люди русской науки, Т. 1. – М., 1961; Писаржевский Л. В. // Биографический словарь деятелей естествознания и техники. – М., 1959; Писаржевский Л. В. // Волков В. А., Вонский Е. В., Кузнецова Г. И. Выдающиеся химики мира. – М., 1991.

В. С. Коваленко

ПІДГАСЦЬКИЙ Віталій Васильович (1951–2004)

Учений-історик. Народився 01.08.1951 у с. Тартак Чечельницького р-ну Вінницької обл. у сім'ї службовців. У 1973 р. закінчив історичний факультет Дніпропетровського державного університету. Кандидат (1982 р., Московський державний історико-архівний інститут), доктор історичних наук (1993 р., Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова), професор (1995 р.). Після закінчення аспірантури (1978 р.) працював викладачем, доцентом кафедри всесвітньої історії ДДУ (1978–1988 рр.), доцентом, професором кафедри історіографії та джерелознавства (з 1988 р.). Очолював Науково-дослідну лабораторію комп'ютерних технологій історичних досліджень.

Автор понад 50 наукових праць, у тому числі 6 монографій та навчальних посібників. Теми дисертацій: кандидатської – «Джерела про участь робітничого класу в діяльності міських рад (на матеріалах південно-східних областей України) у 1921–1925 рр.»; докторської – «Соціальна структура населення міст України у роки НЕП'у (досвід багатовимірного статистичного аналізу матеріалів переписів 1923 і 1926 рр.)». На історичному факультеті ДНУ читав такі професорські курси: «Кількісні методи в історичних дослідженнях», «Теорія джерелознавства», «Історія науки і освіти в Україні».

Підготував 7 кандидатів історичних наук.

Був членом двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України за особистий внесок у розвиток історичної науки (1999 р.).

Помер 13.02.2004 р.

Основні праці: «Міста України у роки НЕП'у (варіант кліометричного підходу до аналізу соціальних структур)» (1994 р.); «Загадка Манфреда Таллера или «что исторического в историческом источнике» (1999 р.); «Модернізм і постмодернізм: уявне минуле чи інваріантне майбутнє?» (2000 р.); «Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ ст.» (2001 р.).

Джерела та література: Светлой памяти В. В. Подгаецкого // Информационный бюллетень ассоциации «История и компьютер». №33, апрель 2006. – М., 2006. – С. 221–250.; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 210.

А. Г. Болебрух

ПІДМОГИЛЬНА Наталія Василівна

Учений-філолог. Народилася 25.04.1954 р. у м. Київ. У 1980 р. закінчила з відзнакою філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка за фахом «Філолог, викладач російської мови та літератури». З 1980 р. працює у Дніпропетровському університеті. Закінчила аспірантуру при кафедрі української літератури ДДУ і в 1987 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук на тему: «Проблеми ідейно-художньої адекватності в поетичному перекладі» за спеціальностями «Теорія літератури» та

«Українська література» в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Працювала викладачем на кафедрах української літератури, російської мови і понад 10 років – доцентом кафедри російської літератури. У 1993–1996 рр. навчалася в докторантурі при кафедрі російської мови ДНУ. За цей час підготувала дисертацію «Ад’єктивний атрибут у поетичному мовленні (на матеріалі поетичних творів О. С. Пушкіна і Т. Г. Шевченка)», яку захистила у 2001 р. у Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського, здобувши науковий ступінь доктора філологічних наук.

З 2002 р. – завідувач кафедри видавничої справи та міжкультурної комунікації факультету систем і засобів масової комунікації ДНУ, професор.

Читає лекційні курси з теорії літератури, теорії і практики перекладу, історії світової літератури. Автор понад 80 друкованих праць.

Успішно керує науковими пошуками аспірантів і здобувачів.

З 1990 р. – член спеціалізованої вченої ради ДДУ із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук.

Основні праці: «Поетичне слово Кобзаря. Словник лексичних компонентів атрибутивних конструкцій» (1993 р., у співавторстві); «Ад’єктивний атрибут в поезії» (1997 р.); «Поэтическое слово Пушкина. Словарь лексических компонентов атрибутивных конструкций» (1999 р., у співавторстві); «Поетичне слово Котляревського. Словник лексичних компонентів атрибутивних конструкцій» (2000 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 210–211.; <http://www.lib.au.ru/inside/p-2/3030.html>.

С. В. Демченко

ПІЧУГОВ Сергій Олексійович

Учений-математик. Народився 25.10.1946 р. у м. Баку Азербайджанської РСР у сім’ї військовослужбовців.

У 1969 р. закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету, а в 1972 р. – аспірантуру Інсти-

туту математики АН СРСР у м. Москва. З 1973 р. до 1976 р. працював інженером Гірничого інституту, а з 1976 р. розпочав викладацьку діяльність у Дніпропетровському державному університеті.

У 1979 р. захистив кандидатську, а в 1994 р. – докторську дисертацію. У 2002 р. отримав учене звання професора по кафедрі теорії функцій. З 2003 р. обіймає посаду професора кафедри математичного аналізу.

До кола його наукових інтересів належать збіжність кратних рядів Фур'є; геометрія і апроксимація у нормованих просторах; нерівності для похідних. За цими темами має низку наукових публікацій, серед яких понад 80 наукових статей, два навчальних посібника, монографія.

Член редакційної колегії журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Математика», плідно працює з аспірантами, магістрами, студентами. За роки викладацької діяльності читав студентам і магістрам механіко-математичного факультету курси: «Функціональний аналіз», «Теорія ймовірності», «Теорія наближення функцій», «Гармонійний аналіз» та ін.

Основні праці: «Теорія міри та інтеграла Лебега», «Ряди Фур'є. Конспект лекцій»; «Нерівності для производных и их приложения».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 211–212.

Н. В. Парфінович

ПЛОХІЙ Сергій Миколайович*

Учений-історик. Народився 23.05.1957 р. у м. Горький (Нижній Новгород, Російська Федерація) у сім'ї інтелігентів. У 1980 р. закінчив історичний факультет Дніпропетровського державного університету. У 1980–1982 рр. – аспірант кафедри історіографії та джерелознавства ДДУ. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук захистив у 1982 р. (Університет дружби народів ім. П. Лумумби, м. Москва), а на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук – у 1990 р. в Київському державному університеті. У 1983–1992 рр.

– викладач, доцент, професор кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського університету. У 1987–1990 рр. – директор музею історії університету. У 1989–1992 рр. – завідувач кафедри всесвітньої історії, декан по роботі із закордонними студентами. 1992–1994 рр. – завідувач відділу, у 1994–1996 рр. – провідний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства НАНУ.

З 1996 р. – науковий співробітник Канадського інституту українських досліджень Альбертського університету. З 1997 р. – директор програми дослідження історії церкви та заступник директора Центру ім. Петра Яцика (Альбертський університет). У 1991–1996 рр. (з перервами) – професор історії Альбертського (Канада), у 2003 р. – Гарвардського (США) університетів.

Дослідник історії релігії, культури та соціальної історії України і Східної Європи.

Автор понад 150 наукових праць.

Нагороджений преміями: «Книжка року» у номінації «Минувшина» (2005 р.), за кращу книгу – Американської асоціацією українознавства (2003 р., 2005 р.) та номінований на премію В.-А. Фергюсона Історичної асоціації Канади (2005 р.).

Основні праці: «Борьба украинского народа с католической экспансией (XVI–XVII вв.)» (1987 р.); «Папство и Украина: политика римской курии на украинских землях в XVI–XVII вв.» (1989 р.); «Історія церкви та релігійної думки в Україні» (1994 р., у співавторстві); «The Cossacks and Religion in Early Modern Ukraine» (2001 р.); «Tsars and Cossacks. A Study in Iconography» (2002 р.); «Religion and Nation in Modern Ukraine» (2003 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 212.

ПОДСОЛОНКО Володимир Андрійович*

Відомий учений-економіст. Народився 9.12.1937 р. у Росії у м. Сталінське (нині м. Новокузнецьк) Новосибірської області (нині Кемеровська обл.). Нашадок переселенців XIX ст. з Чернігівської губернії

України. У 1945–1952 рр. навчався у семирічній школі № 31 м. Сталінське, потім у Кузнецькому металургійному технікумі, (1952–1956 рр.). Отримав спеціальність «Технік-металург, виробництво сталі». Помічник сталевара мартенівського цеху Кузнецького металургійного комбінату (КМК) (1956 р., м. Новокузнецьк). Далі – служба в армії та навчання курсантом військового авіаційного училища штурманів (1956–1958 рр.) (диплом штурмана, молодший лейтенант, м. Шадринськ Курганської обл.). Після училища по-

вернувся до роботи на КМК: технік-дослідник лабораторії організації виробництва і труда, інженер-економіст, старший інженер-економіст, начальник сектора планового відділу. У 1958–1962 рр. заочно навчався у Московському інженерно-економічному інституті, отримав диплом інженера-економіста (спеціальність «Економіка і організація металургійної промисловості»). У 1966 р. обіймав посаду начальника планового відділу об'єднання металургійних і гірничорудних підприємств Сибіру і Далекого Сходу («Сибсхідсталь», м. Новокузнецьк).

З 1962 р. до 1966 р. викладав політекономію в Новокузнецькому державному педагогічному інституті (за сумісництвом). У 1963–1967 рр. – аспірант Центрального науково-дослідного інституту чорної металургії (заочно, м. Москва). У 1966–1973 рр. обіймав посаду завідувача сектора Донецького відділення економіко-промислових досліджень Інституту економіки промисловості АН УРСР (з 1969 р. Інституту економіки промисловості – ІЕП АН УРСР), а в 1973–1974 рр. – завідувача відділу інституту.

Кандидат економічних наук (1968 р.), доцент (1974–1979 рр.), завідувач кафедри (1975–1979 рр.) механізованої обробки економічної інформації Дніпропетровського металургійного інституту (ДМетІ), професор цієї ж кафедри за сумісництвом (1980–1984 рр.). Доктор економічних наук (1977 р.). Дисертацію за темою «Удосконалення управління металургійними підприємствами (функціонально-інформаційний аспект)» захистив в Уральському політехнічному інституті (м. Свердловськ).

Керівник Дніпропетровського відділення, заступник директора з наукової роботи ІЕП АН УРСР (1980–1986 рр.), професор кафедри економічної кібернетики, економіки, організації і планування про-

мислових підприємств Дніпропетровського державного університету (за сумісництвом, 1985–1990 рр.). Викладав навчальні курси: «Прогнозування соціально-економічного розвитку (з використанням ділових ігор)», «Економіка, організація і планування виробництва». Завідувач відділу економічних досліджень Інституту чорної металургії Міністерства чорної металургії СРСР (1987–1989 рр., м. Дніпропетровськ).

Керівник економічної секції Дніпропетровської облради сприяння науково-технічного прогресу (1979–1986 рр.); голова Дніпропетровського обласного правління науково-економічного товариства СРСР (1980–1986 рр.); заступник голови Придніпровського наукового центру АН УРСР (1985–1986 рр.).

З 1990 р. працює в Автономній Республіці Крим. Професор, завідувач кафедри економічної інформатики і автоматизованих систем управління Сімферопольського державного університету (СДУ, 1990–1994 рр.), декан факультету економіки і менеджменту СДУ (1994–1999 рр.), з 2000 р. по теперішній час – декан факультету управління Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (ТНУ), з 1995 р. по теперішній час – зав. кафедрою менеджменту і маркетингу.

Фундатор наукової школи з напрямку «Економіка і управління підприємствами туристсько-рекреаційного комплексу». Підготував 12 кандидатів і одного доктора економічних наук. Автор понад 220 наукових праць, у тому числі 3 монографії та 4 навчальних посібника.

Організатор, керівник більше ніж 20 спільних міжнародних освітніх та дослідницьких проектів, зокрема: Tempus JEP 26193 – 2005 «Кризис-анализ и принятие решений в Украине» (CRISIS ANALYSIS AND DECISION MAKING IN UKRAINE) (2005–2008); TEMPUS Project SCM – T074A06 «European-Ukrainian approach to the establishment of the Inter-University Rating System in Ukraine» (2006–2007); TEMPUS Project SCM – M024A04 TACIS & MEDA EU/SCM «The development of a Quality Assurance System within selected Universities in Moldova & Exchange of Experience Focusing on Bologna Process at Alexandria University in Egypt» (2006).

Член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій (ІЕП АН УРСР, м. Донецьк, 1981–1986 рр.; ДДУ, м. Дніпропетровськ, 1993–1998 рр.; Національна академія природоохоронного і курортного будівництва, м. Сімферополь, з 2004 р. по сьогоднішній час) та кандидатських дисертацій (ДМетІ, м. Дніпропетровськ, 1986–1989 рр.; Кримський аграрний університет, м. Сімферополь, 1995–2001 рр.). 3

2002 р. – голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій в ТНУ, м. Сімферополь.

Заступник головного редактора наукового журналу «Економика Крыма», редактор серії «Економіка» наукового журналу «Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского», член редколегії журналу «Культура народов Причерноморья». Експерт, член державної акредитаційної комісії МОН України, м. Київ (2006–2007 рр.).

Академік Академії економічних наук України (1993 р.), академік Кримської Академії наук (1994 р.), Заслужений працівник освіти АРК України (2006 р.).

Основні праці: «Управление эффективностью производства» (1985 р.); «Менеджмент в социально-экономических системах» (1995 р.); «Опережающее управление развитием экономики» (2007 р.).

Джерела та література: Очерки истории Симферопольского государственного университета (1918–1993). – Симферополь, 1993; Государственная металлургическая академия Украины. История становления вуза и развития его научно-педагогических школ (к 100-летию начала подготовки инженеров – металлургов). – Д., 1999; Профессора Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. 1918–2000. – К., 2000; Таврический университет на рубеже третьего тысячелетия. – К., 2007; Опережающее управление развитием экономики. – Симферополь, 2007.

ПОЙДА Дмитро Павлович (1908–1992)

Відомий учений-історик. Народився 21.10.1908 р. у с. Бородаївські Хутори Верхньодніпровського повіту Катеринославської губ. (тепер Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл.). Батько, селянин-бідняк, загинув на фронті під час Першої світової війни. Трудове життя розпочав з тринадцяти років. Працював наймитом, згодом секретарем сільської ради. З 1931 р. навчався в

Харкові, у Всеукраїнському інституті комуністичної освіти, де закінчив робітфак і три курси історичного факультету. Після реорганізації

інституту продовжив навчання в Харківському педагогічному інституті, який закінчив з відзнакою у 1936 р. Був запрошений продовжити навчання в аспірантурі Київського інституту червоної професури. У 1937 р. закінчив перший курс аспірантури історичного відділення, але у зв'язку з ліквідацією інституту отримав призначення на педагогічну роботу до м. Дніпропетровськ.

З 1937 р. працював у Дніпропетровському державному університеті. З вересня 1939 р. по серпень 1941 р. виконував обов'язки завідувача кафедри історії народів СРСР.

З початку Великої Вітчизняної війни перебував у діючій армії. Був політруком роти окремого саперного батальйону при штабі інженерних військ Південного фронту. З 1942 р. до 1944 р. служив у стрілецькому полку, наприкінці війни – у політвідділі дивізії. З листопада 1945 р. по серпень 1946 р. працював старшим викладачем соціально-економічних дисциплін Подільського військово-піхотного училища (м. Шуя).

У 1946 р., після демобілізації з армії, повернувся до Дніпропетровська. Понад 30 років життя працював у Дніпропетровському державному університеті (1937–1941, 1946–1955, 1965–1986 рр.), де в різні часи очолював кафедру історії СРСР та УРСР (1939–1941, 1946–1948, 1965–1986 рр.). Працював на посаді професора ДДУ до 1992 р. З 1948 р. до 1959 р. завідував кафедрою історичних наук у Дніпропетровській вищій партійній школі. У 1959–1965 рр. – завідувач кафедри історії КПРС Дніпропетровського гірничого інституту ім. Артема.

Центральний об'єкт наукових інтересів – соціально-економічна історія України XIX – початку XX ст. Основні проблеми досліджень: історія українського селянства в умовах розкладу і кризи феодально-кріпосницької системи; соціально-економічний розвиток Правобережної України в другій половині XIX ст.; особливості підготовки та проведення селянської реформи 1861 р.; динаміка та форми селянських виступів на Правобережній Україні в 1866–1900 рр. У 1949 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за темою «Крестьянское движение на Екатеринославщине в период революционной ситуации в России конца 1850-х – начала 1860-х годов», в 1962 р. – дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (на базі монографії, виданої в 1960 р.). У 1951 р. йому присвоїли вчене звання доцента, в 1963 р. – професора.

Створив у Дніпропетровську наукову школу з аграрної історії України. Автор понад 85-ти наукових і навчально-методичних та близько 70-ти науково-публіцистичних праць. Підготував понад 30 кандидатів історичних наук. Серед його учнів – доктори історичних наук, професори Д. С. Шелест, Л. П. Гарчева, В. В. Стецкевич, В. В. Крутиков, С. І. Світленко, А. В. Бойко, Г. Г. Кривчик.

Понад 20 років очолював спеціалізовану вчену раду на історичному факультеті ДДУ. Був членом редакційної колегії та автором відповідних розділів низки довідково-енциклопедичних видань, зокрема «Історії Української РСР», «Історії міст і сіл Української РСР», «Радянської енциклопедії історії України», «Большой советской энциклопедии» та ін.

Нагороджений двома орденами «Знак Пошани», орденом Вітчизняної війни II ступеня, багатьма медалями, Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР.

Заслужений працівник вищої школи України (1976 р.).

Помер 25.11.1992 р. Похований на Сурсько-Литовському кладовищі м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Крестьянское движение на Правобережной Украине в пореформенный период (1866–1900 гг.)» (1960 р.); «Крестьянское движение в Екатеринославской губернии накануне крестьянской реформы 1861 года» (1951 р.); «К вопросу о подготовке и ходе реформы 1861 года в Екатеринославской губернии» (1953 р.); «Из истории крестьянского движения на Украине в 70-х годах XIX века» (1954 р.); «З історії боротьби українського селянства проти духовенства в дореволюційний час» (1958 р.); «Про методику вивчення селянського руху періоду домонополістичного капіталізму» (1966 р.); «З історії селянських рухів на Катеринославщині в 80–90-ті рр. XIX ст.» (1990 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2846; Іваненко В. В. Тернистий шлях до науки // Питання аграрної історії України та Росії. – Д., 1995. – С. 4–9; Ковальський М. П. До питання про особливості стилю наукової творчості професора Дмитра Пойди // Питання аграрної історії України та Росії. – Д., 1995. – С. 9–16; Липовська Т. Д. Аграрна історія України в науковій спадщині Д. П. Пойди // Питання аграрної історії України та Росії. – Д., 1995. – С. 16–20; Світленко С. І. Д. П. Пойда як історик визвольного руху в Україні // Питання аграрної історії України та Росії. – Д., 1995. – С. 20–24; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 213–214.

М. Е. Кавун

ПОЛЯКОВ Микола Вікторович

Відомий учений-механік у галузі механіки суцільного середовища (рідини та газу, деформованого твердого тіла) та у галузі вищої освіти. Народився 1.05.1946 р. у родині лікарів. Батько – росіянин, мати – українка. Після закінчення 8 класу СШ № 13 (1961 р.) того ж року вступив до Дніпропетровського механічного технікуму (надалі технікум ракетно-космічного машинобудування), який закінчив з відзнакою у 1965 р.

Рік працював конструктором на п/с 203 та п/с 186 ОКБ Мінзгашу (нині КБ «Південне» та «Південмаш»).

З 1966 р. – студент механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного університету (ДДУ), який закінчив з відзнакою в 1971 р. Далі – аспірантура за спеціальністю «Гідроаеродинаміка» (1971–1974 рр.), під час навчання в якій був іменним стипендіатом.

Усе його життя і діяльність пов'язані з ДДУ: молодший науковий співробітник кафедри аерогідромеханіки (1974–1975 рр.); асистент (1975–1980 рр.), доцент (1980–1992 рр.), професор кафедри диференціальних рівнянь (з 1993 р.); завідувач підготовчого відділення університету; завідувач кафедри диференціальних рівнянь (з 1995 р.). З 1989 р. – декан механіко-математичного факультету, в 1996 р. був призначений проректором з навчальної роботи. З весни 1998 р. – виконуючий обов'язки ректора ДДУ, з листопада того ж року рішенням колегії Міністерства освіти України затверджений на цій посаді, яку обіймає і нині.

Кандидат фізико-математичних наук (1979 р.), доктор фізико-математичних наук (1992 р.). Докторську дисертацію захистив у Харківському інституті проблем машинобудування НАН України за темою «Чисельно-аналітичні методи в крайових задачах зі складною формою границі».

Коло наукових інтересів – розробка та узагальнення методів розв'язання нестационарних нелінійних крайових задач механіки суцільного середовища із невідомою вільною межею, а також створення нових математичних моделей для класу задач зі складною формою межі. Серед його наукових досягнень – розробка методів

побудови аналітичних розв'язків крайових задач в областях складної геометричної форми (зокрема нескінченних і напівскінченних) з метою подальшого використання сумісно з чисельними методами для розв'язання нелінійних задач механіки. Дослідження з проблем застосування методу граничних інтегральних рівнянь, а також симбіозу цього методу та методу параметричного диференціювання, методу послідовних конформних відображень проводяться більше 30 років і мають важливе народногосподарче значення. Його праці добре відомі як в Україні, так і за кордоном (США, Німеччина, Угорщина, Чехія, Румунія, Болгарія, Ірландія, Китай, Ізраїль, Франція). За цикл праць з гідрогазодинаміки та динаміки польоту літальних апаратів удостоєний премії ім. М. К. Янгеля НАН України (2005 р.).

У науковому доробку понад 310 праць, серед яких чотири монографії. Під його керівництвом підготовлено 8 кандидатських дисертацій. Його учні успішно працюють у науково-дослідних інститутах НАН України та вищих навчальних закладах.

Читає лекції із загальних курсів «Рівняння математичної фізики», «Диференціальні рівняння», розробив ряд нових спецкурсів зі спеціальності «Математика». Видав п'ять навчальних посібників та підручників, є співавтором підручника з грифом МОН України.

Значний внесок зробив у справу підготовки фахівців з вищою освітою. Веде велику роботу, спрямовану на перетворення й реформування системи вищої освіти, удосконалення підготовки висококваліфікованих фахівців. З проблем університетської освіти видав низку праць, у тому числі й монографії, присвячені такій інституціональній формі організації вищої освіти, як класичний традиційний університет. Переможець регіонального конкурсу «Світоч Придніпров'я – 2002» у номінації «Кращий діяч Придніпров'я» та лауреат конкурсу газети «Освіта» на кращого освітянина України (2004 р.). Один з ініціаторів всеукраїнського проекту, спрямованого на розвиток університетської автономії.

Голова двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій, голова редколегії журналу «Диференціальні рівняння та їх застосування», член редколегій низки фахових видань: «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Математика», «Математичне моделювання», «Ґрунтознавство», «Ґрані», «Інформаційний вісник АН ВО України», «Екологія та ноосферологія» та інші.

Член Секретаріату Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки (1993 р.), член Американського математично-

го товариства (1996 р.), академік АН ВО України (1996 р.), Академії інформатизації освіти (Росія, 1999 р.), Української екологічної академії (2001 р.), керівник Придніпровського центру АН ВО України.

Заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.). Відзначений державними нагородами України й інших країн: орденом «За заслуги» І–ІІІ ступеня (2000 р., 2003 р., 2006 р.), орденом Св. Станіслава ІV ступеня (2001 р.), державною нагородою Франції «Академічна пальмова гілка», золотою медаллю «Мости дружбы» - Азербайджан – Україна (2005 р.). Лауреат міжнародного академічного рейтингу популярності «Золота Фортуна». Має міністерські й академічні нагороди: знак Міносвіти «За відмінні успіхи у роботі в галузі вищої освіти» (1984 р.), знак «Відмінник освіти» (2001 р.), знак МОН України «Софія Русова» (2006 р.), золота медаль «За заслуги в освіті» Міжнародної кадрової академії, академічний орден «Святого Володимира», диплом від організації «Міжнародний комітет захисту прав людини» (2006 р.). Нагороджений медаллю «За вірну службу рідному місту» (2001 р.).

Основні праці: «Численно-аналитические методы решения краевых задач» (1991 р.); «Ракета как объект управления: Підручник» (2004 р., у співавторстві); «Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи» (2004 р., у співавторстві); «Методы решения нелинейных краевых задач. Задачи проникания» (2005 р.); «Ракети-носії і космічні ступені ракет як об'єкти керування» (2007 р., у співавторстві); «Классический университет: от идей античности до идей Болонского процесса» (2007 р., у співавторстві).

Література та джерела: Лауреати академічних нагород за 2000 рік // Літературна Україна. – 2001. – № 8. – І/ІІІ; Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 214–215; Ректор ДНУ – кращий діяч освіти Придніпров'я // Бористен. – 2003. – № 2; Хто є хто в Україні. – К., 2004; Біографічний довідник «Академіки АН ВШ України». – К., 2005; Кращі освітяни 2006 року // Освіта. – 2006. – 1. – № 4. – 11 січня; Поляков Микола Вікторович. Біобібліографічний показник. – Д., 2006.

В. С. Савчук

ПОПКОВА Людмила Василівна

Учений-економіст. Народилась 16.05.1939 р. у м. Мелітополь Запорізької обл. у сім'ї вчителів, українка. У 1956 р. закінчила із золотою медаллю СШ № 6 м. Мелітополь. У 1960 р. закінчила економічний

факультет Харківського інституту радянської торгівлі (зараз – Донецький інститут торгівлі) за спеціальністю економіка торгівлі.

Понад 10 років працювала начальником планово-економічного бюро у виробничому об'єднанні «Південний машинобудівний завод». З 1973 р. до 1976 р. навчалась в аспірантурі на кафедрі економіки та організації виробництва промислових підприємств ДДУ. У 1976 р. почала педагогічну діяльність на посаді асистента кафедри політекономії ДДУ.

Наукові інтереси у той період полягали у дослідженні проблем економіки та організації внутрішньозаводського транспортного обслуговування. За результатами наукових досліджень, а саме за розробку системи постійно діючої маршрутизації для міжцехового транспортування вантажу основного та допоміжного виробництва у 1974 р. отримала бронзову медаль ВДНГ СРСР. У 1978 р. захистила кандидатську дисертацію за спеціальністю 08.00.05 на тему: «Основні напрями підвищення ефективності промислового транспорту» і продовжила роботу на кафедрі економіки та організації виробництва промислових підприємств на посаді старшого викладача та у 1979 р. – доцента. Вчене звання доцента тієї ж кафедри отримала у 1981 р. Тематика подальших наукових досліджень була поширена на увесь спектр технічного обслуговування промислових підприємств: транспортне, ремонтне, інструментальне, складське, енергетичне. Теоретичні здобутки постійно впроваджувались в роботу промисловості м. Дніпропетровськ у рамках господарчих договорів між ДДУ та підприємствами. Було підготовлено та у 1991 р. захищено докторську дисертацію на тему «Інтенсифікація технічного обслуговування машинобудівного підприємства» (КІНГ, м. Київ). Цю роботу було визначено як перше в СРСР комплексне наукове дослідження з проблем технічного обслуговування (допоміжного виробництва).

Працюючи професором Дніпропетровського національного університету з 1992 р., викладає прикладні економічні дисципліни: «Організація машинобудування», «Планування на машинобудівних підприємствах», «Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства», «Економічна діагностика», «Внутрішній економічний

механізм підприємства». Успішно керує підготовкою кандидатських та докторських дисертацій.

Наукове звання професора присвоєно в 1996 р.

Основний напрям наукових досліджень у теперішній час – теоретико-методологічні аспекти, використання економічних методів управління господарськими суб'єктами України. Автор понад 180 наукових праць, у т. ч. чотирьох монографій.

З 1993 р. член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій ДНУ. У 2000 р. була головою цієї спеціалізованої вченої ради. Член редакційних колегій фахових видань ДНУ «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Економіка», «Економіка: проблеми теорії та практики».

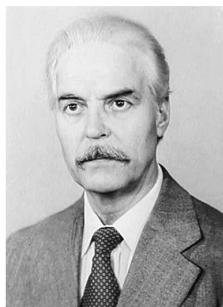
Основні праці: «Ремонт обладнання у машинобудівному виробництві» (1979 р.); «Транспортне обслуговування промислового виробництва» (1982 р.); «Інструментальне обслуговування промислового виробництва» (1985 р.); «Допоміжне виробництво: організація, планування та управління» (1988 р.); «Економічні проблеми технічного обслуговування машинобудівного виробництва» (1991 р.); «Планування допоміжного виробництва у машинобудуванні» (1992 р.); «Економіко-математичні методи в організації та плануванні машинобудування» (1995 р.); «Організація, планування та управління допоміжного виробництва» (1996 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 1847; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 215–216.

О. Й. Шевцова

ПОПОВСЬКИЙ Анатолій Михайлович

Учений-філолог. Народився 29.10.1935 р. у с. Приют Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. у родині сільських трударів. Українець. У 1950 р. закінчив Приютську початкову школу, а в 1953 р. – Тарасо-Шевченківську СШ. З 1953 р. до 1955 р. працював у тракторній бригаді колгоспу ім. Кірова, секретарем-діловодом Приютської НСШ, учителем Олександрівської СШ Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. З 1955 р. до 1957 р. служив у лавах Радянської армії. У 1962 р. закінчив Дніпропетровський державний університет і був рекомендований професором В. С. Ващенком для педа-

гогічної роботи на кафедрі української мови.

У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію «Лінгвістичне та історико-культурне значення полтавських говорів у формуванні української літературно-національної мови». З 1974 р. – доцент кафедри української мови. У 1990 р. захистив докторську дисертацію «Південноукраїнські джерела в історії формування української літературної мови». З 1991 р. – завідувач кафедри загального та слов'янського мовознавства, з 1992 р. – професор, а з 1998 р. і дотепер – професор кафедри української мови Дніпропетровського національного університету.

Читає курс лекцій «Історія української літературної мови», «Південноукраїнські джерела в історії формування української мови», започаткував наукову школу з проблем вивчення мови творчої спадщини письменників, вилучених з історичного процесу формування української культури.

З 1998 р. працює в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ на посаді професора кафедри українознавства.

Автор 654 публікацій з історії української літературної мови, лексикографії, бібліографії, діалектології, ономастики, термінології, дериватології, риторики, краєзнавства, української літератури та ін. Високо оцінені науковою громадськістю його навчальні посібники. Учасник 160 міжнародних, всесоюзних, республіканських та симпозіумів. Підготував 8 кандидатів філологічних наук та 4 членів НСП України. Виступив опонентом 60 кандидатських і докторських дисертацій. Член двох спеціалізованих рад із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (Дніпропетровський національний університет, Запорізький державний університет). Співавтор «Української літературної енциклопедії» у 5 томах, «Українська мова. Енциклопедія» та «Шевченківської енциклопедії».

Активний громадський діяч. Член редколегії громадських, літературно-художніх та наукових часописів «Вільна думка» (1991 р.), «Монастирський острів» (1994 р.), «Січеславський край» (1994 р.), «Бористен» (1996 р.), «Золотий фонд України» (1997 р.), «Січеславщина», «Крила» (2001 р.), а також наукових збірників ДНУ: «Ономастика і апелятиви», «Питання сучасної ономастики», «Дослідження з

мовознавства», «Дослідження з лексикології і граматики української мови», «Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ» (2000 р.), «Вісник Донецького інституту освіти» (2007 р.). Науковий редактор «Словника українських синонімів» Олекси Вусика (2000 р.), драматичної поеми Василя Барки «Кавказ» (2006 р.). Уклав поетичні збірки «Молода муза Січеславщини» (1998 р., 2000 р.), «Поетична Феміда» (2004 р.) та ін. Голова Конгресу української інтелігенції Дніпропетровщини, голова міського товариства «Просвіта». Делегат III, IV Всесвітнього Форуму Українців, всеукраїнських з'їздів КУІНу, товариства «Просвіта», краєзнавців України; учасник Міжнародних конгресів українців (Чернівці, 2002 р.; Донецьк, 2005 р.).

Удостоївся визнання Міжнародного біографічного центру (Кембридж, Великобританія, 1995 р.) за наукові праці з україністики та почесного звання Американського біографічного інституту – «Людина року» (1997 р.).

Нагороджений знаками «За участь у спорудженні підприємств гірничорудної промисловості» (1960 р.), «За отличные успехи в работе в области высшего образования СССР» (1985 р.), «Відмінник освіти України» (2001 р.), «За сприяння органам внутрішніх справ» (2005 р.), «40 років ДДУВС» (2006 р.), «Петро Могила» (2006 р.), медалями «Ветеран праці» (1987 р.), «Будівничий України» (2003 р.).

Основні праці: «Нормативні тенденції в мові фольклору Південної України ХІХ – початку ХХ століття» (1988 р.); «Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови» (1989 р.); «Південноукраїнські джерела в історії формування літературно-національної мови» (1990 р.); «Українські прізвища із спонукальним компонентом» (2003 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7486, 6675; Поповський Анатолій Михайлович // Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000. – С. 46; А. М. Поповському – 65 // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 35 наукових праць. – Д., 2001. – № 1. – С. 353–354; *Біднова Наталя*. Вчений-мовознавець із краю степового // Бористен. – 2005. – № 10. – С. 29–30; *Галацька В.* Слово Анатолія Поповського / В. Галацька, В. Мороз // Сільські новини. Всеукраїнська щотижнева газета. – 2005. – 10 листоп. – С. 8.

В. Я. Мороз

ПОТНІЦЕВА Тетяна Миколаївна

Учений-літературознавець. Народилася 12.11.1949 р. у м. Борисов Мінської обл. (Білорусь) у сім'ї військового та вчительки. Після закінчення середньої школи № 80 Дніпропетровська у 1967 р. вступила на англійське відділення філологічного факультету Дніпропетровського державного університету, по закінченню навчання як одна з кращих студентів була рекомендована для продовження навчання в аспірантурі при ка-

федрі англійської філології ДДУ. З 1976 р. працювала викладачем кафедри англійської філології, а після захисту кандидатської дисертації «Проблема метода у романах М. Шеллі «Франкенштейн», «Матільда» (1978 р.), стажування у Великій Британії і підготовки методичних посібників була рекомендована на посаду доцента кафедри англійської філології. Звання доцента одержала у 1982 р. З цього ж року розпочала роботу над докторською дисертацією «Жанр біографії в англійській літературі XVIII–XIX ст.», яку захистила у 1993 р. у Московському державному університеті. Диплом доктора філологічних наук було ностріфіковано Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (м. Київ) 1994 р. Вчене звання професора одержала у 1996 р.

З 1994 р. і до теперішнього часу – завідувач кафедри зарубіжної літератури ДНУ.

На романо-германському відділенні філологічного факультету читає фундаментальні курси і спецкурси: «Історія зарубіжної літератури XIX ст.», «Історія зарубіжної літератури кінця XIX – початку XX ст.», «Проблеми перекладу класичного художнього тексту». Підготувала 8 кандидатів філологічних наук.

Автор 150 наукових праць з історії англійської і американської літератури, серед них навчальні посібники і монографії.

Член міжнародної спілки вчених-англістів (ESSE), брала участь у міжнародних конференціях у Швеції, Польщі, Угорщині, Фінляндії. Член двох спеціалізованих рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій (Київський національний університет та Дніпропетровський національний університет). Головний редактор щорічного фахового збірника наукових праць кафедри зарубіжної літератури «Від бароко до постмодернізму», член редколегій таких наукових

видань, як «Американські літературні студії в Україні (Інститут літератури, м. Київ), «Біблія і культура» (Чернівецький університет), «Англістика і американістика» (ДНУ).

Основні праці: «Английская романтическая биография. Жанровое и стилевое своеобразие» (1992 р.); «Из истории жанра биографии в английской литературе (поэтика и стилистика)» (1991 р.); «Литературная биография викторианской поры» (1993 р.); «Слово «под занавес»: поэтика метатекстового компонента комедии Шеридана «Школа злословья» (2006 р.), ««Русский след» в творчестве О. Уайльда» (2006 р.); «Право мати вибір: про академічний та «авторський» погляд на американську літературу» (2006 р).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4303; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 217–218.

Н. П. Орлик

ПОЧТМАН Юрій Михайлович (1934–2001)

Учений у галузі оптимального проектування. Народився 26.05.1934 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовців, євреїв. Після закінчення Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту (ДІБІ) за спеціальністю інженер-будівельник (1956 р.) працював у проектному інституті «Придніпровський промбудпроект». З 1962 р. – на науково-педагогічній роботі в ДІБІ. Працював начальником обчислювального центру, асистентом, захистив кандидатську дисертацію (1966 р.), отримав учене звання доцента (1967 р.) (кафедра будівельної механіки), з 1973 р. – завідувач кафедри прикладної математики ДІБІ.

У 1982 р. перейшов до Дніпропетровського національного університету на посаду завідувача відділу проблемної науково-дослідної лабораторії міцності і надійності конструкцій, потім – провідного наукового співробітника кафедри обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Захистив докторську дисертацію (1991 р.), здобув учене звання професора (атестат ЮНЕСКО) (1998 р.). З 1998 р. його діяльність була пов'язана з Дніпропетровським державним фінансово-

економічним інститутом, де він очолював кафедру вищої математики і комп'ютерних технологій.

У ДНУ, як сумісник, читав курси з оптимального проектування, прикладної математики. Автор понад 540 публікацій наукового і навчально-методичного характеру, у тому числі 10 монографій. Брав участь у роботі авторитетних міжнародних конференцій, запрошувався для читання лекцій у Краківський технічний університет.

Створив у Дніпропетровську наукову школу з оптимізації конструкцій. Під його керівництвом підготовлені 2 докторські і 22 кандидатські дисертації. Упродовж 20 років очолював постійно діючі семінари «Оптимальне проектування конструкцій, машин і приладів» і «Економіко-математичне моделювання» Вченої ради АН України з проблеми «Кібернетика». Працював у двох спеціалізованих радах з захисту докторських дисертацій. Був членом редколегій відомих наукових видань.

Дійсний член європейської спілки прикладної математики і механіки (GAMM) (1995 р.), дійсний член Нью-Йоркської академії наук (1996 р.), член міжнародної Асоціації IASS PS (Польща) (1997 р.), академік Міжнародної Академії комп'ютерних наук і систем (1999 р.).

Помер 8.01.2001 р. м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Динамическое программирование в задачах строительной механики» (1975 р.); «Расчет и оптимальное проектирование конструкций с учетом приспособляемости» (1978 р.); «Методы оптимального управления колебаниями деформируемых систем» (1982 р.); «Многокритериальная оптимизация конструкций» (1985 р.); «Оптимизация подкрепленных цилиндрических оболочек» (1990 р.); «Тонкостенные конструкции в условиях коррозионного износа» (1995 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2005. – С. 218–219.

А. П. Дзюба

ПОШИВАЛОВ Володимир Павлович

Учений-математик. Народився 30.04.1955 р. у м. Дніпропетровськ. У 1977 р. закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Динаміка та міцність машин».

З 1977 р. працював у Інституті технічної механіки НАН України і НКА України на посадах: інженер, молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник, а з 1994 р. і дотепер – провідний науковий співробітник відділу надійності та довговічності складних технічних систем цього інституту.

У 1985–1987 рр. працював за сумісництвом доцентом кафедри алгебри та геометрії ДДУ, а з 1996 р., на засадах сумісництва, – професором кафедри економіки та управління підприємством Інституту економіки ДНУ.

У 1986 р. після захисту кандидатської дисертації здобув науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. У 1990 р. йому присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника. Доктор технічних наук з 1993 р. Вчене звання професора присвоєно у 1999 р.

Спеціаліст у галузі довготривалої міцності та довговічності конструкцій. Останнім часом його наукові інтереси поширилися на сучасні проблеми економіки, зокрема з вирішення задач маркетингу та прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах невизначеності.

Ним опубліковано понад 70 наукових друкованих праць, у тому числі три монографії.

Автор низки фундаментальних результатів з розв'язання задач нелінійного деформування та випинання в умовах повзучості конструктивно ортотропних та ізотропних оболонок з урахуванням миттєвих пластичних деформацій, історії навантаження і пошкоджуваності матеріалу, а також побудови ймовірної моделі крихкого руйнування за умов повзучості конструкційних матеріалів.

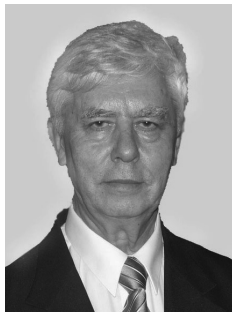
Лауреат Дніпропетровської міської комсомольської премії в галузі механіки ім. акад. АН УРСР В. А. Лазаряна (1983 р.) та лауреат премії АН УРСР для молодих учених у галузі технічних наук (1986 р.).

Основні праці: «Пределные состояния оболочек при сложном нагружении и ползучести материала» (1987 р., у співавторстві); «Длительная прочность и долговечность элементов конструкций» (1992 р.); «Застосування Excel в економічних задачах» (1999 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 219–220.

І. Ю. Калмикова

ПРИВАРНИКОВ Аркадій Костянтинович

Учений у галузі механіки деформівного твердого тіла. Народився 24.01.1937 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї педагогів. У 1959 р. закінчив фізико-математичний факультет Дніпропетровського університету за спеціальністю «Механіка». Із цього часу (упродовж 28 років) наукова та педагогічна діяльність була пов'язана з кафедрою теоретичної механіки (нині – кафедра теоретичної та прикладної механіки) Дніпропетровського університету, де він пройшов шлях від аспіранта до професора. Кандидатську дисертацію захистив у 1963 р. в Інституті механіки АН УРСР, докторську – в 1982 р. у Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова, вчене звання професора одержав у 1985 р. Із 1987 р. працює в Запорізькому університеті.

Один із провідних фахівців у галузі теорії пружності. Здійснив вагомий внесок у розвиток теорії багатошарових середовищ. Запропонований ним метод функцій податливості виявився найефективнішим способом визначення напружено-деформованого стану пружних і спадково-пружних багатошарових основ з довільним числом шарів. Цей метод дозволив одержати аналітичні розв'язки основних граничних задач у квадратурах та відкрив шлях для розв'язання мішаних граничних задач. Дослідив загальні властивості інтегральних рівнянь змішаних задач у випадку довільної просторової деформації основи, сформулював конструктивний спосіб їх розв'язання та одержав розв'язки цілого ряду таких задач. Він досяг значних успіхів у розвитку теорії багатошарових середовищ з односторонніми в'язями між шарами та шаруватих середовищ складної структури. Список його наукових праць нараховує понад 150 найменувань. У своїй науковій діяльності завжди приділяє велику увагу питанням коректності чисельної реалізації розв'язків задач механіки та обґрунтування достовірності одержаних результатів, його відрізняє висока ерудиція в різноманітних розділах механіки та математики.

Протягом своєї багаторічної педагогічної діяльності на кафедрі теоретичної механіки ДДУ проводив заняття з різноманітних навчальних дисциплін, серед них теоретична механіка, теорія пружності, чисельні методи механіки, методи наближених обчислень, теорія

функцій комплексного змінного. Його лекції відрізняються глибиною змісту та методичною продуманістю, доброзичливістю до студентів, поєднаною з вимогливістю. Завдяки своєму педагогічному таланту, високій культурі, тонкій іронії та гумору, він завжди улюблений викладач у студентів. Ніколи не шкодує сил і часу на керівництво роботою аспірантів, вмів вселити в учнів упевненість у своїх творчих силах. Під його керівництвом захищені 13 кандидатських дисертацій.

Основні праці: «Концепция напряжений около круглого отверстия цилиндрической оболочки» (1965 р., у співавторстві); «О неполном контакте упругого слоя» (1971 р.); «Упругие многослойные основания» (1985 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2932, 7490, 5198; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 220-221.

В. О. Сясев

ПРИВАРНИКОВ Юлій Костянтинович

Учений-механік. Народився 12.04.1938 р. у м. Дніпропетровськ. У 1955 р. із золотою медаллю закінчив середню № 2 м. Дніпропетровськ. У 1960 р. з відзнакою закінчив фізикоматематичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Механіка».

У 1960–1962 рр. – молодший науковий співробітник Українського науково-дослідного трубного інституту (м. Дніпропетровськ). З 1962 р. до 2001 р. – інженер, старший науковий співробітник, начальник сектора, начальник відділу, начальник комплексу, начальник відділення, головний науковий співробітник КБ «Південне». У 1988–1997 рр. працював професором кафедри теоретичної механіки ДГУ.

Кандидат технічних наук з 1966 р., доктор технічних наук з 1984 р. Професор кафедри теоретичної механіки. Академік Академії інженерних наук України (1991 р.).

Фахівець з динаміки деформування пружнопластичних елементів ракетних конструкцій при дії ударних навантажень. Наукова, інже-

нерна і викладацька діяльність пов'язана з рішенням практичних задач динаміки і міцності елементів ракетних конструкцій, розроблених у КБ «Південне»: створення і впровадження пакета алгоритмів і програм розрахунку на ЕОМ напружено-деформованого стану елементів ракет з врахуванням знакозмінного пружнопластичного деформування при статистичному і динамічному навантаженні; розробка і впровадження в практику розрахунків пакета методик і чисельних алгоритмів вибору параметрів нелінійних пристроїв амортизації ракет у шахтних пускових установках з врахуванням їх динамічних властивостей, наявності рідкого ракетного палива і стохастичного характеру вибухових впливів; розробка і впровадження методу розрахунку поширення пружнопластичних хвиль за елементами ракет при підриві подовжених зарядів, запропонований ефективний метод захисту вузлів, що охороняються. Запропонував і впровадив захищений авторським посвідченням високоефективний спосіб захисту орбітальної інформації при ударі носія об м'який ґрунт. За його участю у 1996–1997 рр. в Державному конструкторському бюро «Південне» вперше в Україні введені до ладу найсучасніші системи кінцево-елементного аналізу конструкцій «Ansys», «Nastran», «Іскра», що дозволило вирішити складні проблеми динаміки і міцності ракет для міжнародних космічних програм «Морський старт», «Глобалстар» та підтвердити їх експериментальними випробуваннями у лабораторних умовах.

Автор та співавтор понад 140 наукових праць.

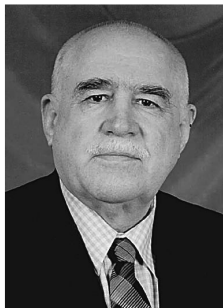
Під його керівництвом захищено більше 10 кандидатських дисертацій та підготовлена до захисту одна докторська. Був членом спеціалізованої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій.

Має медаль ім. М. К. Янгеля ФК СРСР (1991 р.), 14 авторських посвідчень на винаходи, лауреат ВДНГ Радянського Союзу.

Основні праці: «Динамическое деформирование элементов конструкций при кратковременном нагружении» (1986 р.); «Динамический расчет блоков» (1989 р.).

Джерела та література: Мелуа А. И. Ракетная и космическая техника. Под ред. В. В. Панова. – М.; СПб., 2003. – С. 502.

І. Ю. Приварникова

ПРИСТАВКА Олександр Пилипович

Учений у галузі інформаційних технологій. Народився 28.08.1937 р. у селищі Карповичі Семенівського р-ну Чернігівської обл. у родині селян. Після закінчення середньої школи з 1954 р. до 1958 р. навчався на фізико-математичному факультеті Новожибківського педагогічного інституту Брянської обл., з 1959 р. до 1962 р. – на факультеті систем управління Казанського авіаційного інституту, після закінчення якого працював співробітником науково-дослідних та конструкторських організацій військово-промислового комплексу СРСР. З 1965 р. до 1968 р. – аспірант Казанського авіаційного інституту. З 1970 р. і дотепер пройшов шлях науковця та викладача на посадах доцента, професора, старшого та головного наукового співробітника Дніпропетровського національного університету. У даний час – професор кафедри математичного забезпечення ЕОМ та головний науковий співробітник лабораторних систем обробки геоінформації НДІ геології ДНУ.

У 1969 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук, у 1993 р. – на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук за спеціальністю 05.13.04 «Автоматизовані системи управління та системи обробки інформації». Отримав звання доцента (1972 р.) та вчене звання професора за спеціальністю 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології» (1995 р.). Автор понад 360 наукових робіт.

Зробив вагомий внесок у розвиток теорії та практики оцінки показників надійності й ефективності функціонування космічної та авіаційної техніки, розробки теорії та інформаційної технології систем моніторингу навколишнього середовища, фундатор введення сплайн-перетворень у теорію обробки статистичної інформації. Під його керівництвом створено наукову школу із систем обробки статистичної інформації та із систем моніторингу. Підготував 21 кандидата та одного доктора наук. Є головою спеціалізованої вченої ради при Дніпропетровському національному університеті та входить до складу спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при Національному авіаційному університеті, бере активну участь у навчальному процесі та підготовці фахівців факуль-

тету прикладної математики Дніпропетровського національного університету.

Нагороджений (1957 р.) медаллю «За освоєння цілинних земель».

Основні праці: «Гистосплайны» (1991 р.); «Сплайн-распределения в статистическом анализе» (1995 р.); «Статистична обробка даних» (2001 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7492; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 322.

О. Г. Байбуз

ПРИСТАЙКО Тамара Степанівна

Учений-філолог. Народилася 05.12.1953 р. у селищі Логизево Прокоп'євського р-ну Кемеровської обл. (Російська Федерація) у родині сільського службовця. Росіянка.

Після закінчення у 1971 р. П'ятихатської СШ № 2 (Дніпропетровська обл.) вступила на російське відділення філологічного факультету ДДУ, яке закінчила у 1976 р. з відзнакою. У тому ж році була зарахована до аспірантури по кафедрі російської мови. У 1979 р. достроково захистила кандидатську дисертацію «Російська термінологія прокатного виробництва». З 1980 р. працювала викладачем, а з 1984 – доцентом кафедри російської мови ДДУ.

У 1997 р. захистила докторську дисертацію «Номінація у сфері спеціальної комунікації».

З 1998 р. і по цей час працює на посаді професора кафедри загального та російського мовознавства ДНУ. З 2004 р. – завідувач цієї кафедри.

Викладає курси: «Сучасна російська мова. Лексикологія, «Сучасна російська мова з елементами культури мови та стилістики», «Старослов'янська мова», «Російське письмо: історія, теорія, практика», «Номінація у сфері спеціальної комунікації», «Когнітивна семантика» та ін. Автор 151 наукової праці, серед них навчальні посібники, монографії.

Активний учасник всеукраїнських та міжнародних наукових форумів, що проводяться в Україні, Росії, Болгарії. У серпні 2007 р. на

XI Конгресі Міжнародної асоціації викладачів російської мови та літератури брала участь у роботі Асамблеї МАВРМЛ як представник України. Організатор Міжнародної наукової конференції «Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах», що проводиться кафедрою загального та російського мовознавства на базі ДНУ з 2003 р.

Обґрунтувала новий науковий напрям у термінознавстві: дослідження номінативних одиниць спеціального тексту у системно-функціональному аспекті. Під її керівництвом захищені 10 кандидатських дисертацій. Вона постійний офіційний опонент на захисті докторських та кандидатських дисертацій, рецензент багатьох наукових монографій та посібників учених з різних ВНЗ України.

Протягом багатьох років була членом спецрад для захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському та Харківському національних університетах, з 2007 р. очолює спеціалізовану вчену раду К 08.051.05 для захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей «Українська мова» та «Російська мова» у ДНУ.

Відповідальний редактор збірників матеріалів конференцій «Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах» (2003 р., 2005 р., 2007 р.), журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Мовознавство» (з 2006 р.), член редколегій 5 періодичних видань України.

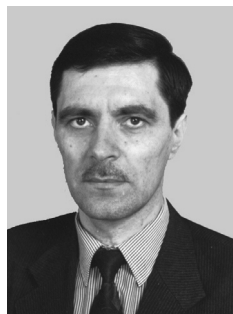
Основні праці: «Лексико-номінативная организация специального текста» (1996 р.); «Профессиональная лексика как отображение наивной картины мира» (2002 р.); «Актуальные «мотивы» в языке современной моды» (2007 р.); «Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 568, 5200; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 223–224.

І. І. Турута

ПРИХОДЬКО Олександр Анатолійович

Учений у галузі аерогідрогазодинаміки. Народився 14.04.1953 р. у м. Мена Чернігівської обл. Закінчив механіко-математичний факультет Дніпропетровського держуніверситету (1979 р.).

Після навчання в аспірантурі (1979–1982 рр.) працював у ДНУ зі зміною посад у такій послідовності: інженер, молодший науковий співробітник (1982–1984 рр.), старший науковий співробітник (1984–1988 рр.) кафедри прикладної газової динаміки і теплообміну, викладач кафедри математичного аналізу (1984–1988 рр.), доцент (1989–1991 рр.), докторант кафедри двигунобудування (1991–1993 рр.), професор кафедри теоретичної та прикладної механіки (1994–1996 рр.), завідувач кафедри технічної механіки ФТІ (з 1996 р. і дотепер).

Кандидат фізико-математичних наук (1983 р.), старший науковий співробітник (1987 р.), доцент (1990 р.), доктор фізико-математичних наук (1993 р.), професор (1996 р.).

Основні наукові напрями: аерогідромеханіка та тепломасообмін, розробка універсальних систем математичного моделювання процесів аерогідрогазодинаміки і тепломасообміну, застосування математичного моделювання у проектно-конструкторських роботах у хімічній технології, транспорті, машинобудуванні.

Читає курси лекцій з теоретичної та прикладної механіки, аерогідрогазодинаміки, розрахунку аеродинамічних характеристик ракет, диференціальних рівнянь, теорії функцій комплексної змінної, програмування, інформатики, нарисної геометрії і комп'ютерної графіки тощо.

Член Національного комітету з теоретичної та прикладної механіки (1994 р.). Член кваліфікаційних спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій Дніпропетровського національного університету, Харківського аерокосмічного університету та ІГТМ НАН України.

Автор 11 навчальних посібників, у тому числі трьох з грифом Міністерства освіти і науки. Має більш 250 наукових праць, зокрема дві монографії, два винаходи і два патенти.

Підготував п'ять кандидатів наук.

Лауреат премії НАН України імені О. К. Антонова (2005 р.).

Основні праці: «Математическое и экспериментальное моделирование аэродинамики элементов транспортных систем вблизи экрана» (1998 р.); «Компьютерные технологии в аэрогидромеханике и тепломассообмене» (2003 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 224.

В. С. Савчук

ПРИСНЯКОВ Володимир Федорович

Відомий учений у галузі двигунобудування. Народився 18.06.1937 р. у с. Козинці Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровського обл. Закінчив із золотою медаллю середню школу у Верховцево (1955 р.). Закінчив із відзнакою фізико-технічний факультет ДДУ (1960 р.). У 1960–1962 рр. працював асистентом кафедри № 2 (пізніше двигунобудування). Після навчання в аспірантурі (1962–1963 рр.) – асистент, старший викладач, доцент кафедри двигунобудування ДДУ (1963–1967 рр.), стажер Гренобльського університету (Франція, 1967–1968 рр.). У 1986 р. обраний завідувачем кафедри двигунобудування. Проректор ДДУ з навчальної роботи (1972–1977 рр.). Завідувач відділу високотемпературної теплотехніки ІГТМ АН СРСР (1983 р.). У 1986–1998 рр. ректор Дніпропетровського державного університету.

Кандидат технічних наук (1963 р.), доктор технічних наук (1973 р.), доцент (1964 р.), професор (1974 р.), член-кореспондент АН України (1988 р.), академік НАН України (1990 р.).

З 1998 р. і дотепер – завідувач відділу високотемпературної теплотехніки ІГТМ НАН України.

Основні наукові дослідження стосуються галузі динаміки рідинних ракетних двигунів, гідродинаміки та тепломасообміну при кипінні робочих тіл і теплоносіїв, електроракетних двигунів, проектування космічних енергоустановок тощо. Перший значний комплекс робіт виконано з динаміки РРД. Розв'язав (за результатами досліджень) задачу про тепломасообмін у процесі кипіння без залучення емпіричних коефіцієнтів (1973 р.). Під його керівництвом розв'язано низку задач про перехідні процеси у двигунах малих тяг з урахуванням функціонування електрогідравлічних керуючих органів та фізичних процесів, які виникають під час витікання рідини у вакуум. Ним

створена в ДДУ унікальна база для дослідження процесів у плазмових двигунах і космічних енергетичних установках (КЕУ), проведено великий цикл експериментів і теоретичних досліджень з питань розробки нового напрямку – електроракетних двигунів. Запропонував розрахункову формулу для опису експериментальних результатів при вивченні внутрішніх характеристик кипіння лужних металів у об'ємі рідини. Його наукові інтереси пов'язані з розробкою і впровадженням принципово нових пристроїв і засобів управління тепловою енергією, методів охолодження високонапружених вузлів металургійного обладнання й агрегатів нової техніки за допомогою високотемпературних теплових труб. Цикл робіт у співавторстві з теорії та застосування теплових труб, удостоєний Державної премії України (1995 р.). У 90-ті рр. під його керівництвом у ДДУ активно розроблялися космічні проекти на базі раніше досягнутих результатів у теплотехніці енергетичних установок, у першу чергу з динамічним перетворенням енергії. Очолюваний ним колектив авторів обґрунтував можливість розміщення на Місяці сонячних енергосистем великої потужності і запропонував перспективні схемні рішення. Активно працює в інших галузях науки: людиномашинні системи, математична психологія, математичне моделювання, макроекономіка тощо. За його участю видано перший в Україні російсько-український словник з авіаційної та ракетно-космічної техніки (1997 р.).

У останні роки багато уваги приділяє прогностичним моделям розвитку новітньої ракетно-космічної техніки та використанню нових технологій для інтенсифікації процесів горіння та специфічного масообміну у ракетних двигунах. Працює над створенням теоретичних засад нестаціонарної макроекономіки, моделей розвитку світової економіки та математичних моделей активності людини. Результати досліджень викладені у декількох монографіях.

У його науковому доробку сотні наукових праць, десятки монографій, велика кількість винаходів. Створив великий колектив учених, що працюють над вирішенням важливих проблем. Підготував 53 кандидати та 7 докторів наук.

Дійсний член Міжнародної Академії наук вищої школи (1992 р.), обирався віце-президентом її відділення в Україні (1995 р.), академік-організатор АПН України (1992 р.), академік Української екологічної академії наук (1993 р.), дійсний член Міжнародної інженерної академії

астронавтики (1995 р.), дійсний член Академії інформатизації освіти (1996 р.). Близько 15 років керував кваліфікаційними спецрадами із захисту докторських дисертацій.

Заслужений діяч науки і техніки України (1982 р.), нагороджений медалями М. К. Янгеля (1987 р.) та ім. Ю. О. Гагаріна (1988 р.), медаллю Асоціації астронавтики та аеронавтики Франції (2002 р.).

Основні праці: «Динамика жидкостных ракетных двигателей» (1969 р.); «Клапаны бортовых систем стратегических ракет дальнего действия и космических аппаратов» (1969 р.); «Запобіжні клапани паливних баків ракет далекої дії» (1969 р.); «Динамика твердотопливных ракетных двигателей» (1984 р.); «Вибрані задачі нестационарної макроекономіки» (1997 р.); «Нестационарная макроэкономика: Уч. пособие» (2000 р.); «Космос. Земля. Жизнь» (2000 р., у співавторстві); «Человеческий капитал как интеллектуальная сила. Опыт математического моделирования» (2004 р., у співавторстві).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 225–226.

В. С. Савчук

ПРОНЬ Людмила Володимирівна

Учений у галузі ракетного двигунобудування. Народилася 13.06.1939 р. у м. Сімферополь. Закінчила з відзнакою фізико-технічний факультет Дніпропетровського держуніверситету в 1961 р. Трудовий шлях почала з посади інженера ДКБ «Південне» (1961–1964 рр.). Після навчання в аспірантурі (1964–1966 рр.) працювала старшим викладачем (1966–1971 рр.), доцентом (1971–1994 рр.), з 1994 р. – професором, з 1998 р. – завідувачем кафедри двигунобудування (раніше кафедра № 2) фізико-технічного факультету Дніпропетровського національного університету. Кандидат технічних наук (1968 р.), професор (1994 р.).

Основні напрями наукової діяльності: теоретичні і експериментальні дослідження динаміки рідинних ракетних двигунів. Отримала результати, які мають як теоретичне, так і прикладне значення, використовуються в практиці конструкторських бюро. Їй належать

перші в СРСР теоретичні дослідження і публікації, присвячені розробці методик розрахунку з таких проблем динаміки РРД: запуску (1963 р.), наближення умов випробувань на стенді до льотних (1965 р.), встановлення причин аварійних наслідків випробувань (1966 р.).

Автор понад 100 наукових праць, серед яких дві монографії та підручник з грифом Міністерства освіти і науки України, 16 навчально-методичних посібників.

Читає основні курси лекцій з двигунобудування: «Динаміка ракетних двигунів», «Теорія РРД», «Випробування ракетних двигунів, надійність РД» та інші.

Керівник 7 кандидатських дисертацій, консультант 6 докторських дисертацій.

Підготувала багато фахівців, які працюють у ракетній і авіаційній промисловості. Серед них – генеральний директор Національного космічного агентства України, генеральний директор ДВО ПМЗ, головний конструктор по двигунах ДКБ «Південне», керівники цехів, начальники відділів. На кафедрах ДНУ та інших ВНЗ успішно працюють багато її учнів. Серед них 8 докторів технічних наук.

Заслужений працівник освіти України (1998 р.). Нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня (2001 р.).

Основні праці: «Теоретические основы экспериментальной отработки ЖРД» (1973 р.); «Летные испытания ЖРД» (1977 р.); «Основи теорії та проектування РДТП» (2005 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 2962, 7496; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 226–227.

В. С. Савчук

ПРОНЯКІН Володимир Іванович

Учений-філософ. Народився 13.10.1947 р. у м. Мурманськ (Російська Федерація) у родині військовослужбовця. Середню школу закінчив 1966 р. у м. Арциз Одеської обл. З 1966 р. до 1969 р. служив на Північному Флоті (м. Североморськ). У 1969 р. був зарахований студентом філософського факультету Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1974 р. за спеціальністю «Філософія». З 1974 р. до 1987 р. працював на кафедрі філософії Дніпропетров-

ського медичного інституту асистентом, викладачем, старшим викладачем. З 1988 р. – старший викладач Дніпропетровського металургійного інституту (зараз – Національна металургійна академія України). У 1990 р. захистив кандидатську дисертацію «Досвід як причинно-часовий фактор культурогенезу». З 1995 р. – доцент кафедри філософії. У тому ж році зарахований докторантом кафедри філософії Дніпропетровського держуніверситету. Докторантуру успішно закінчив у 1998 р., а у 1999 р. захистив докторську дисертацію «Культурно-онтологічні аспекти історії західноєвропейської метафізики». З 2000 р. – професор кафедри філософії Дніпропетровського університету.

Протягом багатолітньої педагогічної діяльності освоїв широкий спектр навчальних дисциплін, які викладав студентам та аспірантам Дніпропетровська у різних вищих навчальних закладах. Серед цих дисциплін: «Філософія», «Історія філософії», «Соціальна психологія», «Культурологія», «Релігієзнавство», «Етика», «Естетика» тощо. На філософському відділенні ДНУ читає курси: «Історія античної філософії», «Історія філософії Стародавнього Сходу», «Метафізика», «Соціальна філософія», «Філософська пропедевтика», «Філософська герменевтика», «Логіка і методологія соціального пізнання», «Метафізичні аспекти філософії мови» та авторський спецкурс «Філософія культури Міхаїла Бахтіна». Автор навчальних посібників з історії філософії, філософії науки, соціальної філософії. Після захисту докторської дисертації активно включився у працю з підготовки кандидатів наук: керує науковою роботою аспірантів та здобувачів.

Наукові інтереси зосереджені у галузі історії вітчизняної та західноєвропейської філософії, насамперед – її метафізичної парості, історії і теорії культури.

Автор понад 80 друкованих праць.

Учасник численних міжнародних, національних та регіональних наукових конференцій, симпозіумів та постійно діючих семінарів. Член кількох міжнародних наукових асоціацій: Феноменологічного товариства України, Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) України, Міжнародного товариства Бахтіністів (м. Саранськ, Росія) та ін. Заступник голови двох спеціалізованих вче-

них рад із захисту докторських дисертацій при Дніпропетровському національному університеті: Д 08.051.11; К 08.051.08. Член редколегій: «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія. Політологія. Соціологія»; Міжвуз. наук. зб. «Філософія, культура, життя»; Міжвуз. наук. зб. «Філософія і соціологія в контексті сучасної культури»; альманах «Грані»; зб. наук. праць Спілки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae».

Основні праці: «Методологический анализ историко-философского знания» (1984 р., у співавторстві); «Предмет и познавательные средства метафизики» (1997 р.); «Западноевропейская метафизика: истоки, эволюционные трансформации, перспективы» (2006 р.).

Джерела та література: Дніпропетровський національний університет: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 227–228.

С. В. Шевцов

РЕВА Автоном Степанович (1899–1937)

Учений-фізик. Народився 21.08.1899 р. у с. Холми Чернігівської губернії у сім'ї поштаря. Його родина переїхала до Катеринослава, де він закінчив міське училище та 1918 р. екстерном здав іспити за курсом навчання у реальному училищі. Після цього перебрався до Києва, де став студентом Київського політехнічного інституту. Брав участь у студентських заворушеннях. Повернувся до Катеринослава. Був заарештований та звільнений під час зміни влади. 3 березня 1920 р. працював в Окркомгубі та того ж року відновив навчання у Катеринославському гірничому інституті, який закінчив у 1924 р. Був активістом студентських організацій, брав участь у багатьох громадських акціях.

Асистент кафедри фізики Гірничого інституту, яку очолював А. Е. Малиновський (1923 р.). З 1928 р. – кандидат, з 1934 р. – член ВКП (б).

Завідувач кафедри фізики Фізико-хіміко-математичного інституту (1932–1933 рр.). Завідувач відділу високих тисків Дніпропетровського фізико-технічного інституту (з 1933 р.). Проректор з навчальної роботи Дніпропетровського державного університету (з 1933 р.). За свідченнями співробітників і студентів був чудовим лектором та прекрасним організатором.

Започаткував перші в СРСР дослідження з фізики й техніки високих тисків. У 1933–1937 рр. відділ високих тисків ДФТІ розробляв джерела тиску до 25 тисяч атмосфер, вивчав властивості речовин при надвисоких тисках, зокрема оптичні показники заломлення рідин та газів.

Під час чергової «чистки» від «ворогів народу» (1935 р.) його було виключено з партії «як такого, що випадково потрапив до партії і за повну відсутність класової пильності». Заарештований у травні 1937 р., звинувачений в участі у «контрреволюційній меншовицько-троцькістській терористичній організації». У вересні 1937 р. за ст. 54-8 та 54-11 КК УРСР рішенням Військової колегії Верховного Суду СРСР був засуджений до вищої міри покарання з конфіскацією усього особистого майна. З його смертю зник у СРСР такий напрям наукових досліджень, як високі тиски.

Розстріляний 15.10.1937 р. Реабілітований 6.06.1956 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР.

Джерела та література: Савчук В. С. Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917–1945). – Д., 1997; Савчук В. С. «Цією галуззю фізики в СРСР ніхто не займався» // Відроджена пам'ять: Книга нарисів. – Д., 1999; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 228–229.

В. С. Савчук

РЕВА Олександр Дмитрович (1914–1999)

Учений-біохімік. Народився 17.04.1914 р. у с. Котівка Дніпропетровської обл. У сім'ї селянина. У 1938 р. закінчив Дніпропетровський державний університет за спеціальністю «Фізіологія тварин» і був запрошений асистентом кафедри біохімії. Ветеран Великої Вітчизняної війни, гвардії капітан, кавалер орденів Червоної Зірки та Вітчизняної війни. Засновник наукової школи радіаційних біохіміків України.

За його безпосередньою участю у 1963 р. відбулося друге народження кафедри біохімії в Дніпропетровському держуніверситеті як кафедри біофізики та біохімії, і вже у 1964 р. було поновлено випуск біохіміків. Очо-

люваний ним колектив підготував низку важливих для біохіміків і біофізиків спецкурсів: «Радіобіологія», «Фізика і хімія білка», «Нуклеїнові кислоти», «Біоенергетика», «Фізико-хімія збудливих структур», «Фотобіологія», «Електронні та іонні прилади в біофізиці і біохімії», «Ензимологія», «Сучасні методи досліджень», «Спектральний аналіз» та ін.

Керівник 24 кандидатських дисертацій з радіаційної нейрохімії і біофізики нервової системи. Автор та співавтор 200 наукових праць.

Наукові інтереси пов'язані з вивченням дії радіації на нервову систему. Під його керівництвом проводилися дослідження динаміки хімічного складу і процесів метаболізму у функціонально та морфологічно різних структурах мозку за умов розвитку гострої форми променевої хвороби. Зокрема, досліджували окиснювальне фосфорилування, вуглеводно-фосфорний обмін, динаміку вмісту ДНК та РНК, фракційний склад білків, фосфоліпідів, динаміку вмісту медіаторів, мікроелементів, зміни біоелектричної активності спинного мозку, порушення активності ряду ферментів і ферментних систем нуклеїнового, білкового, ліпідного, медіаторного обмінів. Комплексний підхід до вивчення проблеми дії радіації дозволив наблизитися до розуміння механізмів біологічної дії іонізуючих випромінювань на мозок і розкриття біохімічної сутності променевої хвороби. У результаті цих досліджень була розроблена «Схема радіаційно-біофізичного та біохімічного ушкодження спинного мозку», яка лягла в основу докторської дисертації, захищеної в 1970 р.

Ініціатор і організатор проведення у Дніпропетровську низки з'їздів, наукових конференцій і симпозіумів. У 1971 р. був проведений Всесоюзний науковий симпозіум на тему «Дія іонізуючої радіації на білки, їх структуру та функції», у 1978 р. – Всесоюзний симпозіум «Метаболізм білків центральної нервової системи», в якому брали участь понад 400 вчених країни. У 1975 р. на базі кафедри біохімії ДДУ Мінвуз СРСР провів Всесоюзну нараду-семінар з подальшого підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою зі спеціальностей «Біохімія» та «Біофізика». На нараді були присутні завідувачі відповідних кафедр усіх університетів СРСР.

Помер у 1999 р.

Основні праці: «Содержание и распространение различных фракций фосфолипидов в спинном мозге» (1969 р.); «Ионизирующие излучения и нейрохимия» (1974 р.); «Дослідження активності ферментів білкового катаболізму в субклітинних структурах нервової тканини» (1981 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3021, 3022, 7502; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 229–230.

Г. О. Ушакова

РЕЙНГАРД Ігор Олександрович*

Учений-педагог. Народився 22.02.1921 р. у м. Катеринослав у родині професора ДДУ Олександра Володимировича Рейнгарда. Навчався в середній школі № 67, після закінчення якої в 1939 р. вступив на навчання до Дніпропетровського держуніверситету на фізичний факультет. До початку війни встиг закінчити два курси. У роки евакуації завершив вищу освіту на фізикоматематичному факультеті П'ятигорського педінституту, одержавши диплом з відзнакою.

Повернувся до звільненого Дніпропетровська. З 1944 р. працював у ДДУ упродовж 55 років на посадах асистента, старшого викладача, доцента, професора. З 1999 р. на науковій пенсії.

У 1961 р. захистив дисертацію в НДІ загальної та політехнічної освіти (м. Москва) та був затверджений у 1964 р. ВАК СРСР доцентом. Дисертацію на науковий ступінь доктора педагогічних наук захистив у Києві в 1985 р. в КДПІ, але вона не була затверджена ВАК СРСР.

У ДДУ керував кафедрами графіки та педагогіки, понад 10 років був заступником декана фізмату та фізтеху, 6 років – начальником навчальної частини університету.

У 1995 р. був затверджений у вченому званні професора (кафедра педагогіки ДНУ). Ґрунтовні дослідження провадив у галузі методики математики, загальної педагогіки, педагогіки вищої школи та педагогічної психології.

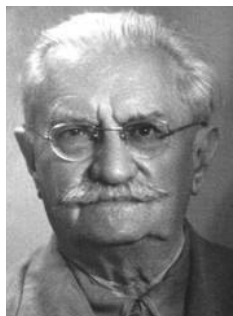
Опублікував близько 150 наукових праць та статей, 7 книг. Близько 20 років розробляв психологічну теорію інформаційно-логічних підтекстів, яка застосовувалася також до віршування.

Керівник 10 кандидатських дисертацій.

Був організатором студентської преси; активний лектор, педагог, член міської літературної вітальні. Як учасник війни нагороджений медалями СРСР.

Основні праці: «Сборник задач с практическим содержанием по геометрии и тригонометрии» (1960 р.); «Формы и методы преподавания в высшей школе» (1970 р.); «Подтексты в обучении» (1990 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3027; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 230–231.

**РЕЙНГАРД Леонід Володимирович
(1888–1977)**

Відомий учений-біолог. Народився 20.11.1888 р. у м. Харків. У 1906 р. вступив до природничого відділення фізико-математичного факультету Харківського університету, де спеціалізувався в галузі ембріології й порівняльної анатомії. У 1910 р. на «відмінно» закінчив університет.

З 1912 р. працював на посаді асистента кафедри зоології хребетних й порівняльної анатомії Харківського університету. У 1916 р. одержав звання приват-доцента і почав читати курс порівняльної ембріології. З 1918 р. почав працювати доцентом, а надалі – професором, завідувачем кафедри зоології і порівняльної анатомії, а згодом кафедри ембріології університету, створеного на базі Катеринославських вищих жіночих курсів. .

У 1926 р. захистив докторську дисертацію «Утворення парабласти та його значення у Teleostei у зв'язку з питанням про походження первинних статевих клітин». Звання професора присвоєно в 1933 р. У 1932–1933 рр. очолював відділ медичної ентомології в Абхазькому інституті тропічних хвороб (Сухумі). З 1941 р. до 1944 р. працював у П'ятигорському фармацевтичному інституті. У 1944 р. повернувся до Дніпропетровського університету, з яким була пов'язана вся його подальша наукова і педагогічна діяльність.

Наукова діяльність відбувалася у трьох напрямках: ембріологічному, еколого-фауністичному, паразитологічному.

Протягом багатьох років вивчав фауну й екологію кровосисних, зокрема, малярійних комарів. Опублікував визначник комарів родини Anopheles і Culex, вивчав морфологію і біологію малярійних комарів, їхню зимівлю, з'ясовував зміни, що виникли на Дніпрі у зв'язку з

будівництвом Дніпрогесу і вплив цих змін на малярійну ситуацію в прибережній зоні Дніпра.

Роботи паразитологічного напрямку стосувались питань ураженості комарів родини *Anopheles* малярійними плазмодіями, обстеження гелмінтофауни сільськогосподарських тварин Дніпропетровщини. З метою посилення боротьби з малярійними захворюваннями організував і проводив акліматизацію природного ворога личинок малярійного комара – гамбузії. Роботи по боротьбі з малярією були високо оцінені главою школи паразитологів СРСР Є. Н. Павловським, який зазначив величезний вклад ученого і його школи в подоланні малярійних захворювань у СРСР. В останні роки свого життя керував розробкою теми, що стосується розподілу ґрунтових найпростіших у різних лісових біоценозах.

Всесвітньо відомим дослідником й вченим опубліковано понад 70 наукових праць, присвячених різноманітним зоологічним напрямкам.

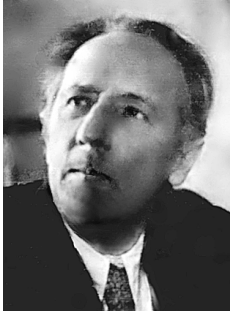
У 1920–1930-ті рр. створив наукову школу паразитологів, яка у подальшому підготувала цілу низку відомих у світі вчених. Під його керівництвом було підготовлено та захищено 11 кандидатських дисертацій.

За словами його учнів, був чудовим педагогом, який залишиться в пам'яті людей, які працювали з ним, як людина великого розуму і серця, людина високої моральності і бездоганної чесності.

Основні праці: «Краткий определитель видов рода *Anopheles* и рода *Culex*» (1924 р.); «Изменения, происшедшие на Днестре в связи с постройкой Днепрогэса и влияние этих изменений на малярийность местности» (1940 р.); «К вопросу о зимовке гамбузии в естественных водоемах Днепропетровской области» (1948 р.); «Материалы к изучению гелминтофауны сельскохозяйственных животных Днепропетровской области» (1954 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4594; Булахов В. Л. Развитие зооэкологических исследований в Днепропетровском госуниверситете // Вестн. ДГУ. Серия Биология, экология. – 1998. – Вып. 5. – С. 52–57; Булахов В. Л. Методологія та історія розвитку зооекологічних досліджень у Дніпропетровському університеті (до 85-річчя з дня заснування Дніпропетровського національного університету) / В. Л. Булахов, О. Є. Пахомов, В. В. Бригадиренко, В. Я. Гасо. – Д., 2003.

В. Л. Булахов

**РЕЙНГАРД Олександр Володимирович
(1883–1945)**

Учений-біолог. Народився 30.03.1883 р. у м. Харків у сім'ї викладачів Харківського університету. У 1902 р. вступив до природничого відділення Харківського університету, який закінчив в 1907 р., там же захистив кандидатську дисертацію, здобувши науковий ступінь кандидата біологічних наук. У серпні 1918 р. його запросили на посаду завідувача новоствореної на

біологічному факультеті Дніпропетровського університету кафедри фізіології рослин. Під його керівництвом на кафедрі проводилися наукові дослідження впливу факторів зовнішнього середовища на процеси життєдіяльності рослин. Його праця «О влиянии табачного дыма на растительный организм» (1927 р.) була однією з перших екологічних публікацій на біологічному факультеті.

За його ініціативи та під його керівництвом у 1929 р. було створено Ботанічний сад Дніпропетровського університету. Був першим його директором. Основною серед проблем, над якими працювали науковці новоствореного Ботанічного саду, було впровадження в культуру степової зони України нових порід рослин, вивчення біології розвитку декоративних культур, підвищення врожайності кормових рослин. У 1935 р. Державною кваліфікаційною комісією йому присвоєно звання професора, а в 1936 р. здобув науковий ступінь доктора біологічних наук без захисту дисертації.

З 1941 р. до 1944 рр. працював у П'ятигорському фармацевтичному інституті, а у 1944 р. повернувся до Дніпропетровського університету і знову очолив кафедру фізіології рослин. Під його керівництвом колектив кафедри працював над науковою тематикою «Дослідження стимулюючої дії ультракоротких хвиль на процеси пророщування насіння та подальший розвиток рослин».

Автор 29 наукових робіт, одного підручника та двох науково-популярних брошур. Під його керівництвом за 10 років випущено 5 наукових збірників Ботанічного саду. Його учнями захищено 9 кандидатських дисертацій.

Помер 4.01.1945 р. Згідно з рішенням влади міста Дніпропетровська та вченої ради ДДУ похований у Ботанічному саду університету.

Основні праці: «К вопросу о периоде покоя у растений» (1927 р.); «Короткий підручник з анатомії рослин» (1930 р.); «К вопросу о влиянии ультракоротких волн на растения» (1936 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3028; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 232–233.

О. Є. Пахомов

РИНСЬКИЙ Сергій Йосипович (1888–?)

Учений-педагог, гуманітарій. Народився в 1888 р. у м. Одеса у сім'ї вчителя і домогосподарки. Українець. Вчителював. Учасник Першої світової війни, підпоручик. За відвагу й хоробрість нагороджений орденами Св. Анни III і IV ступенів та орденом Станіслава III ступеня.

Після Лютневої революції 1917 р. виступав за проведення Всеросійських установчих зборів. У 1920 р. організував Новомосковські українські педагогічні курси. Їх директор у 1920–1924 рр. У 1921 р. вперше заарештований органами НК – ДПУ як заручник під час антибільшовицького повстання у Кронштадті. Звільнений після двотижневого арешту.

З жовтня 1924 р. працював у Катеринославському (згодом – Дніпропетровському) інституті народної освіти. Відомо, що в 1924–1925 рр. читав лекції з історії України. У 1928 р. випустив підручник з економічної географії. Прихильник українізації. Критично ставився до курсу більшовиків на надіндустріалізацію, суцільну колективізацію та згортання українізації. Вдруге заарештований у 1930 р. Звинувачувався у зв'язках з Українською військовою організацією та у спробах утвердити «Українську трудову соціалістичну селянську партію».

У 1933–1936 рр. працював професором ДДУ, згодом – методист-плановик «Трансенергокадрів». 28.08.1936 р. заарештований втретє. 27.10.1937 р. засуджений до 10 років виправно-трудових таборів. Після відбуття терміну покарання нетривалий час перебував у Дніпропетровську, згодом оселився у Баку. 9.08.1950 р. заарештований вчетверте. Відправлений на «вільне заслання» до Красноярського краю. Здобув свободу 13.09.1954 р. 15 травня 1957 р. за рішенням Дніпропетровського обласного суду реабілітований. Дата смерті невідома.

Основні праці: «Підручник з економічної географії» (1928 р.).

Джерела та література: Голуб А. Хресний шлях педагога // Відроджена пам'ять: Книга нарисів. – Д., 1999. – С. 422–429; Повернення із небуття: Докум. і матер. про жертви сталінського свавілля у Дніпропетровському університеті. – Д., 1995. – С. 126–133.

С. І. Світленко

**РОЗЕНБЕРГ Мальвіна Асирівна
(1888–1965)**

Учений-хімік. Народилася 18.11.1888 р. у м. Єлизаветград (нині Кіровоград) у сім'ї провізора. Закінчила Харківський університет (1911 р.), працювала в ДДУ (тоді – ІНО) з 1920 р. – спочатку асистентом, потім доцентом кафедри неорганічної хімії. У 1925–1952 рр. очолювала цю кафедру.

З 1934 р. – професор, з 1936 р. – доктор хімічних наук (без захисту дисертації).

У 1933–1934 рр. та 1938–1939 рр. – декан хімічного факультету ДДУ.

Дружина, учениця та послідовниця академіка Л. В. Писаржевського, пропагандист його наукових та педагогічних поглядів. З 1922 р. проводила наукові дослідження на кафедрі електронної хімії гірничого інституту, а з 1927 р. – в Інституті фізичної хімії, очолюючи в ньому відділ прикладної електрохімії. Паралельно працювала також у Фармацевтичному та Гірничому інститутах (м. Дніпропетровськ), Тбіліському політехнічному інституті.

Її наукові дослідження переважно були продовженням праць Л. В. Писаржевського в галузі електронної хімії. Вивчала кінетику та механізм електронноіонних реакцій у розчинах, автор уявлення про особливу роль іону водню в цих процесах. Виконала цикл досліджень за основною науковою тематикою кафедри з корозії металів та сплавів.

Упродовж багатьох років читала курс лекцій з неорганічної хімії на хімічному факультеті ДДУ. Отримала звання «Відмінник народної освіти».

Автор близько 40 праць та трьох підручників з неорганічної хімії.

У 1946 р. нагороджена медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.».

Померла 10.09.1965 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Электрон в химии растворов и в электрохимии» (1923 р., у співавторстві); «Неорганическая химия» (1930 р., у співавторстві); «Растворение «вакуумных» пленок металлов в кислотах» (1940 р.); «Электрохимическая защита железа в водах различного состава в присутствии замедлителей» (1954 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3061; Мальвина Ассировна Розенберг (некролог) // Украинский хим. журн. – 1966. – Т. 32, вып. 4; Развитие неорганической химии на Украине. – К., 1987. – С. 57–58; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 233–234.

В. С. Коваленко

РОЙТЕР Володимир Андрійович (1903–1973)

Відомий учений-хімік. Народився 26.08.1903 р. у м. Нижньодніпровськ (зараз у межах Дніпропетровська). Закінчив Дніпропетровський інститут народної освіти (зараз ДНУ) в 1926 р. З 1924 р. працював у цьому навчальному закладі; в 1930–1933 рр. – завідувач кафедри фізичної хімії фізико-хіміко-математичного інституту (зараз ДНУ). Одночасно працював (з 1929 р.) в Інституті фізичної хімії АН УРСР (у 1938–1939 рр. його директор) та інших навчальних закладах Дніпропетровська. З 1934 р. – професор, з 1957 р. – чл. кор. АН УРСР, а з 1961 р. – дійсний член Академії наук УРСР.

Наукові дослідження присвячені головним чином теорії гетерогенного каталізу, зокрема, механізму каталітичного прискорення, теорії макрокінетики на пористих каталізаторах, кінетики та механізму конкретних каталітичних процесів у хімічній промисловості. Відомі також його праці з вивчення механізму електродних процесів на металічних електродах. Встановив електронний механізм каталітичного розкладу пероксиду гідрогену на платині (1926–1933 рр.). Автор близько 80 наукових праць, монографій.

Помер 8.08.1973 р. у м. Київ.

Основні праці: «Вплив макрокінетичних факторів на селективність каталітичних процесів» (1942 р., у співавторстві); «Введение в теорию кинетики и катализа» (1971 р., у співавторстві); Избранные труды (1976 р.).

Джерела та література: Ройтер Владимир Андреевич // Волков В. А. и др. Химики. – К., 1984; Ройтер Владимир Андреевич // История АН УССР. – К., 1979. – С. 726; Турченко Я. И. Основные пути развития общей, неорганической и физической химии на Украине. – К., 1957. – С. 290–291.

В. С. Коваленко

РОЛЛ Клара Володимирівна (?–?)

Учений-хімік. У 1910 – на початку 1920-х рр. викладала у ВНЗ Харкова. У 1922–1929 рр. працювала в Дніпропетровському інституті народної освіти, очолювала кафедру хімії факультету соцвиховання ДІНО, професор. У 1930-ті рр. працювала в Харківському університеті та інституті хімії при ХДУ.

Наукові інтереси зосереджувались переважно в галузі неорганічної та органічної хімії. Її педагогічна та наукова діяльність проходила у тісній співпраці з проф. Ю. В. Коршуном.

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 45; Развитие неорганической химии на Украине. – К., 1978. – С. 57.

В. С. Коваленко

РОССИХИН Василь Степанович (1906–1976)

Учений-фізик. Народився 11.05.1906 р. у м. Запоріжжя в сім'ї робітників, українець. Спочатку навчався в народному училищі, а в 1920 р. вступив до Запорізького педагогічного училища, яке закінчив у 1924 р. У 1925 р. був зарахований студентом Дніпропетровського інституту народної освіти на фізико-математичний факультет, який закінчив у 1929 р. Того ж року за конкурсом був зарахований викладачем фізики Дніпропетровського медичного робітфаку. У 1931 р.

вступив до аспірантури Дніпропетровського фізико-технічного інституту. Аспірантуру закінчив у 1934 р., у 1935 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. Після закінчення аспірантури був залишений у Фізико-технічному інституті на посаді старшого наукового співробітника. У 1930–1933 рр. працював за сумісництвом асистентом кафедри фізики в Металургійному інституті, з 1933 р. у Дніпропетровському державному університеті спочатку асистентом, а з 1938 р. до 1941 р. – доцентом кафедри експериментальної фізики. У 1941 р. евакуювався разом з університетом у м. Чкалов, де працював в евакогоспіталі № 4407 рентгенотехніком, з жовтня 1942 р. – на посаді доцента, а з 1943 р. до 1944 р. – в. о. завідувача кафедри фізики у Чкаловському педінституті. У 1944 р. повернувся у Дніпропетровський університет. Працював доцентом, потім в. о. завідувача кафедри металофізики, в 1948 р. був затверджений на цій посаді.

У червні 1954 р. обраний за конкурсом на посаду завідувача кафедри оптики, а в 1964 р. затверджений у вченому званні професора кафедри оптики без захисту докторської дисертації за великі заслуги перед вищою школою як у плані підготовки кадрів вищої кваліфікації, так і в науковій роботі, а також за впровадження результатів наукових досліджень у промисловість області.

Основні наукові досягнення стосуються галузі оптики і спектроскопії. Вивчав вплив гамма-випромінювання на електропровідність твердих діелектриків. Створив новий науковий напрям «Вивчення елементарних процесів у низькотемпературній плазмі». При кафедрі організував роботу наукового семінару «Спектроскопія плазми». Автор понад 60 наукових праць.

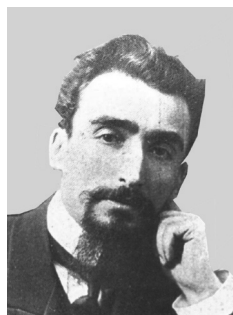
Підготував 11 кандидатів наук. Був членом Комісії з оптики й спектроскопії АН СРСР, обирався депутатом міської ради (1963–1967 рр.), очолював Комісію зі спектроскопії при Дніпровському раднаргоспі, був керівником обласного постійно діючого семінару спектроскопістів. Великий його внесок у справу підготовки наукових кадрів та організації спектральних лабораторій на великих металургійних підприємствах Придніпров'я. Відзначений урядовими нагородами.

Помер 13.05.1976 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Спектроскопическое изучение высокочастотного разряда в газах и пламени при атмосферном давлении» (1955 р.); «О механизме возбуждения атомного углерода во внутреннем конусе ацетиленокислородного пламени» (1958 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3083; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 234–235.

В. В. Клименко

**РУБІН Павло Германович
(1874–1960)**

Відомий учений у галузі металургії чавуна і технології твердого палива. Народився 5.11.1874 р. у родині вчителя. З 1885 р. навчався у Другій Санкт-Петербурзькій гімназії, яку закінчив у 1893 р. У цьому ж році став студентом Петербурзького гірничого інституту. Практику ливарного і доменного виробництва отримав на різних металургійних заводах, зокрема, під наглядом знаменитого доменщика М. К. Курако на Гданцівському заводі. Закінчив Гірничий інститут у 1898 р. і отримав звання гірничого інженера. Його ім'я було занесено на мармурову дошку кращих випускників Петербурзького гірничого інституту.

У 1898–1899 рр. перебував у закордонному відрядженні на заводах Німеччини, Бельгії, Франції, Люксембургу. Після повернення обійняв посаду асистента кафедри металургії Петербурзького гірничого інституту. У тому ж році переїхав до Катеринослава, працював викладачем Катеринославського вищого гірничого училища (КВГУ), надалі гірничого інституту (КГІ).

Педагогічна діяльність проходила, в основному, в КВГУ (КГІ), Дніпропетровських металургійному інституті та університеті (Інституті народної освіти). Читав лекції із загальної металургії, паливних матеріалів, металургії кольорових металів, металографії і металургії чавуну, металургії заліза тощо. З 1905 р. очолював кафедру металургії у КГІ. Створив сучасні металургійну і металографічну лабораторію. У Катеринославському університеті (ДІНО)

викладав дисципліни «Хімічна технологія заліза і його сплавів», «Паливні матеріали» (1922–1925 рр.), «Вступ у сучасну техніку (енергетика і виробництво металів)» (1924–1926 рр.), був головою виробничої предметної комісії. У 1928–1929 рр. – керівник курсів ВРНГ СРСР з підвищення кваліфікації інженерів-металургів при КГІ. З 1929 р. – завідувач кафедри металургії чавуну Дніпропетровського металургійного інституту. У лютому 1931 р. заарештований за справою, дотною до справи Промпартії, звільнений з-під арешту у тому ж році, тоді ж звільнений з роботи у ДМетІ. Був відсторонений від усіх посад, виїхав до Харкова, де обіймав посаду керівника доменної групи УкрНДіметалів (1931–1941 рр.). З 1941 р. – в евакуації. У Сибіру очолював кафедру металургії Сибірського металургійного інституту (м. Новокузнецьк).

Основні напрями наукової діяльності: металургія чавуну, технологія твердого палива, дослідження в галузі підготовки металургійної сировини для доменної плавки. Здійснив уперше в Російській імперії досліди з коксування вугілля при знижених температурах, провів ряд досліджень з застосування кам'яновугільних масел для залізниці, технічні випробування бурого вугілля з отриманням промислових брикетів. У 1922 р. очолив спеціальну науково-дослідницьку кафедру металургії і паливних матеріалів при КГІ. Найбільш авторитетний спеціаліст у СРСР з питань коксування кам'яного вугілля та сухої перегонки палива, засновник вітчизняної школи з коксування. Створив план реорганізації коксового виробництва в СРСР. У 1921–1922 рр. – член Особливої комісії з складання плану відбудови вугільної промисловості Донбасу. З червня 1926 р. до 1931 р. – управляючий Дніпропетровською філією Державного інституту з проектування металозаводів (ДІПРОМЕЗ), голова комісії з коксування науково-технічної ради при НТУ ВРНГ СРСР (1928).

Очолював металургійну секцію 1-го Всеросійського з'їзду з гірничорудної справи, металургії та машинобудування (1910 р.), лекційну комісію Катеринославського наукового товариства. У період з 1909 р. до 1911 р. – голова Катеринославського наукового товариства. Брав активну участь у створенні Катеринославського відділення Російського металургійного товариства (1910 р.), у 1915 р. обраний членом ради вказаного товариства. З 1922 р. – голова Катеринославського відділення Всеукраїнської асоціації інженерів (BAI), з 1925 р. – член президії BAI.

Після виходу на пенсію повернувся до Харкова. Пішов із життя у 1960 р.

Основні праці: «О горючих материалах как источнике тепловой энергии для промышленных целей» (1914 р.).

Джерела та література: Особовий фонд В. І. Вернадського // Арх. РАН. – Ф. 518, оп. 5, спр. 127 *Савчук В. С.* Учений-металлург П. Г. Рубин / В. С. Савчук, Л. В. Матвеева // Создатели новой техники в Украинской ССР. – К., 1991; К двадцатипятилетию научной деятельности профессора П. Г. Рубина // Горн. журн. – 1925. – Вып. 10; Справа П. Г. Рубіна // Арх. ДМетГІ: Довоєнний період.

В. С. Савчук

РЯБОВОЛ Альберт Андрійович

Учений у галузі технології виробництва літальних апаратів. Народився 07.05.1938 р. у м. Дебальцево Донецької обл. Закінчив середню школу у 1955 р. і вступив до Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту, який закінчив у 1960 р. з відзнакою. Розпочав трудовий шлях на ВО «Південмаш» помічником майстра цеху неметалів. З 1963 р. працював у філіалі № 4 Науково-дослідного інституту технології машинобудування СРСР (нині УкрНДІТМ) – спочатку начальником лабораторії, потім начальником відділу неметалів, директором. У 1971 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. З 1990 р. працював у Дніпропетровському державному університеті за сумісництвом. З 1990 р. – доктор технічних наук. З 1998 р. перейшов працювати у ДКБ «Південне» головним науковим співробітником. Список наукових праць перевищує 170 найменувань, отримав 43 авторських свідоцтва. Відомий науковець у галузі технології виробництва літальних апаратів. Член Інженерної академії наук.

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Бібліографічний довідник. – Д., 2003. – С. 235–236.

В. С. Савчук

РЯДНО Олександр Андрійович

Учений у галузі математичного моделювання теплофізичних процесів. Народився 31.03.1945 р. у с. Георгіївка Ленгеського р-ну Південно-Казахстанської обл. у сім'ї військовослужбовця. У 1962 р. закінчив середню школу № 9 м. Полтава, вступив на перший курс Дніпропетровського державного університету. У 1967 р., з відзнакою закінчивши механіко-математичний факультет ДДУ за спеціальністю «Математика», почав працювати в ДДУ. Основна його діяльність в університеті пов'язана з кафедрою прикладної газової динаміки: інженер, асистент (до 1969 р.), аспірант (до 1972 р.), старший викладач, доцент (до 1986 р.), професор (з 1989 р.), завідувач кафедри (до 1997 р.). За цей час захистив дисертацію на здобуття вченого звання кандидата фізико-математичних наук зі спеціальності «Теплофізика» (1972 р.) та наукового ступеня доктора технічних наук зі спеціальностей «Теоретичні основи теплотехніки» та «Застосування обчислювальної техніки, математичного моделювання і математичних методів у наукових дослідженнях» (1986 р.).

З 1997 р. працював у Академії митної служби України на посаді начальника кафедри вищої математики та інформатики і з вересня 1999 р. до липня 2001 р. займав посаду першого проректора. Член фахової ради з математики та інформатики Міністерства освіти і науки України.

З 2001 р. працює у Дніпропетровському фінансово-економічному інституті Міністерства фінансів України на посаді проректора з наукової роботи.

Автор понад 160 наукових праць, у тому числі підручників, монографій, навчальних посібників, статей. Науковий керівник 9 кандидатських дисертацій. Член спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій. Його обрано членом Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки. За успіхи в підготовці висококваліфікованих кадрів нагороджений почесним знаком Міністерства вищої освіти СРСР. За цикл робіт у галузі математичного моделювання в 1997 р. нагороджений професорським грантом фонду Сороса.

Основні праці: «Методы теории теплопроводности» (1982 р., у співавторстві); «Прикладные задачи металлургической теплофизики» (1991 р.,

у співавторстві); «Математические теплопроводности» (1993 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4617, 7506, оп. 4, спр. 578; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 236.

В. О. Сясев

САВЧУК Володимир Павлович

Учений у галузі статистичних методів прийняття рішення. Народився 16.04.1948 р. у м. Подольск Московської обл. Після закінчення ФТФ ДДУ (1972 р.) навчався в аспірантурі цього ж закладу. Потім працював на посадах молодшого наукового співробітника кафедри проектування і конструкцій (1972–1975 рр.), старшого наукового співробітника (1975–1978 рр.), доцента (1978–1990 рр.), завідувача кафедри проектування і конструкцій літальних апаратів (1990–1995 рр.). З 1978 р. – доцент, із 1983 р. – доктор технічних наук, з 1991 р. – професор. У 1993 р. брав участь у створенні Інституту бізнесу ДДУ. Працював за сумісництвом його директором (1993–1994 рр.). Започаткував низку освітніх програм у галузі менеджменту, дві з них – міжнародні.

Фундатор наукового напрямку, пов'язаного з розробкою методів оцінювання показників надійності і ризику технічних моделей працездатності, апріорної інформації і результатів випробувань. Ці методи були використані в практиці створення об'єктів ракетно-космічної техніки і ядерної енергетики. Його праці в галузі байєсовської теорії прийняття рішень відомі в усьому світі. Саме з цієї тематики має понад 70 публікацій, у тому числі три монографії, довідник, підготував трьох кандидатів наук, член кваліфікаційної спецради ДДУ із захисту дисертацій (1992–1997 рр.).

У 1995 р. змінив вид діяльності і фахову направленість. З 1995 р. працює професором кафедри фінансів Національної металургійної академії України. Створив консалтингову компанію, що за напрямом діяльності належить до стратегічного і фінансового менеджменту. Опублікував 5 книг.

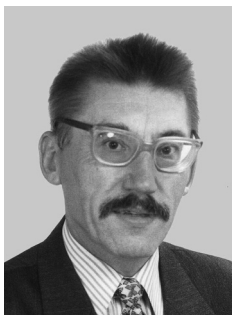
Уподобання: баскетбол, класична музика, постійний член команди веселих і кмітливих викладачів фізико-технічного факультету у 1980-ті рр.

Основні праці: «Байєсовські методи статистичного оцінювання» (1989 р.); «Финансовый менеджмент: практическая энциклопедия».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 580; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 237.

В. С. Савчук

САВЧУК Варфоломій Степанович

Відомий учений у галузі історії науки і техніки, історії природознавства. Народився 17.09.1945 р. у м. Біла Калитва Ростовської обл. у сім'ї науковця та медичного працівника, українця. У 1963–1964 рр. працював старшим лаборантом Дніпропетровського державного університету. Закінчив із відзнакою відділення радіофізики фізичного факультету ДДУ (1969 р.). Працював інженером НДІЧорМет (м. Дніпропетровськ, 1969–1970 рр.). Спеціалізувався з біофізики. Аспірант (1970–1973 рр.), молодший наук. співробітник (1973–1975 рр.) в АН УРСР. У ДНУ: асистент (1975–1976 рр.), доцент (1976–1996 рр.), професор кафедри фізики (1996–2007 рр.), професор кафедри квантової макрофізики (2007 р.). Кандидат біологічних наук (1974 р.), доцент кафедри фізики (1980 р.), доктор історичних наук (1996 р.), професор кафедри фізики (1996 р.).

До 1985 р. його наукові інтереси лежали в царині біокібернетики, біофізики, біогеотехнологій, металофізики. Уперше в СРСР розробив (під керівництвом В. І. Скока) метод збігання відведених потенціалів дії, створив установку для реалізації цього методу, математичну модель (разом з професором Ю. І. Петуніним) аналізу потенціалів дії. Разом з Г. І. Тиригіною відкрив ефект дії магнітних полів певного частотного діапазону на бактеріальне вилюговування марганцю з руд. Вивчав електричні властивості титанових сплавів.

З 1985 р. активно працює в галузі історії науки і техніки; відомий в Україні та за її межами вчений у галузі історії науки і техніки, зо-

крема історії громадсько-наукових товариств, історії фізики, історії РКТ, історії педагогіки та університетської освіти і науки, історії аграрної науки. Один із засновників в Україні напряму досліджень з історії наукових (зокрема природознавчих) товариств, розробив підходи до вивчення їх історії та класифікації, отримав низку нових результатів з історії фізики та історії природознавчих товариств України, увів до наукового обігу значну кількість імен забутих та репресованих вчених, відтворив невідомі та маловідомі сторінки з історії науки в Україні, спадщину діячів науки і техніки, історію виникнення наукових та навчальних закладів. Створив у ДНУ новий науковий напрям «Історія науки і техніки», веде підготовку кадрів вищої кваліфікації. За цим напрямом захищені три кандидатські дисертації.

Має близько 240 наукових і навчально-методичних праць, три винаходи, учасник багатьох всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій в Україні та за її межами (Бельгія, Білорусь, Литва, Польща, Росія та ін.), брав участь у міжнародних проектах з історії науки (Естонія, Росія). Опублікував одноосібно і в співавторстві 14 монографій та навчальних посібників.

Більше 30 років читає курс загальної фізики, віродив (з 1991 р.) викладання курсу «Історія фізики» у ДНУ, один із перших в Україні, хто почав викладати курс «Концепції сучасного природознавства». Створив навчальні програми вказаних курсів. Викладає також такі курси, як «Теорія і практика професійної вищої освіти», «Основи фізики для філософів», «Історія держави і права України».

Член двох кваліфікаційних рад (ЦДПІН НАН України та Дніпропетровський національний університет). Заступник головного редактора журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Історія і філософія науки і техніки», член редколегій журналів та збірників «Наука і наукознавство», «Історія української науки на межі тисячоліть», «Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті», «Питання історії науки і техніки», член Президії АН ВО України, вчений секретар Придніпровського наукового центру АН ВО України. Керівник міжвузівського семінару з історії і філософії науки і техніки (1996–2008 рр.). Академік АН вищої освіти України (1998 р.), відмінник освіти України (2001 р.), заслужений працівник освіти України (2003 р.). Нагорода Ярослава Мудрого присуджена АН ВО України (2003 р.).

Основні праці: «Естественнонаучные общества юга Российской империи: вторая половина XIX-начало XX столетия» (1994 р.); «Иван Яковлевич Акинфиев» (1996 р.); «Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917–1945)» (1997 р.); «Фізичний практикум» (2000 р.); «Секретний» підрозділ галузі» (2001 р., у співавторстві); «Класичний університет: еволюція, сучасний стан, перспективи» (2004 р., у співавторстві), «Класический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 579; Краєзнавці України. – Житомир, 2003. – Вип. 1; «Секретний підрозділ галузі». – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003; Професор Савчук Варфоломій Степанович. Біобібліографічний покажчик. – Д., 2005; Вісник Дніпропетровського університету. Історія і філософія науки і техніки. – 2005. – Вип. 14; Вчені Академії наук вищої школи України. – Харків, 2005; Імена України. – К., 2007; *Вергунов В. А.* Державна сільськогосподарська бібліотека УААН: історія і сьогодення. – К., 2007.

С. І. Світленко

САЗОНЕЦЬ Ігор Леонідович*

Учений-економіст. Народився 21.07.1962 р. у м. Дніпропетровськ. У 1979 р. закінчив середню школу № 29 Індустріального району м. Дніпропетровськ. З 1980 р. до 1985 р. навчався на економічному факультеті Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Економіка праці».

Після закінчення університету з 1985 р. до 1991 р. працював у науково-дослідних підрозділах Дніпропетровського університету економічного спрямування на посадах інженера, старшого інженера, молодшого наукового співробітника, наукового співробітника. У вересні 1992 р. захистив кандидатську дисертацію в Інституті економіки промисловості АН України. З 1991 р. до 1997 р. працював на практичній роботі у виробничо-фінансовій сфері. Був помічником Генерального директора ВАТ «Дніпроважмаш», начальником відділу цінних паперів та заступником директора Дніпропетровської філії АКБ «Правекс-банк».

З 1997 р. – помічник ректора Дніпропетровського університету економіки та права. В цьому навчальному закладі працював на посадах доцента кафедри фінансів та банківської справи, завідувача кафедри міжнародної економіки, деканом фінансово-економічного факультету. Одночасно працював над докторською дисертацією у відділі проблем регіональної економіки Інституту економіки промисловості НАН України. У грудні 1999 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук «Організаційно-економічний механізм функціонування акціонерних товариств» в спеціалізованій раді цього Інституту.

З серпня 2002 р. знов працює в ДНУ завідувачем кафедри економіки народного господарства, викладаючи такі дисципліни, як «Інвестування», «Страховання», «Міжнародні інвестиції». Відразу очолює раду молодих вчених ДНУ.

З квітня 2005 р. – декан факультету міжнародної економіки Дніпропетровського національного університету.

Довгий час запрошувався експертом конкурсної комісії Представництва фонду держмайна України у Дніпропетровську, плідно співпрацює з благодійним Фондом вчених, Дніпропетровським відділенням Всеукраїнської асоціації пенсіонерів, член редакційної колегії журналу «Конкуренція» Антимонопольного комітету України.

У лютому 2003 р. обраний академіком Академії економічних наук України.

Основні праці: «Особливості механізму функціонування акціонерних товариств» (1998 р.); «Інвестування: корпоративний аспект» (1999 р.); «Послуги акціонерних страхових компаній» (1999 р.); «Міжнародна інвестиційна діяльність» (2002 р.); «Міжнародна інвестиційна діяльність (з основами технічного аналізу)» (2003 р.); «Міжнародні фінансові інвестиції» (2006 р.); «Корпоративне управління: світовий досвід та механізми залучення інвестицій» (2007 р.).

САЛПІ Ілля Васильович (1916–2008)

Учений-фізик. Народився 19.05.1916 р. у сім'ї робітників, за національністю караїм. Після закінчення семирічної школи продовжив навчання у 1932–1934 рр. у ФЗУ «Юний металург», працював слюсарем.

З 1934 р. – студент фізичного відділення фізико-математичного факультету ДДУ. Після закінчення навчання в 1939 р. був зарахований до аспірантури при кафедрі металофізики університету (науковий керівник член-кореспондент АН УРСР Г. В. Курдюмов). Того ж року був призваний в армію.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Воював у Східній Пруссії, Маньчжурії, закінчив війну командиром взводу.

З 1945 р. до 1946 р. працював головним механіком в Укргеолтресті (м. Дніпропетровськ), потім повернувся до аспірантури ДДУ. У 1949 р. захистив кандидатську дисертацію (фізико-математичні науки) «Механізм і кінетика коалесценції графіту та карбиду залізовуглецевих сплавів». З того ж року працював на посаді доцента кафедри металофізики університету. У 1950 р. отримав учене звання доцента.

З 1963 р. очолив кафедру загальної фізики. У 1964 р. захистив дисертацію у Московському інституті сталі та сплавів, отримав науковий ступінь доктора технічних наук. У 1965 р. йому було присвоєно вчене звання професора. З березня 1966 р. після об'єднання кафедр очолив кафедру експериментальної фізики ДДУ.

У 1967 р. перейшов на роботу до Дніпропетровської філії Фізико-технічного інституту низьких температур, потім працював у Дніпропетровському відділенні Інституту механіки АН УРСР. З 1970 р. – завідувач відділу Інституту технічної механіки АН УРСР. До 1972 р. включно не залишав викладання в університеті на посаді професора кафедри експериментальної фізики.

Автор понад 70 наукових робіт у галузі металофізики, в яких представлено результати досліджень властивостей сталі та сплавів, що пов'язані з процесами кристалізації при звичайних та дуже високих швидкостях охолодження розплавів, коалесценцією, структурними перетвореннями при відпалах. Його монографія «Фізичні основи формування структури сплавів», надрукована видавництвом «Наукова думка» в 1964 р., у 1966 р. була перекладена англійською та надрукована в США. В останні роки життя, проживаючи в Ізраїлі, працював над проблемами синергетики.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки та медалями.

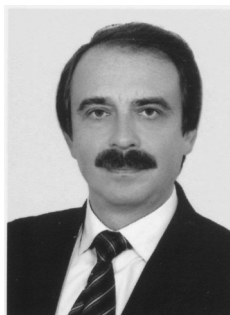
Помер 18.04.2008 р. у м. Хайфа (Ізраїль).

Основні праці: «Фізичні основи формування структури сплавів» (1964 р.), «Вуглець на поверхні твердих розчинів» (1972 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3159; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 239.

А. М. Овруцький

САНІН Анатолій Федорович*

Учений у галузі матеріалознавства. Народився 29.08.1956 р. у м. Харків. У 1979 р. закінчив Харківський державний університет за спеціальністю «Металофізика та металознавство», спеціалізація «Матеріали реакторобудування». Після закінчення ХДУ працював асистентом кафедри загальної фізики Ризького вищого військового авіаційно-інженерного училища. З 1980 р. працює у Дніпропетровському університеті на посадах інженера, молодшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника Галузевої технологічної лабораторії, лабораторії фізики та технології спікання, а з 1991 р. – доцентом кафедри технології виробництва, у 2001 р. обраний на посаду професора кафедри. Упродовж семи років з 1995 р. до 2002 р. виконував обов'язки декана факультету прикладної економіки.

У 1987 р. захистив кандидатську, у 2003 р. докторську дисертації. Учене звання старшого наукового співробітника отримав у 1991 р., доцента – у 2002 р., професора – у 2005 р.

Викладає такі дисципліни: «Методи структурного аналізу матеріалів», «Порошкові та композиційні матеріали», «Фізика спікання», «Металеві та керамічні матеріали», «Порошкові та композиційні матеріали у ракетобудуванні», «Інноваційний менеджмент», «Логістика». За тематикою дисциплін, що викладаються, видано 4 підручника та 2 навчальних посібника.

Створив і розвиває науковий напрям у галузі матеріалознавства, пов'язаний з дослідженнями нестационарних та екстремальних про-

цесів. Основні дослідження спрямовані на вирішення проблеми підвищення експлуатаційних характеристик і надійності виробів ракетно-космічної техніки, озброєнь, виробів конструкційного та інструментального призначення шляхом створення нових функціональних матеріалів і способів керування їхньою структурою і властивостями. Крім того, значну увагу приділяє дослідженням проблем інноваційного розвитку, оптимізації логістичних процесів. Основні результати наукової діяльності відображені у майже 200 публікаціях, у тому числі 18 авторських свідоцтвах на винаходи та патентах.

Заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при ДНУ, науковий керівник науково-дослідної лабораторії фізики та технології спікання, експерт ДАК Міністерства освіти і науки України за спеціальностями «Прикладне матеріалознавство» та «Економічна кібернетика», експерт Українського державного центру науково-технічної та інноваційної експертизи, голова Дніпропетровського місцевого осередку Українського матеріалознавчого товариства. З 2005 р. член Академії наук вищої освіти України.

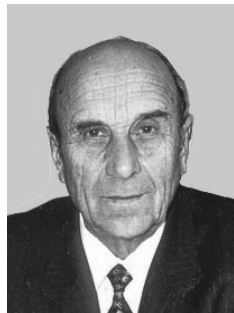
Основні праці: «Герметичність конструкцій» (1994 р., у співавторстві); «Герметичність у ракетно-космічній техніці» (1995 р., у співавторстві); «Твердоплавні ракетні двигуни: технології та матеріали» (1999 р., у співавторстві).

Джерела та література: Who's Who in P/M. – Princeton (U. S. A.): APMI, 1992; 1993; «Секретний» підрозділ галузі: Нариси історії фізико-технічного інституту Дніпропетровського національного університету – Д., 2001;

САНІН Федір Павлович

Відомий учений у галузі ракетно-космічної науки і техніки.

Народився 6.09.1928 р. у сім'ї колгоспників у с. Федорівка Чаплинського р-ну Херсонської обл. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив 4 курси Харківського політехнічного інституту (хімія) та Харківський державний університет (ядерна фізика) у 1954 р. Працював у Харківському фізико-технічному інституті АН УРСР та Харківському інституті інженерів транспорту (1954–1959 рр.). З 1959 р. до 1992 р. його робота була пов'язана з ракетно-космічною технікою у ДКБ «Південне». У ДНУ почав працювати за сумісництвом з 1965 р. на механіко-математичному факультеті, а з 1976 р. – на фізико-

технічному (кафедра технології виробництва ЛА). З 1992 р. ФТФ – основне місце його роботи, з 1992 р. до 2006 р. за сумісництвом працював у ДФ Інституту стратегічних досліджень та НЦАОМУ. Кандидатську дисертацію захистив у 1962 р., докторську – у 1974 р., доцент з 1965 р., професор з 1976 р.

Основні напрями наукової діяльності: розробка захисних покриттів для матеріалів активної зони ядерних реакторів та робочих органів системи керування ракет, фізико-хімічні та механічні дослідження матеріалів і конструкцій в умовах екстремальних низьких та високих температур і факторів космічного та радіаційного впливу на конструкції та інші фізичні дослідження. Одне з головних науково-технічних досягнень – забезпечення герметичності рідинних ракет, що перевищує світові досягнення. Багато уваги приділяє історії ракетно-космічної техніки в Україні.

Створені й запроваджені неруйнівні методи контролю і діагностики в РКТ. Учасник міжнародного проекту «Аркад» зі створення спеціальних супутників «Ореол» для дослідження радіаційного пояса Землі (1966–1976 рр.).

Розробив і запровадив навчальні курси «Космічна фізика» (1965 р.), «Герметичність в ракетно-космічній техніці» (1976 р.), «Історія РКТ в Україні та українці в ній» (1996 р.), «Неруйнівні методи контролю» (1992 р.), «Технологія виробництва твердопаливних двигунів», «Космічне матеріалознавство» (2003 р.), «Перспективні, експериментальні та нетрадиційні технології в РКТ» (2002 р.). Автор та співавтор понад 200 наукових праць, зокрема підручників з грифом МОНУ та НКАУ. Має 55-річний науковий і педагогічний стаж. Серед учнів – 27 кандидатів наук, 7 докторів наук. Член спецрад ДКБ «Південне» (з 1969 р.), Хіміко-технологічного університету (з 1977 р.), Дніпропетровського національного університету з технології та проектування ЛА. Експерт Державних програм України. Член редколегії «Вісника Дніпропетровського університету», щорічної збірки «Людина і Космос».

Лауреат Державної премії СРСР, премії ім. М. К. Янгеля НАНУ, нагороджений орденом «Знак Пошани», медалями «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина», Ю. В. Кондратюка, М. К. Янгеля, «Ветеран ракетно-космічної галузі»,

«Захисник Вітчизни», «60 років Перемоги» та інші, дипломом Федерації космонавтики СРСР ім. Ю. О. Гагаріна. Заслужений діяч науки і техніки України, член Українського ядерного товариства та Українського комітету Пагуошського руху «Учені за мир і роззброєння», академік Міжнародної академії біоенергетичних технологій.

Основні праці: «Герметичність в ракетно-космічній техніці» (1995 р.); «Твердопаливні ракетні двигуни: матеріали і технології» (1999 р.); «Космос і технології» (2005 р.); «Секретний підрозділ галузі» (2001 р.); «Полімерні композиційні матеріали у ракетно-космічній техніці» (2002 р.); «Розвиток ракетно-космічної техніки в Україні» (2002 р.); «Берилій – конструкційний матеріал авіакосмічної техніки» (2005 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4995, оп. 4, спр. 583; Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія і філософія науки і техніки. – 1998. – № 4; Янгель, уроки и наследие. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 239–241; «Призваны временем» – 50 лет КБ «Южное», 2004; Ракетная техника, космонавтика и артиллерия: Энциклопедия. – М.; СПб., 2005; Імена України. – К. 2007.

В. С. Савчук

СВІРЕНКО Дмитро Онисифорович (1888–1944)

Відомий учений-гідробіолог. Народився 25.10.1888 р. у с. Мерчик Харківської губернії у селянській сім'ї.

У 1907 р. у Харкові закінчив Реальне училище після початкового. З 1908 р. навчався у Харківському університеті на біологічному відділенні фізико-математичного факультету, де почав вивчати альгологію під науковим керівництвом професора В. М. Арнольдї. Закінчив ВНЗ із золотою медаллю. Перші наукові роботи молодого вченого привернули до себе увагу, тому у 1918 р. його запросили на місце асистента професора М. В. Цингера.

У 1919 р. – приват-доцент Харківського університету. У 1920 р. – доцент кафедри ботаніки Катеринославського університету, у тому ж році став професором. З 1921 р. завідував кафедрою ботаніки. У 1923 р.

його запрошують до Одеського університету (професор кафедри ботаніки та за сумісництвом директор Одеського ботанічного саду), де працював до 1927 р. У 1924 р. захистив докторську дисертацію та розпочав роботу з аспірантами. Одночасно з виконанням індивідуальних робіт організував колективні комплексні гідробіологічні експедиції, в яких брали участь співробітники Одеського ботанічного саду та Дніпропетровської біологічної станції АН УРСР, експедиції на нижню течію Південного Бугу (1925–1926 рр.), перша комплексна експедиція з вивчення порожистої частини Дніпра (1927 р.). В тому ж році переїхав до Дніпропетровська, де працював в Інституті народної освіти. У 1928 р. затверджений директором Дніпропетровської гідробіологічної станції.

Під час війни працював в Оренбурзькому педагогічному інституті. Тут він вивчав гідробіологію ріки Урал.

Читав на біологічному факультеті курси з «Альгології», «Нижчих рослин».

Вивчав альгофлору ставків, ставив перед собою завдання прослідкувати, як відбувається заселення новоутвореного водоймища водоростями, їх склад, як відбивається на альгофлорі старіння водоймища, пов'язане з його заростанням та заболочуванням. Ці питання майже не були розглянуті в ті часи ні у вітчизняній, ні в іноземній літературі. В якості об'єкта дослідження обрав тип ставків, які приймають воду з джерел, дощову, що не приносить водорості з інших водойм. У 1915–1917 рр. вів спостереження за такими ставками біля Харкова, внаслідок чого дослідив склад та розподіл водоростей, сезонні динаміки їх в заселенні ставків.

У 1924 р. брав участь у Міжнародному гідробіологічному конгресі в Римі, де став лауреатом. У 1928 р. заснував кафедру гідробіології, яку очолював до самої своєї смерті. З 1934 р. – член-кореспондент АН УРСР.

У 1938 р. під його редакцією почала виходити монографія «Дніпровське водосховище» в 5 томах.

Автор 50 наукових робіт, надрукованих у наукових журналах, у тому числі й іноземних. Крім того опублікував багато популярних статей у журналах та газетах. Сформовані ним іхтіологічна та гідробіологічна школи отримали своє продовження завдяки його учням П. П. Ширшову, Г. Б. Мельникову, П. О. Журавлю, С. П. Федію, М. Ф. Ярошенку, А. І. Берестову.

Помер 26.10.1944 р.

Основні праці: «Определитель эвгленовых водорослей Украины» (1912 р.); «Микрофлора стоячих водоёмов» (1928 р.); «Определитель пресноводных водорослей УССР» (1938 р.); «Днепровское водохранилище» (1938 р.).

Джерела та література: Радзимовский Д. А. Дмитрий Онисифорович Свиренко // Гидробиол. журн. – 1969. – Т. 5, №2. – С. 91–93; Светлые лучи биолого-экологического факультета / А. И. Дворецкий, Ф. П. Рябов // Экологичний вісник України. – червень 1993. – №4 (9). – С. 1.

Т. В. Ананьєва

СВІТЛЕНКО Сергій Іванович*

Учений-історик. Народився 7.07.1957 р. у м. Дніпропетровську сім'ї інженерів-службовців, українець. Середню освіту здобув у СШ № 26 м. Дніпропетровськ.

У 1974–1979 рр. навчався на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, який закінчив з відзнакою. У 1979–1982 рр. – учитель історії та суспільствознавства в СШ № 58 м. Дніпропетровськ.

У 1982–1985 рр. – аспірант ДДУ при кафедрі історії СРСР та УРСР (науковий керівник – професор Д. П. Пойда). Захистив кандидатську дисертацію «Деятельность типографий общероссийского революционного подполья на Украине в буржуазно-демократический период освободительного движения (1861–1895 гг.)» (Дніпропетровськ, ДДУ, 1986 р.). Кандидат історичних наук (з 1987 р.). У 1985–1987 рр. – асистент, 1987–1989 рр. – викладач кафедри історії СРСР і УРСР ДДУ. У 1987–1988 рр. – заступник декана історичного факультету з навчальної роботи. З 1989 р. працював на посаді доцента кафедри історії СРСР та УРСР, згодом – до 1994 р. – на кафедрі історії СРСР та кафедрі російської історії ДДУ. У 1990 р. отримав учене звання доцента (кафедра історії СРСР). У 1994–1997 рр. навчався в докторантурі ДДУ (науковий консультант – професор М. П. Ковальський).

З 15.10.1997 р. – завідувач кафедри історії України ДДУ. 15.11.2000 р. захистив докторську дисертацію «Народничество в Наддніпрянській Україні 60–80-х років XIX століття: проблеми історіографії, джерелознавства та археографії» (Дніпропетровськ, ДНУ). Доктор історич-

них наук з 2001 р. З листопада 2001 р. завідувач кафедри, професор кафедри історії України ДНУ. З 2.07.2002 р. і до сьогодні – декан історичного факультету ДНУ. У 2002 р. отримав учене звання професора (кафедра історії України). Дійсний член Академії наук соціальних технологій і місцевого самоврядування (30.09.2003 р.). З жовтня 2005 р. – в. о. завідувача кафедри історії України.

Працюючи професором на кафедрі історії України, розробив лекційні курси: «Історія України», «Давня і нова історія України (кінець XVIII – початок XX ст.)» та «Історіософія історії України».

Наукові інтереси: історія України кінця XVIII – початку XX ст., історіографія, джерелознавство, археографія, історіософія, історико-краєзнавчі аспекти історії суспільного руху Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.

Автор і співавтор 238 наукових і навчально-методичних праць, у тому числі 6 монографій, 5 навчальних посібників, 1 курсу лекцій. Учасник понад 70-ти наукових конференцій, зокрема 17 міжнародних.

З 2003 р. – член (з 2004 р. – заступник голови) спеціалізованої вченої ради з історії при ДНУ. З 2004 р. – член експертної ради з історії ВАК України. З 2002 р. – член вченої ради ДНУ. Підготував 5 кандидатів історичних наук.

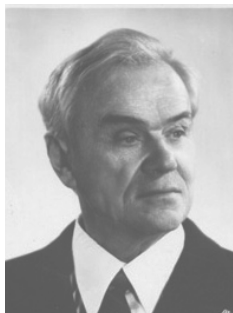
З 2002 р. – відповідальний редактор журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія». З 2004 р. – член редакційної ради цього ж видання. Відповідальний редактор збірників наукових праць: «Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті» (2001–2007, вип. 1–5), «Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження» (2004–2007, вип. 1–4). Член редакційних колегій таких видань, як «Бористен», «Вопросы германской истории», «Грані», «Ейдос», «Проблеми політичної історії України» та ін.

З 1999 р. – член Наукового товариства ім. Шевченка та Всеукраїнської спілки краєзнавців. З березня 2006 р. – голова осередку НТШ у Дніпропетровську. Відзначений Подякою Президента України (2003 р.), медаллю «За заслуги перед містом» (2007 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2007 р.).

Основні праці: «Народництво в Україні 60–80-х років XIX століття: Аналіз публікацій документальних джерел: Монографія» (1995 р.); «Народницький рух в Україні 1860–1880-х років: Аналіз джерел архівних фондів Росії: Навч. посібник» (1996 р.); «Народництво в Україні 60–80-х років XIX століт-

тя: Теоретичні проблеми джерелознавства та історії: Монографія» (1999 р.); «Історія Дніпропетровського національного університету» (2003 р., у співавторстві); «Приорілля: історико-краєзнавчі нариси: Навч. посібник» (2004 р., у співавторстві); «Історія міста Дніпропетровська» (2006 р., у співавторстві); «Суспільний рух на Катеринославщині у 50–80-х роках XIX століття» (2006 р.); «Світ модерної України кінця XVIII – початку XX століття: Зб. наук. пр.» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5214; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 242–243; *Шепель Любов*. Світленко Сергій Іванович // Українські історики XX століття: Біобібліографічний довідник. Серія Українські історики. – Вип. 2, част. 2. – К., 2004. – С. 289–290.

СЕМЕНЕНКО Микола Пантелеймонович (1905–1996)

Видатний вчений-геолог у галузі геології рудних копалин. Народився 16.11.1905 р. у м. Маріуполь Катеринославської губернії (Дніпропетровська обл.) у сім'ї робітника. Довузівську освіту отримав у Бердянську. Закінчив Катеринославський гірничий інститут (1927 р.).

Старший асистент (1927 р.) кабінету прикладної геології, доцент кафедри геології (1931 р.), декан (1936 р.), (завідувач кафедри (1937 р.) Дніпропетровського гірничого інституту. У 1932 р. – головний інженер Науково-дослідного гірничорудного інституту (Кривий Ріг). Докторську дисертацію захистив у 1937 р.

Одночасно працював професором Дніпропетровського державного університету (1937–1941 рр.). Завідувач кафедри Інституту кольорових металів (Орджонікідзе, 1941–1942 рр.), завідувач кафедри петрографії, мінералогії та рудних родовищ гірничо-металургійного інституту (Іркутськ, 1942–1944 рр), завідувач Відділу петрографії рудних родовищ Інституту геологічних наук АН УРСР (1944–1963 рр.). Одночасно – професор і завідувач кафедри Київського держуніверситету (1944–1953 рр.). Академік-секретар Президії АН УРСР (1948–1950 рр.), віце-президент АН УРСР (1950–1970 рр.). Організатор і перший директор (1969–1977 рр.)

Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР, з 1969 р. – завідувач відділу цього інституту.

Наукові дослідження присвячені, головним чином, питанням петрографії, теорії метаморфізму і метасоматизму, геології і геохронології докембрія, проблемам металоносності і структур рудних родовищ, походженню континентальної земної кори і літосфери, теоретичним основам планетарної геохімії. Розробку загальної теорії метаморфізму гірських порід, яка стала одним з основних напрямів його наукових досліджень, розпочав у довоєнні роки. Досліджував рудні родовища Байкало-Саянської дуги та Українського щита. З цією метою очолював низку експедицій, зокрема у Криворізькому залізорудному басейні, де було вперше складено структурні плани і розрізи. У 1931 р. очолював Байкальську геохімічну експедицію Ради з вивчення продуктивних сил АН СРСР. Результати цих досліджень стали основою дисертації на здобуття ступеня доктора геолого-мінералогічних наук. Створив єдину класифікацію метаморфічних гірських порід, заклав теоретичні основи сучасного вчення про метаморфізм рухомих зон, на підставі парагенетичного аналізу систематизував метаморфічні породи. Розробив геохімічну киснево-водневу модель Землі, з геохімічних позицій розглянув енергетику Землі та історію формування земної кори, обґрунтував положення про шість мегациклів в історії земної кори, запропонував стратиграфічне розчленування докембрія України. Учасник багатьох вітчизняних і міжнародних наукових форумів і з'їздів, зокрема багатьох сесій Міжнародного геологічного конгресу. Брав активну участь у підготовці багатотомного видання «Геология СССР». Під його керівництвом і за його участю складені геологічні карти України і Європи.

Брав значну участь у розв'язанні проблем відновлення підприємств гірничорудної промисловості у повоєнному Кривбасі. Практична діяльність була спрямована на створення мінерально-сировинної бази чорної металургії. У науковому доробку вченого близько 500 статей, кілька монографій, навчальних посібників тощо.

На посаді віце-президента АН УРСР виконував значну науково-організаційну роботу і науково-практичну діяльність, спрямовану на створення в Україні мінерально-сировинної бази кольорової металургії, відіграв значну роль в обґрунтуванні комплексного використання нефелінових порід Приазов'я для отримання алюмінію, рідкісних металів. Незмінний голова радянської комісії Карпато-Балканської гео-

логічної асоціації (з 1957 р.), голова комітету з метеоритів Академії наук УРСР.

Був відомим громадським діячем. Довгий час очолював Український комітет захисту миру, член Радянського комітету захисту миру. Нагороджений срібною медаллю Всесвітньої ради миру. Неодноразово обирався депутатом Київської міської і обласної ради депутатів трудящихся, був членом Київського обкому Компартії України.

Член-корреспондент Академії наук УРСР (1939 р.). Академік АН УРСР (1948 р.). Заслужений діяч науки і техніки (1957 р.). Лауреат Державної премії УРСР, Лауреат премії АН УРСР імені В. І. Вернадського за цикл праць «Геохімічна киснево-воднева модель Землі» (1981 р.). Член Геологічного товариства Франції (1961 р.). Нагороджений двома орденами Леніна, орденами Трудового Червоного Прапора, Жовтневої революції, «Знак Пошани», Дружби народів, медалями, Великою пам'ятною медаллю ВДНГ СРСР (1988 р.).

Помер 25.08.1996 р.

Основні праці: «Петрографическое исследование хребта Хамар-Дабар» (1941 р.); «Структура рудных полей Криворожских железорудных месторождений» (1946 р.); «Структура кристаллического массива среднего Приднепровья» (1949 р.); «Парагенетический анализ и систематика метаморфических пород» (1954 р.); «Петрография железо-кремнистых формаций Украинской ССР» (1956 р., у співавторстві); «Континентальная кора» (1975 р.).

Джерела та література: Центральний науковий архів НАН України. – Ф. 162; Николай Пантелеймонович Семененко: Геолог / Сост. Е. Ф. Левенко. – К., 1988; Наукова діяльність Миколи Пантелеймоновича Семененка // Геол. ж. АН УРСР. – 1995 – Т. 15, вип. 4; Саенко Р. Академик со слободки // Приазовский рабочий. – 2005. – № 181; Матеріали Міжнародної наукової конференції «Геохімія та рудоутворення», присвяченої 100-річчю від дня народження М. П. Семененка. – К., 2005.

В. С. Савчук

СЕРДЮК Лідія Семенівна (1914–1982)

Учений-хімік. Народилася 17.03.1914 р. у с. Санжарівка Гуляйпільського р-ну Запорізької обл. у сім'ї службовців. Закінчила хімічний факультет Дніпропетровського державного університету (1937 р.) та ас-

пірантуру при кафедрі аналітичної хімії (1941 р.).

У роки Великої Вітчизняної війни працювала вчителем. З 1944 р. асистент, а з 1946 р. – доцент кафедри аналітичної хімії ДДУ. У 1944 р. захистила кандидатську, а в 1967 р. – докторську дисертацію «Вивчення забарвлених комплексів ітрію, лантану та церію з деякими органічними реагентами». У 1968 р. одержала вчене звання професора. У 1969–1973 рр. очолювала кафедру аналітичної хімії Чернівецького державного університету. Повернувшись у 1973 р. до Дніпропетровська, працювала професором-консультантом в інженерно-будівельному інституті та викладала в університеті.

Наукові дослідження стосуються головним чином вивчення реакцій комплексоутворення рідкісних та рідкісноземельних елементів з органічними гідроксилвмісними барвниками. Інший напрям її діяльності – розвиток фізико-хімічних методів аналізу, зокрема колориметричних, з використанням комплексів бору з органічними барвниками.

Опублікувала понад 100 наукових робіт. Керувала виконанням 10 кандидатських дисертацій.

Померла в 1982 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Объемный полумикрометод определения вольфрама» (1948 р.); «Исследование реакции циркония с ализаринсульфонафтолом натрия» (1949 р., у співавторстві); «Применение ауринтрикарбоксилата этилендиамина для фотометрического определения редкоземельных элементов» (1970 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3238, 4634; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 243; Развитие аналитической химии на Украине. – К., 1982. – С. 50-51.

В. С. Коваленко

СЕРЕБРЯНСЬКИЙ Володимир Миколайович (1943–1995)

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 8.05.1943 р. у с. Кам'яно-Зубилівка Солонянського р-ну Дніпропетровської обл. Закінчив з відзнакою фізико-технічний факультет ДДУ (1965 р.).

Працював асистентом, старшим викладачем кафедри теплотехніки (двигунобудування) (1975–1977 рр.). Доцент (1976–1991 рр.), професор (1991–1995 рр.) кафедри двигунобудування.

Кандидат технічних наук (з 1971 р.), доктор технічних наук (з 1990 р.), професор (з 1991 р.).

Наукові інтереси – дослідження процесів кипіння й конденсації рідини та рідких металів, процесів тепломасообміну у складних структурах. Керівник низки наукових тем з розробки високотемпературних теплових труб спеціального призначення.

Читав лекційні курси з теоретичних основ проектування і конструювання. Автор 83 наукових праць та 7 зареєстрованих винаходів.

Серед його учнів – Ю. В. Наврузов, В. П. Буріхін, О. В. Січевий та ін. Переможець огляду-конкурсу лекторської майстерності (1983 р.). Був секретарем партбюро ФТФ (1979 – 1980 рр.). Член-кореспондент Академії технологічних наук України.

Помер у 1995 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 585; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 244–245.

В. С. Савчук

СИРОТЕНКО Василь Трохимович (1915–2006)

Учений-історик. Народився 09.11.1915 р. у с. Стрижевка Любарського р-ну Житомирської обл. у селянській родині. Закінчив семирічну школу (1929 р.), працював у селі вчителем з ліквідації неписьменності з 1929 р. до 1931 р., за що було присвоєно звання народного вчителя. Вищу освіту здобув на історичному факультеті Київського державного університету, який закінчив у 1939 р. з відзнакою. Вже з другого курсу читав лекції з історії. Після закінчення університету направлений старшим викладачем до Черні-

гівського педінституту. Вступив до заочної аспірантури університету філософії літератури і історії в Москві (1939 р.).

Пройшов усю Велику Вітчизняну війну, був двічі поранений. Під час визволення Кракова врятував Кароля Войтилу, в майбутньому Папу Римського Іоанна Павла II.

1947–1951 рр. – декан історичного факультету Чернігівського педінституту. Після переведення – декан історичного факультету Калузького педінституту. У 1954 р. працював у Пермському педагогічному інституті. Того ж року захистив дисертацію та отримав ступінь кандидата історичних наук. Упродовж 1955–1976 рр. працював у Пермському державному університеті, займав посади: старший викладач, доцент, професор. У 1969 р. на Раді Пермського університету захистив докторську дисертацію за темою «Взаємостосунки з Візантією племен і народностей Північного Причорномор'я і Подунав'я в IV–VI віках нашої ери», але Вища Атестаційна Комісія визнала її після слухання у Московському державному університеті. У 1973 р. одночасно отримав диплом доктора історичних наук і атестат професора. У 1974 р. став першим завідувачем об'єднаної кафедри історії стародавнього світу та середніх віків. У 1976–1997 рр. – професор кафедри всесвітньої історії Дніпропетровського державного університету. Викладав курси із «Історії середніх віків»; спецкурс «Генезис феодалізму в Європі», «Утворення ранньофеодальних держав у Європі», «Джерелознавство європейської історії», «Культура Відродження», проводив науковий семінар з проблем джерелознавства. У 1998 р. переїхав до Армавіра, де працював професором кафедри загальної історії у педінституті.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I та II ступеня, Червоної Зірки, медалями «За відвагу», «За доблесну працю. В ознаменування 100-річчя від дня народження В. І. Леніна». У 2000 р. президентом Російської Федерації В. В. Путіним надано В. Т. Сиротенку звання підполковника армії РФ, а згодом – звання полковника армії РФ.

Напрямок наукових інтересів: історія варварських королівств, народно-визвольні рухи епохи Середньовіччя. Головна проблема досліджень – історія міжнародних відносин у Європі в епоху Середньовіччя.

Помер 09.08.2006 р. у м. Армавір (Російська Федерація).

Основні праці: «Взаимоотношение племен и народов Северного Причерноморья с Византией» (1954 р.); «Введение в историю международных отношений в Европе в IV–VI вв.» (1973 р.); «История международных отно-

шений в Європе в IV–VI вв.» (1975 р.); «Исследование по истории русско-германских отношений» (1978 р.); «Реформация и Великая крестьянская война» (1984 р.); «Народно-освободительное движение в Испании V–VIII вв.» (1986 р.); «Народные движения в Поздней Римской империи и образование варварских королевств» (1988 р.); «Народные движения в Северной Африке и королевство вандалов и аланов» (1990 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 245; Бібліографія праць викладачів кафедри всесвітньої історії / За ред. проф. С. Й. Бобилевої. – Д., 2007. – С. 76–77; www.ricolor.org/europe/ukraine/ru/cult/sirotenko/voin; www.titel.ru/archive/november05/index.html, www.psu.ru, www.armavir.net.

Г. В. Абакунова

СІЛІН Василь Львович (1920–2000)

Учений-філолог. Народився 8.01.1920 р. на Дніпропетровщині. Вихованець дитячого будинку.

Трудовий шлях починав електриком. З 1953 р. до 1955 р., отримавши вищу освіту на факультеті іноземних мов ДДУ, на двох відділеннях водночас – німецькому та англійському, працював викладачем іноземних мов у Дніпропетровському гірничому інституті. Захистив кандидатську і згодом докторську дисертацію. Тема докторської дисертації «Еліпс у германських мовах» (1974 р.).

У 1974 р. очолив кафедру германської філології Дніпропетровського національного університету і залишався на посту завідувача упродовж 15 років. Багато сприяв тому, щоб посилити навчально-методичну та наукову базу німецького відділення, підвищити рівень практичного оволодіння студентами німецькою мовою (це було актуально, але непросто в умовах ізоляції міста від міжнародних контактів) та прагнув закріпити статус і вагомість кафедри як підрозділу, спроможного забезпечувати підготовку не тільки викладачів німецької мови для середньої та вищої шкіл, а й наукових працівників.

Викладав теоретичні курси з лексикології та історії німецької мови, спецкурс із семасіології германських мов. Зробив вагомий внесок у розробку навчальних матеріалів для викладання фахових теоретичних дисциплін.

У його монографіях розкрито суттєві лінгвістичні особливості мовних систем споріднених германських мов, вони знайшли визнання серед науковців України та зарубіжжя.

Під його керівництвом склалася та успішно діє наукова школа, яка здійснює компаративні дослідження співвідносних лексичних та граматичних явищ близькоспоріднених та віддаленоспоріднених мов, а також дослідження з проблем типології лексичного значення. З цієї проблематики опублікував чотири наукових монографії, три навчальні посібники та декілька десятків статей. Створена наукова школа є складовою університетського науково-дослідницького процесу.

Під його науковим керівництвом було розроблено декілька новітніх наукових концепцій у дослідженні німецької мови.

Керівник 6 кандидатських дисертацій та 1 докторської дисертації.

У 1998 р. йому присвоєно звання почесного професора ДНУ.

Помер у 2000 р.

Основні праці: «Аналогия. Уподобление и сходство лексических единиц» (1983 р.); «Родственная лексика германских языков. Сравнительно-семасиологическое исследование» (1984 р.); «Этимология и семантика слов» (1990 р.); «Этимология и лексическая семантика» (1992 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4322; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 246.

І. П. Сахно

СІНЯКОВ Омелян Володимирович (1911–1982)

Учений-фізик. Народився 19.07.1911 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовця. Закінчив середню трудову школу № 11 м. Дніпропетровськ у 1927 р. та вступив до Дніпропетровського інституту народної освіти, пізніше перетвореного на Фізико-хіміко-математичний інститут, фізичне відділення якого закінчив у 1932 р. за спеціальністю «Теоретична фізика». Після закінчення працював асистентом, потім

старшим викладачем кафедр теоретичної фізики та електрофізики Дніпропетровського університету.

Під час Великої Вітчизняної війни був призваний до Радянської армії, брав участь у бойових діях, отримав тяжке поранення, був нагороджений медалями.

По війні розпочав дослідження в галузі фізики сегнетоелектриків і в 1948 р. захистив кандидатську дисертацію «Електричні властивості титанатів металів другої групи у постійному електричному полі». Працював доцентом кафедри електрофізики, в 1961–1978 рр. очолював кафедру електрофізики ДДУ. У 1970 р. захистив докторську дисертацію «Вплив зовнішніх факторів на доменну структуру і процеси переполяризації титанату барію і твердих розчинів на його основі». Затверджений у науковому ступені доктора фізико-математичних наук з присвоєнням звання професора кафедри електрофізики.

Перший в Україні створив наукову школу дослідження сегнетоелектриків. Під його керівництвом захищені 22 кандидатські дисертації, серед його учнів понад 15 докторів наук, професорів, завідувачів кафедр ВНЗ України та СНД. Автор понад 200 наукових праць, організатор наукових конференцій, семінарів і шкіл у галузі фізики сегнетоелектриків в Україні та за кордоном.

Трудова діяльність була відзначена державними нагородами та відзнакою «Відмінник вищої школи».

Помер 22.10.1982 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Исследование зависимости диэлектрической проницаемости и тангенса угла диэлектрических потерь титаната бария от напряженности электрического поля высокой частоты» (1956 р.); «Твердые растворы ниобатов и танталатов переходных металлов на основе BaTiO_3 » (1960 р.); «Влияние внешних воздействий на доменную структуру монокристаллов твердых растворов на основе BaTiO_3 » (1971 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3282, 3283, 7514; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 247.

М. П. Трубіцин

СІЧЕВИЙ Олексій Володимирович

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 28.07.1957 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1974 р. закінчив із золотою медаллю середню школу № 59 м. Дніпропетровськ. У 1980 р. з відзнакою закінчив фізико-технічний факультет ДДУ. Інженер-механік.

Залишився працювати на кафедрі теплотехніки (нині – двигунобудування) ДДУ. Інженер, молодший науковий співробітник, аспірант. Кандидат технічних наук (1986 р.). Далі працював асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри двигунобудування. Вчене звання доцента одержав у 1991 р. Захистив докторську дисертацію (2004 р.).

Наукові інтереси пов'язані з випробуваннями пневмогідролічних систем рідинних ракетних двигунних установок, процесами теплообміну в РРДУ, нетрадиційними джерелами видобутку енергії. З 2004 р. – професор кафедри двигунобудування, з 2005 р. очолив новоутворену кафедру енергетики на фізико-технічному факультеті ДНУ.

Опублікував 79 наукових праць. Одержав 13 свідоцтв на винаходи, більшість з яких упроваджено у виробництво.

Обирався головою Ради молодих вчених ДДУ та Дніпропетровської обласної Ради молодих вчених. Лауреат всесоюзного конкурсу науково-технічної творчості молоді (1987 р.). Обирався делегатом XX з'їзду ВЛКСМ (1987 р.). Один з ініціаторів і організаторів будівництва молодіжного житлового комплексу «Зоряний» в м. Дніпропетровськ.

Читав лекції та проводив практичні консультації в Харбінському технологічному інституті (Китай), KARI (Південна Корея), Середньосхідному технічному університеті (Туреччина).

Працює в двох спеціалізованих Вчених радах при ДНУ. Під його керівництвом захищено дві кандидатські дисертації.

В. С. Савчук

**СКАБАЛЛАНОВИЧ Іван Антонович
(1904–1992)**

Відомий вчений-гідрогеолог. Народився 22.01.1904 р. у Білорусі де й одержав початкову освіту.

У 1924 р. вступив до Московського інституту водного господарства та успішно його закінчив у 1929 р. за фахом «Гідротехніка».

Працював у різних регіонах СРСР, а після війни – у Дніпропетровському гірничо-му інституті, у Дніпропетровському університеті (до 1959 р.) і потім у Дніпропетровському відділі науково-дослідного інституту мінеральних ресурсів.

У 1950 рр. захистив кандидатську дисертацію у Київському гідромеліоративному інституті. Вів активну науково-дослідну роботу і вже в 1960 р. у Московському геолого-розвідувальному інституті захистив докторську дисертацію, одержавши ступінь доктора геолого-мінералогічних наук.

У 1961 р. у Москві вийшла його монографія «Гидрогеологические расчеты». Вона стала найпопулярнішим посібником для всіх без винятку гідрогеологів країни на той час. Монографія була перекладена і видана угорською та китайською мовами. Її зразок представлений в музеї історії нашого університету.

З 1980 р. до 1995 р. – професор, завідувач кафедри геології та гідрогеології ДНУ.

Був науковим консультантом багатьох виробничих проєктів та науково-дослідних робіт. Автор багатьох наукових праць з вивчення гідрогеологічного режиму підземних вод та прогнозу його змін у районах меліоративного будівництва (наприклад, Каховське водосховище).

Очоливши кафедру, заснував єдиний в регіоні навчальний полігон, де у природних умовах студенти вивчали всі основні параметри водоносного горизонту та самостійно виконували реальні гідрогеологічні розрахунки.

За свою багаторічну сумлінну працю нагороджений такими урядовими нагородами: медалями «За доблестный труд в Великой Отечественной войне» (1945 р.), «За восстановление угольных шахт Донбасса» (1947 р.), орден «Знак почета» (1953 р.).

Помер у 1992 р. і похований на Сурсько-Литовському кладовищі м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Инженерная геология, гидрогеология и осушение месторождений» (1955 р., у співавторстві); «Гидрогеологические расчеты по динамике подземных вод» (1960 р.); «Методика опытных откачек» (1960 р.).

В. Т. Осауленко, Г. В. Хижняк

СКАЛОЗУБ Володимир Васильович*

Відомий учений-фізик. Народився 24.01.1949 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українця. У 1966 р. закінчив із золотою медаллю середню школу № 67 м. Дніпропетровськ. У 1966–1971 рр. навчався на фізичному факультеті ДДУ. У 1971 р. отримав диплом з відзнакою, за фахом фізик, викладач фізики. У 1972–1975 рр. – аспірант кафедри теоретичної фізики ДДУ. Науковим керівником був завідувач кафедри доцент

В. С. Ваяшин. Працював на кафедрі теоретичної фізики ДДУ на посадах асистента (1975–1976 рр), старшого викладача (1977–1982 рр), доцента (1982–1990 рр). У 1978 р. в Інституті теоретичної й експериментальної фізики (м. Москва) захистив кандидатську дисертацію на тему: «Нелінійна електродинаміка вакууму в теорії зі спонтанно порушеною симетрією». У 1982 р. присвоєно вчене звання доцента. У 1988 р. в Інституті теоретичної фізики (м. Київ) захистив докторську дисертацію на тему: «Ефекти інтенсивних зовнішніх полів у теорії електрослабких взаємодій». У 1990–1992 рр. працював професором кафедри теоретичної фізики. У 1991 р. присвоєно вчене звання професора.

У 1992 р. відкрив і очолив кафедру квантової макрофізики. З 1991 р. керує науково-дослідною лабораторією квантової хромоплазми. У 1990–1996 рр. – декан фізичного факультету. У 1997–1999 рр. – проєктор з наукової роботи ДДУ. Під його керівництвом впроваджена рейтингова система контролю знань на факультеті, почалось використання системи Internet у ДДУ. У 1993 р. відкрив і очолив спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій з теоретичної фізики, фізики твердого тіла і радіофізики, яка в 1998 р. перетворена

у докторську. Відповідальний редактор фахового журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіоелектроніка». Член експертної ради з фізики і член Державної атестаційної комісії Міністерства освіти і науки України.

Читає загальний курс теоретичної фізики «Електродинаміка» для студентів-фізиків та спеціальні курси «Класична теорія поля», «Квантова електродинаміка», «Макроскопічна квантова електродинаміка», «Теорія калібрувальних полів» для студентів-теоретиків.

Наукові інтереси – дослідження квантових макроскопічних явищ в екстремальних зовнішніх умовах методами квантової теорії поля; пошук сигналів нової фізики в процесах розсіяння при енергіях сучасних прискорювачів елементарних частинок. Отримав піонерські наукові результати: нестабільність вакууму калібрувальних полів у сильному магнітному полі (1978 р.); генерація конденсату W- і Z-бозонних полів у зовнішньому полі (1982 р.); формування ґраткової структури конденсату (1986–1987 рр.); радіаційні спектри W-бозонів у магнітному полі при нульовій (1981 р.) і скінченній (2000 р.) температурі; розробка нового підходу до пошуку сигналів важких елементарних частинок у процесах розсіяння при низьких енергіях (1998–2001 рр.), дослідження спонтанної генерації магнітних полів при високих температурах (2003–2007 рр.), сигнали важкого Z'-бозона на базі експериментів LEP (2003–2007 рр.). Автор понад 80 наукових статей, опублікованих у провідних журналах світу. Організатор Міжнародної школи-семінару «Нова фізика і квантова хромодинаміка в зовнішніх умовах» (Дніпропетровськ, травень 2007 р.)

Під його науковим керівництвом захищено декілька кандидатських дисертацій.

Заслужений діяч науки і техніки України (1993 р.). Академік АН вищої школи України з 1997 р.

Основні праці: «Вакуумные структуры и фазовые переходы в магнитном поле в теории Вайнберга-Салама» (1987 р.), «Nielsen's identity and gluon condensation at finite temperature» (1994 р.); «Once more on a color ferromagnetic vacuum state at finite temperature» (2000 р., у співавторстві), «Renormalizability and the model independent observables for Abelian Z-prime search» (2000 р., у співавторстві), «Renormalizability and model independent description of Z-prime signals at low-energies» (2000 р., у співавторстві); «Класична електродинаміка: Підручник» (2008, у співавторстві); «Релятивістська електродинаміка: На-

вчальний посібник» (2008 р., у співавторстві); «On the spontaneous creation of chromomagnetic fields at high temperature» (2008 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 248–249.

СКВІРСЬКА Алла Олександрівна

Відомий учений-медик. Народилася 11.03.1928 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї викладачів. Навчалася у школах м. Дніпропетровськ та м. Магнітогорськ, потім на підготовчому відділенні при Дніпропетровському медичному інституті. У 1945 р. вступила на лікувальний факультет інституту, який закінчила в 1950 р. із відзнакою. З 1950 р. навчалася у клінічній ординатурі кафедри оториноларингології. Після захисту дисертації «Изменение патогенности микрофлоры лакун небных миндалин и клеточного состава при консервативном лечении хронического тонзиллита» (1955 р.), отримавши науковий ступінь кандидата медичних наук, працювала асистентом. Дисертацію «Сравнительная оценка консервативных методов лечения хронического тонзиллита» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук захистила у м. Ленінград (1969 р.). Після обрання професором відповідала за роботу міської ургентної клінічної лікарні. З 1973 р. до 1995 р. очолювала кафедру оториноларингології, а потім виконувала обов'язки професора. З 1999 р. – професор кафедри теорії та практики лікувально-діагностичного процесу медичного факультету Дніпропетровського національного університету. Близький організатор, педагог, хірург, досвідчений лікар-діагност. Створила наукову школу лікарів ринологів та онкологів. Наукова діяльність стосується розробки нових хірургічних підходів до лікування злоякісних і запальних захворювань верхніх дихальних шляхів.

Автор 230 наукових праць, у тому числі 4 монографій та 14 винаходів. Під її керівництвом виконали дисертації 8 кандидатів та 3 доктори медичних наук.

Започаткувала передовий метод оздоровлення робітників безпосередньо в цехах заводів м. Дніпропетровськ. З її ініціативи було збудовано новий корпус оториноларингології, де відкриті спеціалізова-

ні відділення: ЛОР онкологічне та мікрохірургії вуха, що дозволило впровадити в практику нові методи лікування, зокрема мікрохірургічні операції на вусі та реконструктивні при злоякісних новоутвореннях гортані. За період трудової діяльності створила новий лекційний курс та оригінальну технологію викладання оториноларингології. Активний учасник українських та міжнародних конгресів. Має почесне звання заслуженого працівника вищої школи, вищу кваліфікаційну лікарську категорію. Учасник Великої Вітчизняної війни, нагороджена медаллю «Ветеран праці», знаком «Відмінник охорони здоров'я», Почесною грамотою Мінздорову України. Брала активну участь у громадській роботі. Член спеціалізованої ради із захисту дисертацій, член президії Українського товариства оториноларингологів, член редакційної ради «Журнала ушних, носових и горловых болезней».

Основні праці: «Комплексное лечение больных полипозным риносинуситом и оценка его эффективности» (1998 р.); «Клинико-биохимические методы диагностики рака гортани» (2000 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 249–250.

СКУБЛЕВСЬКИЙ Юхим Михайлович (1889 – ?)

Учений-фізик. Народився у 1889 р. у с. Сужене в селянській сім'ї. У 1913–1917 рр. навчався у Харківському університеті.

У 1903–1910 рр. працював на Катеринославській залізниці майстром-слюсарем.

У 1917–1918 рр. працював у Харківському університеті на посаді асистента.

У 1918–1922 рр. – викладач Катеринославського залізничного технікуму. У 1919–1923 рр. – завідувач професійним навчанням.

У 1920 р. – член предметної комісії загального курсу фізики на факультеті соціального виховання, яку очолював до 1930 р.

У 1923–1927 рр. – асистент у Катеринославському гірничому інституті.

У 1926–1931 рр. – професор Дніпропетровського інституту народної освіти.

У 1931–1933 рр. – професор, завідувач кафедри фізики Дніпропетровського інституту інженерів транспорту.

Після відновлення роботи університету очолював кафедру загальної математики на економічному факультеті.

Основні праці: «Фізика на електричній лампочці».

Джерела та література: Державний архів Дніпропетровської області. – Ф. 19, оп. 1, спр. 388, арк. 51; Спр. 1180, арк. 41.

А. М. Терновський

СКУРАТОВСЬКА Людмила Іванівна

Учений-філолог. Народилася 18.11.1935 р. у м. Донецьк (тоді–Сталіно), у родині лікарів, росянка.

Закінчила філологічний факультет Дніпропетровського державного університету (1952–1957 рр.), аспірантуру за кафедрою зарубіжної літератури (1964–1966 рр.).

Працювала викладачем у Дніпропетровському культпросвіттехнікумі, перекладачем у Все-союзному дослідницькому трубному інституті.

У 1965 р. – викладач кафедри зарубіжної літератури ДДУ. У 1968 р. у Львівському державному університеті захистила кандидатську дисертацію на здобуття звання кандидата філологічних наук на тему «Проблеми дослідження творчості Ч. Дікенса».

З 1972 р. – доцент. У 1992 р. у МДПУ ім. В. І. Леніна захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук на тему «Основные жанры детской литературы в историко-литературном процессе Англии XIX–XX вв.».

Викладає складені нею курси навчальних дисциплін: «Історія античної літератури», «Історія зарубіжної літератури XX ст.», «Література та сучасність», «Сучасні зарубіжні літературні теорії та школи».

Серед головних наукових досягнень – видання монографій.

Серед наукового доробку – дослідження творчості Блейка, Вордсворта, Колріджа, Кітса, Шеллі, Лема, Дікенса, Росетті, Керролла, Ліра, Беррі, Стівенсона, Кіплінга, Еліота, Джойса, Вулф, Гемінгвея, Робб-Гріє, Неруди та ін.

У всіх її наукових роботах, починаючи з кандидатської дисертації, послідовно й доказово втілюється найважливіша методологічна теза цілісно філологічного підходу – розглядання художнього твору за принципом «від поетики – до семантики»; найдорогоціннішим та визначальним є сам художній текст, а не теоретико-літературні та критичні потрактування. Такий підхід до літературного дослідження, втілений у численних її працях, став зразком для багатьох її учнів, провідних учених-літературознавців ДНУ, вітчизняних науковців. Вперше в Україні нею започатковано вивчення дитячої літератури як частини «високої», серйозної класики, невід’ємної складової загального літературного процесу, а не окремої, суто дидактичної царини, воно знайшло відгук та всебічну підтримку в широкому науковому оточенні (О. В. Чичерін, Л. Д. Іванов, Н. Я. Дьяконова, Н. М. Демурова, Н. П. Михальська та інші).

Підготувала 5 кандидатів наук та 2 докторів наук.

Член спеціалізованої Вченої ради К 08.051.12 Дніпропетровського національного університету. Входить до складу редакційної колегії збірників наукових праць «Від бароко до постмодернізму», «Література в контексті культури» та ін.

Автор майже 100 наукових праць.

Заслужений викладач ДНУ з 1998 р.

Основні праці: «Из истории английского романтизма: Учебн. пос.» (1970 р.); «Антична література: Метод. вказівки» (1971 р.); «Поэтика английской детской литературы XIX–XX веков» (1989 р.); «Романтизм и «революция» в английской и американской детской литературе: Монография» (1990 р.); «Детская классика в литературном процессе Англии XIX–XX веков: Монография» (1992 р.); «Основные жанры английской детской литературы конца XIX начала XX века» (1994 р.); «Антична література: Курс лекцій» (1995 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3320, 3321; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 250–251.

Т. М. Потніцева

СЛЕСАРЕНКО Сергій Володимирович*

Учений-медик. Народився 23.02.1963 р. у м. Дніпропетровськ, українець.

У 1986 р. закінчив лікувальний факультет Дніпропетровського медичного інституту за фахом «лікар-хірург» з відзнакою.

З 1986 р. до 1998 р. навчався у клінічній ординатурі, де почав цілеспрямовано займатися науковою роботою.

Предметом дослідження було обрано опіки, опікову хворобу та її наслідки. Ця робота була закінчена у вигляді кандидатської дисертації за темою «Оцінка ефективності аплікаційної сорбції в лікуванні опікової хвороби» (1990 р.). Наступна дисертація на здобуття ступеня доктора наук (1996 р.) розкривала тему «Розробка та визначення ефективності комбінованих методів детоксикації при важкій опіковій хворобі».

Доктор медичних наук (1996 р.), на посаді професора ДНУ працює з 2003 р., вчене звання професора присвоєно у 2006 р., член-кореспондент УАН з 1994 р. по відділенню медико-біологічних наук.

Автор і співавтор понад 150 наукових робіт у фахових журналах та збірниках, серед яких 15 винаходів (9 авторських свідоцтв і 6 патентів України).

Викладає курси «Основи загальної та пластичної хірургії», «Лікування термічних травм». Керує роботою дисертантів, що виконують свої наукові роботи на базі ДДМА.

З 2000 р. працює на посаді керівника Дніпропетровського центру термічної травми та пластичної хірургії і головного спеціаліста ГУОЗ Дніпропетровської облдержадміністрації, де разом з організаторською діяльністю та лікувальною справою приділяє багато уваги навчанню студентів та лікарів-інтернів спеціальності комбустіологія.

Основні праці: «Ожоговая травма» (1997 р., 2002 р.); «Ожоговая токсемия. Патогенез, клиника, принципы лечения: Монография» (2002 р.); «Классификация опіків по глубині ураження» (2003 р.); «Интенсивная терапия ожоговой болезни: Учебно-методическое пособие» (2005 р.).

Джерела та література: УРЕ. – Т. 2. – Вид. 2-е. – К., 1978. – С. 251; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 251.

СЛИВИНСЬКИЙ Володимир Іванович*

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 6.06.1953 р. у смт. Партизани, Генічеського р-ну, Херсонської обл. у сім'ї службовців, українець.

У 1976 р. з відзнакою закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (ДДУ) за спеціальністю «Інженер-механік».

Після закінчення ДДУ почав трудову діяльність інженером у Дніпровській філії науково-дослідного інституту технології машинобудування. Наукову діяльність розпочав із розробки та впровадження стільникових заповнювачів (СЗ) та стільникових конструкцій (СК) у виробах ракетно-космічної техніки. Ділові якості, творча активність, наполегливість у вирішенні поставлених завдань, досягнуті результати сприяли підвищенню його професійного рівня і службовому зростанню: (1978–1986 рр.) – начальник сектора, (1986–1993) – лабораторії СК, (1993–1998 рр.) – відділення композиційних матеріалів, (1998–1999 рр.) – заступник директора з наукової роботи, (1999–2000 рр.) – провідний науковий співробітник, з 2000 р. по теперішній час – головний науковий співробітник відкритого акціонерного товариства «Український науково-дослідний інститут технології машинобудування».

Фахівець у галузі розробки та оптимізації по масі виробів з полімерних композиційних матеріалів, у т. ч. СЗ та СК для виробів авіаційної, ракетно-космічної техніки і конверсії.

У 1992 р. захистив кандидатську дисертацію «Конструктивно-технологічні рішення та технологія виробництва стільників з регульованими механічними характеристиками і стільникових конструкцій для літальних апаратів». У 1997 р. присвоєно наукове звання старший науковий співробітник. У 2001 р. захистив докторську дисертацію «Наукові основи технології виробництва стільникових заповнювачів та конструкцій для літальних апаратів і конверсійного призначення». У 2002 р. йому присвоєно звання доктор технічних наук. З 2005 р. працює професором у фізико-технічному інституті Дніпропетровського національного

університету. Читає курс лекцій «Технологія виготовлення та застосування СК в авіаційній і ракетно-космічній техніці». Автор двох навчальних посібників з технології виготовлення тришарових СК.

Ним розроблені наукові основи технології виробництва СЗ і СК. Під його керівництвом організовано єдине в Україні виробництво СЗ (більш 60 марок) з алюмінієвої фольги, полімерного паперу «Nomet», склотканин для авіакосмічної техніки та целюлозного паперу для конверсії. Це виробництво забезпечує СЗ підприємства України і Росії: ДКБ «Південне» ім. М. К. Янгеля; ХДАВП; АНТК «Антонов», ДКНВЦ ім. М. В. Хрунічева; РКК «Енергія» ім. С. П. Корольова; НВО прикладної механіки ім. академіка М. Ф. Решетньова; НВО ім. С. О. Лавочкина; ОНВП «Технологія».

За його участю розроблені методики розрахунку параметрів ексклюзивного стільникового заповнювача та оптимізації по масі стільникових конструкцій авіакосмічного призначення.

Автор близько 130 статей і 24 авторських свідоцтв, патентів Росії та України. Результати розробок доповідав на міжнародних: астро-навтичних конгресах (ІАС) 2004–2006 рр., молодіжних науково-практичних конференціях «Людина і космос», науково-практичних конференціях «Композиційні матеріали у промисловості», наукових конференціях «Решетньовські читання».

Досвід з оптимізації по масі СК в виробках авіакосмічної техніки та зацікавленість цим напрямком підприємств України і Росії сприяли створенню ним спільно з ХАІ наукової школи розробки математичних моделей оптимальних конструкторсько-технологічних параметрів СЗ і СК на основі комп'ютерних технологій.

З 2003 р. член спеціалізованої вченої ради Д 08.051.07 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук ДНУ. Член редколегії спеціалізованого науково-виробничого журналу «Світ меблів і деревини».

Нагороджений медаллю «50 лет КБ «Салют» ДКНВЦ ім. М. В. Хрунічева» (2001 р.) та медаллю ім. К. Е. Цюлковського (2003 р.).

Джерела та література: 40 лет в рядах создателей ракетно-космических технологий: Сб. в 2 кн. / Под общ. ред. В. В. Шелухина. – Кн. 1: Держновение, талант и подвиг коллектива. – Д., 2003.

**СМЕТАНІН Юрій Олексійович
(1925–1999)**

Видатний учений і конструктор у галузі ракетно-космічної техніки. Народився в 1925 р. У роки Великої Вітчизняної війни брав участь у бойових діях, у визволенні Польщі. Командир мінометної роти. Після війни працював учителем середньої школи (1945–1946 рр.). Закінчив літакобудівний факультет Московського авіаційного інституту (1952 р.). Інженер відділу головного конструктора заводу № 586 (Дніпропетровськ, 1952–1954 рр.). Старший інженер ОКБ-586 (нині ДКБ «Південне», 1954–1959 рр.), начальник сектора (1959–1961 рр.), начальник відділу (1961–1970 рр.), заступник головного конструктора (з 1970 р.), перший заступник Генерального конструктора з наукової роботи, керівник підрозділу проектно-конструкторських розробок (1990-ті роки) КБ «Південне». З 1966 р. – доцент ФТФ Дніпропетровського держуніверситету за сумісництвом, в. о. професора, згодом професор кафедри проектування і конструкцій (з 1978 р.). Доктор технічних наук (з 1978 р.). У 1990 р. – завідувач кафедри проектування і конструкцій літальних апаратів ФТФ.

Учень М. К. Янгеля і В. М. Будника. Усе життя присвятив створенню стратегічних ракет, космічних ракет-носіїв та штучних супутників Землі. У перший період своєї діяльності керував проектною розробкою головних частин до всіх бойових ракет КБ «Південне», починаючи з першої дніпропетровської ракети «Р-12». Організував проектування нового для дніпропетровців виду продукції – космічних апаратів. Був заступником технічного керівника запуску першого дніпропетровського супутника «Космос-1». Зробив значний внесок у створення надійного ракетно-ядерного щита держави, у досягнення паритету СРСР і США в галузі стратегічного озброєння. Під його керівництвом розроблялися проекти сучасних бойових ракетних комплексів залізничного та шахтного базування з «мінометним» стартом, що не мають аналогів у світі, космічних ракетних комплексів «Циклон» і «Зеніт». Був одним з ініціаторів проекту «Морський старт». Велику увагу приділяв підготовці інженерів і наукових кадрів для ракетно-космічної галузі, був певний час завідувачем кафедри проектування і конструкцій на фізико-технічному факультеті ДДУ; на-

уковим керівником дисертаційних робіт кандидатів і докторів наук. Керував навчальною лабораторією автоматизації систем проектування. Читав спецкурси з профілюючих дисциплін.

Автор 200 наукових праць та більше 50 винаходів.

Людина року (1997 р.) за визначенням Американського біографічного інституту. Гідно представляв українську ракетно-космічну галузь на переговорах і нарадах різних космічних агентств і корпорацій багатьох держав світу.

Лауреат Ленінської премії (1976 р.), Герой Соціалістичної Праці (1982 р.), лауреат Державної премії УРСР (1985 р.), член-кореспондент АН України, дійсний член Академії космонавтики ім. К. Е. Ціолковського.

Нагороджений багатьма орденами і медалями, у тому числі орденом Жовтневої Революції, Леніна (1961р., 1982 р.), Трудового Червоного Прапора та ін. Нагороди часів війни – орден Червоної Зірки, медаль «За відвагу».

Помер 30.03.1999 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5007, оп. 4, спр. 4328, 4329; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 252-253.

В. С. Савчук

СМИРНОВ Сергій Олександрович*

Учений в галузі механіки та прикладної математики. Народився 07.01.1951 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. У 1968 р. здобув середню освіту у СШ № 71 м. Дніпропетровськ. У 1973 р. закінчив механіко-математичний факультет ДДУ, спеціальність «Динаміка та міцність машин». У 1973–1976 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі прикладної математики. У 1979 р. захистив кандидатську дисертацію «Застосування методу парних рядів-рівнянь до розв'язування деяких задач теорії пружності».

У 1976–1980 рр. – асистент, 1980–1989 рр. – доцент кафедри прикладної математики.

У 1980 р. отримав учене звання доцента за кафедрою прикладної математики. У 1986–1987 рр. пройшов наукове стажування в Кембриджському університеті (Кембридж, Великобританія), де займався як науково-дослідницькою, так і викладацькою роботою. У 1989–1992 рр. навчався в докторантурі ДДУ. У 1992–1994 рр. – доцент кафедри обчислювальної математики та математичної кібернетики. У 1993 р. захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора фізико-математичних наук за темою «Просторові мішані задачі теорії пружності для однорідних і кусково-однорідних тіл зі сферичними поверхнями». У 1994–1996 рр. – професор кафедри обчислювальної математики та математичної кібернетики. У 1996 р. – завідувач кафедри комп'ютерної обробки фінансово-економічної інформації. У 1998 р. одержав учене звання професора за кафедрою комп'ютерної обробки фінансово-економічної інформації. У 1995 р. обраний членом Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки. У 1995–2002 рр. працював деканом фінансово-кредитного факультету. В 2002 р. обраний директором Інституту економіки Дніпропетровського національного університету. Після реорганізації Інституту економіки в економічний факультет обраний деканом цього факультету.

Викладає «Економетрію» для економічних спеціальностей.

Автор більше 100 наукових праць, що присвячені розв'язуванню просторових мішаних задач теорії пружності для тіл зі сферичними поверхнями, статистичному аналізу, прийняттю оптимальних економічних рішень.

Член двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій у Дніпропетровському національному університеті (з економічних спеціальностей та з математичних спеціальностей). Член редакційної колегії фахових видань: «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Економіка», «Економіка: проблеми теорії та практики».

Член експертної ради з економіки державної акредитаційної комісії МОНУ. В 1999 р. обраний дійсним членом Академії соціальних технологій і місцевого самоврядування. Заслужений діяч науки і техніки України (2003 р.). Нагороджений знаком «Відмінник освіти України». Двічі одержував особисті подяки від голів Дніпропетровської обласної державної адміністрації.

Основні праці: «Случайные процессы и управление в производственно-экономических системах» (2003 р., у співавторстві); «Эвристический систем-

ний аналіз економіки» (2004 р., у співавторстві); «Рациональное экономическое управление с согласованием интересов активных производственных структур» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003 – С. 322; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003.

СОКОЛ Галина Іванівна

Учений у галузі акустики, акустичних приладів та теплових двигунів літальних апаратів. Народилася 25.10.1946 р. у м. Щолково Московської обл. у сім'ї службовців. У 1971 р. закінчила Дніпропетровський держуніверситет за спеціальністю «Виробництво літальних апаратів». Інженер ДКБ «Південне» (1971–1977 рр.) Брала участь у розробці конструкції супутника «Тайфун – 2». Молодший науковий співробітник ФТФ ДДУ у 1980 р., асистент з 1981 р., доцент з 1990 р., професор з 2007 р. по кафедрах прикладної і технічної механіки. Кандидат технічних наук (1986 р.), доктор технічних наук (2006 р.).

Працювала в ДНУ за науковими темами «Каркас», «Створення математичних моделей і методів дослідження аерогідродинаміки, тепломасообміну та механіки енергогенеруючих технологій» та іншим.

Фахівець з низькочастотних акустичних систем і пристроїв, досліджує їх хвильові поля. Розробила науково-технічні основи резонансних та нелінійних явищ у трубах змінного перетину, аналізу шумів, що виникають в атмосфері при роботі двигунів у імпульсному режимі, розрахунку акустичних характеристик окремих вузлів вітроагрегатів і запропонувала методи їх гасіння. Результатом її досліджень у галузі сільського господарства стала розробка нового акустичного методу знищення шкідників рослин. Розвинула використання низькочастотних акустичних процесів у галузі металургії для інтенсифікації процесу виплавки металу.

Автор 184 опублікованих наукових праць, у тому числі 21 патент та авторських свідоцтва на винаходи в СРСР і в Україні. Учасник Міжнародних наукових конференцій Німеччини, Австрії, Швейцарії, Польщі, Литви. Керує секцією «Акустичні хвилі, шумові ефекти та

вібрації» на постійно діючій Міжнародній молодіжній конференції «Людина і космос».

Протягом роботи у Дніпропетровському державному (національному) університеті читала курси лекцій з «Прикладної механіки», «Теорії механізмів та машин», «Основ конструювання деталей машин і механізмів», «Інженерної та комп'ютерної графіки», проводить практичні та лабораторні заняття, веде курсове проектування.

Нагороджена знаком «Изобретатель СССР» (1989 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2001 р.), неодноразово була відзначена почесними грамотами ДНУ.

Основні праці: «Особенности акустических процессов в инфразвуковом диапазоне частот» (2000 р.).

В. С. Савчук

СОКОЛОВСЬКИЙ Олександр Йосипович*

Учений-фізик. Народився 24.06.1949 р. у м. Веймар (Німеччина) в родині військовослужбовців, росіянин. У 1966 р. закінчив із золотою медаллю середню школу № 23 м. Дніпропетровськ. З 1966 р. – студент фізичного факультету ДДУ, який закінчив у 1971 р., отримавши диплом з відзнакою. За фахом фізик, викладач фізики. У 1971–1974 рр. – аспірант кафедри теоретичної фізики ДДУ. У червні 1975 р. захистив у ДДУ дисертацію «Деякі питання статистичної механіки» на ступінь кандидата фізико-математичних наук. З 1974 р. працював на кафедрі теоретичної фізики ДДУ асистентом, а в 1976–1989 рр. – доцентом. У 1976–1980 рр. – заступник декана фізичного факультету ДДУ. У 1980 р. присвоєно вчене звання доцента. У 1984–1985 навчальному році – стажист-дослідник Массачусетського технологічного інституту (м. Кембридж, США; науковий керівник – професор І. Оппенгейм). У 1989–1992 рр. – докторант кафедри теоретичної ядерної фізики Харківського державного університету. З 1992 р. працює доцентом, а з 2001 р. – професором кафедри квантової макрофізики ДНУ. У 2000 р. захистив у ДНУ дисертацію «Методи опису процесів та кореляцій в

нерівноважних системах» на ступінь доктора фізико-математичних наук. Вчене звання професора присвоєно у 2005 р.

Викладає загальні та спеціальні курси теоретичної фізики: «Термодинаміка та статистична фізика», «Квантова механіка», «Додаткові розділи квантової теорії», «Квантова теорія твердого тіла». Кілька років викладав загальний курс електродинаміки, теорію нерівноважних процесів, квантову статистику, загальний курс фізики учням середніх шкіл. Автор трьох навчальних посібників. Визнавався кращим лектором фізичного факультету.

Напрям наукових досліджень – мікроскопічна теорія нерівноважних процесів. Отримав низку відомих наукових результатів: побудова ентропії нерівноважних систем (1974 р.); розробка термодинаміки потоків у рівноважній бозе-рідині (1974 р.); узагальнення принципу симетрії кінетичних коефіцієнтів Онсагера (1977 р.); узагальнення теорії бозе-конденсації Гроса-Пітаєвського на випадок наявності квазічастинок (1977 р., з 2005 р.), гідродинаміка надплинної бозе-рідини (1974–1982 рр.); послідовна теорія броунівського руху (в тому числі в нерівноважному середовищі) (1977–1998 рр.); гідродинаміка гранульованої системи з непружних кульок (1985–1986 рр.); проекційне формулювання методу скороченого опису нерівноважних станів та з'ясування його зв'язку з дослідженнями Пригожина (1986–1998 рр.); концепція згладжених довгохвильових кореляцій і побудова на цій основі флуктуаційної гідродинаміки (1991–1992 рр.); концепція кореляцій як нових незалежних параметрів опису нерівноважних станів (з 1985 р.); розв'язання проблеми Боголюбова-Греда для флуктуаційної гідродинаміки та узагальнення теорії взаємодіючих мод (1991–2000 рр., 2006 р.); електродинаміка в рівноважному середовищі з урахуванням кореляцій електромагнітного поля (2001–2005 рр.); кінетика електромагнітного поля в гідродинамічному середовищі з урахуванням бінарних кореляцій поля (з 2004 р.); поняття хвиль кореляцій електромагнітного поля та дослідження їх взаємодії з плазмовими та звуковими хвилями (з 2003 р.); розробка кінетики систем випромінювачів електромагнітного поля (з 2003 р.); кінетика систем у випадковому зовнішньому полі та стохастичні методи побудови динаміки нерівноважних кореляцій (з 2003 р.).

Автор понад 70 наукових статей, учасник понад 40 міжнародних конференцій. Під його керівництвом захищені три кандидатські дисертації. Наукові дослідження підтримувались низкою

грантів вітчизняних і закордонних фондів. Керує науковими проектами, які об'єднують науковців ДНУ і НАНУ. Підтримує наукові контакти з відомими вченими України, Росії, США, Бельгії та Ізраїлю.

Член спеціалізованої вченої ради Д 08.051.02, заступник редактора журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіoeлектроніка». Упродовж багатьох років очолював різні напрями виховної роботи на фізичному факультеті, брав активну участь у роботі товариства «Знання». Систематично працює зі школярами, викладаючи загальну фізику, беручи участь у проведенні різноманітних конкурсів та олімпіад.

У 1996 р. отримав звання «Соросівський доцент».

Основні праці: «Операторы потоков физических величин и метод квазисредних» (1974 р., у співавторстві); «К вопросу о построении неравновесной энтропии» (1974 р., у співавторстві); «К кинетике пространственно-неоднородного бозе-газа при наличии конденсата» (1977 р., у співавторстві); «К гидродинамике сверхтекучей жидкости с учетом диссипативных процессов» (1982 р., у співавторстві); «On the reduced description of nonequilibrium states of simple fluids» (1986 р., у співавторстві); «К кинетике системы неупругих шаров» (1986 р., у співавторстві); «До питання про кінетику броунівської частинки у нерівноважній рідині» (1999 р.); «Projection formulation of the Bogolyubov reduced description method and its application to fluctuation kinetics» (2000 р.); «Kinetics and hydrodynamics of long-wave fluctuations under external random force» (2003 р., у співавторстві); «Equations of electrodynamics in a hydrodynamic medium with regard for nonequilibrium fluctuations» (2005 р. у співавторстві); «Kinetics of emitters of electromagnetic field in the Bogolyubov reduced description method» (2005 р., у співавторстві); «Classical fluctuation electrodynamics» (2005 р. у співавторстві); «Посібник із термодинаміки та статистичної фізики» (2005 р., у співавторстві); «Додаткові розділи квантової теорії» (2006 р., у співавторстві); «Reduced description of nonequilibrium processes and correlation functions. Divergences and non-analyticity» (2006 р.); «Electromagnetic field correlations and sound waves» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 589; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 253–254.

СОЛДАТОВА Євгенія Дмитрівна

Учений-фізик. Народилась 23.09.1935 р. у м. Дніпропетровськ у родині службовців, українка.

У 1953 р. закінчила із золотою медаллю СШ № 82 м. Дніпропетровськ. З 1953 р. – студентка фізико-математичного факультету ДДУ, який закінчила в 1958 р., отримавши диплом із відзнакою. За фахом фізик, викладач фізики. З 1958 р. до 1960 р. за розподілом працювала інженером

Інституту гірничої справи АН УРСР (м. Донецьк); у 1960–1962 рр. – молодший науковий співробітник Всесоюзного науково-дослідного трубного інституту (м. Дніпропетровськ); у 1962–1965 рр. – аспірантка Московського державного університету (науковий керівник – професор В. К. Семенченко). У 1966 р. захистила дисертацію «Деякі питання термодинамічної стійкості» й отримала ступінь кандидата фізико-математичних наук. З жовтня 1965 р. працює в ДДУ: 1965–1969 рр. – асистент, старший викладач, доцент кафедри математичного аналізу; 1969–1992 рр. – доцент кафедри теоретичної фізики. Вчене звання доцента присвоєно в 1969 р. У 1991 р. в Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка захистила дисертацію «Термодинамічна стійкість в області критичного стану» на ступінь доктора фізико-математичних наук. З 1992 р. – професор кафедри теоретичної фізики, а з 1992 р. – професор кафедри квантової макрофізики. Вчене звання професора присвоєно в 1993 р.

Напрямок наукових досліджень – термодинамічна стійкість, критичні та закритичні явища. Основні результати досліджень: запропоновано метод одержання співвідношень між критичними показниками простих і складних систем, що використовує тільки загальні умови стійкості (1975–1983 рр.); розроблено метод дослідження критичного стану, який базується на визначенні критичного стану й аналізі його стійкості (метод приводить до різноманітності проявів природи критичного стану і встановлює декілька альтернативних типів його поведінки) (1985–1991 рр.); розпочато застосування методу до аналізу статистичних моделей та експерименту для рідин, магнетиків, діелектриків і металів (зокрема, металевого церію) (з 1998 р.); передбачено існування стійких критичних точок нового типу, в яких сходяться

декілька ліній фазової рівноваги (1988–2002 рр.); досліджено умови стійкості і розвиток флуктуацій у закритичній області (з 1997 р.).

Автор понад 60 наукових робіт, опублікованих у провідних журналах України та Росії, та двох навчальних посібників. Під її керівництвом захищені п'ять кандидатських дисертацій. За наукову роботу отримала премію фонду Сороса.

У 1992–1995 рр. була членом координаційної ради секції фізики конденсованого стану АН вищої школи, член спеціалізованої вченої ради з захисту докторських дисертацій при ДНУ.

Протягом багатьох років – куратор напряму «Фізика» на факультеті підвищення кваліфікації ДНУ, відповідальна за організацію виробничої практики студентів фізичного факультету.

Основні праці: «Термодинамика фазовых переходов и критического состояния» (1988 р.); «Типы критического поведения термодинамических систем» (1990 р.); «Характеристики равновесной фазовой диаграммы и устойчивость гетерогенной системы» (1990 р.); «Термодинаміка критичного стану» (1995 р.); «Variety of critical state nature manifestations» (1999 р.); «The critical state thermodynamics of some statistical models» (2005 р., у співавторстві); «Thermodynamic stability of equilibrium system and critical state» (2005 р.); «Деякі питання термодинамічної стійкості рівноважної системи» (2005 р.); «Stability conditions for the basic thermodynamic potentials and the substantiation of the phase diagrams» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5013; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 254–255.

СОЛОМКО Зінаїда Пилипівна (1921–2001)

Учений-хімік. Народилася 20.09.1921 р. у с. Успенівка Синельниківського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї робітників. Закінчила Дніпропетровський університет (1947 р.). Учасниця Великої Вітчизняної війни. У 1941 р., будучи студенткою хімічного факультету, пішла добровольцем на фронт, де була медсестрою, старшим евакуатором сортувального евакогоспіталю.

Після закінчення аспірантури у 1952 р. працювала асистентом, доцентом (з 1954 р.), професором (з 1974 р.) кафедри органічної хі-

мії Дніпропетровського університету. У 1952 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Методи окремого визначення тιοфену та сірководню в товарному бензолі», а в 1973 р. – докторську дисертацію «Гетероциклізація N-аріл-б-амінокислот».

Наукові дослідження вела переважно в галузі синтезу гетероциклічних сполук – бензодіазепінів, які відзначаються лікувальними властивостями. Вивчала також умови синтезу фізіологічно активних речовин – транквілізаторів, діуретиків, пестицидів та сульфамідних препаратів.

Автор близько 300 наукових робіт, підручника з органічної хімії для вищої школи, отримала 38 свідоцтв на винаходи. Керувала виконанням 13 кандидатських дисертацій.

Заслужений професор Дніпропетровського університету (1998 р.)

Нагороджена орденом Вітчизняної війни II ступеня, 7 медалями.

Померла 20.06.2001 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Синтез и свойства этиловых эфиров 2- (о-аминоарил-амино)-1-циклопентенкарбоновой кислоты» (1978 р.); «О нитровании 7- и 8-метил-4-R-1Н-2,3-дигидро-1,5-бензо-дiazепинонов-2» (1978 р.); «О взаимодействии о-фенилендиаминa с ацетoуксусным и хлорaцетoуксусным эфирами» (1981 р.); «Реакция 2-алкилбензимидазолов с азотсoдержaщими гетероциклaми» (1986 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3373, 3374; Памяти учителя Соломко З. Ф. // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. Хімія. – 2001. – Вип. 6. – С. 141; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 255–256.

В. С. Коваленко

СПИРИДОНОВА Ірина Михайлівна*

Учений-фізик. Народилася 12.09.1938 р. у м. Дніпропетровськ у родині викладача Дніпропетровського металургійного інституту, українка. З 1946 р. до 1956 р. навчалася в СШ № 71 м. Дніпропетровськ, а з 1956 р. до 1961 р. – у Дніпропетровському металургійному інституті, який закінчила з відзнакою. Після інституту працювала в Науково-

дослідному інституті технології машинобудування, а з лютого 1967 р. – у науково-дослідному секторі Дніпропетровського державного університету. З 1968 р. до 1972 р. навчалася в аспірантурі при кафедрі експериментальної фізики. У 1973 р. захистила кандидатську дисертацію. З 1972 р. завідувала Галузевою лабораторією прикладної фізики. З 1981 р. обіймала посади доцента кафедри металофізики і наукового керівника Галузевої лабораторії прикладної фізики. З 1987 р. до 1995 р. була заступником декана фізичного факультету з наукової роботи. У 1987 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук. З 1988 р. і дотепер працює професором кафедри металофізики. Отримала звання старшого наукового співробітника (1978 р.), доцента (1985 р.), професора (1989 р.).

Автор і співавтор 4 навчальних посібників та підручника. У 2002 р. читала курс лекцій з фізичного матеріалознавства в Пекінському університеті техніки і технології (Китай).

Успішно поєднує педагогічну діяльність з науковою роботою. З 1990 р. – науковий керівник Відділу динамічної металофізики. Нею створені нові наукові напрями в галузі фізики поверхні й досліджень твердих сплавів, які містять бор, розроблені різноманітні наплавні матеріали, високоефективні технології хіміко-термічної обробки, засоби спектроаналітичного контролю сплавів та ін. З 1993 р. до 1995 р. проводила наукові дослідження в лабораторіях Едмонтонського університету (Канада).

Її розробки знайшли застосування більш ніж на 50 підприємствах промисловості. Результати досліджень були представлені майже на 130 міжнародних і національних форумах. Член оргкомітетів міжнародних конференцій «Евтектика» (1982–2006 рр.), «Стратегія якості в промисловості та освіті» (м. Варна, 2005–2007 рр.). Під її керівництвом успішно захищені 12 кандидатських і 2 докторські дисертації, підготовлені до захисту 1 докторська та 2 кандидатські роботи. Автор майже 450 наукових праць, у тому числі 3 монографій. Отримала 54 авторських свідоцтва і патенти, всі у співавторстві.

Дійсний член Інженерної академії наук України (з 1992 р.) та Академії наук Вищої школи України (з 2004 р.). Член бюро України Міжнародної спілки металів (ASM International), член Національно-

го комітету з проблем зварювання. За її активною участю створено спеціалізовану раду ФФЕКС ДНУ зі спеціальності Д 08.051.02. Вона є ученим секретарем цієї ради і членом двох спеціалізованих рад в інших закладах. Член редакційних колегій видань «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіоелектроніка» та «Теорія та практика металургії». Заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2000 р.). Заслужений науковий співробітник Дніпропетровського національного університету (2001 р.).

Нагороджена знаком «Заслужений винахідник СРСР» (1985 р.), медалями «Ветеран праці» (1993 р.), «За доблесну працю» (1995 р.), нагрудним значком «Творець» (2006 р.). Отримала Золоту медаль Всесвітньої організації інтелектуальної власності за винахід України №43482 «Спосіб борування алюмінію та його сплавів» (у співавторстві). Керовані нею розробки одержали бронзову медаль ВДНГ СРСР (1984 р.), срібну й бронзову медалі ВДНГ УРСР (1986 р.). Відомості про неї ввійшли до Бібліографічного енциклопедичного словника «Жінки України» (2001 р.), каталогу провідних фахівців України в галузі зварювання та наплавлення (2004 р.), до книги «Педагогічна слава України» (2008 р.) та різних видань Американського біографічного інституту та Міжнародного біографічного центру (Англія) (1998–2005 рр.).

Основні праці: «Упрочнение поверхности металлов и сплавов» (1985 р.); «Моделирование процессов кристаллизации» (1985 р., у співавторстві); «Высоконадежное металлургическое оборудование в ресурсосберегающих технологиях» (2000 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4666, 7521; *Лягушин С. Ф.* Чудовий сплав // Ми з класичного університету. Дніпропетровський національний: Час, події, люди. – Д., 2003. – С. 84–87.

СПОРЯГІН Едуард Олексійович

Учений у галузі технології переробки пластичних мас. Народився 28.01.1938 р. у м. Ленінград у робітничій сім'ї. У 1960 р. закінчив Ленінградський технологічний інститут, отримав кваліфікацію інженер механік-технолог за спеціальністю «Машини та апарати хімічного виробництва».

Після закінчення інституту працював в Алтайському НВО (м. Бійськ) на посадах: майстра, механікавиробництва, начальника виробництва. З 1963 р. до 1966 р. навчався в аспірантурі при Ленінградському технологічному інституті і в 1966 р. успішно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата технічних наук. З 1966 р. до 1969 р. – старший викладач кафедри переробки пластмас і гуми Білоруського технологічного інституту. З 1969 р. до 1981 р. старший викладач, а з 1974 р. – доцент Львівського політехнічного інституту.

З 1981 р. до 1991 р. – завідувач кафедри переробки пластмас та технології кіно- і фотополімерів у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті. У 1982 р. захистив докторську на тему: «Динаміка процесів переробки термопластів у дискових та комбінованих екструдерах» та отримав вчений ступінь доктора технічних наук. З 1984 р. – професор. У 1992 р. обраний дійсним членом Академії інженерних наук України.

З 1992 р. до 1996 р. знаходився на викладацькій роботі у Вищому інституті прикладної технології м. Сафі, Марокко. З 1997 р. до 2000 р. – професор кафедри хімії та хімічної технології високомолекулярних сполук Дніпропетровського національного університету.

З 2000 р. до 2004 р. – професор Конакрійського університету, м. Конакрі, Республіка Гвінея. З 2005 р. і дотепер – професор кафедри хімії та хімічної технології високомолекулярних сполук Дніпропетровського національного університету.

Сфера наукових інтересів – дослідження динаміки процесів переробки полімерних матеріалів у дискових та комбінованих екструдерах; розробка перспективних композиційних матеріалів зі спеціальними властивостями на основі термо- та реактопластів.

Автор та співавтор більш ніж 200 наукових праць, у т. ч. навчального посібника з грифом Міністерства освіти БРСР, навчального посібника з грифом Міністерства освіти Гвінеї, 17 навчально-методичних посібників, 38 авторських свідоцтв. Під його керівництвом захищено 7 кандидатських дисертацій.

У ДНУ читає лекції з основних спецкурсів кафедри, керує курсовими та дипломними проектами і роботами спеціалістів та магістрів.

В УДХТУ працює професором кафедри переробки пластмас і фото- і нанополіграфічних матеріалів.

Член редколегії журналу «Вопросы химии и химической технологии». Нагороджений бронзовою медаллю ВДНГ СРСР та медаллю «Ветеран праці».

Основні праці: «О вторичных течениях в зазоре между вращающимся конусом и неподвижным диском» (1973 р.); «Методика проектування сумішних паливних композицій» (1998 р.).

Джерела та література: Спорягін Е. О. // Укр. держ. хіміко-технол. ун-т. Професори. – Д., 2000; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 258.

О. Ю. Нестерова

СТАХОВСЬКИЙ Василь Васильович (1883–1966)

Учений-зоолог. Народився 23.11.1883 р. у м. Томськ (Російська Федерація) у родині службовця.

Закінчив Катеринославську класичну гімназію, вступив до природничого відділення фізико-математичного факультету Новоросійського університету (м. Одеса), через матеріальні труднощі перевівся до Київського університету, де провів чотири роки, але був виключений за участь у студентських страйках проти царського режиму Росії.

Вищу освіту міг завершити тільки через кілька років, коли в Дніпропетровську було організовано університет, у якому навчався з 1918 р. до 1921 р. на хімічному факультеті.

У 1922 р. був обраний асистентом кафедри зоології ДДУ, а з 1924 р. читав самостійні курси «Зоології» і завідував Зоологічним музеєм. У 1929 р. захистив кандидатську дисертацію «Фауна наземних хребетних Дніпропетровщини і перспективи її збагачення» і був затверджений у званні доцента. У 1937 р. був обраний завідувачем кафедри зоології хребетних. У 1960 р. йому присвоєно звання професора.

З 1937 до 1941 р. і з 1945 р. до 1964 р. завідував кафедрою зоології хребетних. Був зоологом широкого профілю, відомим фахівцем у

галузі орнітології, теріології, мисливствознавства і охорони природи. Розробив курс «Промислова фауна». Основним його захопленням була орнітологія і все життя він присвятив вивченню птахів. Вивчав географічну мінливість птахів, що відзначено в його праці про вісянку Самарського лісу Дніпропетровщини.

Разом з учнями вивчав та встановив уперше в світі закономірності формування птахів при зарегулюванні стоку великих річок. Ці праці й дотепер є базисом у вивченні формування фауни наземних хребетних і організації практичних заходів з охорони тварин в умовах реконструкції річкових долин.

Опублікував понад 70 наукових праць.

Брав участь у створенні охоронних територій, зокрема ставив питання про створення Самарського природного заповідника.

Був висококваліфікованим педагогом, читав лекції з курсів: «Зоологія хребетних», «Систематика та біологія хребетних», «Промислова фауна», «Методика польових досліджень хребетних».

Основні праці: «Матеріали про питання про авіфауну Кавказько-Чорноморського узбережжя» (1938 р.); «Матеріали по фауне наземних позвоночних Самарського лісу» (1948 р.); «Некоторые предварительные данные о фауне наземных позвоночных Днепровской плавни» (1952 р.); «Об орнитофауне Днепровского водохранилища» (1962 р.); «Некоторые данные об охране и привлечении птиц на Днепропетровщине» (1964 р.); «Школа и охрана птиц» (1966 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3421; Журавель П. А. Профессор В. В. Стаховский / П. А. Журавель, В. Л. Булахов, О. М. Мясоедова // Орнітологія. – М., 1964. – Вып. 7; Булахов В. Л. Развитие зооэкологических исследований в Днепропетровском госуниверситете // Вестн. ДГУ. Биология, экология. – 1998. – Вып. 5. – С. 52–57; Булахов В. Л., Мясоедова О. М. Василий Васильевич Стаховский // Орнітологи України: Библиографический справочник. – Х., 1999. – Вып. 1. – С. 124–128; Булахов В. Л. Вклад профессора Василия Васильевича Стаховского в изучение формирования биоразнообразия в процесс регулирования стока р. Днепра и создания искусственных степных лесов / В. Л. Булахов, О. М. Мясоедова, А. Е. Пахомов // Биоразнообразие и роль зооценоза в естественных и антропогенных экосистемах: Мат. II Международ. науч. конф. – Днепропетровск, 2003. – С. 186–188.

В. Л. Булахов, Р. О. Новіцький

СТЕФАНОВСЬКИЙ Володимир Федорович (1902–1945)

Учений-хімік. Народився 23.06.1902 р. у с. Усо-
льє Симбірської губернії в сім'ї агронома. Закінчив
хімічне відділення КІНО (ДДУ) у 1923 р. Працю-
вав на заводі скловиробів, металургійному заводі
ім. Г. І. Петровського. У 1928–1930 рр. – асистент
гірничого інституту, доцент, завідувач кафедри
Дніпропетровського металургійного інституту.

З 1936 р. – кандидат хімічних наук. У 1941 р.
захистив дисертацію «Дослідження кінетики реакцій відновлення
окисників, які застосовуються в об'ємному аналізі», здобувши науко-
вий ступінь доктора хімічних наук.

З 1933 р. – завідувач кафедри аналітичної хімії ДДУ, у 1944–1945 рр. –
декан хімічного факультету. З 1933 р. свою діяльність у ДДУ поєдну-
вав з роботою в Інституті фізичної хімії АН України.

Під час Великої Вітчизняної війни – заступник директора Дніпро-
петровського фармацевтичного інституту, який перебував у евакуації
в Семипалатинську.

Головна сфера наукових інтересів – розробка й використання
фізико-хімічних методів аналізу (електрометричних, фотоколориме-
тричних, з використанням органічних реагентів тощо), дослідження
кінетики й механізму окисновідновних реакцій, що застосовуються в
об'ємному аналізі. Багато методів, розроблених ним, упроваджені у
виробництво.

Автор понад 40 наукових робіт.

Проводив значну громадську роботу, обирався депутатом Дніпро-
петровської міської ради. У 1939 р. нагороджений грамотою Нарко-
мосвіти УРСР.

Помер 1.03.1945 р. у м. Дніпропетровськ.

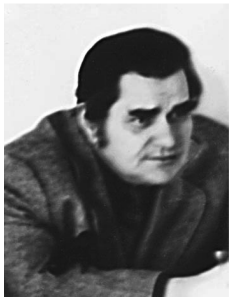
Основні праці: «Про змінений персульфатнонітратний метод визначен-
ня Mn в залізних стопах» (1938 р., у співавторстві); «Фотоколориметричне
визначення силіцію, заліза та міді в алюмінієвих сплавах» (1940 р., у спів-
авторстві); «Цериметрический метод определения винной и лимонной кис-
лот» (1948 р. у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3446; В. Ф. Сте-
фановский (некролог) // Научн. записки ДГУ. – 1948. – Т. 33. – С. 3–8; Про-

фесори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 259–260.

В. С. Коваленко

СТЕХІН Юрій Кирилович

Учений-філолог. Народився 10.03.1926 р. у с. Верхнє Тепле Станично-Луганського р-ну Ворошилоградської обл. У 1950 р. закінчив російське відділення філологічного факультету ДДУ. З 1950 р. до 1953 р. працював вчителем російської мови в с. Ружичнє Хмельницького р-ну Проскурівської обл. (нині – Хмельницької обл.). У 1953 р. вступив до аспірантури при кафедрі російської мови ДДУ, яку закінчив у 1956 р.

У 1956–1962 рр. працював викладачем кафедри російської мови ДДУ.

У 1962 р. захистив кандидатську дисертацію. Здобувши науковий ступінь кандидата філологічних наук, продовжив роботу на кафедрі російської мови ДДУ. У 1962–1963 рр. – старший викладач, у 1963–1970 рр. – доцент, з 1970–1972 рр. – старший науковий співробітник кафедри, у 1972–1983 рр. – доцент кафедри.

Одночасно продовжив наукові дослідження особливостей слововживання у сучасній віршованій мові. Результатом досліджень був захист докторської дисертації «Словоупотребление в современной русской стихотворной речи» у 1983 р. Ним уперше у російському мовознавстві розв'язані проблеми сучасної російської віршованої мови.

У 1982 р. йому було присвоєно науковий ступінь доктора філологічних наук, а у 1983 р. – вчене звання професора.

З 1983 р. до 1997 р. – професор кафедри російської мови ДДУ. Плідно працює у галузі історичної граматики, активно залучає до дослідницької роботи студентів, керує науково-дослідницькою роботою аспірантів та здобувачів наукових ступенів. Підготував 5 кандидатів наук.

Автор понад 50 наукових праць, великої кількості статей.

Нагороджений медаллю «За доблесну працю» на ознаменування 100-річчя від дня народження В. І. Леніна.

Основні праці: «Из истории глагольного управления в русском языке» (1962 р.); «Современное русское словоупотребление по данным стихотворной речи» (1972 р.); «Специфика стихотворной речи» (1974 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4336; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 260–261.

Н. Д. Писаренко

СТОЛЯРОВА Любов Прохорівна (1949–2005)

Учений-філолог. Народилась 22.04.1949 р. у с. Острів Колпнянського р-ну Орловської обл. (Російська Федерація). У 1966 р. закінчила середню школу, у 1973 р. – філологічний факультет Дніпропетровського університету. З 1973 р. до 1974 р. працювала вчителем російської мови та літератури (Московська обл.), з 1974 р. до 1976 р. – методистом Інституту підвищення

кваліфікації робітників культури при Міністерстві культури СРСР (м. Москва).

У 1979 р. закінчила аспірантуру при кафедрі російської мови Дніпропетровського університету і достроково захистила кандидатську дисертацію на тему «Структура синтаксических конструкций в современном русском языке и ее обусловленность функциональными и позиционными характеристиками стержневого слова». Вчене звання доцента кафедри російської мови цього університету присвоєно у 1986 р. У 1990 р. захистила докторську дисертацію на тему «Имя существительное в малом синтаксисе современного русского языка», у 1991 р. була затверджена в званні професора кафедри російської мови Дніпропетровського університету.

З 1991 р. до 2005 р. – завідувач кафедри лінгвістичної підготовки іноземців ДНУ. У 1998 р. за успіхи у науково-дослідній, навчальній і організаційній роботі у ВНЗ нагороджено відзнакою «Відмінник освіти України». Її наукові досягнення знайшли високу оцінку у Кембриджі, їй у 2000 р. присуджено титул «Жінка тисячоліття».

Була членом дисертаційних рад із захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському національному університеті (з української та російської мов) і із захисту докторських дисертацій при Харківському державному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди (з української та російської мов). Вона була відповідальним редактором журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Мовознавство», затвердженого ВАК України як фаховий.

Наукові інтереси пов'язані з проблемами структурного та комунікативного синтаксису, лексикографії та прикладної лінгвістики. Розробила методику побудови синтагматичних класів іменника, звертання до якої дозволяє одержати несуперечливі результати, що стосуються побудови словників сполучувальності слів та об'єктивізації лексико-синтагматичних угруповань слів. До традиційної метамови було введено такі поняття, як «власно синтаксична функція іменника», «субстантивна конструкція», «синтагматичний клас», «повна номенклатура компонентів», що визначають будь-яку частину мови; «повнокомпонентна модель субстантивної конструкції», «міра комунікативної компетентності» тощо.

Автор 4 навчальних посібників, 150 наукових праць. Сформувала наукову школу із дослідження комунікативно-функціональних та прагматичних аспектів мови, підготувала двох докторів і 14 кандидатів наук.

Померла 3.04.2005 р.

Основні праці: «Словосочетание и его структурно-функциональные аналоги в современном русском языке» (1988 р.); «Многокомпонентные словосочетания как языковая и речевая единица» (1989 р.); «Субстантивная конструкция – основное звено малого синтаксиса» (1990 р.); «Синтаксис сложноподчиненного предложения» (1997 р.); «Базовый словарь лингвистических терминов» (2003 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 596, 6739; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 261–262.

О. І. Панченко

СТРЕЛЬНИКОВ Геннадій Опанасович

Учений у галузі газодинаміки надзвукових регульованих сопел та імпульсних теплових машин.

Народився 03.07.1938 р. у станиці Глибокій Ростовської обл. у сім'ї службовців, росіянин. У 1962 р. з відзнакою закінчив факультет двигунобудування ХАІ. З 1962 р. до 1971 р. працював у ДКБ «Південне». З 1971 р. дотепер працює в Інституті технічної механіки НАН і НКА України провідним науковим співробітником. Кандидат технічних наук з 1971 р., доктор технічних наук з 1994 р.

Професором у ДНУ працює з 2001 р. Читає курси: «Газодинаміка імпульсних теплових машин», «Теорія відкату ствольних систем», «Складання та випробування імпульсних пристроїв».

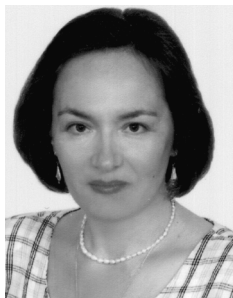
Автор 70 наукових праць, 2 монографій. Одержав 56 свідоцтв та патентів на винаходи, 8 з яких впроваджено у виробництво. Активний учасник міжнародних і вітчизняних наукових конференцій та конгресів, зокрема: Україно-російсько-китайський симпозиум з космічної науки і техніки (Київ, 1996 р.); Конгрес збагачувальників країн СНД (Москва, 2005 р.); Міжнародний конгрес двигунобудівників (Харків, 2006 р.); Міжнародна науково-технічна конференція «Вібрації в техніці та технологіях» (Львів, 2006 р.) та інші.

Основні праці: «Газодинамика сверхзвуковых укороченных сопел» (1993 р.); «Регулируемые сверхзвуковые сопла малой длины» (1994 р.).

В. С. Савчук

СУХОВА Олена Вікторівна*

Учений-фізик. Народилася 19.06.1959 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українка. У 1976 р. закінчила із золотою медаллю середню школу № 42, а в 1981 р. – з відзнакою фізичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Фізика». Після здобуття вищої освіти з 1981 р. до 2006 р. працювала в Дніпропетровському національному університеті на посадах інженера, молодшого наукового співробітника, наукового співробітника, старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника. З 1984 р. до 1988 р. навчалася в заочній аспірантурі фізичного факультету ДДУ за спеціальністю «Фізика твердого тіла». У 1992 р.

захистила кандидатську дисертацію на тему «Дослідження структури та властивостей сплавів на залізній основі з високим вмістом бору з метою розробки зносостійких композиційних матеріалів» і здобула науковий ступінь кандидата технічних наук. У 1996 р. їй було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника. У 1997 р. пройшла стажування в США в рамках програми «Building Democratic Communities» (штат Айова). З 1999 р. до 2002 р. перебувала в докторантурі при ДНУ. В жовтні 2003 р. здобула науковий ступінь доктора технічних наук, захистивши докторську дисертацію на тему «Закономірності структуроутворення та властивості композиційних матеріалів з метастабільними складовими». З 2004 р. працювала на посаді професора кафедри металофізики фізичного факультету за сумісництвом, а з 2006 р. обрана на цю посаду за конкурсом.

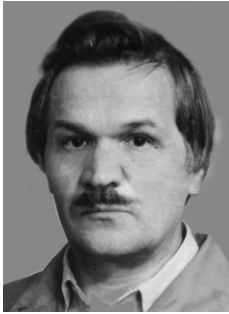
Основні напрями наукової роботи: теоретичні і експериментальні аспекти формування структури та властивостей макрогетерогенних композиційних матеріалів. Розробляє склади і технології отримання композиційних покриттів зі спеціальними властивостями для зміцнення та відновлення поверхні швидкозношуваних деталей металургійного, гірничого, енергетичного, машинобудівного тощо обладнання. Її розробки впроваджені в умовах комбінату «Криворіжсталь», Дніпровського металургійного комбінату, Придніпровського ремонтно-механічного заводу, ВАТ «Запоріжсталь». Вона є відповідальним виконавцем та науковим керівником держбюджетних та госпрозрахункових тем.

Читає курси: «Механіка», «Молекулярна фізика і термодинаміка», «Термодинаміка і кінетика фазових перетворень». Автор понад 130 наукових праць, опублікованих у провідних вітчизняних та зарубіжних виданнях, 4 авторських свідоцтв, 3 навчальних посібників. Учасник більш ніж 70 міжнародних наукових форумів. З 2006 р. – член Українського матеріалознавчого товариства.

Нагороджена почесними грамотами ректорату ДНУ. Має подяку ректора ДНУ (1998 р.). У 2006 р. їй присвоєно звання «Заслужений науковий співробітник ДНУ».

Основні праці: «Практикум із механіки» (2006 р., у співавторстві); «Геометрична термодинаміка і фазові рівноваги» (2007 р.); «Практикум із курсу «Фізичні явища в поверхневих шарах»» (2008 р.).

Джерела та література: Каталог провідних фахівців України в галузі зварювання та наплавлення. – 2004 р.

СЬОМУШКІН Анатолій Васильович

Учений-філософ. Народився 6.11.1939 р. у сім'ї службовців.

Закінчив філософський факультет МДУ й аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію. Його професійна (наукова й педагогічна) і громадська діяльність почалася в 1973 р. на кафедрі філософії Дніпропетровського університету. Тут він працював двадцять років до серпня 1992 р., пройшовши шлях від асистента, старшого викладача, доцента до професора. У грудні 1988 р. після закінчення докторантури кафедри філософії ДДУ захистив докторську дисертацію в МДУ на тему «Генезис давньогрецької філософії. Емпедокл».

Початок наукової й педагогічної творчості проходив під керівництвом В. Ф. Асмуса, А. Ф. Лосєва, В. В. Соколова, яких він називав своїми вчителями.

Його лекції несли глибоку науково-теоретичну змістовність і інформативність; студенти й аспіранти університету постійно відчували толерантно-товариське відношення вчителя, сприймаючи себе його молодшими колегами. Не раз обирався головою профбюро кафедри, членом партійного бюро кафедри філософії, читав лекції для працівників міста й області.

Нині – доктор філософських наук, професор, заслужений діяч освіти Російської Федерації. Живе в Москві, працює в Російському університеті дружби народів ім. П. Лумумби.

Філософська творчість вирізняється особливою якістю: вона містить високий синтез науки, метафізики й поезії. Кожна із його численних книг завжди читається з величезним інтересом; його праці являють собою як наукову, так і літературну цінність.

Основні праці: «Емпедокл» (1985 р.); «У истоков европейской рациональности» (1996 р.).

Джерела та література: Наши юбиляры. К 65-летию со дня рождения. Сёмушкин Анатолий Васильевич / Вісник Дніпропетровського уні-

верситету. Серія Історія і філософія науки і техніки. – 2004. – Вип. 11. – С. 161–162.

С. В. Шевцов

**ТАНАТАР Йосип Ісакович
(1889–1961)**

Видатний учений-геолог. Народився 29.09.1889 р. у м. Мелітополь у караїмській родині. У 1899 р. закінчив Мелітопольське реальне училище і став студентом гірничого відділення Катеринославського вищого гірничого училища (КВГУ). Після закінчення КВГУ (1903 р.) служив у армії (1903–1904 рр.). З 1904 р. – асистент з мінералогії КВГУ. У 1906 р. почав навчання у Фрейберзькій гірничій академії та продовжив його у літніх семестрах у Мюнхенському університеті (1906–1911 рр.). Отримав там диплом доктора натурфілософії (1911 р.). У 1912 р. отримав звання гірничого інженера та обійняв посаду старшого лаборанта по кафедрі мінералогії. З 1913 р. – магістр мінералогії та геогнозії, у 1927 р. захистив докторську дисертацію на тему «Новые данные по петрографии Криворожского железорудного бассейна». Завідувач кафедри прикладної геології у Дніпропетровському гірничому інституті (кафедри родовищ корисних копалин) з 1914 р. до 1958 р. Одночасно завідувач кафедри у Катеринославському університеті (потім ДІНО), надалі Дніпропетровському університеті (1918–1958 рр.). У 1937–1938 рр. – декан геолого-маркшейдерського і геолого-розвідувального факультету. З 1941 р. до 1943 р. перебував у окупації. З 1943 р. – знову працював у Дніпропетровському гірничому інституті та державному університеті. З 1959 р. – пенсіонер.

Засновник наукової школи з рудних копалин, фундатор кафедри геології та розвідки родовищ корисних копалин. У 1926 р. очолював секцію петрографії та рудних родовищ науково-дослідницької кафедри геології Інституту геології при Дніпропетровському інституті народної освіти. Заклав підвалини наукового петрографічного вивчення криворізьких залізних руд та порід, що їх вміщують. Висунув та обґрунтував нову теорію генезису залізних руд, заклав основи

правильного підходу детального вивчення криворізької товщі, більш чітко, ніж раніше, сформулював процес виникнення криворізьких залізних руд. Учасник Міжнародного геологічного конгресу у Москві (1937 р.), багатьох міжнародних конференцій. Неодноразово перебував у закордонних відрядженнях з науковою метою.

Багато сил віддавав громадсько-науковій та громадській роботі. Делегат першого з'їзду караїмів-тюрків у Євпаторії (1917 рр.). Член Дніпропетровської міської ради (1929–1930 рр.), член президії Облплану (1932–1937 рр.), У 1913–1918 рр. редактор журналів «Южный инженер» та «Новости техники и промышленности». Відповідальний редактор журналу «Инженерный работник» (1924–1928 рр.).

Кавалер орденів Станіслава третього ступеня, ордена Св. Анни третього ступеня, Дійсний член Всеросійського мінералогічного товариства (з 1933 р.).

Пішов з життя 13.12.1961 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Основы теоретической петрографии» (1918 р.); «К вопросу о происхождении криворожских железных руд и вмещающих их кварцитов» (1924 р.); «Новейшие взгляды на происхождение полосчатых железистых кварцитов в связи с вопросом происхождения этих пород и руд в Криворожском бассейне» (1926 р.); «Геохимия как основа учения о полезных ископаемых» (1932 р.); «Полезные ископаемые Днепровской области» (1934 р.); «Теоретические основы учения о рудных месторождениях» (1950 р.); «Основы учения о рудных месторождениях: Учебное пособие» (1959 р.).

Джерела і література: Архів НГУ. – Оп. 1. – Спр. 1363; Швидько А. К. Криворожский Галилей. – Д., 2006; К 25-летнему юбилею научной и педагогической деятельности профессора Иосифа Исааковича Танатара // Инженерный работник. – 1928. – № 10; Йосип Ісакович Танатар: Біобібліографія вчених. – Д., 2005.

В. С. Савчук

ТАРАНОВСЬКИЙ Федір Васильович (1875–1936)

Видатний учений-юрист, історик права. Народився 12.05.1875 р. у м. Плонськ, Плоцької, надалі Варшавської губернії. Рід Тарановських на Волині належав до духовного звання. Родове дворянство було отримане батьком Ф. В. Тарановського за службою.

Закінчив 6-у Варшавську гімназію у 1892 р. (срібна медаль). З 1892 р. до 1896 р. навчався на юридичному факультеті Варшавського університету. За випускну роботу «Обзор памятников магдебургского права западнорусских городов литовской эпохи» удостоєний золотої медалі і ступеня кандидата. Після закінчення університету був залишений в його стінах в якості професорського стипендіата по кафедрі історії російського права. Наукова праця проходила під керівництвом відомих вчених О. Л. Блоха та Ф. І. Леонтовича. На початку 1899 р. отримав ступінь магістра і того ж року призначається в. о. доцента кафедри енциклопедії юридичних і політичних наук Варшавського університету. На початку 1903/04 навчального року обійняв ту ж посаду на кафедрі російського права. У 1905 р. отримав ступінь магістра державного права у Санкт-Петербурзькому університеті. Восени 1906 р. – екстраординарний професор Варшавського університету. У тому ж році перейшов працювати екстраординарним професором Демидівського юридичного ліцею (Ярославль).

У 1911 р. у Санкт-Петербурзькому університеті захистив дисертацію «Догматика положительного государственного права во Франции при старом порядке» і отримав ступінь доктора державного права. З 1908 р. – ординарний професор Юр'ївського університету, але вже з 1910 р. вів викладацьку діяльність і в Петербурзі як професор Вищих жіночих курсів (з енциклопедії права) та Імператорського Олександрійського ліцею (з історії руського права).

Дисертаційні роботи були присвячені питанням історії західноєвропейського права. Магістерська – історії розвитку німецького, а докторська – французького державного права в епоху монархічного абсолютизму.

Багаторічна робота (1900–1911 pp.) і в галузі історії західноєвропейського права вплинула на коло інтересів ученого у галузі історії руського права. Вважав, що є багато аналогій між юридичними інститутами нашого минулого (руським державним ладом) і французькою монархією. Відповідно вибирались і теми дослідження: феодальні відносини у Давній Русі, вплив соборного обрання московських царів на конструкцію державної влади у XVII ст. тощо.

До 1917 р. написав декілька праць з історіографії, низку науково-популярних праць, зокрема «Отечественная война и политическое развитие России», науково-літературні нариси про Ф. І. Леонтовича, М. Ф. Володимирського-Буданова, підручник з енциклопедії права, був постійним співробітником енциклопедичного словника Брокгауза і Ефрона. У 1916 р. вчений повернувся до Юр'єва і дізнався, що університет планується перевести до м. Перм. У складі делегації від університету приїхав до Катеринослава, який висунув пропозицію щодо надання притулку Юр'ївському університету, і після цього виступав з великою промовою на раді Юр'ївського університету. Рада прийняла рішення про перенесення університету до Катеринослава, але з цим не погодилися міністр освіти та військовий міністр.

Після цього переїхав до Петрограда, де Академія наук поклала на нього видання Катерининського статуту благочиння з метою підготовки академічного видання.

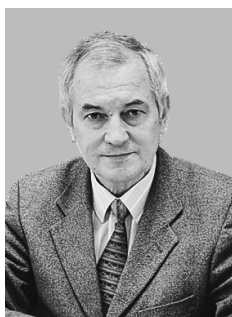
У 1918 р. запрошений до Катеринослава для організації юридичного факультету Катеринославського університету, який було тільки-но створено. У цей час він також брав активну участь у спробах організації юридичного факультету у Полтаві. У листопаді 1918 р. став академіком першого складу Української Академії наук (відділення соціальних наук). У 1919 р. – ординарний професор кафедри історії західноруського права Харківського університету. Обіймав посаду голови Соціально-економічного відділу АН України. Влітку 1919 р. доля закинула його до Євпаторії, де він опинився в особливому агітаційному загоні при головнокомандуючому збройними силами на Півдні Росії. У 1920 р. разом із С. П. Тимошенко виїхав з Криму через Туреччину до Югославії (березень 1920 р.), де він і залишався до кінця життя. Довгий час працював професором енциклопедії права й історії слов'янських прав Белградського університету та у Російському Науковому інституті, створеному у Белграді у 1928 р. З 1933 р. – академік Сербської Академії наук. Помер у Сербії 23.01.1936 р.

Основні праці: «Обзор памятников магдебургского права западнорусских городов литовской эпохи» (1897 р.); «Политическая доктрина в Наказе императрицы Екатерины II» (1903 р.); «Догматика положительного государственного права во Франции при старом порядке» (1911 р.); «Учебник энциклопедии права» (1917 р.).

Джерела та література: Інститут рукопису Національної бібліотеки України. Відділ рукописів // Архів В. І. Вернадського з паперів А. Ю. Крим-

ського. ЦДАВО України; Encyclopedia Yugoslavia. – Zagreb, 1971. – Т. 8. – С. 319; Савчук В. С. Ф. В. Тарановський: жизненный путь и научная деятельность // Наука и наукознание. – 1991. – №1. – С. 96–102; Юридична наука і освіта на Україні. – К., 1992; Рання історія Академії наук України (1918-1921) / Ю. Храмов, С. Руда, Ю. Павленко, В. Кучмаренко. – К., 1993; Томсинов В. А. Федор Васильевич Тарановский: судьба и творчество // Законодательство. – 2003. – № 4, 5.

В. С. Савчук

ТАТАРОВСЬКИЙ Олександр Петрович*

Учений-медик. Народився 08.04.1943 р. у м. Могилів-Подільський Вінницької обл. у сім'ї робітників, українець.

Закінчив (з відзнакою) Могилів-Подільське медичне училище (1960 р.), працював фельдшером у лікувально-профілактичних закладах Могилів-Подільського р-ну, а також на станції швидкої медичної допомоги у м. Казань.

З 1962 р. до 1965 р. проходив строкову службу у лавах Радянської армії.

У 1971 р. закінчив (з відзнакою) санітарно-гігієнічний факультет Дніпропетровського медичного інституту і з 1971 р. до 1974 р. навчався в аспірантурі при кафедрі соціальної гігієни та організації охорони здоров'я.

З 1974 р. – на викладацькій та науковій роботі у Дніпропетровському медичному інституті (академії). Обіймав посади: асистента, доцента, провідного наукового співробітника, завідувача кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я факультету післядипломної освіти, кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я.

У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію за темою «Социально-экономические аспекты изучения заболеваемости рабочих некоторых предприятий цветной металлургии», а у 1992 р. – докторську за темою: «Современные проблемы управления травматологической помощью в крупном промышленном регионе». Доктор медичних наук (грудень 1992 р.), професор (жовтень 2003 р.). Відомий соціал-гігієніст, організатор охорони здоров'я.

З 1998 р. працює у Дніпропетровському національному університеті (був обраний за конкурсом на посаду професора кафедри соціальної та експертної медицини і медичного менеджменту). З 1999 р. – завідувач цієї ж кафедри.

Читає професорські курси: «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я», «Менеджмент та маркетинг у медицині», «Економіка охорони здоров'я».

Учасник Виставки досягнень народного господарства СРСР.

Наукові інтереси – проблеми здоров'я населення, якості та ефективності медичної допомоги.

У 1998 р. започаткував (як головний редактор) видання серії «Медицина і охорона здоров'я» «Вісника Дніпропетровського університету».

Як соціальний гігієніст і організатор охорони здоров'я активно співпрацює з органами і закладами охорони здоров'я міста та області.

Відмінник охорони здоров'я (1989 р.).

Основні праці: «Гигиена труда при производстве титана и магния» (1988 р.); «Лікарська трудова експертиза у практиці терапевта» (1994 р.); «Введение в медицинское страхование» (1995 р.); «Основи управління системою охорони здоров'я» (2004 р.); «Організація лікувально-профілактичної допомоги населенню та шляхи її оптимізації» (2005 р.).

Джерела та література: УРЕ. – Т. 2. – Вид. 2-е. – К., 1978. – С. 262; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 262–263.

ТИМОФЄЄВ Гаврило Юхимович (1881–1926)

Учений-хімік. Народився у 1881 р. у селянській сім'ї. Випускник Харківського університету (1903 р.). Працював асистентом, а з 1907 р. – приват-доцентом цього навчального закладу. Починаючи з 1914 р., вивчав неводні розчини, зокрема досліджував дію органічних розчинників на реакцію утворення трихлороцтовоамілового ефіру із кислоти та амілену. У роки Першої світової війни керував роботами з розробки методів одержання колодного срібла, фітину та інших фармацевтичних препаратів У 1913 р. захистив магістерську дисертацію «Про вплив тиску на електрору-

шійну силу», а в 1915 р. обраний професором. У 1917 р. за результатами Всеросійського конкурсу очолив кафедру аналітичної хімії в Катеринославському гірничому інституті.

Брав дієву участь в організації університету у м. Катеринослав. Був першим деканом фізико-математичного факультету цього навчального закладу, у складі якого відкрили хімічне відділення. Очолював кафедри фізичної та аналітичної хімії.

У 1921 р. повернувся до Харкова, де був деканом факультету професійної освіти Інституту народної освіти (ХІНО), що виник на базі університету.

Брав активну участь у діяльності просвітницьких товариств та профспілкових організацій. Був заступником голови Всеукраїнської ради Доброхіму, обирався членом міськради.

Помер у м. Харків 15.02.1926 р.

Основні праці: «Очерки кинетической теории растворов» (1903 р.); «О влиянии давления на электродвижущую силу» (1913 р.).

Джерела та література: Андреасов А. М. Жизнь и деятельность Г. Е. Тимофеева // Из истории отечественной химии. – Х., 1952; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 263–264.

В. С. Коваленко

ТИМОШЕНКО Лідія Михайлівна

Учений-економіст. Народилася 30.06.1937 р. у с. Щорськ Дніпропетровської обл. у сім'ї службовців. У 1958 р. закінчила фінансово-економічний факультет Київського інституту народного господарства.

Свою трудову діяльність розпочала на Південному машинобудівному заводі м. Дніпропетровськ, де працювала з 1959 р. до 1967 р. на посадах економіста, старшого економіста, керівника групи, завідувача сектора планового відділу. З 1967 р. її трудова біографія пов'язана з Дніпропетровським державним університетом (асистент, викладач, доцент кафедри економіки та організації вироб-

ництва промислових підприємств). У 1973 р. захистила кандидатську дисертацію, а в 1990 р. після захисту дисертації зі спеціальності 08.00.05 «Економіка, планування, організація керівництва народним господарством та його галузями (промисловість)» їй присвоєно науковий ступінь доктора наук. У 1991 р. присвоєно вчене звання професора. З цього ж часу завідувала кафедрою економіки і організації праці, а з 1994 р. і дотепер – завідувач кафедри економіки і управління національним господарством Дніпропетровського національного університету. Веде підготовку науковців та викладачів вищої школи через аспірантуру та докторантуру. У 1993 р. обрана академіком Академії економічних наук України.

У 1993 р. з її ініціативи та за її особистою участю в ДДУ започаткована підготовка фахівців зі спеціальності «Міжнародні економічні відносини» та «Управління трудовими ресурсами».

Коло наукових досліджень: теорія та методологія ресурсозабезпечення та ресурсозбереження, теоретико-методологічні основи формування та розвитку соціалізації тощо.

Автор 4 монографій та понад 150 наукових статей, брошур, 25 навчальних посібників, де узагальнені результати наукових досліджень.

Голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» у Дніпропетровському національному університеті, а також член науково-методичної ради з підготовки фахівців економічного профілю при Міністерстві освіти і науки України.

Нагороджена знаком «Відмінник освіти України», а також почесним званням: «Заслужений діяч науки і техніки України», орденом Княгині Ольги III ступеня.

Основні праці: «Проблеми інтенсифікації використання промислових ресурсів»; «Резерви промислового підприємства»; «Економіка і економія»; «Інвестиції та інвестування в соціалізації економіки України: теорія, методологія, перспективи».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 265–266.

І. Л. Сазонець

ТИЧИНІН Валентин Анатолійович

Учений-математик. Народився 23.08.1948 р. у м. Житомир. У 1966 р. закінчив середню школу №9 м. Полтава з відзнакою. У 1972 р. закінчив Дніпропетровський державний університет, спеціальність за дипломом – інженер-механік, «Двигуни літальних апаратів». У 1983 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Нелокальна лінеаризація та групові властивості рівнянь гіперболічного і параболічного типів» (Київ, Інститут математики АН УРСР, науковий керівник – член-кореспондент НАН України В. І. Фушич). З 1984 р. працював доцентом кафедри вищої математики Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту. Захистив дисертацію доктора фізико-математичних наук у 1994 р. за спеціальністю 01.01.03 – математична фізика. Вчене звання професора по кафедрі вищої математики присвоєно у 1997 р. З 1986 р. – завідувач кафедри вищої математики Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту.

Загальний напрям наукової діяльності – дослідження нелокальних і умовних нелокальних симетрій нелінійних диференціальних рівнянь з частинними похідними математичної фізики та їх використання для інтегрування таких рівнянь. Наукові дослідження групуються навколо проблем дослідження нелокальних і умовних нелокальних симетрій нелінійних рівнянь математичної фізики; побудови точних розв'язків, формул та алгоритмів їх розмноження за допомогою нелокальних перетворень змінних; побудови формул нелінійної нелокальної суперпозиції розв'язків деяких класів нелінійних диференціальних рівнянь, зокрема, нелінійних хвильових рівнянь, систем рівнянь нелінійної гідродинаміки тощо.

Використання методу нелокальних симетрій та відповідних конструктивних алгоритмів розмноження розв'язків дозволяє врахувати нелінійні ефекти у широкому колі важливих прикладних задач, підвищити точність розрахунків, удосконалити відповідні математичні моделі, знайти нові принципово нелінійні ефекти сучасних математичних моделей. Ним побудовано формули нелінійної суперпозиції розв'язків НДР, що зводяться до лінійного за допомогою нелокальних перетворень змінних; за допомогою нелокальних пере-

творень отримано розширення симетрії широкого кола ДР математичної фізики.

Розвинутий науковий напрям є складовою частиною досліджень у галузі нелінійної математичної фізики, які проводяться в Інституті математики НАН України, ПІММ НАН України, ІТФ НАН України, Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, МІ Російської АН ім. В. А. Стеклова, Мінесотському (США) і Монреальському (Канада) університетах та ін.

Стаж педагогічної роботи у вищих навчальних закладах 25 років в т. ч. у ДНУ – 15 років. Оpubлікував більше 59 наукових та методичних праць. У 2000 р. нагороджений знаком «Відмінник освіти України», обраний дійсним членом Академії будівництва України (2000 р.), академіком АН ВШ України (2004 р.).

Основні праці: «Формула розкладання рішень у рівнянь Кортевега-де Фріза» (1992 р., у співавторстві); «Про нелокальні симетрії рівняння нелінійної теплопровідності (1992 р., у співавторстві); «Symmetries and Generation of Solutions for Partial Differential Equations» (2007 р., у співавторстві).

В. О. Сясев

**ТИМАН Олександр Пилипович
(1920–1988)**

Учений-математик. Народився 26.06.1920 р. у м. Золотоноша Черкаської обл. у сім'ї робітника. Закінчивши вісім класів середньої школи, вступив на підготовче відділення, а в 1936 р. – на перший курс математичного відділення фізико-математичного факультету Дніпропетровського університету, який закінчив з відзнакою в 1941 р. Після завершення навчання в університеті успішно склав вступний іспит до аспірантури Московського державного університету, але його заняття наукою були перервані війною. За час служби в армії в 1941–1945 рр. був нагороджений орденом Червоної Зірки й медалями.

У 1945 р. почав працювати в Дніпропетровському університеті. Тематика його наукової й педагогічної діяльності пов'язана з теорією функцій та функціонального аналізу. Започаткував науковий семінар,

багато зробив для розвитку математичних досліджень у Дніпропетровську.

У 1951 р. захистив докторську дисертацію з теорії наближень функцій, здобувши науковий ступінь доктора наук, і очолив кафедру теорії функцій, геометрії й алгебри ДДУ, якою завідував до 1962 р. Автор більш ніж 70-ти наукових робіт, а також відомої всім спеціалістам монографії з теорії наближення. Серед його учнів чотири доктори наук та 28 кандидатів наук.

Помер у 1988 р.

Основні праці: «Теория приближения функций действительного переменного» (1960 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3580; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 266.

В. П. Моторний

ТКАЧ Володимир Іванович

Учений-хімік. Народився у 1954 р. У 1976 р. закінчив з відзнакою хімічний факультет Дніпропетровського державного університету. Після завершення навчання в аспірантурі з 1979 р. працював асистентом кафедри аналітичної хімії ДДУ. У 1980 р. захистив дисертацію, здобувши науковий ступінь кандидата наук.

У 1981–1989 рр. працював у Дніпродзержинському індустріальному та Запорізькому медичному інститутах. З 1990 р. – доцент кафедри аналітичної хімії, а згодом кафедри фізичної хімії ДДУ. У 1999 р. захистив дисертацію на здобуття науковою ступеня доктора наук. З 2000 р. працює професором кафедри фізичної хімії ДНУ.

У 2000 р. обраний завідувачем кафедри аналітичної хімії УДХТУ. Основна сфера наукової діяльності – вивчення гетерополікомплексів, розробка фізико-хімічних методів аналізу. Проводить дослідження в галузі синтезу та використання гетерополікомплексів в аналізі азотвмісних біоактивних органічних речовин.

Автор близько 150 наукових та науково-методичних робіт, 4 авторських свідоцтв та 4 патентів України. Під його керівництвом виконано 6 кандидатських дисертацій.

Читає загальні лекційні курси з аналітичної хімії, кристалохімії, фармацевтичної хімії, спецкурс з аналізу лікарських препаратів.

За його участю видано 12 методичних розробок. Ефективно керує науково-дослідною роботою студентів, аспірантів та докторантів.

Член двох спеціалізованих рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій (УДХТУ та Фізико-хімічний інститут НАН України імені О. В. Богатського, м. Одеса), член експертної ради ВАК України.

Починаючи з 1989 р. був відповідальним виконавцем та науковим керівником держбюджетних робіт, які виконувалися за постановами ДКНТ, Академії наук та Ради Міністрів СРСР, Міносвіти та ДФФД України з синтезу і використанню гетерополікомплексів у аналізі азотвміщуючих біоактивних органічних речовин.

Підтримує тісні наукові зв'язки з ученими провідних ВНЗ та інститутів АН України, Росії, Австрії та США.

Основні праці: «Гетерополіаніони, як аналітичні реагенти на азотвміщуючі органічні речовини: Монографія» (1995 р.); «Використання гетерополіаніонів структури Кеггіна в аналізі органічних та неорганічних сполук: Монографія» (2002 р., у співавторстві); «Будова речовин. Хімічний зв'язок» (2005 р., у співавторстві); «Визначення морфіну в експертно-криміналістичних об'єктах» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4687; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 267.

Л. П. Циганок

ТОКОВЕНКО Олександр Сергійович

Учений-політолог, філософ. Народився 19.11.1956 р. у м. Черкаси в сім'ї службовців. У 1983 р. закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка (спеціальність «Філософія»). Працював асистентом кафедри філософії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту, у 1984–1987 рр. навчався в аспірантурі

цього закладу. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук захистив у лютому 1988 р. в Інституті філософії АН УРСР, тема кандидатської: «Постпозитивістська інтерпретація культурної детермінації науки (критичний аналіз)». З 1989 р. – доцент кафедри філософії ДХТІ. У 1992–1994 рр. – докторант кафедри історії зарубіжної філософії Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук захистив у листопаді 1994 р. у Дніпропетровському державному університеті, тема докторської: «Еволюційна епістемологія: історія, сучасність, перспективи розвитку». З 1995 р. – професор кафедри філософії ДНУ, заступник декана юридичного факультету ДДУ. У 1997 р. отримав учене звання професора. З 1997 р. до 2005 р. – завідувач кафедри політології ДНУ. З грудня 2005 р. і дотепер – декан соціально-гуманітарного факультету ДНУ.

З 2000 р. до 2004 р. – член Громадської ради експертів з внутрішньополітичних питань при Президентові України, член Президії Української асоціації політологів, член-кореспондент Української академії політичних наук, голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук при Дніпропетровському національному університеті. Підготував до захисту 11 кандидатів наук.

Наукові інтереси: політична епістемологія, історія зарубіжних політичних вчень, сучасна західна філософія.

Автор понад 90 наукових праць.

Основні праці: «Эволюционная эпистемология: становление новой философской парадигмы» (1994 р.); «Реконструкция світоглядних парадигм (нові тенденції в західній філософії)» (1995 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 6758; Дніпропетровський національний університет: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 267–268.

С. В. Шевцов

ТОНКОШКУР Олександр Сергійович*

Учений-фізик. Народився 5.04.1948 р. у с. Троїцьке Троїцького р-ну Луганської обл. у сім'ї службовців. Українець. Середню освіту отримав у середній загальноосвітній школі № 5 ім. І. Франка м. Феодосія Кримської обл. У 1966–1971 рр. навчався в Дніпропетровському університеті за спеціальністю «Радіофізика та електроніка».

Трудову біографію почав у науково-дослідному секторі Дніпропетровського університету, де працював на інженерних та наукових посадах кафедр фізики надвисоких частот та прикладної механіки. У 1974–1977 рр. – аспірант кафедри радіоелектроніки. У 1978 р. захистив дисертацію й здобув учений ступінь кандидата фізико-математичних наук. У 1981–1990 рр. працював асистентом, доцентом, виконуючим обов'язки завідувача кафедри в Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті. У 1985 р. йому було присвоєно вчене звання доцента кафедри обчислювальної техніки та прикладної математики. З 1990 р. – доцент кафедри радіоелектроніки Дніпропетровського університету. У 1993 р. захистив докторську дисертацію. З 1994 р. працює на посаді професора кафедри радіоелектроніки. У 1996 р. отримав атестат професора кафедри радіоелектроніки.

Автор понад 200 наукових та науково-методичних праць. Отримані ним наукові результати обговорювались на багатьох міжнародних конференціях, зокрема в Росії, Англії, Франції тощо. Фахівець у галузі електроніки неоднорідних систем. Основні напрями наукової діяльності – дослідження електронно-молекулярних процесів у неоднорідних матеріалах, розробка методів неруйнівного контролю фізичних параметрів і прогнозування технічно важливих властивостей неоднорідних систем, зокрема варисторної кераміки, полікристалічних фотопровідників, оксидних склоподібних напівпровідників, позисторних композитів типу поліетилен-графіт, електронних газочутливих сенсорів та оксидних каталізаторів.

Член редакційної колегії наукового журналу «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика. Радіофізика».

Основні праці: «Електроніка неоднорідних систем: Навчальний посібник» (1999 р.); «Complex model of conductivity and dielectric constant field

dependence of the zinc oxide ceramics» (1999 p.); «Влияние длительного протекания электрического тока на распределение донорной примеси в керамике на основе ZnO» (2000 p.); «Desorbition thermal degradation model of zinc oxide ceramics» (2004 p., у співавторстві); «Компонентна база РЕА» (2004 p.); «Аналіз газочутливих ефектів в керамічних системах на основі оксиду цинку» (2006 p.); «Цифрові пристрої та мікропроцесори: Навчальний посібник» (2006 p., у співавторстві); «Компонентна база РЕА. Практикум: Навчальний посібник» (2007 p., у співавторстві); «Електропровідність позисторних композитів поліетилен-графіт» (2007 p.); «Modeling of Degradation Electromigrational Processes in Structures wич Intercrystallite Potential Barriers» (2007 p.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету. Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 268–269.

ТРАВЛЄСВ Анатолій Павлович

Відомий учений-геоботанік, еколог, лісовий ґрунтознавець. Народився 11.09.1929 р. у Донецькій обл. у сім'ї вчителя. Закінчив Маріупольське педагогічне училище, Бердянський вчительський інститут та біологічний факультет Дніпропетровського державного університету (кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології).

У 1946–1949 рр. – учитель початкових класів у с. Камишеве Першотравневого р-ну Донецької обл. З 1956 р. – асистент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології біологічного факультету ДДУ; з 1962 р. – доцент, з 1971 р. до 1992 р. і дотепер – професор цієї ж кафедри.

Науковий ступінь доктора біологічних наук йому присвоєно у 1972 р., а вчене звання професора – у 1974 р.

Науковий напрям – екологія та біогеоценологія, техногенна біогеоценологія, екологічне ґрунтознавство, степове лісознавство, лісова рекультивация порушених земель у степовій зоні України.

Автор 260 наукових праць, у тому числі 6 монографій, 7 навчальних посібників. Має два авторських свідоцтва на винаходи.

Член-кореспондент НАН України (з 1992 р.), заслужений діяч науки і техніки України (з 2000 р.), заслужений професор ДНУ (з 2000 р.).

Підготував до захисту 33 кандидати і 8 докторів наук.

Академік і академік-секретар відділення фундаментальної екології, член Президії Екологічної Академії наук України (з 1993 р.). Голова наукової ради з проблем ґрунтознавства НАН України, член Комітету з присудження державних премій при Президентові України, заступник генерального секретаря товариства ґрунтознавців України, почесний член Докучаєвського товариства ґрунтознавців (з 1996 р.), почесний член Українського товариства ґрунтознавців (з 1996 р.), голова УкрЮнепкому у Дніпропетровській області. Член редколегії журналу «Лісознавство» РАН, «Ботанічного журналу» НАН України, головний редактор журналу «Екологія та ноосферологія» і «Ґрунтознавство», наукового збірника «Питання степового лісознавства та рекультивації земель». Директор і науковий керівник Присамарського міжнародного моніторингового біосферного стаціонару.

Брав участь у створенні типової програми ВАК України для кандидатського екзамену з спеціальності «Екологія» 03.00.16 (біологічні науки); програми для вищих аграрних закладів освіти III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 7.07.08.01 «Екологія та охорона навколишнього середовища»; методики визначення алюмінієнесиликатних сполук по Дюшофуру-Сушье.

Заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.), почесний член Докучаївського товариства ґрунтознавців, почесний член Українського товариства ґрунтознавців і агрохіміків, почесний член Ботанічного товариства України.

Нагороди: знак «Відмінник освіти України», знак «Победитель социалистического соревнования» (1977 р.), Бронзова медаль ВДНГ (1984 р.), медаль «Ветерана труда СССР» (1985 р.), медаль «60 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.», відзнака за заслуги третього ступеня «За заслуги в розвитку інформаційної сфери» (2005 р.).

Основні праці: «Спутник геоботаника по почвоведению и гидрологии» (1979 р., у співавторстві); «Географо-генетические аспекты почвообразования, эволюции и охраны почв» (1989 р., у співавторстві); «Географо-генетические аспекты почвообразования, эволюции и охраны почв» (1989 р., у співавторстві); «Алюминий, роль в почвообразовании и влияние на растения» (1992 р., у співавторстві); «Естественные леса и степные почвы» (1999 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3647, 7537; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 269–270.

Л. П. Мицик

ТРОЯН Сергій Станіславович

Учений-історик. Народився 1.01.1960 р. у с. Сливки Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. З 1977 р. був прийнятий робітником у Долинське управління бурових робіт на Прикарпатті. Навчався на історичному факультеті Чернівецького державного університету, який закінчив у 1983 р. У 1982 р. став лектором Чернівецької обласної організації товариства «Знання». Впродовж наступних років працював учителем історії та суспільствознавства середньої школи № 3 м. Чернівці і служив командиром артилерійського взводу у військовій частині, яка дислокувалася в м. Ужгород.

У 1986–1990 рр. навчався в аспірантурі Чернівецького державного університету. У 1990 р. в Ужгородському державному університеті захистив кандидатську дисертацію «Політична боротьба в Німеччині з питань колоніальної політики в Африці (1871–1890 рр.)». Тоді ж почав працювати на викладацькій роботі – асистентом кафедри історії нового та новітнього часу Чернівецького державного університету, де у 1995 р. захистив докторську дисертацію на тему «Ідеологія та практика німецького колоніалізму (XVI–XIX ст.)». Після захисту докторської дисертації був запрошений викладачем до Фрайбурзького університету (Німеччина), де працював у 1995–1996 рр. на кафедрі історії країн і народів Східної Європи філософського факультету.

Після повернення з Німеччини відповідав за відкриття нових спеціальностей – «Країнознавство» і «Політологія» – на історичному факультеті Чернівецького державного університету ім. Юрія Федьковича. Водночас у 1997–1998 рр. працював завідувачем кафедри соціогуманітарних дисциплін Чернівецького факультету Харківського політехнічного університету. У 1998 р. призначений на посаду завідувача новоствореної кафедри політології та соціології Чернівецького дер-

жавного університету ім. Юрія Федьковича. У 1999 р. очолив спочатку кафедру міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, а трохи пізніше – кафедру політології та соціології і кафедру політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Член науково-методичної ради з країнознавства (напрямок підготовки – «Міжнародні відносини») і експерт (напрямок підготовки – «Історія») Міністерства освіти і науки України. Член спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій (спеціальність – «Всесвітня історія») у Чернівецькому і Дніпропетровському національних університетах і рад із захисту докторських і габілітаційних праць у галузі історичних і політичних наук у Жешувському університеті (Польща). Науковий редактор, член редколегій наукових фахових збірників у Києві, Рівному, Чернівцях, Тернополі, Луцьку, Кам'янці-Подільському, Дніпропетровську. Організував і провів низку наукових конференцій і семінарів всеукраїнського і міжнародного рівня у Рівненському інституті слов'янознавства Київського славістичного університету.

Опублікував понад 200 наукових праць, у тому числі монографій, навчальних посібників, словників-довідників, статей, рецензій.

Має свою наукову школу. Під його керівництвом захищено дев'ять кандидатських дисертацій з історичних і політичних наук. У 2002 р. нагороджений знаком «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Теорія і практика німецького колоніалізму (XVI–XIX ст.)» (1996 р.); «Світ на зламі епох: історія кінця XIX – середини XX ст.: Навч. посіб.» (2000 р.); «Вступ до теорії міжнародних відносин: Навч. посіб.» (2000 р.); «Термінологічний словник з методики країнознавчих досліджень» (2002 р.); «Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб.» (2003 р.); «Вступ до теорії політики: Навч. посіб.» (2005 р.); «Концепції німецької Середньої Європи: Монографія» (2005 р.); «Німеччина у боротьбі за «місце під сонцем» (колоніальна та «світова» політика в 1871–1900 pp.)» (2008 р.).

А. М. Киридон

ТРУБИЦІН Михайло Павлович*

Учений-фізик. Народився 11.09.1962 р. у м. Алма-Ата в родині службовців, росіянин. З 1963 р. проживає в м. Дніпропетровськ. У 1979 р. закінчив СШ № 67 Дніпропетровська. У 1979–1984 pp. навчав-

ся на фізичному факультеті Дніпропетровського державного університету. За фахом – фізик, викладач. У період 1984–1987 рр. навчався в аспірантурі при кафедрі електрофізики Дніпропетровського державного університету. З 1999 р. до 2002 р. був докторантом при кафедрі фізики твердого тіла ДНУ. У 2004 р. перебував на стажуванні в Кембриджському університеті (м. Кембридж, Велика Британія). У 1989 р. захистив дисертацію «Особливості фазових переходів у кристалах $(\text{Rb}1-x\text{K}x)2\text{ZnCl}4$ » і одержав науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. У березні 2002 р. захистив докторську дисертацію «ЕПР спектроскопія сегнетоелектричних кристалів поблизу фазових переходів» за спеціальністю 01.04.07 – фізика твердого тіла. У 2005 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника, у 2007 р. – вчене звання професора кафедри фізики твердого тіла.

Після закінчення аспірантури працював на посадах молодшого (1987–1989 рр.), старшого (1989–2002 рр.), а з 2002 р. – провідного наукового співробітника кафедри електрофізики (згодом – кафедра фізики твердого тіла) ДНУ. З 2002 р. до 2006 р. викладав на посаді професора за сумісництвом. З 2006 р. обіймає посаду професора кафедри фізики твердого тіла (з 2007 р. – кафедра фізики твердого тіла та оптоелектроніки) ДНУ. У 2008 р. обраний на посаду завідувача кафедри фізики твердого тіла та оптоелектроніки ДНУ. Викладає лекційні курси «Магнітні явища у твердому тілі», «Радіоспектроскопія твердого тіла», «Фізика фазових переходів».

Автор і співавтор понад 130 наукових і навчально-методичних робіт. Наукові роботи присвячені проблемі критичних явищ і ролі структурних дефектів поблизу фазових переходів. Розвинув напрям дослідження фазових переходів у діелектричних кристалах методами радіоспектроскопії, обґрунтував можливості вимірювання та аналізу аномальної поведінки фізичних властивостей на основі розвинення резонансних полів за степенями локального параметра порядку.

З 2006 р. член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при ДНУ.

Основні праці: «Some Critical Phenomena near Ferroelectric Phase Transition

in $\text{Li}_2\text{Ge}_7\text{O}_{15}$ Crystal» (1999 p.); «Critical Properties of Weak Ferroelectric LGO Crystals Doped with Cr^{3+} Ions» (2005 p.); «EPR of the Gd^{3+} probe near ferroelectric phase transition in $\text{Pb}_5\text{Ge}_3\text{O}_{11}$ » (2007 p.).

Джерела та література: Лягушин С. Учений третього тисячоліття // Дніпропетровський університет. – 2003. – № 19-20 (2720-2721). – С. 3.

ТУЛЮПА Федір Михайлович

Учений-хімік. Народився 23.08.1928 р. у с. Краснознаменка Полтавської обл. Закінчив хімічний факультет Київського держуніверситету (1953 р.). Після закінчення аспірантури в 1959 р. працював асистентом, доцентом, професором (з 1971 р.) кафедри аналітичної хімії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту. У 1970 р. захистив докторську дисертацію.

У 1972–1981 рр. – завідувач кафедри неорганічної хімії Дніпропетровського державного університету. З 1981 р. до 1989 р. працював у Інституті колоїдної хімії та хімії води АН УРСР (м. Київ), а в 1989–2000 рр. очолював кафедру аналітичної хімії УДХТУ.

Автор близько 200 наукових праць (50 з них опублікував працюючи в ДДУ), керував виконанням 14 кандидатських дисертацій.

Основна сфера наукових досліджень – хімія комплексних сполук, теорія і практика фізико-хімічних методів аналізу. Працюючи в ДДУ, вивчав процеси комплексоутворення перехідних та біологічно-активних металів зі складними біологічними лігандами. Одержані результати дали можливість розширити теоретичні уявлення про утворення та стабілізацію комплексів металів зі змінною валентністю і розробити надійні методи їх визначення в різних об'єктах.

У Дніпропетровському державному університеті викладав лекційний курс з неорганічної хімії та низку спецкурсів.

Багато років був членом спеціалізованої ради із захисту дисертацій УДХТУ.

Основні праці: «Спектрофотометрическое исследование взаимодействия осмия с диэтанолдифтиокарбамитом калия» (1972 р., у співавторстві); «Изучение комплексообразования титана (III) с ксиленоловым оранжевым» (1978 р.; у співавторстві); «Состав и устойчивость комплексов серебра с

производными тиомочевины в смесях воды с формамидом и диметилсульфоксидом» (1979 р.; у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7539; Развитие аналитической химии в Украине. – К., 1982. – С. 87; Професори Дніпропетровського національного університету: Біогр. довідник. – Д.; 2003. – С. 270-271;

В. С. Коваленко

ТУРКІН Володимир Миколайович (1924–1996)

Учений-філолог. Народився 22.10.1924 р. у селищі Мічуринськ Тамбовської обл. (Російська Федерація).

Під час Великої Вітчизняної війни брав участь у бойових діях на Західному фронті. У 1943 р. був командиром артилерійського взводу. З 1945 р. до 1950 р. навчався на російському відділенні історико-філологічного факультету ДДУ. У 1950–1953 рр. – аспірант МДУ (м. Москва). У 1954 р. під керівництвом професора Т. П. Ломтева захистив дисертацію «Терминологическая лексика «Русской правды», здобувши науковий ступінь кандидата філологічних наук.

З 1968 р. до 1974 р. працював доцентом. У 1972 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук на тему: «Семантика социальных терминов восточнославянских языков XIV–XVI вв.». Отримав у 1973 р. вчене звання доктора філологічних наук і працював професором кафедри російської мови ДДУ.

З 1975 р. очолював кафедру загального мовознавства, сприяв розширенню навчальних дисциплін на кафедрі: крім теоретичних курсів на кафедрі читалися й практичні курси (польська, сербо-хорватська, чеська, латинська мови).

Активно займався науковою роботою. Очолював разом з професором О. М. Шиловським термінологічну школу ДДУ, плідно працював у галузі історичної лексикології та фразеології.

Активно залучав студентів до науково-дослідної роботи, сприяв активізації наукової роботи на факультеті, плідно працював з молодими науковцями, наукові дослідження яких були високо оцінені на республіканському рівні. Під його науковим керівництвом підготов-

лено й успішно захищено 2 докторські дисертації і 18 дисертацій на здобуття звання кандидата філологічних наук.

Автор 117 наукових праць.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I та II ступенів, медалями «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», шістьома ювілейними медалями до Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні, «Ветеран праці»; нагрудними знаками: «За відмінні успіхи у праці», «Переможець соцзмагання».

Помер 20.03.1996 р.

Основні праці: «Общая и русская фразеология» (1981 р.); «Восточно-славянская лексикография» (1982 р.); «Парадигматика и уровни описания языка» (1987 р.); «О прагматической фразеологии как новом уровне семантизации реестрового слова» (1988 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 7540; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 271–272.

Н. Д. Писаренко

ТУРОВСЬКА Ася Яківна (1914–1994)

Учений-геолог. Народилася 22.11.1914 р. на Дніпропетровщині.

Вищу освіту здобула в Дніпропетровському гірничому інституті, який закінчила в 1938 р. за фахом «Гідрогеологія та інженерна геологія».

Спочатку трудової діяльності працювала у польових виробничих партіях та експедиціях на території України, а в період німецької окупації – на території Середньої Азії. Після Великої Вітчизняної війни повернулася в Україну і почала викладацьку роботу у Чернівецькому державному університеті. В цей же час активно займалася науково-дослідною діяльністю. Далі – науковий співробітник НДІ геології ДДУ (один рік) та на кафедрі мостів і тунелів Дніпропетровського інституту залізничного транспорту (ДІТ), де підготувала дисертацію, захистила та одержала у 1959 р. ступінь кандидата технічних наук а потім і доктора геолого-мінералогічних наук (1980 р.). Докторська

дисертація присвячена прогнозуванню зсувних процесів у нескельних ґрунтах, що було дуже актуально в складних інженерно-геологічних умовах у різних регіонах України, особливо у м. Дніпропетровськ.

Її наукові роботи та практичні рекомендації були актуальними у різних галузях інженерної геології, ґрунтознавства, механіки ґрунтів.

У 1982 р. пройшла по конкурсу на кафедрі геології та гідрогеології геолого-географічного факультету ДНУ на посаду професора кафедри.

Відомий знавець та науковець не тільки в межах України, а також і на території СРСР, про що свідчить її участь у Міжнародних конференціях та симпозіумах.

Постійний член Зсувної комісії при Академії наук СРСР та член Національної Асоціації СРСР з механіки ґрунтів та фундаментобудівництва (НАМГіФ).

Як професор кафедри геології та гідрогеології (1982–1992 рр.) була провідним фахівцем і постановником викладання дисциплін спеціалізації та керівником дипломування студентів профілю «Інженерна геологія», «Механіка ґрунтів» та інші.

Нагороджена такими урядовими нагородами: медаль «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941–1945», медаль «30 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945».

Померла у грудні 1994 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Об инженерно-геологических свойствах первичных коалинов» (1956 р.); «О структуре грунта в зоне сдвига» (1964 р.); «Сопроотивление сдвигу глинистых грунтов в зоне оползневого смещения» (1964 р., у співавторстві).

Г. В. Хижняк

ТУТІК Руслан Семенович*

Учений-фізик. Народився 17.11.1944 р. у с. Караязи Караязького р-ну Грузії в родині лікаря й учительки, які працювали на будівництві Руставського металургійного комбінату. У 1954 р. сім'я переїхала до Дніпропетровська. Після сьомого класу школи навчався в Дніпропетровському механічному технікумі, який закінчив із відзнакою в 1963 р. за спеціальністю «Радіоприлади керування літаючими апаратами». Ще учнем технікуму розпочав трудову діяльність слюсарем-складальником на підприємстві п/с 186 (нині Південмаш).

Після закінчення технікуму працював регулювальником на підприємстві п/с 192 (нині ДМЗ). З 1964 р. – студент фізичного факультету ДДУ, який закінчив із відзнакою в 1969 р. за спеціальністю «Фізика». Подальша трудова діяльність пов'язана з кафедрою теоретичної фізики ДДУ: з 1969 р. – аспірант, з 1972 р. – асистент, з 1976 р. – доцент, з 1994 р. – професор і в 1999–2007 рр. – завідувач цієї кафедри. З 1997 р. до 2007 р. – декан фізичного факультету ДНУ. Науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук за спеціальністю «Теоретична і математична фізика» здобув у 1974 р., захистивши дисертацію «Моделі траєкторії Померанчука і pp-, pd- розсіяння», вчене звання доцента присвоєно в 1978 р. Докторську дисертацію «Метод напівкласичного розвинення і проблема зв'язаних станів в адронній фізиці» за спеціальністю «Теоретична фізика» захистив у 1994 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради при Інституті теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова (м. Київ). У 1995 р. присвоєно звання професора кафедри теоретичної фізики.

Відомий фахівець у галузі теоретичної фізики. Автор понад 130 наукових праць і трьох навчальних посібників. Основні результати наукових пошуків, які знайшли міжнародне визнання: завбачення нелінійності траєкторії Померанчука в адронних процесах розсіяння, значення нахилу якої було підтверджено в наступних експериментах; співвідношення між параметрами адронних траєкторій Редже, побудованих з кварків різних ароматів; метод урахування процесів адронізації та відокремлення впливу процесів розпаду на мезонний спектр; нові напівкласичні методи дослідження зв'язаних станів квантово-механічних рівнянь, таких, що приводять до $1/N$ -розвинень; розробка розвинень для траєкторій Редже і логарифмічної теорії збурень; новий підхід до побудови релятивістських рівнянь на основі розширення групи SL (2, C).

Обирався членом бюро обласної ради молодих учених, науковим керівником студентського наукового товариства університету, головою профбюро факультету. Нині – голова обласної методичної ради з фізики, член спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій, координатор секції «Гравітація та фундаментальна фізика» Міжнародної молодіжної науково-практичної конференції «Людина і космос».

З 2002 р. – дійсний член Академії наук вищої освіти України. Заслужений діяч науки і техніки України (2003 р.). Нагороджений знаками: «Переможець соціалістичного змагання» (1973 р.), «Відмінник освіти» (1998 р.). Має почесне звання «Соросівський доцент» (1994 р.).

Основні праці: «A model for Pomeranchuk trajectory» (1972 р.); «Соотношения между параметрами траекторий Редже и новые массовые формулы для декуплета барионов» (1981 р.); «Специальные функции» (1983 р.); «Кварковые и адронные компоненты в редже-траекториях» (1987 р., у співавторстві); «Модель редже-траекторий для очарованных барионов $(1/2)^+$ » (1990 р., у співавторстві); «Новая техника $1/n$ -разложения» (1991 р., у співавторстві); « $1/N$ -разложение для связанных состояний уравнения Шредингера» (1992 р., у співавторстві); «Semiclassical treatment of logarithmic perturbation theory» (1999 р., у співавторстві); «A recursion technique for deriving renormalization perturbation expansions for one-dimensional anharmonic oscillator» (2001 р., у співавторстві); «Relativistic two-body equation based on the extension of the SL (2, C) group» (2007 р., у співавторстві); «Фізика. Готуємось до тестування» (2006 р., у співавторстві); «Посібник до самостійної роботи з теорії функцій комплексної змінної» (2007 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 606; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 272–273.

ТУШЕВ Анатолій Володимирович

Учений-математик. Народився 11.09.1961 р. у м. Комсомольськ-на-Амурі. Росіянин, із службовців.

У 1979 р. вступив, а в 1984 р. закінчив із відзнакою механіко-математичний факультет Дніпропетровського державного університету за спеціальністю «Математика». У 1984 р. вступив до аспірантури у відділ алгебри Інституту математики АН України, яку успішно закінчив у 1987 р. З 1987 р. до 1990 р. працював на посаді асистента кафедри геометрії і алгебри Дніпропетровського державного університету. У 1988 р. успішно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата фізико-математичних наук у спеціалізованій вченій раді при Київському державному університе-

ті на тему «Групи з заданими властивостями інваріантних підгруп». З 1990 р. до 2004 р. працював на посаді доцента кафедри геометрії і алгебри Дніпропетровського державного університету, у 1992 р. отримав учене звання доцента цієї кафедри. У 2003 р. успішно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора фізико-математичних наук у спеціалізованій вченій раді при Інституті математики АН України на тему «Зображення груп з умовами скінченності та пов'язані з ними модулі над груповими кільцями».

З 2004 р. та по теперішній час працює на посаді професора кафедри геометрії і алгебри Дніпропетровського національного університету. Отримав вчене звання професора у 2008 р. За цей час читав курси: «Диференціальна геометрія», «Топологія», «Алгебра і теорія чисел». Регулярно бере участь у роботі всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій.

Наукові інтереси пов'язані з алгеброю: теорія зображень, теорія груп, теорія кілець та модулів. З 1995 р. – член Американського математичного товариства, працює референтом у журналі «Mathematical Review».

Автор 39 наукових статей, що опубліковані у провідних наукових виданнях України, Росії, Англії, США та Німеччини.

Л. А. Курдаченко

УДОД Олександр Андрійович

Учений-історик. Народився 10.05.1957 р. у с. Тарасівка Пологівського р-ну Запорізької обл. у селянській родині. Середню освіту здобув у Тарасівській восьмирічній та Басанській середній школах. У 1974–1978 рр. навчався на історичному факультеті Запорізького державного педагогічного інституту (тепер – національний університет). Трудову діяльність розпочав учителем історії та суспільствознавства у школах Запорізької та Дніпропетровської областей. Понад 15 років працював в органах управління освітою – інспектором шкіл райвно, завідувачем райвно та начальником Дніпропетровського обласного управління освіти (1992–1998 рр.). У 1996–1997 рр. – за-

ступник голови Дніпропетровської облдержадміністрації з політико-правових питань. Обирався депутатом районної та обласної рад.

У 1991–1994 рр. навчався в аспірантурі Дніпропетровського державного університету. У 1994 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» на тему «К. Г. Гуслитий – історик України» (науковий керівник – професор М. П. Ковальський). У 1998–2000 рр. перебував у докторантурі при ДДУ. Дисертацію на тему «Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу (1920–1930-ті рр.)» захистив у 2000 р., здобувши науковий ступінь доктора історичних наук. З 1998 р. до 2001 р. – доцент, професор кафедри російської історії ДНУ. З 2001 р. – головний редактор видавництва «Генеза», провідний науковий співробітник відділу історії України 20–30-х рр. ХХ ст. Інституту історії України НАН України. У 2002–2004 рр. – директор Інституту навчальної літератури МОН України. З 2006 р. – завідувач відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін, керівник Центру інтеграції історичної науки та освіти Інституту історії України НАН України.

У 1996 р. присвоєно вчене звання доцента, а в 2002 р. – професора. Спеціалізується в галузі української історіографії, історії історичної науки та освіти в Україні. Досліджує методологічні проблеми історичної науки: аксіологічний (ціннісний) підхід, гносеологію історії повсякденності, психоісторичний підхід та ін.

Автор понад 250 наукових праць, зокрема 11 монографій. У співавторстві видав кілька навчально-методичних посібників. Є автором програм з історії України та політології для середніх загальноосвітніх навчальних закладів, проекту концепції історичної освіти в Україні, був керівником робочої групи Міносвіти і науки України, НАН України і АПН з розробки державного стандарту з історії. Очолював журі Всеукраїнської олімпіади школярів з історії у 2001–2002 рр. та конкурсу «Учитель року» в номінації «Історія» (2008 р.). Член опікунської ради Всеукраїнського конкурсу школярів «Слідами історії». Працює національним експертом проектів РЄ, «Євроклію» та «Нова доба» з розробки нового покоління навчальних посібників. Член редколегій «Українського історичного журналу», газети «Історія України», журналів «Історія в школах України», «Бористен». Член експертної ради ВАК України (2002–2004 рр.), заступник голови спеціалізо-

ваної вченої ради при Інституті педагогіки АПН України. Відмінник освіти України. Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України, медаллю «За наукові досягнення».

Основні праці: «Очищення правдою: Відома і невідома Україна в об'єктиві історії XX сторіччя» (1993 р., у співавторстві); «Нариси історії Росії з найдавніших часів до сьогодення» (1997 р., у співавторстві); «Кость Гуслий – історик України» (1998 р.); «Політична наука у категоріях, поняттях, схемах та діаграмах» (1998 р., у співавторстві.); «Управління школою» (1998 р., у співавторстві); «Історія і духовність» (1999 р.); «Історія в дзеркалі аксіології: Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920–1930-х роках» (2000 р.); «Історія: осягнення духовності» (2001 р.); «Україна: філософія історії» (2002 р.); «Микола Неонович Петровський (1894–1951): життя і творчий шлях історика» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Чабан М. Долю народу визначає національний характер // Зоря. – Д., 2000. – 13 черв.; Мицик Ю. Рецензійний огляд // Український археографічний щорічник. – Вип. 5-6. – К., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 273–274; Українські історики XX ст.: Біобібліогр. довідник. – К., 2004. – С. 323–324.

М. Е. Кавун

УКОЛОВА Лідія Євгенівна

Учений-філолог. Народилася 18.07.1952 р. у м. Дніпропетровськ. Закінчила філологічний факультет Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова. Працювати у Дніпропетровському державному університеті розпочала у 1980 р. на посаді викладача кафедри російської літератури.

У 1982 р. у Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова захистила дисертацію з теорії літератури на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. З 1983 р. працювала у ДДУ асистентом, старшим науковим співробітником (1988–1990 рр.), доцентом (1990–1992 рр.).

Плідно працювала над написанням докторської дисертації на тему «Стиль и стилеобразующие факторы в драме», яку захистила у 1990 р.

У 1992–1994 рр., здобувши науковий ступінь доктора філологічних наук, працювала професором кафедри російської літератури.

У 1994 р. організувала кафедру теорії літератури і з 1994 р. до 1998 р. завідувала кафедрою теорії літератури та мистецтва факультету української філології та мистецтвознавства ДДУ.

У 1996–1998 рр. – голова ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей 10.01.01 – українська література та 10.01.06 – теорія літератури. Під час її керівництва рада мала широку географію захисту.

З 1998 р. і понині працює професором кафедри МДУ (м. Москва).

Основні праці: «Активність авторської позиції і форми її вияву в поезії української драматургії 60–70-х рр.» (1981 р.); «Авторская позиция и слово в драме» (1982 р.); «Идейно-художественное своеобразие драматургии В. В. Маяковского» (1985 р.); «Особенности художественного освоения действительности в русской советской драме 20-х годов» (1989 р.); «Драма как литературный род: свойства и отношение» (1990 р.); «Специфика драмы (системный аспект анализа)» (1991 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 5242; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 274.

Н. П. Олійник

УР'ЄВ Наум Ісакович

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 24.09.1926 р. у м. Мстіславль Могильовської обл. Закінчив з відзнакою факультет приладобудування МВТУ ім. М. Е. Баумана за спеціальністю «Електромеханічні прилади» (1949 р.). Інженер, старший інженер СКБ-385 у м. Златоуст (1949–1952 рр.), старший інженер НДІ-88 (філіал № 1) у м. Осташково Каменської обл. (1952–1955 рр.). Начальник групи, начальник відділу КБ «Південне» (1955–1991 рр.), начальник лабораторії КБ «Південне» (1955–1991 рр.). У 1994–2004 рр. – директор Дніпропетровського філії, потім інституту Міжрегіональної академії управління персоналом. Кандидат технічних наук (1960 р.), доцент (1963 р.), доктор технічних наук (1969 р.), професор (1970 р.)

Створив школу розробки засобів подолання ПРО. Під його науковим і технічним керівництвом та за безпосередньою участю роз-

роблені і здані до озброєння 8 комплексів засобів подолання ПРО у складі бойових ракет розробки КБ «Південне». Організував у КБ «Південне» один з найпотужніших обчислювальних центрів в Україні. Підготував 13 кандидатів технічних наук. Автор 57 винаходів, більшість з яких впроваджена у виробництво ракет, і більш ніж 400 наукових праць.

На фізико-технічному факультеті Дніпропетровського національного університету працював за сумісництвом. Викладав курси «Радіотехнічні системи в ракетній техніці», «Електричні елементи автоматики», «Електродинаміка», «Теорія ймовірності», «Основи ракетної техніки». У 2001 р. прочитав курс «Радіотехнічні системи в ракетній техніці» в Академії ракет-носіїв у м. Пекін (КНР).

Був членом спеціалізованих рад із захисту дисертацій на фізико-технічному, фізичному факультетах, КБ «Південне».

Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак пошани», 5 медалями а також медалями ім. академіка М. К. Янгеля, ім. академіка М. О. Пілюгіна, ім. академіка С. П. Корольова. Заслужений діяч науки і техніки.

Джерела та література: Імена України. Бібліографічний щорічник – К., 2001; «Секретний» підрозділ галузі». – Д., 2001; Мелуа А. И. Ракетная и космическая техника. Энциклопедия. – М.; СПб., 2003.

В. С. Савчук

УШАКОВА Галина Олександрівна

Учений-біохімік. Народилась 17.02.1963 р. у м. Щучинск (Казахстан) у сім'ї службовців, українка. У 1988 р. закінчила Дніпропетровський державний університет за спеціальністю «Біохімія». Восени 1988 р. зарахована до аспірантури ДДУ. У 1991 р. захистила кандидатську дисертацію «Порівняльна характеристика молекули клітинної адгезії (N-CAM) та гліального фібрилярного кислого білку (GFAP) в головному мозку щурів при неврозі та дії психотропних речовин». З 1992 р. – асистент, доцент. З 2002 р. до 2005 р. навчалась у докторантурі ДНУ. У 2005 р. захистила докторську дисертацію «Роль гепарансульфат- та гіалуронат-зв'язуючих білків у розвитку та адаптації мозку» (на-

уковий консультант доктор біологічних наук С. М. Корогод). З 2006 р і дотепер працює професором кафедри біофізики та біохімії ДНУ.

Проходила підвищення кваліфікації у лабораторії білка Копенгагенського університету (Данія), лабораторії клітинної біології Люндського університету (Швеція).

Викладає курси: «Біохімія», «Клінічна біохімія», «Молекулярна біологія», «Біохімія генома», «Біохімія гормонів», «Комп'ютерні методи в біохімії». Автор 7 навчальних посібників.

Активно займається розвитком та впровадженням сучасних біохімічних та імунохімічних методів дослідження нейроспецифічних білків.

На основі експериментальних досліджень представила особливості метаболізму глікозаміногліканів та їх специфічних рецепторів у мозку ссавців, їх участь у морфогенезі, визначила роль адгезивних білків мозку в процесах розвитку та адаптації за умов впливу негативних факторів, вивчає біохімічні основи больового синдрому. Основними напрямками наукової діяльності є нейрохімія, нейрофізіологія, медична глікобіологія, імунологія та імунохімія. Під її керівництвом захищені 2 кандидатські дисертації.

Активний член Українського біохімічного товариства, Міжнародної асоціації з нейронаук, Європейського товариства нейронаук, Міжнародної асоціації дослідження мозку. Неодноразово представляла доповіді на міжнародних конференціях та симпозіумах (серед них Workshop «Probiotics for good or worse: translocation of lactic acid bacteria (LAB) DNA to the cells of host tissues» 2004, 2005, 2006 (Lund, Sweden); 5th Parnas Conference Molecular mechanisms of cellular signaling, 2005 (Kiev); Fifth IBRO World Congress of Neuroscience. (Jerusalem, Israil, 1999 та ін.) Отримувала персональні гранти NATO/FEBS, IBRO, ISN/ESN, ISF, Visby.

Наукові досягнення представлені у 152 публікаціях вітчизняних та міжнародних видань.

Основні праці: «Тестові завдання з курсу біохімія» (1999 р.); «Сучасні методи клінічної діагностики» (2003 р.); «Основи клінічної біохімії» (2007 р.).

Н. І. Штеменко

**ФАЛУНІН Федір Федорович
(1916–1971)**

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 25.01.1916 р. у м. Ленінград. Слюсар московської телефонної станції (1934–1935 рр.). Закінчив МВТУ ім. М. Е. Баумана (1941 р.). Інженер на заводі № 37 МОП (1941–1943 рр.). Працював на ньому і в евакуації у м. Свердловськ. Наказом Міністра оборони переведений на завод № 40 (м. Митищі, 1948 р.). Старший інженер, начальник групи заводу № 40 (1943–1948 рр.). Начальник групи НДІ п/с 924 (м. Калінінград Московської обл., 1948–1951 рр.). Начальник спецлабораторії заводу п/с 186 (м. Дніпропетровськ, 1951–1954 рр.). Начальник відділу (1959–1962 рр.), начальник комплексу (1962–1967 рр.) підприємства п/с 203. З 1967 р. працював у КБ «Південне». Доктор технічних наук (1963 р.), професор (1967 р.).

Працював на фізико-технічному факультеті ДДУ з 1966 р. за сумісництвом на посаді професора кафедри № 32 (систем управління літальних апаратів), завідував кафедрою радіоелектронної автоматики.

Наукову роботу з ракетно-космічної тематики розпочав ще у НДІ-88, де брав активну участь у створенні перших вітчизняних зразків нової техніки. У КБ «Південне» провів низку науково-дослідницьких робіт, які стали основою розробки систем і приладів для ракетно-космічної техніки.

Член науково-технічної ради КБ «Південне». Голова секції ради з питань спецсистем та приладів. Нагороджений орденом Леніна (1961 р.) та двома орденами Трудового Червоного Прапора. Має й інші державні нагороди.

Помер 25.03.1971 р. у м. Дніпропетровськ.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3727, 7032; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 275–276.

В. С. Савчук

ФЕДІЙ Сергій Петрович
(1914–1981)

Учений-гідробіолог. Народився 23.07.1914 р. у с. Федіївка Полтавської губернії.

Після навчання у навчальній та середній школах був направлений до вечірнього відділення робітфакупри Дніпропетровському фізико-хімічно-математичному інституті (далі – ДДУ).

У 1940 р. вступив до аспірантури на кафедру гідробіології ДДУ, де розпочав науково-дослідну роботу під керівництвом професора Д. О. Свіренка.

Після війни у 1946 р., вступив до аспірантури та на роботу науковим співробітником до відділу іхтіології НІ гідробіології (нині НІ біології). У 1948 р. захистив кандидатську дисертацію і перейшов на посаду завідувача відділу іхтіології НІ гідробіології (до 1968 р.). Далі завідував відділом водної токсикології (до 1975 р.). У 1973 р. захистив докторську дисертацію на здобуття наукового ступеня біологічних наук. З 1976 р. до 1978 р. завідував відділом гідробіології та іхтіології НІ біології. З 1978 р. і до кінця життя працював на посаді професора-консультанта.

Найбільшу увагу у своїх наукових розробках приділяв вивченню впливу стічних промислових вод на рибне господарство водосховища, проблемам санітарної гідробіології. Проблеми регіональної рибогосподарської токсикології, установка критеріїв токсичності водного середовища для гідробіонтів і риб досліджувалися ним у цілій низці праць (1958–1962 рр., 1965 р.).

Співробітники Інституту гідробіології та кафедри іхтіології, гідробіології та екології під його керівництвом вели роботи з вивчення іхтіофауни Нижнього Дніпра й брали участь у розробці рибогосподарського освоєння Каховського водосховища.

Довгий час був експертом з проблем охорони водних ресурсів від промислового та побутового забруднення в Раді Економічної Взаємодопомоги країн Варшавського договору.

Автор 67 наукових робіт.

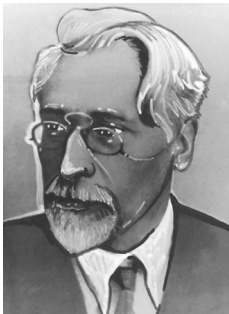
За участь у боях на фронтах Великої Вітчизняної війни нагороджений 9 нагородами СРСР та ПНР.

Помер у 1981 р.

Основні праці: «Влияние промышленного загрязнения на условия обитания рыб в водохранилищах Днепровского каскада» (1962 р.); «О теории и практике улучшения санитарно-гидробиологического режима водоёмов УССР» (1965 р.); «Изменение рыбопродуктивности водоемов степной зоны УССР как индикатор их загрязнения сточными водами» (1976 р.)

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3744; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 276–277.

Т. В. Ананьєва

**ФІДРОВСЬКИЙ Василь Михайлович
(1882 або 1883–1937)**

Учений-педагог. Народився у 1883 р. (за іншими даними у 1882 р.) у м. Балта Херсонської губернії) у родині земського лікаря. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету (1907 р.). Деякий час працював викладачем у Санкт-Петербурзі. Надалі (до 1917 р.) працював у м. Юр'єв (нині Тарту). Разом із навчальним закладом був евакуйований до Херсона. В Херсоні працював на різних посадах: помічником завідувача Херсонської губнаросвіти, потім її завідувачем. Був заарештований і вивезений до одеської тюрми, але втеча білогвардійців врятувала йому життя. Повернувся до Херсона і очолив Херсонський педагогічний інститут. У 1920 р. був призначений ректором Миколаївського педагогічного інституту. Одночасно працював у партійній школі та обіймав керівну посаду у відділі агітації та пропаганди парторганізації Миколаєва. Член РКП (б) з 1920 р., обирався до Миколаївського окружного КП (б)У. Був у закордонному відрядженні (Німеччина, 1927 р.). У 1929 р. призначений ректором Дніпропетровського інституту народної освіти (ДІНО). Після реорганізації ДІНО був призначений ректором Дніпропетровського інституту соціального виховання (1930 р.). Після відновлення Дніпропетровського університету (1933 р.) – професор кафедри марксизму-ленінізму у ньому, завідувач цієї кафедри. Проводив значну роботу з питань організації вищої освіти. У Миколаєві організував при ВНЗ робітфак, заочне навчання, курси з лік-

відації неписьменності для сільської молоді. Автор низки наукових праць з проблем педагогіки, займався краєзнавством, плідно працював у Миколаївському історико-партійному архіві. За його ініціативою було створено музей революції у Миколаєві, та вийшла низка збірників, таких як «Страницы борьбы» (1923 р.), «1905 г. на Николаевщине» (1925 р.), «Октябрь на Николаевщине» (1927 р.). У ДІНО багато зусиль приклав до відродження університетської освіти.

Заарештований 2.07.1937 р. (за іншими даними 4 липня). Звинувачений у належності до контрреволюційної троцькістської організації. Розстріляний 17.09.1937 р. Реабілітований воєнною колегією Верховного Суду СРСР 27.08.1957 р.

Основні праці: «О современной народной школе в Германии» (1928 р.).

Джерела та література: Державний архів СБУ. Фонд управління в Дніпропетровській області. – Спр. П – 7655; Класовий ворог на педагогічному фронті // Зоря. – 1932. – № 9; Савчук В. С. «Навмисно не сказав про роль партії» // Відроджена пам'ять. Книга нарисів. – Д., 1999; Николаевцы, 1789 – 1999: Энцикл. словарь. – Н., 1999.

В. С. Савчук

ФІНКЕЛЬШТЕЙН Борис Миколайович (1902–1962)

Відомий фізик-теоретик. Народився 11.10.1902 р. у м. Санкт-Петербург. У 1917–1919 рр. навчався в середньому навчальному закладі. Перебував у лавах Червоної армії (1919–1920 рр.). Направлений на навчання (1920 р.) на фізико-механічний факультет Ленінградського політехнічного інституту, факультет, з якого вийшло багато майбутніх відомих фізиків і яким опікувався А. Ф. Йоффе. Закінчив ЛПІ (1924 р.) та аспірантуру, науковий керівник – Я. І. Френкель (1928 р.). Близько року (з грудня 1927 р. по жовтень 1928 р.) перебував на посаді інженера при Президії об'єднаної науково-технічної ради науково-технічного управління ВРНГ. За рекомендацією А. Ф. Йоффе, М. М. Семенова та Я. І. Френкеля направлений до Дніпропетровська (1928 р.), де почав формуватися новий фізичний центр України. Працює професором Дніпропетров-

ського інституту народної освіти (1928–1930 рр.), професором Дніпропетровського фізико-хіміко-математичного інституту (1930–1933 рр.). Засновник кафедри теоретичної фізики у ДДУ – першої спеціальної кафедри Дніпропетровського університету, її перший завідувач. Керівник теоретичної групи Дніпропетровського філіалу УФТІ (1931–1932 рр.) та Дніпропетровського фізико-технічного інституту (1932–1944 рр.). Один з організаторів (разом з А. Е. Малиновським) спочатку філії УФТІ, а потім самостійного ДФТІ. Директор ДФТІ (1932–1937 рр.). Член групи фізики Відділення математики та природничих наук АН СРСР (1936 р.).

Коло наукових інтересів – теорія електролітів (зокрема сильних); фізичне металознавство; фізика діелектриків, методи досліджень у твердих тілах. Першим у СРСР досліджував проблеми внутрішнього тертя та ядерного парамагнітного резонансу. Друкувався у таких відомих часописах, як ЖРФХО (Журнал Русского физико-химического общества); ЖЭТФ (Журнал экспериментальной и теоретической физики); Zeitschrift fur Physik; ЖФХ (Журнал физической химии) та ін. Учасник багатьох конференцій з теоретичної фізики, зокрема Першої міжнародної конференції в Україні з теоретичної фізики, яка відбулася у Харкові (1928 р.), фізики металів, фізичної хімії тощо. Теоретичною групою під його керівництвом було запропоновано розрахунок нестационарних температурних полів у тілах, що піддавалися термообробці та загартуванню.

У Дніпропетровському університеті був членом ради університету, членом спеціалізованої ради з захисту дисертацій та ін. У 1940 р. захистив докторську дисертацію за темою «Дослідження з теорії розчинів сильних електролітів».

Під час Великої Вітчизняної війни у складі великої групи вчених-металофізиків на Магнітогорському металургійному заводі, працював над покращанням металургійного виробництва і місцевої промисловості, удосконаленням технології і підвищення якості продукції, а також розробкою нових видів озброєння для Червоної армії.

З 1944 р. працював у Інституті фізики металів ЦНДІЧорМет, створеному на базі ДФТІ. Очолював відділ теоретичної фізики, працював над питаннями макроскопічної теорії кристалізації. Дещо пізніше починає працювати у Московському інституті сталі і сплавів. Один із засновників фізико-хімічного факультету в Інституті сталі і сплавів.

Підтримував постійні зв'язки з Дніпропетровським університетом, керував аспірантами. Відіграв виняткову роль у розвитку фізичної науки у м. Дніпропетровськ.

Помер 11.10.1962 р.

Основні праці: «Электрическая теория растворов сильных электролитов» (1927 р.); Z. Physik. – 1928. – Bd. 48. – S. 118 (mit Horowitz G. E.).

Джерела та література: Фінкельштейн Б. Н. Мои встречи с физиками // Сталь. – 1962. – № 31 (МИСиС); Gorelik G. «Meine antisowjetische Tötigkeit»: russische Physiker unter Stalin / Übersetzung: H. Rotter. – Braunschweig, Wiesbaden: Vieweg, 1995. – S 87, 199; Савчук В. С. Нариси з історії фізичних досліджень на Дніпропетровщині (1917–1945). – Д., 1997; Савчук В. С. Б. М. Фінкельштейн і розвиток теоретичної фізики у Дніпропетровську. – Вісник Дніпропетровського університету. Серія Фізика і радіоелектроніка. – 2003. – № 10; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 277.

В. С. Савчук

ФІНКЕЛЬШТЕЙН Володимир Соломонович (1896–1937)

Відомий учений-хімік. Народився 20.08.1896 р. у м. Бердичів у сім'ї службовців. Закінчив Київський політехнічний інститут (1919 р.). З 1929 р. завідував кафедрою у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті, одночасно обіймаючи посаду заступника директора та завідувача відділу Інституту фізичної хімії.

У 1934–1937 рр. очолював кафедру фізичної хімії Дніпропетровського університету. Професор, член-кореспондент АН УРСР (з 1934 р.). Один із піонерів вивчення електрохімічних процесів у Дніпропетровському університеті. У 1937 р. його було заарештовано зі звинуваченням в участі у контрреволюційній троцькістській організації. Реабілітований у 1956 р.

Основні наукові дослідження виконував у галузі електрохімії та гетерогенного каталізу. Вивчав властивості неводних розчинів, процесів сольватації і комплексоутворення іонів у розчинах електролітів, досліджував процес каталітичного синтезу аміаку. Керував до-

слідженнями з прикладної тематики, що виконувалися на замовлення промислових підприємств. Автор близько 40 наукових публікацій, підручника.

Загинув у 1937 р.

Основні праці: «Исследования в области кинетики горения окиси углерода» (1932 р., у співавторстві); «Раман-эффект неводных растворов электролитов» (1935 р., у співавторстві); «Кинетика синтеза аммиака на технологическом железном катализаторе» (1935 р., у співавторстві); «Сольватация и комплексобразование в растворах электролитов» (1936 р.).

Джерела та література: Фінкельштейн В. С. // УРЕ, Т. 11, 1984. – С. 600; Фінкельштейн В. С. // Історія АН УССР. – К., 1979. – С. 797; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д.; 2003. – С. 277.

В. С. Коваленко

ФЛЬОРОВА Світлана Олександрівна

Учений-фізик. Народилась 23.10.1941 р. у с. Прасковія Будьонівського р-ну Ставропольського краю (Російська Федерація) в родині службовців. У 1958 р. із золотою медаллю закінчила середню школу № 1 м. Дніпропетровськ і вступила до Дніпропетровського державного університету, фізичний факультет якого закінчила в 1963 р. (кафедра електрофізики) й одержала призначення на педагогічну роботу в ДДУ. Працювала рік асистентом кафедри радіоелектроніки, з вересня 1964 р. була переведена асистентом на кафедру електрофізики, у 1969 р. отримала посаду старшого викладача, у 1970 р. – посаду доцента. У 1994–2002 рр. працювала професором кафедри електрофізики (з 2001 р. – фізики твердого тіла). У 1968 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук «Вплив одновимірних механічних напружень на процеси поляризації в монокристалах титанату барію». Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук «Динамічні доменні ефекти в сегнетоелектричних кристалах» захистила в 1994 р. У 1972 р. було присвоєно наукове звання доцента, а наукове звання професора – в 1996 р.

Науковий напрям – дослідження динаміки доменів сегнетоелектричних кристалів. Уперше експериментально довела, що на відміну від лінійних діелектриків у сегнетоелектриках має місце новий механізм люмінесценції – доменна люмінесценція, яка виникає під впливом будь-яких зовнішніх факторів, що викликають динамічні зміни доменної структури. Вперше встановила часову кореляцію між спрахами доменної люмінесценції й інтенсивністю акустичної емісії. Відкрила ряд магнітодоменних ефектів у сегнетоелектриках: вплив магнітного поля на рухливість доменних стінок, на доменну люмінесценцію, на виникнення сегнетофази в електричному полі вище температури Кюрі. За результатами науково-дослідницької роботи опублікувала понад 150 праць, отримала 8 авторських свідоцтв. Підготувала 4 кандидати наук.

Наукові праці добре відомі широкому колу дослідників не тільки в нашій державі, але й далеко за її межами. Праці з доменної електро- та тензолюмінесценції вже знайшли впровадження в навчальному процесі ряду ВНЗ країни.

Основні праці: «Излучение света кристаллами BaTiO₃ при фазовых переходах» (1972 р.); «Влияние магнитного поля на фазовую границу в кристаллах BaTiO₃» (1981 р.); «Люминесценция при переполяризации сегнетоэлектрических кристаллов» (1984 р.); «Электролюминесцентные исследования процессов изменения поляризации в магнитообате свинца в различных электрических полях» (2000 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5046, 7546; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 278–279.

М. П. Трубіцин

ФОМІН Сергій Петрович

Учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився у м. Дніпропетровськ у 1949 р. Закінчив фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (1972 р.). Свою трудову діяльність розпочав на посаді інженера КБ «Південне» (1972–1973 рр.). Далі працював у Дніпропетровському державному університеті на посадах: інженер (1973–1975 рр.), молодший науковий співробітник (1975–1976 рр.). З 1976 р. до 1979 р. навчався в аспірантурі при ДДУ, асистент

(1979–1981 рр.), доцент (1981–1989 рр.), докторант (1989–1992) кафедри двигунобудування ФТФ. З 1992 р. керує кафедрою безпеки життєдіяльності фізико-технічного факультету ДДУ. Кандидат технічних наук (1981 р.), доцент (1985 р.), доктор технічних наук (1996 р.), професор (2000 р.).

Основні напрями досліджень: теорія проектування ракетних твердопаливних двигунів (РДТП); теорія горіння; тепломасообмін при фазових переходах; прикладна екологія; аналіз впливу ракетно-космічної і авіаційної техніки на озоновий шар Землі; методика підготовки державних службовців у галузі екології; теорія конструювання стрілецької зброї.

Член двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій (з 1996 р.). З 1998 р. до 2000 р. був представником Мережі інститутів і шкіл з підготовки держслужбовців у державах Центральної та Східної Європи при ДНУ, організував стажування студентів у Чехії, Словаччині, Румунії з питань охорони навколишнього середовища і методики викладання екології. Підготував двох докторів і двох кандидатів наук.

Кращий лектор ДДУ (1987 р.).

Ініціатор відкриття (1996 р.) на ФТФ спеціальності «Екологія і охорона навколишнього середовища»; організатор навчального процесу за цією спеціальністю. На кафедрі двигунобудування розробив цикл спецкурсів для підготовки спеціалістів з ДТП для роботи в ракетно-космічній галузі, машинобудуванні та органах державної влади.

На кафедрі безпеки життєдіяльності ДНУ підготував і читає 6 курсів, зокрема «Теоретичної основи охорони навколишнього середовища», «Основні загальної екології» тощо. Відповідальний секретар приймальної комісії ДДУ (1987 р.).

Автор понад 80 наукових праць, отримав 15 авторських свідоцтв.

Серед уподобань: фехтування (кандидат у майстри спорту). Постійний учасник і капітан збірної команди КВК викладачів ФТФ у 1980-х рр.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4351; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 279–280.

В. С. Савчук

ФОХТ Ю. А.
(?–?)

Учений-філолог. У 1918 р. прибув у Катеринослав із Московського університету. Професор історико-філологічного факультету Катеринославського університету, секретар Опікунської ради. У 1920-х рр. – завідувач кафедри російської мови КВІНО (ДІНО), з 1923 р. викладав на робітфаці при КВІНО. У 1927/28 навчальному році проводив у ДІНО семінар підвищеного типу із загальної методології мовознавства. У 1928 р. професора звинуватили в антимарксизмі, про що повідомили в Наркомос.

Основні праці: «Ф. Рабле. Его жизнь и творчество» (1914 р.).

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., – 2003. С. 38, 45, 46, 47, 57, 60, 62.

С. І. Світленко, А. М. Терновський

ФРОЛОВА Клавдія Павлівна

Учений-філолог. Народилася 24.02.1923 р. у с. Сеньково Орловської обл. у родині сільського фельдшера. Дитячі роки її пройшли в с. Рудька Царичанського р-ну Дніпропетровської обл.

У 1939 р. вступила на російське відділення філологічного факультету Дніпропетровського державного університету. У 1945 р. з відзнакою закінчила ДДУ. Майже одночасно закінчила Дніпропетровське державне театральне училище (1948 р.), одержавши диплом актриси драматичного театру.

У 1961 р. під керівництвом професора Д. Д. Іванова захистила кандидатську дисертацію «Життєва основа, творча історія і місце повісті А. Головка «Бур'ян» в літературному процесі 20-х років».

У 1972 р. захистила докторську дисертацію «Розвиток образної свідомості в українській радянській ліриці (1917–1967)». Її зміст викладено у двох монографіях.

У 1973 р. була обрана за конкурсом професором і завідувачем кафедри української літератури ДДУ.

У 1988 р. під її керівництвом було створено науково-дослідну лабораторію фольклору, народних говорів та літератури Придніпров'я ім. Олеся Гончара. Ця наукова одиниця стала осередком національно-культурного відродження Придніпровського регіону у 1990-х рр. У лабораторії було розроблено оригінальну методику дослідження фольклору в аспекті фольклорної пам'яті, естетичних категорій.

Член Національних спілок письменників та театральних діячів України. Автор близько 300 наукових праць. Під її керівництвом підготовлено 16 кандидатів та 3 доктори філологічних наук. За проблематикою різносторонніх наукових напрямів її праці можна віднести до таких галузей літературознавчої науки: історія літератури, теорія літератури та фольклору, літературна критика. Дослідження «Фауст-проблема» в російській та українській літературі XIX століття» викликало зацікавлення Ваймарського центру вивчення творчості Й. В. Гете (Німеччина). За цією темою нею було зроблено доповідь на європейському семінарі з «Фауст-проблеми» (1969 р.).

Окреме місце в літературознавчих працях посідає аналіз лірики як роду літератури в його теоретичному аспекті, у формах вираження авторської образної свідомості.

До категорій аналізу літературного твору дослідниця ввела поняття емоційного темпоритму та суб'єкта лірики. Аспекти аналізу художнього твору у своєрідній авторській методиці складають її наукову школу. Розробила для літературознавчого та мистецтвознавчого аналізу теорію і систему застосування естетичних категорій, що становлять ієрархічну систему.

Нагороджена Почесним знаком Мінвузу СРСР «За відмінні успіхи в роботі вищої школи» (1983 р.), медаллю «Ветеран праці».

Основні праці: «Розвиток образної свідомості в українській радянській ліриці (1917–1967 рр.) (1970 р.); «Естетичні категорії в українській радянській ліриці» (1975 р.); «Аналіз художнього твору» (1975 р.); «Субстанції незримого вогонь (поетика художнього тексту)» (1983 р.); «Теория и методика применения эстетических категорий в литературоведческом анализе» (1983 р.); «Цікаве літературознавство» (1987 р., 1991 р.); «Методологічні та філософсько-психологічні основи теорії літератури та мистецтва» (2001 р.); «Методологічні та психологічні теорії літератури та мистецтва» (2003 р.); «Перед очисною грозою» (2006 р.); «Естетика» (2008 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3812; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 280–281.

В. Л. Галацька

ХАЙКІН Лев Володимирович

Учений у галузі фізичного виховання та спорту. Народився 7.10.1947 р. у м. Первоуральськ Свердловської обл. Навчався в Казахському державному інституті фізичної культури (1966–1970 рр.) за фахом «Викладач фізичного виховання». У 1962 р. виконав норматив майстра спорту СРСР з ковзанярського спорту. Служив у лавах Радянської армії (1970–1971 рр.). 1971–1973 рр. – старший викладач кафедри фізичного виховання Свердловського медичного інституту. З 1973 р. – викладач кафедри фізичного виховання Дніпропетровського державного університету, ст. викладач (1976–1981 рр.). Завідувач кафедри фізичного виховання (1981–1988 рр.).

Нагороджений нагрудним знаком «За отличные успехи в работе в области высшего образования СССР научно-педагогических работников высших учебных заведений» (1984 р.).

У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1988 р. – доцент кафедри фізичного виховання та спорту. З 1993 р. до 2004 р. – завідувач кафедри фізичного виховання та спорту ДДУ. Указом Президента України присвоєно Почесне звання «Заслужений працівник фізичної культури і спорту України» за вагомий особистий внесок у підготовці кваліфікованих фахівців, плідну наукову і педагогічну діяльність (1993 р.).

У 2003 р. присвоєно вчене звання професора.

У 2004 р. звільнився у зв'язку з переїздом на нове місце проживання.

Основні праці: «Організаційно-методичні особливості поточно-кругової форми проведення занять з студентами ВУЗа в умовах 4-х річного обов'язкового курсу фізичного виховання: Метод. посіб.» (1984 р.); «Співвідношення фізичних вправ, націлених на вдосконалення техніки рухливих дій

та виховання фізичних якостей студентів» (1989 р.); «Російсько-український словник спортивно-фізкультурних термінів: Навч. посіб.» (1993 р.); «Непрофесійна фізкультурна освіта: Навч. посіб.» (1993 р.).

Г. С. Петров

ХАМІНІЧ Світлана Юріївна

Учений у галузі економіки та освіти. Народилася 17.04.1962 р. у м. Кременчук Полтавської обл. у сім'ї службовців. Середню школу закінчила у 1979 р. у м. Світловодськ Кіровоградської обл. і того ж року вступила до Київського інституту народного господарства ім. Д. С. Коротченка (зараз Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана). Отримавши вищу освіту за спеціальністю «Фінанси і кредит», працювала старшим економістом планово-економічного відділу Кіровоградської обласної контори Держбанку України (1983–1985 рр.); інженером-економістом фінансового відділу радіозаводу в м. Світловодськ Кіровоградської обл. (1986–1989 рр.). Починаючи з 1989 р. займалася педагогічною діяльністю і працювала викладачем у Світловодському технікумі радіоелектронного приладобудування. З 1992 р. до 1995 р. навчалася в аспірантурі з відривом від виробництва при кафедрі економіки та управління Дніпропетровського гірничого інституту.

З 1995 р. – старший викладач кафедри економіки, організації та управління виробництвом Українського центрального інституту підвищення кваліфікації інженерів чорної металургії. У 1997 р. одержала ступінь кандидата економічних наук. Упродовж 1997–2004 рр. працювала доцентом кафедри економічної теорії та державного регулювання економіки в Академії митної служби України. Має персональне звання державної митної служби України: Радник митної служби 2 рангу. З відкриттям нової спеціальності «Маркетинг» у ДНУ в 2004 р. працювала доцентом кафедри економіки та маркетингу, а з 2005 р. і до цього часу – завідувач кафедри маркетингу та менеджменту ДНУ. У 2007 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за темою: «Методологія управління конкурен-

тоспроможністю підприємств на засадах освітнього потенціалу». У 2008 р. отримала вчене звання професора.

Має високий науковий потенціал, проводить активну науково-дослідну та педагогічну роботу. Деякі курси викладає англійською мовою.

Співвиконавець наукових держбюджетних тем, що виконуються на економічному факультеті ДНУ. Автор понад 130 друкованих праць та навчальних посібників, семи монографій. Неодноразово виступала офіційним опонентом із захисту кандидатських дисертацій. Її наукові розробки і рекомендації використовуються в практичній діяльності промислових підприємств та організацій Дніпропетровського й Донецького регіонів.

У 2007 р. обрана дійсним членом (академіком) Міжнародної кадрової академії.

Основні праці: «Государственная собственность и хозяйственная деятельность государства: Монография» (2000 р. у співавторстві); «Управління персоналом в умовах інновацій: Монографія» (2002 р.); «Підприємницькі підходи до підготовки управлінських кадрів» (2004 р.); «Економічна культура в системі управління: Монографія» (2005 р.); «Сучасні критерії ефективності інвестицій у підготовку персоналу» (2005 р.); «Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу: Монографія» (2006 р.); «Проблеми та пріоритети національної конкурентоспроможності економіки України» (2007 р.); «Економіка знань в контексті національної конкурентоспроможності» (2007 р.); «Фінансово-економічний розвиток України в умовах глобалізації: Монографія» (2008 р., у співавторстві); «Митно-тарифне регулювання в умовах інтеграції України до світового господарства: Монографія» (2008 р.).

Джерела та література: Семью карьера не заменит // Днепр вечерний. – 2002. – № 197(10661). – С. 1–2.

С. О. Смирнов

ХАНДЕЦЬКИЙ Володимир Сергійович*

Учений-фізик. Народився 29.10.1948 р. у с. Масловка Воронежської обл. (Росія) у сім'ї службовця. Після закінчення СШ №1 м. Дніпропетровська в 1966 р. вступив на перший курс фізичного факультету Дніпропетровського державного університету (ДДУ), який закінчив у 1972 р. отримавши диплом із відзнакою за спеціальністю «Радіофізика і електроніка».

У 1971–1972 рр. працював на Дніпровському машинобудівному заводі інженером. З 1973 р. до 1975 р. навчався в аспірантурі ДДУ, з 1975 р. до 1978 р. – асистент кафедри електронних обчислювальних машин (ЕОМ) радіофізичного факультету ДДУ. У 1977 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю 01.04.03 – радіофізика. У 1979 р. одержав учене звання доцента по кафедрі ЕОМ. З 1978 р. до 1997 р. працював доцентом кафедри ЕОМ ДДУ. У 1995 р. захистив докторську дисертацію зі спеціальності 05.11.13 – прилади і методи контролю. З 1996 р. – доктор технічних наук, у 1998 р. одержав учене звання професора на кафедрі ЕОМ.

З 1998 р. завідує кафедрою ЕОМ. З 1993 р. до 2000 р. працював заступником декана, а з 2000 р. до 2002 р. – деканом по роботі з іноземними студентами Дніпропетровського національного університету.

Читав навчальні курси: «Теоретичні основи системотехніки», «Арифметичні та логічні основи цифрових автоматів», «Теорія випадкових процесів», «Мікропроцесорні системи», «Автоматичні вимірювання та прилади», «Перетворювачі інформації для ЕОМ», «Архітектура комп'ютерів», «Цифрова обробка сигналів та зображень», «Штучні нейронні мережі», «Комп'ютерні мережі» та інші.

Автор понад 200 наукових та навчально-методичних праць. Член спеціалізованої ради ДНУ із захисту докторських дисертацій за спеціальністю «Радіофізика», член спеціалізованої ради Металургійної академії України із захисту докторських дисертацій за спеціальністю «Математичне моделювання та обчислювальні методи». Бере участь в акредитації та ліцензуванні ВНЗ України за напрямом «Комп'ютерна інженерія» та спеціальністю «Комп'ютерні системи та мережі».

Основні напрями наукової роботи – фізика взаємодії електромагнітних полів з неоднорідними середовищами, методи обробки сигналів та зображень з використанням засобів штучного інтелекту.

Основні праці: «Цифровая измерительно-информационная техника» (1985 р.); «Программируемые логические матрицы» (1989 р.); «Архітектура ЕОМ» (1997 р.); «Обробка сигналів. Перше і друге видання» (1996 р., 1999 р.); «Архітектура комп'ютерів» (2002 р.); «Нечітка логіка» (2005 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 281–282; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С., 135, 150, 153 ; Who's Who in the World. 24th Edition. – New Providence, NJ, USA, 2007. – #32247966.

ХАСХАЧИХ Анатолій Дмитрович*

Учений, спеціаліст з розробки приладів і систем неруйнівного контролю якості матеріалів і виробів. Народився 24.09.1939 р. у с. Чермалик (Зажиточне) Тельманівського р-ну Донецької обл. у сім'ї колгоспників.

Навчався в Зажиточній середній школі (1947–1957 рр.). Трудовий шлях почав художнім керівником школи (1957 р.). З жовтня 1958 р. служив у лавах Радянської армії і після закінчення в 1959 р. спецшколи по літаках і двигунах (м. Москва) обслуговував польоти літаків із надзвуковою швидкістю на військовому аеродромі м. Дніпропетровськ. Закінчив фізичний факультет Дніпропетровського державного університету (1966 р.).

З 1967 р. працював у Державному науково-дослідному інституті великогабаритних шин (ДержНДІВГШ) на посадах: молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник, завідувач сектора, завідувач відділу неруйнівного контролю, метрології і контрольно-вимірювальних приладів, головний метролог інституту і шинного заводу. Був членом вченої ради ДержНДІВГШ із проблем розробки конструкцій і технологій виготовлення військових, сільськогосподарських, будівельно-дорожніх, автомобільних, великогабаритних і понадвеликогабаритних шин. Був членом координаційної ради Міністерства нафтохімічної і нафтопереробної промисловості СРСР по приладах і методах фізико-механічних випробувань еластомірних матеріалів і готових виробів, завідувач сектора по приладах і методах неруйнівного контролю технологій виготовлення шин і гумовотехнічних виробів (1983–1991 рр.). Керував відділом науки і технічного прогресу комітету народного контролю Бабушкінського р-ну (Дніпропетровськ, 1986–1990 рр.). Головний метролог базової організації хімкомплексу Міністерства промислової політики України (1993–

1997 рр.). Кандидат технічних наук (1981 р.), доктор технічних наук (1994 р.), професор кафедри радіоелектронної автоматики (ФТФ ДНУ).

У Фізико-технічному інституті (нині факультеті) ДНУ працює з 1997 р. Читає навчальні курси: «Технологія неруйнівного контролю», «Прилади неруйнівного контролю», «Електричні й електромагнітні і радіохвильові методи НК», «Прилади медичної діагностики», «Неруйнівний контроль проникаючими випромінюваннями і речовинами». На умовах сумісництва в Університеті економіки і права читає дисципліни: «Неруйнівний контроль якості споживчих товарів», «Стандартизація і сертифікація продукції і послуг».

Основні наукові напрями досліджень: розробка приладів і систем неруйнівного контролю різних технологічних процесів виробництва еластомірних матеріалів і виробів; розробка фізичних технологій у виробництві еластомірних матеріалів і виробів; розробка приладів і методів контролю якості будівельних матеріалів і конструкцій; розробка приладів і методів оцінки якості виготовлення продовольчих товарів; розробка приладів і методів медичної діагностики. Учасник міжнародного наукового проекту з питань розробки технології дроблення сільськогосподарських відходів до мікронних розмірів.

Учасник багатьох міжнародних, всесоюзних, республіканських конференцій, симпозіумів і виставок. Опублікував понад 100 наукових праць наукового й навчально-методичного характеру, монографій. Має 10 авторських свідоцтв і патентів.

Займається композиторською діяльністю. Учасник концертних програм заслуженого ансамблю Центрального будинку Радянської армії (Москва 1958-1959 рр.). Керував естрадним оркестром факультету, брав участь в оркестрі народних інструментів, ансамблі баяністів Палацу культури університету (1961-1966 рр.). Учасник концертних програм народно-хорової капели «Просвіта» викладачів університету (1998–2005 рр.). Видав авторський збірник ліричних пісень «Пісні моєї душі» (2000 р.). Був переможцем конкурсу редакції газети «Дніпропетровський університет». Кращою піснею на честь 80-річчя університету була визнана «Нас слово рідне озорило» на слова К. С. Дуба. Нагороджений срібною медаллю ВДНГ СРСР (1986 р.).

Основні праці: «Неруйнівний контроль якості еластомірних матеріалів і виробів» (2000 р.); «Автогенераторні методи і прилади для неруйнівного контролю якості шин і гумовотехнічних виробів» (2005 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 282–283.

ХОРОШИЛОВ Віктор Сергійович

Учений у галузі проектування систем літальних апаратів. Народився 15.06.1939 р. у с. Арнаутово Червоногвардійського р-ну Белгородської обл. У 1962 р. закінчив Харківський авіаційний інститут. Працював у КБ «Південне» на посадах: інженер, старший інженер, начальник групи, старший науковий співробітник (1962–1987 рр.), начальник розрахунково-теоретичного сектора (з 1987 р.). Роботу в КБ поєднував із викладацькою діяльністю у Дніпропетровському державному університеті. З 1986 р. до 1993 р. – доцент, а з 1993 р. і дотепер – професор кафедри проектування і конструкцій літальних апаратів ФТФ ДДУ. Науковий ступінь доктора технічних наук отримав у 1991 р., вчене звання професора присвоєно у 1994 р.

Основні напрями науково-технічної діяльності: розробка структури систем та законів керування рухом літальних апаратів, математичних моделей руху апаратів як систем зв'язаних твердих і пружних тіл, методів дослідження руху космічних апаратів.

За його участю створені системи орієнтації і системи індикації положення космічних апаратів серій «Космос», «Інтеркосмос», «АУОС», «Січ», «Океан». Ним розроблена структура системи керування, що використовує в якості чутливих елементів астротелевізійні датчики і забезпечує орієнтацію космічного апарата в довільному напрямку; узагальнені й розвинуті математичні моделі деформацій КА з різними типами приєднаних пружних елементів та порожнин з рідиною за наявності в них розподілювачів рідини й газу; розроблені методи аналізу й синтезу наукової інформації, алгоритмічне забезпечення систем управління орієнтацією КА, що деформуються.

Автор і співавтор понад 100 наукових праць і винаходів та монографій.

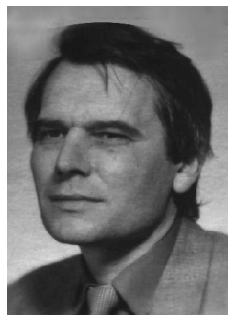
Член бюро секції Наукової ради АН СРСР з проблем керування рухом і навігації (1984–1991 рр.), член кваліфікаційної спецради ДНУ із

захисту докторських дисертацій, член редколегії науково-технічного збірника «Механика гироскопических систем».

Основні праці: «Динамика космических аппаратов с магнитными системами управления» (1978 р.); «Ротационное движение космических тросовых систем» (2001 р.); «Динамика космических систем с тросовыми и шарнирными соединениями» (2007 р.).

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 283–284.

В. С. Савчук

ХРУЩ Віктор Кузьмич (1949–2002)

Відомий учений в галузі аерогідромеханіки. Народився 17.12.1949 р. у с. Жовтнєве Криничанського р-ну Дніпропетровської обл. Вищу освіту за спеціальністю «Гідроаеродинаміка» отримав на механіко-математичному факультеті ДДУ (1967–1972 рр.), який закінчив із відзнакою. Навчався в аспірантурі при кафедрі прикладної газової динаміки і тепломасообміну (ПГД і ТМО)

ДДУ і в 1978 р. захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. З 1978 р. до 1992 р. працював на посаді доцента кафедри ПГД і ТМО. З 1992 р. – доктор фізико-математичних наук і професор кафедри аерогідромеханіки; з 1997 р. до 2002 р. – завідувач кафедри аерогідромеханіки. Заслужений працівник освіти України (1999 р.).

Талановитий та ініціативний викладач. На механіко-математичному факультеті викладав основні курси з аерогідромеханіки та газової динаміки, чисельного моделювання гідрогазодинамічних процесів, аеродинамічного розрахунку літальних апаратів, варіаційного числення та оптимального керування тощо. Своїм ентузіазмом та натхненням сприяв залученню студентської молоді до наукових досліджень у галузі аерогідромеханіки та чисельного експерименту. На його наукові семінари завжди збиралась студентська молодь та науковці всього Дніпропетровська та інших міст.

Автор понад 150 наукових праць, опублікованих у вітчизняних та закордонних виданнях.

Значних результатів досяг в аеродинаміці літальних апаратів, зокрема в аеродинаміці трансзвукових швидкостей, у дослідженні нестационарних процесів металургії та у розв'язанні екологічних задач, пов'язаних з виконанням складних розрахунків розповсюдження забруднення в атмосфері, гідро- та літосфері.

У останні роки життя його інтереси були зосереджені на розробленні математичних моделей та створенні програмно-методичного забезпечення для розв'язання екологічних задач – від локального до регіонального чи державного рівня. Ним виконано унікальні розрахунки розповсюдження забруднень від промислових об'єктів великих міст в атмосфері над територією південної України та шкідливих викидів підприємств хімічної й металургійної промисловості в акваторії Дніпра.

Проблеми розв'язання екологічних задач висвітлюються в трьох його монографіях, у яких узагальнено як власні досягнення, так і дослідження інших учених світу в цій галузі.

Був відповідальним редактором «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Механіка», членом спеціалізованих вчених рад.

Помер 08.04.2002 р. у м. Дніпропетровськ. Про таких активних діячів, як він, говорять: «Згорів на роботі».

Основні праці: «Численное моделирование распространения загрязнения в окружающей среде» (1997 р., у співавторстві); «Прогнозирование качества воздушной среды методом вычислительного эксперимента» (2000 р., у співавторстві); «Компьютерное моделирование динамики движения и загрязнения подземных вод» (2001 р., у співавторстві).

Джерела та література: Коваль В. П. В пам'яті назавжди // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія Механіка. – 2001. – Вип. 5, т. 1. – С. 148–149; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 284–285.

О. Г. Гоман

ЦВЕТКОВА Ніна Миколаївна

Учений-біолог. Народилась 4.04.1929 р. у м. Рибінськ, Ярославської обл. (Російська Федерація). У 1952 р. закінчила фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету.

З 1952 р. до 1962 р. – інженер, ст. інженер ЦЗЛ металургійного заводу ім. І. І. Петровського, з 1962 р. до 1972 р. – асистент, ст. викладач кафедри оптики фізичного факультету Дніпропетровського державного університету, з 1972 р. до 1982 р. – доцент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології Дніпропетровського державного університету. З 1982 р. і дотепер – професор кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології Дніпропетровського національного університету.

У 1971 р. захистила кандидатську дисертацію, у 1981 р. – докторську. У 1982 р. отримала науковий ступінь доктора біологічних наук, у 1984 р. – вчене звання професора кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології. З 2001 р. – академік УЕАН.

Читає курси: «Методологія та організація наукових досліджень», «Екологія рослин», «Екологія ґрунтів», «Біометрія», «Сучасні фізико-хімічні методи дослідження ґрунтів», «Нормування антропогенного навантаження на навколишнє середовище», «Моделювання та прогнозування стану навколишнього середовища», «Ґрунти України», «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі».

Автор понад 290 публікацій, у тому числі 12 методичних і навчальних посібників та монографій.

Брала участь у міжнародних конференціях та з'їздах з питань екології, які проходили в містах таких країн, як Україна, Росія, Польща, Молдова, Естонія, Латвія, Тайвань та ін.

Підготувала 4 кандидати біологічних наук. Керує дисертаційними роботами пошукачів і аспірантів.

Член спеціалізованої вченої ради Д 08.051.04 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук при ДНУ, спеціальність 03.00.16 – екологія.

Науковий редактор міжвузівського збірника наукових праць «Питання степового лісознавства та лісової рекультивациі земель», член редколегій журналів «Ґрунтознавство», «Екологія та ноосферологія», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Біологія. Екологія», збірника наукових праць «Проблеми екології та екологічної освіти».

Заслужений професор ДНУ.

Основні праці: «Спектрографическое исследование почвогрунтов» (1980 р.); «Методические указания и инструкции к выполнению лабораторных работ по курсу «Экология и охрана природы» (1984 р.); «Особенности миграции органо-минеральных веществ и микроэлементов лесных биогеоценозах степной Украины» (1992 р.); «Російсько-український словник з ґрунтознавства» (2000 р., у співавторстві); «Свинец и радионуклиды в наземных биогеоценозах степного Приднепровья» (2000 р., у співавторстві); «Спектральний аналіз ґрунтів» (2006 р.); «Екологія рослин і ґрунтів (конспект лекцій)» (2007 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4360, 4361; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 285–286.

О. Є. Пахомов, Л. П. Мицик

ЦИГАНОК Людмила Павлівна

Учений-хімік. Народилася 10.04.1936 р. у м. Дніпропетровськ у робітничій сім'ї. Вищу освіту здобула на хімічному факультеті Дніпропетровського державного університету, який закінчила у 1958 р. У 1958–1962 рр. працювала у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті. З 1962 р. – аспірант кафедри аналітичної хімії ДДУ.

З 1964 р. – асистент, старший викладач, доцент (з 1970 р.), в 1978–1994 рр. – завідувач кафедри аналітичної хімії ДДУ, а в 2003–2005 рр. – завідувач кафедри хімічної технології ВМС ДНУ. У 1966 р. захистила дисертацію на тему: «Дослідження деяких хіміко-аналітичних властивостей фосфорномолібденової кислоти та продуктів її відновлення» з присвоєнням їй наукового ступеня кандидата хімічних наук, а в 1989 р. – дисертацію «Гетерополікомплекси III-A і V груп періодичної системи елементів – аналітичні форми у фізико-хімічних методах аналізу» на здобуття наукового ступеня доктора хімічних наук. З 1990 р. – професор.

Автор понад 300 публікацій, двох монографій, кількох навчальних посібників, сертифікатів на стандартні зразки; отримала п'ять авторських свідоцтв та два патенти. Під її керівництвом виконано 15 кандидатських та одна докторська дисертація.

Основна сфера наукових інтересів – хімія гетерополікомплексів (ГПК) фосфору, арсену, галію та їх використання в аналітичній хімії, вивчення закономірностей зміни хіміко-аналітичних властивостей ГПК залежно від складу ліганду та інших факторів. Розробила низку методик аналізу промислових та природних об'єктів, які впроваджені в практику заводських і науково-дослідних лабораторій.

Значну увагу приділяє вдосконаленню навчального процесу. Розробила низку нових курсів («Теоретичні основи хімічних методів аналізу», «Екологічний контроль» тощо).

Заслужений викладач Дніпропетровського університету (2000 р.), відмінник освіти України (2003 р.), тривалий час була членом спеціалізованих рад ДДУ і УДХТУ із захисту дисертацій.

Працюючи у Дніпропетровському державному та Українському державному хіміко-технологічному університетах, була нагороджена кількома медалями.

Основні праці: «Особенности реакций образования и восстановления гетерополикомплексов элементов подгруппы галлия» (1996 р., у співавторстві); «Використання гетерополіаніонів структури Кеггіна в аналізі органічних та неорганічних сполук» (2002 р., у співавторстві); «UV, IR, 71Ga and 170NMR spectroscopic studies of the 12-molybdagallate heteropolyanion» (1989 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4729, 7555; Развитие аналитической химии на Украине. – К., 1982. – С. 101–102; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 286–287; Наш професор – наш ідеал науковця // Зоря. – 2001. – 10 квітня.

А. Б. Вишнікін

ЦИММЕРМАН С. П. (?–?)

Учений-філолог. З вересня 1922 р. – декан факультету соціального виховання КІНО. Згодом став деканом факультету профосвіти КІНО. У 1927/28 навчальному році проводив семінар підвищеного типу із загальної методології мовознавства. У 1932 р. партійне бюро Інституту профосвіти завело справу на професора й ухвалило рішення про неприпустимість подальшого перебування у ВНЗ.

Джерела та література: Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 45, 52, 57, 60, 62, 63.

А. М. Терновський

ЧЕРЕДНИЧЕНКО Микола Олексійович

Учений-економіст. Закінчив фізико-технічний факультет ДДУ в 1958 р. та аспірантуру Київського інституту народного господарства у 1969 р. Інженер колгоспу «Україна» (1960–1961 рр.), перший секретар Синельниківського РК ЛКСМУ (1961–1962 рр.), перший секретар Дніпропетровського обкому комсомолу, обирався членом обкому партії, депутатом облради (1962–1965 рр.). П'ять років (1966–1970 рр.) працював інженером-конструктором КБ «Південне». У 1969 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. З 1970 р. працював в Інституті економіки АН УРСР (м. Донецьк), у 1982–1988 рр. завідував відділом проблем управління цього інституту. Виконуючий обов'язки керівника (1986 р.), керівник (1987 р.) Дніпропетровського відділення Інституту економіки АН УРСР. З 1986 р. до 1988 р. завідував кафедрою управління фізико-технічного факультету ДДУ. Науковий ступінь доктора економічних наук йому присвоєно у 1985 р., а вчене звання професора – у 1990 р.

Фахівець у галузі економіки народного господарства. Науковий керівник лабораторії інтенсифікації економіки промисловості.

Автор понад 70 наукових праць, монографії та 2 винаходів. Має почесне звання «Винахідник СРСР». Читав лекційні курси економіки машинобудівного виробництва, організації планування, управління машинобудівним виробництвом.

Основні праці: «Управление качеством продукции в отрасли» (1982 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 287–288.

**ЧЕРНЕНКО Анатолій Михайлович
(1926–2000)**

Учений-історик. Народився 29.04.1926 р. у с. Яблунівка Прилуцького р-ну Чернігівської обл. у селянській сім'ї. Отримав середню освіту за місцем народження. У 1943–1945 рр. брав участь у бойових діях у Великій Вітчизняній війні. Закінчив історичний факультет Львівського держуніверситету (1946–1951 рр.).

Дисертацію «Боротьба В. І. Леніна за формування партійних кадрів у період утворення РСДРП (1893–1903 рр.)» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук захистив у 1958 р., а дисертацію «В. І. Ленін і закордонні більшовицькі організації» з присвоєнням наукового ступеня доктора історичних наук – у 1969 р. Основна тема наукових розробок – «В. І. Ленін і закордонні більшовицькі та революційні організації». З 1951 р. до 1960 р. – асистент, старший викладач, доцент Львівського держуніверситету. У 1960–1968 рр. – ректор Дрогобицького держпедінституту. У 1968–1974 рр. – ректор Запорізького держпедінституту та завідувач кафедри історії КПРС. У 1972 р. отримав учене звання професора.

У 1976–1980 рр. – професор кафедри історії КПРС Дніпропетровського держуніверситету. З 1980 р. до 1990 р. – завідувач кафедри історії КПРС, а з 1990 р. до 1992 р. – кафедри політичної історії Дніпропетровського держуніверситету. У 1977–1987 рр. – декан історичного факультету Дніпропетровського держуніверситету. З 1992 р. до 1995 р. – професор кафедри політичної історії (згодом кафедри української історії та етнополітики) Дніпропетровського держуніверситету.

Автор понад 350 наукових праць, підготував 20 кандидатів наук.

Мав державні нагороди: орден Трудового Червоного Прапора (1961 р.), ордени «Знак Пошани» (1971 р., 1976 р.), медаль «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1985 р.), медаль «За доблесну працю. В ознаменування 100-річчя від дня народження В. І. Леніна» (1970 р.), медаль «За заслуги в галузі освіти та педагогічної науки ім. А. С. Макаренка».

З 1996 р. перебував на пенсії.

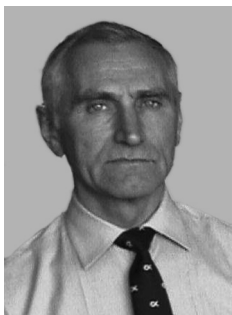
Помер 27.10.2000 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «В. І. Ленін і закордонні більшовицькі організації» (1969 р.); «Російська революційна еміграція в Америці (кінець XIX ст. – 1917 р.)» (1989 р.); «Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу (1941–1945 рр.)» (1975 р., у співавторстві).

Джерела та література: Болебрух А. Г. Слово об учителе // Проблеми політичної історії України: Зб. наук. праць. – Д., 2006. – С. 12–16; Іваненко В. В. Біоісторіографічні нотатки до портрета професора А. М. Черненка // Проблеми політичної історії України: Зб. наук. праць. – Д., 2006. – С. 6–12; Кривий І. О. Вчений-педагог-керівник // Проблеми політичної історії України: Зб. наук. праць. – Д., 2006. – С. 29–35; Поляков С. И. Региональный центр лениноведения в Днепропетровском госуниверситете // Проблеми політичної історії України: Зб. наук. праць. – Д., 2006. – С. 16–29.

І. М. Ковальська-Павелко

ЧЕРНЕНКО Іван Михайлович*

Учений-фізик. Народився 16.03.1938 р. у с. Єланець Миколаївської обл. у сім'ї колгоспників, українець. Після закінчення СШ №10 м. Кривий Ріг у 1955 р. вступив на авіабудівельний факультет Харківського авіаційного інституту. У 1957 р. перейшов на радіотехнічний факультет Таганрозького радіотехнічного інституту, який закінчив у 1961 р. з відзнакою. З 1961 р. до 1963 р. працював інженером з радіолокації. Навчався в аспірантурі при кафедрі радіоелектроніки Дніпропетровського державного університету. Після закінчення аспірантури з 1966 р. працює безперервно на кафедрі радіоелектроніки ДНУ. У 1969 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. З 1972 р. став доцентом, а з 1985 р. – професором. З 1982 р. до 2000 р. обіймав посаду завідувача кафедри. У 1984 р. захистив дисертацію «Дослідження фазових перетворень у ванадієво-фосфатних оксидних матеріалів, які застосовуються для створення елементів електронної техніки», здобувши науковий ступінь доктора фізико-математичних наук.

Нині – професор кафедри радіоелектроніки. Веде активну педагогічну діяльність. Читає такі навчальні курси: «Функціональна елек-

троніка», «Аналогові інтегральні мікросхеми», «Електроніка надвеликих інтегральних мікросхем», «Комп'ютерна електроніка» та ін. Автор п'яти навчальних посібників.

Проводить плідну наукову роботу в галузі фізичної електроніки та напівпровідникового матеріалознавства. Під його керівництвом захищені 5 кандидатських дисертацій. Автор 270 наукових праць та 30 винаходів.

Має почесне звання «Заслужений працівник освіти України».

Основні праці: «Особливості вольт-амперних характеристик контакту метал – напівпровідникове окисне ванадієво-фосфатне скло» (1988 р.); «Электропроводность варисторной окисдно-цинковой керамики при постоянном протекании электрического тока» (1995 р.); «Stability of Electrical Properties of Vanadium Dioxide Based Ceramics» (1999 р.); «Влияние термоциклирования и термообработки на электропроводность керамики на основе диоксида ванадия» (2000 р.); «Стабілізація d-фази плівок Bi_2O_3 при 300К» (2002 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3952, 5061; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 289–290.

ЧЕРНЕНКО Микола Ілларіонович*

Учений-медик. Народився 7.07.1939 р. у м. Красноград Харківської обл. у сім'ї військово-службовця, українець. У 1956 р. закінчив середню школу в м. Красноармійськ Донецької обл. У 1962 р. закінчив лікувальний факультет Дніпропетровського медичного інституту.

Після закінчення інституту працював районним невропатологом Томаківського р-ну Дніпропетровської обл. З 1964 р. працював в Українському державному науково-дослідному інституті медико-соціальних проблем інвалідності (УкрДержНДІ МСПІ) молодшим науковим співробітником, лікарем-експертом, завідувачем організаційно-методичним відділом, завідувачем клінічним неврологічним відділенням, старшим науковим співробітником. З 1974 р. до 1976 р. включно брав участь в організації та становленні як наукового закладу Вінницького філіалу

УкрДержНДІ МСПІ, де працював заступником директора з наукової роботи та керівником клініко-експертного відділу. З 1977 р. працював старшим науковим співробітником УкрДержНДІ МСПІ, а з 1983 р. – керівником наукового неврологічного відділення цього ж інституту.

У 1969 р. захистив кандидатську дисертацію «Клініка і лікарсько-трудова експертиза при вібраційній хворобі», а у 1987 р. – докторську дисертацію «Клініка, лікарсько-трудова експертиза і соціально-трудова реабілітація при вібраційній хворобі». У 1981 р. присвоєно наукове звання ст. науковий співробітник за спеціальністю «Нервові хвороби», у 2002 р. – доцента і у 2003 р. – професора. У 1995 р. обраний член-кореспондентом Академії медико-технічних наук України, а у 1999 р. – дійсним членом цієї Академії.

З 1997 р. працював за сумісництвом на посаді професора кафедри психіатрії, неврології та медичної психології Дніпропетровського національного університету, а з 2002 р. – працює на основній роботі в університеті на посаді професора кафедри медичної психології, психодіагностики та психотерапії.

Читав курс лекцій з дисциплін «Професійні хвороби», «Нервові хвороби» студентам-медикам та лікарям-інтернам; читав і читає курс лекцій студентам-психологам та студентам-дефектологам з дисциплін «Психофізіологія», «Нейропсихологія», «Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху та мовлення», «Медико-соціальна і психологічна реабілітація хворих та інвалідів» і ін.

Брав участь у виконанні 22 науково-дослідних робіт, у 16 з них був керівником. За результатами цієї наукової роботи були удосконалені медико-соціальна експертиза і реабілітація при вібраційній хворобі, наслідках черепно-мозкової травми, судинних, запальних та вертеброгенних захворюваннях нервової системи і ін. Брав участь у підготовці багатьох інструктивно-нормативних державних документів.

Автор 209 наукових праць, у тому числі 2 підручників, 7 навчально-методичних посібників та 27 методичних рекомендацій та розробок.

Учасник багатьох всеукраїнських та міжнародних з'їздів та конференцій.

Упродовж багатьох років був членом редколегії міжвідомчого збірника «Медико-соціальна експертиза і соціально-трудова реабілітація інвалідів». У 2002–2005 рр. – відповідальний редактор «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Медицина і охорона здоров'я».

Має два винаходи і безліч раціоналізаторських пропозицій. Найважливіший винахід – «Пристрій для витягування хребта».

Нагороджений медаллю «Ветеран праці» (1987 р.).

Основні праці: «Психофізіологія»; «Медико-соціальна і психологічна реабілітація хворих та інвалідів»; «Діагностика, медико-соціальна експертиза і реабілітація при черепно-мозковій травмі»; «Медико-соціальна експертиза больных, перенесших операцию по поводу грыж межпозвоночных дисков»; «Медико-соціальна експертиза обмеження життєдіяльності та принципи складання програм реабілітації інвалідів внаслідок неврологічних ускладнень остеохондрозу хребта»; «Принципи визначення видів обмеження життєдіяльності при наслідках черепно-мозкових травм»; «Психопатологічна діагностика в клініці»; «Анатомія, фізіологія, патологія органів слуху та мовлення»; «Сучасні положення про визначення причин інвалідності».

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 290–291.

ЧЕРНИШЕНКО Віктор Михайлович (1929–2000)

Відомий учений у галузі обчислювальної математики, програмування, диференціальної геометрії. Народився 03.09.1929 р. у с. Ново-Бахмутівка Держинського р-ну Донецької обл. у сім'ї робітника. Середню школу закінчив у Дніпропетровському районі екстерном за 6 років. Неодноразовий переможець шкільних республіканських олімпіад з математики. Вищу освіту здобув у 1946–1951 рр. на фізико-математичному факультеті ДДУ за спеціальністю «Математика». У 1950–1951 рр. був Сталінським стипендіатом. Навчався в аспірантурі Московського державного університету за спеціальністю «Геометрія» під науковим керівництвом професорів В. Ф. Кагана та П. К. Рашевського. У 1955 р. захистив у МДУ кандидатську дисертацію з фізико-математичних наук.

У 1952 р. розпочав свою трудову діяльність на кафедрі загальної математики ДДУ, де працював до 1959 р. З 1959 р. (від моменту створення) до 1974 р. та у 1981–1982 рр. завідував кафедрою обчислювальної математики. Одержав учене звання доцента у 1962 р., звання професора – у 1982 р. У 1970–1971 рр. перебував на науковому ста-

жуванні у Паризькому університеті Сорбонна. З моменту створення у 1974 р. до 1976 р. очолював кафедру математичного забезпечення ЕОМ. У 1976–1977 рр. – декан механіко-математичного факультету, у 1977–1988 рр. – проректор з навчальної роботи ДДУ. У 1986–1988 рр. – перший завідувач новоствореної кафедри математичного моделювання. З 1988 р. – професор кафедри прикладної математики Московської технологічної академії легкої промисловості. Викладав такі лекційні курси: «Загальна теорія ітераційних процесів», «Мови програмування», «Диференціальна геометрія», «Лінійна алгебра», «Числові методи», «Математичне моделювання», «Бази даних», «Функціональний аналіз».

Засновник у ДНУ напрямку з обчислювальної математики, один з перших програмістів м. Дніпропетровськ. Основна галузь наукових досліджень – загальна теорія ітераційних процесів. У рамках очолюваної ним наукової школи захищено 10 кандидатських дисертацій.

Автор близько 100 наукових праць, зокрема монографій та підручників.

Нагороджений медаллю «За доблесну працю» (1970 р.), кавалер ордера Трудового Червоного Прапора (1986 р.).

Помер 15.03.2000 р. у м. Москва.

Основні праці: «Общая теория итерационных методов решения нелинейных функциональных уравнений» (1970 р.); «Теоремы о сходимости итерационных процессов высоких порядков» (1981 р.); «Порядок итерационных процессов с последовательным приближением параметров» (1981 р.); «Математическое моделирование» (1994 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 3980, 3981, 3982; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 291–292.

С. В. Чернишенко

ЧЕРНИШЕНКО Сергій Вікторович

Учений у галузі математичного моделювання екологічних та соціальних систем. Народився 29.09.1956 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї викладачів ДДУ, українець. Після закінчення середньої школи з 1973 р. до 1978 р. навчався за спеціальністю «Прикладна математика» механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного

університету. Отримав диплом з відзнакою. У 1978–1981 рр. – інженер та молодший науковий співробітник наукової лабораторії кафедри прикладної математики Дніпропетровського державного інституту інженерів залізничного транспорту; 1981–1985 рр. – аспірант та асистент (за сумісництвом) цієї ж кафедри; 1985–1987 рр. – молодший науковий співробітник НДІ біології ДДУ; 1987–1994 рр. – старший науковий співробітник, завідувач лабораторії математичного моделювання та обробки даних НДІ біології, асистент та доцент за сумісництвом кафедри математичного забезпечення ЕОМ ДДУ; 1994–2006 рр. – доцент, завідувач кафедри комп’ютерних технологій ДНУ; з 2006 р. – професор за сумісництвом цієї ж кафедри, з 2002 р. до цього часу – декан факультету прикладної математики ДНУ. У 2003 р. та 2006 р. читав курси лекцій як запрошений професор в Університеті Тренто, Італія. На громадських засадах з 2003 р. – директор видавництва ДНУ, науковий керівник Центру телекомунікаційних мереж ДНУ, науковий керівник Регіонального науково-методичного центру дистанційної освіти АПН України при ДНУ. Голова експертної ради Міністерства освіти і науки України з напрямку «Прикладна математика».

У 1986 р. у Київському держуніверситеті ім. Т. Г. Шевченка захистив кандидатську дисертацію «Итерационные методы анализа и оптимизации одного класса динамических систем» за спеціальністю «Обчислювальна математика» (фізико-математичні науки). Після захисту дисертації «Динаміка лісових біогеоценозів степової зони України (нелінійні процеси: сукцесії, інформаційні взаємодії, рекультивація)» в 2006 р. отримав науковий ступінь доктора біологічних наук за спеціальністю «Екологія».

У 1990 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю – «Применение вычислительной техники, математического моделирования и математических методов в научных исследованиях», у 2000 р. отримав вчене звання доцента за кафедрою комп’ютерних технологій. Викладає навчальні курси: «Математичне забезпечення ПЕОМ», «Програмування», «Теорія систем та математичне моделювання», «Вища освіта України і Болонський процес».

Автор більше 180 наукових праць, серед яких монографія, яка стала лауреатом регіонального конкурсу наукових монографій у 2006 р., та навчальні посібники. Автор трьох статей до «Екологічної енциклопедії» видавництва Elsevier, Велика Британія: «Феномен життя: загальні аспекти», «Структура та історія життя», «Матерія та потоки матерії у біосфері». Науковий керівник держбюджетних тем: «Математичні та комп'ютерні методи економічних та фінансових обчислювань» (1995–1996 pp.); «Науковий підхід до організації та експлуатації університетських комп'ютерних мереж» (1997–1999 pp.); «Математичне моделювання динамічних нелінійних процесів у складних екосистемах» (2000–2002 pp.). Брав участь більше ніж у 40 наукових конференціях в Україні, Росії, Білорусі, Угорщині, Польщі, Чехії, Німеччині, Італії, Швейцарії, Франції, Нідерландах. Організував серію з трьох міжнародних конференцій з проблем сталого розвитку у Дніпропетровську (1995 р.), Севастополі (1996 р.) та Запоріжжі (1998 р.).

Член спеціалізованих рад з захисту докторських дисертацій з екології у ДНУ та Київському аграрному університеті.

Член ЕАІА – Європейської асоціації з міжнародної освіти (з 2000 р.), член Академії інформатизації освіти (Москва) з 1996 р. Член-кореспондент Міжнародної академії інформатизації (Москва–Нью-Йорк) з 1996 р., Академії соціальних технологій та місцевого самоврядування (Москва) з 2000 р., Української екологічної академії з 2003 р. Віце-президент Східноєвропейського товариства екологічного моделювання. Член редколегій наукових журналів «Ecology of Industrial Regions» (1998–2000 pp.), «Екологія та ноосферологія» (з 1999 р.). Редактор-укладач видань «Прикладное моделирование» (2002 р.); «Европейский Союз: возможности получения образования для молодежи» (2002 р.). Член координаційної ради програми «Travel Grants» Дніпропетровського відділення Фонду «Відродження» (1996–1998 pp.). Локальний координатор чотирьох проєктів за програмою Tempus: «Навчальне моделювання у економіці та соціальних науках» (1996, 1997 pp.), «Створення консалтингової агенції в ДДУ» (1997, 1998 pp.), «Курси з моделювання та Інтернету у викладанні соціальних наук» (1998–2002 pp.), «Системна модернізація університетського менеджменту» (2004–2006 pp.); двох проєктів «Леонард Ейлер» та двох проєктів «Go East» за програмою DAAD (2001–2007 pp.). Офіційний регіональний представник Інформаційної та комунікаційної програми Тасіс у Східній Україні (2000–2001 pp.). Керівник Студентського Євроклубу ДНУ (1999–2005 pp.).

У 2000 р. нагороджений почесним званням «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Базовое математическое обеспечение для ЭВМ типа IBM PC» (1991 р.); «Биометрия в растениеводстве с элементами программирования» (1991 р., у співавторстві); «Інфотехнології та управління інфосистемами» (1999 р., у співавторстві); «Бази даних, інформаційні системи та їх соціально-економічне застосування» (2001 р., у співавторстві); «Нелинейные методы анализа динамики лесных биогеоценозов» (2005 р.).

Н. Є. Сегеда

ЧЕРНЯКОВ Юрій Абрамович

Учений-механік. Народився 09.02.1947 р. у м. Севастополь у сім'ї службовця. У 1963 р. з батьками переїхав до м. Дніпропетровськ. Після закінчення Дніпропетровської СШ № 79 став студентом механіко-математичного факультету Дніпропетровського державного університету, який закінчив у 1970 р. Далі – аспірантура при кафедрі теоретичної механіки і захист дисертації на вченій раді ДДУ на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. З 1973 р. – асистент, а з 1979 р. – доцент кафедри теоретичної механіки. 1996 р. – захист докторської дисертації за спеціальністю «Механіка деформівного твердого тіла». З 1997 р. до цього часу – професор кафедри теоретичної та прикладної механіки Дніпропетровського національного університету. У 2001 р. йому присвоєно вчене звання професора.

Напрями наукових досліджень пов'язані з актуальними проблемами теорії пластичності, повзучості та руйнування, з дослідженням загальних питань теорії стійкості пружнопластичних тіл тощо. Ним розвинута теорія непружного деформування, яка враховує мікродеформації та мікронапруження. Автор і співавтор 148 наукових праць, серед яких 3 монографії, 8 навчально-методичних посібників.

Учасник наукових конференцій в Україні, Німеччині, Росії.

Працює з молодими науковцями – студентами, аспірантами. Під його керівництвом захищено чотири кандидатські дисертації.

Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при Дніпропетровському національному університеті. Член Товариства механіків та математиків.

Основні праці: «Моделирование и расчет термопластического состояния мерзлых пород» (1991 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 1859; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 293.

В. О. Сясев

ЧИГИРИНСЬКИЙ О. С. (?–?)

Походив із селянської сім'ї. Працював в університеті у 1920–1930-х рр. У 1925–1926 рр. – декан робітничого факультету. На 1933 р. мав 8 років наукового стажу та 4 наукові праці. Член КП (б)У.

Джерела та література: ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 30; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 47.

А. М. Терновський

ЧМИЛЕНКО Федір Олександрович

Відомий учений-хімік. Народився 22.06.1948 р. у м. Дніпропетровськ у робітничій сім'ї. Закінчив СШ № 79 м. Дніпропетровськ із золотою медаллю в 1966 р., хімічний факультет Дніпропетровського державного університету у 1971 р. з відзнакою та очну аспірантуру при кафедрі аналітичної хімії ДДУ в 1974 р. з достроковим захистом дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук.

З 1974 р. – асистент, з 1982 р. – доцент, з 1994 р. – завідувач кафедри аналітичної хімії ДДУ. У 1997 р. захистив докторську дисертацію на тему: «Оптимізація аналітичного процесу інтенсифікацією пробопідготовки та посиленням аналітичного сигналу», одержавши науковий ступінь доктора хімічних наук. Має вчене звання професор.

Напрями його наукової діяльності: аналітична хімія малих концентрацій, концентрування мікродомішок металів, теорія аналітичного процесу, теорія аналітичного сигналу, фізичні і фізико-хімічні методи аналізу (атомно-емісійна та атомно-абсорбційна спектроскопія, спектрофотометрія, сонолюмінесцентна спектроскопія, електрохімічні методи аналізу), модифікація органічних реагентів, методика викладання хімії в середній і вищій школі, хімічні проблеми космічної галузі.

Автор та співавтор понад 600 наукових робіт, у тому числі двох монографій, низки оглядів, понад 60 авторських свідоцтв та патентів на винаходи, 25 навчально-методичних посібників, з яких 12 отримали гриф Міністерства освіти і науки України. Під його керівництвом захищені 15 кандидатських дисертацій і одна докторська. Співавтор розробки 6 державних стандартів щодо аналізу харчової солі на вміст арсену, ртуті, купруму, цинку, кадмію та плумбуму.

Заслужений діяч науки і техніки України (2003 р.), відмінник освіти України, відмінник вищої школи СРСР. Отримав двічі звання «Соросівський доцент», премію Міжнародного фонду Ярослава Мудрого. Академік АН вищої освіти України (2004 р.) та Міжнародної академії біоенерготехнології (2007 р.).

Основні праці: «Ультразвук в аналитической химии. Теория и практика» (2001 р., у співавторстві); «Анализ поваренной соли» (1994 р., у співавторстві); «Сучасна аналітична хімія» (2004 р.); «Хімічні елементи та речовини в організмі людини в нормі та при патології» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4366; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 293–294; Справа всього життя // Ми – з класичного університету. – Д., 2003 – С. 103–105.

Л. П. Сидорова

ЧОРНА Валентина Іванівна*

Учений-радіобіолог, біохімік. Народилася 12.08.1950 р. у м. Дніпропетровськ у робітничій сім'ї.

У 1967 р. закінчила СШ № 82, а в 1972 р. – з відзнакою біологічний факультет ДДУ. У 1972–1976 рр. навчалася в аспірантурі при кафедрі біофізики й біохімії ДДУ. Після закінчення аспірантури її прийняли

на роботу асистентом цієї ж кафедри. У 1979 р. захистила дисертацію «Катепсин В1 головного мозгу в нормі і після рентгеновського облучення» за спеціальністю «Біохімія», здобувши науковий ступінь кандидата біологічних наук. У 1978–1986 рр. – асистент, 1986–2000 рр. – доцент кафедри біофізики і біохімії; з 2001 р. – старший науковий співробітник НДЛ біофізики і біоелектроніки. У 2001–2002 рр. – доцент, з 2002–2007 рр. – професор кафедри експериментальної фізики, а з 2007 р. і дотепер – головний науковий співробітник медичного факультету.

У 2001 р. захистила дисертацію «Чистейнові катепсини в умовах променевого ураження та злоякісного росту» за спеціальністю «Радіобіологія», здобувши науковий ступінь доктора біологічних наук. Розробила навчальні курси «Біофізика розвитку», «Радіаційна біофізика», «Біофізичні та фізико-хімічні методи біологічних і клінічних досліджень» та ін.

Автор понад 185 опублікованих праць, у тому числі 5 навчальних і навчально-методичних посібників.

Автор двох наукових відкриттів та восьми винаходів, захищених патентами України. Керує науковою роботою аспірантів. Фахівець із медичної біохімії та радіаційної нейрохімії, науковий керівник держбюджетних науково-дослідних робіт за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки.

Плідно поєднує науково-дослідницьку і педагогічну роботу з громадською діяльністю. Працювала заступником декана біологічного і медичного факультетів з наукової роботи, вченим секретарем спеціалізованої вченої ради зі спеціальності «Біохімія», 7 років очолювала журі обласної олімпіади серед юних біологів, була членом журі всеукраїнських олімпіад з біології. Заступник голови Дніпропетровського відділення Біохімічного товариства України, член редакційних колегій журналу «Нива знань» та «Вісник Дніпропетровського університету». Активний член Федерації Європейського біохімічного товариства (FEBS).

Нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, знаком «Автор», срібною медаллю ім. П. Л. Капиці.

Основні праці: «Изучение активности катепсина в опухолях головного мозга человека» (1999 р.); «Влияние гемической гипоксии средней тяжести на содержание NSAM и ГФКБ в развивающемся мозге и мозге взрослых животных» (2000 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 294–295.

ЧУЙКО Вадим Тимофійович (1910–1994)

Учений-хімік. Народився 1910 р. у с. Глодів Кіровоградської обл. у селянській сім'ї. Закінчив Одеський медико-аналітичний інститут (1931 р.). Працював у хіміко-біологічних лабораторіях Донецька та Дніпропетровська, викладав у медичному та педагогічному інститутах м. Тернопіль. У 1940 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук, а в 1962 р. – дисертацію «Основні способи концентрування слідів металів співсаджень, їх теоретичне обґрунтування та застосування в хімічному аналізі», здобувши науковий ступінь доктора хімічних наук.

З 1963 р. – професор кафедри аналітичної хімії Дніпропетровського університету, у 1963–1978 рр. – завідувач цієї кафедри.

Основний напрям наукових досліджень – розробка та теоретичне обґрунтування методів концентрування мікродомішок металів. Одержав вираз для константи рівноваги іонного гетерогенного обміну, що регулює співсадження. Вивчав процеси подвійного співсадження з використанням методу інверсійної вольтамперометрії.

Автор понад 250 наукових праць, у тому числі 15 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами. Керував виконанням 12 кандидатських та двох докторських дисертацій.

Був науковим керівником лабораторії аналізу стічних вод, відкритої за його ініціативою.

У 1960–1970 рр. очолював спеціалізовану раду ДДУ із захисту кандидатських дисертацій, де було захищено понад 100 робіт.

Помер 1994 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Соосаждение / Развитие аналитической химии на Украине» (1982 р.); «Способы концентрирования следов металлов увлечением в осадок. Концентрирование соосаждением» (1957 р.); «Основные итоговые задачи дальнейших исследований по применению неорганических соосадителей для концентрирования следов металлов» (1965 р.); «Определение произведения растворимости гидроокиси никеля методом соосаждения» (1969 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4003; Развитие аналитической химии на Украине. – К., 1982. – С. 202; Чмиленко Ф. О. Пам'яті вчителя (до 90-річчя В. Т. Чуйка) / Ф. О. Чмиленко, Л. П. Циганок // Вісник Дніпроп. ун-ту. Серія Хімія. – Вип. 4. – 2000. – С. 108; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 295–296.

Ф. О. Чмиленко, Л. П. Циганок

ШАПОВАЛОВА Оксана Михайлівна

Відомий учений-фізик. Народилася 15.10.1927 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців. Навчалася в середній школі № 67, а під час евакуації в м. Магнітогорськ – у середній школі № 47, яку закінчила з відзнакою. Закінчила з відзнакою ДМетІ, а потім навчалася в аспірантурі цього ж закладу. Ще студенткою другого курсу почала займатися науковою роботою під керівництвом член-кореспондента К. П. Буніна. На третьому курсі встановила раніше невідоме явище коалісценції графіту у ковкому чавуні. Результати дослідної дипломної роботи, представлені на всесоюзний конкурс, були відзначені першою грошовою премією і грамотою, а також опубліковані у науковій статті.

Упродовж 11 років працювала на кафедрі фізики Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту: асистентом (з 1952 р.), доцентом (1953–1963 рр.). Очолювала відділ дифузійної металізації (УкрНДІспецсталь, м. Запоріжжя, 1963–1965 рр.), кафедру фізики фізико-технічного факультету ДДУ (1977–1988 рр.), з 1989 р. по сьогоднішній день – лабораторію нових матеріалів та безвідходних технологій фізико-технічного факультету ДНУ. Науковий ступінь доктора технічних наук присвоєно у 1977 р., звання професора – у 1978 р.

Відкрила новий науковий напрям одержання принципово нових модифікаторів та розкислювачів для обробки сталей і сплавів, створила теорії модифікування, багатокомпонентного легування титанових сплавів, термообробки крупногабаритних титанових корпусів літальних апаратів. Автор 9 вторинних титанових сплавів, які успішно впроваджені на 32 підприємствах кольорової, чорної металургії, хімічної та авіаційної промисловості. Запропоновані нею нові розкислювачі та модифікатори широко впроваджені в металургію України та Росії на 7 металургійних комбінатах, ними оброблено 5,5 млн тонн сталі 36 марок з підвищенням їх якості. В останні роки розробила та керувала впровадженням у виробництво 7 нових технологій обробки масивних титанових зливків, вперше випущено промислові партії українських напівфабрикатів на існуючому металургійному обладнанні.

Автор понад 550 наукових праць, на її ім'я зареєстровано 52 авторських свідоцтв. Під її керівництвом захищені 40 дисертацій, у тому числі 2 докторські. Організувала й провела дві всесоюзні конференції по титану та переробці промислових відходів у розкислювачі та шихту. Постійний, протягом 14 років, разом з професором., д. т. н. В. І. Большаковим, керівник міжнародної конференції «Стародубовские чтения».

Автор лекційних курсів, лабораторних практикумів, методичних посібників. Фундатор нестандартного методу роботи зі студентами: найбільш здібні, починаючи з II-III курсу, одержували теми майбутніх дисертаційних робіт, брали участь у винахідницькій, дослідницькій роботі, впроваджували розробки на підприємствах, виступали з доповідями на конференціях, семінарах, одержували авторські свідоцтва, публікували результати досліджень. Усе це сприяло підвищенню результативності аспірантури.

Була 6 років членом експертної ради ВАК. Член спеціалізованих рад із захисту дисертацій, виконавчого комітету Всесвітньої та Української асоціації металургів, член редколегії українських журналів та збірників наукових праць. Лауреат премій акад. К. Ф. Стародубова і Мінвузу СРСР.

Заслужений діяч науки і техніки України (1998 р.). Має почесне звання «Винахідник СРСР». Відзначена почесною нагородою і званням «Творець України» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 622; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 296–297.

В. С. Савчук

ШАРБЕ Сергій Баконович (1871–?)

Відомий учений-астроном, математик. Народився у 1871 р. Закінчив математичне відділення Петербурзького університету (1883 р.). Професорський стипендіат там же при кафедрі астрономії. Захистив магістерську дисертацію. Надалі працював у Юр'ївському університеті (1895–1907 рр.). Спочатку асистент, далі приват-доцент.

Основний напрям наукових досліджень – визначення кінцевих орбіт подвійних зірок. Захистив послідовно у Юр'ївському університеті дві дисертації (1904 р. та 1917 р.). Серед наукових праць особливо вирізняється праця, присвячена визначенню колових орбіт змінних зірок типу Альголя за кривою зміни яскравості.

З 1907 р. працював у Катеринославському вищому гірничому училищі. Після створення університету викладав у ньому низку астрономічних курсів. За його літографованими курсами вищої математики вчилися декілька поколінь.

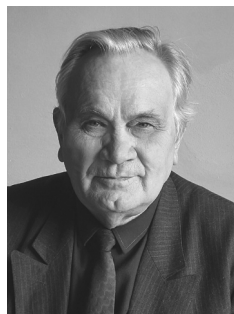
Член ряду наукових товариств.

Література і джерела: Савчук В. С. Астроном из Дерпта: к научной и педагогической деятельности С. Б. Шарбе в Украине // *Historiae Scientarium Baltica*. – Tartu. – 2001.

В. С. Савчук

ШВАЙКО Микола Юрійович

Відомий учений у галузі механіки і математики. Народився 12.04.1931 р. у с. Партенці Старокостянтинівського р-ну Хмельницької обл. у селянській сім'ї, українець. У 1950 р. закінчив Грицівську середню школу, а у 1955 р. – з відзнакою механіко-математичний факультет Львівського національного університету. Упродовж 1955–1958 рр. працював асистентом Білоруського інституту інженерів за-

лізничного транспорту (м. Гомель), а з 1958 р. до 1961 р. навчався в аспірантурі Інституту машинознавства і автоматики АН України (м. Львів). З 1961 р. до 1969 р. працював у Інституті фізики і математики АН Киргизької РСР (м. Фрунзе), де в різні часи обіймав посади наукового співробітника, завідувача сектора теорії пружності та заступника директора інституту з наукової роботи. З 1969 р. працює в Дніпропетровському національному університеті: 1969–1971 рр. – професор кафедри теоретичної механіки, 1971–1978 рр. – декан факультету підвищення кваліфікації, 1971–1992 рр. – завідувач кафедри теоретичної і прикладної механіки, з 1992 р. і дотепер – професор кафедри теоретичної і прикладної механіки. Науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук йому присвоєно в 1962 р., а доктора – в 1971 р.; вчене звання старшого наукового співробітника одержав у 1963 р., а в 1972 р. – професора.

Працюючи на посаді завідувача кафедри, спрямовував зусилля на вдосконалення навчального процесу, розвиток атмосфери вимогливості й творчості. Його внесок в оновлення змісту підготовки фахівців з механіки деформівного твердого тіла відповідно до вимог часу став визначальним. Читав курси теоретичної механіки, опору матеріалів, теорії коливань, теорії пружності, теорії в'язкопружності, теорії пластичності, теорії повзучості. Три останніх – інноваційні, поставлені й прочитані у ВНЗ України вперше.

Автор понад 170 наукових праць.

У Дніпропетровському університеті започаткував наукову школу з фізично нелінійної механіки матеріалів. Найсуттєвіші результати одержав у теорії пластичності, стійкості елементів конструкцій з врахуванням історії навантаження (пам'яті матеріалів), розрахунку за граничним станом, а також у теорії інтегральних рівнянь спеціального типу, у яких невідомі функції знаходяться під знаком інтеграла і в межах інтегрування. Автор теорії пластичності, заснованої на концепції ковзання. Під його керівництвом захищено 18 кандидатських дисертацій, сім його учнів стали докторами фізико-математичних наук, професорами. З 1972 р. і дотепер – член спеціалізованої вченої ради ДНУ із захисту докторських і кандидатських дисертацій з механіки деформівного твердого тіла. Більше десяти років очолював

спецраду. Упродовж 20 років був відповідальним редактором збірників наукових праць кафедри теоретичної і прикладної механіки. Неодноразово виступав з доповідями на всеукраїнських та міжнародних наукових форумах. Член Національного комітету з теоретичної та прикладної механіки, член Українського товариства з механіки руйнування матеріалів. Заслужений працівник вищої школи УРСР (1978 р.). Заслужений професор ДНУ (1998 р.). Нагороджений Кембриджським біографічним центром медаллю «The 20th Century Award for Achievement MCM. 1900-2000 mm», включений у міжнародний біографічний довідник «Who's Who in Science and Engineering. 2003-2004 7th Edition».

Основні праці: «Сложное нагружение и вопросы устойчивости» (1989 р.); «Влияние истории нагружения на устойчивость элементов конструкций» (1991 р.); «Опір матеріалів» (Ч. 1. 1992 р., Ч. 2. 1994 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5068, 7573; Бібліографія вчених ДДУ. Технічні і точні науки. – Д., 1993; До 70 річчя професора Швайка М. Ю. // Вісник Дніпропетровського університету. Механіка. Д., 2001. – С. 4–8.; Shvaiko Mykola Jurovich. Who's Who in Science and Engineering. 2003-2004 7th Edition. – Р. 1165.

В. О. Сясев

ШВИДЬКО Ганна Кирилівна

Відомий учений-історик. Народилася 01.05.1944 р. у с. Бажани Петропавлівського р-ну Дніпропетровської обл. у родині селян-колгоспників, українка. У 1961 р. закінчила Дмитрівську середню школу. У 1961–1967 рр. працювала в колгоспі ім. В. Чкалова. У 1967–1972 рр. навчалася у Дніпропетровському державному університеті, спочатку на історико-філологічному, з 1971 р. – на історичному факультеті, який закінчила з відзнакою.

З 1972 р. перебувала в очній, а згодом у заочній аспірантурі, поєднуючи навчання з виборною партійною роботою в ДДУ. З 1975 р. – працювала старшим викладачем кафедри історії СРСР та УРСР. У 1980 р. захистила дисертацію «Советская историография социально-

економічного розвитку городів України XVI–XVIII вв.» (Інститут історії АН УРСР, Київ), здобувши науковий ступінь кандидата історичних наук.

У 1981 р. обрана на посаду доцента. У 1982 р. рішенням ВАК при Раді Міністрів СРСР отримала вчене звання доцента.

У 1987 р. захистила докторську дисертацію «Источники по социально-экономической истории городов Левобережной Украины второй половины XVII – середины XVIII вв.» (Інститут історії АН УРСР, Київ). Науковий ступінь доктора історичних наук їй присвоєно у 1988 р., а вчене звання професора (кафедра історії України) – у 1990 р.

З 1988 р. працювала на посаді професора кафедри історії СРСР та УРСР ДДУ, а в 1989–1995 рр. – завідувача кафедри історії України ДДУ. У 1992 р. прочитала спецкурс з історії Української козацької держави XVII–XVIII ст. в Українському Вільному університеті (Мюнхен, ФРН).

Коло наукових інтересів: історія, джерелознавство Гетьманщини XVII–XVIII ст. та Запорозької Січі; краєзнавство; розвиток українського права у XVII–XVIII ст.

Автор близько 450 праць, у тому числі більше двох десятків навчальних посібників, підручників та монографій. Підручник «Історія України XVI–XVIII ст.» для 8 класу середньої школи (Київ, вид-во «Генеза») з 1996 р. витримав кілька видань українською, російською та угорською мовами.

Брала участь у роботі понад 60-ти наукових форумів, зокрема в I і II Всесвітніх Конгресах українців, Міжнародній науковій конференції, присвяченій 500-річчю українського козацтва (Сорбонна, Париж, Франція, 1991 р.) та Міжнародному науковому семінарі «Освіта і наука в Україні» (Ілінойський університет, США, 1993 р.) та ін.

Підготувала одного доктора історичних наук та 15 кандидатів історичних наук.

У 1980–1991 рр. – керівник Дніпропетровської підсекції Української секції Наукової Ради з історіографії АН СРСР. У 1981–1987 рр. – вчений секретар Ради університету. Член спеціалізованих вчених рад з історії при Дніпропетровському національному університеті і при Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (м. Київ).

З 1990 р. – голова краєзнавчого клубу «Ріднокрай» при Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці. З 1991 р. –

голова Дніпропетровської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців. З 1997 р. – редактор неперіодичного краєзнавчого альманаху «Січеславщина». Науковий редактор видань: «Історія і культура Придніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник» (з 2003 р.) та «Січеславський альманах» (з 2005 р.).

З 1995 р. працює в Національному гірничому університеті. Заслужений професор НГУ. Заслужений діяч науки і техніки України (1997 р.). Дійсний член Української Академії історичних наук (1999 р.). Нагороджена орденом Княгині Ольги III ступеня (2004 р.). З 2005 р. – директор Дніпропетровського регіонального відділення Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України.

Основні праці: «Анализ источников по социально-экономической истории Левобережной Украины (вторая половина XVII – первая половина XVIII вв.)» (1981 р.); «Социальные отношения и классовая борьба в городах Левобережной Украины второй половины XVII – середины XVIII вв.» (1984 р.); «Источники по истории городских поселений Левобережной Украины в отечественных архивохранилищах (вторая половина XVII – середина XVIII вв.)» (1986 р.); «Социально-экономическое развитие Украины в XIV – середине XVIII в.» (1988 р.); «Історія України XVI–XVIII ст.: Підруч. для 8-го кл. серед. загальноосв. навч. закл.» (1997 р., 1999 р., 2002 р., 2003 р.); «Історія держави і права України» (1998 р.); «Катеринославський Піквікський клуб» (2003 р.); «Компут і ревізія Миргородського полку 1723 р.» (2004 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4374; Швидько Ганна. Минуле у променях пам'яті. – К., 2004; Швидько Ганна Кирилівна // Національний гірничий університет. Професори. 1899 – 2002. – Д., 2002. – С. 131; Кочергін І. Покликання – служити людям // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2004 рік: Бібліографічний покажчик. – Д., 2003. – С. 92–95; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 299; Пушкін В. Ю. Швидько Ганна Кирилівна // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю): Довідник. – К.; Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 1. – С. 253; Комаренко Тетяна. Швидько Ганна Кирилівна // Українські історики XX століття: Біобібліографічний довідник. Серія Українські історики. – Вип. 2, част. 1. – К.; Л., 2003. – С. 350–351; Ганна Кирилівна Швидько. До 60-річчя від дня народження: Біобібліографічний покажчик / Упоряд. О. Н. Нефедова, В. Г. Римар; авт. вступ. ст. Т. Ф. Литвинова. – Д., 2004.

С. І. Світленко

**ШЕВЛЯКОВ Юрій Андрійович
(1920–2004)**

Учений у галузі механіки. Народився 7.08.1920 р. у с. Партизани Запорізької обл. Після закінчення сільської школи в 1938 р. вступив на фізико-математичний факультет Дніпропетровського державного університету, але після третього курсу на початку Великої Вітчизняної війни добровільно іде на фронт. Нагороджений орденами і медалями за участь в бойових діях.

Після важкого поранення в 1943 р. повертається до навчання і в 1944 р. закінчує фізико-математичний факультет Харківського держуніверситету.

У 1945 р. вступив до аспірантури Дніпропетровського держуніверситету, де під керівництвом відомого вченого-механіка В. А. Лазаряна підготував і захистив (1948 р.) кандидатську дисертацію. Після захисту дисертації працює викладачем на кафедрі теоретичної механіки, потім – доцентом (1952 р.). З 1954 р. до 1956 р. – докторант Інституту математики АН УРСР, де під керівництвом академіка Г. М. Савіна підготував докторську дисертацію, яку захистив у 1956 р. З 1957 р. – професор. Очолював кафедру теоретичної механіки з 1955 р. до 1968 р. Це були роки плідної наукової та педагогічної роботи. Темою його наукових розробок та розробок його численних учнів стали проблеми теорії і розрахунку тонкостінних елементів, пов'язаних з розвитком ракетної техніки, авіа- і кораблебудування. Широке визнання мали результати, отримані ним у теорії неоднорідних пружних середовищ. Під час роботи на кафедрі найкращим чином проявилися його глибока ерудиція, талант організатора і дослідника, принциповість і вимогливість у поєднанні з умінням створити в колективі умови для наукової творчості.

Важко переоцінити його внесок у розвиток Дніпропетровського, Донецького та Таврійського університетів, де він у різні роки був проктором з навчальної (ДДУ), наукової (ТНУ) роботи, а також ректором (ДонДУ).

У його творчому доробку понад 200 наукових робіт, у тому числі 2 монографії. Під його керівництвом захищено біля 50 кандидатських дисертацій, четверо із його учнів стали докторами наук. Член Наці-

онального комітету України з теоретичної та прикладної механіки. Заслужений діяч науки і техніки України.

Помер у 2004 р. у м. Сімферополь.

Основні праці: «Матричные алгоритмы теории упругости неоднородных сред» (1977 р.); «Динамика парашютных систем» (1985 р., у співавторстві); «Исследование напряжений в круговых кольцах при растяжении» (1950 р.); «О напряжении в цилиндрических оболочках с круговым вырезом» (1955 р.); «Решение задачи изгиба пологих сферических оболочек» (1964 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4055; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 300.

В. О. Сясев

ШЕВЦОВА Олена Йосипівна

Учений-економіст. Народилась 26.12.1961 р. у м. Мелітополь Запорізької обл. у сім'ї службовців, білоруса. У 1978 р. закінчила середню школу №15 м. Дніпропетровськ із золотою медаллю. Вищу освіту здобула у Дніпропетровському державному університеті за спеціальністю «Економічна кібернетика», який закінчила у 1983 р. з відзнакою. Трудову діяльність почала економістом на Південному машинобудівному заводі м. Дніпропетровськ. Перші кроки у науковій діяльності зробила виконуючи науково-дослідницькі роботи з проблем економіки промислового виробництва, коли працювала на посаді інженера, а потім молодшого наукового співробітника науково-дослідного сектора кафедри економіки і організації промислових підприємств у Дніпропетровському хіміко-технологічному інституті. Початок педагогічної діяльності співпав із захистом кандидатської дисертації «Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів інфраструктури підприємства» у Київському інституті народного господарства (КІНГ) у 1988 р. З 1992 р. – доцент тієї ж кафедри.

Одна з перших членів Співки аудиторів України (1993 р.), де використовувались її авторські методичні розробки щодо проведення

перших аудиторських перевірок промислових, торгових, фінансових підприємств.

З 1994 р. до 1997 р. навчалась у докторантурі КІНГУ (м. Київ), після закінчення якої продовжила педагогічну діяльність у ДДУ на посаді доцента кафедри банківської справи, яку очолила у 2000 р. Отримала вчене звання доцента кафедри банківської справи у 2000 р. Захист докторської дисертації на тему «Організаційно-економічний механізм управління інфраструктурою суб'єктів господарювання» відбувся у 2001 р. в Інституті економіки промисловості НАН України (м. Донецьк).

Вчене звання професора кафедри банківської справи присвоєно у 2002 р. Викладає дисципліни «Інвестування», «Аналіз інвестиційних проєктів»; «Основи методології наукових досліджень», «Операції комерційного банку з цінними паперами», «Банківська безпека», «Антикризове управління у банківській практиці», «Маркетингова політика розподілу».

Сфера наукових досліджень – проблеми фінансових ринків, банківської системи України, економіки, організації та управління промислових та фінансових суб'єктів господарювання. Автор більше 200 публікацій. Член двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських дисертацій Д 08.080.01 у НГУ (з 2003 р), Д 08.051.03 у ДНУ (з 2004 р.). Член редакційних колегій наукових видань «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Економіка», «Економіка: проблеми теорії та практики» (Дніпропетровськ, ДНУ), «Вісник НБУ», «Економічний простір» (ДДАБА), «Сборник научных трудов. Достижения современной экономической науки» (Росія, Белгород).

Експерт Державної акредитаційної комісії з економічної освіти МОН України з 2003 р. Нагороджена знаком «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Економіка інфраструктури промислових підприємств» (1995 р.); «Економічний аналіз та планування в аспекті моделювання виробничих процесів: Навч. посіб.» (1996 р.); «Організаційно-економічний проєкт технічного обслуговування виробничого процесу» (1997 р.); «Методичні основи аналізу інфраструктурних підрозділів підприємства» (1998 р.); «Проблеми формування механізму управління промисловою інфраструктурою» (1998 р.); «Процеси організації управління структурними формуваннями банку» (2002 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003 – С. 300–301; Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 155.

Л. В. Попкова

ШЕВЧЕНКО Борис Федорович*

Учений-медик. Народився 07.05.1945 р. у м. Гросграфендорф (Німеччина) у сім'ї службовців, українець.

У 1963 р. здобув середню освіту в СШ № 65 м. Запоріжжя. З 1969 р. після закінчення лікувального факультету Дніпропетровського медінституту працював лікарем-хірургом 9-ї та 6-ї міських лікарень м. Дніпропетровськ. У 1974 р. обраний за конкурсом на посаду молодшого наукового співробітника відділення хірургії органів травлення Дніпропетровського науково-дослідного інституту гастроентерології. У 1980 р. був обраний на посаду старшого, у 1990 р. – провідного, а в 2000 р. – головного наукового співробітника інституту.

З 2001 р. виконував обов'язки, а у 2001 р. обраний за конкурсом на посаду завідувача відділення хірургії органів травлення Інституту гастроентерології АМН України.

У 1982 р. захистив дисертацію «Обґрунтування внутрішньовенного застосування ксиліту в ранньому періоді після ваготомії» на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук. У 1983 р. Вищою атестаційною комісією йому присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника. У 1997 р. захистив дисертацію «Профілактика, діагностика та хірургічна корекція після ваготомічних розладів» на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук.

Бере участь у з'їздах хірургів України, міжнародних конференціях та конгресах, на яких обговорюються питання удосконалення діагностики та новітньої тактики лікування хірургічних захворювань.

З 2000 р. поєднує наукову і практичну роботу з викладацькою діяльністю в Дніпропетровському національному університеті. Читає лекції з курсу патологічної фізіології, загальної хірургії. У 2004 р.

отримав звання професора кафедри клінічної лабораторної діагностики.

Напрям наукових інтересів: діагностика та новітня тактика лікування хірургічних захворювань органів черевної порожнини. Автор 120 наукових праць, у тому числі 2 довідників, 8 навчальних та науково-методичних посібників, 6 винаходів, захищених авторськими свідоцтвами (отримав 2 дипломи ВДНГ) та патентами, 2 інформаційних листів.

Основні праці: «Клінічна хірургія: Довідник» (1999 р.); «Хірургічне лікування ускладненого хронічного панкреатиту» (2007 р.); «Стан медичної реабілітації пацієнтів після хірургічного лікування виразкової хвороби» (2007 р.); патент «Спосіб діагностики рецидиву виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки» (2000 р.); патент «Спосіб лапароскопічної симпатектомії» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 301–302.

ШЕЛЕСТ Дмитро Сергійович

Учений-історик. Народився 31.07.1937 р. у м. Олександрія Кіровоградської обл. у сім'ї робітників. Після отримання середньої освіти навчався у Олександрійському педагогічному технікумі (1952–1956 рр.).

Вищу освіту отримав у Одеському держуніверситеті (історичний факультет, 1956–1961 рр. У 1961–1963 рр. – вчитель історії СШ №11 м. Олександрія. У 1963–1966 рр. – аспірант кафедри історії КПРС Дніпропетровського держуніверситету. У 1966–1968 рр. – викладач, старший викладач кафедри історії СРСР та УРСР Дніпропетровського держуніверситету. З 1969 р. – доцент цієї кафедри. У 1971–1979 рр. – завідувач кафедри історії КПРС ДДУ. Кандидатську дисертацію «Деятельность КП Украины по ускорению технического прогресса в металлургической промышленности (1959–1965 гг.)» захистив у 1966 р. У 1974 р. після захисту дисертації «Количественные и качественные изменения в составе рабочего класса УССР в период коммунистического строительства (1959–1970 гг.)»

здобув науковий ступінь доктора історичних наук. У 1976 р. отримав учене звання професора (кафедра історії КПРС).

Основна спеціалізація наукових розвідок – проблеми історії робітничого класу України, етнополітики та краєзнавства.

Опублікував понад 150 наукових праць, із них 4 монографії. Підготував 36 кандидатів наук та 5 докторів наук.

З 1979 р. працював у Одесі завідувачем кафедри історії та політології.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4078, 5070; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 303.

Г. М. Книш

ШЕПТУН Юрій Дмитрович

Учений у галузі динаміки й управління. Вищу освіту одержав у Дніпропетровському університеті, який закінчив у 1958 р. Працював на посадах інженера, старшого інженера, начальника групи, начальника бюро, наукового співробітника дослідно-конструкторського відділу машинобудівного заводу Удмуртської АРСР (м. Воткінськ, 1958–1961 рр.) та КБ «Південне» (м. Дніпропетровськ, 1961–1965 рр.), доцента, професора ДДУ (1966–1983 рр.). З 1984 р. і дотепер – завідувач кафедри робототехнічних систем фізико-технічного факультету ДНУ. Кандидат технічних наук (1965 р.), доктор технічних наук (1972 р.), професор (1973 р.).

Безпосередній учасник розробки і виробництва п'яти балістичних ракет і ракет-носіїв, космічних апаратів. Виконавець розділів ескізних проєктів з керування і стійкості руху ракет. Науковий керівник і виконавець науково-дослідницьких робіт з проблем динаміки й керування ракетами, що проводилися у ДНУ в рамках виконання рішень уряду СРСР щодо наукового супроводу проєктних робіт КБ «Південне». Його наукові праці мають теоретичне й практичне значення і охоплюють розробку конструктивних методів усунення нестійкості руху ракет, принципів створення високоточних економічних систем

керування космічними ступенями ракет, методів розв'язання задач оптимального керування маневруючими динамічними системами з урахуванням зовнішніх збурень випадкового характеру, методів оцінки фактичних запасів керованості та стійкості руху систем керування за результатами натурних випробувань; розробку математичних моделей ракет з шарнірно з'єднаними відсіками, робототехнічного комплексу з видобутку корисних копалин з дна Світового океану. Автор 260 наукових праць, у тому числі 12 навчальних посібників, 15 винаходів. Підготував 8 кандидатів наук.

Працював у науково-методичних комісіях Комітету держосвіти СРСР та Міністерства України; у двох кваліфікаційних спеціалізованих радах із захисту дисертацій; в комісії Придніпровського наукового центру з проблем підготовки і підвищення кваліфікації наукових кадрів. Керівник Територіального центру нових інформаційних технологій при ДНУ, співавтор концепції всебічної комп'ютерної підтримки навчального процесу, реалізованої через Територіальний центр у ряді середніх шкіл регіону.

Переможець конкурсу на звання кращого лектора ДДУ (1984 р.). Відзначений почесними знаками: Мінвузу СРСР «Переможець соціалістичного змагання» (1973 р.), Держкомосвіти СРСР «За відмінні успіхи в роботі» (1978 р.), Міносвіти України «Відмінник освіти України» (2001 р.). Почесний професор ДДУ (1998 р.). Як співавтор концепції неперервної підготовки фахівців отримав першу премію Міносвіти України (1992 р.). Нагороджений медаллю «За трудову доблесть» (1982), орденом «За заслуги» III ступеня (2001 р.). За особистий внесок у розвиток космонавтики нагороджений медаллю М. К. Янгеля федерації космонавтики Росії (2006 р.).

Майстер спорту СРСР у класі крейсерських вітрильних яхт.

Основні праці: «Ракета как объект управления» (2004 р., у співавторстві); «Ракети-носії і космічні апарати як об'єкт управління» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4087, 4088; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 303–304.

В. С. Савчук

**ШИЛОВСЬКИЙ Олександр Миколайович
(1919–1991)**

Учений-філолог. Народився 10.05.1919 р. у с. Скочково Вологодської обл. (Російська Федерація).

У 1941–1942 рр. – курсант піхотного училища, м. Череповець. Брав участь у бойових діях Великій Вітчизняній війни. З 1942 р. до 1943 р. – начальник штабу окремого стрілецького батальйону Червоної Армії, з 1943 р. до 1944 р. –

перший помічник начальника штабу полку, з 1944 р. начальник штабу полку. Був тяжко поранений.

З 1945 р. до 1950 р. навчався у Дніпропетровському державному університеті, закінчив російське відділення історико-філологічного факультету ДДУ, а потім аспірантуру у МДУ (м. Москва). Його науковим керівником був видатний вчений-філолог професор Т. П. Ломтєв.

З 1953 р. працював викладачем кафедри російської мови, плідно займався науковою роботою, результатом якої був захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук на тему «Исследование общественно-политической терминологии периода образования и укрепления русского централизованного государства (на материале письменных памятников XIV–XVI вв.)» (1973 р.).

З 1976 р. упродовж 15 років очолював кафедру російської мови. За цей період зібрав і консолідував зусилля відомих учених-русистів України, Росії на відкриття ради із захисту дисертацій на здобуття звання доктора філологічних наук. Був головою спеціалізованої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальністю «Російська мова і література» у ДДУ.

Очолював разом з професором В. М. Туркіним термінологічну школу ДДУ.

Активно залучав студентів до науково-дослідної роботи, сприяв активізації наукової роботи на факультеті, плідно працював з молодими науковцями. Під його науковим керівництвом були захищені дисертації на здобуття звання кандидата філологічних наук та доктора філологічних наук.

Автор 117 наукових праць.

Нагороджений орденами Червоної Зірки, Трудового Червоного Прапора, Великої Вітчизняної війни I ступеня, медаллю «За відвагу» та ін.

Основні праці: «Из опыта системного изучения общественно-политических терминов древнерусского языка» (1975 р.); «Из опыта изучения русских говоров на Украине» (1975 р.); «Жизнь и научная деятельность Т. П. Ломтева (1961–1972)» (1976 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4102, 4103; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 305.

Т. С. Пристайко

ШЛЯХОВ Олексій Борисович*

Учений-історик. Народився 11.01.1955 р. у м. Запоріжжя в сім'ї службовців. Середню освіту здобув у СШ № 49 м. Дніпропетровськ. У 1972–1977 рр. навчався на історичному факультеті Дніпропетровського державного університету, який закінчив із відзнакою. З 1977 р. до 1979 р. працював учителем історії в СШ № 75 у Дніпропетровську. У 1979–1982 рр. – аспірант ДДУ при кафедрі історії СРСР та УРСР. У 1982 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Революційна діяльність учасників повстання на броненосці «Потьомкін» в еміграції та Росії в 1905–1920 рр.». У 1982–1985 рр. – асистент, у 1985–1990 рр. – доцент кафедри історії КПРС ДДУ, згодом (з 1990 р.) кафедри політичної історії. У 1988 р. отримав учене звання доцента. З 1992 р. до 2005 р. працював на посаді доцента кафедри української історії та етнополітики ДНУ. В 2005 р. захистив докторську дисертацію «Судновласники і моряки Азово-Чорноморського басейну в модернізаційних процесах кінця ХІХ – початку ХХ ст.». З жовтня 2005 р. – завідувач кафедри української історії та етнополітики ДНУ. У 2008 р. отримав учене звання професора. Сфера наукових інтересів – особливості суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Наддніпрянської України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Має 112 наукових праць, із них дві монографії. Публікує статті у виданнях: «Український історичний журнал», «Проблеми історії України XIX – початку XX ст.», «Історичні дослідження. Вітчизняна історія», «Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія», «Бористен», «Грані», «Гуманітарний журнал», «Південний архів» та ін. Відповідальний редактор збірника наукових праць «Проблеми політичної історії України», секретар редколегії «Вісника Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія». Член спеціалізованої вченої ради ДНУ з захисту докторських та кандидатських дисертацій з історії. Здійснює наукове керівництво аспірантами.

Основні праці: «Социал-демократы и революционные матросы гражданского флота Юга России (1901– февр. 1917 г.): Учеб. пособ.» (1992 р.); «Моряки и политика» (1993 р.); «Судновладельцы и моряки Азово-Черноморского бассейна (90-ти гг. XIX ст. – 1914 г.)» (2003 р.).

ШНЯКІН Микола Сергійович (1901–1996)

Відомий учений у галузі ракетно-космічної техніки. Народився 7.12.1901 р. на станції Геок-Тепе Ашхабадської залізниці. Закінчив Інститут сталі (м. Москва). Працював на заводах «АМО», «Авіатор» (м. Москва). Заступник В. П. Глушкова з питань виробництва у «поштової скриньці» (з 1939 р.). Заступник Головного конструктора, Головний конструктор на майбутньому Південмаші (1951–1955 рр.).

Доктор технічних наук, професор. Читав лекції на ФТФ. Був першим завідувачем кафедри №2 (ракетних двигунів). Після повернення до Москви – заступник Головного конструктора КБ «Енергомаш», головний інженер заводу «Енергомаш».

Лауреат Ленінської премії. Кавалер двох орденів Леніна, двох орденів Трудового Червоного Прапора та багатьох урядових нагород.

Помер у 1996 р.

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 4127, 4128; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 305–306.

В. С. Савчук

ШТЕМЕНКО Наталія Іванівна

Учений у галузі біофізики та біохімії. Народилася 13.05.1954 р. у м. Дніпропетровськ у сім'ї службовців, українка.

Закінчила у 1976 р. ДНУ (хімічний факультет, спеціальність «Хімія») з відзнакою.

Навчалася в аспірантура Інституту органічної хімії АН СРСР ім. Н. Д. Зелінського (1976–1981 рр.). Дисертацію захистила у 1981 р. З 1981 р. до 1993 р. працювала в НДІ біології ДНУ на посаді старшого наукового співробітника. Вчене звання старшого наукового співробітника присвоєно у 1987 р. З 1993 р. працює на біолого-екологічному факультеті на посаді доцента, потім – професора. Докторську дисертацію захистила у 1994 р. З 1996. і дотепер працює на посаді завідувача кафедри біофізики і біохімії. Вчене звання професора отримала у 2001 р. Професором ДНУ працює з вересня 1994 р.

Викладає дисципліни: «Біохімія», «Біоорганічна хімія»; спецкурси: «Біохімія вітамінів», «Високомолекулярні сполуки», «Введення у спеціальність», «Біохімія рослин», «Методологія наукових досліджень та викладання біохімії». Розробила науково-методичний комплекс дисципліни біоорганічна хімія, що викладається вперше в ДНУ.

Створено нову протипухлинну систему реній – платина та досліджено біохімічні особливості тварин-пухлиноносіїв за умов гальмування пухлин сполуками ренію (стаття в *Anticancer Research*, 2007); отримані нові дані ліпідного та білкового обміну рослин в умовах антропогенного стресу за допомогою хромато-мас-спектрометричних методів. Гранти ДААД, НАТО.

За останні роки зроблено доповіді на міжнародних конференціях: з біонеорганічної хімії (Відень, Австрія, 2007 р.); «Фітотехнології» (Вільнюс, Литва); Чугаєвська конференція (Одеса, Україна, 2007); «Метали у

навколишньому середовищі» (Вільнюс, Литва, 2006 р.); «Іони металів у біології і медицині» (Лісабон, Португалія, 2006 р.); «Проблеми навколишнього середовища у зв'язку із глобальним потеплінням» (Лейпциг, Німеччина, 2006 р.); «Фізичні методи у координаційній та супрамолекулярній хімії» (Кишинев, Молдова, 2006 р.); «Якість води та безпека водокористування (НАТО)» (Дніпропетровськ, Україна, 2005 р.). Учасник установчого з'їзду Українського товариства клітинної біології (Львів, Україна, 2005 р.); Українського Біохімічного з'їзду (Чернівці, Україна, 2004 р.).

У 2000–2006 рр. під її керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій за спеціальністю «Біохімія».

Автор 381 наукової праці, в тому числі 6 навчальних посібників, підручника.

Двічі лауреат Соросівського фонду (1993 р., 1995 р.).

Нагороджена Фаустус-призом за найбільш перспективні роботи у пошуку нових антиракових препаратів (м. Санкт-Петербург, 2002 р.), Почесною грамотою Дніпропетровської облдержадміністрації за видання підручника (2005 р.), отримала гранти ДААД Лейпциг, Німеччина: (visiting professor) – 2004 р. (1 місяць); 2006 р. (2 місяці); НАТО грант 2007–2009 рр. для виконання спільних наукових робіт з Науковим центром Гельмгольца (Лейпциг, Німеччина) та Університетом Малаги (Іспанія).

Основні праці: «Амінокислоти кукурудзи» (1993 р.); «Органічна хімія і основи статичної біохімії» (2004 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 306–307.

Г. О. Ушакова

ШУГУРОВ Олег Олексійович*

Учений-біофізик. Народився 29.05.1927 р. у м. Севастополі у сім'ї військовослужбовців. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни. З 1944 р. до 1951 р. перебував на військовій службі на Тихоокеанському флоті. Середню освіту здобув екстерном у смт. Ольга (Далекосхідний край). З 1951 р. – студент фізико-математичного факультету Дніпропетровського державного університету. Після закінчення навчання (1956 р.) – асистент кафедри електрофізики ДДУ. У 1959 р.

був прийнятий до аспірантури (науковий керівник професор П. Є. Моцний). Після захисту дисертації (1964 р.) на тему «Перехресне гальмування згинального рефлексу» працював доцентом кафедри біофізики та біохімії ДДУ, а згодом – доцентом кафедри біоніки. У 1971 р. в Інституті вищої нервової діяльності та нейрофізіології АН СРСР (м. Москва) захистив дисертацію «Исследование механизмов регуляции, действующих на входе спинного мозга», здобув науковий ступінь доктора біологічних наук і продовжив роботу на кафедрі біоніки ДДУ на посаді професора. У 1975 р. обраний завідувачем кафедри експериментальної фізики, якою керував упродовж 15 років. З 1990 р. – професор цієї кафедри.

Наукові інтереси стосуються дослідження регуляторних механізмів у нервовій системі, впливу різноманітних фізичних факторів (у тому числі електромагнітних хвиль НВЧ-діапазону) на механізми нервового гальмування; розробки неінвазивної методики відведення біопотенціалів спинного мозку від поверхні спини тварини та людини. Автор більш ніж 200 наукових публікацій. Керівник 14 кандидатських дисертацій. Засновник (1979 р.) та незмінний науковий керівник відділу біофізики складних систем НДІ біології ДДУ. Один із фундаторів наукового та освітнього напрямку «Біофізика та біокібернетика» в ДДУ. Член Центрального правління Українського товариства біофізиків (науковий напрям – «Біофізика складних систем») та голова Дніпропетровського відділку цього товариства.

Заслужений професор Дніпропетровського університету.

Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня та кількома медалями.

Основні праці: «Электрические проявления соматических и висцеральных взаимодействий в спинном мозге» (1990 р., у співавторстві), «Краткий курс биофизики» (2007 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 307–308.

**ЩЕРБАКОВ Віталій Сергійович
(1931–1996)**

Учений-медик. Народився 8.11.1931 р. у м. Іваново (Російська Федерація) у родині службовців, росіянин.

У 1951 р. вступив до Івановського медичного інституту, у 1954 р. перевівся у Другий Московський медичний інститут і закінчив його у 1957 р. за спеціальністю «Лікар». У 1957–1963 рр. працював лікарем-хірургом у м. Іваново. З 1963 р. – асистент кафедри нормальної анатомії Івановського медичного інституту, потім – завідувач ЦНДЛ (центральна науково-дослідна лабораторія). У 1967 р. захистив кандидатську, а у 1978 р. – докторську дисертації за спеціальністю «Анатомія людини». У тому ж році йому присвоєно науковий ступінь доктора медичних наук. У 1980 р. отримав учене звання професора.

У ДДУ працював з 1978 р. професором кафедри іхтіології, гідробіології та екології біолого-екологічного факультету. Читав курси «Загальної цитології» та «Загальної гістології», «Методики викладання біології у середній школі» для студентів денної та заочної форм навчання. Розробив новий спецкурс «Морфологические основы болезней рыб», а також спецкурси «Основы научных исследований», «Методические указания к электронно-микроскопическому изучению систематических групп низших растений». Виконував дослідження із комплексної теми «Разработка научных основ освоения рационального использования и воспроизводства биологических ресурсов рек, водохранилищ и прудов степной зоны Украины».

Наукова діяльність пов'язана з розробкою проблеми мікроциркуляції – одного з найважливіших напрямів біології та медицини. Автор 55 наукових робіт, трьох методичних посібників, керівник 5 кандидатських дисертацій.

Був членом товариства «Знання». У 1978–1983 рр. читав лекції для населення м. Дніпропетровськ. З 1989 р. працював на кафедрі психології. З 1993 р. був професором кафедри.

У 1996 р. брав активну участь в організації нової кафедри ДДУ – загальної та медичної психології.

Помер 1.08.1996 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Диагностика функциональных состояний» (1989 р.); «Искусственный интеллект» (1992 р.); «Методика шкалирования в психологических исследованиях» (1993 р.).

Джерела та література: Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003.

О. В. Федоненко

ЩЕТИНІН Анатолій Іванович*

Учений-економіст. Народився 06.10.1939 р. у м. Запоріжжя у сім'ї службовця. У 1957 р. закінчив СШ № 40 м. Запоріжжя. Після закінчення школи працював фрезерувальником інструментального цеху на заводі «Комунар» (м. Запоріжжя). У 1958–1961 рр. служив в армії (Одеський військовий округ). З 1961 р. до 1969 р. навчався одночасно на історичному та економічному факультетах Ростовського державного університету. До 1964 р. був студентом денної форми навчання, а з 1965 р. перевівся на заочне відділення. Працював учителем історії у школі-інтернаті (м. Вільнянськ Запорізької області).

Після закінчення із відзнакою Ростовського університету (1969 р.) – асистент кафедри політичної економії Запорізького машинобудівного інституту.

У 1972–1975 рр. – аспірант кафедри політичної економії Дніпропетровського державного університету. Підготував кандидатську дисертацію за спеціальністю 08. 01. 01 – «Політична економія», яку успішно захистив у 1978 р. в Інституті економіки Академії наук України, м. Київ.

Роботу на кафедрі політичної економії ДДУ розпочав у 1975 р. асистентом. Потім працював на посадах: старший викладач, доцент. З вересня 1983 р. до квітня 1984 р. виконував обов'язки завідувача кафедри. З березня 1986 р. – на посаді старшого наукового співробітника.

У 1993 р. у Воронежському державному університеті захистив докторську дисертацію «Невиробнича сфера в механізмі регіонального відтворення».

Сфера наукових досліджень – державне регулювання економіки, проблеми економічної безпеки України.

Опублікував понад 80 науково-методичних праць.

Стажувався у Голландії, в Амстердамському державному університеті (1995–1996 рр.).

Основні праці: «Трудовые ресурсы» (1982 р., у співавторстві); «Непроизводственная сфера в механизме регионального воспроизводства» (1991 р.); «Основы економічної теорії: Навч. посіб.» (1996 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 4384; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 307–308.

ЮР'ЄВ Максим Олександрович (1895–1937)

Учений-історик. Народився в 1895 р. у м. Кишинів, у російській дворянській сім'ї кадрового військового, підполковника царської армії. Закінчив кадетський корпус у Києві, згодом – Новоросійський університет в Одесі. Під час громадянської війни брав участь у боротьбі з радянською владою, згодом підтримував зв'язки з матір'ю та двома братами-офіцерами, які належали до білоемігрантів. Член ВКП(б) з 1927 р. З 1930 р. працював у Дніпропетровському Комвузі ім. Сталіна, згодом – в Інституті профосвіти, а з 1933 р. – у Дніпропетровському історичному музеї та Дніпропетровському державному університеті. Професор суспільної історії. Викладав стародавню історію. Постановою обласної комісії по чистці партії від 29.12.1934 р. виключений із ВКП(б) як «двурушник», «фракціонер», «посібник троцькістсько-націоналістичним елементам», заарештований органами НКВС. Рішенням особливої Народи при НКВС СРСР від 28.11.1935 р. засуджений до 5 років виправно-трудових робіт. Загинув у жовтні 1937 р. Постановою Дніпропетровського обласного суду від 21.10.1959 р. вказане рішення від 28.11.1935 р. відмінене і справа припинена за недоведеністю пред'явленого обвинувачення. Постановою бюро обкому Компартії України від 26.09.1989 р. реабілітований в партії посмертно.

Джерела та література: Повернення із небуття: Докум. і матер. про жертви сталінського свавілля у Дніпропетровському університеті. – Д., 1995. – С. 6, 29–35.

С. І. Світленко

ЯВОРНИЦЬКИЙ Дмитро Іванович (1855–1940)

Видатний український учений-історик. Народився 07.11(25.10).1855 р. у родині сільського дякона в с. Соснівка Харківського повіту (нині с. Борисівка Дергачівського р-ну Харківської обл). Батько походив із збіднілих дворян, мати – проста селянка. Початкову освіту здобув удома, середню – у Харківському повітовому училищі. У 1874–1877 рр. навчався в Харківській духовній семінарії, а в 1877–1881 рр. – на історико-філологічному факультеті Харківського університету. Перебував під впливом професорів О. Потебні, М. Сумцова та ін. У 1877–1885 рр. (майже щороку) здійснював подорожі по запорозькому краю, обстежував козацькі місця, робив археологічні розкопки, топографічні виміри, зарисовки, збирав документи.

У 1882 р., згідно з рішенням ради Харківського університету, його залишили позаштатним стипендіатом для підготовки до професорського звання по кафедрі російської історії. Одночасно викладав історію в 3-й чоловічій гімназії Харкова. У 1884 р. прочитав серію публічних лекцій з історії запорозького козацтва. Учасник VI Археологічного з'їзду в Одесі. Почав обвинувачуватися в «ярому українофільстві» та «сепаратизмі», тому наступного року змушений залишити Харків і переїхав до Санкт-Петербурга.

У столиці імперії пройшов конкурс і викладав історію та літературу у Миколаївському сирітському інституті шляхетних дівчат, а також у жіночій гімназії та театральному училищі. У 1887 р., внаслідок доносу, втратив можливість посідати педагогічні посади із циркулярною заборонаю викладати в будь-якому навчальному окрузі. Тоді ж здійснив подорож на Соловецький острів, до місця ув'язнення та на могилу кошового отамана П. І. Калнишевського. У наступні роки працював у наукових експедиціях по землях колишнього Війська Запорозького.

У 1892 р. «відряджений» царською владою в Ташкент чиновником особливих доручень при генерал-губернаторі Туркестану. Видав «Путівник по Середній Азії в археологічному та історичному відношенні від Баку до Ташкента» (1893 р.). Після трирічної висилки у Туркестан

працював один рік у Варшаві позаштатним чиновником особливих доручень при місцевій казенній палаті. У 1896 р. у Варшавському університеті склав магістерський іспит з російської історії.

У 1897 р. одержав посаду приват-доцента в Московському університеті на кафедрі історії Росії. Захистив магістерську дисертацію (Казанський університет, 1901 р.). Здобув наукове звання магістра російської історії. Часто їздив по різних містах (Санкт-Петербург, Катеринослав, Чернігів, Лубни, Сімферополь, Керч, Феодосія, Мелітополь, Бердянськ та ін.), виступаючи з публічними лекціями з історії запорозького козацтва. Вивчав фонди архівів Москви, Києва, Соловцького монастиря, далекі зібрання документів у Персії, Палестині, Туреччині та Польщі.

З 1902 р. – директор Катеринославського історико-археологічного музею ім. О. М. Поля, з 1905 р. – Музею старожитностей Катеринославської губернії. Діяльний член Катеринославської губернської вченої архівної комісії. Один із організаторів XIII Археологічного з'їзду в Катеринославі та фундаторів Катеринославської «Просвіти» (1905 р.). Редактор першого катеринославського українського тижневика «Запоріжжє» (23.02.1906 р.).

У 1918–1920 рр. – професор кафедри історії місцевого краю і Запорозжя Катеринославського університету, у 1920–1933 рр. – професор Катеринославського, згодом Дніпропетровського інституту народної освіти. У 1922–1933 рр. – завідувач науково-дослідної кафедри українознавства. Одночасно у 1923–1924 рр. завідував Катеринославським губернським архівним управлінням. Член-кореспондент (1924 р.), академік (1929 р.) АН УСРР. Доктор суспільних наук (1937 р.).

Наукові інтереси: історія запорозького козацтва, історичне краєзнавство, музеєзнавство, археографія, археологія, фольклористика, етнографія, лексикографія, мовознавство, література. Створив унікальну музейну колекцію із близько 80 тисяч експонатів. Зібрав понад 55 тисяч українських слів та майже 10 тисяч фольклорно-етнографічних першоджерел. Здійснив розкопки близько 1000 археологічних пам'яток. Автор понад 200 праць, у тому числі 50 окремих книг.

Помер 5.08.1940 р. у м. Дніпропетровськ.

Основні праці: «Сборник материалов для истории запорожских казаков» (1888 р.); «Запорожье в остатках старины и преданиях народа» (1888 р.);

«Очерки по истории запорожских козаков и Новороссийского края» (1889 р.); «Вольности запорожских козаков» (1890 р.); тритомна «История запорожских козаков» (1892–1897 рр.); «Иван Дмитриевич Сирко, славный кошевой атаман войска запорожских низовых козаков» (1894 р.); «Малоросійські народні пісні, зібрані в 1878 – 1905 рр.» (1906 р.); «Дніпрові пороги» (1928 р.); «До історії степової України» (1929 р.); «Твори: У 20 т. / Редкол.: Павло Сохань (голов. ред.) та ін. – Т. 1, 2, 8» (2004–2006 рр.).

Джерела та література: Академік Д. І. Яворницький і перша вища гірничо-шахтарська школа України: докум. і матер. / За заг. ред. проф. Г. К. Швидько. – Д., 2004; *Дорошенко Дмитро*. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 роки). – К., 2007; Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. – Вип. 1: Листи вчених до Д. І. Яворницького / Упоряд.: С. В. Абросимова, А. І. Перкова, О. В. Піщик, Н. Г. Чередник; Вступ. ст. С. В. Абросимової, А. І. Перкової; Перед. слово Б. Т. Карапиша. – Д., 1997; Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. – Вип. 2: Листи діячів культури до Д. І. Яворницького / Упоряд.: С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова та ін.; Вступ. ст. С. В. Абросимової; Під заг. ред. Н. І. Капустіної. – Д., 1999; Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. – Вип. 3: Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького / Уклад.: С. В. Абросимова, Н. Є. Василенко, А. І. Перкова та ін. / За заг. ред. Н. І. Капустіної. – Д., 2005; Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького. – Вип. 4: Листи Д. І. Яворницького до діячів науки і культури / Упоряд.: С. Абросимова, Н. Василенко, А. Перкова; За заг. ред. Н. І. Капустіної. – Д., 2005; *Чабан Микола*. Сучасники про Д. І. Яворницького. – Д., 1995; *Шубравська М. М.* Д. І. Яворницький. Життя, фольклорно-етнографічна діяльність. – К. 1972; *Сохань П. С.* Видатний дослідник запорозького козацтва, полум'яний український патріот / П. С. Сохань, М. М. Олійник-Шубравська // Яворницький Дмитро. Твори: У 20 т. / Редкол.: Павло Сохань (голов. ред.) та ін. – Т. 1. – К.; Запоріжжя, 2004. – С. 11–33; *Абросимова С. В.* Енциклопедист козащини // Укр. істор. журн. – 2005. № 4. – С. 4–43; *Світленко С. І.* Д. І. Яворницький і українська національна ідентичність // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті: Зб. наук. праць. – Д., 2007. – Вип. 5. – С. 5–19.

С. І. Світленко

ЯКОВЕНКО Олександр Григорович

Учений у галузі математичного моделювання та інформатизації систем. Народився 11.05.1944 р. у м. Пологи Запорізької обл. З 1962 р. – студент механіко-математичного факультету Дніпропетровського дер-

жавного університету. Навчання в університеті було перервано службою в армії (1963–1966 рр.). У 1970 р. з відзнакою закінчив навчання в університеті і вступив до аспірантури. У 1974 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. З 1973 р. працював асистентом, доцентом кафедри прикладної математики. Вчене звання доцента отримав у 1976 р. Займався науковою діяльністю, брав участь у проектуванні та моделюванні нових систем ракетно-космічної техніки у ДКБ «Південне» ім. М. К. Янгеля. Пройшов наукове стажування у Белградському університеті (Югославія). Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук захистив у 2001 р., а у 2003 р. отримав учене звання професора кафедри комп'ютерної обробки фінансово-економічної інформації. Працював заступником декана фінансово-кредитного факультету, заступником директора Інституту економіки, а у 2004 р. був обраний на посаду завідувача кафедри економічної кібернетики. Читає лекції для студентів-магістрів з таких дисциплін: «Управління проектами інформатизації», «Математичні моделі трансформаційної економіки», «Моделювання системних характеристик економіки», «Системний аналіз», «Корпоративні мережі».

Автор і співавтор близько 120 наукових праць, серед яких 2 монографії, 25 навчально-методичних посібників. Учасник наукових конференцій в Україні, Югославії, Німеччині, Росії, Білорусі. Член спеціалізованої вченої ради, вченої ради університету, нагороджений знаком «Відмінник освіти України».

Основні праці: «Теплообмін з фазовими перетвореннями робочих середовищ у конструкціях літальних апаратів» (1997 р.); «Математика для економістів» (2003 р., 2004 р.); «Математичні моделі трансформаційної економіки» (2006 р.).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 4, спр. 636; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 310–311.

О. Й. Шевцова

ЯКУНІН Віктор Кузьмич*

Учений-історик. Народився 12.10.1939 р. у м. Кадіївка (нині – м. Стаханов) Луганської обл. у сім'ї шахтаря. Середню школу № 37 м. Кадіївка закінчив у 1957 р., а в 1959 р. – там же – технічне училище. З 1959 р. до 1962 р. служив у армії. З 1962 р. до 1968 р. навчався у Дніпропетровському державному університеті на історичному відділенні заочно. Аспірантуру при кафедрі історії СРСР та УРСР (науковий керівник – професор

Д. П. Пойда) закінчив у грудні 1971 р., захистивши у 1972 р. дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (науковий керівник – професор М. П. Ковальський). Тема кандидатської дисертації «Борьба М. Н. Покровского против дворянско-буржуазной и мелкобуржуазной историографии». З 1972 р. до 1975 р. працював на посадах старшого викладача, а потім доцента кафедри історії КПРС Дніпродзержинського індустріального інституту. З 1975 р. до вересня 1978 р. – лектор Дніпропетровського обкому КПУ. З вересня 1978 р. – доцент кафедри історії КПРС Дніпропетровського держуніверситету. Дисертацію «Становление и развитие историко-партийной науки на Украине, октябрь 1917 г. – вторая половина 30-х гг.» (науковий консультант – професор КДУ П. М. Шморгун) захистив у Київському держуніверситеті у 1990 р., здобувши науковий ступінь доктора історичних наук. З 1990 р. завідував у ДДУ кафедрою політичної історії, а з 1992 р. – завідувач кафедри української історії та етнополітики в ДНУ. З 2005 р. – професор цієї кафедри.

Автор близько 100 праць різного виду й жанру. Майже всі наукові публікації стосуються проблем історіографії та методології історії, а публіцистичні 20 праць – проблем політології та політичної історії.

Підготував 8 кандидатів наук та одного доктора наук. Часто виступає з лекціями у різних аудиторіях.

Основні праці: «На пути к правде истории» (1989 р.); «И. В. Сталин, сталинизм и историческая наука» (1991 р.); «Клио и Сталин» (1998 р., у співавторстві); «Крах КПСС. Историографический и теоретико-методологический аспекты» (2003 р.); «ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології» (2006 р., у співавторстві).

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 6156, 7582, оп. 4, спр. 1861; Павлов Ф. С. Книга о крахе КПСС // Диалог. – (Журнал РФ). – 2004. – № 7. – С. 56-57; Чайковський А. І. ОУН-УПА у світлі історичної ретроспективи та сьогодення // «2000». – 2007. – 27 квітн.

ЯКУШКІН Михайло Олександрович

Учений у галузі систем керування та автоматизації. Народився 25.03.1938 р. у м. Петропавловськ-Камчатський (Російська Федерація). Закінчив з відзнакою фізико-технічний факультет Дніпропетровського державного університету (ДДУ, 1960 р.). Інженер, старший інженер, керівник групи (1960 – 1971 рр.) У 1971 р. переведений старшим викладачем на фізико-технічний факультет ДДУ. В університеті працював на посадах:

доцент, заступник декана ФТФ з навчальної та наукової роботи, проректор університету з економічних питань.

Кандидат технічних наук (1971 р.), доцент (1972 р.), професор (1999 р.).

Основні напрями наукової діяльності – експлуатація ракетно-космічних комплексів, створення сучасних систем з ЧПУ, метрологія, в останні роки – зв'язок і телекомунікація, системи утилізації радіоактивних відходів. Керує госпдоговірною тематикою за вказаними напрямами.

Автор понад 60 наукових праць, 15 навчально-методичних посібників, у тому числі з грифом Міністерства науки і освіти України. Отримав біля 30 патентів на винаходи, у тому числі міжнародних. Керує студентським КБ. Підготував 5 кандидатів наук.

Читає спецкурси і курс теорії автоматичного регулювання. Ініціатор відкриття в ДНУ нової спеціальності «Апаратура радіозв'язку, радіомовлення і телебачення».

Обирався головою профбюро ФТФ, членом парткому ДДУ.

Має досягнення на спортивній ниві. Член Президії українського спортивного товариства «Буревісник», майстер спорту з баскетболу, кандидат у майстри з парусного спорту (крейсерські яхти), нагороджений почесною грамотою Олімпійського комітету (1980 р.). Студентом брав участь в освоєнні цілинних земель.

Заслужений працівник освіти України (2000 р.). Нагороджений

срібною медаллю ВДНГ СРСР та урядовою медаллю «За трудову доблесть».

Джерела та література: Архів ДНУ. – Ф. 1, оп. 1, спр. 5411; «Секретний» підрозділ галузі. – Д., 2001; Професори Дніпропетровського національного університету: Біографічний довідник. – Д., 2003. – С. 312–313.

В. С. Савчук

ЯРОВИЙ Валерій Іванович*

Учений-історик. Народився 23.08.1946 р. у м. Калінінград у родині військовослужбовця. У 1960–1964 рр. – студент Дніпропетровського механічного технікуму (зараз технікум ракетно-космічного машинобудування). Працював на ракетобудівних підприємствах Дніпропетровська та Красноярська. У 1966–1970 рр. – студент історико-філологічного факультету Дніпропетровського державного університету. У 1970–1973 рр. – лектор, керівник лекторської групи, заступник завідувача відділу Дніпропетровського обкому ЛКСМ України. У 1973–1981 рр. – старший референт Комітету молодіжних організацій України (м. Київ).

У 1981 р. на філософському факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка захистив кандидатську дисертацію «Рух демократичної молоді – важливий фактор у боротьбі за зміцнення миру та безпеки народів у сучасних умовах». У 1982–1988 рр. працював старшим викладачем, доцентом кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету КДУ. У лютому 1988 р. обраний завідувачем кафедри історії слов'ян.

У 1991 р. на історичному факультеті КДУ захистив докторську дисертацію «Громадськість Західної Європи в русі за мир та роззброєння (70–80-ті рр. XX ст.)». З 1992 р. – доктор історичних наук, професор. У 1993, 1998, 2003 рр. – переобирався завідувачем кафедри історії слов'ян. У 1997–1999 рр. – заступник проректора з наукової роботи Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

З 1998 р. – член спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій Д 08.051.14 при Дніпропетровському національному університеті. З 2001 р. – професор кафедри всесвітньої історії ДНУ.

Поєднує навчальну та наукову діяльність. Під його керівництвом захищено 14 кандидатських та одна докторська дисертації, а відтак сформована школа українських істориків-славістів. Серед вітчизняних та зарубіжних істориків учений знаний як фахівець європейської історії нової та новітньої доби, який є автором майже 130 наукових праць. Наукові публікації професора представлені у бібліотечних фондах провідних університетів Болгарії, Білорусі, Македонії, Росії, Сербії, Чехії, Чорногорії, Швейцарії та Хорватії. Автор одинадцяти монографій, навчальних посібників, курсів лекцій та підручників для навчальних закладів України.

Завдяки його послідовним зусиллям та діяльності в Київському університеті та за його межами сформувався напрям слов'янознавчих досліджень. Фактично вчений став продовжувачем та наступником традицій вітчизняного слов'янознавства. Результатом співпраці очолюваної ним кафедри історії слов'ян та інших відомих слов'янознавців стали цікаві публікації досліджень з історії Болгарії, Македонії, Польщі, Сербії, Словаччини, Хорватії, Чехії та Чорногорії.

Основні праці: «Західна Європа: громадський рух за мир та роззброєння. 70–80-рр. XX ст.» (1991 р); «Історія новітнього часу країн Центральної та Південно-Східної Європи» (1995 р); «Історія західних та південних слов'ян XX ст.» (1996 р); «Новітня історія країн Східної Європи. 40-90 рр. XX ст.» (1997 р); «Історія західних та південних слов'ян з давніх часів до XX ст.» (2001 р); «Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття» (2005 р).

Джерела та література: «Говорять випускники університету». До 75-річчя Дніпропетровського державного університету. Спогади, роздуми, побажання. – Д., 1993. – С. 103-104; Професор Яровий В. І. // Українські історики XX століття. Бібліографічний довідник. – К.; Л., 2003. – С. 380; Професор Яровий В. І. // Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення (1834–2004 рр.) – К., 2004. – С. 321; Яровий В. І. Бібліографічний покажчик. – К., 2006. – 50 с.

ПРОФЕСОРИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ, ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ НА ДАНИЙ МОМЕНТ ДОКЛАДНА ІНФОРМАЦІЯ ВІДСУТНЯ

Андерсон Я. Ф. – працював в університеті у 1930-х рр. Походив із селянської сім'ї. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 21.

Аржанов С. П. – працював в університеті та ДІНО у 1920-х рр. до 1933 р. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Брук М. С. – працював в університеті у 1930-х рр. Походив із сім'ї службовців. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 21.

Виноградов А. П. – працював в університеті та ДІНО у 1920-х рр. до 1933 р. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 61.

Гембіцький – учений-гідрогеолог. Працював в університеті у 1930-х рр. Кафедра гідрогеології. Займався дослідженням підземних вод. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41; Оп. 2, спр. 1112, арк. 47-48.

Глузман П. Г. – працював в університеті у 1930-х рр. Походив із сім'ї службовців. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 31.

Гройсман Є. Я. – учений-механік та математик. Працював у ДІНО у кінці 1920-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Даденко М. Ф. – учений-психолог. Працював в університеті, а потім у ДІНО, з моменту створення університету (1918 р.) й до його відновлення (1933 р.) – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Джердарян А. С. – працював в університеті у 1930-х рр. Походив із сім'ї службовців. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 28.

Дишкант Г. П. – працював в університеті у 1970-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 113.

Зеленський – учений-дидактик. Працював у ДІНО в кінці 1920-х на початку 1930-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 63.

Карпенко Г. – працював в університеті у 1930-х рр., директор музею. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 21.

Коренгольд М. Є. – працював в університеті та ДІНО у 1920-х рр. до 1933 р. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Коротков П. В. – працював в університеті та ДІНО у 1920-х рр. до 1933 р. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Курчинський В. П. – учений-біолог. Прибув до Катеринослава із Юр'ївського університету (Прибалтика). Викладав на Катеринославських Вищих жіночих курсах (ВЖК). У 1920-х рр. працював у ДІНО. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 31, 32, 34, 57.

Луньонок (Луненко А. О) – працював в університеті у 1930-х рр. на історичному факультеті, кафедра всесвітньої історії. Народився у сім'ї робітників. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41; спр. 1144, арк. 30.

Немировський М. Я. – учений-філолог. Працював у ДІНО у 1920-х рр. на кафедрі мовознавства і методології історії літератури. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 45, 60.

Ніколаєв М. Г. – учений-геолог, декан геологічного факультету ДДУ в 1938–1939 рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 68.

Петровський – працював в університеті у 1930-х рр. на фізикоматематичному факультеті, кафедра теплофізики. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41.

Сазимов – працював у ДІНО в кінці 1920-х – початку 1930-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 63

Сербенто – працював у ДІНО в кінці 1920-х – початку 1930-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 63

Смолинський С. М – учений-психолог. У кінці 1920-х рр. працював у ДІНО, на початку 1930-х рр. – у Інституті соціального виховання. Автор низки праць із психології та педагогіки, зокрема. «Нариси з педагогіки колективу» (1929 р.) – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60, 63.

Степанов І. І. – працював в університеті та ДІНО у 1920-х рр. до 1933 р. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Сурков – працював в університеті у 1930-х рр. на фізикоматематичному факультеті, кафедра геометрії. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41.

Тейс – працював в університеті у 1930-х рр. на фізикоматематичному факультеті, кафедра електрофізики. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1180, арк. 41.

Трилеська В. Л. – учений-психолог. Працювала у ДІНО у кінці 1920-х – початку 1930-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 60.

Тростянецький М. М. – учений-біолог. Працював в університеті з самого початку існування до 1930-х рр. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 38, 63.

Франк Д. Б. – учений-психолог. Працював у 1920-х рр. у КВІНО (ДІНО) на кафедрі психології. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., – 2003. С. 45.

Цингер М. В. – учений-біолог. Прибув із Новоолександрівського сільськогосподарського інституту. Читав курс ботаніки на ВЖК. У 1920-х рр. працював у ДІНО. – Історія Дніпропетровського національного університету. – Д., 2003. – С. 33, 57.

Шульц К. І. – працював у Інфізхім у 1930-х рр. Походив із сім'ї службовців. – ДАДО. – Ф. 19, оп. 1, спр. 1144, арк. 30.

А. М. Терновський

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4	Беляєв Н. П.	45
Абрамовський Є. Р.	7	Біднов В. О.	45
АВДЄЄВ В. В.	8	Білецький Ф. М.	48
Акімов М. П.	9	Білова Н. А.	49
Александров Н. Л.	11	Білозьоров В. Є.	50
Алексєєв А. Я.	11	Бобилєва С. Й.	52
Алпатов А. П.	13	Бойцун Н. Є.	53
Андрєєв Л. В.	15	Болебрух А. Г.	55
Апостолов Л. Г.	16	Боргардт О. О.	56
Архангельський В. М.	18	Борщевський В. Я.	58
Аршава І. Ф.	19	Брехаря Г. П.	59
Афанасьєв О. С.	20	Бречкевич М. В.	60
Ахметшин М. А.	21	Бродський О. І.	62
Ахметшин О. М.	23	Будник В. С.	63
Бабенко В. Ф.	24	Буланий М. Ф.	65
Бабенко Ю. С.	25	Булахов В. Л.	66
Байбуз О. Г.	27	Булгаков М. М.	68
Баранник Д. Х.	28	Бунін К. П.	69
Барг І. М.	30	Буряковський В. В.	71
Басс В. П.	32	Варгалюк В. Ф.	72
Бачинський П. П.	33	Варич М. І.	74
Башев В. Ф.	35	Василєвський А. К.	75
Безбородько Н. І.	36	Ващенко В. С.	76
Бельгард О. Л.	37	Вдовін С. І.	78
Березін В. О.	38	Вдовін С. С.	79
Березовська Ф. І.	40	Веденькова М. С.	80
Бессонова В. П.	41	Вендерович О. М.	81
Беляєв М. М.	43	Вінниченко О. М.	82

Вінніков А. І.	83	Демиховський Ю. І.	127
Власенко В. О.	85	Демченко В. Д.	128
Волнянський М. Д.	86	Денисенко М. М.	130
Воронков О. Г.	87	Деркач П. Х.	131
Габрінець В. О.	88	Дєєва Н. М.	133
Гавеля С. П.	90	Джур Є. О.	134
Гай Г. М.	91	Дзержинський В. Е.	136
Галась М. І.	92	Дзюба А. П.	137
Галушко В. П.	93	Динник О. М.	139
Герасюта М. Ф.	94	Долгова Л. Г.	141
Глот О. Б.	96	Донцова З. С.	142
Глушков В. М.	97	Драгун Л. М.	143
Гнатенко П. І.	99	Драновський В. Й.	145
Голуб А. І.	100	Дробахін О. О.	148
Гоман О. Г.	102	Дронь М. М.	149
Гончаренко Е. П.	103	Дрюк В. Г.	151
Городяненко В. Г.	104	Дуднік О. Ф.	152
Горпинич В. О.	106	Дуплішев М. І.	153
Грдіна Я. І.	108	Євграшкіна Г. П.	155
Григоров К. В.	110	Єрошкіна Т. В.	156
Гризодуб Ю. М.	111	Єфремов П. О.	158
Грицан Ю. І.	112	Жарікова З. М.	159
Гришкова Н. П.	114	Журавель П. О.	160
Грищак В. З.	114	Журба О. І.	162
Грузинцев Г. О.	116	Завадовський І. І.	163
Гудрамович В. С.	117	Заверталюк Н. І.	164
Гуня В. О.	119	Зав'ялов А. С.	165
Гусєв В. А.	120	Задериголова М. І.	167
Давідсон В. Є.	122	Задонцев В. А.	167
Данилов В. І.	123	Зайцева Л. М.	169
Дворецький А. І.	125	Занько А. М.	171

Зверковський В. М.	172	Ковальський М. П.	212
Зеленська Л. І.	174	Ковальчук К. Ф.	214
Зірка С. Є.	176	Ковтуненко В. М.	216
Злотников М. Ф.	177	Когут П. І.	217
Зубенко П. М.	178	Колесник І. І.	219
Іваненко В. В.	179	Колесов Є. В.	220
Іванов І. І.	181	Коломієць М. П.	221
Іванов Л. Д.	183	Коломойцев Ф. І.	223
Іванов Л. Л.	184	Коновалов Д. П.	224
Ігдалов Й. М.	184	Конюхов С. М.	226
Ільєнко В. В.	186	Коркіна М. П.	228
Іродов В. Ф.	187	Корнейчук М. П.	230
Кабанов М. О.	188	Корогод С. М.	231
Калашников В. М.	189	Корчинський В. М.	233
Калашникова О. Л.	190	Коршун Ю. В.	234
Калініна Н. Є.	192	Косько І. К.	235
Капітон В. П.	193	Котєлов К. І.	237
Капулкін О. М.	194	Кофанов В. О.	237
Капустніков О. О.	195	Коцюбинська Н. П.	238
Карпов В. П.	196	Кочубей О. О.	240
Карпов О. М.	198	Кравець В. В.	241
Касьян Л. І.	199	Краснікова С. І.	242
Кашанов Е. М.	200	Красовський І. Г.	243
Кваша О. М.	201	Кроїк Г. А.	244
Кісельова О. М.	202	Крюков Б. І.	245
Клименко В. В.	204	Кудзін А. Ю.	246
Климов О. В.	205	Кузьменко В. І.	248
Коваленко М. Д.	206	Кукушкін В. І.	249
Коваленко О. В.	208	Курдаченко Л. А.	250
Коваль В. П.	210	Курдюмов Г. В.	251
Ковальова І. Ф.	211	Курочкін Г. Ф.	255

Кучма Л. Д.	256	Мельников Ю. О.	297
Ларін В. О.	257	Меньшиков І. І.	298
Лебедєв М. Й.	259	Миколенко М. М.	300
Левенсон І. М.	261	Мироненко Л. А.	302
Лихолат Ю. В.	261	Михайлов О. Ф.	303
Лінський С. С.	262	Мицик Л. П.	304
Ліпіна В. І.	263	Мицик Ю. А.	305
Лобода В. В.	265	Мікей О. Я.	307
Локшин А. С.	266	Мірошніченко І. С.	308
Лошкарєв Ю. М.	267	Міхлін Ю. В.	309
Луб'янов І. П.	268	Міщишин І. І.	311
Любавський М. К.	270	Можаєв Г. В.	312
Ляшенко В. П.	272	Моїсеєнко В. М.	313
Макаренков А. Г.	273	Мороз Б. І.	315
Макаров Г. Д.	274	Мороз І. А.	316
Макаров О. М.	275	Морозов В. П.	317
Макарова А. С.	276	Морозов Ю. Д.	318
Малайчук В. П.	277	Моссаковський В. І.	320
Малиновський А. Е.	279	Моторний В. П.	322
Малиновський М. С.	281	Моцний П. Є.	324
Малов М. М.	282	Мурзін О. Б.	325
Маневич А. І.	283	Нарівська В. Д.	326
Маневич Л. І.	285	Натушкін В. Ф.	328
Мануйлов О. А.	286	Недзвецький В. С.	329
Манько Т. А.	289	Нікітін П. І.	330
Марков К. А.	290	Ніколенко Є. Ю.	331
Марюта О. М.	291	Нікольський С. М.	333
Масальський	293	Новіков О. В.	334
Матисіна З. А.	293	Новосьолов О. В.	336
Махін В. А.	294	Носенко Е. Л.	337
Мельников Г. Б.	295	Носовський М. Ф.	339

Ободан Н. І.....	342	Подсолонко В. А.....	386
Овруцький А. М.....	343	Пойда Д. П.	389
Овсяніков В. В.....	345	Поляков М. В.....	392
Огієвецький І. Ю.....	346	Попкова Л. В.....	394
Окороков В. Б.	348	Поповський А. М.	396
Омельченко С. О.	349	Потніцева Т. М.	399
Онищенко В. І.	350	Почтман Ю. М.....	400
Остапенко В. О.	351	Пошивалов В. П.	401
Павлов Ф. С.....	353	Приварников А. К.	403
Падун П. П.....	355	Приварников Ю. К.....	404
Панфілов В. О.....	355	Приставка О. П.	406
Панченко О. І.....	357	Пристайко Т. С.	407
Панченко Т. В.	358	Приходько О. А.	408
Пархоменко В. О.	359	Прісняков В. Ф.....	410
Пасічний В. Г.....	361	Пронь Л. В.	412
Пасічний Г. В.....	362	Пронякін В. І.	413
Пасічник А. М.....	365	Рева А. С.....	415
Патоков О. Ф.....	366	Рева О. Д.....	416
Пахомов О. Є.	367	Рейнгард І. О.....	418
Пахсар'ян Н. Т.	369	Рейнгард Л. В.....	419
Переверзєв Є. С.	371	Рейнгард О. В.....	421
Перлик В. І.....	372	Ринський С. Й.....	422
Петренко О. М.....	374	Розенберг М. А.	423
Пешковський О. М.....	376	Ройтер В. А.	424
Пилипенко В. В.....	377	Ролл К. В.	425
Пилипенко О. В.....	379	Россіхін В. С.	425
Писаржевський Л. В.	381	Рубін П. Г.	427
Підгаєцький В. В.....	382	Рябовол А. А.....	429
Підмогильна Н. В.....	383	Рядно О. А.....	430
Пічугов С. О.....	384	Савчук В. П.....	431
Плохій С. М.	385	Савчук В. С.....	432

Сазонець І. Л.	434	Столярова Л. П.	481
Саллі І. В.	435	Стрельников Г. О.	482
Санін А. Ф.	437	Сухова О. В.	483
Санін Ф. П.	438	Сьомушкін А. В.	485
Свіренко Д. О.	440	Танатар Й. І.	486
Світленко С. І.	442	Тарановський Ф. В.	487
Семененко М. П.	444	Татаровський О. П.	490
Сердюк Л. С.	446	Тимофєєв Г. Ю.	491
Серебрянський В. М.	447	Тимошенко Л. М.	492
Сиротенко В. Т.	448	Тичинін В. А.	494
Сілін В. Л.	450	Тіман О. П.	495
Сіняков О. В.	451	Ткач В. І.	496
Січевий О. В.	453	Токовенко О. С.	497
Скабалланович І. А.	454	Тонкошкур О. С.	499
Скалозуб В. В.	455	Травлєєв А. П.	500
Сквірська А. О.	457	Троян С. С.	502
Скублевський Ю. М.	458	Трубіцин М. П.	503
Скуратовська Л. І.	459	Тулюпа Ф. М.	505
Слесаренко С. В.	460	Туркін В. М.	506
Сливинський В. І.	462	Туровська А. Я.	507
Сметанін Ю. О.	464	Тутік Р. С.	508
Смирнов С. О.	465	Тушев А. В.	510
Сокол Г. І.	467	Удод О. А.	511
Соколовський О. Й.	468	Уколова Л. Є.	513
Солдатова Є. Д.	471	Ур'єв Н. І.	514
Соломко З. П.	472	Ушакова Г. О.	515
Спиридонова І. М.	473	Фалунін Ф. Ф.	517
Спорягін Е. О.	475	Федій С. П.	518
Стаховський В. В.	477	Фідровський В. М.	519
Стефановський В. Ф.	479	Фінкельштейн Б. М.	520
Стехін Ю. К.	480	Фінкельштейн В. С.	522

Фльорова С. О.....	523	Шарбе С. Б.	556
Фомін С. П.	524	Швайко М. Ю.	556
Фохт Ю. А.	526	Швидько Г. К.	558
Фролова К. П.	526	Шевляков Ю. А.	561
Хайкін Л. В.	528	Шевцова О. Й.....	562
Хамініч С. Ю.	529	Шевченко Б. Ф.	564
Хандецький В. С.	530	Шелест Д. С.	565
Хасхачих А. Д.	532	Шептун Ю. Д.	566
Хорошилов В. С.	534	Шиловський О. М.	568
Хрущ В. К.	535	Шляхов О. Б.	569
Цветкова Н. М.	536	Шнякін М. С.	570
Циганок Л. П.	538	Штеменко Н. І.	571
Ціммерман С. П.....	539	Шугуров О. О.	572
Чередниченко М. О.....	540	Щербаков В. С.	574
Черненко А. М.....	541	Щетинін А. І.	575
Черненко І. М.	542	Юр'єв М. О.....	576
Черненко М. І.	543	Яворницький Д. І.	577
Чернишенко В. М.....	545	Яковенко О. Г.....	579
Чернишенко С. В.....	546	Якунін В. К.....	581
Черняков Ю. А.....	549	Якушкін М. О.....	582
Чигиринський О. С.	550	Яровий В. І.....	583
Чмиленко Ф. О.....	550	Професори Дніпропетровського	
Чорна В. І.	551	університету, про життя	
Чуйко В. Т.	553	та діяльність яких на даний	
Шаповалова О. М.....	554	момент докладна інформація	
		відсутня	585

Наукове видання

**ПРОФЕСОРИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Бібліографічний довідник

Редактор Т. А. Ягельська

Технічний редактор В. А. Усенко

Коректор Т. А. Ягельська

Комп'ютерна верстка, оригінал-макет Ф. Ф. Клімов

Підписано до друку 14.08.2008. Формат 60х84¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 34,41. Ум. фарбовідб. 34,87. Обл.-вид. арк. 36,5.
Тираж 1500 прим. Вид № 1340. Зам. № 5090

Свідоцтво держреєстрації ДК № 289 від 21.12.2000 р.

Видавництво ДНУ, пр. Гагаріна, 72, м. Дніпропетровськ, 49010.

Друкарня ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АРТ-ПРЕС»,
49050, м. Дніпропетровськ, вул. Козакова, 3
Тел. (056) 370-20-27
www.art-press.com.ua

ISBN 978-966-551-258-5